

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ,
ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ,

Νεωτέρᾳ τῆς Μεθόδῳ σωταχδεύτα
εἰς τὴν Ἰταλικὴν Διάλεκτον

Υ Π Ο

ΦΡΑΓΓΙΣΚΟΥ ΣΟΑΤΙΟΥ

ΚΛΗΡ. ΚΑΝΟΝΙΚ. ΣΟΜ.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Μεταφραδεύτα μετ'

Εἰς τὴν ἡμετέραν Διάλεκτον παρὰ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ ΤΟΥ ΜΗΛΙΩΤΟΥ

Εἰς χεῖρσιν τῆς αὐτῆς Μαθητῆς.

Νυνὼ δὲ παρῶτον τυπωδεύτα χεῖρσιν τῆς Φιλολόγων,
συνδρομῆς φιλοτίμων Ἑλλήνων, ὧν τὰ ὀνόματα
καταγράφονται ἐν τῇ Δ'. Τόμῳ.

Ἐπιμασίᾳ Σπυρίδωμος Βλαπτή.

ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ. 1804.

Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἔξ Ἰωαννίνων.

Con regia approvazione.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ
ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ

ΔΙΗΡΗΜΕΝΑ ΕΙΣ ΜΕΡΗ ΤΕΣΣΑΡΑ

Δ Η Λ Α Δ Η

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ, ΟΝΤΟΛΟΓΙΑΝ,

ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΝ

Κ Α Ι

ΦΥΣΙΚΗΝ ΘΕΟΛΟΓΙΑΝ.

Π Ρ Ο Ο Ι Μ Ι Ο Ν :

Η Μεταφυσική ἦτον ἡ πρώτη καὶ κυριώτερα ἀχολία τῆς παλαιῶν Φιλοσόφων. Ἡ ἀρχὴ τῷ Κόσμῳ, ὁ Θεός, ἡ Ψυχὴ, αἱ ἀφηρημέναι εἴδη αἰ τῶν ὄντων, ἦτον τὸ πρωτεύον ὑποκείμενον τῆς μελέτης καὶ θεωρίας τας, καὶ αἱ διλυκεῖς εἴδη τῶν Ἀκαδημαϊκῶν καὶ Στωϊκῶν καὶ Περιπατητικῶν, οἱ ὅποιοι ὑπερεῖχαν τὰς ἄλλας Διρέσεις τῆς Φιλοσοφίας, περὶ αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις προσημενῶς ἐσρέφοντο.

Ἡ Ἀριστοτελικὴ Φιλοσοφία, ὁπότεν ἐμβῆκεν εἰς τὰ Σχολεῖα, περὶ τὰς ἀρχὰς τῷ Θ'. Αἰῶνος, ἦτον σχεδὸν ὅλη καθαρὰ Μεταφυσική, πεπραγματωμένη ὁμῶς μὲ εἴνα τρόπον, ὅπῃ ἀξίζε καλλίτερα γὰ τὴν ὀνομάσαν χάος· δεῖ τι οἱ Σχολαστικοὶ ἀφίνωντας τὰ λαμπρὰ ἴχνη, ὅπῃ κατέλιπον ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν ἐρώσαν τῆς Φύσεως, μάλιστα εἰς τὴν Ἴσοειαν τῶν ζώων, καὶ εἰς ἄλλας πραγματείας τε, ἐποροτίμισαν γὰ ἀχοληθεῖν εἰς ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια ὠμίλησε πλέον ἀφηρημένως· καὶ αὐτὰ ἐπιφορτίζοντάς τε μὲ μυεῖς ἀφύεις λήρης, κατέστησαν ὄχι μόνον τὴν Λογικὴν, καὶ τὴν κυρίως λεγομένην Μεταφυσικὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Ἠθικὴν, καὶ τὴν Φυσικὴν, εἴνα συγκεχυμένον σωρὸν ματαίων θεωριῶν, ἀσαφῶν, καὶ ἀσημαῦτων ὄρων, ἀφηρημένων καὶ ἀπειροκάλων ζητημάτων,

ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἡ Φιλοσοφία ἔμεινε πῶς αἰῶνας εἰς εὐα βαθῶν καὶ ὁμιχλώδη λήθαργον.

Εἰς τὴν πρώτην ἀνάστασιν τῆς ὑγιᾶς Φιλοσοφίας, αἱ μαθηματικαὶ καὶ φυσικαὶ πείραι, συζυγοῦσθαι μετὰ τὴν Γεωμετρίαν καὶ Ἀλγεβραν, ἔγιναν ἡ νέα ἀσχολία τῶν μαθηματικωτέρων Φιλοσόφων, καὶ τὴν ὁδηγίαν καὶ τὸ θαυμαστὸν παράδειγμα, ὅπως ἔδωκε μαθηματικώτερον ὑπὸ καθέ ἄλλον ὁ Γαλιλαῖος.

Τότε ἡ Μεταφυσικὴ ὡς μία ματαιὰ ἐπιστήμη, ἢ ὡς μία ἐπιστήμη λεξιδίων, καταφρονήθη ὑπὸ τὰς περιωτέρους, καὶ ἴσως ἤθελε καταφρονῆται διὰ πάντα, ἀπίστως ὁ Καρτέσιος, καὶ ὁ Λεϊβνήτιος, ἀπεισάγωντας ἀπὸ τῶν χολασικῶν ψυχροτήτων, τὰ ἔδικά τας μεγάλα καὶ φαντασιώδη συστήματα, δὲν ἤθελαν διεγείρει τὰς ἀνθρώπους μετὰ τὸν νεωπερισμὸν, δὲν ἤθελαν τὰς ἐπιστρέψῃ πρὸς τὰ λόγια τας μετὰ τὸν θαυμασμὸν, δὲν ἤθελαν τὰς κινήσει εἰς ἀνάστασιν μετὰ τὴν μανίαν τῆς μεροληψίας.

Οἱ σοφώτεροι ὁμῶς βλέπωντας τὸ ἀνυπόστατον τῶν τῶν συστημάτων, ἀπὸ τὴν ἐραδῶν τὴν Μεταφυσικῶν, ἐμακρύνοντο ἀκόμη μαθηματικώτερον ὡς ὑπὸ μίαν ἐπιστήμην, ἢ ὁποῖα δὲν ἠμπορῶσε νὰ εὕρη ὑπὸ τὰς ψυχρότητας τῶν λεξιδίων, χωρὶς νὰ πέσει εἰς τὸν βαθὺν ματαιωτέρων καὶ φαντασικῶν πλασμάτων.

Πρῶτος, ὅπως διήλλαξε τὰς σοφὰς καὶ εἰδήμονας ἀνδρας μετὰ τὴν Μεταφυσικῶν ἐστάθη ὁ δαιμόνιος Λάμπριος, ὁ ὁποῖος ἔδειξε πῶς αὐτὴ ἠμπορεῖ, ὅπου τὴν μεταχειρίζονται δὲσώχως, νὰ ὁδηγήσει τὸν ἀνθρώπον εἰς τὰς πλέον ἀφελίμους γνώσεις, ὅτι λογῆς εἶ-

ναι ἡ γνώσις τῆ ἑαυτῶ μας, καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀληθείας.

Ἀκολουθῶντας ἀκριβῶς τὰ ἴχνη τῆ Λωκίᾳ, ὁ Κονδυλλιάκ, ὁ Μπονέτ, ὁ Δαλαμπέρτ, ὁ Γουελύσιος, ὁ Σάλτζερ, καὶ ἄλλοι πολλοί, ἔδειξαν ὅτι ἡ Μεταφυσικὴ χρησιμῶς ὄχι μόνον εἰς τὸ νὰ ἀναπτύξῃ τὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, εἰς τὸ νὰ προσδιορίσῃ τὴν φύσιν, καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἀρχὴν τῶν ἰδεῶν, νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὰς θεωρίας τὰς πλέον ἀφηρημύας καὶ ἄρκεας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ἀνιχνύσῃ, καὶ νὰ βεβαιώσῃ θεμελιωδῶς τὰς ἀρχὰς ὅλων τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, εἰς ἔσπον ὅπως ἴδον εἶναι τὴν σήμερον τεχνὴν, ἢ ἐπιστήμην, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἔχη μέρος καὶ ἡ Μεταφυσικὴ.

Μάλιστα εἰς αὐτὴν προσημύως ἀνήκει καὶ τὸ ἀνάγειν τὰς ἀρχὰς, τὸ ἀναπτύσσειν βαθμυδον τὰς προόδους, τὸ ἐξάγειν τὰς μεθόδους καθε τεχνῆς καὶ ἐπιστήμης, εἰς ἔσπον ὅπως φαίνεται, ὅτι ἡ Μεταφυσικὴ ἢμπορεῖ ὀρθότατα νὰ διαιρεθῇ, καθὼς ἡ Μαθηματικὴ, εἰς Μεταφυσικὴν καθαραν, καὶ Μεταφυσικὴν μικτὴν, ἢ ἐφηρμοσμύην, ὀνομάζωντας καθαραν ἐκείνην, ὅπως καταγίνεται καθαρῶς καὶ ἀμέσως εἰς τὰς πνευματικὰς ἐσίας, καὶ τὰ ἀφηρημύα ὄντα καὶ ἐφηρμοσμύην ἐκείνην, ὅπως καταγίνεται εἰς τὴν ἀνάπτυσιν τῶν ἀρχῶν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, ἢ τεχνῶν.

Κατ' αὐτὴν λοιπόν τὴν διεύρεσιν ἡ καθαρὰ Μεταφυσικὴ ἢμπορεῖ νὰ πελάβῃ Α'. Τὴν Ψυχολογίαν, εἴτ' ἔν τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπως παραγματοῦεται περὶ τῆς φύσεως, τῶν δυνάμεων, καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς.

B'. Τὴν

Β'. Τῷ Λογικῷ, ἢ τῷ τέχνῳ τῷ ἐξετάζειν διὰ μέσεσιν τῶν εἰρημῶν διατάξεων, καὶ ἀποδεικνύειν τῷ ἀλήθειαν.

Γ'. Τῷ Η΄θικῷ, ἢ τῷ τέχνῳ τῷ διοικεῖν καὶ διδιδάσκειν τῷ φαντασίᾳ, τὰ πάθη, καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν προερχομένης πράξεις, διὰ τὴν φθάσῃ τινὰς εἰς τῷ δόξαιμονίᾳ, καὶ τὴν γνώσει τὰ ἰδιά τε κέη, διὰ τὰ τὰ ἐκπληρόση.

Δ'. Ἐπειδὴ ὑπὸ τὰς ὠφελιμωτέρας ἐνεργείας τῆς ψυχῆς εἶναι μία καὶ ἡ κτῆσις τῶν ἀφηρημένων ἐνοσιῶν τῶν ὄντων, καὶ τῶν ἀναφορῶν τῆς, εἰς τῷ καθαρῶν Μεταφυσικῷ ἀνήκει ἀκόμι καὶ ἡ Ὀντολογία, ἡ ὁποία ἔδωκε μάλιστα εἰς τῷ Μεταφυσικῷ τὸ πρῶτον ὄνομα (Ἴσογία Φιλοσοφίας Κεφ. Β'. Ἀ'ρθρ. Δ'. β. α.).

Ε'. Παρομοίως, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια δὴν ἠμπορεῖ νὰ δεῖχθῇ ἀλλέως πρὸς διὰ μέσεσιν τῶν ἐξωπεικῶν συμβόλων, ὑπὸ τὰ ὁποῖα τὰ πρῶτα εἶναι αἱ λέξεις, εἰς τῷ καθαρῶν Μεταφυσικῷ πρέπει νὰ ἀναχθῇ καὶ ἡ Γραμματικὴ ἁρκεῶς εἰλημμένη, εἴτ' ἐν ἡ τέχνῳ τῷ δηλῶν εἰς ἄλλες διὰ τῶν λέξεων τὰς ἐνοσίας μας.

ς'. Εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον εἶδος τῆς Μεταφυσικῆς ἀνήκει δικαίως καὶ ἡ Φυσικὴ Θεολογία, ἢ ἡ ἀποδείξις τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν ἰδιοτήτων ἐνὸς ὄντος ἀνωτάτε, Δημιουργῆ καὶ Κυβερνήτε ὄλων τῶν ἄλλων.

Ζ', καὶ τελότατον, εἰς αὐτῷ δολόγως ἀνάγεται καὶ ἡ Κοσμολογία, εἴτ' ἐν ἡ ἀφηρημένη θεωρία τῆς ἀρχῆς τῷ Παντός, καὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων, ὅπῃ τὸ συγκροτῶν.

Η' ἐφηρμοσμένη Μεταφυσικὴ ἔχει πόσας κλάδας καὶ διαυρέσεις, ὅσαι εἶναι αἱ ἐπιστήμαι καὶ τέχναι, εἰς τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ γὰρ ἐφαρμοθῆ. Ἐν γὰρ ὅμως τὸ ἔργον τῆς εἰς αὐτὰς εἶναι γὰρ ἀναπτύξῃ καὶ τῆς ἀναλύσεως τὰς ἀρχάς των, ἀναβαίνωντας εἰς τὰς πρώτας ἐννοίας, ἐξετάζωντας τίνι ἔσῳ ὁ ἀνθρώπινος νους, ἄπο τὰς πρώτας ἀπειροκάλες ἐνάρξεις καὶ ἀναπλήσεων, καὶ τῆς δοκιμῆς, καὶ τῆς πείρας, βοηθούμενος ἄπο τὰς σωφρόφους ἐπιστήμας, ἢ τέχνας, ὀδηγούμενος πολλαίς ἄπο τὸ συμβεβηκός, ὅπῃ ἐσάθη ὁ πατὴρ ἀπείρων ἀνακαλύψεων, ἐπροχώρησε κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς ἐπίδοσιν τῆς τέχνης, ἢ ἐπιστήμης, ὡς ἢ ἡς ὁ λόγος· πῶς ἐδιόρθωσε τὰ σφάλματα, ἄπο τὰ ὁποῖα σωκράδης γὰρ ἀρχίζει· πῶς ἐφθασεν ἔπειτα εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἢ τέχνην, περὶ ἢς ἡ ἐξέτασις, γὰρ καταστήσῃ τὰς πρώτας καὶ θεμελιώδεις κανόνας· πῶς ἐύγαλον ἔπειτα ἄπο αὐτὰς τὰς σιωπεύειας· πῶς ἐξάπλωσε τὰς ἐφαρμογὰς· ποῖα μέρη μὲν ἀκόμῃ καὶ γὰρ τελειοποιήσῃ· ποῖον δρόμον ἄρειπει γὰρ ἀπολεθῆσθαι τινὰς καὶ γὰρ φθάσῃ εἰς αὐτὸ, καὶ τὰ παραπλήσια.

Η'μεῖς εἰς τὴν παρεῖσαν Πραγματείαν θέλομεν πραγματωθῆ μόνον τὴν καθαρὰν Μεταφυσικὴν. Καὶ ἐπειδὴ περὶ τῆς Λογικῆς ὁμιλήσαμεν καὶ πλάτος εἰς τὰς δύο προηγούμενας Τόμους, καὶ περὶ τῆς καθόλου Γραμματικῆς, καὶ τῆς Γλωσσῶν, ὅσον ἐχρειαζέτο, εἰς τὸν δεύτερον, καὶ περὶ τῆς Ἠθικῆς ἔχομεν σκοπὸν γὰρ πραγματωθῆμεν εἰς τὸν τέταρτον Τόμον, ἐδὼ θέλομεν ὡς ἐλάβη μόνον τὰ ὑπόλοιπα μέρη, τὰ ἔτι τὴν

Ψυχο-

Ψυχολογίαν, πὴν Οὐτολογία, τὴν Κοσμολογίαν, καὶ
τὴν Φυσικὴν Θεολογίαν, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν Ψυ-
χολογίαν, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον, καὶ
πρέπει νὰ πραγματωθῇ πλέον ἐκτεταμένως.

Σ Τ Ο Ι Χ Ε Ι Α
Τ Η Σ
Μ Ε Τ Α Φ Ύ Σ Ι Κ Η Σ
Μ Ε Ρ Ο Σ Α΄.

Ψ Υ Χ Ο Λ Ο Γ Ι Α.

Ο ὄρος Ψυχολογία προέρχεται ἀπὸ τὸ ψυχή καὶ λόγος, καὶ θέλει νὰ εἰπῆ λόγος, ἢ παραγματεία περὶ ψυχῆς.

Ἐπειδὴ ἡ ψυχή εἶναι τὸ τιμιώτερον καὶ δὴλότερον μέρος τῆ ἀνθρώπου, συμφέρεται περισσότερο ἀπὸ καθεῖς ἄλλο νὰ τὴν γνωρίζῃ καλὰ ὁ ἀνθρώπος· καὶ τῶντι εἰς μίαν τέτοιαν ἀσέβην προσηγορίαν ἐνηκολήθησαν οἱ ἀρχαιότεροι Φιλόσοφοι· ἀγαθὰ ἐκεῖνοι ἠκολούθησαν εἰς πολλὰ πράγματα τὴν φαντασίαν τῆς περισσότερο ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ εἰς πολλὰς ἀληθινὰς δόξασίας ἀνακάτωσαν καὶ πολλὰς ψόδεις.

Ἡμεῖς ὅμως θέλομεν παχίσει ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ ξεχωρίσωμεν τὰς ἀληθεῖς ἀπὸ τὰς ψόδεις· καὶ ἐπειδὴ οἱ Φιλόσοφοι ἀπὸ τὴν πρόληψιν τῆ εἰδέναι, καὶ ἐξηγεῖν εἰς ἄλλας ἐκεῖνο, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγηθῆ, μήτε νὰ ἰξούρη τινὰς, ἔπεσαν εἰς πολλὰς δόξας ἐσφαλμένης· ἵνα τῆτο θέλομεν δευτερίην ὅτι μὲν εἰς καθεῖς πράγμα ἐκεῖνο, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἰξούρωμεν, ἀσπάζοντες νὰ τὸ δευτερίως μετὰ τὸν καλλίτερον ἔοπον, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ γῆ, ἀπὸ ἐκεῖ-

νο, ὅπερ εἶναι ἀνώτερον τῆς ἡμετέρας νοός· εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο τὸ καλλίτερον μέσον εἶναι, νομίζω, νὰ ἐκθέσωμεν, ἀπλῶς τὴν Ἰσορίαν τῆς σφαλμάτων καὶ τῆς ματαίων κόπων τῆς ἄλλων, ὡδὰ νὰ τὰ ἀυξήσωμεν προδέπωντας ἢ ἄλλα ἐδικὰ μας.

Θέλομεν διαρέσει ὡς τὸσον τὴν ᾧ ψυχῆς Πραγματείαν εἰς δύο Τμήματα, ἅπο τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτον θέλει σρέφεται ᾧ τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ δεύτερον ᾧ τὰς δυνάμεις καὶ ὀπεργείας τῆς· εἰς τὸ ὁποῖον θέλομεν προδέσει τέλος πάντων εἰς αὐτὸν σῶτημον ᾧ ἄρτημα ᾧ τῆς ψυχῆς τῆς ἀλόγων ζώων.

Τ Μ Η Μ Α Α΄.

Π Ε Ρ Ι

ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ.

Ψυχῶ ἐνοῦμφι ἐκείνῳ τῷ ἔσιαν, ὅπῃ εἰς ἡ-
μᾶς νοεῖ.

Δύσκολον ἤθελεν εἶναι νὰ ἀπαρηθμήσῃ τινας ὁ-
λας τὰς διαφόρας δόξας, ὅπῃ εἶχον οἱ Παλαιοὶ περὶ
τῆς φύσιν τῆς ψυχῆς. Οἱ Χαλδαῖοι καὶ τὸν Μοχέ-
μιον (Σύσημ. περὶ νοὸς Κεφ. 5. Τμήμ. 3. §. 2.)
τῶ ἐδόξαζαν εἶνα εἶδος πυρός· ὁ Εὐελπίδης εἶνα αἰ-
θέρα λεπτότατον· ὁ Διογῆνης, ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ
Ἀναξίμηνης, ὁ Ἀρχέλαος, καὶ τὸν Γασσῆδον (Ψυχολ.
Τμήμ. 3.), τῶ ἐνόμιζαν εἶνα ἀέρος, ὅθεν καὶ ὁ ἐλ-
λωνικός ὄρος πνεῦμα ἢ φύσημα, ὅπῃ ἀντιστοιχεῖ εἰς
τὸ spiritus καὶ anima τῶ Λατίνων. Ὁ Ξενοφάνης τὴν
ἐδόξαζεν ἐκ γῆς καὶ ὕδατος· ὁ Παρμενίδης ἐκ γῆς καὶ
πυρός· ὁ Κριτίας ἐκ αἵματος, ὁ Γαλλικός ἐκ τῶ
πνεύματος τῶ αἵματος· ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐκ ὅλων τῶ
στοιχείων· Ζῶων ὁ Ἐλεάτης ἐκ τῆς ἴσης κράσεως τῶ
θερμῶ καὶ ψυχῶ, τῶ ξηρῶ καὶ ὑγρῶ· οἱ Στωϊκοὶ μέρος,
μὲ τὸν Ζῶωνα καὶ Ποσειδώνιον, τῶ ὑπέθεταν εἰς ἐ-
κεῖνο τὸ θερμὸν πνεῦμα, δια τῶ ὁποῖα ἀναπνεόμεν
καὶ κινέμεθα, καὶ μέρος, μὲ τὸν Χρῦσιππον καὶ Ἀπολ-
λόδωρον, τῶ ἐσοχάζοντο ὡς εἶνα μέρος ἐκείνης τῆς
πυρῶδες ἔσιας, ὅπῃ ἐδόξαζαν διακεχυμένον εἰς ὅλον
τὸν κόσμον, καὶ τὴν ἀνόμαζαν ψυχῶ τῶ κόσμῳ.

Ὅλοι ἐταῖοι, ἀγκαλὰ εἶνας καθ' εἶνα καὶ ἄλλος κα-
τ' ἄλλο, τὴν ἐπιδάσανταν ὑπὸ κάτω εἰς γῆμα σωμα-
τικόν, μὲ ὅλον τῶτο τῶ ἐθεωρῶσαν ὡς πᾶγμα ξε-
χωριστὸν ὑπὸ τὸ ἐπίλοιπον ἀνθρώπινον σῶμα. Ὁ
Διμόκριτος ὁμοῦς ἐξ ἐρυπτίας τῶ ἀφαίρεσε μὲ τῶ

4 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

ὁλότῳ, μὴ γνωρίζοντας εἰς τὸν κόσμον ἄλλο, ἀλλὰ τὰ ἄτομα, εἴτ' ἐν τὰ ἀδιαίρετα μόρια τῆς ὕλης, ἵπὸ τῆς ψυχῆς αἰσθητικῆς τῆς ὁποίας ἔλεγε πῶς συγκροτεῖται καθε πᾶν ἄτομον· εἰς τὸ ὅποιον τῆς τὸν ἀκλόνησε μὴ ταῦτα καὶ ὁ Ἐπίκουρος. Παρομοίως μὲ αὐτὸς ἐφρονέσσει καὶ Δικαίταρχος ὁ μαθητὴς τῆς Ἀριστοτέλους, ὁ ὅποιος καὶ τὸν Κικέρωνα (Ζητήμ. Τεσκ. βιβλ. Α'.) λέγει πρὸς κάποιον Φαιρεκράτην, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ὄνομα κενόν, καὶ ὅτι εἰς ἡμᾶς δεῦν ὑφίσταται ἄλλο ἵπὸ τὸ σῶμα· τὸ ὅποιον τῆς φρόνημα ἀνεμασίθῃ ἔπειτα αὐθαδῶς καὶ εἰς τῆς πλέον πλοσιεσέρως χρόνος μας ἵπὸ τὸν Χόμπν, Γολάνδον, Δόδουλ, Μαμπέκ, Μετρίαν, καὶ ἵπὸ ἕλο τὸ σίφος τῆς Ὑλισῶν.

Σωκράτης ὅμως καὶ Πλάτων ἵπὸν ἄφοροι ἵπὸ τῆς εἰρημίας, ἐπειδὴ αὐτοὶ τὴν ἐδόξαζαν ἀπλήν καὶ ἀσώματον, καὶ ἐπομῶς ἀθάνατον· γνώμη τῆς ὁποίας ἀνάμεσα εἰς τῆς Παλαιῆς δεῦν τῆς ἐξήγησεν ἄλλος καλύτερα ἵπὸ τὸν Κικέρωνα (Ζητήμ. Τεσκ. βιβλ. Α'.).

Ποίαν δόξαν εἶχε πρὸς αὐτῆς ὁ Ἀριστοτέλης δεῦν ἵπὸρεῖ τινὰς νὰ ἀποφασίσῃ μὲ βεβαιότητα· ἐπειδὴ αὐτὸς, καὶ τὸν ἴδιον Κικέρωνα (αὐτόσι), ἀφ' ἑ δίδειλε τὰ τέσσαρα σοιχεῖα ἀέρα, ὕδωρ, πῦρ, καὶ γῆν, ἵπὸ τὰ ὅποια συνίστανται, κατ' αὐτὸν, τὰ σώματα, προδέτει μίαν πέμπτην φύσιν ἄφορετικῆν ἵπὸ αὐτὰ, εἰς τῆς ὁποίας ἔθετε τὸν ἄν, τὸν ὅποιον καινῶ ὀνόματι ὀνόμασεν ἐντελέχειν, καὶ δεῦν εἶπειν κίνησιν σύμωχῆ καὶ αἰδίον.

Λοιπὸν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι μία ἄσια τελείως ἄφορετικὴ ἵπὸ τὸ σῶμα καὶ τῆς ὕλης, ὅβρι μία ἄσια καθαρὰ, ἀπλή, ἀδιαίρετος, καὶ ἄ τῆς φύσει ἀθάνατος, εἶναι ἐκεῖνο, ὅπρι θέλωμν ἐπιχειρεθῆ ἐν τῆς παρόντι νὰ ἀποδείξωμν, ἀρχίζοντας ἵπὸ τῆς ἀπλότητά τῆς, ἡ ὁποία μὲ ἄλλο ὄνομα ὀνομάζεται πνεύματί τῆς, ἡ αὐλότῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς ἀπλότητος, ἢ πρωματότητος
τῆς Ψυχῆς.

Απὸ τῶν ἰδίων φύσιν τῆς νόησεως εἶναι εὐχολον
να ἴσχυται τινὰς, ὅτι ἐκεῖνη ἢ ὑπόστασις, ὅπῃ εἰς
ἡμᾶς νοεῖ, ἀναγκαίως πρέπει νὰ εἶναι ἀπλῆ.

Ἐπειδὴ ἡ νόσις πότε σιωπῶσα εἰς μόνον τὰ αἰ-
δήματα καὶ ἀντιλήψεις, καὶ πότε εἰς τὰς διαφορὰς συγ-
κεῖται τῶν ἰδίων, ὁ ὅστις εἰς τὰς κείσας καὶ τὰ ὅπῃ
χειρήματα καὶ περιπλέον πότε σφέρεται εἰς μόνον τὰ
αἰδήματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἐνεσώτων πραγμά-
των, καὶ πότε εἰς τὰς ἐνοσίας καὶ ἰδέας, ὅπῃ διεγει-
ρονται εἰς ἡμᾶς τῶν ἀπερασμῶν πραγμάτων.

Λοιπὸν καὶ ὅποτεν αἱ νοήσεις μας περιερίζωνται
εἰς μόνον τὰ αἰδήματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἐνεσώ-
των πραγμάτων, ἔχομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τὴν συ-
νειδησιν μιᾶς πολλαπλότητος μεγαλιτέρας, ἢ μικρο-
τέρας πραγμάτων, ὅπῃ αἰθανόμεθα καὶ ἀντιλαμβανό-
μεθα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Εὐεισκόμησοι μέσα εἰς
μίαν ἀγορὰν βλέπομεν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ αὐ-
τῶν τῶν ἀγορῶν, καὶ τὰς οἰκίας, ὅπῃ τῶν περιε-
κλόνων, καὶ τὰς ἀνθρώπων, ὅπῃ εἰς αὐτῶν περιε-
βάλλον, καὶ τὰ ἀμάξια, καὶ τὰ ἄλογα, ὅπῃ μέσα εἰς
αὐτῶν σφέρονται, καὶ ἀκόμη καὶ τὰς διαφορὰς δορυ-
βας τὰς, καὶ ἀνίσταται ἐν τῷ μεταξύ τινὰς εἶναι
πίη εἰς ἡμᾶς, ἢ εἰς ἄλλο φέ-
λει, ἔξω ὑπὸ τὰ λοιπὰ (αἰδήματα) θέλει ἔχει
ἀκόμη καὶ τὰ αἰδήματα τῶν φερμῶν, τῶν ψυχῶν, τῆς
ὄσμης, τῶν χυμῶν, καὶ τλ. Πῶς λοιπὸν ἡθέλαμεν ἔχει
εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τῶν συνειδησιν ὅλων τῶν τῶν πο-
σων διαφορῶν καὶ πολλαπλῶν ὁμογενῶν αἰδημάτων καὶ
ἀντιλήψεων, ἀνίσταται ἐκεῖνη ἢ ἀρχὴ, ὅπῃ εἰς ἡμᾶς

6 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

αἰδανέται, δὲν τὰ ἐσωάθροισιν ὅλα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς; καὶ πῶς ἠμπορῶσιν νὰ τὰ συναθροίσῃ ὅλα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἀνίσως δὲν ἦτον σῆμα καὶ φύσει ἀπλή.

Ἀλλὰ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι συνθετός, καὶ ὅτι τὸ μέρος αὐτῆς Α' ἔχει τὴν ἀντίληψιν μιᾶς οἰκίας, τὸ Β' εἰς ἀνθρώπου, τὸ Γ' εἰς ἀλόγου, τὸ Δ' τὸ αἰδημα εἰς ἡχῆς, τὸ Ε' τῆς οσμῆς, τὸ Ζ' τῆς χυμῆς, καὶ τὸ ἠ συνειδήσις ὅλων τῶν τῶν ἀντιλήψεων καὶ αἰδημάτων εἰς ποῖον ἄπὸ αὐτὰ τὰ μέρη ἔχει νὰ ἀναπαυθῆ; τὸ Α' βέβαια ἠμπορῶσιν ἴσως νὰ ἔχη τὴν συνειδήσις τῆς ἀντιλήψεως τῆς οἰκίας (ἀγκαλὰ θέλωμεν ἰδῆ ὅτι μῆτε αὐτῷ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν ἔχη), ὅχι ὅμως καὶ τῆς ἀνθρώπου, μῆτε τῆς ἀλόγου· τὸ ἴδιον πρέπει νὰ εἰπῶμεν καὶ ἕξ τὰ λοιπὰ μέρη.

Ἀλλὰ καὶ ἂν εἰπῶμεν ὅτι ὅλα τὰ εἰρημύα αἰδηματα καὶ αἱ ἀντιλήψεις θέλουν συναθροισθῆναι εἰς εἶνα μόνον καὶ τὸ αὐτὸ μέρος, φησὶ δειγματος χάριν εἰς τὸ Α', μῆτε τῶν δὲν ἀξίζει· ἐπειδὴ τῶν τὸ μέρος ὅσον ελάχιστον καὶ ἂν τὸ φαντασθῶμεν, θέλει ἔχη πάντοτε τὴν δεξιάν τε πλάταν, τὴν ἀριστεράν, τὸ ἄνω, τὸ κάτω, καὶ τὰ ἐξῆς· ὅ ὅστις θέλει εἶναι πάντοτε καὶ αὐτὸ συνθετόν ἄπὸ ἄλλα μέρη· ἕξ τι εἶναι ἐγνωσμένον εἰς τὰς Φυσικὰς, ὅτι εἶνα σῶμα, ἢ εἶνα ὄν συνθετόν, ὅσῳ καὶ ἂν διακεθῆναι καὶ ὑποδιακεθῆναι, δὲν ἠμπορεῖ νὰ κατακτῆσθαι ποτὲ ἕως ἐκεῖ, ὅπῃ καὶ εἶναι ὑπερημῶν μερῶν· καὶ οἱ Γεωμέτραι δείχνουν προσέτι (καὶ θέλωμεν τὸ ἀναφέρειν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Κοσμολογίαν) ὅτι εἰς τὸ νὰ εἶναι τελείως ὑπερημῶν μερῶν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ κατακτῆσθαι μῆτε μετὰ τὴν ὀπίσθιον, ἐν ὅσῳ αἱ διακρίσεις καὶ ὑποδιακρίσεις ὑποθέτονται ἐπ' ἀπειρον συνεχίζόμεναι. Λοιπὸν θέλει εἶναι πάντοτε ὁ ἴδιος λόγος, ὅτι τὸ δεξιὸν μέρος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη συνειδήσις τῆς ἀντιλήψεως, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸ ἀριστερόν, μῆτε τὸ ἄνω τῆς ἀντιλήψεως, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸ κάτω, ὡσαύτως καὶ ὅσον τῶν ἄλλων.

Ἀλλὰ

Κεφ. Α'. Πρώματότης τῆς Ψυχῆς. 7

Ἀλλὰ θέλει εἰπῆ ἴσως τινὰς ὅτι αὐτίσως αὐτὸ τὸ σωθένον ὄν εἶναι εἷς μόνον ὅλον, καθὼς εἶναι παραδείγματος χάριν ὁ ἐγκέφαλος, θέλει ἠμπορέσει ὅλος μαζί ὁ ἐγκέφαλος νὰ ἔχη σιweiδῆσιν τῆς διαφορῶν αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων, ὅπῃ γίνονται εἰς τὰ διαφορα μέρη τε. Ὅμως ὁποῖος ἤθελεν ὀμιλήσῃ τοιαύτης λογῆς, ἤθελε δειξῆ βέβαια ὅτι δεῦ καταλαμβάνει τί θέλει νὰ εἰπῆ εἷς μόνον ὅλον σωθένον ἀπὸ πολλὰ μέρη· δεῦ τί τὸ ὅλον εἰς τίτλω τῶν ἑξίσασιν δεῦ εἶναι ἄλλο, ἀλλὰ εἷς ἀπλὴν ἄθροισμα, μία ἰδέα ἀφηρημένη διπλοσα σιωύπαρξιν πολλῶν πραγμάτων λῶωμῶν ὀμῶ· καὶ αὐτὴ ἡ σιωύπαρξιν, αὐτὴ ἡ ἀναφορὰ, αὐτὴ ἡ καθαρῶς ἀφηρημένη ἰδέα δεῦ ἠμπορεῖ βέβαια νὰ εἶναι ὀπιδεκτικὴ εἰνὸς ἀληθινῶ πράγματος, καθὼς εἶναι ἡ νόσις, καὶ ἡ σιweiδῆσις πολλῶν αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων ὀμοχρόνων. Ἀνίσως εἰς εἷς πλῆθος, ἢ εἰς εἷς σράτῆμα εἷας αἰδῶνεται πείναν, ἄλλος δίψαν, ἐκείνος ψύχαν, ἑτέτος θερμότητα, εἷας πόνον εἰς τὸ χέρι, ἄλλος εἰς τὸ ποδάρι, ἢ εἰς τὸ μάτι, ἢ εἰς τῶ κεφαλῶ, ποῖος θέλει εἰπῆ ποτὲ ὅτι τὸ πλῆθος, ἢ τὸ σράτῆμα ὅλον ὀμῶ ἔχει σιweiδῆσιν τῆς αἰδημάτων, ὅπῃ κάθε ἄτομον καὶ μέρος ἔχει;

Καὶ εἰς ἐκείνον, ὅπῃ ἤθελεν ἀντισαθῆ, ὅτι ἡ σύγκρισίς με δεῦ ἀξίζει τίποτες, ὡς αὐ ὅπῃ εἰδῶ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ξεχωριστὸς ἀπὸ κάθε ἄλλον, λέγουμε ὅτι καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς κάθε ἄλλο σωθένον ὄν, κάθε ἐλάχισον μέρος ἔχει μίαν ὕπαρξιν ἰδίαν, ξεχωριστῶ καὶ ἑκακεκεμῶν ἀπὸ κάθε ἄλλο, παρομοίως καθὼς κάθε ἄνθρωπος εἰς εἷς πλῆθος, ἢ εἰς εἷς σράτῆμα.

Λοιπὸν ἀπὸ ὀποιοιὸδήποτε μέρος ληφθῆ εἷς σωθένον ὄν, καὶ εἴτε καὶ τὸ ὅλον τε θεωρηθῆ, εἴτε κατὰ τὰ μέρη τε, εἶναι πάντοτε ἀπολύτως ἀδιῶατον νὰ ἔχη εἷς ἑαυτῶ σιweiδῆσιν πολλῶν αἰδημάτων, καὶ ἀντιλήψεων ὀμοχρόνων. Καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς ἔχομεν πραγμα-

8. Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

τικῶς συνείδησιν τῶν ὁμοζόνων αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων, ἐπεταί ἐντεῦθεν αναγκαίως ὅτι ἔξω ἀπὸ τῆς συνύθετον καὶ ὑλικῆς ἕσσης, ὅπῃ συκροτεῖ τὸ σῶμα, ὑφίσταται εἰς ἡμᾶς μία ἄλλη ὑπόστασις καὶ πάντα διαφορετικῆ ἀπὸ ἐκείνῃ· τῶν ἔστιν ὄχι συνύθετος, ἀλλὰ καθαρὰ, εἰαία, ἀπλῆ, ἀδιαίρετος, ἢ ὅποια εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ ονομάζου ψυχῆ ἢ πνεῦμα.

Ἡμεῖς ἐν τῇ παρόντι διαχειζόμεθα νὰ δεῖξωμεν τῆν ἀπλότητα τῆς ψυχῆς ἀπὸ μόνον τῆς συνείδησιν, ὅπῃ ἔχει τῶν ὁμοζόνων αἰδημάτων τῆς καὶ ἀντιλήψεων, ἀποδείχνοντας ὅτι αὐτῆς δὲν ἠμπορεῖ νὰ τῆν ἔχη κατ' ἕσση ἕσση εἷς συνύθετον ὄν. Πολλὰ ὅμως ἐκλωτέρα ἠμπορέσαμεν νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι εἶναι ἀδιώατον εἷς ὄν συνύθετον νὰ ἔχη συνείδησιν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν πολλῶν αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων ὄχι μόνον ἐνεσώπων, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ παρῶν μόνων, καὶ αὐτὰ τὰ αἰδηματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις νὰ τὰ συγκρίνη πρὸς ἄλληλα, καὶ ἀπὸ αὐτὸ νὰ κάμη τὰς κρίσεις καὶ τὰς ἁποφάσεις, καὶ νὰ χηματίσῃ τὰς ἀφηρημένας καὶ ἁπλῆς ἐνοίας καὶ ἰδέας, καὶ αὐτὰς νὰ τὰς συνάπτῃ, καὶ νὰ τὰς διαίρῃ καὶ διαφόρῃς ἕσσης, καθὼς κάμνομεν καθ' ἑκάστην. Διὰ τὴν μόνον τῆν κρίσιν, ὅτι δύο καὶ τρία εἶναι ἴσα μὲ πέντε, πῶς ἠμπορεῖσε νὰ τὴν κάμη εἷς συνύθετον ὄν, ἀίως αἰδέαι τῶν δύο, καὶ τῶν τριῶν, καὶ τῶν πέντε ἦτον διηρημένα εἰς διαφόρα μέρη· ἢ μία φέρειπειν εἰς τὸ Α, ἢ ἄλλη εἰς τὸ Β, καὶ ἢ ἄλλη εἰς τὸ Γ; εἰς ποῖον ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέρη ἠδελε κάμη τῆν σύγκρισιν; Πῶς ἠμπορεῖσε τὸ Α νὰ συγκρίνη τῆν ἰδέαν τῶν δύο, ὅπῃ ἔχει, μὲ μὲ τὰς ἰδέας τῶν τριῶν, καὶ τῶν πέντε, ὅπῃ δὲν τὰς ἔχει; Καὶ ἀν' εἰς μίαν τὸσον εὐκολον κρίσιν δὲν ἠμπορῆ νὰ φθάσῃ εἷς συνύθετον ὄν, πῶς ἠδελεν ἠμπορεῖσε νὰ ὑφαίνῃ μίαν μακρὰν ἄλυσον ἁποφάσεων, καὶ νὰ δίδῃ λόγον δια τὸ καθ' ἑσση, καὶ ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἀγάξῃ τὰ δέοντα συμπεράσματα, καὶ νὰ συσέλλῃ πολ-

Κεφ. Α'. Πρώματότης τῆς Ψυχῆς. 9

πολλάκις μίῳ μικροτάτῳ σειράν προτάσεων συνεχομένων μιᾷ ἀπὸ τῶν ἄλλων, εἰς εἷνα μόνον τελειότατον συμπέρασμα; Λοιπὸν εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐνεργείας εἶναι ἴσον ἀναγκάσιον εἷνα ὃν εἰσῆσιον καὶ ἀπλῆν, τὸ ὁποῖον νὰ συναθροίσῃ εἰς τὸν ἑαυτόν τε, καὶ νὰ ἔχῃ ἐμπροσθὸν τε ὅλας τὰς πολλὰς ιδέας, ὅπως ἔχῃ νὰ συγκριθῆν, ὥστε ὁποῖος ὅσον θέλει νὰ τὸ γνωρίσῃ πρέπει νὰ ὑπερήται ὀρθῶς λόγῳ.

Ἡ ἀπλότης τῆς ψυχῆς ἀποδείχνεται ἀκόμη καὶ μετ' ἄλλον ἔξοπον, τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὸν μετ' ἡμῶν εἶναι πολλὰ ἰσχυρὸς, ὅσον θέλομεν τὸν παραβῆξῃ ἐδῶ.

Ανίσως ἡ ψυχὴ ἦτον ἢ ἀήρ, ἢ πῦρ, ἢ αἰθήρ, ἢ ὕδωρ, ἢ γῆ, ἢ ὁποιοῦνδήποτε ἄλλο παράγωμα σωματικόν, ἢ ανίσως, καθὼς οἱ Ὑλισαὶ διιχυρίζονται, ὅσον ὑφίστατο εἰς ἡμᾶς ἄλλο ἀπὸ τὸ σῶμα, ἢ νόησις ὅσον ἤμπορεῖ νὰ σμιθείσεται εἰς ἄλλο, καθὼς εἰς διαφορὰς κινήσεις αὐτῆ τῆ σῶματος, ἢ ἐκείνης τῆς ὁποιασδήποτε σωματικῆς ὕλης· ἐπεὶδὴ ἐν ὅσῳ μία τέτοια ἔσῃα ἦτον εἰς ἡρεμίαν, ὅσον ἠθέλων ἔχῃ ποτὲ κανεὶνα αἰδέημα, ἢ ἠθέλε δατηρῆ πάντοτε τὸ αὐτὸ παρῶτον αἰδέημα, χωρὶς νὰ ἤμπορῇ ποτὲ νὰ τὸ ἀλλάξῃ.

Ἐγὼ λοιπὸν ὅτι ἔχει διαφορὰς κινήσεις, καὶ καθὼς μία ἀπὸ αὐτὰς παρασταίνει εἷνα διαφορετικὸν αἰδέημα, ἢ αντίληψιν.

Ἐγὼ ὁμως θέλω ἐρωτήσει παρῶτον ἀν' αὐτὰ αἰ κινήσεις θέλη γίνωνται εἰς διαφορὰ μέρη, ἢ εἰς εἷνα καὶ τὸ αὐτό. Εἰς τῶν παρῶτων παρῆσασιν γυρίζει τὸ αὐτὸ εἰρημῶρον ὀπιχείρημα, ὅτι εἷνα μέρος ὅσον ἤμπορεῖ νὰ ἔχῃ συνεῖδησιν ἐκείνα, ὅπως συμβαίνει εἰς ἄλλο, καὶ ἐπομῶρως ὅσον ἤμπορεῖ νὰ ἔχῃ καμμίαν συνεῖδησιν πολλῶν αἰδεμάτων, καὶ ἀντιλήψεων ὁμοχρόνων, καμμίαν σύγκρισιν, καμμίαν κρίσιν, κανεὶνα δατέημα. Εἰς τῶν δευτέρων ζητῶ νὰ μοὶ ἐξηγήσῃν μετ' ἡμῶν ἔξοπον εἰς εἷνα καὶ τὸ αὐτὸ ἀτομικὸν μέρος ἤμπορῶν νὰ δοθῶν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν διαφορὰ κινήσεις;

10 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

νήσεις; Διὰ τὶ ἢ κινήσεις δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἢ
 διαβάσεις εἰς τὸ σῶμα, ἀπὸ εἰς ἄλλον, καὶ
 κάθε μέρος εἰς τὸ σῶμα, ὅταν κινήται, δὲν κά-
 μνει ἄλλο παρὰ ἀφίνει ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆ διαστήμα-
 τος, ὅπως κατέχει, καὶ μετατοπίζεται εἰς ἄλλο πη-
 σίον, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ εἰς ἄλλο τρίτον, καὶ ἔτις ἐφεξῆς.
 Λοιπὸν πῶς ἢμπορεῖ εἶναι μέρος νὰ ἔχη πολλὰς κι-
 νήσεις εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν; Ὅταν ἀφίγη τὸν τό-
 πον τῆ, ἢμπορεῖ νὰ ὑπάγη εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν νὰ
 καταλάβῃ πολλὰς ἄλλας; Ἡ ὅταν κινήται πρὸς
 δεξιά, ἢμπορεῖ νὰ ὑπάγη ἐνταύτῃ καὶ πρὸς ἀριστερά,
 ἢ εἰς τὰ ἄνω, εἰς καιρὸν ὅπως φέρεται εἰς τὰ κάτω;
 εἶναι φανερώτατον ὅτι κανεὶν μέρος δὲν ἢμπορεῖ πο-
 τὲ νὰ λάβῃ παραπάνω ἀπὸ μίαν κίνησιν εἰς τὸν αὐτὸν
 καιρὸν.

Ἀληθὲς ὅτι ῥίπτωντας μίαν σφαῖραν εἰς εἰς ἑ-
 πίπεδον, λαμβάνει ἐνταύτῃ δύο κινήσεις, μίαν πε-
 ριστροφικῶς, καὶ ἄλλω μεταβατικῶς, ἀλλὰ τὸτο γίνε-
 ται πρὸς ὅλην τὴν σφαῖραν, καὶ ὄχι πρὸς κάθε εἰς
 μέρος τῆς. Αὐτὴ εἰς κάθε στιγμή δὲν κάμνει ἄλλο,
 παρὰ νὰ μεταβαίνει ἀπὸ εἰς ἄλλο σημεῖον εἰς ἄλλο, καὶ
 πάντοτε ἀπὸ εἰς μόνον εἰς ἄλλο μόνον, καὶ ὄχι ποτὲ
 εἰς ἄλλο ἄλλο ἀπὸ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Λοι-
 πὸν παρομοίως καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἢ εἰς ὅποιαν-
 δήποτε ἄλλω σωματικῶς ἐξίστην, ἢμπορῶν, ναί, νὰ
 ἔχῃν πολλὰς κινήσεις εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, ἀλλὰ κά-
 θε μέρος ποτὲ δὲν θέλει ἔχει ἄλλο ἄλλο ἀπὸ
 μίαν, καὶ αὐτῆς μόνης θέλει ἔχει συσείδησιν καὶ ἐπο-
 μέρως συσείδησιν πολλῶν αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων
 ὁμοχρόνων δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἔχει ποτὲ μήτε ἔτι, μήτε
 ἄλλως.

Μάλιστα μήτε τῆς ἐδικῆς τῆς κινήσεως δὲν θέλει ἔ-
 χη συσείδησιν. Διὰ τὶ ἢ συσείδησις εἰς τὸ αἰδημα-
 τος, ἢ μίαν ἀντιλήψιν εἶναι τελείως διαφορετικὴ ἀπὸ τὸ
 ἴδιον αἰδημα, ἢ τὴν ἀντιλήψιν τὸ νὰ αἰσθανθῇ τι-
 νὰς εἰς ἄλλο εἶναι καὶ πάντα ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ σκε-
 φθῇ

Κεφ. Α'. Πρώματό της τῆς Ψυχῆς. ΙΙ

Φθῆ ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ αἶδημα, καὶ νὰ ἀποκτίσῃ τὴν συμείδυσίν τε, τὴν ὁποίαν εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς Λογικῆς (Τμήμ. Α'. Κεφ. Γ'.) ὠνομάσαμεν σχεπτικῶ· ἐπειδὴ εἰς τὴν πρῶτην φέρεσασιν εἴμεθα μόνον παθητικοί, καὶ εἰς τὴν δευτέραν γινόμεθα ἐνεργητικοί. Λοιπὸν ἀνίσως τὸ αἶδημα δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ μία κίνησις, ἢ συμείδσις θέλει εἶναι ἢ μία ἄλλη κίνησις, ἢ μία ἀντίδρασις εἰς τὴν πρῶτην, ἢ μία σχέψις ἐπάνω εἰς τὴν ἰδίαν, ἢ μία ὁποιαδήποτε ἀλλοίωσις· ὅμως μία ἄλλη κίνησις δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι, ἐπειδὴ ἐδείξαμεν ὀλίγον προηγήτερα, ὅτι δύο κινήσεις εἰς εἷνα καὶ τὸ αὐτὸ μέρος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωσιν εἰς εἷνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἀντίδρασις, ἢ σχέψις, ἢ ὁποιαδήποτε ἀλλοίωσις τῆς, ἐπειδὴ τῆτο ἢ μεταβάλλει τὴν πρῶτην κίνησιν, καὶ ἢ συμείδσις τῆ πόνου ἀναίρει τὸν πόνον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐναντίον εἰς τὸ πρᾶγμα, ἢ τὴν ἀφίνει καθὼς ἦτον, καὶ δὲν μῦει ἄλλο, παρὰ μόνον τὸ αἶδημα τῆ πόνου· ἐπειδὴ δὲν ἔμπορεῖ μία καὶ ἢ αὐτὴ κίνησις, χωρὶς νὰ δοκιμάσῃ καμμίαν μεταβολὴν, νὰ φθάσῃση πρῶτον μὲν εἷνα μόνον πρᾶγμα, ἔπειτα δὲ δύο πάντη διάφορα.

Ἐπίσης ἀδύνατον εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν ἐπέθεσιν νὰ ἐξηγήσωμεν καὶ τὰς κρίσεις καὶ τὰ διανοήματα. Διὰ τί ἀνίσως ἢ ἰδέα τῆς δύο, τῆς ἑῶν, καὶ τῆς πέντε δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ κινήσεις διάφοροι εἰς διάφορα μέρη τῆ ἐγκεφάλου, ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλα πρᾶγματος, πῶς θέλουσιν συζυχθῆ αὐταὶ αἱ κινήσεις εἰς ἕν ὅσον, ὅπως νὰ φθάσῃ ἐνεῦθεν ἢ κρίσις, ὅτι δύο καὶ ἑῶν εἶναι ἴσα μὲ πέντε; Διὰ τί τὰ ἑῶν μέρη ἢ κινεῦνται ξεχωριστὰ, καὶ δὲν θέλουσιν ἔχει ποτὲ κανεὶνα συζυασμόντας· ἢ ὡθῶν εἷνα τὸ ἄλλο, καὶ ἢ κίνησις τῆ καθενὸς ἢ θέλει σβύσει, ἢ θέλει ἐλαττωθῆ, ἢ καὶ ἄλλοντινα ἕν ὅσον θέλει ἀλλοιωθῆ, εἰς ἕν ὅσον ὅπως δὲν θέλει ἔμπορέσει πλέον νὰ παραστήσῃ τὴν ἰδέαν, ὅπως εἶναι εἰς αὐτὴν ἀρμοδία· ἢ

ὅλα

ὄλα μαζί ὠθῆν εἷς ἄλλο, καὶ θέλουν διεγείρει εἰς αὐτὸ μίαν τετάρτην κίνησιν τελείως διαφορετικῶν ἀπὸ καθε μίαν τῶν πρώτων· εἰς ἕτερον ὅπερ, ἀπὸ τὴν να παραστήσῃ ὄλας μαζί αὐτὰς τὰς ἑξῆς κινήσεις, δεῦν θέλει ἠμπορέσει να παραστήσῃ καμμίαν.

Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι οἱ Μηχανικοὶ διαδέχον τὴν κίνησιν εἰς ἀπλῶ καὶ σωθεῖν, καὶ τῆν τὴν τελείαν ταίαν τὴν θεωρῶν ὡς παραγόμενον πολλῶν ἀπλῶν· ἀλλὰ τὸ δεῦν εἶναι ἄλλο, ὡς εἶναι ἕτερος τὸ ε-ξηγεῖσθαι δια να διαδείξῃ ὅταν εἷς σῶμα ὠθῆται μόνον ἀπὸ μίαν δύναμιν, καὶ καὶ μίαν μόνην φοράν, καὶ ὅπῃ ὠθῆται εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἀπὸ πολλὰς δυνάμεις, καὶ καὶ διαφόρων φοράς. Καθ' ἑαυτῶ ὁ μῶς καθε κίνησις, τὸ εἶναι τὸ ἀποτελεσμά, ὅπερ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑνωσιν τῶν δυνάμεων, ἔσον διαφόροι καὶ πολλαπλαῖ καὶ ἀν εἶναι, εἶναι πάντοτε μία μόνη· καὶ ἀπολεθεῖ πάντοτε μίαν μόνην φοράν, ἢ ὅποια ἀγκαλὰ καὶ εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰς διαφόρων φοράς, καὶ τὰς ὅποιας ὠθῆται τὸ σῶμα, εἶναι ὁ μῶς τελείως διακεκεμηθῆ ἀπὸ καθε μίαν ἐκείνων, καὶ βασὰ εἷς ἄλλον, ἢ μίαν γραμμῶν ὄλων ἐδικλῶ τῆς καὶ ἰδίας, καὶ τελείως διαφορετικῶν ἀπὸ τὰς ἄλλας.

Υἱερεῖα ἀπὸ ὄλα αὐτὰ νομίζω ἀνωφελές να ἀποκλειθῶ εἰς τὰς ματαίας φαντασίας, καὶ τὰ ματαία σοφίσματα, εἰς τὰ ὅποια ἐπισηρίζονται οἱ Ἑλλισαί.

Εἰπειθὴ πίπτει Α' ἡ δόξα τῶν Δημοκρίτου καὶ Ἐπικύρου, καὶ ὄλων τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων ὁπαδῶν τῶν, ὅτι ἡ κίνησις ἄλλο δεῦν εἶναι ὡς εἶναι μία διαφορὸς κίνησις τῶν ἀτόμων, ἀπὸ τὰ ὅποια σύγκεται τὸ σῶμα.

Β'. Ἡ δόξα τῶν Δικαιάρχου ὅτι ἡ δύναμις, δια μέσε τῆς ὅποιας ζῶμην καὶ αἰθανόμεθα συνίσταται εἰς μίαν κάποιαν σύγκρασιν τῆς σωματικῆς ὕλης, τὴν ὅποιαν ὁ ἴδιος δεῦν ἠμπορεῖ να ἐξηγήσῃ.

Γ'. Πίπτει ἡ δόξα τῶν Χόμππ, ὅτι τὰ αἰδήματα καὶ αἱ ἀντιλήψεις συνίστανται εἰς τὴν ἀντίδρασιν τῆ

Κεφ. Α΄. Πρώματότης τῆς Ψυχῆς. 13

ἐγκεφάλῳ καὶ τῆς καρδίας, ἀλλὰ μέσθῃ τῶν ἰδίων κινε-
μῶν ἀπὸ τῶν ἑσωτερικῶν ἀντικείμενων.

Δ΄. Μήτε εἰς τὰς ὕλεις ἀφελεῖ τὸ νὰ λέγῃν, ὅ-
τι ὅποτεν τὸ σῶμα, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ ἐγκεφάλος εἶ-
ναι ἀδύνατος, ἀδυνατεῖ ἢ ἐμποδίζεται καὶ ἡ δύναμις
τῶν ὁσίων· ἐπειδὴ ἀπὸ τῆτο συμβαίνει ἀληθινὰ νὰ εἶ-
ναι μετὰξὺ τῶν σώματος καὶ τοῦ θρανοντικῆς ὄντος μία
αμοιβαία κοινανία, τῶν ὁποίων καὶ ἡμεῖς τὴν δεχόμε-
θα μὴ χάραξ, μὲν ὅσον ὅτι ἀγνοοῦμεν ὁποία εἶναι,
ἐνὶ δεχόμεθα ὁμως καὶ ὅτι τὸ σῶμα καὶ τὸ θρανοντι-
κὸν ὄν, εἶναι εἷς καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Ε΄. Μήτε ἀξίζει νὰ ἀντιτείνῃν ὅτι ὁ ἔσος, κατὰ
τὸν ὁποῖον τὸ σῶμα ἐνεργεῖ ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν
καὶ αὐτὴ ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, ὅπερ ὅτι εἷς ὄν συν-
δέτον ἐπάνω εἰς εἷς ἀπλῆν, καὶ τῆτο ἐπάνω εἰς εἷς
συνδέτον, εἶναι ἀνερμύδωτος καὶ ἀκατάληπτος· ἐπειδὴ
εἶδομεν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Β΄. Τμήμ. Δ΄. Κε-
φαλ. Β΄.), ὅτι τὸ πρᾶγμα τῶν ἀγνοῖαν σόφισμα ἐν
ἀξίζει τίποτε, καὶ ὅτι ὅποτεν ἡ ὑπαρξίς εἷς πρᾶγ-
ματος ἀποδείχεται μὲν λόγος ἰχυρὸς (καθὼς ἐδῶ
ἀπὸ τῶν ἰδίων φύσιν τῆς νοήσεως ἀποδείχεται ἀπο-
λύτως ἀναγκαῖα ἢ ὑπαρξίς μίας ἐσίας ἀπλῆς, ὅτι
νοεῖ εἰς ἡμᾶς), ἢ ἀγνοῖα τῶν ἔσων, καὶ τὸν ὁποῖον
αὐτὸ ἐνεργεῖ, ἐνὶ ἢμπορεῖ τελείως νὰ τὸ ἀναίρεση.
Ἐπειδὴ ἀνίσως τῆτο ἢτον ἰχυρὸν, πῶς ἢθέλων ἢμ-
πορέση οἱ ὕλεις νὰ ἀποδείξῃν τῶν ὑπαρξίς τῆς ἰ-
δίας ὕλης, τῶν ὁποίων μόνον αὐτοὶ δεχονται εἰς τὸ
πᾶν; Ποῖος ποτὲ ἐξηγήσῃν, ἢ θέλει ἴσως ἐξηγή-
σει, ἐνὶ λέγω ποία εἶναι ἢ ἑσωτερικὴ ἐσία τῆς ὕ-
λης, ἀλλὰ κατὰ ποῖον ἔσον αὐτὴ συντίθεται; Ἄν
λάβω εἷς σῶμα, καὶ μὲ τὸ μέσον τῆς διαίρεσεως καὶ
ὑποδιαίρεσεως ζητῶ νὰ εὔρω τὰ συστατικὰ τῶν στοιχείων,
αἱ διαίρεσεις μὲ προβαίνῃν ἐπ' ἀπειρον, χωρὶς νὰ
ἢμπορέσω ποτὲ νὰ εὔρω τὰς ἀπλᾶς ἀρχάς, ἀπὸ τὰς
ὁποίας συγκροτεῖται τὸ συνδέτον. Ἀνίσως ἀρχίσω
νὰ ὑποθέτω ἀπλᾶ, ἀδιαίρετα, καὶ ἀνέκτατα τὰ στοι-
χεῖα

14 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

χεῖρα τῶν σωμάτων, δὲν εὐρίσκω πλέον τὸν ἔσπον, νὰ τὰ ἐνώσω, ὡσεὶ ὅπως νὰ παρέλθῃ ἀπὸ αὐτὰ εἰς αὐτὰ ἐκτεταμένον (1). Λοιπὸν ἀπὸ τῆς τῆς ἀγνοίας τῆς φύσεως, καὶ τὸν ὁποῖον σωθῆται ἢ ὕλη, ἐπιτεταί τὰ χα ὅτι δὲν ὑφίσταται ἢ ὕλη;

5. Μάταιον σόφισμα εἶναι καὶ ἐκεῖνο, ὅπως μερικοὶ προβάλλουν, ὅτι καθὼς ἡ κινητικὴ δυνάμις καὶ ἡ ταχύτης εἶναι πράγματα ἀπλᾶ καθ' ἑαυτὰ, καὶ ὅμως ὑφίστανται εἰς εἰς αὐτὰ σώμα σωθῆτον, ὥπως ἡμποροῦν νὰ ὑφίστανται καὶ τὰ αἰδήματα καὶ αἱ ἀντιλήψεις, μὴ ὅλον ὅπως εἶναι φύσει ἀπλᾶ. Ἐπειδὴ τί ὁμοιότητα ἔχουν ἡ κινητικὴ δυνάμις, καὶ ἡ ταχύτης μετὰ τὰ αἰδήματα, καὶ τὰς ἀντιλήψεις; καὶ ἀν' ἐκεῖναι ὑφίστανται εἰς εἰς αὐτὰ σωθῆτον (μὴ ὅλον ὅπως εἶναι πολλὰ ἀμφίβολον ἀν' ὑφίσταται καμμία δυνάμις εἰς τὰ σώματα ὅσον δὲ δεῖ τῆς ταχύτητα καθ' ἑαυτὰς ἰξάζει ὅτι αὐτὴ εἶναι μία ἀπλῆ ἀναφορά), τί σιμῆπεια εἶναι νὰ εἴπῃ τινὰς ὅτι πρέπει νὰ ὑφίστανται καὶ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς ὅσον ἄλλοις ὅσον ξεχωριστὰ; Ἐπιτεταί δὲν εἶναι μόνον τὰ αἰδήματα καὶ αἱ ἀντιλήψεις, ὅπου πρέπει νὰ ὑφίστανται, δεῖ νὰ ἡμπορῇ νὰ ρηθῆ τὸ σώμα ὅτι νοεῖ, ἀλλὰ ἡ σιμῆπεισις τῆς αὐτῆς, ἢ συγχεῖσις τῆς, αἱ κείσεις, τὰ δεῖνοήματα, κτλ.

7. Μάταιον σόφισμα εἶναι ἀκόμη καὶ ἐκεῖνο, ὅπως λέγουν μερικοὶ ἄλλοι (Θεραπ. νοός Τόμ. Α. σελ. 175.), ὅτι καθὼς εἰς εἰς αὐτὸ ὥρολόγιον ἀπὸ τῆς σιμῆπεισις κινήσει πολλῶν μερῶν προέρχεται ἡ δεῖξις τῆς ὥρων, μὴ ὅλον ὅπως εἰς τὸ δὲν ἀρκεῖ κανένα μέρος καθ' ἑαυτὸ, ἐτῆ καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἀπὸ τῆς κινήσει πολλῶν τινῶν γιναῖται ἡ νόσις, μὴ ὅλον ὅπου καμμία ἵνα δὲν εἶναι ἱκανὴ καθ' ἑαυτῆ νὰ νοση. Ἐπειδὴ ἡ δεῖξις τῆς ὥρων δὲν εἶναι, ἀλλὰ μία ἐφόρῆσις τῆς ἐδικῆς μας νοός. Εἰς τὸ ὥρολόγιον ἄλλο
δὲν

(1) Ὅρα περὶ τῆς τῆς Κοσμολογίας Κεφ. Ε'. περὶ Σιμῆπεισις τῆς σωμάτων.

Κεφ. Α'. Πρώματότης τῆς Ψυχῆς. 15.

δεν εἶναι, ἀλλ' ἓν μία ποιά κίνησις τῶν ὠροδείκτε παροερ-
χομένη ἀπὸ τῆς κίνησις ἐνὸς ποιεῖ ἕτερον κινεμένου
ἀπὸ ἐνὸς ἄλλου, κτ. καὶ τῆς κίνησις τῶν πᾶν τῶν μερῶν
τῆς κανονίζομεν ἡμεῖς, εἰς ἕτερον ὅπως νὰ μᾶς χρη-
σιμότης εἰς μέτρησις τῶν χρόνων, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ ὠρο-
λόγιον βέβαια δεν κάμνει καμμίαν νόμισιν. Λοιπὸν
τί κοινωνίαν ἔχει ἡ κίνησις τοῦ ὠροδείκτε, ἡ ὁποία
καθ' ἑαυτῆν δεν εἶναι ἄλλο, ἀλλ' ἓν ἔκ διαδοχῆς δια-
βάσις τῶν τῶν σώματος ἀπὸ ἐνὸς πόνου εἰς ἄλλον, με-
τὰς ἐδικάσμας ἀντιλήψεις, μετὰς ἐδικάσμας κεί-
σεις, καὶ μετὰς ἐδικάσμας νόμισεις;

Ἡ Ματαιία τέλος πάντων εἶναι καὶ ἡ ἀποφανσις τῆς
Λωκίης (Δοκιμ. Φιλοσοφ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. 3.) ὅτι
μὲ ὅλον ὅπως ἡ ὕλη (καθὼς ὁ ἴδιος ἀποδείκνει εἰς
τὸ 10. Κεφ. τῆς ἰδίας βιβλίης.). δεν ἠμπορεῖ νὰ εἶ-
ναι τὸ πρῶτον διανοητικὸν ὄν, ἐπειδὴ εἶναι φύσει ἀ-
μοιρος αἰδησίσεως, μὲ ὅλον τῆς θέλει εἶναι δια πάντα
αδύνατον νὰ γνωρίσωμεν, ἀν' ὃ Θεὸς δεν ἔδωκεν, ἡ
δεν ἠμπορεῖσε νὰ δώσῃ εἰς κανένα σώρμα ὕλης ἐ-
πιταυτῆ εἰς τῆς προῶδασκασμένην καὶ διαπεθεμέ-
νον, τῆς δυνάμιν τῶν μανθάνειν καὶ νοεῖν· ἐπειδὴ δια
νὰ ἀποφασίσωμεν τῆς δεν εἶναι ἀναγκαῖον, καθὼς
αὐτὸς δι' ἡμεῖς γίνεται, νὰ ἰξέρωμεν μήτε τῆς ἐσωπει-
κλῆς ἐπίαν, μήτε ὅλας τὰς δυνατάς ιδιότητας τῆς ὕ-
λης, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὁμολογῶμεν ὅτι πολλαὶ μᾶς εἶ-
ναι ἀγνωστοί. Φθαίνει νὰ ἰξέρωμεν μόνον ὅτι ἡ ὕλη
εἶναι ἐν ὃν σωῖθετον, καὶ ἐν ὃσῳ εἶναι τέτεια, βέ-
βαια ἠμπορεῖμεν νὰ εἰπῶμεν πῶς εἶναι ἀδύνατον καὶ
εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεὸν νὰ τῆς κάμῃ νὰ νοῆ. Δια
τί πῶς ἠμπορεῖ ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ ὅπως ἐν ὃν καὶ τὸ αὐ-
τὸ ὄν νὰ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ σωῖθετον καὶ
ἀπλεν, ταυτὸν εἰπεῖν καὶ σωῖθετον καὶ μὴ σωῖθετον;
Λοιπὸν ἀφ' ἑ ἀπεδείξαμεν ὅτι τὸ διανοητικὸν ὄν ἐπιω-
δῶς καὶ ἀναγκαῖως πρέπει νὰ εἶναι ἀπλεν, μήτε ὁ Θεὸς
θέλει ἠμπορέσει ποτε νὰ κάμῃ ὅπως νὰ εἶναι καὶ δια-
νοητικὸν, τῆς ἐστὶν ἀπλεν, καὶ ὕλικόν, ὅς ἐστι σωῖθετον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς Α' Διαστάσεως τῆς Ψυχῆς.

Απὸ τῆς ἀπλότητος τῆς ψυχῆς συνάγεται ἀναγκαιώς ἡ ἀφθαρσία της· ἐπειδὴ ἡ φθορὰ συνίσταται εἰς τὴν διαίρεσιν καὶ διάλυσιν τῶν μερῶν, τὸ ὁποῖον βεβαιότατα δεῖν ἔμπορεῖ νὰ δοθῇ εἰς εἴνα ὅν φύσει ἀπλῆν, καὶ μερῶν ἀμοιβρον.

Λοιπὸν ἡ ψυχὴ δεῖν ἔμπορεῖ νὰ ἀπολεθῇ ἀλλέως, ἢ ἀπὸ ἀνίσως ἐξεδενώθῃ τελείως. Ὅμως τὴν δυνάμιν τὴν νὰ ἐξεδενώσῃ εἴνα πρᾶγμα εἰς τὸ μηδεὶν δεῖν τὴν ἔχει ἄλλος, ἢ ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, ὅπερ ἔχει τὴν δυνάμιν καὶ τὴν νὰ τὴν ἀφάξῃ ἐκ τῆς μὴ ὄντος, τὸτ' ἐστὶν ὁ Θεός.

Μένει λοιπὸν νὰ ἰδῶμεν ἀνίσως εἰς τὸν θάνατον τῆς σώματος διατηρῆ ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν, ἢ τὴν ἐξεδενόει.

Ὅτι τὴν διατηρεῖ μᾶς βεβαιότατα ἡ Πίστις ἡμῶν, πόσον ὅπερ δεῖν ἔμπορεῖμεν νὰ ἔχωμεν καμμίαν ἀμφιβολίαν εἰς τὸτο τὸ μέρος. Ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθοκείαν, καὶ ὁ φυσικὸς λόγος πόσον ἰχυρὰ ἐπιχειρήματα μᾶς δίδει, ὅπερ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀρκεῖν νὰ σκώσων καθ' ἑαυτὰ ἀμφιβολίαν.

Ἐπειδὴ πρῶτον βλέπομεν ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σωματικὴν φύσιν δεῖν ἐξεδενώθῃ ποτὲ τίποτε. Ἀνίσως καυθῇ εἴνα ξύλον, ἀνίσως διαρεθῆν τὰ μέρη τῆς τὰ ἀερώδη, τὰ ὑδατώδη, τὰ πυρώδη, ὅπερ διασκορπίζονται εἰς τὸν αἶρα, καὶ μενεῖν τὰ μέρη τὰ γεώδη, τὰ ἀλατώδη, κα. τὰ ὁποῖα συγκροτῶν τὴν σὰκτῶν, μ' ὅλον τὸτο τὰ μόρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συγκροτεῖται τὸ ξύλον, ὑφίστανται ἀκόμι ὅλα, καὶ ἄς διηρέθισαν. Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ διὰ καθ' ἑαυτὰ ἄλλο σῶμα

18 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

Γ'. Δεὺν συμβιβάζεται μάλιστα μῆτε μὲ τὴν ἄπειρον δικαιοσύνην· ἐπειδὴ ἡ ἐλπίδα τῆς μελλέουσας δόξαιμονίας εἶναι ἐκείνη, ὅτῃ δακρυρατῆ τῆς ἀνθρώπου ἐναρέτης, καὶ τῆς κάμνει νὰ ἀπαρνεῖται μὲ χαρᾶς πολλὰς ἀναπαύσεις καὶ ἠδοναφείας, ὅτῃ ἠδουε τῆς προσφέρῃ ἡ κακία, καὶ ὅτῃ ἐναντίας νὰ ὑποφέρῃ τῆς ἀεφόρης θλίψεις, ὅτῃ σιωποδύεν ὡς ὅτῃ τὸ πλεῖσον εἰς τῆτῃ τῆν ζωὴν τῆν ἐκπλήρωσιν τῆς ἰδίων χρεῶν, καὶ τῆν ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς. Λοιπὸν ἀνίσως ἦτον ματαία αὐτῇ ἡ ἐλπίδα, ἀνίσως ἐτελείοναν ὅλα εἰς τὸν θάνατον τῆ σώματος, ποῖος δεὺν βλέπει πόσον ἀθλιώτερος ἠδουε εἶναι εἰς ἀρετῆς. Λότῃ εἰς ἀκακοποιὸν καὶ ἀχρεῖον; καὶ ποῖος νῆς ἠμπορεῖ νὰ τὸ χωρήσῃ ὅτῃ εἰς Θεὸς ἀπειροδίκαιος θέλει νὰ ὑποφέρῃ, ὅτῃ ὁ ἀσεβῆς καὶ ἐναρέτος ἀνθρώπος νὰ εἶναι ἀθλιώτερος λότῃ τὸν ἀσεβῆ καὶ ἀχρεῖον, ἐκεῖνος, ὅτῃ ἐπλήρονεν ἀκριβῶς τῆς νόμους τῆς, λότῃ ἐκείνον, ὅτῃ ἀκαταπαύτως τῆς ἐκαταφρονῆσε καὶ τῆς ἐκαταπατῆσε; Πῶς ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς, ὅτῃ νὰ λάβῃ τιμωρίαν ὁ ἀξίος ἀμοιβῆς, καὶ ἀμοιβῆν ἐκεῖνος, ὅτῃ ἦτον ἀξίος πάσης τιμωρίας; Εἶναι λοιπὸν ἀπορηλότατον, ὅτῃ πρέπει νὰ εἶναι ἀλλῃ μία ζωὴ, εἰς τῆν ὅποιαν θέλει δώσει ὁ δικαιοτάτος Θεὸς εἰς τὸν καθενα ἀμοιβῆν, ἢ τιμωρίαν, καθῶς ἠδουε φανῆ ἀξίος εἰς τῆτῃ τῆν ζωὴν, ἢ δὲ τὸ εἶς, ἢ δὲ τὸ ἄλλο.

Αὐταὶ αἱ θεωρίαι ἐκαμαν νὰ ἔφερον κάθε ἄνθρωπος καὶ ἠλικία πάντοτε καὶ ἄρκεως τῆν πίσιν μίας μελλέουσας ζωῆς· τειγύρω εἰς τὸ ὅποῖον ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῇ τῆς ἀπείρης μαρτυρίας, ὅτῃ μεταξὺ εἰς τῆς ἄλλης ὅτῃφέρει ὁ Σπορχονάς εἰς τῆν Ψυχολογίαν τῆς (Μέρ. Β'. Τμήμ. Δ'. Κεφ. Γ'). Μόνον χεδόν οἱ Ἐπίκτεταιοι εἶναι, ὅτῃ ἐτόλμισαν νὰ ἐναντιωθῆν εἰς τῆν κοινὴν γνώμην· καὶ αὐτοὶ τὸ ἐκαμαν ἴσως περαιοότερον δὲ νὰ θεραπόδωσαν πλέον εἰς ἄλλοθερωτέρα τῆς κακίας καὶ τῆς πάθη τῆς, ὅτῃ λότῃ εἰσωτερικῶν σὺβαίνεσιν καὶ πληροφορίαν.

Κεφ. Β. Ἀΐμασία τῆς Ψυχῆς. 19

Ἀλλὰ τὸ νὰ δείξη τινὰς ὅτι ἡ ψυχὴ ὑφίσταται μετὰ τὸν θάνατον τῆ σώματος δὲν ἀρκεῖ, λέγειν μνηκοί, ἵνα νὰ τὴν ἀποδείξη πῶς εἶναι ἀθάνατος· ἵνα τί εἰς τῆτο δὲν ἠθέλον εἶναι πηλασώτεροντι ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχει εἶνα ὅποιοιδήποτε μέρος τῆς ὕλης, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ παρομοίως ὑφίσταται. Διὰ νὰ ἠμπορῇ ἡ ψυχὴ νὰ ὀνομαθῇ καὶ ἀληθινῶς εὐνοίαν ἀθάνατος, πρέπει νὰ δευδειχθῇ προσέτι καὶ ὅτι κεχωρισμῆν ἀπὸ τὸ σῶμα, ζῆ πῶποτε καὶ νοεῖ, καὶ ἔχει σιωείδησιν καθὼς προτιτέρα τῆθ παρσῶν καὶ τῆθ ἀπερασμῶν νοήσεάντης, τῆθ παρσῶν καὶ τῆθ ἀπερασμῶν ενεργσιῶντης, καὶ ἐνὶ λόγῳ τῆς ἰδίᾳς τῆς ταυτύτητος. Λοιπὸν πῶς ἠμπορεῖ ἡ ψυχὴ νὰ νοῆ κεχωρισμῆν ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀφ' ἔ δὲν ἔχει κανεὶνα αἰδημα, ἢ ἀντίληψιν προερχομῆν ἀπὸ καμμίαν προσβολῆν σωματικῶν; ἀφ' ἔ δὲν ἠμπορῇ νὰ ἀνακαλέσῃ καμμίαν ἰδέαν, ἢ εὐνοίαν, ὅποταν δὲν διεγείρεται εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἐκεῖνη ἢ κίνησις, ἀπὸ τῆν ὅποιαν προῆλθε προτιτέρα ἢ ἀνάλογος ἀντίληψις, ἢ τὸ αἰδημα;

Διὰ νὰ ἀπαντήσωμῆν εἰς τῆτῶν τῶν εὐσασιν θέλομῆν σιμαινέσει πρώτον· ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἠμπορῆσε νὰ ὀνομαθῇ ἀθάνατος, ἀνίσως ὑφίστατο χωρεῖσά ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐμῆν ὅμως χωρεῖς ἐνεργεῖαν, χωρεῖς εὐνοίαν, καὶ χωρεῖς ζώῶν. Ἀλλὰ ὅποταν λέγωμῆν ὅτι ὑφίσταται, ὅτι δὲν εἴχοντῆται ἀπὸ τὸν Θεόν (ὅπερ εἶναι τὸ μόνον μέσον, ἵνα τῆ ὅποις ἠμπορῆσε νὰ ἀπολεθῇ)· καὶ ἐπιφερωμῆν αἰτιολογίαν τῆν ἰδίαν δικαιοσύνην τῆ Θεῶ, ἢ ὅποια ἀπαιτεῖ νὰ λάβῃ ἡ ψυχὴ εἰς μίαν ἄλλην ζώῶν τὰς ἀντιμιθίας τῆθ εἰς τὴν παρῆσαν βεβιαμῆν, εἰνοῦμῆν ὅτι ὑφίσταται ὡς εἶνα ὄν ζῶν, ἐνεργῆν, ἴανοπτικὸν καθὼς προτιτέρα, ἐπειδὴ μῆτε βραβεῖα, μῆτε τιμωρίας ἠμπορῆσε νὰ αἰθανθῇ, ἀνίσως ὑφίστατο ὡς εἶνα ὄν ἀργόν, ἀναίδητον, καὶ χωρεῖς ἴανοίαν.

Δεύτερον θέλομῆν σιμαινέσει ὅτι εἰς τῆτῶν τῶν ζώῶν

20 Τμήμ. Α'. Φύσις τῆς Ψυχῆς.

δὲν ἰξόρομεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει κἀνείνα εἶδημα, ἢ ἀντίληψιν τῶν ἐνεσώπων πραγμάτων, καὶ κἀμμίαν ἰδέαν, ἢ ἐννοιαν τῶν ἀπερασμύων, χωρὶς νὰ μεσολαβῆσῃ κἀμμία κίνησις τῆ ἐγκεφάλου.

Θέλομεν ἀρνηθῆ ὅμως ὅτι αὐτὴ ἡ κίνησις εἶναι ἐσιώδης εἰς τὴν νόσιν, καὶ ἀναγκαία καὶ φύσιν. Διὰ τὴν ἡ νόσις εἶναι ὅλη τῆς ψυχῆς· ἡ δυνάμις τῆ νοεῖν εἶναι μία ἰδιότης ὅλη ἐδικήτης καὶ ἰδιόζυσα, καὶ κατ' ἰδέαν τρόπον κοινὴ πρὸς τὸ σῶμα, εἰς τὸ ὁποῖον μάλιστ' εἶναι τελείως ἀδύνατος ὁποιαδήποτε ἀρχὴ νοήσεως. Ἀληθινὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν μὲν τὴν ἰδέαν αἰ σωματικαὶ κινήσεις διικνεῖνται ἕως εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ συεργεῖν εἰς τὰς νοήσεις τῆς, καὶ ἀνίσως συεργεῖν ὡς αἰτία, ἢ ὡς ἀπλὴ ἀφορμὴ· ὅμως κατ' ὁποιοδήποτε τρόπον καὶ ἀν' ἑαυτῆς εἰς τὸ πᾶν, ἐπειδὴ ἡ νόσις καὶ ἡ δυνάμις τῆ νοεῖν εἶναι ὅλη τῆς ψυχῆς μόνης, τί ἐμποδίζει νὰ ἔλατρη ὁ Θεὸς αὐτῆν τὴν δυνάμιν εἰς αὐτὴν, καὶ ὁπόταν χωρεθῆ ἅπτο τὸ σῶμα, καὶ νὰ κἀμὴ ὅπῃ τὰ αἰδήματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς ἐννοίας καὶ ἰδέας, ὅπῃ τῶρα ἔχει διὰ μέσῃ τῆ σῶματος, νὰ ἐξακολεθῆ νὰ τὰς ἔχη μὲ ἄλλο μέσον, ὅ ὅστι λαμβανωντάς τας ἢ ἅπτο λόγου τῆς καὶ ἅπτο τὴν ἰδίαν τῆς φύσιν, ἢ ἅπτο τὸν ἴδιον Θεόν, εἰς τὸν ὁποῖον βεβαιότατα εἶναι αἱ ἰδέαι ὅλων τῶν πραγμάτων, καὶ ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον, διὰ τὴν ἄπειρον παντοδυναμίαν τῆ, ἠμπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν μὲ ὁποιοδήποτε τρόπον τῆ ἀρέσκει, ἀλλὰ ἠμπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ ἐπάνω εἰς αὐτὴν καὶ ἀμέσως μὲ τρόπον ποτὴ ἀναλογώτερον καὶ οἰκειότερον εἰς τὴν ἰδίαν τῆς φύσιν, ἀφ' ἑ εἶναι πνεῦμα καθαρῶτατον, καὶ ἐδημιούργησε καὶ τὴν ψυχὴν πνευματικῶν, καὶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἐδικῶν τῆ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Ἀρχῆς ἐ τῆς Οὐσίας
τῆς Ψυχῆς.

Ὅσον εἴμεθα βέβαιοι διὰ τὴν ἀπλότητα καὶ ἀδυνασίαν τῆς ψυχῆς, τόσον εἴμεθα ἀβέβαιοι διὰ τὴν ἀρχιότητος, καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν οὐσίαν τῆς, καὶ διὰ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον καθίεται, καὶ διὰ τὸν ἔθρονον, καθ' ὃν εἶναι ἠνωμένη μετὰ τὸ σῶμα, καὶ διὰ ἄλλα παρόμοια πράγματα, ὅπερ ἀναφέρονται εἰς αὐτήν. Μόλον τῶν ὀλίγων εἶναι ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα, ὅπερ ἀνήκον εἰς τὴν ψυχὴν, εἰς τὰ ὅποια να μὴ καταγίνηκαν οἱ Μεταφυσικοὶ ἀπ' αἰῶνος μετὰ μὲν ἀλλοῦ ἐπιμέλειαν. Τόσον ἀγαπῶν οἱ ἄνθρωποι πολλαῖς φοραῖς να προσφύωνται μετὰ πεισμονὴν εἰς τὰ πλέον δυσκόλα, καὶ πολλαῖς ἀκατάληπτα πράγματα, καὶ να χάνων εἰς αὐτὰ τὸν καλλίτερον καιρόντες!

Ἡμεῖς ὁμως δεὺν θέλομεν μιμηθῆναι τῆς ποιότητος, ἀλλὰ ἀρκάμενοι να ἐκθέσωμεν συνοπτικῶς ἐκεῖνα, ὅπερ ἐφαντάθησαν οἱ ἄλλοι ἐπάνω εἰς αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις (ἐπειδὴ εἰς τὴν ἰσορίαν τῶν ἀνθρωπίνων νοῶν συμβάλλει να ἰξούρη τινὰς καὶ τὰς καινοσπεδίας καὶ ἀποπληθύνσεις τε) θέλομεν κάμην τὸ πολὺ πολὺ μίαν ἁδραμικρὰν νύξιν τῆς δοξασίων, ὅπερ μὰς φαίνονται ὀλιγώτερον ἀπίθανοι. Ἐδῶ ὁμως δεὺν θέλομεν ὁμιλήσει, εἰμὴ περὶ ἀρχῆς καὶ οὐσίας τῆς ψυχῆς, ἀποδέκτων εἰς αὐτὰ καὶ δύο ζητήματα, ἀν' ἡ ψυχὴ νοη παντοτινὰ, καὶ ἀν' ἔχη κανένα πρᾶγμα ἐμφυτον· περὶ δὲ τῆς καθέδρας καὶ τῆς ἐνώσεως καὶ κοινωρίας τῆς πρὸς τὸ σῶμα, θέλομεν ὁμιλήσει ἀκριβέστερα εἰς τὸ ἀκόλουθον Τμήμα.

Περὶ τῆς Ἀρχῆς τῆς Ψυχῆς.

Αὶ γινῶμαι περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς ἐσάθισαν πολλαί, καὶ πολλὰ διαφοροὶ πρὸς ἀλλήλας. Ἐπειδὴ Ἀ. τινὲς τὴν ἐδόξαζον αἰδίου, καὶ τὴν ἐσοχάζοντο ὡς μίαν ἀπορροίαν τῆ Θεῶν, ἢ ὡς μέρος τῆς θείας ἐσῆας, κεκλεισμένον εἰς τὰ σώματα.

Τέτοιαν δόξαν εἶχον περὶ αὐτῆς εἰς τὰς ἀρχαῖας καιρὸς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Χαλδαῖοι, καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὴν ἐπῆρε μετέπειτα ὁ Πυθαγόρας· ἀπὸ τῶν Πυθαγορείων ἔπειτα ὁ Πλάτων. Οὗτοι ὡς πόσον ἐδόξαζαν ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀπορρέαντας ἀπὸ τῶν Θεῶν, ἐξαμοιράθισαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ ἀστρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐχαίρωντο μίαν εὐδαίμονα ζωὴν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐγίνων ὑπὲρ αὐτῶν εἰς σφάλματα, ἐκλείδισαν ἔπειτα πρὸς τιμωρίαν τῶν εἰς τὰ σώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνίσως ζῆσεν ἐναρέτως, γυρίζον μὲτ' τὸν θάνατον εἰς τὸ ἀστρον τῆς καθ' ἑμῆς εἰδὲ μὴ, ἀπερῆν ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς ἄλλο· καὶ ἀνίσως πέσεν πάλιν εἰς ἄλλα σφάλματα, μεταγγίζονται ἀπὸ σώμα ἀνθρώπου εἰς σῶμα ζῶον.

Αὐτὴν τὴν μετάβασιν τῶν ψυχῶν ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς ἄλλο, τὴν ἔλεγον οἱ παλαιοὶ Ἑλλήνες Μετεμψύχωσιν· καὶ αὐτὴ ἡ δόξα σώζεται ἀκόμη εἰς τὴν Ἀσίαν εἰς τὰς Ἰνδοὺς, καὶ Κινέζους.

Ὅτι καὶ οἱ Στωϊκοὶ ἐδόξαζαν τὰς ψυχὰς μέρη τοῦ Θεῶν, ἢ ἐκείνης τῆς καθόλου ἐσῆας, ἢ ὁποῖα ἔλεγον ὅτι ἐμψυχώνει ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ τὴν ὁποῖαν τὴν ἀνόμαζαν Θεὸν, τὸ μανθάνομεν ἀπὸ τῶν Σκύεαν, καὶ τῶν Ἐπίκτητον· αὐτοὶ ὅμως δεῦν ἐδέχοντο τὴν Μετεμψύχωσιν, ἀλλὰ ἔλεγον ὅτι εἰς τὸν θάνατον αἱ ψυχαὶ εὐθὺς ἐνόηονται πάλιν μετ' τὸν Θεόν.

Καὶ ὁ Εὐεπίδης κατ' τὸν Μοχέμιον ἐσοχάζετο καὶ αὐτὸς

αὐτὸς ὡσαύτως τὰς ψυχὰς ὡς μέλη ἐκείνων τῶ λε-
πτοτάτῳ αἰθέρος, ὅπῃ αὐτὸς ἐνόμιζε διακεχυμένον εἰς
ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὠνόμαζε Θεὸν, λέγωντας καὶ αὐ-
τὰς παρομοίως ὅτι ἐνόησαν πάλιν μᾶλλον τὸν θάνατον
τῶ σώματος μετὰ αὐτὸν τὸν Θεόν.

Τὴν μωρίαν ὅμως ὅλων ἐκείνων, ὅπῃ ἐδόξαζαν
τὰς ψυχὰς ὡς μέρος τῶ Θεῶ, τὴν ἀναίρεσιν ἀρκε-
τὰ ὁ Κικέρων (εἰς τὸ πρῶτον φύσεως Θεῶν Βιβλ. Α'.
Κεφ. Β'). Ἐπειδὴ πῶς ἢμπορεῖ νὰ διαιεθεῖ εἰς
μέρη, εἴα ὁ ἀπλόστατον καθὼς εἶναι ὁ Θεός;

Τὴν προὔπαρξιν τῶ ψυχῶν, καὶ πολὺ πρῶτον
τὴν αἰδιότητα, καὶ μετάβασιν ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα,
τὴν ἐπαιρείπειε καθὼς ἐπαρεῖν ὁ ἴδιος (Ζητήμ.
Τρισκέλ. Βιβλ. Α'). Καὶ τῶντι ποῖος ἢμπορεῖ νὰ
μᾶς βεβαιώσῃ ὅτι ἐκδυμεῖται πῶς ἢ ψυχίτε ἢτον
προτιότερα ἀπὸ τὸ σῶμά τε; Ὁ Θεὸν μὲν ἔχωντας κα-
νεῖα ἴχθος, κανεῖα θεμέλιον, κανεῖα σημεῖον, πῶς
ἢθελε πολήσῃ νὰ τὸ βεβαιώσῃ; Εἶναι ἀληθινόν, ὅ-
τι ὁ Πυθαγόρας δι᾿χυρίζετο ὅτι ἢ ψυχίτε ἐσάθη
προτιότερα εἰς τὸ σῶμα Εὐφῶρβε τῶ Τρωαδίτε, καὶ
δὲν ἰξέρω εἰς ποῖον ἄλλον ἀκόμι, ἀλλὰ ποῖος δὲν
γελά εἰς τέτοια ὀνειράτα;

Αὐτὴ ἢ ἀπάντησις ἀρμόζει καὶ ἐναντίον εἰς τὴν γνώ-
μην τῶ Ὀρειχθῆς, ὁ ὁποῖος ἀγκαλὰ καὶ δὲν ἐδόξαζε
τὰς ψυχὰς αἰδίως, ἢθελεν ὅμως ὅτι ἐκτίθησαν ὅλαι
εἰς εἴνα καιρὸν μαζὶ μετὰ τῶς Ἀγγέλως πρὸ τῆς κτί-
σεως τῶ σωματικῶ κόσμου· καὶ δὲν ἰξέρω εἰς ποῖον
τόπον ἐφυλάττοντο, ἕως νὰ ἔλθῃ ἢ ὥρα νὰ κατέβῃ
κάθε μία εἰς τὸ διωρισμένον σῶμά της.

Β'. Ἐξ ἐναντίας οἱ Μανιχαῖοι καὶ Περισκιζιανί-
σαι, καθὼς λέγει ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος, καὶ ὁ Ἅγιος
Γεράσιμος ἐδόξαζαν τὰς ἀνθρώπινω ψυχὰς ὅχι εἰς
μέρη τῶ Θεῶ, ἀλλὰ ὡς ἴδιον Θεὸν παρόντα εἰς ὅλας·
τὸ ὁποῖον ἢρεσε καὶ εἰς τῶς Ἀραβίως Περίπατικῶς
(Γενεώσιος Μεταφυσικ. Μέρ. Β'. Προτάσι. 19.), οἱ
ὁποῖοι διασέλλωντας δύο νῆς εἴνα ἐνεργητικὸν, καὶ ἄλ-

λον παθητικόν, ἔλεγαν ὅτι ενεργητικὸς εἶναι εἰς τὴν ἀνθρώπου αὐτὸς ὁ Θεός.

Οἱ Μωαμεθανοὶ ἐπήγαγ ἀκόμη μακρύτερα καὶ τὸν Γερσόνιον (Πραγμ. Θεὸς Συμφ. Μεταφ. καὶ Λογικ.) λέγοντες ὅτι εἰς τὸ πᾶν ὅλα εἶναι Θεός· γνώμη, ἢ ὁ ποῖα ἐκινήθη προτιότερα ἀπὸ τὸν Ἐκνοφανῆ, καὶ ἄλλες Ἐλεάτας (ὄρα Ἰσορ. Φιλοσ. Κεφ. 9. Αῖρθ. Β').

Ἀλλὰ ποῖος δεῦν βλέπει καὶ εἰς τὸτο, καθὼς ἀρεῖσα ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ Ἱερός Αὐγκστίνος (Ἐπιστολ. 166.), ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ ὑπόκειται εἰς τόσα σφάλματα, εἰς τόσα ἐλαττώματα, εἰς τόσα κακά, ἀν' ἧτον αὐτὴ Θεός, ἔπρεπε νὰ εἰπῆμεν ὅτι αὐτὰ τὰ κακά, καὶ τὰ ἐλαττώματα, καὶ τὰ σφάλματα ἀρέθισαν εἰς τὸν Θεόν, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πλέον ἀτοπώτερον, ὅπως ἠμποροῦσε τινὰς νὰ εἰπῇ;

Γ'. Οὗ Τερτυλλιανός, καὶ ὁ Ἀπολλινάριος, καὶ ἄλλοι οἱ ἐναντίας εἶπαν ὅτι αἱ ψυχαὶ μεταδίδονται ἀπὸ τῶν γονεῖς εἰς τὰ τέκνα μαζί με τὰ σώματα.

Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἡ ἀπερνα ὅλη ἡ ψυχὴ τῶν θνητῶρων εἰς τὰ τέκνα, καὶ τί μῦρι εἰς αὐτὰς; ἢ ἀπερνα εἷνα μέρος τῆς μόνου, καὶ πῶς ἠμπορεῖ ἡ ψυχὴ, ὅπως δεῦν ἔχει μέρη, νὰ διαμεθῆ εἰς μέρη;

Δ'. Οὗ Λειβνίτιος φαίνεται ὅτι ἠθέλησε καὶ τινα τρόπον νὰ σώσῃ τὸν Τερτυλλιανόν, καὶ Ωρειγόνιον. Ἐπειδὴ ἀπὸ εἷνα μέρος λέγει (Θεοδικία Μέρ. Α') ὅτι αἱ ψυχαὶ ἐκτίθησαν ὅλα εἰς τὴν ἀρχὴν τῶ κόσμου· καὶ ἀπὸ ἄλλου, ὅτι ἦτον κελευσισμῶν εἰς τὸν Ἀδάμ· καὶ ἀπὸ αὐτὸν μεταδίδονται ἀπὸ χέρι εἰς χέρι εἰς ὅλας τὰς μεταχρῆστερας.

Ἀλλὰ πόσαι ψυχαὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι εἰς τὸν Ἀδάμ, καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς μίαν μόνον ἐγνώριζον εἰς τὸν ἑαυτόν τε, τί ἔκαμναν ἐν ποσῶν ὅλα εἰς αἱ ἄλλαι; καὶ τί κάμναν εἰς τὰς ἄλλας ἀνθρώπου, ὅπως ζῆν πῶρα, ὅλα εἰκεῖναι τῶ ἀνθρώπων, ὅπως ἔχον νὰ θνηθῆν, καὶ θῆλιν θνηθῆν ἕως τέλος τῶ κόσμου;

Εἶναι μάταιον ὅμως νὰ ἀναιρέσῃ τινὰς ἀσθεάζωντας

Κεφ. Γ'. Α' ρθ. Α'. Αρχή τῆς Ψυχ. 25

παις μίαν γνώμην, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ὡμολόγησεν ὅτι τὴν ἐπρόβαλε παύζωνται (1). Ἀγκαλιὰ ὁ Βόλφιος, καὶ οἱ ἄλλοι ὁπαδοὶ τῆς Λεϊβνιτικῆς μὲν ταῦτα τὴν ἐξαφενδῶσαν μὲν τὰ ὅλα τας.

Ε'. Ἡ γνώμη, ὅπως ἀποδέχονται κοινότερον τὴν σημερινὴν εἶναι, ὅτι αἱ ψυχαὶ δημιουργεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἐγγχεύονται μέσα εἰς τὰ σώματα, ὁπόταν εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ζωτικὰς ἐνεργείας, εἰς τρόπον ὅπως καθὼς ἡ μηχανὴ χαλάσῃ, ἢ παραχθῇ, καὶ ὅσον ἢμπορῇ πλέον νὰ συστοιχῇ εἰς τὰς ζωτικὰς ἐνεργείας, αὐταὶ ἀναχωρεῖν.

Τετὸ εἰς μεμνημένους ἐφάνηκεν ὅτι ἦτον τὸ ἴδιον ὡς αὐτὸ νὰ δώσωμεν εἰς τὸν Θεὸν εἰς αὐτὸν κόπον, ἀναγκάζωντάς τιν νὰ δημιουργῇ καθε σιγμῆν καινὰς ψυχὰς· καὶ ὁ ἴδιος Βόλφιος (Ψυχολ. Φυσικ. §. 103. Σχολ.) ὅσον ἔλειπε νὰ ἀναφέρῃ τὴν ἱερὰν Γραφήν, ἔλαττονόμητος ὅτι ἐκεῖνο, ὅπως λέγει (Γενέσ. Κεφ. 2.) πῶς τὴν ἐβδόμην ἡμέραν κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων

(1) Αὕτη ἡ ὁμολογία δέσκειται εἰς μίαν ἐπιστολὴν τῆς ἀπὸ τὸν Πάτριον. (ὄρα Γκερδίλ Εἰσπαγωγὴν εἰς τὴν ἀποδὸν τῆς Ορθοδικίας σελ. 93.) Ὁ κύριος Χάινχους ἀναφέρει ὅτι εἰς καιρὸν ὅπως μίαν ἡμέραν ἔπινε καφεὶ μαζίτικ, εἶπεν ἀσεξὶ ὁμιλίαν· „Ποῖος ἐξέρει αὐτὸν εἶναι εἰς τὸν καιρὸν τὸν καφεὶ καμμίαν μονάδα, ἢ ὅποια ἔχει νὰ ᾄδῃ μὲν τὸν καιρὸν μίαν ψυχὴν λογικὴν; Εἰς τὴν ὁποίαν σημεσιότερον ὅτι αὐτὸς ἔλεγε πῶς ὅλος ὁ κόσμος ἢ αὐτὸς ὁ σωματικὸς εἶναι σιωπεθεμιλίαν ἀπὸ τῶν μονάδων, ὅ ἐστι τῶν ὄντων ἀπλᾶ ἢ εἰς καθε μονάδα ὑπέθετε τὴν δυνάμιν τῆς πλειστατων ὄλον τὸν πᾶν. Ὁμως σκοτεινὰ ἐν ὅσῳ ἠδελῶν εἶναι μονάδες ἀπλᾶ σωματικαὶ τῶ σώματος, ἢ καθαρὰ μετὰ ταῦτα, ὁπόταν ἠδελῶν. Ἄλλοι μονάδες ἀποδοῦσαι συγκροτοῦσαι τὴν ψυχὴν, καὶ ὅποια αὐτὰ ὅλα τὰ ἐπιφανέτω ἀποδοῦσαι, χρεῖς νὰ ἢμπορῇ νὰ δώσῃ κανένα λόγον μῆτε διὰ αὐτὰς τὰς παραδόσεις τὰς ἀποδοῦσαι σκοτεινὰς καὶ ὑπερᾶντερα καθαρὰς, μῆτε διὰ τι, μῆτε πῶς ἀπὸ σκοτεινὰς γίνονται καθαρὰ, μῆτε διὰ ἄλλας παρομοίας ιδιότητος ἢδὲ μονάδων.

πάντων τῶν κτισμάτων, πρέπει νὰ ἐνοῶται ὅτι ἔ-
 παυσε ποτε δὲ πάντα διὰ τὸ νὰ διμικρῶν πλέον
 ἄλλο πρᾶγμα, ὡς αὐτὰ μὲν εἶπαν ταῖχα οἱ Ἄγιοι
 Πατέρες, καὶ αἱ Σαῦδοι, ὅτι τῆτο πρέπει νὰ νοῶται
 δὲ τὰ εἶδη, καὶ ὄχι δὲ τὰ άτομα· καὶ ὡς αὐτὰ ἦτον
 μεγάλος κόπος εἰς τὸ Θεὸν νὰ διμικρῶσιν νέας ψυ-
 χὰς, καὶ ἡ σωτηρία τῶν καθεὶ πρᾶγματος νὰ μὲν
 ἰσοδυναμῆ μετὰ μίαν ἀδελφοκοπον διμικρῶσαν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β΄.

Περὶ τῆς Οὐσίας τῆς Ψυχῆς.

Οτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι μήτε αἶρ, μήτε πῦρ, μήτε
 αἰθήρ, μήτε ἄλλο πρᾶγμα υλικόν, ἀλλ' εἷνα ὄν ἀ-
 πλῆν καὶ καθαρὸν, καὶ πάντα διαφορετικὸν διὰ καθεὶ
 ὑλῆν, τὸ ἀπεδείξαμεν ἤδη εἰς τὸ πρῶτον Κεφάλαιον.

Καὶ ὅτι μὲ ὅλον ὅπῃ εἶναι ἀπλῆν καὶ αἶλον, μὲ ὅ-
 λον τῆτο δὲν εἶναι μήτε μέρος Θεῶ, μήτε ὁ ἴδιος Θεός,
 τὸ εἶδμεν καὶ τῆτε εἰς τὸ προηγούμενον Ἀρθρον.

Ὅτι ὅμως εἶναι μία πραγματικὴ οὐσία, τῆτ' ἔστιν
 ὅτι καθεὶ ψυχὴ εἶναι εἷνα ἀληθινὸν ὄν, αὐθύπαρ-
 κτην καὶ ἀκακεμελῆ διὰ καθεὶ ἄλλο, καὶ ὄχι μία
 ἀπλῆ ἔσπολογία ἐκείνης τῆς οὐσίας καὶ καθόλου οὐ-
 σίας, ὅπῃ ὑπέθετεν ὁ Σπινόζας ἀκακεχυμῆν εἰς
 ὅλον τὸν κόσμον, εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ γνωρίσωμεν
 καὶ αὐτὸ, μόνον διὰ τῆτο, ὅπῃ ἡ λέξις ἔσπος, ἡ
 ἔσπολογία δὲν σημαίνει ἄλλο πρᾶν μίαν ἀπλῆν
 οὐσίαν ἀφηρημῆν, εἷνα ἀπλῆν ἐδικὸν μας ἔσπον
 τῆ κατανοεῖν, καὶ ὄχι εἷνα πραγματικὸν ὄν, εἰς τὸ ὁ-
 ποῖον νὰ ἤμπορῶν νὰ ἀνήκῃν ἐνέργειαι ἀληθεῖς καὶ
 πραγματικαί, καθὼς εἶναι τὸ νοεῖν, τὸ βεβλεῖν,
 τὸ ενεργεῖν, τὰ ὅποια καθ' οὐσας γνωρίζει εἰς τῆν
 ψυχῆν τῆ.

Ἀλλὰ

Κεφ. Γ. Α' ρθ. Β'. Ουσία τῆς Ψυχ. 27

Ἀλλὰ αὐτὰ ὅλα δεῦ μάς κάμνεν ἀκόμι νὰ ἀνακαλύψωμεν ποία εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ εὐσία τῆς ψυχῆς, ὅβρι τί πρᾶγμα εἶναι καθ' ἑαυτῷ ἡ ψυχὴ.

Ὅμως τί νὰ κοπιᾷζωμεν εἰς αὐτῷ τῷ ἔρδοναν, ἀφ' ἔ ὁ Θεὸς ἠθέλησεν ὅπῃ ἡ ἐνδοτέρα εὐσία τῆς πρᾶγμάτων νὰ εἶναι ἀκατάληπτος εἰς τὸν ἀνθρώπινον ἔν; Τῆς ἰδίας ὕλης, τῷ ὁποίαν τῷ ἔχομεν καθημέραν ὑπὸ κάτῳ εἰς τὰ μάτια μας, μέσα εἰς τὰ χεῖριά μας, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ ποία εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ εὐσία τῆς, ἡ ἐνδοτέρα φύσις τῆς; Ἄν ρίψῳ εἷνα ξύλον εἰς τῷ φωτίαν, δεῖ νὰ μεταχειριδῶ τὸ ἀνω εἰρημῆλον (Κεφ. Β'.) πρᾶγμα, ἀν πεταῖξεν τὰ ὑγρά μέρη, τὰ πυρῶδη, τὰ αερώδη, καὶ μείνεν τὰ ἀλατῶδη, καὶ γερῶδη, γνωρίζω ὅτι εἰς ἐκεῖνο τὸ ξύλον ὑφίσαντο καὶ ὕδωρ, καὶ πῦρ, καὶ ἀήρ, καὶ ἄλας, καὶ γῆ· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ τὸ πῦρ, ἀλλὰ ὁ ἀήρ, καὶ τὸ ἄλας, καὶ ἡ γῆ, καὶ ὅλα αὐτὰ τι ἀράγε εἶναι; Βλέπω ὅτι εἶμαι πάντοτε ἠναγκασμῆμος νὰ ὁμολογῶ τὴν βαθεῖαν μου ἀγνοίαν. Λοιπὸν τί δυσκολίαν, ἡ τί ἐξοπλῶ παρέπει νὰ ἔχωμεν δεῖ νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ ὅτι δεῦ ἰξόρομεν τί εἶναι ἐσωτερικῶς ἡ ψυχὴ, καὶ ποία εἶναι ἡ εὐσία τῆς;

Μ' ὅλον τῆτο ὁ Καρτέσιος, καὶ οἱ ὀπαδοί τε δεῦ ἠθέλησαν κατ' ἐδούα ἔροπον νὰ κάμνεν αὐτῷ τῷ ὁμολογίαν, καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἐξήγησαν ἀρκετὰ τῷ εὐσίαν πόσον τῆς ψυχῆς, ὅσον καὶ τῆς ὕλης λέγοντες, ὅτι ἐκείνη ἐπαναπαύεται εἰς τῷ νόησιν, καὶ αὐτὴ εἰς τῷ ἔκτασιν. Ἀλλὰ με τί λόγον ἠμπορεῖ νὰ ρηθῇ, ὅτι ἡ εὐσία τῆς ὕλης εἶναι εἰς τῷ ἔκτασιν, ἀφ' ἔ αὐτὴ δεῦ εἶναι πρᾶ μία ποιότης τῆς; μάλισα μία ἀπλὴ ἀναφορά, ὅβρι σιωυπαρξίς πολλῶν μερῶν, ἡ πολλῶν πρᾶγμάτων ὅμῃ ὄντων; καὶ πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἰδρωθῇ ἡ εὐσία τῆς ψυχῆς εἰς τῷ νόησιν, ἀφ' ἔ αὐτὴ δεῦ εἶναι πρᾶ μία ἐνέργειά τῆς. Τίς θέλει εἰπῇ ποτὲ ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἐνεργῆν εἶναι εἷνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα; ὅτι ὁ ἀγαλματοποιὸς καὶ ἡ ἐνέργεια τῆ κατα-

κατασκόψασαι εἴνα ἄγαλμα, καὶ τὸ ἄρόμνον ὑπὸ αὐ-
τῷ ἄγαλμα εἶναι ὅλα εἴνα;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Ἄν ἡ Ψυχὴ νοῆ πάντοτε.

Ⓢ ἔπωντας ὁ Καρτέσιος τῷ ἔσιαν τῆς ψυχῆς εἰς
τῷ νόσιν, ἠναγκάσθη νὰ εἶπῃ ὅτι ἡ ψυχὴ νοεῖ
πάντοτε· ἔνα τι ἀν μόνον μίαν στιγμῶν ἔπαυαν ὑπὸ
τὸ νὰ νοῆ, ἠθελε χάσῃ διθύς τῷ ἔσιαντος, ταυ-
τὸν εἶπειν ἠθελε παύσῃ ὑπὸ τὸ νὰ ὑπάρχη.

Ἄλλὰ ἠθελα ἐρωτήσῃ μεθ' ἠδονῆς (λέγει ὁ Λά-
κιος Δοκιμ. Φιλοσ. Βιβλ. Β'. Κεφ. Α'.) ἐκεῖνης, ὁ-
πῆ με τὸσῶν αὐθάδειαν ὑπεφαίνονται, ὅτι ἡ ψυχὴ
νοεῖ πάντοτε, πόθεν τὸ ἰξάρεν, καὶ με τί μέσον
ἠμπορεν νὰ βεβαιώσῃν, ὅτι αὐτοὶ νοεῖν καὶ ὁπόταν
δεν ἔχαν εἶδῃσιν τῷ νοήσεών της; Τὸ πολὺ πολὺ
θέλεν εἶπῃ, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ νοῆ ἡ ψυχὴ παν-
τοτε, μ' ὅλον ὁπῆ δεν ἔλατρεῖ τῷ μνήμαν ὅλων τῷ
νοήσεών της. Ἄλλὰ δεν εἶναι ἐπίσης δυνατὸν, ὅτι δεν
νοεῖ πάντοτε; Δεν εἶναι μάλις πιδαρωτέρον νὰ εἶ-
πῆμεν πῶς μερικαῖς φοραῖς δεν νοεῖ, ὅρα νὰ ὑπο-
φαινώμεθα τῆ κάνα, ὅτι αὐτὴ ἐνόησε πολλαῖς μῶνας
εἰς τῷ ἀρχῶ τῆς ὑπάρξεώς της; καὶ ἔλακαλεθεῖ α-
δῆκόπως νὰ νοῆ πολλαῖς ὥραις εἰς τὸν ὑπνον, χωρεῖ
νὰ ἠμπορεῖ μ' μίαν στιγμῶν νὰ ἐνδυμηθῇ μῆτε μίαν
νόσιν της.

Εἶναι μερικὸι, ὁπῆ διιχυρίζονται νὰ δείξεν ὅτι ἡ
ψυχὴ νοεῖ πάντοτε, λέγωντας ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι εἴνα
ὄν ζῶν, καὶ ὅτι ἡ ζωὴ συνίσταται εἰς μίαν ἐνέργειαν
διλωκῆ· ἔνα τι ἀνίσως εἰς εἴνα ζῶν, ἠ εἰς εἴνα φυ-
τὸν ἔπαυε κάθε ἐνέργεια, τῆτ ἔσι κάθε κίνησις τῷ
χυμῶν της, ἠθελε παύσῃ ὑπὸ τὸ νὰ ζῆ. Δοιπὸν εἶ-

σεις τῆς. Ἐξ ἧς τί πόσαις φοραῖς καὶ ἔξυπνοι, μάλιστα εἰς τὰς στιγμὰς, ὅπῃ ὀνομάζονται τῷ ὀφθαλμοσπασμῶν, δεῦν μᾶς συμβαίνει νὰ νοῆμῃ ἀρκετῶν ὥρων, χωρὶς νὰ ἠμπορῶμεν νὰ δώσωμεν λόγον, ἀν μᾶς ἐρωτήσῃν ὑσερα, ἔξ᾽ ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶχαμεν νοήσει;

Κατὰ τῆτο μοι φαίνεται ὅτι ἴσως δεῦν ἠδελαν ἀπομακρωθῆ πολλα τῆς ἀληθείας ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἠδελαν νὰ πισύσῃν ὅτι ἡ ψυχὴ νοεῖ πάντοτε. Ἐκεῖνος ὁμως, ὅπῃ θέλει νὰ τὸ καταφήσῃ μὲ βεβαιότητα, ἡ ὀπισθεῖζεται εἰς τὰς ἀνωτέρω εἰρημῆς λογυς ἔξ᾽ νὰ τὸ ἀποδείξῃ, εἶναι βέβαια μάταιος.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῶν ἐμφύτων Ἰδεῶν, καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς Αἰθήσεως.

Ο Καρτέσιος καὶ οἱ ὀπαδοί τῆς θέπωντας τῶν ἐσῖαν τῆς ψυχῆς εἰς τῶν νόσων, καθὼς ὠγαγκάθησαν νὰ ἔλαβεβαιώσῃν ὅτι ἡ ψυχὴ νοεῖ πάντοτε, ἐτῆι ἀπὸ τῆτο ὠγαγκάθησαν νὰ ἀνακαλέσῃν καὶ τῶν παλαιῶν δόξαν τῆς Πυθαγόρα, καὶ τῆς Πλάτωνος περὶ τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν. Ἐπειδὴ μὲν ἠμπορῶντας ἡ ψυχὴ νὰ νοήσῃ χωρὶς ἰδέας (λαμβανῶντας τινὰς τῆτον τὸν ὄρον, καθὼς ἐκεῖνοι τὸν ἐλάμβαναν, ἡοικῶς εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἠμπορῶν νὰ εἶναι ὑλὴ τῶν νοήσεῶν μας), καὶ μὲν ἔχωντας εἰς τῶν ἀρχῶν τῆς ὑπάρξεως τῆς ὀπικτήτες ἰδέας, ἀνάγκη ἦτον νὰ τῆς ὑποδέσῃν ἰδέας ἐμφύτης, τῆτ ἔσιν ἐμπεπνδμῆς εἰς αὐτῶν ἀπὸ τὸν ἰδιον Θεόν· εἰς τὸ ὀποῖον δεῦν ἐσυμφωνῆσαν μὲ τὸν Πυθαγόρα καὶ Πλάτωνα, οἱ ὀποῖοι αὐτὰς τὰς ἰδέας τὰς ἐσοχάζοντο ὄχι ὡς ἐμπεπνδμῆς ἀπὸ τὸν Θεόν εἰς τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ ὡς ἐδικὰς τῆς, καὶ ἀποῖόντα τῆς ἰδέας φύσεως τῆς.

Διὰ

Διὰ τὰ κάμην πιθανωτέραν τὴν δόξαντες, ἐφωδότηθησαν ὅτι αἱ ἰδέαι καὶ ἐννοιαὶ τῶ Θεοῦ, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀληθείας, καὶ ἄλλων πραγμάτων, ὅπερ δὲν ὑποπίπτειν εἰς τὰς αἰδησεις, δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑποκινήθω ἀμέσως διὰ μέσθ τῶ αἰδησεῶν, καὶ διὰ τὸτο ἐσυμπέρασαν, ὅτι αἱ τοιαῦται ἐννοιαὶ ἐπρεπε νὰ ἔχων μίαν ἄλλην ἀρχὴν, τῆτι ἔσι νὰ εἶναι ἐμπόπνδρμῆσαι διὰ τὸν ἴδιον Θεόν.

Εφωδότηθησαν ἀκόμι, ὅτι εἶναι καὶ κάποια ἀξιῶματα τὸσον πρακτικὰ ὅσον καὶ θεωρητικὰ, τὰ ὅποια ὅλοι οἱ ἀνθρώποι τὰ αἰδανόνται εἰς τὸν ἑαυτὸν τες· καθώς τὸ, ὃ σὺ μισεῖς ἐτέρῳ μὴ ποιῆς· τὸ, εἴνα πρᾶγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, καὶ ἄλλα παρόμοια· καὶ ἐσυμπέρασαν ὅτι καὶ αὐτὰ ἐπρεπει νὰ εἶναι ἐμφυτε εἰς ὅλας τῆς ἀνθρώπων, ἐπειδὴ εἶναι κοινὰ εἰς ὅλας (1).

Αἱ ἐμφυτοὶ ἰδέαι ἤρσαν καὶ εἰς τὴν Δειβνίτιον, ὁμῶς μὲ ἕῶπον πλέον ἐκτεταμῆρον. Αὐτὸς, ἀφ' ἧ ὑπέθεσε τὸν κόσμον ὅλον συγκεκροτημῆρον διὰ μονάδας, ἢ ὄντα ἀπλά, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰ μίαν κάποιαν δρασηιότητα, ὑπέθεσεν εἰς ὅλα τὴν διώαμην τῶ παρισταῖεν καθόα εἰς τῶ λόγῳ τὸ πᾶν· καὶ εἰς τὴν πρῶτὸν μονάδα τῶ κάθε ἀνθρώπου, τὴν ὅποιαν ὠνόμαξε μὲ τὸ ἀριστοτελικὸν ὄνομα ἐντελέχεια

κν-

(1) Ὁ Καρτέσιος εἰς τὴν 99 Ἐπιστολῶν τῆ ὁμολογεί ὅτι ποτὲ δὲν ἐγραφε μήτε ἐδόχασεν ὅτι ἡ ψυχὴ χεναίεται ἐμφυτῆς ἰδέας, αἱ ὅποια νὰ εἶναι κανένα πρᾶγμα ἔσχωριστὸν διὰ τὴν δύναμην τῶ νοεῖν, ἀλλὰ ὅτι παρατηρώντας εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆ μερικῆς ἐννοίας, ὅπερ δὲν ἀφύρχοντο μήτε διὰ τὰ ἔξωτικα ἀντικείμενα, μήτε διὰ ὑπόφασιν τῆς θελήσεως τῆ, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν διώαμην τῶ νοεῖν, διὰ νὰ δεχθεῖλη τῆς ἰδέας ἢ ἐννοίας, ὅπερ εἶναι τὰ χήματα τῶτων τῶ νοήσεων, διὰ τῆς ἄλλας ἐπιστάχτες, ἢ τεχνιτῆς, τῆς ὠνόμασεν ἐμφυτῆς. Ὅμως ὅτι καὶ αὐτὸ ἐνόησεν εἰτος ἐμφυτῆς ἰδέας, οἱ ὅπαδοὶ τῆ ἐνόησαν κοινῶς διὰ ἐμφυτῆς ἐκείνο, ὅπερ ἀρροσεχῶς ἀνέφεραμῆν.

κινεῖσάν, ἔλεγε ὅτι ὑφίστανται ὅλαι αἱ ἰδέαι πάν-
τη ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν αἰδησέων, καὶ προκύπτειν ἢ
μία ἀπὸ τῆς ἄλλης ἀμέσως ἀφ' εαυτῆς τῆς.

Ὁ Κέμπερλαντ, ὁ Σχαφτσβεργ, ὁ Χετχενσὼν,
ὁ Χέμ, καὶ ὁ Ρομπινέτ δὲν ἐδέχθησαν ἀκριβῶς τὰς
ἐμφυτὰς ἰδέας, ὅμως αὐτὸ αὐτῶν ὑπέθεσαν εἰς τὴν
Ψυχὴν μίαν ἐκτὴν αἴδησιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν
ἠθικὴν αἴδησιν, καὶ διιχυρίζοντο ὅτι καθὼς ἡ ἠδονὴ
ἢ ἀπορία, ὅπῃ αὐτὴ δοκιμάζει ὅταν αἰδανέται εἰς
χυμὸν ἠδῶ ἢ ἀπῶ, κρέμαται ἀπὸ τῆς αἴδησιν τῆς
γνώσεως, ἔτσι ἡ ἠδονὴ, ἢ ἡ ἀπορία, ὅπῃ αἰδανέται
ὅταν βλέπῃ μίαν πράξιν ἀγαθὴν ἢ φαῦλῶν, κρέ-
μαται ἀπὸ τῆς αἴδησιν τῆς ἠθικῆς αἴδησιν· καὶ καθὼς ἡ
ἠδονὴ ἢ ἀπορία τῆς ἄλλων πάντε αἰδησέων εἶναι ἐκεί-
νο, ὅπῃ τὴν κέρνει νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ
κακὸν εἰς τὰ φυσικὰ, ἔτσι ἡ ἰδιαιτέρα ἠδονὴ ἢ ἀπορία
αὐτῆς τῆς ἠθικῆς αἰδησέως εἶναι ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον
πρέπει νὰ κέρνει τὸ καλὸν ἢ κακὸν, τὸ ἀγαθὸν
ἢ τὸ φαῦλον εἰς τὰ ἠθικὰ (1).

Ὁ Χετχενσὼν μὲν ἀχαριστέμενος εἰς τὸτο, ἐδιαί-
ρεσεν εἰς δύο αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἐκτὴν αἴδησιν, λέ-
γωντας ὅτι ἡ μία χρησιμεύει καθὼς εἴπαμεν ἀνω-
τέρω, εἰς διακρίσιν τῶν καλῶ καὶ κακῶ, καὶ ἡ ἄλλη εἰς
διακρίσιν τῶν ὠραίων καὶ αἰχρῶ, ἀποκλείωντας καὶ ἀπὸ
τῶν δύο καθ' ἑνὲς ἐνέργειαν τῆς σκέψεως, καὶ τῶν λογικῶν,
καὶ ὑποθέμωντας ὅλα εἰς μόνην τὴν αἴδησιν.

Λοιπὸν (ἀρχίζοντας ἀπὸ τῶν Καρτεσιανῶν) ἀνί-
σως αἱ ἰδέαι τῶν Θεῶν, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀληθείας κτ.
ἦτον ἐμφυτοί, ἐπρεπε βεβαιότατα νὰ εἶναι αἱ πρῶ-
ται, ὅπῃ φαίνονται εἰς τὰ βρέφη· δεύτερον ἐπρεπε
νὰ εἶναι εἰς ὅλους ὅχι μόνον ὁμοιόμορφοι, ἀλλὰ καὶ
πλέον

(1) Χέμ, Πραγμ. περὶ φύσεως ἀνθρωπίνης, Τόμ. 3. σελ. 26,
καὶ ἐξῆς.

πλέον ἀπειβεῖς, αἱ πλέον καθαραὶ, αἱ πλέον ἐξ-
κεκερμηλαί, ὡς ἐνετυπωμέναι ἄπο τὸν ἴδιον Θεόν.
Ὅμως ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ εἶδε ποτὲ εἰς τὰς
βρέφῃ κἀνείνα ἴχνος τέτων τῶν ιδεῶν; καὶ πόσῳ ἀ-
σάφειαν, καὶ ἀτέλειαν, καὶ ἀνομοιοσύνην τῶν τοιούτων ἰ-
δεῶν δεῦν βλέπομεν καὶ εἰς τὰς τελείας ἀνδρας; Θέλο-
μεν εἰπῆ λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς ἐνετύπωσε τὰς αὐτὰς
ιδέας ἀλλέως εἰς εἶνα, καὶ ἀλλέως εἰς ἄλλον;

Ταῦτο τὸ ὅπῃ χεῖρημα εἶναι ἀρκετὸν καὶ εἰς ἀναξο-
πλῶ τῶν ἀξιωματῶν τόσον τῶν θεωρητικῶν, ὅσον καὶ
τῶν πρακτικῶν, ὅπῃ χωρὶς κἀνείνα λόγον ὑποθέτου-
ται ἔμφυτα· ὅπῃ τὶ ἀν' αἱ ιδέαι δεῦν εἶναι ἔμφυτοι,
πῶς ἢμποροῦν νὰ εἶναι τὰ ἀξιώματα, ὅπῃ συντί-
θενται ἄπο τὰς ιδέας; Τὸ ἀξίωμα, ὅτι εἶνα καὶ τὸ
αὐτὸ πρᾶγμα δεῦν ἢμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι
εἰς εἶνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν, πῶς ἢμπορεῖ νὰ ὀνο-
μαδῆ ἔμφυτον, ἀφ' ἧ αἱ ιδέαι τῶ πρᾶγματος, πῆς ὑ-
πάρξεως, πῆς ταυτότητος, πῆς καταφάσεως, καὶ ἀποφά-
σεως δεῦν εἶναι ἔμφυτοι;

Χωρὶς ταῦτο, πόσοι ἀνδρωποι εἶναι, οἱ ὅποιοι μῆ-
τε ἐσοχάθησαν καθόλα εἰς ὄλλω τῶς τῶν ζῶν ταῦτο
τὸ ἀξίωμα; καὶ πῶς ἢμπορεῖ νὰ ὀνομαδῆ ἔμφυτον
εἶνα ἀξίωμα, τὸ ὅποῖον τόσοι καὶ τόσοι ἀνδρωποι δεῦν
τὸ ἐσοχάθησαν ποτὲ, μῆτε ἐσυλλογίσθησαν μῆτε μίαν
εἰγμῶν ἐπάνω εἰς αὐτό;

Ὡς τόσον εἰς τὰ πρακτικὰ ἀξιώματα ἢ ματαιότης
μίας τέτοιας δόξης εἶναι ἀκόμη πρῶδηλοτέρα.

Ἄν εἶναι πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον, λέγει ὁ Λάκιος
(Δοκίμ. Φιλοσοφ. Βιβλ. Α'. Κεφ. Β'), ὅπῃ νὰ
φαίνεται κοινότερον κατεσαλαγμένον ἄπο τῶν φύσιν
εἰς τὰς ἀνθρώπους, εἶναι τὸ νὰ ἀγαπῆν ὁ πατήρ καὶ
ἢ μήτηρ τὰ παῖδια τῶς· ἀλλὰ πῶς ἢμπορεῖ νὰ ὀνο-
μαδῆ ποτὲ ἔμφυτον ταῦτο τὸ ἀξίωμα, ἀφ' ἧ δὲ εἰσκο-
μεν ὀλόκληρα Ἐθνη, ὅπῃ κοινῶς καὶ παντοτινὰ καὶ
χωρὶς συνείδησιν τὸ πρᾶβαίνεν; Γκαρρίλακος ἢ
Βέγκας εἰς τῶν Ἰσορίαν τῶν Ἰνκάδων (Βιβλ. Α'.

Κεφ. 12.) ἀναφέρει ὅτι μερικὰ Εἴδη τῆς Περιεφύλακτων τὰς γυναικας, ὅπως ἐπεριαν αἰχμηλάτας, καὶ ἔδρεφαν με ὀπιμέλειαν τὰ παιδία, ὅπως ἔκαμναν με αὐτὰς ἕως εἰς μίαν ἡλικίαν, καὶ ἔπειτα τὰ ἔσφαζαν, καὶ τὰ ἔφωγαν· τὸ ἴδιον ἔκαμναν καὶ τὰς μητέρας, ὅπου ταν δὲν ἦτον πλέον εἰς κατάστασιν νὰ τῆς κάμνεν παιδία. Εἰς τὰ Εἴδη τῆς Μιγρηλίας καὶ τὸν Λαμπέρτ (πρὸς τὴν Θεβουότη σελ. 38.) ἔθαπτον, ὅπου ταν ἠθέλον, οἱ γονεῖς τὰ παιδία τῆς ζωντανὰ, χωρὶς ἐλεγχον σιωειδήσεως. Εἰς ἄλλας τόπους ἐθάπτηνταν ζωντανοὶ μαζί με τὰς μητέρας τῆς, ἀν ἀκολοθεῖσε νὰ ἴποθανῆ αὐτὴ ἴπο τὴν ἄρταν. Εἰς ἄλλας πάλιν ἐθανοτόνενταν, ἀνίσως κανένας Ἀστρολόγος ἠθέλε τῆς εἰπῆ, ὅτι εἶναι ἄνημφοὶ εἰς κανὸν ἄστρον. Οἱ Ἕλληες καὶ οἱ Ρωμαῖοι, οἱ ὅποιοι ἦτον καὶ πεπολισμένοι, δὲν ἔρριχναν καὶ αὐτοὶ ἐλεύθερως τὰ παιδία τῆς, ὅπου ταν τῆς ἦτον εἰς βάρος; Καὶ εἰς τὴν Κίνα, ὅπως εἶναι εἷνας τόπος πολλὰ πεπολισμῆος ἀπὸ τῶσας χρόνους, δὲν ρίπτων ἄπειρα καθε χρόνον εἰς τῆς ποταμῆς ἔξαι τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Λοιπὸν πῶς ἠμπορεῖ νὰ ὀνομαθῆ ἔμφυτον εἰς ὅλας τῆς ἀνθρώπους εἷνας ἀξίωμα, τὸ ὅποιον ἀγροεῖται, ἢ ὀδραβαίνεται κοινῶς ἴπο ὀλόκληρα Εἴδη;

Μήτε ἀξίζει νὰ λέγην ὅτι ἡ πρόληψις καὶ ἡ σωήθεια κάμνεν νὰ μῆνεν σκοτεινὰ αὐτὰ τὰ ἀξιώματα· ἔξαι τι πρὸς τί τέλος ἠθέλε τὰ ἐναπείρη ὁ Θεὸς εἰς τὰς ψυχὰς, ἀφ' ἧ δὲν ἔμελλον νὰ χρησιμῶσεν εἰς τίποτες; καὶ πῶς ἠμπορεῖ τινες νὰ καταλάβη, ὅτι Εἴδη ὀλόκληρα δὲν ἐγνώρισαν ποτὲ ἐκεῖνο, ὅπως εἶναι εἰς ὅλας ἐγκεκολαμμένον ἴπο τὴν φύσιν, ἢ πῶς, γνωρίζωντάς το, ἠθέλων ἀκολοθεῖν χωρὶς σιωειδήσιν νὰ ἐναντιῶννται κοινῶς εἰς τὰς φωνὰς αὐτῆς τῆς ἰδίας φύσεως.

Ἡ ἄποκρισις αὐτὴ σοχάζομαι ὅτι χρησιμῶσει καὶ ἐναντίον εἰς τῆς ὑπερασπιστῆς τῆς ἠθικῆς αἰδήσεως. Ἐπειδὴ ποῖαν ἠθικὴν αἰδήσιν εἶχον τὰ εἰρημῆρα Εἴδη,

θνη, ὅποταν ἐμεταχειρίζοντο πόσον ἀπανθρώπως τὰ παῖδιά τες; ἢ ἐκεῖ ὅπῃ τὰ παῖδιά ἐθνώτοναι κοινῶς καὶ συνήθειαν τῆς ἰδίης γονεῖς τες, χωρὶς καμμίαν συνείδησιν, ὅποταν ἐφθάναν εἰς μίαν κάποιαν ἡλικίαν; ἢ ἐκεῖ ὅπῃ τῆς ἀδελφείας, ὅποταν ἤθελαν τῆς ἀπελπίσει οἱ ἰατροὶ διὰ τῆς θεραπείας τῆς ἀρρώστιας, τῆς ἐρρίπτων εἰς σὺν χανδάκι, καὶ τῆς ἀφίνων νὰ ἀποθάνῃ ἐκεῖ ἀδελφίως, χωρὶς καμμίαν παρηγορίαν (Γκρεβερ ἀδφ. τῷ Θεβροτῇ Μέρ. Δ'. σελ. 13); ἢ ἐκεῖ ὅπῃ οἱ ἀνθρώποι ἐνόμιζαν νὰ κληρονομήσῃ τῆς αἰδίου μακαριότητος, ἀνίσως ἤθελαν ἐδικήσῃ σκληρῶς τῆς ἐχθρῆς τες, καὶ ἀνίσως ἐζῶσαν ὅσας ἤθελαν ἠμπορέσει διὰ αὐτῆς (Λερού Κεφ. 16.). Τόσον σκληρὰ ἔργα τί φείκω δὲν ἤθελαν προξενήσῃ φυσικὰ ἀνίσως ὑφίσταντο ἐκ φύσεως εἰς τῆς ἀνθρώπων ἢ ἠθικῆ ἀδυστοχίας; καὶ ἀν ἀιδανέυταν αὐτῶν τῶν φείκω πᾶς ἠμπορέσαν ἢ ἄλλες νὰ ἀφίνων, ἢ οἱ ἴδιοι νὰ ἀκόλαθῶν δημοσίᾳ μίαν πόσον ἀπανθρώπων συνήθειαν;

Ὅσον ἔχει τῆς δόξαν τῆς Λεϊβνιτίας περὶ τῆς μονάδων τῆς ἀδφαστικῶν τῆς παντός, αὐτὴ δὲν εἶναι παρά μία ἀγνή φαντασία, ἢ ὅποια ἔχει μόνον νὰ ἀποδειχθῇ δὲν ἠμπορεῖ, ἀλλὰ μῆτε νὰ κατανοηθῇ, καὶ δείχνει ὅλας τῆς χαρακτῆρας μίας παιδαριώδους ἐπινοίας, καθὼς τῆς ἀμολόγησε καὶ ὁ ἴδιος Εὐφύρετης τῆς (ὄρα ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶπαμεν Α' ρθ. Α'. χολ. σελ. 31.). Πολὺ ὀλιγώτερον ἀποδεκτὰ εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ γνώμη, ὅτι αἱ ἰδέαι ὑφίστανται ὅλαι εἰς τῆς ψυχῆς, χωρὶς νὰ ἐξαρτῆται διὰ τῆς αἰδησεις, καὶ ἀμνῶνται ἀφ' ἐαυτῆς ἢ μία διὰ τῆς ἄλλης, καθὼς τὸ θέλει ὁ Λεϊβνιτίας εἰς τῆς προδραπέταγμῶν ἀρμονίαν τῆς. ἐπειδὴ τῆς ἐναντιόνοται εἰς τῆς πλέον ἀρόδιλον πείραν, καθὼς θέλομεν τὸ ἴδιον εἰς τὸ ἀκόλαθον Τμήμα.

Μένει λοιπὸν νὰ συμπεραίνωμεν μαζὶ μετὰ τὸν Αὐμιόκ, ὅτι ἡ ψυχὴ εἰς τῆς ἀρχῆς τῆς ὑπάρξεώς τῆς

δεν ἔχει μήτε ιδέας, μήτε αξιώματα, μήτε ἠθικῶν αἰθρῶν, μήτε παράσασιν τινος πράγματος, καὶ ὅτι τὰς ιδέας, τὰς ἐννοίας, τὰ αξιώματα τὰ ἄτοκτὰ ὅλα μοναχίτης ἴα μέσθ τῆς αἰθρήσεων, καὶ τῆς σκέψους, καθὼς θέλει δεχθῆ ἀκρεβέσατα εἰς τὸ Β' Μέρος.

Μάλιστα ἐπεὶδὴ ἡ πρώτη αἰτία, ἴα τὴν ὅποιαν ὑπετέθησαν ἔμφυτοι αἱ παρόμοιαι ιδέαι, ἐσάθη ἡ ἄγνοια τῶ ἔοπε, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ φθαίνει ἀφ' ἑαυτῆς νὰ τὰς ἄτοκτῆση, τὸ καλλίτερον μέσον ἴα νὰ καταβληθῆ αὐτῆ ἡ γνώμη, θέλει εἶναι νὰ δείξωμεν με ποῖον ἔοπον αὐτὴ φθαίνει εἰς τῆτο. Καὶ τῶντι ποῖος θέλει πολήσει πλέον, λέγει ὁ Λώκιος (Δοκίμ. Φιλοσοφ. Βιβλ. Β'. Κεφ. Α'), νὰ διῆχειθῆ ὅτι εἶναι ιδέαι ἔμφυτοι, ἀφ' ἑ βλέπη φανερα εἰς ποῖον ἔοπον, καὶ με ποῖες βαθυς οἱ ἄνθρωποι φθάνν εἰς τὸ νὰ τὰς ἄτοκτῆσθν μοναχοίτης; Δεν ἠθέλεν εἶναι ἄτοπον νὰ διῆχειζεται τινὰς ὅτι ὁ Θεὸς μὰς ἐντύπωσε τὰς ιδέας τῆς χρωμάτων, ἀφ' ἑ μὰς ἔδωκε τὴν δυνάμιν νὰ τὰς ἄτοκτῆσωμεν ἴα μέσθ τῆς ὀφθαλμῶν;

Τ Μ Η Μ Α Β΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Ἐ Εργειῶν τῆς Ψυχῆς.

Περὶ τῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς ἐκάμαθον μίαν συντομον σημείωσιν εἰς τὸ Πρῶτον Μέρος τῆς Λογικῆς (Τμήμ. Α΄.)· ὑποχέθημεν ὁμως μίαν πλατυτέραν πραγματείαν αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν Ψυχολογίαν, καὶ πρέπει λοιπὸν νὰ πληρώσωμεν τὴν ὑπόθεσίν μας.

Διεδείλαμεν ἐκεῖ πέντε δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὅτι εἶναι 1) ἡ δυνάμις τῆ αἰθανέσθαι, ἡ ὁποία ὀνομάζεται αἰσθησις. 2) ἡ δυνάμις τῆ σκέπτεσθαι, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ ὀνομαθῇ σκέψις. 3) ἡ δυνάμις τῆ μεμνήσθαι, ἡ ὁποία λέγεται μνήμη. 4) ἡ δυνάμις τῆ βέλεσθαι, ὅτι λέγεται βέλησις. 5) ἡ δυνάμις τῆ ποιεῖν, τὴν ὁποίαν ἠμποροῦμεν νὰ τὴν ὀνομάσωμεν ἐνέργειαν.

Διὰ ὅλας αὐταῖς τὰς δυνάμεις, καὶ τὰς ἐνεργείας, ὅτι κρέμονται ὑπὸ αὐτὰς, θελοῦμεν πραγματωθῆναι καὶ πλάτος ἐν τῷ παρόντι, ἀρχίζοντας ὑπὸ τῆς πρώτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Αἰδήσεως.

Ὅτι ἡ Αἰδήσις εἶναι ἐκείνη ἡ δυνάμις, ὅπερ οἱ ἀνθρώποι, καὶ ὅλα τὰ ὀπίλοιπα ζῶα ἔχον ἕνα νὰ νοιώθω τὰς προσβολὰς, ὅπερ γίνονται ἄπο τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα ἐπιπῶ εἰς τὴν λογικὴν, ὅτι κινήσις τὴν αἰδάνεσθαι, ἢ γνωρίζειν αὐτὰς τὰς προσβολὰς εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ὀνομάζεται αἰδημα, ὅτι ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ διαίρεσις τῶν ὄντων εἰς αἰδητικά καὶ ἀναίδητα, ὅτι μὲν τὸ νὰ εἶναι ἡ ψυχὴ ἢ μόνη ἀρχὴ, ὅπερ αἰδάνεται, τὰ αἰδητικά ὄντα ὀνομάζονται ἐμψυχα, καὶ τὰ ἀναίδητα ἄψυχα, καὶ ὅτι τέλος πάντων αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ διαπορθεύονται εἰς τὴν ψυχὴν ἕνα πέντε ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἡ ὄσφρησις, ἡ γεῦσις, ἡ ἀκοή, ἡ ὄρασις, καὶ ἡ ἀφή, καὶ ἕνα τῶν ὀνομάζονται πέντε αἰδήσεις, περὶ ὅλων τῶν ἐρρέθη ἀρκετὰ εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α').

Ὁμοίως ἐρρέθη (αὐτόθι) ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ δεῦν διικνεῖνται εἰς τὴν ψυχὴν ἕνα νὰ πορθεύνησιν τὰ αἰδήματα, περὶ ἕνα ἕνα μέσθ τῶν νόστων· τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πρῶτον, ὅπερ θέλομεν ἐξετάσει τῶρα ὀλίγοντι πλατύτερα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Ὅτι τὰς ἕξωτερικὰς προσβολὰς δεῡ τὰς αἰσθάνεται ἢ ψυχὴ, ἀπίσως δεῡ διαπορθμώθημ̄ πρῶτον εἰς τὸν ἐγκέφαλον διὰ τῆς μάρωμ̄.

Νεῦρα ὀνομάζονται ἐκεῖνα τὰ χοινία, ἢ νημάτια, ὅπερ ἀγαίνων ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον ἀπὸ τὸν κορομήκη μῦελόν, καὶ ἀπὸ τὸν νωτιαῖον μῦελόν, καὶ διαμοιράζονται εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆ σώματος.

Ἡ ὑπόστασις τῆς εἶναι μία σωλέχεια τῆ ἰδίᾳ ἐγκεφάλου, καὶ τῆς μεμβρανῶν τῶ λαμβάνων δὲ διάφορα ὀνόματα καὶ τὰ διάφορα μέρη, εἰς τὰ ὅποια ἐκτείνονται, καὶ καὶ τὰς χρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι διωρισμῶνα ἀπὸ τῆς φύσιν. Ὅθεν ἐκεῖνα ὅπερ πηγαίνων εἰς τὰ μάτια, καὶ χρησιμῶν εἰς τῆ ὄρασιν, λέγονται ὀπτικά· ἐκεῖνα ὅπερ πηγαίνων εἰς τὰ αὐτία, καὶ χρησιμῶν εἰς τῆ ἀκοή, ἀκουστικά· ἐκεῖνα ὅπερ φθάνων εἰς τῆ μύτιν, καὶ χρησιμῶν εἰς τῆ ὄσφρησιν, ὀσφραντικά· ἐκεῖνα ὅπερ ἐκτείνονται εἰς τῆ γλῶσσαν, καὶ χρησιμῶν εἰς τῆ γεῦσιν, γευστικά· καὶ ἐκεῖνα τέλος πάντων, ὅπερ πηγαίνων εἰς τῆς βραχίονας ὀνομάζονται ἀπὸ τῆς βραχίονας, καὶ ἐκεῖνα, ὅπερ πηγαίνων εἰς τὰ σκέλη, ἀπὸ τὰ σκέλη, καὶ καθ' ἑξῆς.

Λοιπὸν εἶναι πείρα βεβαιωμένη, ὅτι ἀπίσως καπῆ, ἢ δεθῆ κανονία νεῦρον, τὸ μέρος ὅπερ μῦει κάτω ἀπὸ τῆς κοιλίᾳ, ἢ τὸ δέσιμον, καὶ δεῡ ἔχει κάμμιαν κοινωσίαν μετὸν ἐγκέφαλον, ἢ μετὸς τῆς ἄλλης δύο εἰρημῶν μῦελος, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ εἶναι μία σωλέχεια τῆ ἐγκεφάλου, ὅσον καὶ αὐ κονηθῆ, ἢ κονηθῆ, ἢ ξεχωθῆ δεῡ δίδει κάμμιαν αἰθησις.

Τῆ πείραν σωτηρίζων ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον νατὴν

40 Τμήμ. Β'. Διωάμεις τῆς Ψυχῆς.

κάμνεν εἰς εἷνα σκύλον, ἢ ἄλλο ζῶον, κόπτωντας ἢ δύνωντας τὸ νεῦρον τῶ σκέλεωσ τε, ἢ τὸ ὁποῖον χάνει κάθε αἰθισιν εἰς τὸ ποδάρι.

Ὅμως τὸ ἴδιον ἀκολουθεῖ καὶ ἰπόταν ἢ θελε ἰβλάφθῃ φυσικῶ, ἢ ἐμποδιθῇ τὸ νεῦρον· καὶ ἐκεῖνο, ὅπε ὀνομάζεται ἀρθεῖπικ γαλλῳίος (gotta serena), καὶ μάσ σπκόνει τελείωσ τῶ ὄρασιν, δυν εἶναι ἄλλο, εἰ μὴ εἷνα ἐλάττωμα τῶ ὀπτικῶ νόβρε· καὶ ἐκεῖνο, ὅπε ἀκολουθεῖ εἰς τὰσ ἀποπληκτικὰσ φρεσάσεισ νὰ χάνη εἷνασ τῶ αἰθισιν εἰσ ποδάρι, ἄλλιοσ εἰσ χέει, καὶ ἄλλιοσ εἰσ ἄλλο μέλοσ, δυν συμβαίνει δι ἄλλο ὡσὰ δ' ὅτι τὰ νεῦρα αὐτῶ, ἀφ' ἔ μείνεν ἢ ἐμφρακτικὰ, ἢ καὶ ἄλλοσ δῆποτε βεβλαμμῶσ, δυν ἠμπορῶν πλέον νὰ διαπορθμῶσεν τὰσ προσβολὰσ εἰσ τὸν ἐγκέφαλοσ.

Μὲ τῶτο ὄξηγεῖται ἄρισα πόθου προέρχεται μερικαῖσ φοραῖσ ὅπε ἀνίσωσ κοπῇ κἀνείνα χέει ἢ ποδάρι νὰ αἰθάνεται τινὰσ ἀκόμι πόνωσ εἰσ ἐκεῖνο τὸ χέει ἢ ποδάρι, ὅπε δυν ὑφίσταται πλέον. Ἐἷνασ ἀπὸ τῶσ πρώτωσ, ὅπε ἐῶδρατήρησαν τῶτο τὸ φαινόμενον, ἐσάθῃ ὁ Καρτέσιωσ, ὁ ὁποῖοσ ἀναφέρει (Ἀρχ. Μέρ. Δ'. Ἀειθ. 196.) ὅτι εἷνα κοράσιον, μὲ ὄλον ὅπε τῶ ἐκοφῶν τὸ χέει ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα δια μίωσ γάγκραινα, μὲ ὄλον τῶτο ἐῶδραπονεῖνταν συχρὰ ἀπὸ τῶσ πόνωσ, ὅπε αἰθάνονταν πότε εἰσ εἷνα καὶ πότε εἰσ ἄλλο δάκτυλοσ τῆσ ἠκροτελιασμῶσ χειρὶσ, καὶ τὸ ἴδιον ἠμπορεῖ νὰ βεβαιωθῇ εἰσ πολλῶσ, καὶ μάλισα ἐκείνεσ, ὅπε ἔχασαν ἢ χέει ἢ ποδάρι εἰσ κἀμμίωσ μάχλω.

Λοιπὸν ὁ λόγωσ τῶτε εἶναι, ὅτι ὀπόταν τὸ λείφανον τῶ νόβρε, ὅπε ἀκόμι ἐκτείνεται ἀπὸ τῶ τριμῶ ἔωσ τὸν ἐγκέφαλοσ, κινηθῇ ἀπὸ κἀμμιασδῆποτε αἰτίωσ, μὲ τὸν ἴδιον βόποσ ὅπε ἐκινῶνταν, ὀπόταν τὸ κομμῶσ χέει ἢ ποδάρι ἠτοσ ἠνωμῶσ μὲ τὸ ἐναπολειφθῶν, αὐτῇ ἢ κίνησισ, ἀφ' ἔ διαπορθμῶθῇ εἰσ τὸν ἐγκέφαλοσ, ὡρέπει νὰ κἀμη τὴν ψυχῶ νὰ λάβη τὸ

ἴδιον αἶδημα, ὅπῃ εἶχε προπύτερα, καὶ ἐντεῦθεν νὰ τῆς φανῇ ὅτι αἰθαίνεται πόνον εἰς τὸ χέρι, ἢ τὸ πο-
δάρι ἐκεῖνο, ὅπῃ πλέον δὲν ὑπάρχει.

Ἐντεῦθεν ὁμῶς προκύπτει ἡ ἐρώτησις μὲ ποῖον
ἔσπον αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ διαπορῶνται διὰ
μέσθ τῶν νέρων εἰς τὸν ἐγκέφαλον; εἰς ὁποῖα τῶν
ὁποῖα δὲν ἠμπορεῖν νὰ κάμωμεν ἄλλο, πλὴν νὰ ἀ-
ναφέρωμεν τὰς διαφόρας δόξας, ὅπῃ ἔλαβον ἕως τώ-
ρα οἱ σοφοὶ ἐπάνω εἰς αὐτῶ τῶν ὑπόθεσιν, καὶ
νὰ σημειώσωμεν ποῖαι ἀπὸ αὐτὰς φαίνονται πιθα-
νώτεραι.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς προπύ, κατ' ὄμ αἱ ἐξωτερικαὶ
προσβολαὶ διὰ μέσθ τῶν νέρων διαπορῶ-
μεύονται εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Ιξόρωμεν ἐκ πείρας ὅτι οὖτος ὅπῃ κεντῶν ἢ ἐνὰ ἀ-
πὸ τὰ δάκτυλά μας, ἡ ψυχὴ αἰθαίνεται τὸν πόνον;
χωρεῖ νὰ ἠμπορεῖν νὰ διακρίνωμεν κινεῖσθαι διαλειμ-
μα μεταξὺ εἰς τῶν σιγμῶν τῆς κινήσεως ἢ τῆς αἰ-
δήσεως. Λοιπὸν αὐτῇ ἡ ἀναεραία ταχύτης, κατ' ἴω
ἡ προσβολὴ ἀπερνᾷ ἀπὸ τὸ δάκτυλον εἰς τὸν ἐγκέ-
φαλον, ἐξηγήθηκεν ἀπὸ διαφόρων καὶ διαφόρων ἔσο-
πων.

Μερικοὶ ἀδραπῶντας ὅτι μία χορδὴ τῆ κυμβάλης,
ἢ ἄλλε ὁποιοῦνδήποτε ὄργανε, ὅποταν εἶναι καλὰ τεν-
τωμένη, οὖτος ὅπῃ πληγῇ εἰς τῶν μίαν ἄκρας τῆς
μεταδίδει ἐν ἀναρεῖ τῶν κινήσιν τῆς ἕως τῶν ἄλλω
ἄκραν, ὑπέλαβον ὅτι ἔτω καὶ ἡ κίνησις κατ' ὄμ ἀπο-
σβάλλη εἰς ὁποιοῦνδήποτε μέρος τῆ νέρω, οὖτος δια-
βιβάζεται εἰς τῶν ἄκραν τῆ, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸν ἐγκέ-
φαλον.

42 Τμήμ. Β'. Διωάμεις τῆς Ψυχῆς.

Διὰ τὰ συμβῆ ὅμως τὸ ἐπρεπε νὰ εἶναι τὰ νεῦρα ὅλα κὶ πάντοτε ἐτῆ τρυπωμένα, κὶ ἐτῆ ἐλδύθερα ὑπὸ καθὲ πρῶτοπλόρον ἐμποδίου, καθὼς εἶναι ἡ χορὰ τῆ κυμβάλης, τὸ ὁποῖον βέβαια δεῦν ἡμπορεῖ νὰ κατηγορηθῆ εἰς τὰ νεῦρα.

Ἡ μεγαλωπία τῆς ταχύτητος, μὲ τὴν ὁποίαν τὸ ἠλεκτρικὸν ρεύσον διαχέεται ἐν ἀκαρεῖ εἰς τόσον μῆκος, τὸ ὁποῖον δείχεται αἰδηπῶς εἰς τὸν πορξενέμνον κλόνον (1), ἐκαμῆ ἄλλως νὰ φανταθῆν, ὅτι τὸ τῆτο τὸ ρεύσον εἶναι, ὅπε διαπορθμύει εἰς τὸν ἐγκέφαλον, κὶ μῆκος τῆ ὑδρῶν τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς.

Ἀλλὰ κὶ τὰ κανόνας τῆς ἠλεκτερίσεως ἡμεῖς ἐξδύρομῆ ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν ρεύσον δεῦν διαπερνᾷ ὑπὸ ἐνα τόπον εἰς ἄλλον κὶ ὑπὸ ἐνα σῶμα εἰς ἄλλο, παρὰ ὅταν πλεονάζῃ εἰς ἐνα μέρος, ἢ σῶμα, κὶ λείπῃ ὑπὸ ἄλλο. Λοιπὸν ὁπόταν ἐχωμῆ τὰς χεῖρας μας ἠνωμῆρας ὅμια, τότε βεβαιότατα δεῦν φαίνεται κανόνιας λόγος, ἔλα τὸν ὁποῖον ἐπρεπε νὰ εἶναι πρῶτοπλόρον ἠλεκτρικὸν ρεύσον εἰς τὸ ἐνα ἢ εἰς τὸ ἄλλο χέρι, ἢ πρῶτοπλόρον εἰς τὰς χεῖρας, πρῶτα εἰς τὰ νεῦρα, ἢ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ μὲ ὅλον τὸ τῆτο τὸ αἰδημα εἶναι καὶ εἰς τὰ δύο χέρια.

Ἄλλοι πάλιν σοχάζονται τὰ νεῦρα ὡς σίφωνα, ἢ σωλινάκια, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα φέχει ἐνα λεπτότατον

(1) Ἀφ' ἐ γημίση (ὑπὸ ἠλεκτρικὸν πῦρ) μία μποτέλια, αἰσίως ὑπὸ πολλὰς αἰθρῶπης, ὅπε χρηματίζεν μίαν σειρᾶν (ἀράδα), ὁ πρῶτος κρατῆ τὴν μποτέλια, κὶ ὁ τελοτάτος δὲ γάλη ὑπὸ αὐτῷ ἐνα ἀπινθῆρα, εἰς τὴν αὐτῷ σιγμῶ ὅλοι αἰθρῶνται τὸν κλόνον τὸ ὁποῖον συμβαίνει κατὰ τὴν διεκίαν τῆ Φραγκλίνε, ἐπειδὴ τὸ πλεονάζον ρεύσον ὠντικὸν κεκλεισμένον εἰς τὸ ἐνδον τῆς μποτέλιας, ἀπερνᾷ μὲ μεγαλωπία τῆ ταχύτητα ἀνάμεσα ὑπὸ ὅλας τῆς αἰθρῶπης, ὅπε κρατῆνται ἐνάς ὑπὸ τὸν ἄλλον, καὶ συγκρατῆν τὴν σειρᾶν, ἔλα νὰ ἐμβῆ εἰς ἰσοσταθμίαν μὲ τὸ ἐξω τῆς ἰδίης μποτέλιας, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπερημῆνον ὑπὸ τὸ ἠλεκτρικὸν ρεύσον τόσον, ὅσον πλεονάζει τὸ ἐνδον.

ταυτην ροζον λαγαρισμύον λπο το καθαρώτερον και πνεύματωδέσερον μέρος τῆ αἵματος, το οποίον δι αυτο το ώνόμασων χυμόν νδρικό, η πνεύμα ζωτικόν· η λέγειν οτι αυτο το ροζον είναι εκείνο, το οποίον, καθως κεντηθῆ, η η' άλλον τρόπον θλιβῆ κανονά νεύρον, δα τῶ μεγαλῶ συνεχίαν τῶ μερών τε, δαδίδει δ' θύς η άκαεραίως τῶ προσβάλλεσαν κίνησιν εις τον εγκέφαλον.

Αυτῶ τῶ δόξαν δέχονται κοινότερον τῶ σήμερον οί Φιλόσοφοι, η αυτη φαίνεται πιθανώτερα.

Επειδή είναι, και, αληθινόν οτι αι φθαστηρήσεις, οπῆ εκαμαν με τα μικροσκοπια τα πλέον οξύτερα, δον ανεάλυξαν απόμι εως τώρα κανένα βέβαιον σημεϊον μήτε τῶ σωλῶαερίων, η τῆς κοιλότητος τῶ νδρων, μήτε τῆ ροζῶ, οπῆ μέσα εις αυτα ἔχει, άλλά καθως άλλῶ (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Δ'. Κεφ. Β'. Α' ρθρ. Γ'.) εσημειώσαμεν, ἔχομεν ὅπεχίρημα τελάχισον πιθανόν εις εμπέδωσιν αυτῆς τῆς ὑποθέσεως· δα τι φθάνει μόνον να δέση τινὰς σῶα νεύρον, η βλέπει οτι το μέρος, οπῆ μῦει κάτω λπο τον δεσμόν, δον δίδει πλέον κανένα αἶδημα· το οποίον βεβαιότητα δον ἠμπορεῖ να ὀξηγηθῆ άλλῶς, φθῶ λέγωντας οτι ο δεσμός εμποδίζει τῶ κοινωρίαν, και τον ελδύθερον δρόμον τῶ ζωτικῶν πνεύματων, οπῆ ἔφερε να διαπορθμολίσεν λπο αυτῆ εις τον εγκέφαλον, τὰς ἡνωμῆας προσβολὰς.

Εις τῆτο προδέπονται και αι πρόσφατοι φθαστηρήσεις τῆ Α' ββα Τοφφόλη, οτι λπο ὄλλῶ τῶ ὅπφάρειαν τῆ εγκέφαλα αναφύονται ως αν σῶα χνῆδον λεπτότατον ἄπειρα νεύρα, τῶ ὁποίων αι ἄκραι εμβαίτην εις τὰς μεμβράνας, οπῆ φθῶ ζώνεν τον εγκέφαλον, η να ειπῶ καλλίτερα λπο αυτὰς τὰς μεμβράνας λαμβάνεν τῶ ἀρχῶ τῆς· δα τι καθως αυτα αι μεμβράναι δον είναι ἄλλο, φθῶ μία λεπτοτάτη ὑφῆ αιματηρῶν ἀγγείων, ἔτω φαίνεται πιθανόν οτι η φύσις εις αυτο το μέρος ἔβαλε τῶ ἀρχῶ τῶσων

44 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

νύκτων, ἔχ'· ναὶ βυζάνην ἄπο τὸ αἷμα τὸ ρόδιον ἐκτι-
νο, ὅπῃ μέσα εἰς αὐτὰς ἔρχεται.

Ἡ πιθανότης ἡδελφῶν αὐξήσῃ ἀπὸ μι περιαισώτερον
αἰσώως ἦτον βεβαιωμένη ἢ ὑδατῆρισις τῷ Π. Τόρρη,
ὁ ὁποῖος ἔξετάζωντας με ἐντελέστατα μικροσκοπία κα-
πια κομμάτια νύκτων, λέγει πᾶς ἀνεκάλυψεν ὅτι
αἱ ἴνες των ἦτον ὅλαι συνεθεμῆμαι ἄπο λεπτότατα
σφαιριδία ἀλλήλων ἐχόμενα, καὶ ὅτι εἶδε ναὶ ἔρχην
ανάμεσα εἰς αὐτὰς πᾶς ἴνας εἷνα πλῆθος ἀπειρον τέ-
τοιων σφαιριδίων (Νέα Παρατηρήσεις μικροσκοπικαὶ
Σελ. 63.). Τὸ ὁποῖον τῷ αὐτῷ ἦτον καθὼς τὸ λέ-
γει, μόλις ἠμπορῆσε να μείνη ἀμφιβολία ὅτι δὲν
εἶναι αὐτοὶ καὶ ἀλήθεια οἱ διαπορθεμῆται τῷ ἔξω-
τερικῶν προσβολῶν.

Ὅμως ὅπως καὶ αὐτῶν διαπορθεμῶνται αἱ προσβολαὶ
ἔξ' τῷ νύκτων εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἀφ' ἑ διαπορθεμῶ-
θεν, εἰς ποῖον τόπον πηγαίνην;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῶ τόπῳ τῷ ἐγκεφάλῳ, εἰς τὸν ὁ-
ποῖον διαπορθεμῶνται δια τῷ μεύρωμ
αἱ ἔξωτερικαὶ προσβολαὶ, ἐμ ᾧ ἔ περὶ
τῷ κοίτῃ αἰσθητήρις, ἔ περὶ τῆς καθέ-
δρας τῆς Ψυχῆς.

Η παλαιὰ δόξα τῷ Σχολαστικῶν ἦτον ὅτι ἡ ψυ-
χή εἶναι διακεχυμένη εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ἢ (καθὼς
αὐτοὶ ἔλεγον) ὅτι εἶναι ὅλη εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ
ὅλη εἰς κάθε μέρος τ.

Βλέπωντας τὴν ταχύτητα, με τὴν ὁποῖαν ἡ ψυ-
χή, καθὼς κεντηθῆ εἷνα χεεὶ ἢ ποδάει, αἰδάνεται
ἐμέσως τὸν πόνον, καὶ μὴν ἰξόβρωντας, ὅτι ἡ προ-
σβο-

σβολή ἔπαρεπε νὰ διαπορθμωθῆ προτίτερα εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἐσοχάθησαν ὅτι ἡ ψυχὴ δίδασκεται παρὸν εἰς τὸ ἴδιον χέρι, καὶ εἰς τὸ ἴδιον ποδάρι, ὁμοίως καὶ εἰς κάθε ἄλλο μέρος τοῦ σώματος, καὶ ὅτι ἐκεῖ ἀμέσως αἰδανέται τὴν προσβολήν.

Αὐτὴ ὅμως ἡ ὁρῶσα ἔπεσον, ἀφ' ἧ ἀνεκαλύφθη, ὅτι ὅπως κοπῆ ἢ δεθῆ σὺν νεῦρον, εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπως μᾶλλον κάτω ἄπὸ τὴν τομὴν, ἢ τὸν δεσμόν, καὶ ὅπως δὲν ἔχει καμμίαν κοινωνίαν μετὰ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ ψυχὴ δὲν λαμβάνει πλέον κανένα αἶδημα.

Ἐπειδὴ ἀνίσως ἡ ψυχὴ κατέβαινον εἰς τὸ ποδάρι, ἢ εἰς τὸ χέρι, πῶς δὲν ἠθέλων αἰδανέται ἐκεῖ, καὶ ὁπόταν δεθῆ τὸ νεῦρον; καὶ ἀνίσως δεῖ νὰ λάβῃ αἰθῆσιν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἶναι τὸ νεῦρον ἐλδύθερον, καὶ νὰ διαπορθμωθῆ ἢ προσβολὴ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, πρὸς τί τέλος νὰ σέκη ἡ ψυχὴ εἰς τὸ χέρι, ἢ εἰς τὸ ποδάρι;

Μήτε τὰς βοηθῆ τὸ νὰ εἶπεν ἅτι τὸν πόνον τὸν αἰδανόμεθα εἰς τὸ ἴδιον χέρι, ἢ εἰς τὸ ποδάρι, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἐγκέφαλον. δεῖ τί τὸτο δείχνει ἀληθινὰ ὅτι ἡ ψυχὴ ἀναπέμπει τὸ αἶδημά της εἰς τὸν τόπον, ὅπως ἀπολέθῃσιν ἢ προσβολὴ (καὶ τίνι ἔσῳ τὸ κάμνει τὸτο θέλωμεν τὸ ἴδιον μὲν ταῦτα) ὄχι ὅμως καὶ ὅτι αὐτὴ δίδασκεται ἐκεῖ.

Ὡς τὸσον οἱ πωρινοὶ Φιλόσοφοι ἄπὸ τὴν σαθερὰν ἀδρατήρησιν ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν αἰδανέται τίποτες, ἀνίσως αἱ προσβολαὶ δὲν διαπορθμωθῶν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἐσυμπέραναν, ὅτι ἡ καθέδρα τῆς ψυχῆς ἔπαρεπε νὰ μετατοπιθῆ εἰς τὸν ἐγκέφαλον (1).

Ἀνα-

(1) Ὅτι ἡ καθέδρα τῆς ψυχῆς εἶναι εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τὸν γινώμη ἀκόμη καὶ πολλῶν Παλαιῶν. Ὁ Ερασίστρατος τὴν ἔδειξε εἰς τὴν μεμβράναν, ὅπως πειρίζων τὸν ἐγκέφαλον, τὴν ὁποίαν αὐτὸς τὴν ὠνόμαζεν ἐπικρανίδα, καὶ πῶρα διατέλλεται εἰς λεπτήν καὶ σκληρὰν μητέρα, ἢ μινίγκαν. Ὁ Ἡρόφιλος τὴν ἔδειξε εἰς

46 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

Αναφύονται ὁμως καὶ ἐδῶ μεγάλαι φιλονεικίαι διὰ τὸν τόπον (τῆ ἐγκεφαλῆ), εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ τεθῆ.

Ὁ Καρτέσιος, ἐπειδὴ ἀρέθῃ εἰς τὸν ἐγκεφαλὸν εἶναι ἀδελφισκός, ὁ ὁποῖός με τὸ νὰ εἶναι ὁμοίωσιμος με καρδακί πίτυος, ὠνομάθη ἀδελφισκός, ἢ πίτειός, ἐσοχάθη, ὅτι ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ τεθῆ ἡ καθεδρὰ τῆς ψυχῆς, καὶ ὅτι ἐκεῖ ὡς αὐτὸ εἰς θρόνον ἐλάμβανε τὰς ζωτικὰς προσβολὰς, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐδίδοτε τὰς ὁρσμούς τῆς εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆ σώματος.

Διὰ νὰ ἡμπορῆ ὁμως εἶναι τὸπος νὰ θεωρηθῆ ὡς καθεδρὰ ἰδέσασα τῆς ψυχῆς, καὶ κοινὸν αἰδηπιεῖον, ἔπρεπε πρῶτον νὰ βεβαιωθῆ, ὅτι ἐκεῖ σπέρχονται ὅλα τὰ νεῦρα, ἢ ὅτι ἀπ' ἐκεῖ λαμβάνει τὴν ἀρχὴν τῆς. Ὅμως οὐ φαίνεται κανένα νεῦρον νὰ ἀγαθῆ ποτὲ ἀπὸ τὸν πίτυωδῃ ἀδελφισκός. Χωρὶς τῆτο ὁ Πλέμπιός (Παρά Λεκά Τότση Γ' αἰ. Ἄρθρ. τῆς αἰδηπείων Τόμ. Α'.) ἀναφέρει ὅτι ὁ Σλαῦδος Γ' αἰ. καὶ Ἀνατόμος εἰς τὸ Ἀμσερδὰμ, ἀρῆκεν εἰς τὸν πίτυωδῃ ἀδελφισκός πολλὰκις πέτεριζαίς ὁμοίως ὁ Βονέτ γράφει (Θεατ. τῆς Φύσεως Τόμ. Β'. Σελ. 309.) ὅτι ὁ περὶ εἰσφομὸς Ρ' αἰ. ἀρῆκεν εἶς, καὶ ὅτι ἄλλοι ἀρῆκαν τὸν ἀδελφισκόν ὅλον ἀπολιθωμένον, χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν δυνάμιν τῆ αἰδανέσθαι ἐν ὅσῳ ἐξέσαν ἐκεῖνοι, οἱ ἀνθρώποι, ἀπὲ ἐπαχθόν τῆτο.

Ὁ Δίγβυς θέλει ὡφελωτότερον νὰ τὴν θέσῃ εἰς τὸν φαιεπὸν φραγμὸν, τῆ ἔσιν εἰς ἐκεῖνῳ τὴν μὲν λαφῆ καὶ διὰφανῆ μεμβράνῳ, ὅπῃ διαχωρίζεται τὰ ἐμ-
τερο-

τὴν βίαν τῆ ἰδίας ἐγκεφαλῆ ὁ Πλάτων εἰς ὅλην τὴν κεφαλὴν ὁ Πυθαγόρας εἶθετε τὴν λογικὴν δυνάμιν εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν ζωτικὴν εἰς τὴν καρδίαν. Ἐξ ἐναντίας ὁ Χρυσίππος καὶ ἄλλοι Στωϊκοὶ τὴν εἶθετεν ὅλην εἰς τὴν καρδίαν. Ὁ Διογένης εἰς τὴν δυνάμιν κοιλίαν τῆς καρδίας. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς εἰς τὸ αἷμα, καὶ ἄλλοι ἄλλῃ (Σπορχεσῶς, Ψυχολογ. Μέρ. Β'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Α.).

προδιὰ γαστρίδα τῶ ἐγκεφάλω. Ἐπειδὴ ὁμως μὴ τε ἀπ' αὐτῆ δὲν λαμβάνει ἀρχὴν κίνεσά νεῦρον, λέγομεν καὶ πρὸ τῆς τὸν λόγον, ὅπερ εἴπαμεν ἀνωτέρω.

Ὁ Λαύκιτος, ὁ Μπερζέρ, ὁ Πεϋρόνιος, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὁμοφώνως τὴν ἴσταν εἰς τὸ τυλαῶδες σῶμα, τὸ ἐστὶν εἰς ἐκεῖνο τὸ λευκότερον καὶ ἑλαχύτερον μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ δύο ἡμισφαίρια τῶ ἐγκεφάλω πρὸ τῶ ὀπίθινά μέσα εἰσὶν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βάσιν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποῖου διαγίνεν ἀληθινὰ κάποια νεῦρα, καθὼς τὰ ὀπτικά, τὰ ὅποια ἀρχοῦνται ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὅπερ ὀνομαζόνται θάλαμος τῶ ὀπτικῶν νεύρων, καὶ τὰ παθητικά, ὅπερ φηνοῦνται ἐκεῖ πλυσίον, καὶ χρησιμίζεν εἰς ἐκεῖνας τὰς κινήσεις τῶ ὀφθαλμῶν, ὅπερ συνφοροῦν τὰ πάθη. Ὅμως τὰ ἄλλα νεῦρα ἀναφύονται ὅλα ἀμέσως ἀπὸ τὸν πορομήκη μυελόν, καὶ ἀπὸ τὸν ἀκανθώδη, ἢ νωτιαῖόν. καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀνακαλύψωσιν, ὅτι τὰ νεῦρα ἀπολαθροῦν μέσα εἰς τὴν ὑπόσασιν τῶ εἰρημῶν μυελῶν τὸν δρόμον τας, ἵνα νὰ ὑπάγωσιν νὰ εἰσάγωσιν ἢ μὲ τὸ τυλαῶδες σῶμα, ἢ μὲ κάποια ἄλλο μέρος, δὲν ἠμπόρεσαν τότε νὰ βεβαιώσωσιν μὴτε τὸ κοινὸν αἰσθητικόν, μὴτε τὴν ἑδραν τῆς ψυχῆς.

Πρῶτος, ὅπερ ἠμπόρεσε νὰ ἀνιχνύσῃ ὅτι τὰ νεῦρα ἐμβαίνωσιν εἰς τὴν ὑπόσασιν τῶ μυελῶν, καὶ αὐτὰ τῶ ἐγκεφάλω, ἐσάθη ὁ Α' ββᾶ Τόφφόλινς, τὸ ὅποιον ἐτυπώθησαν κάποια ἀνατηρήσεις πῶρα νεωστὶ εἰς τὰ ἐπιλεκτὰ Συγγραμμάτια πρὸς Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν (Τόμ. II'. σελίδ. 390.). Ἐπειδὴ αὐτὸς διεύσκαπταις ἔσπον νὰ σερέσπομήσῃ τὸν ἐγκεφάλον, ἀφίνωνταις τὸν πολὺν καιρὸν μέσα εἰς πνεῦμα οἴνου (ρακί), ἠμπόρεσαν ἀνατέμνωσιν τὸν, νὰ ἐκνήλασῃ τὰς ἴνας τῶ νεύρων, καὶ ἀπὸ τῆς νὰ εἶδῃ ὅτι τὰ σφραγιστικὰ τελειόνων εἰς τὰ δύο πρῶτα γαστρίδια τῶ ἐγκεφάλω τὰ γούστικα εἰς τὸ τρίτον γαστρίδιον τὰ ἀσθητικὰ εἰς τὰ.

τὰ πτυχῶδη σώματα κτ. ἀπὸ τὸ ὁποῖον συνίσταται ὅτι κἀνστὶ μέρος τῷ ἐγκεφάλῳ δεῦν ἢ πορεῖ κτ. προτίμησιν νὰ ὀνομαθῇ κυρίως κοινὸν αἰδητήριον, ἢ καθεδρὰ ἰδιδύσσα τῆς ψυχῆς.

Ἀλλὰ τὸ κοινὸν αἰδητήριον, κτ. ἢ καθεδρὰ τῆς ψυχῆς ἂς εἶναι ὅπως καὶ αὐτὸ εἶναι, ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ διαπορριμῶνται εἰς τὸν ἐγκέφαλον, μὲ τί ἔξοπον μεταδίδονται εἰς τὴν ψυχὴν;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Ψυχῆς μετὰ τὸ σῶμα, ἔπερὶ τῶ ἀμοιβαίου αὐτῶ σωμαλάουματος.

Ο ἔξοπος, μὲ τὸν ὁποῖον αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ μεταδίδονται εἰς τὴν ψυχὴν, εἶναι ἀκόμῃ δυσκολώτερον πρᾶγμα. Μία ἐστὶ σωματικὴ, ὅβσι σερεὰ, ἐκτεταμῆν, συντεθειμῆν ἀπὸ μέρη, δεῦν κατανοεῖται βέβαια πῶς ἢ πορεῖ νὰ ἐνεργῇ ἀπ' ὀβείας καὶ ἀμέσως ἐπάνω εἰς μίαν ἐστὶν ἀσώματον, ὅβσι μὴ σερεὰν, ἀνέκτατον, ἀμερῆ, κτ. ἐπὶ λόγῳ μιᾶς φύσεως φύσει καὶ ἐσιφῶς ἐναντίας. Ὄθεν ὁ Πλάτων ἐφαντάθη μίαν τρίτην ἐστὶν ἀνάμεσα εἰς τὴν ψυχὴν κτ. τὸ σῶμα, ἢ ὁποῖα νὰ εἶναι ὡς αὐτὸ ἐστὶν ὄχημα ἀπὸ τὸ ἐστὶν εἰς τὸ ἄλλο. Ἀλλ' ἐπειδὴ μεταξὺ εἰς τὸ ἀπλῆν καὶ τὸ συνδεδετὸν δεῦν εἶναι κἀνστὶ μέσον, λοιπὸν αὐτὴ ἢ τρίτη ἐστὶν εἶναι τελείως ματαία, καὶ φαντασίας ἀνάπλασμα.

Οἱ Καρτεσιανοὶ, ἔβ νὰ ἀπαλαχθῶν πραγμάτων, εἶπαν ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ, ἀφ' ἔβ διαπορριμῶνται εἰς τὸν ἐγκέφαλον, δεῦν διεγείρην αὐταὶ τὰ αἰδήματα εἰς τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ γίνονται μόνον ἀφορ-

φορμαί, ὅπῃ κάμνεν τὸν Θεὸν νὰ ᾤδῃ εἰς τὴν ψυχῇ τὰ ἀνάλογα αἰδήματα· ὅθεν τὸ σύστημα τῆς μὲν ταῦτα ὠνομάσθηκε σύστημα τῆς ἑξ ἀφορμῆς αἰτιῶν, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὠνομάσθησαν Ἀφορμίται.

Τῆτο ὁμως εἶναι νὰ κόψεν τὸν δεσμόν αὐτὶ νὰ τὴν λύσεν. Πόθεν προέρχεται ὅπῃ ἡ μαγνήτις νὰ ἔλκη τὸν σίδηρον; Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς πλησιάζει τὸ εἶνα πρὸς τὸ ἄλλο. Πόθεν προέρχεται, ὅπῃ εἰς τὸν αέρα ὁ καπνὸς νὰ πηγαίη εἰς τὰ ἀνω, καὶ ἡ πέτρα νὰ πίπτῃ κάτω; Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τὸ εἶνα τὸ ὠθεῖ ἐπάνω, καὶ τὸ ἄλλο τὸ ὠθεῖ κάτω. Ἀλλὰ τῆτο δεῦν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀπαιτεῖται ὑπὸ τῆς Φιλοσόφου. Ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι τὸ πρῶτον αἶτιον, δεῦν ἠμπορεῖ νὰ ἀμφιβάλλῃ τινὰς, καὶ μῆτε τὸ ἀγνοεῖ κανεὶνας. Ὅποτεν ὁμως ἀπαιτεῖται ἡ ἐξηγήσις ἐνός φαινομένου, ζητεῖται μὲ ποῖον τρόπον διέταξεν ὁ Θεὸς νὰ γίνεταί τῆτο, ποῖα εἶναι τὰ φυσικὰ αἶτια, ὅπῃ τὸ ᾤδῃ, καὶ ποῖοι οἱ νόμοι, καὶ τῆς ὁποῖου ἐνεργῶν αὐτὰ τὰ αἶτια. Λοιπὸν τὸ νὰ ἀπαιτῶνται ὅτι ὁ ἴδιος Θεὸς δημιουργεῖ τὰ αἰδήματα εἰς τὴν ψυχῇ, πλησιάζει τὸν σίδηρον εἰς τὴν μαγνήτιν, κάμνει νὰ καταβαίη ἡ πέτρα, καὶ νὰ ἀναβαίη ὁ καπνὸς, εἶναι τὸ ἴδιον ὡς αὐτὸ νὰ μὴ λέγην τίποτες.

Ὁ Π. Μαλεβράχχιος, εἶνας δεῦν τῆς φειφημοτέρου Καρτεσιανῆς, ἐνόμισεν ὅτι κάτι εἶπε, προδεδειγνὸς ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργὸς ὅλων τῆς ὄντων, πρέπει νὰ ἔχη εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν ᾤδῃ τὸ ὅλων τῆς πραγμάτων, καὶ δεῦν τῆτο εἰς φεισασιν μιᾶς ἐξωτικῆς προσβολῆς, ἡ ψυχὴ βλέπει εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν, ὡς αὐτὸ εἰς εἶνα καθρέπτῃ τὴν εἰκόνα τῆς ἀντικειμένης, ὅπῃ τὴν ἐπροξενήσεν.

• Ὅμως καὶ τῆτο, κοντὰ ὅπῃ ὑποτίθεται πᾶντῃ δωρεᾶν (χωρὶς ἀπόδειξιν), εἶναι καὶ ἀκατανόητον πᾶς θελεῖ ἠμπορέσει νὰ ὀραθῇ εἰς τὸν Θεὸν τὸ ἰνδαλμα ἐκεῖνε, τὸ ὁποῖον δεῦν ᾤδῃ κανεὶνας ἰνδαλμα; Ὅποτεν ἡ ψυχὴ ἔχη τὸ αἶδημα τῆς ψυ-

χως ἢ τῷ θάλλει, τῆς πείνας ἢ τῆς δίψας, τί βλέπει εἰς πᾶν Θεόν (1);

Ὁ Λεῖβνῆτιος ἐπρόβαλε μίαν νέαν ὑπόθεσιν, ἡ ὁποία ὀνομάζεται τῆς προτεταγμένης ἀρμονίας. Αὐτὸς θεωρεῖ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὡς δύο ὄντα παντὶ ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων, δεδημιουργημένα ὅμως ἀπὸ τὸν Θεὸν μετὰ ζῆλον ὅπως εἰς τὴν ψυχὴν εἶναι μία σειρά συνεχῆς αἰδημάτων καὶ ἀντιλήψεων, αἱ ὁποῖαι χροῶνται ἀμέσως ἢ μία ἀπὸ τῆς ἄλλης καὶ εἰς τὸ σῶμα μία συνεχῆς σειρά κινήσεων ἀναλογικῶν μετὰ ἐκεῖνα τὰ αἰδήματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχη τὸ σῶμα καμμίαν ἐπίρροισιν, ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ αὐτὴ ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα. Φαίνεται ὅτι δύο ὠρολόγια, τὰ ὁποῖα ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκινῶνται εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, πηγαίνουσι πάντα συμφῶνως, χωρὶς νὰ ἐνεργῇ τὸ εἶς ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, ὑπέμνησαν εἰς τὸν Λεῖβνῆτιον μίαν τέτοιαν ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν τὴν ἐμεγάλυνε μὲν ταῦτα ὁ Βόλφιος, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ Λεῖβνῆτεια Δόγματα.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ, κοινὰ ὅπως δεῦν ἔχει καὶ τὴν θεμελίον, εἶναι καὶ παντὶ φαντασιωδῆς. Διὰ τὴν ἀνίσωσιν καὶ τὴν τύχην ἐγὼ ἀνοίξω εἰς τὸ λεξιπύλον, καθὼς ἄριστα ἀδελφικῶς ὁ Γενεαλόγος (Στοιχ. Μεταφυσ. Μέρ. Β'. Προτάσ. 27.), τὸ λεξιπύλον τῶν Γεωργίω, φέρει πῆν, καὶ ἄρα βῆσιν καὶ τάξιν τὰς λέξεις Κόσμος, Κόπος, Κοτύλη, Κελεός, Κερδός, Κέρη, διεγείρονται εἰς εὐφῶν μετὰ τὴν ἰδίαν τάξιν αἱ ἀντιστοιχῶσαι ἰδέαι αὐτῶν τῶν λέξεων. Λοιπὸν ποῖαν σχέσιν καὶ ἀναλογίαν ἔχει ἡ ἰδέα τῶν κόσμου μετὰ τὴν ἰδέαν τῶν κόπης, ἢ ἡ ἰδέα τῶν κόπης μετὰ τὴν

(1) Lui qui voit tout en Dieu, n'y voit pas qu'il est fou, λέγει (ἀρχαῖα πολλὰ δικτικῶς). εἰς τὴν Κεῖνης τῶν Μαλιβραγγίω ὁ εἶσι, αὐτὸς ὅπως βλέπει ἄλλα εἰς τὸν Θεὸν δεῦν βλόπει εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι ζεῖλος.

τῷ ἰδέαν τῆς κοτύλης, ἢ τῷ κλεῖ μὲ τῷ κρεῶς, εἰς καιρὸν ὅτε τὸ εἶναι ξιφοθύκη, καὶ τὸ ἄλλο μπαρμπέρης, εἰς ἔσπον ὅτε νὰ ἡμπορῇ τινὰς νὰ εἰπῇ (καθὼς ὁ Λεῖβνίτιος καὶ ὁ Βόλφιος ἀποφαί-
νονται) ὅτι αὐτὰ αἱ ἰδέαι γινῶνται ἀφ' ἑαυτῶν των ἀμέσως ἢ μία ἀπὸ τῶν ἄλλων, καὶ εἰς τῷ μίῳ φερέχεται ὁ ἀποχρῶν λόγος τῆς ἄλλης; Ποῖος θέ-
λει ἡμπορέσει νὰ καταλάβῃ ποτὲ ὅτι ἡ ἰδέα τῷ Κό-
σμου παρίγαγε τῷ ἰδέαν τῷ κότῳ, ἢ ἡ ἰδέα τῷ κλεῖ τῷ ἰδέαν τῷ κρεῶς;

Ὅλα αὐτὰ τὰ συστήματα ἔξω ἀπὸ τὰ ἰδίζοντα ἐλαττώματα, ὅτε ἔχει τὸ καθένα, ἔχον ἀκομι καὶ τῶτο τὸ κοινόν, ὅτε κατασαίνωντας ὅλα πᾶντῃ ἀχρη-
στον τῷ ὑπαρξίν τῶν σωμάτων, φέρνῃ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὸν ἰδεαλισμὸν, τῶτ ἔστιν εἰς τῷ δόξαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀρνεῖνται τελείως τῷ ὑπαρξίν τῶν σωμά-
των. Διὰ τί εἰς τί ἠθέλων χρησιμὸς τὰ σώματα, αἰσῶς δὲν εἶχαν κάμμίαν ἐπίρροιαν ἐπάνω εἰς τῷ ψυχῷ; Ἡ ἄπορος τι τέλος ἠθέλε κτίσῃ ὁ Θεὸς τὰ σώματα, αἰσῶς ἠθέλε νὰ διεγείρῃ ὅλα τὰ αἰδήμα-
τα εἰς τῷ ψυχῷ μοναχὸς τῷ χεῖς τὸ σῶμα, ἢ νὰ κάμῃ ὅτε ἡ ψυχὴ νὰ βλέπῃ ὅλα ἀμέσως εἰς αὐτὸν, ἢ νὰ ἔχῃ εἰς τὸν ἑαυτῆς τὸν λόγον τῷ νὰ φέρῃ ὅλα τὰ αἰδήματα ἀπὸ λόγου τῆς; Καὶ ἐπει-
τα πῶς θέλει ἡμπορέσει εἶναι Καρτεσιανός, ἢ ὁ Μα-
λεβράγγιος, ἢ ὁ Λεῖβνίτιος, ἢ ὁ Βόλφιος νὰ κατα-
φύσῃ ὅτι ὑπάρχον τὰ σώματα, ἀφ' ἧ εἰς τὰ συστή-
ματά τῆς ὅσον ἡμπορῶν νὰ ἔχον κάμμίαν ἀποδείξιν
τῶτ τῷ πράγματος;

Ἡμεῖς λοιπὸν δεῖ τῷ ὑπαρξίν τῶν σωμάτων ἐ-
δείξαμεν εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τῷ (Λογικ. Μέρ. Α'.
Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Α' ρθ. Α'. §. 2.) τὰ ἐπιχειρή-
ματα, ὅτε πρέπει νὰ μᾶς πληροφορήσῃν εἰς τῶτο
ὅσον δὲ δεῖ τῷ ἐνέργειαν τῷ σώματος ἐπάνω εἰς τὴν
ψυχῷ, δὲν ὑπερασπιζόμεθα ἀληθινὰ ἐκείνῳ τῷ
φυσικῷ καὶ παραγματικῷ ἐπίρροιαν, ὅτε ἀρέσκει τῷ

σον εἰς πολλὰς, χωρὶς νὰ ἔχην κάρμιναν ἰδέαν τις, ὁδῶν ὅτι τὸ σῶμα ἐνεργεῖ πραγματικῶς καὶ ἀμέσως ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ἀντιστρόφως· ἐπειδὴ ὅμως ἡ πείρα μᾶς δείχνει πάντοτε ὅτι μία δοθεῖσα προσβολὴ εἰς τὸ σῶμα, κάμνει νὰ κινῶται πάντοτε εἰς τὴν ψυχὴν εἰς αὐτὴν αἰσθημα· καὶ ὅτι ὁπόταν ἡ ψυχὴ θέλῃ νὰ διεγερθῇ μία τέτοια κίνησις εἰς τὸ μάτι ἢ εἰς τὸ χεῖρ ἢ εἰς τὸ ποδᾶρι, πάντοτε διεγείρεται, λέγομεν ὅτι πρέπει νὰ δεχθῶμεν μίαν ἐνεργειαν ἄπὸ τοῦ εἰς ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, χωρὶς ὅμως νὰ εἴπωμεν ὅποια εἶναι· ἐπειδὴ τὸ εἶναι ἀδιώκτον νὰ τὸ ἰξούρωμεν. Ποία ἀλλαγὴν καὶ ἀλογος ἐνδοπιθέλει μᾶς ἐμποδίσει νὰ ὁμολογήσωμεν μὲ εὐλικρίνειαν, ὅτι δεὺν ἰξούρωμεν ἐκεῖνο, ὅπῃ δεὺν ἰξούρωμεν;

Μᾶς ἄπομνησκει λοιπὸν πῶρα νὰ ἐξετάσωμεν ἀνίσως τὰ αἰσθηματὰ τῆς ψυχῆς ἔχην τελάχισον κάρμιναν ὁμοιότητα μὲ τὰς ποιότητας τῶν σωμάτων, ἄπὸ τὰ ὁποῖα ὠθεύονται, καὶ ἀνίσως αἱ ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, οἱ ἥχοι, τὰ χρώματα ὑφίστανται εἰς τὰ σώματα τριαυτὰ, καθὼς τὰ αἰθανόμεθα. Ἐπειδὴ ὅμως εἰδείξαμεν ἄρκιτὰ εἰς τὴν Λογικὴν (Μερ. Α'. Τμήμ. Α', Κεφ. Α'. Ἀ'ρθρ. Α'), ὅτι εἰς τὰ σώματα δεὺν ὑφίστανται ὠθεῖα δαθέσεις τινὲς καὶ συμμορφώσεις καὶ κινήσεις τῶν μερῶν, ἐπιπέθειαι, ναί, νὰ ποροζενήσαν τινὰς κινήσεις εἰς τὰ νεῦρα, εἰς τὰς ὁποίας, ἀφ' ἑ δαβιβαθῶν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, συσοιχῶν εἰς τὴν ψυχὴν κάποια αἰσθηματὰ, δεὺν ἔχην ὅμως μὴτε ἠμπορῶν νὰ ἔχην κάρμιναν ὁμοιότητα μὲ αὐτὰς τὰς κινήσεις, νομίζομεν ὠφελτικὸν νὰ τὸ ἐπιαναλάβωμεν πάλιν ἐδῶ.

Δεὺν θέλομεν ἔμβη εἰς τὸ νὰ ἐξετάσωμεν ἐδῶ μὴτε πῶς φθάνει ἡ ψυχὴ δα τῶν αἰσθημάτων τις νὰ γνωεῖζη τὴν ὑπαρξίν τῶν σωμάτων. Ἐπειδὴ εἰς τὸ εἶπαυτεῖται ὄχι μόνον ἡ κίνησις τῆς ἀπλῆς δυνάμεως τῆς αἰθανόμεθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων, θέλομεν ὁμιλήσει ὠφελτικῶς αὐτῆ ἀρμοδιωτέρως εἰς τὸ ἐπόμε-

Κεφ. Α'. Α' ρθ. Δ'. Αἰτιώσεις. § 3.

τον Μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον θέλομεν δείξει ὅσον ἠμπο-
ρέσωμεν καλλίτερα καὶ τὴν βάσιν ἐκείνης τῆς μεταξύ
κινήματος, καὶ ἀντιλήψεως διαφορῆς, ὅπῃ εἰς τὴν
Λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Α' ρθρ. Α'.)
ἐν παρόδῳ ἐσημειώσαμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς σκέψεως.

Η ἐνεργεία τῆς σκέψεως, καθὼς ἐσημειώθη (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Ἀρθρ. Β'.) εἶναι ἐκείνη ἢ δυνάμις, ὅτῃ ἔχει ἡ ψυχὴ εἰς τὸ νὰ δευτεῖβη εἰς εἷα αἰδέματα, ἢ μίαν ἀντίληψιν, ἐννοίαν, ἢ ἰδέαν πλεονέστερον ἢ εἰς μίαν ἄλλω· τὸ ὁποῖον τῆτο ὠνομάθη προσοχή· καὶ εἰς τὸ νὰ μεταβιβάσῃ τὴν προσοχήν τῆς ἑποὶ εἷα εἰς ἄλλο, τὸ ὁποῖον τὸ εἶπα μὲν σκέψιν.

Αὐτὰς ὅμως τὰς δύο ἐνεργείας τῆς δυνάμεως τῆς σκέψεως θέλομεν τὰς ἐξετάσει ἰδιαιτέρον.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς Προσοχῆς.

Οτι ἡ ψυχὴ, ὅποταν ἔχη ἐμπροσθέν τῆς εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πολλαὶ αἰδέματα, ἢ ἀντίληψεις, ἐναχολεῖται ἀτενέστερον πότε εἰς τὸ εἷα, καὶ πότε εἰς τὸ ἄλλο, τῆτο τὸ ἰξόρομη ἑποὶ μίαν διωκεῖν πείραν.

Αὐτὴ μὰς δείχνει προσέτι ὅτι τὸ σωήδες ἑποτέλεσμα μίᾳς τέτιας ἐναχολήσεως εἶναι νὰ γίνεταί ζωρότερον τὸ αἰδέμα, ἢ ἡ ἀντίληψις, ὡσεὶ ἀνίσως ἑποὶ πολλαὶ ἀντικείμενα, ὅτῃ ἔχομεν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐμπροσθέν μὰς, προσηλωθῶμεν ἰδιαιτέρον εἰς κανεῖα ἑποὶ αὐτὰ, λαμβάνομεν ἑποὶ αὐτὸ μίαν ἀντίληψιν ζωρότεραν ἢ εἰς τὰ ἄλλα.

Ὁ Ἀββᾶ Κορδουβιὰν λέγει ὅτι εἰς αὐτὴν τῆν ἰδίαν ἐπίτασιν τῆς αἰδέματος, ἢ τῆς ἀντίληψεως σωί-

σαται ὅλη ἡ φύσις καὶ ἡ ἔσῃα τῆς προσοχῆς, θεωρῶντας μίαν τέτοιαν ἐπίτασιν ὅχι ὡς εἷα ὑποτελεσµα τῆς προσοχῆς, ἀλλὰ ὡς ἰδίαν προσοχὴν καὶ ἰδὲ πῶς.

Αὐτὸς ἐνόμισεν ὅτι αἱ δυνάμεις καὶ αἱ ἐνέργειαι τῆς ψυχῆς ἠμποροῦσαν νὰ ἀδραχθῶν ὅλαι ἀπὸ μίαν μόνω ἀρχὴν, τῆτ' ἔστιν ἀπὸ τῆς αἰδήσις, καὶ νὰ θεωρηθῶν ὅλαι ὡς αὐτὴ ἢ αἰδήσις μεταμορφωθῆν εἰς διαφόρους ἔσους.

Λοιπὸν ἐν ὅσῳ (λέγει) ἡ ψυχὴ ἐναχολεῖται παρομοίως εἰς αἰδήµατα ὅμοια ἀλλήλοις, δὲν ἔχει ἄλλο ἢ αἰδήµατα· ἀνίσως κενεῖα ἀπὸ αὐτὰ γένη ζαπρότερον, γίνεται προσοχὴ· ἀνίσως ἢ προσοχὴ ἀπεράση ἀπὸ εἷα εἰς ἄλλο, γίνεται σκέψις· καὶ ἐφεξῆς ὡσαύτως.

Ὅμως ἡμεῖς ἐδεξάµην ἄλλῃ (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Β'.) τῆς ἐσιώδη διαφοράν, ὅπῃ εἶναι μεταξύ αἰδήµατος καὶ προσοχῆς, δια τῆς ὁποῖαν δὲν ἠμποροῦν βέβαια νὰ ληφθῶν συγκεχυµένως τὸ εἷα ἀντὶ τῆς ἄλλης. Διὰ τὴν εἰς τὸ αἰδάνεσθαι ἢ ψυχὴ εἶναι σχεδὸν τελείως πάχουσα, ὡς αὐτὸ ὅπῃ δὲν κρέµεται ἀπὸ λόγου τῆς νὰ λάβη, ἢ νὰ μὴ λάβη τὰ αἰδήµατα· καὶ ἡ δρασῖς τῆς εἰς αὐτὰ εἰς ἄλλο δὲν καταντᾷ, ἢ εἰς τὸ νὰ δεχθῆν τὰς προσβολὰς, ὅπῃ γίνονται ἐπάνω τῆς· εἰς ἐναντίας εἰς τὸ προσέχειν καὶ σκέπτεσθαι εἶναι ἐνεργικωτάτη, ὡς αὐτὸ ὅπῃ ἀπὸ λόγου τῆς κρέµεται νὰ σῆση τῆς προσοχῆς τῆς ὅπῃ τῆς ἀρέσκει ἄριστότερον· εἰς ἔσον ὅπῃ μεταξύ εἰς τὸ εἷα καὶ ἄλλο πρᾶγμα, εἶναι ἡ διαφορά ἐκείνη, ὅπῃ εἶναι μεταξύ εἰς τὸ εἶναι τι παθητικόν, καὶ τὸ εἶναι ἐνεργητικόν, ὅπῃ εἶναι ἐκ διαμέτρως ἐναντίον.

Εἰς ἀριστοτέρων βεβαίωσιν τῆς φθάνει νὰ ἀδραπτήρησῃ τινὰς, ὅτι τῆς προσοχῆς δὲν τῆς διορίζει πάντοτε φυσικὰ τὸ θροδρότερον αἰδήµα, τὸ ὁποῖον ἐπρεπεν εἰς ἄπαντος νὰ ἀκολοθῆν πάντοτε, ἀνίσως ἢ

προσοχή δὲν ἦτον ἄλλο, ὡς τὸ ἴδιον ἰχυρότερον αἰ-
 δημα. Πόσαις φοραῖς δὲν ἀφίει ἡ ψυχὴ τὰς ἰχυ-
 ρότερας προσβολὰς, καὶ ἐναχολεῖται εἰς τὰς ἀδρανεσέ-
 ρας, καὶ πόσαις φοραῖς δὲν προσηλόκεται ὅλως δι' ὅλα
 εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἰδέας, εἰς ἔσσηον ὅπῃ νὰ μὴ αἰ-
 δανέται πλέον μήτε τὰς ἑξωτερικὰς προσβολὰς; Εἶ-
 ναι πολλὰ γνωστὸν εἰς τὰς Ἰσορίας τὸ παράδειγμα τῷ
 Ἀρχιμίδει, ὁ ὁποῖος βεβουδισμὸς εἰς τὰς γεωμε-
 τρικὰς τὴ μελέτας, ὅποτεν οἱ Ῥωμαῖοι ἐμβύκων νικη-
 ται εἰς τὰς Συρακῆσας, δὲν αἰδανθῆ τελείως τὸν φρι-
 κτὴν Δόρυβον, ὅπῃ ἐπρεπε ἀναγκαιῶς νὰ ἀκολυθῆ-
 σῆ εἰς μίαν πόλιν ληφθεῖσαν με ὀρμῶν, καὶ ἐσκοπά-
 θηκε πρὸ τῆ νὰ λάβῃ ἀκόμι εἰδησιῶν. Περιβόητον εἶ-
 ναι ὅχι ὀλιγώτερον καὶ τὸ παράδειγμα ἐκείνῃ τῷ ἱερέως
 τῆς Καλαμαῆς εἰς τὴν Ἀφεικῶν, τῷ ἐπονομαζομένῃ
 Ρέσιπτε, ὡς τῷ ὁποῖῳ λέγει ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος
 (Περὶ Πόλεως Θεῶν, Βιβλ. 14. Κεφ. 24.) ὅτι ὅταν
 ἤδελον, ἐμακρύνονταν ἀπὸ τὰς αἰδησεις τόσον, ὅ-
 πῃ ἐκείονταν ὡς αὐ νεκρὸς, καὶ ὅχι μόνον δὲν αἰδά-
 νονταν ὅποτεν τὸν ἐκνίζον, ἢ τὸν ἐσεβλίζαν, ἀλλὰ
 καὶ καϊόμηνος μερικαῖς φοραῖς, δὲν αἰδανονταν τὸν πό-
 νον, ὡς ἀπὸ τῆν πληγῶν ὕσερα. Ἀλλὰ ἴσῃ νὰ
 μὴ πηγαίνωμεν μακρὰν νὰ ζητήμεν παράδειγματα τῷ
 εἰρημῶν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ἀπὸ ἡμᾶς, εἰς τὸν ὁ-
 ποῖον δὲν συμβαίνει πολλαῖς, ὅποτεν δέλεσεται
 βεβουδισμὸς εἰς κἀμμίαν βαθεῖαν συλλογῶν, νὰ
 μὴ αἰδανέται μήτε τὰς Δορύβες, ὅπῃ γίνονται τό-
 τε, μήτε μωρίας ἄλλας προσβολὰς, ὅπῃ δέχεται ἀ-
 πὸ τὰ ἑξωτερικὰ ἀντικείμενα;

Εἶναι λοιπὸν κοροδηλότατον ὅτι ἡ προσοχή εἶναι
 μιᾶς φύσεως πάντῃ διαφορετικῆς ἀπὸ τὴν ἀπλὴν αἰ-
 δησιῶν, καὶ ὅτι, αὐ αὐτὴ ἡ αἰδησις γίνεται ἴσῃ τῆς
 προσοχῆς ἰχυρότερα, τῷτο ἐπρέπει νὰ θεωρηται ὡς
 εἷς ἀποτέλεσμα τῆς προσοχῆς, καὶ ὅχι νὰ συγγέ-
 ται με τῆν ἴδιαν προσοχῶν.

Εἰδὼ ὅμως ἴσως ἐρωτήσει τινὰς με ποῖον ἔσσηον
 ἡμι-

ἢμπορεῖ ἡ προσοχή γὰρ κάμῃ τὴν αἰδήσιν ζωνρο-
 τερῶν;

Οἱ Βονέτ (Δοκίμ. Αναλυτικ. πρὸ τῆς ψυχικ. δυ-
 νάμεων) σοχάζεται ὅτι ἡ προσοχή συνίσταται εἰς
 μίαν ἀντίδρασιν τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς τὰς ἴνας πού
 ἐγκεφάλῳ, κινημῶνας ἀπὸ τῆς ἑωπεικῆς προσβολῆς,
 ἀπὸ τῆν ὁποῖαν (ἀντίδρασιν) ἐπιτείνεται ἡ κίνη-
 σις τῆς ἰνός, καὶ ἐπομῶως ἐπιτείνεται καὶ εἰς τὴν ψυ-
 χὴν τὸ αἰδέημα.

Οἱ Ρομπινέτ (Περὶ Φύσεως Τόμ. Α'. Μέρ. 4.
 Κεφ. 1.) ὑποθέτει πάλιν δύο ἀντιδράσεις, μίαν ἀ-
 πὸ τῆν ἰδίαν ἴνα ἐπάνω εἰς τὴν κίνησιν τῆς, καὶ ἄλ-
 λην ἀπὸ τῆν ψυχὴν ἐπάνω εἰς τὴν ἀλλοδώσιν τῆς,
 καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς δύο ἀντιδράσεις θέλει, ὅτι πρὸ-
 γαγεται ἡ ἐπιτασις τῆ αἰδήματος.

Πολλὰ ἀράγματα ὅμως ἢμποροῦσε γὰρ εἶπῃ τινὰς
 ἐναντίον εἰς αὐτὰς τὰς δύο δόξας, καὶ πολλὰ εἶπε
 μὲ ὀξύτητα ὁ Α' ββᾶ Δραγκέτης (Ψυχολ. Δοκίμ.
 Μέρ. Β'). Ἐγὼ ὅμως δεῦν θέλω κάμῃ μίαν ἀμε-
 σὸν ἀνάρεσιν, ἐπειδὴ ὑποπτῶω μήπως χολαίνεν καὶ
 αἱ δύο ἀπὸ μίαν ψυδῆ ὑποθέσιν, ὅτι ἡ ἐπιτασις
 τῆ αἰδήματος δεῦν κρέμαται ἀμέσως ἀπὸ τῆν ἰδίαν
 προσοχὴν, καθὼς αὐτοὶ νομίζεν, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλο
 τίποτες, καὶ μήπως ἡ προσοχή, μ' ὄλον ὅπῃ εἶναι
 αἰτία, ἢ ἑξ ἀφοριῆς αἰτία, καθὼς λέγην τὰ Σχο-
 λεία, δεῦν εἶναι ὅμως ἡ πρὸ-γαγῆσα αἰτία.

Διὰ τί ὁπόταν ἐγὼ ἐρείδω τὰ μάτια ἀπενῶς εἰς
 ἕνα ἀντικείμενον, εἶναι ἀληθινὸν ὅτι αὐτὸ τὸ βλέπω
 ζωνρότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα, ὅπῃ εἶναι τειγύρω εἰς αὐ-
 τὸ ὅμως δεῦν ποῖαν αἰτίαν; δι' ὅτι παρρησιάζω εἰς
 αὐτὸ τὴν κόρην τῆ ὀφθαλμῶν εἰς ἕσπον, ὅπῃ αἱ ἀ-
 κτίνες, ὅπῃ δὲγαίνεν ἀπ' αὐτὸ, ἐμβαίνεν καὶ περισ-
 σότεραι καὶ ὀρθότερα εἰς αὐτὸ, καὶ δεῦν τῆτο πηγαίνεν
 καὶ πλῆττεν τὸν δικτυοειδῆ μὲ περισσοτέραν δυνάμιν,
 πρὸ ἐκεῖναι, ὅπῃ ἔρχονται ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀντικεί-
 μῆνα πλαγιάτερα, καὶ δι' αὐτὸ ὀλιγώτεροι, καὶ μὲ ὀλι-
 γω-

58 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

γωτέραν ὀρμῶν. Δεὶ εἶναι λοιπὸν ἢ ἰδίᾳ προσοχῇ, ὅπῃ αὐξάνει τὴν δυνάμιν τῆ αἰδήματος, ἀλλὰ εἶναι μία ἀπλή θεωρίασις, ὅπῃ τὸ ὄργανον τῆς ὀράσεως παρρησιάζεται εἰς τὸ ἀντικείμενον εἰς ἕξοπον ὅπῃ ἢ προσβολῇ ὑπὸ αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι νὰ μᾶς ἔρχεται πλέον ἰχυροτέρα.

Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ δεῖ τὰς ἄλλας αἰδήσεις. Ὅπόταν θέλωμε νὰ προσηλωθῶμεν προσεκτικῶς εἰς εἷνα ἦχον, μάλιστα ὅταν εἶναι πολλὰ ἀδυνάτως, καθὼς ὅταν τινὰς ὀμίλῃ μὲ ταπεινὴ φωνῶν, δεῖ νὰ τὸν ἀκῶμεν καλύτερα, παχίζομεν νὰ τῆ παρρησιάζομεν τὸ ἔς καὶ κάθετον (δεῖ νὰ εἰπῶ ἔτσι) εἰς τὸ σῶμα τῆ. Τὸ ἴδιον κάμνομεν καὶ εἰς τὰς οσμάς πλησιάζοντάς τας εἰς τὴν μύτην, καὶ βαβώντάς τας μετὰ περαιοτέραν δυνάμιν, καὶ εἰς τὴν θερμότητα, βάνοντάς τὸ χεεὶ ἐκεῖ ὅπῃ ἐνεργεῖ περαιοότερον, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὁμοίως.

Ὅμως θέλει εἰπῆ τινὰς, ὅτι ὅποταν εἷνας ἦχος, τῆ κωδονος φέρει εἰπεῖν, προσβάλλῃ εἰς τὴν ἀκοὴν με, ἀνίσως δεῖ προσέχω εἰς αὐτὸν μὴ βίας τὸν ἀκῶν, καὶ αὐτὸν προσέχω, τὸν ἀκῶν ζωηρότερα, καὶ ἄς εἶναι μὲ ὄλον τῆτο τὸ ὠτίον εἰς τὴν ἰδίαν θέσειν. Πρὸς τῆτοις μία ἀπερασμῆν ἰδέα, ὅπῃ ἐπανέρχεται εἰς τὴν μνήμην με, αὐτὴ ἐναχοληθῶ εἰς αὐτὴν, γίνεται σαφῆς, καὶ αὐτὴ τὴν ἀμελήσω μῦρε ἀμυδρά. Λοιπὸν εἰς αὐτὰς τὰς θεωρίας εἰς ἢ ὅπῃ τῆ αἰδήματος, καὶ τῆς ἀντιλήψεως φαίνεται βέβαια ὅτι εἰς ἄλλο δεῖ ἢμπορεῖ νὰ ἀποδοθῆ ὅπῃ εἰς τὸ ἀμεσον ὑποτέλεσμα τῆς ἰδίας προσοχῆς.

Ἐγὼ ὅμως δεῖ τὸ πισδῶ, μάλιστα ἀμφιβάλλω αὐτὸ εἰς αὐτὰς τὰς θεωρίας γίνεται καμμία πραγματικὴ ὅπῃ τῆ αἰδήματος, ἢ τῆς ἀντιλήψεως. Διὰ τὴ ἐγὼ σοχάζομαι ὅτι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μῦρε ἢ αὐτὴ καὶ πάντα εἴτε προσέχω εἰς αὐτὴν, εἴτε δεῖ προσέχω καὶ ἢ διαφορὰ εἶναι μόνον τὸσαῦτα, ὡσεὶ εἰς τὴν πρώτῃν πῶστικ αἰθαύομαι ὅλλω τὴν δυνάμιν
της,

της, καὶ εἰς τὴν δευτέραν δὲν τὴν αἰδανόμααι ὄλλω. Τὸ παράγμα λοιπὸν καταπᾶ μόνον εἰς τὸτο, ὅτι ὁ νῆσμας εἶναι πειρωσιμῆος, καὶ δὲν ἠμπορεῖ εἰς εἷα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ πειράβη πολλὰ παράγματα. Οὔόταν εἰναχολῆται ἀπενῶς εἰς ἄλλας νοήσεις, μὲ βίας λαμβανει εἰδῆσιν τῆ ἠχε τῆ κἀδονος, ἢ πῆς ἰδέας, ὅπῃ κλεπτικὰ ἀπενᾶ δὲπὸ ἔμπαροδῶν τε, καὶ ὅόόταν ὅπῆπδες προσηλόνεται εἰς αὐτὰ, αἰδανεται ὄλλω τῆς τὴν ζωνρόπτα, καὶ μόλις λαμβανει εἰδῆσιν τῆ ἄλλων προσβολῶν, ὅπῃ γίνονται εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἢ τῆ ἄλλων ἰδεῶν, ὅπῃ διεγείρονται εἰς αὐτὸν.

Αὐτὸς ὁ πειρωσιμὸς τῆ δυνάμεων τῆ νοόςμας με κάμνει νὰ νομίζω, ὅτι καὶ ἡ προσοχή κοινῶς δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ πειράβη πῶς εἷα καὶ μόνον ἀντικείμερον τὴν κάθε φορά.

Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἔχομεν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν πολλῶν παραγμάτων αἰδήματα, ἢ ἀντίληψεις, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλαμεν ἠμπορῆ νὰ κείνωμεν πῶς εἷα παράγμα εἶναι ἴσον ἢ ἀνίσον, ὅμοιον ἢ ἀνόμοιον με εἷα ἄλλο, ἀνίσως δὲν τὰ αἰδανώμεθα καὶ τὰ δύο ὁμῆ. Ὅμως ἄλλο εἶναι ἀπλῆ αἰδῆσις, ἢ ἀντίληψις, κατῶς ἠδῆ εἶπαμεν, καὶ ἄλλο προσοχή.

Ανίσως ἐγὼ ὅπῃχειδῶ νὰ θεωρῶ προσεκτικῶς μίαν σειράν πολλῶν ἀντικειμένων, εἷα μόνον εἶναι πάντοτε ἐκεῖνο, ὅπῃ βλέπω καθάρωτερα δὲπὸ τὸ ἄλλο, τῆτ ἔσιν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὅποῖον εἰόνονται οἱ δύο ὀπτικοὶ ἄξονες, εἶτ ἔν αἱ δύο ἀκτῖνες, ὅπῃ δὲγαίνων δὲπὸ ἐκεῖ, καὶ ἐμβαίνων κατὶ κάθετον εἰς τὰ δύο μάτια με· ὅθεν καὶ εἷα μόνον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ κατὰ δαδὸχλῶ εἰναχολεῖ τὴν προσοχλῶ με. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ὅπῃμῆει πολὺ εἰς εἷα καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμερον, καὶ μὲν ὄντας δυνατὰ προσηλωμῆ, πηγαίνει με ὀρμῶ δὲπὸ τὸ εἷα εἰς τὸ ἄλλο, δὲπὸ τῆτο νομίζω ἐγὼ ὅτι ποεέρχεται νὰ φαίνεται πῶς με εἷα μόνον κίνημα πειλαμβάνει πολλὰ παράγματα, μὲ ὄλον ὅπῃ

60 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

ὅπως πραγματικῶς δὲν τὰ θεκρεῖ, πῶς μὲ πολλὰ
 καὶ θακκεμμένα κινήματα.

Τὸ πῶς αἰσθάνεται τὸ ἀναμνηστικὸν αὐτὸ περὶ τὴν
 ἀνάμνησιν θέλει διδραμεῖται καλλίτερα τὴν ἐννοιαύ μου. Ἀ-
 νίσως περὶ τὸν αὐτὸν τῶν αὐτῶν ἀργῶς, δὲν βλέ-
 πω τὴν ἀναμνηστικὴν ἀκρὰ πῶς εἰς ἐκεῖνο μόνον τὸ
 μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον δίδρασκεται κάθε στιγμή. Ἀν-
 ὅμως τὸ περὶ τὸν αὐτὸν με ταχύτητα, βλέπω εἰς ἕνα κύκλον
 λαμπρὸν καὶ συνεχῆ, ὡς αὐτὸν εἰς ἐπεὶ ἡ ἀναμνηστικὴ
 ἀκρὰ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ὅλα τὰ σημεῖα τῆς περὶ
 φερείας τῆς. Ἐπειδὴ αἱ προσβολαὶ θαδεχόμεναι μία
 τὴν ἄλλῃ με μεγαλύτερη ταχύτητα, κάμνουν ὅπως τὸ
 ὅμμα νὰ μὴν ἠμπορῇ πλέον νὰ θακεῖν εἰς αὐτὸ
 χωρισμὸν.

Τὸν ἴδιον ἔσπον, ἀνίσως μεταφέρω τὴν προσοχίαν
 με ἀπὸ εἰς ἄλλο με βραδύτητα, θακεῖ-
 ναι καθάρᾳ τὴν θαδοχίαν τῶν κινήματων. Ἀν ὅμως
 τὴν μεταφέρω με ταχύτητα, μὴν ἠμπορῶντας πλέον
 νὰ θακεῖν θαδοχίαν καὶ χωρισμὸν κινήματων, νο-
 μίζω ὅτι με εἰς ἕνα μόνον ἀδιαίρετον κίνημα θαελαμ-
 βάνει ἐκεῖνας τὰς πολλὰς προσβολὰς, εἰς τὰς οποῖας
 πραγματικῶς δὲν προσέχω, πῶς καὶ θαδοχίαν, καὶ
 με θαφόρως ἐνεργείας.

Δὲν ἀρεῖται μὲ ὅλον τῶν, ὅτι εἰς νῆς ὁξυπατος
 ἠμπορεῖ ἴσως νὰ θαελάβῃ με τὴν προσοχίαν με
 πολλὰ πρᾶγματα εἰς ἕνα μόνον καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν
 καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅπως δοξάζει, ὅτι ὁ νῆς τὸ κάμνει τῶ-
 το πραγματικῶς, τὸ βεβαιώνει ἀπὸ ἰδίαν πεῖραν,
 καὶ αἰδανέται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶ, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ τὸ
 κάμῃ, τῶν τὸν σέβομαι, καὶ τὸν ἔχω εἰς μεγαλύτερη
 ὑπόληψιν, μὲ ὅλον ὅπως εἶμαι πληροφορημένος ὅτι καὶ
 ἐκεῖνος ὁ ἴδιος Καῖσαρ, ὁ ὁποῖος λέγειν πῶς ἦτον ἰ-
 κανὸς νὰ ὑπαγορεύσῃ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πολλὰς
 ἐπισολὰς ὑποθέσεων θαφόρων, καὶ ἀνόμοιων, δὲν ἔ-
 κάμνουν ἄλλο, πῶς μεταφέρουν ἐπιφοχάδην τὴν προσ-
 οχίαν με ἀπὸ τὸ εἰς ἄλλο, ὅμως

κάθε στιγμή ἀδιαίρετον τὴν προσήλωσην εἰς εἶνα καὶ μόνον.

Ἐπειτα ἡ ταχύτης καὶ ὀρμηὶ τῆς μεταβιβάσεως τῆς προσοχῆς ἀπὸ μίαν προσβολὴν εἰς ἄλλην, εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν δίκολίαν τῆ ἀντιλαμβανέσθαι ἐπιμῶς, καὶ διαγινώσκειν διακεκριμένως καὶ τὰ πρᾶγμα, ἢ ὅποια δίκολία κρέματα μάλιστα ἀπὸ τὴν ἀσκησιν καὶ ἀναλογίαν, ὅπως ἔχον τὰ πρᾶγματα μὲ ἡμᾶς, καὶ μὲ τὰς μαθήσεις μας. Ἐνας ἔμπειρος ζωγράφος μὲ εἶνα βλέμμα θέλει σοχαδῆ ὅλα τὰ ελαττώματα μιᾶς εἰκότος, τὰ ὅποια εἶνας ἄλλος δὲν ἤθελε τὰ σοχαδῆ πρᾶ μὲ μίαν μακρὰν καὶ ἀκριβῆ θεωρίαν. Ἐνας Μουσικὸς ἔμπειρος εἰς μίαν στιγμήν θέλει ἀναγνώσει μίαν ὁλόκληρον ἀράδα φωνῶν, πῶτ ἔστι θέλει μεταφέρει μὲ ταχύτητα τὴν προσοχὴν τῆ εἰς μίαν μακρὰν σειρὰν φωνῶν, τὰς ὁποίας εἶνας ἀρχαίος δὲν νὰ τὰς σοχαδῆ εἶναι ὑπαγκασμῶς νὰ δώση μίαν προσοχὴν βραδυτάτῳ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Σκέψεως.

Η Σκέψις εἶναι, καθὼς εἶπαμεν, ἐκείνη ἡ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν μεταβιβάζει μὲ συνείδησιν τὴν προσοχὴν τῆς ἀπὸ εἶνα πρᾶγμα εἰς ἄλλο. Δὲν ἄρισαν ὅμως μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ὅλοι οἱ Φιλόσοφοι αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τῆ νοῆς. Ἀλλὰ ὁ Λάκιος σκέψιν ἐννοεῖ ἐπεικὴν μόνον τὴν ἐνέργειαν, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ σρέφει τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς. Πλὴν μὲ ὅλον ὅπῃ τῶτο εἶναι εἶδος σκέψεως, μὲ ὅλον τῶτο δὲν πρέπει νὰ εἰπέμεν ὅτι ἡ σκέψις συνίσταται μόνον εἰς τῶτο.

Ο' Α' ββᾶ Κονδυλλιαῖα (Δοκιμ. πρὸ ἀρχῆς τῆς ἀνδρω-

ἀνθρωπίνων γνώσεων) λέγει ὅτι ἡ σκέψις συνίσταται εἰς τὴν ἐνέργειαν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ νῦν ἐναχολεῖ ἀμοιβαδὸν τὴν προσοχλήν τε πότε εἰς τὰ ὕψωτερά τε πράγματα καὶ πότε εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ιδέας, ὅπῃ ἀνακαλεῖνται διὰ τῶν σημείων, δι' ἡμετέρας καὶ ὅτι χωρὶς τῆς χῆσιν τῶν ὄσων ἡμπορεῖ νὰ γῆ σκέψις.

Ὅμως ἐγὼ ὄσων καταλαμβάνω πρῶτον διὰ ποίαν αἰτίαν ἀνίσταται ἐγὼ, ὅποταν ἔχω ἐμφορῶν μὲ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πολλὰ ἀντικείμενα ὕψωτερά τε, μεταφέρω τὴν προσοχλήν μου ὑπὸ τὸ σῆμα εἰς τὸ ἄλλο, ἢ ἀνίσταται εἰς σῆμα καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον τὴν προσοχλήν πότε εἰς σῆμα, καὶ πότε εἰς ἄλλο μέρος τε, χωρὶς νὰ ἀνακαλέσω καμμίαν ἐσωτερικὴν ιδέαν, τῶν νὰ μὲν ἡμπορῇ νὰ ὀνομαθῇ σκέψις.

Δεύτερον διὰ ποίαν αἰτίαν πρέπει νὰ νομίζονται ὑπολύτως ἀναγκαῖα τὰ ὀνόματα, ἢ ἄλλα σημεῖα διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶν αἱ ἐσωτερικαὶ ιδέαι, καὶ νὰ γῆ ἡ σκέψις. Ὅποταν ἐγὼ ἰδῶ σῆμα ἀνθρώπου, ὅπῃ ἔχει κάποιαν ὁμοιότητα μὲ ἄλλον, τὸν ὁποῖον εἶδον προηγουμένως, ἀν' ἑλπίσω νὰ κάμω τὴν σύγκρισίν τε μὲ τὸν νῦν μου, ὄσων φθάνει νὰ ἀνακαλέσω τὴν εἰκόνα τε, καὶ ἀγνοῶντας τὸ ὄνομά τε;

Ἡ ἰδίᾳ ἀπόκρισις ἡμπορεῖ νὰ προσαρμωθῇ καὶ εἰς τὸν ὄρισμόν τῆς σκέψεως, ὅπῃ δίδει ὁ κύρ Βοννέτ εἰς τὸ βιβλ. τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἀναλυτικὸν Δοκίμιόν τε, ὁ ὁποῖος τὴν ὀνομάζει ἀποτελεσμα τῆς προσοχῆς, ὅπῃ δίδει ἡ ψυχὴ εἰς τὰς αἰσθητὰς ιδέας, συγκρινωντάς τε καὶ ἐνδύωντάς τε τὰ σημεῖα, ἢ τὰς ὄσων, ὅπῃ τὰς φθασαίνεν, καὶ δι' ἡμετέρας καὶ αὐτὸς ὅτι εἰς τὴν σκέψιν ἀπαιτῶνται ἀναγκαῖως τὰ σημεῖα.

Ὁ ἴδιος Αἰβῆ Κορδουλιάκ εἰς τὴν βιβλ. αἰσθημάτων Πραγματεῖαν, καὶ ἀκόμι καθαρώτερον εἰς τὸ Trattato Ragionato, ἢτοι Περιλήψιν Συλλογιστικῆν, ὅπῃ ἐπορεύεσθαι εἰς τὴν βιβλ. ζῶν Πραγματεῖαν, μᾶς

μᾶς δίδει εἷς ἄλλον ὄρισμόν, καὶ ὀνομάζει σκέψιν καθε μεταβίβασιν τῆς προσοχῆς ἀπὸ μίῳ προσβολῇ εἰς ἄλλω, ἐπιφέροντας τῷ ὁμοιότητα μίας ἀκτίνος, ὅπῃ ἀντανακλάται ἀπὸ εἷς σώμα εἰς ἄλλο.

Ὅμως ὅσον ἐλλειπῆς ἦτον ὁ πρῶτος ὄρισμός, τόσον πλεονάζων εἶναι ὁ δεύτερος· ἐπειδὴ αἰσίως ἢ μεταβασίς τῆς προσοχῆς ἀπὸ εἷς πράγμα εἰς ἄλλο δὲν γίνεται με σιμείδισιν καὶ βελῶν, ἀλλὰ γίνεταί με μηχανικῶς ἀπὸ τῷ ἐκ ἡγεθοχῆς δυνάμιν τῷ προσβολῶν, ὅπῃ ἐφέλκεν ἀφ' ἑαυτῆς τῶν τῷ προσοχῆν (τὸ ὁποῖον εἶναι κρείως ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται περιελασμός) τῷ βεβαιότατα δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ὀνομαδῆ σκέψις.

Ὁ Π. Μάκος (Μεταφυσικ. Α' ρθ. 382.) θέτει τῷ σκέψιν εἰς τῷ ἐνεργεῖαν ἐκεῖνῳ, καθ' ἣν εἰς εἷς ὑποκείμενον σιμείδισιν ἐπιχειρῆζεται τινὰς νὰ θεωρήσῃ προσεκτικῶς καθε μέρος τῆς εἷς κατόπι τῆς ἄλλῃ· ὅμως καὶ τῷ ἀληθινὰ εἶναι εἷς ἔργον τῆς σκέψεως, ὅμως δὲν εἶναι τὸ μόνον καὶ ὅλον.

Λοιπὸν ἡμεῖς σκέψιν ἐννοοῦμεν καθε μεταβίβασιν τῆς προσοχῆς, ὅπῃ γίνεται με σιμείδισιν καὶ βελῆσιν ἀπὸ εἷς πράγμα εἰς ἄλλο, εἴτε εἰς θεωρίαν τῆς ἑαυτῆς τῆς, καὶ τῷ ἐσωτερικῶν ἐνεργειῶν, καὶ ἀλλοιωσέων τῆς τῷ σρέφει ἢ ψυχῇ, τὸ ὁποῖον οἱ Γάλλοι τὸ ὀνομάζον ἐπιστροφῆν τῆς ψυχῆς εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, εἴτε ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς πράγματα τῷ μεταφέρει εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ιδέας, εἴτε ἀπὸ εἷς ἐξωτερικὸν ἀντικείμενον τῷ μεταβιβάζει εἰς ἄλλο, εἴτε ἀπὸ εἷς μέρος τῆς ἰδίῃς ἀντικειμένου τῷ μεταφέρει εἰς ἄλλο. Ὄταν ὅμως ἢ μεταβίβασίς τῆς προσοχῆς ἀπὸ εἷς πράγμα εἰς ἄλλο δὲν γίνεται με σιμείδισιν, καὶ βελῆσιν, δὲν τῷ ὀνομάζομεν πλέον σκέψιν, ἢ τὸ πολὺ πολὺ θέλομεν τῷ ὀνομάσει σκέψιν παθητικῶν, ὅπῃ τῆς ὁποίας θέλομεν λάβῃ δίκαιεῖαν νὰ ὀμιλήσωμεν εἰς ἄλλο μέρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Μνήμης.

Ολίγον ἤθελον χρησιμὴν εἰς τὸν ἀνθρώπον αἱ δυνάμεις τῆ ἀιδανέσθαι καὶ σκέπτεσθαι, ἀπίσως παύωντας αἱ προσβολαὶ τῆ ἀντικειμένων, ὅσῃ ἔμμε κανὼν ἴχνος των. Διὰ τὴ καθὼς ἤθελον σικωθῆ αἱ παρῆσαι προσβολαί, ἡ ψυχὴ ἤθελεν εἶναι ἀδύς τεταμμένη εἰς εὐα βαθύτατον λήθαργον, καὶ καθὼς νέα προσβολὴ ἤθελεν εἶναι πάντοτε ὡς πρῶτη.

Πλὴν ἔξω ἀπὸ τὰς δύο εἰρημνίας δυνάμεις εἶναι ἀκόμη προβεβλημμένης μετὰ μίαν τρίτην, ἡ ὁποία εἶναι ἐκείνη τῆ μεμνηθῆναι, δυνάμεις ὠφελιμωτάτη, διὰ μέσση τῆς ὁποίας ἔξω ἀπὸ τὰς παρῆσας προσβολὰς γίνεται ἔσπον τινὰ κύριος καὶ τῆ ἀπερασμῶν.

Τὴ μνήμην τὴν ὠρίσασθαι εἰς τὴν Λογικίαν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Α' ῥθρ. Γ'.) δυνάμιν, καθὼς ἡ ψυχὴ κατέχει, καὶ ὅς ὑπαρχῆς ἔχει παρῆσας τὰς ιδέας καὶ ἐννοίας τῆ ἀπερασμῶν πραγμάτων, καὶ τὰς ἀγνώσκει.

Τὸ νὰ κατέχη τὴν ιδέαν εὐὸς πράγματος ἀπόντος, εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ ὁ Λάκιος ὀνομάζει θεωρίαν. τὸ νὰ ἔχη ἐκ νέου παρῆσας τὰς ιδέας, ἡ ἐννοίας τῆ ἀπερασμῶν πραγμάτων, χωρὶς αὐτὰ νὰ ἐνεργῶν ἢ ἢ ἐπ' αὐτῶν εἰς τὰς αἰδήσεις, ἡμεῖς τὸ ὀνομάσασθαι ἀνάμνησιν. Τὴν ἐνθύμησιν, ὅπῃ κάρνει ἡ ψυχὴ, ὅταν ἐπανέρχεται μία προσβολὴ, ἢ μία ιδέα, ὅτι τὴν ἔλαβον ἢ ἢ καὶ ἄλλῃ φεραν, τὴν ὀνομάσασθαι ἀγνώσειν.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ διωείλασθαι τὴν φαντασίαν καθὼς ἄτι αὐτὴ συνίσταται ὅχι μόνον εἰς τὸ ἀνακαλεῖν τὰς ιδέας τῆ ἀπερασμῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ

να τὰς συμπλέκη διαφόρων καὶ τὴν ἀρέσκειάν της, καὶ
να κάμη ὑπὸ αὐτὰς ἄλλας καινάς.

Καθ' οὗτα ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων, περὶ τῶν ὁ-
ποίων ἀκροθιγῶς ὠμιλήσαμεν εἰς τὴν Λογικὴν, θέ-
λομεν τὸ πραγματοῦθῃ τώρα ἐνταῦθα πληρέστερα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῶν κατέχειν παρῶσας τὰς ἰδέας, ἔ-
μμοίαις τῶν ἀντικειμένων ἔκ ἀπόπτων ἐ-
κείνων, ἢ περὶ Θεωρίας.

Ο ὅρος Θεωρία, ἐξω ὑπὸ τὴν ἡδὴ εἰρημνίαν ἐν-
νοίαν, σημαίνει κοινότερον ἀκόμη καὶ τὸ να θεωρῆ τινὰς
μὲ προσοχίῳ εἰς τὸ πᾶν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν τῶν κατ' ἐ-
καστον μέρος τῶν, εἰς τὸ ὅποιον ἔθετε, καθὼς εἴπαμεν
ἀνωτέρω, ὁ Π. Μάκος τὴν σκέψιν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ
Λάκιος ἐφάρμωσε τῶν τὸν ὅρον ἰδιαιτέρον εἰς τὴν
ἐνέργειαν τῶν κατέχειν μερικὸν καιρὸν τὴν ἰδέαν ἐνὸς
ἀντικειμένου ὑπὸ τῶν, καὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς τὴν
παρεδέχθησαν οἱ Μεταφυσικοὶ, θέλομεν τὸν μεταχει-
ριθῆ καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα εἰς τὴν ἰδίαν σημασίαν.

Πρῶτον λοιπὸν ζητεῖται μὲ ποῖον τρόπον, ἀφ' ἧ ἰ-
δῶ, φέρει εἶπεν, εἰς τὴν ῥόδον καὶ τὸ μυελῶ, καὶ ἔπειτα
τὸ ἀδελφῶν; ἐξακολουθεῖ ἡ ψυχὴ να κατέχει πα-
ρῶσαν εἰς τὸν ἑαυτῆς τὴν ἰδέαν τῶν χήματος, καὶ
τῶν χρώματος, καὶ τὴν ἐννοίαν τῶν ὁσμῶν;

Τῶν δὲν ἡμπορεῖ βέβαια να ἀκολουθῆσῃ ἀλλέως,
ἀφ' ἧ ἔπειδὴ ἡ ψυχὴ ἐξακολουθεῖ να δετηρῆ εἰς τὰς
ἴνας τῶν ἐγκεφάλου ἐκείνου τὴν ἰδίαν κίνησιν, ὅπως
ἐπροξένησεν ἡ προσβολὴ τῶν ῥόδων. Διὰ τὴν ἡ ψυχὴ
ἐν ὅσῳ εἶναι ἰσώμενη μὲ τὸ σῶμα, δὲν ἔχει, ὅσον
ἡμεῖς ἡμποροῦμεν να κείνωμεν, ἀντίληψιν ἢ αἴθημα,
ἰδέαν ἢ ἐννοίαν, ὅπως να μὴ εἶναι σωφροσύνη μὲ

τῶ κίνησιν τῶ ἐγκεφάλῳ. Ἄν ἡ ψυχὴ ἠμπορῆσε τῶ
 να κάμῃ χεῖρις τῶ κίνησιν αὐτῶ, ἐδύνατο να
 χιματίσῃ μυσίας ιδέας κατ' ἀρέσκειαν τῆς, καὶ ἡδέ-
 λαν ἔχη καὶ οἱ τυφλοὶ τὰς ιδέας τῶ χρωμάτων, καὶ οἱ
 κωφοὶ τῶ ἡχῶν, τὸ ὁποῖον δεῖν ἰξέρωμεν να ἀκολο-
 θήσῃ ποτὲ εἰς κανένα. Ἐπειτα ὅτι αἱ ιδέαι καὶ ἐν-
 νοιαὶ εἶναι πραγματικῶς σωφοδομήναι ἀπὸ τὰς κι-
 νήσεις τῶ ἰνῶν τῶ ἐγκεφάλῳ, τὸ συμπεραίνωμεν καὶ
 ἀπὸ τῆτο, ὅπε ὑσερα ἀπὸ μίαν διεξοδικῶ καὶ προσε-
 κτικῶ μελέτῳ αἰδανόμεθα εἰς τὸν ἐγκεφάλον μίαν
 κέρασιν, μίαν ἔξαψιν, καὶ μερικαῖς φοραῖς εἷα ἀλη-
 θινὸν πόνον, τὸ ὁποῖον δεῖ ἡδέλῳ ἀκολουθῆ, ἀνί-
 σως ὁ ἐγκεφάλος εἰς τὸν καιρὸν τῆς μελέτης ἐμῶν
 ἀκίνητες.

Περί τῶ ἔροπε ὁμως, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ ἐξακολουθεῖ
 να ἔατηρῆ εἰς τὸν ἐγκεφάλον τῶ κίνησιν, ὅπε προ-
 ξερεται ἀπὸ τῶ προσβολῶ τῶ ἀντικειμένων, εἶναι
 ἀνωφελές να ζητήσωμεν· ἐπειδὴ εἶδομεν ἤδη εἰς τὰ
 προηγμένα, ὅτι ὁ ἔροπος καθ' ὃν τὸ σῶμα ἐκέργει
 ἐπάνω εἰς τῶ ψυχῶν, καὶ αὐτὴ εἰς ἐκεῖνο, εἶναι ἀ-
 νώτερον ἀπὸ τὰς ἐδικὰς μας πειρωσιμῶν γνώσεις.

Ἄλλ' ἠμπορεῖ τινὰς να ἐξετάσῃ ἔρα ποῖαν αἰτίαν
 τῶ χήματος καὶ χρώματος τῶ ῥόδου ἐξακολουθεῖμεν να
 ἔχωμεν παρῶσαν τῶ εἰκόνα, καὶ τῆς ὀσμῆς δεῖ ἔχο-
 μεν καμμίαν εἰκόνα;

Ὅποταν βλέπωμεν εἷα ῥόδον, καθε φύλλον τῶ,
 μάλισα καθε μέρος τῶ καθε φύλλου, καμνει εἰς ἡ-
 μάς τῶ προσβολῶ τῶ ξεχωριστῶ, ἐπειδὴ καθε
 ἀκτίνα τῶ φωτός, ὅπε ἀπαρακλάται ἀπὸ ἐκεῖνο, πη-
 γαίνει καὶ πλήττει εἷα ἕνα ἕνα φερον σημεῖον τῶ δικτυοει-
 δῆς χιτῶν, ἐπάνω εἰς αὐτὸν ἐντυπώνεται μίαν μικρὴν
 μὲν εἰκόνα, ὁμοίαν ὁμως καὶ πάντα καὶ εἰς τὸ χῶμα
 καὶ εἰς τὸ χήμα με τῶ ῥόδου, ὅπε εἶναι ἔξω ἀπὸ ἡ-
 μάς. Εἶναι πειθῶν, ὅτι ὅσα εἶναι τὰ σημεῖα τῶ
 δικτυοειδῆς, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐντυπώνεται αὐτὴ
 ἡ εἰκόνα, ἀλλὰ τόσαι εἶναι αἱ ἰνες τῶ ἐγκεφάλου,

πῶς λαμβάνει τὴν κίνησιν· καὶ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ἔχει τὴν καθ' ἑμῆς τὴν ῥόδον τὴν προσβολῶν ξεχωριστῶς, πρέπει νὰ εἰπωμεν ὅτι αἰσθάνεται ξεχωριστὰ τὴν κίνησιν τῆς καθ' ἑμῆς μιᾶς ἰνός. Ἀφ' ἧς ἀποκριθῆναι τὸ ῥόδον, αἰσθῶς ἡ ψυχὴ θέλει νὰ ἀξιοκολληθῆναι ἕξ νὰ τὴν θεωρῆναι, πρέπει νὰ ἀφαιρῆναι εἰς αὐτὰς τὰς ἴνας τὴν κίνησιν, ὅπως ἐπαρξένησε τὸ ῥόδον ὅταν ἦτον παρὸν. Ἰδὼς λοιπὸν ἕξ ποίαν αἰτίαν ἀξιοκολληθεῖ νὰ ἔχη παρῶσαν τὴν εἰκόνα καθ' ἑμῆς τὴν ῥόδον τὸσον εἰς τὸ χῆμα, ὅσον εἰς τὸ χῶμα.

Ὅσον ἕξ τὴν ὀσμῶν, ὁποῦν ὀσφραϊνόμεθα εἰς ῥόδον, εἶναι βέβαιον ὅτι τὰ ὀσμοφόρα μόρια, ὅπως εὐγαίνουσι ἀπὸ αὐτῶν, εἶναι πολλὰ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ πληθύνουν καὶ αὐτὰ ἕξφορα μέρη τῶν ὀσφρητικῶν νεύρων, ὅπως ἀσπικεδαίνονται μέσα εἰς τὰς κοιλότητες τῶν μυκήτων, καὶ εἶναι πιθανόν, ὅτι καὶ τότε κινῶνται αἰσθῶς τὸσαι ἴνες τῆς ἐγκεφαλῆς· ὁμοίως ἡ ψυχὴ εἰς τὴν ὀσμῶν δὲν εἶναι συνηθισμένη νὰ ἀφαιρῆναι, καθὼς εἰς τὸ χῶμα, τὴν προσβολῶν, ὅπως ἀφαιρῆται ἀπὸ εἰς τὰς μέρη τῶν ῥόδων, ἀπὸ ἐκείνου ὅπως ἀφαιρῆται ἀπὸ εἰς ἄλλο, καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ὀσμῆς γίνεται ὅλον ὅμοι, καὶ ὡς ἂν εἰς εἰς ἕνα μόνον σημεῖον. Δια τῆτο, καθὼς εἰς ἕνα μόνον σημεῖον δὲν συγκροτεῖ εἰκόνα, ἔτω δὲν ἠμπορεῖ ἡ ψυχὴ νὰ ἔχη καμμίαν εἰκόνα τῆς ὀσμῆς.

Τί ἀποκολληθεῖ λοιπὸν; Ἀφ' ἧς ἀποκριθῆναι τὸ ῥόδον αἰσθῶς ἡ ψυχὴ θέλει νὰ ἀξιοκολληθῆναι ἕξ νὰ τὴν θεωρῆναι τὴν ὀσμῶν, κρατεῖ παρῶσαν τὴν εἰκόνα τῆς χῆματος, καὶ τῆς χῶματος τῶν ῥόδων, ἀφαιρῆναι εἰς ἑαυτῶν τὴν εἰκόνα τῆς ἐργασίας τῶν ὀσφραϊνόμεναι, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι δὲν αἰσθῶν καθ' ὅλε εἰς τὴν ὀσφρησιν, εἶναι ἰσχυρῶς ἡ μνήμη τῆς ὅτι ἐδοκίμασεν εἰς ἕνα καπνὸν αἶσθημα, ὅταν τὸ ὀσφραϊνθῆναι. Καὶ αἰσθῶς ἐμυεθῆκε ἀπὸ τῆτο εἰς ἕνα γὰροφάλον, καὶ ὑστέρᾳ ἑπιπέφυλλον, θέλει ἐκδημηθῆναι ἀκόμη ὅτι ἐδοκίμασεν ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ἀπὸ τῆτο εἰς ἕνα

ἁφορετικὸν αἰθῆμα, καὶ ὑπιδεδομένη εἰς κτίω τῷ θεωρίαν, καὶ συγκρίωντας τὰ δύο αἰθῆματα, θέλει τῇ φανῇ ἴσως καὶ ὅτι αἰθαῖθῆκε πάλιν κάτιτι ὅσον τὰ εἶδος, ὅσον καὶ τὰ ἄλλα· εἰκόνα ὅμως ἀληθινῶ ἀπὸ αὐτὰ ὅσον ἢμπορεῖ ποτὲ γὰ ἔχει· ὅσον ἀντὶ τῆς ιδέας, ἢ ὅποια σημαίνει κυρίως εἰκόνα, καὶ ὅσον ἀνήκει εἰς τῷ ὁδμῶ, μεταχειρίζομενοι τῷ εἴδειον, λέγομεν, ὅτι ἡ ψυχὴ θεωρῶντας μίαν ὁδμῶ ἀπερασμῆν, ὅσον λαμβάνει ιδέαν, ἀλλὰ εἴδειον αὐτῆς τῆς ὁδμῆς.

Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ εἰς τὰς χυμῆς, καὶ εἰς τὸ ψυχοῦ, καὶ τὸ θάλπος, τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀφῆς, καὶ ἐν ἡφει εἰς τὴν ἡδονῶ, καὶ ἀλγυδόνα, ὅτι δηλαδὴ καὶ αὐτὰ μὲ τὸ γὰ μὴν φθασαίνεν καμμίαν εἴσωπεικῶ φθασασιν, ἀλλὰ διεγείρην μόνον μίαν εἴσωπεικῶ ἀλλοίωσιν ἀρεσῶ, ἢ δυσάρεσον ὅποταν ἐνεργην παραματικῶς ἐπάνω εἰς τὰς αἰθῆσεις, ὅσον προσφέρην μίτε αὐτὰ καμμίαν εἰκόνα, ὅποταν παύση ἢ ἐνεργεία τῆς.

Ὅσον δὲ τὰς ἡχῆς, τὸ πρᾶγμα εἶναι ὀλίγον ἁφορετικόν. Ἀκάντας τὸν ἡχον μίαν καμπαῖας, δοκιμάζω εἰς τὸν ἑαυτὸν με εἶνα αἰθῆμα, ὅμως εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν θεωρῶ καὶ τὸν ἡχον ὡς ἐκτεταμῆον ἐπάνω εἰς ὅλλω τῷ καμπαῖαν, καὶ ἔτω χηματίζω μίαν εἴσωπεικῶ φθασασιν. Αὐτῷ τῷ φθασασιν τῷ χηματίζω πολὺ φθασότερον ὅταν ἀκῶ πολλὰς ἡχῆς ὁμοχόνης, ἢ ἀλληλοφθασάχες, τὰς ὅποιας τὰς φθασάλλω καθαρὰ, καὶ τὰς θεωρῶ ὡς ὑφισαμῆες χωρεῖα ἐπ' ἀλλήλων ἐπάνω εἰς τὰ σώματα, ἀπὸ τὰ ὅποια μοὶ προσέρχονται. Ἀφ' ἐ αὐτοὶ παύσεν, ἐγὼ ἀκολουθῶ μ' ὅλον πέτο γὰ ἔχω παρῆσαν αὐτῷ τῷ φθασασιν, καὶ τὰς εἴσωπεικῶς εἰκόνας. Καὶ δὲ τῶ καθὰς τῷ ἐνεσώπων ἡχων ἐχομῶ καὶ αἰθῆματα δὲ τῷ εἴσω αὐτῷ προσγινωμῆν ἡμῖν εἴσωπεικῶ ἀλλοίωσιν, καὶ ἀντιλήφεις δὲ τῷ εἴσωπεικῶ φθασασιν, ὅπε μίαν προσφέρην· ἔτω καὶ τῷ ἡχων τῷ φυλατ-

λαττομύων δὲ μέσθ τῆς θεωρίας ἔχουσι ἐν ταύτῃ
 καὶ ἐννοίας δὲ τῶν ἐσωτερικῶν ἀλλοιώσιν, ὅτῃ μᾶς
 προξενῶν, καὶ ιδέας δὲ τῶν ἐξωτερικῶν ᾤδασιν,
 ὅτῃ μᾶς προσφέρν.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἐπὶ τῆς ἀφῆς, καθὼς εἰς
 τὰς παρέσας προσβολὰς ἔχουσι καὶ αἰδήματα καὶ ἀν-
 τιλήψεις· αἰδήματα μὲν δὲ τὰς ἠδονικὰς, ἢ ἀλγυσι-
 νὰς ἀλλοιώσεις, ὅτῃ μᾶς προξενεῖ τὸ θερμὸν, καὶ τὸ
 ψυχρὸν, τὸ σκληρὸν, καὶ τὸ μαλακὸν, τὸ ξηρὸν, καὶ
 τὸ ὕγρὸν, τὸ ἀπαλὸν, καὶ τὸ ἄσχυ, τὸ ἀνώμαλον, καὶ
 τὸ λειον κτ. ἀντιλήψεις δὲ δὲ τῶν ᾤδασιν, ὅτῃ
 λαμβανόμεν ἀπὸ αὐτὰ τῆς ἐκτίσεως καὶ τῆς χήματος
 τῆς σώματιν· ἔπω καὶ ἀφ' ἑ ἀπομακρυνθῆ τὸ αντικεί-
 μενον, ἀπὸ τὰς προσβολὰς, ὅτῃ εἰλάβω ἀπὸ αὐ-
 τοῦ δὲ μέσθ τῆς ἀφῆς, μᾶς μύων ἢ αἰ ιδέαι, ἢ αἰ
 ἐννοιαί, καὶ τῶν θεωρίαν ὅτῃ ἀπολεθῆσωμεν νὰ κά-
 μωμεν ἢ τῆς ἀλλοιώσεων, ἢ τῆς ᾤδασιν, ὅτῃ
 μᾶς ἐπροξενῶν.

Παρατηρεῖται ὁμῶς πρῶτον, ὅτι αἰ ιδέαι καὶ αἰ ἐν-
 νοιαί τόσον θεωρητικόν καὶ δύνωτερον δὲ φυλάττον-
 ται, ὅσον θεωρητικῶν προσοχῶν δώσωμεν εἰς τὰς
 προσβολὰς, ὅτῃ προσηγήθησαν εἰς αὐτὰς· δὲ τι ἀ-
 νίσως τινὰς δὲ βίαση τέσσαρας ἢ ἐξ εἰχῆς μὲ προσ-
 οχῶν, θέλει ἠμπορέσει νὰ τὰς ἀπαγγεῖλη μὲ τῶν
 τῶν τῶν· ἀνίσως ὁμῶς τῶν ἀναγνώση χωρὶς προσο-
 χῶν, μὲ βίας θέλει ἠμπορέσει νὰ ἐνθυμηθῆ μεμ-
 κὰς λέξεις· Καὶ ὁ λόγος εἶναι κοινός. Διὰ τί μὲ
 τὸ νὰ κάμω ἢ προσοχή, καθὼς εἰπαμεν ἀνωτέρω,
 τῶν προσβολῶν ζωνότεραν, καὶ ἐπόμενως καὶ τὴν κίνη-
 σιν εἰς τὰς ἰκὰς τῶν ἐγκεφάλω μεγαλητέραν, εἶναι φυ-
 σικόν, ὅτι ἡ ψυχή πρέπει νὰ τῶν δὲ φυλάττη καὶ
 δύνωτερά καὶ θεωρητικόν καιρὸν.

Δύνωτερον σημεῖον, ὅτι πολλὰ ἐπὶ κῶν ἠμπο-
 ρεμεν νὰ κατέχωμε τὰς ιδέας καὶ τὰς ἐννοίας.
 Γνωῖντι ποῖος δὸν ἰξόρει, ὅτι ἀφ' ἑ ἀπομακρυνθῆ
 τὸ ξιαντάφυλλον, ἢ εἰκόνα τῶν χήματος καὶ τῶν χρωμα-

τος μᾶς μῦθε ἐκτυπωμένη πολλότατον καιρὸν, ἢ ὁσμή ὅμως τῆναντίον ἀφανίζεται ὄψυς, ἢ δὲν μᾶς μῦθε ἄρα εἷνα ἴχνος ἀδυνέστατον. Τῆτο κρέματα ἄπο τῆν ἁφοραν, ὅπῃ εἶναι εἰς τῆν ἰδίαν φύσιν τῆς ἐξωτερικῆς ἀδυναστείας, καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀλλοιώσεως. Παρατηρώντας τὸ χῆμα καὶ χῶμα τῆς ἔπιωταφύλλου, μεταβιβάζω τῆν προσοχὴν ἄπο εἷνα σημείον εἰς ἄλλο, καὶ χηματίζω πόσας ζωπρας ἀδυναστείας, ὅσα εἶναι τὰ σημεία, ὅπῃ θεωρῶ εἰς αὐτό. Ἀφ' ἑ ἀρθῆ ἐκ μέσθ λοιπὸν τὸ ἔπιωτάφυλλον, ἐξακολουθεῖν νὰ σοχάζωμαι τῆν εἰκόνα τῆ, δὲν σοχάζωμαι μόνον μίαν παράστασιν, ἀλλὰ διέρχομαι ἐπισοχάδην μὲ τῆν προσοχὴν εἰς ὅλα τὰ ἁκεκεμμένα σημεία, τῆν ὁποίων μοι μῦθε ἢ προσβολή· καὶ αὐτὴ ἢ πολλαπλότῃ τῆν ἀδυναστείων, ὅπῃ ἀκολουθεῖ νὰ ἔχω, μῦθε ἁπρῆ σαφῆ τῆν παράστασιν, ἢ ὀλόκληρον τῆν ἰδέαν. Εἰς τῆν ὁσμὴν ὅμως τῆναντίον, δὲν ἁσεῖδω ἔκτασιν, δὲν ἁκεῖνω προσβολὰς πολλαπλάσις ὁμοχόνες, ἀλλὰ ἢ προσβολὴ καταντᾶ εἰς εἷνα μόνον σημείον· ὅπῃ εἶναι προφανέστατον, ὅτι αὐτὴ ἢ προσβολὴ πρέπει νὰ ἐξαλειφθῆ πολλα ὀλιγωρώτερα, ἀλλὰ καὶ ἀν' ἐδῆρκεσε παρομοίως, πρέπει νὰ αἰθαίνωμαι μὲ ὀλιγωτέραν σφοδρότητα τῆν κίνησιν εἰς μόνε σημεία, παρὰ ἐκείνῃ ὅλων ὁμῆ τῆν σημείων μίᾳ ἀδυναστείας.

Κοντὰ εἰς τῆν εἰρημύλῃ αἰτίαν τῆς ταχείας ἐξαλειφῆς τῆν ἐνοίων, εἶναι καὶ ἄλλη μία. Ἡ ψυχὴ δοκιμάζει μεγαλώτατον κόπον νὰ κρατῆται προσηλωμένη πολὺν καιρὸν εἰς εἷνα καὶ τὸ αὐτὸ σημείον· λοιπὸν χρειάζεται μία μεγαλωτάτη σπυδὴν ἁ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ θεωρῆ μίαν ἀλλοίωσιν, σπυδὴν τῆν ὁποίαν αὐτὴ σπυδίζει ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον νὰ ἄποποιῆται. Ἐξ ἐναντίας, εἰς τὸ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ θεωρῆ μίαν παράστασιν, ἀπαιτεῖται πολλα ὀλιγωτέρα σπυδὴ· ἐπειδὴ μεταβιβάζει ἐκ ἁδοχῆς καὶ ἀμοιβαδὸν τῆν προσοχὴν τῆς ἄπο εἷνα σημείον εἰς ἄλλο,

Κεφ. Γ'. Α'ρθ. Β'. Α'μαγνώσεις. 71

τὸ ὁποῖον τὸ κάμνει μὲ πλεονοτέραν προθυμίαν, καὶ
μὲ ὀλιγώτερον κόπον (1).

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς ἀφαιθεωρεῖν τὰς ἀφαικτισμείας
προσβολᾶς, ἢ περὶ Α'μαγνώσεως.

Αναγνώσεις εἶναι ἐκείνη ἢ ἐνέργεια, καθ' ἣν ἡ
ψυχὴ, ὅταν ἀφαικτισθῇ κάμμία προσβολῇ, ὄχι μό-
νον γνωρίζει αὐτῷ τῷ προσβολῷ, ἀλλὰ γνωρίζει
ἀκόμη ὅτι τῷ ἔλαβε καὶ ἄλλω φοράν.

Τῆτο τὸ παράγμα οἱ πλεονότεροι Μεταφυσικοὶ δυν
ἠμπόρεσαν νὰ τὸ ἐξηγήσων. Ὁ Συγγραφεὺς τῆς Δο-
κιμῆς τῆς Ψυχολογίας παχίζει νὰ τὸ δώσῃ μίαν ἐ-
ξηγήσιν μηχανικῶν. Διὰ νὰ καταλάβωμεν, λέγει, ὅ-
τι ἡ ἀνάμνησις (μὲ τὸ ὁποῖον ὄνομα ἐνοοεῖ ἐκεῖνο,
ὅπῃ ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἀναγνώσειν) ἠμπορεῖ νὰ ἐ-
ξηγηθῇ μὲ τρόπον μηχανικόν, φθάνει νὰ ὑποθέσω-
μεν ὅτι ἡ προσβολῇ, ὅπῃ ἐγένετο εἰς τῷ ψυχῷ ἀ-
πὸ τὰς ἴνας, ὅπῃ ἐκινήθησαν καὶ πρῶτον, δυν εἶναι
ἀκριβῶς ἐκείνη ἢ ἰδία, ὅπῃ κάμνει ὅποταν κινήθῃν
μὲ πῶν ἴδιον τρόπον δούτεραν ἢ τρίτῳ ἢ τετάρτῳ
φοράν. Ἡ αἰθνησις λοιπὸν ὅπῃ προῖσκει αὐτῇ ἡ δια-
φορὰ τῆς προσβολῆς, εἶναι ἡ ἀνάμνησις.

Αὐτὴ ὁμως ἡ ὑπόθεσις κοντὰ ὅπῃ εἶναι χωρεῖς
δεμέλιον, πλεονεχει φανερά καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι.
ἐπειδὴ δια νὰ αἰθανθῇ ἡ ψυχὴ τῷ διαφορᾶν ἡ
δύω προσβολῶν, ἔπρεπε εἰς τῷ δούτεραν φοράν νὰ
ἐνθῇ.

(1) Καὶ ὁ Α'ββα Κορυθιακὸν σοχάζεται τῷ ἐκτασιν ὡς βᾶ-
σιν ὀλων ἢ ἰδίων, ὅθεν γίνεται ἡ μνήμη. Πραγματεία πρὸς
Αἰθνημάτων. Μέρ. Β'. Κεφ. 9.

ἐνθυμῆται ἀκριβῶς τὸν ἔσπον, καθ' ὃν διετέθη τὴν πρῶτῳ, καὶ νὰ γνωρίζῃ καθαρά ἐκεῖνῳ τὴν πρῶτῳ προσβολῇ· ὅπερ ἔστι νὰ χρειάζεται ἀναγνώρισιν ἢ νὰ κάμῃ ἀναγνώρισιν.

Ὡς ὅσον δὲ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ τὸ πρᾶγμα καὶ χωρὶς νὰ καταφύγωμεν εἰς κἀνστὴ μηχανισμόν. Ὅποτεν ἀπαντῶμεν κἀνστὴ ἀνθρώπῳ, ὅπερ ἴδομεν ἄλλαις φοραῖς, συμβαίνει πολλάκις νὰ μὴν ἠμπορέμεν καὶ πρῶτον νὰ τὸν γνωρίσωμεν, ἐν ὅσῳ δὲ μᾶς ἔλθῃν, ἢ δὲ μᾶς ὑποβάλῃν ἄλλοι τὰ περιστατικά τῶ καιρῶ, τῶ τόπῳ, τῆς συλλαστροφῆς κτ., εἰς τὰ ὅποια τὸν ἴδομεν. Λοιπὸν ἐν ὅσῳ ἢ ὄψις τῆ δὲ μᾶς διεγείρει κἀμμίαν ἰδέαν, με ὅλον ὅπερ ἠθέλαμεν τὸν ἰδῆ χιλιάκις, εἰς ἡμᾶς εἶναι τὸ ἴδιον καθὼς τὴν πρῶτῳ, καὶ μῆτε γνωρίζομεν ὅτι τὸν ἴδομεν ἄλλῃ φορᾷ προτιτέρα. Ἀφ' ἧ ὅμως μᾶς ἔλθῃν αἱ περιπτώσεις τῶ καιρῶ, τῶ τόπῳ κτ. γνωρίζομεν ὅτι τὸν ἴδομεν καὶ ἄλλῃ φορᾷ· ἐπειδὴ δέξομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μᾶς ἔπος εἰπεῖν διπλῶ τὴν εἰκόνα τῆ· μίαν ἰωμήνῳ με τὴν ἄλλοισιν τῆς περιπτώσεων τῆς ἄλλων παρόντων ἀντικειμένων, ὅπερ τώρα εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς αὐτὸν προσγίνονται, καὶ ἄλλῃ ἰωμήνῳ με τὴν ἄλλοισιν τῆς ἰδεῶν, ὅπερ διεγείρονται εἰς ἡμᾶς τῶ τόπῳ, τῶ καιρῶ, καὶ τῆς ἄλλων περιπτώσεων, εἰς τὰς ὁποίας τὸν ἴδομεν τὴν πρῶτῳ φορᾷ. Αὐτὴ ἢ διπλῆ εἰκόνα, ἢ μάλλον εἰπεῖν αὐτὴ ἢ ἰδέα, ὅπερ ἔχομεν περι αὐτῆ, ἔξω ἀπὸ τὴν παρεῖσαν παράστασίν τε, μᾶς κάμνει νὰ θεωρῶμεν τὸ ἴδιον ἀντικείμενον διττῶς, καὶ ὡς παρὲν, καὶ ὡς ἀπὸν· καὶ ἔτω νὰ ἔχομεν συνειδησιν πᾶς τὸν ἴδομεν καὶ ἄλλαις φοραῖς. Καὶ αὐ αἱ ἄλλοισιν τῆς ἰδεῶν τῆς ἀπερχομένων περιπτώσεων, ὅπερ ἢ παρῆσιν τε μᾶς ὀφθαλμοί, εἶναι δύο, ἐνθυμέμεθα ὅτι τὸν ἴδομεν δύο φοραῖς· αὐ αἱ ἄλλοισιν εἶναι ἔξω, ἐνθυμέμεθα, ὅτι τὸν ἴδομεν ἔξω φοραῖς· εἰδὲ καὶ δὲ εἶναι κἀμμία, δὲ ἔχομεν μῆτε ἀνάμνησιν, μῆτε ἀναγνώρισιν κἀμμίαν αὐτῆ τῶ ἀνθρώπῳ.

Από τὸτο φαίνεται ὅτι ἡ ἀναγνώρισις δὲν εἶναι ἄλλο, παρά εὐα ἰσοπέλεσμα τῆς ἀναμνήσεως καὶ τὴν ἔννοιαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἐκλαμβάνομεν τὸτον τὸν ὄρον, ὃ ὄχι τῆς ἀνακαινίσεως, ὅπερ ἔχει μετὰ εὐὸς ἀντικειμῆος παρόντος γίνεται εἰς ἡμᾶς τῆς ἰδεῶν τῆς ἄλλων ἀντικειμῶων, ὅπερ ἄλλοτε μὲν ἦτον παρὸν εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἑκάστον, τῶρα ὅμως δὲν εἶναι.

Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ σημειώσωμεν δύο περὶ ἰδεῶν ἰσοπέλεσμοις· ἡ μία εἶναι ὅπῃταν τὸ ἀντικείμενον μᾶς γίνεται σωήδες· εἰς τὴν ὁποίαν δὲν μᾶς διεγείρεται πλέον καμμία ἄλλος ἰδεῶν προσδιορισμῆς, ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ ἑχόμεν μίαν ἀναμνήσιν ταχέαν καὶ κατ' ἔξιν ἔχει νὰ εἰπῶ ἐπὶ τῆς ἀσφάτου περὶ ἰδεῶν, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἰδομεν· καὶ ἡ ἀναγνώρισις γίνεται καὶ αὐτὴ κατ' ἔξιν, καὶ προχειροτάτη.

Ἡ ἄλλη εἶναι, ὅπῃταν ἑχόμεν μίαν ἀναμνήσιν ἀβεβαίον καὶ ἀσαφῆ. Διὰ τὴν συμβαίνει πολλάκις ὅπερ βλέπωντας εὐα ἄνθρωπον νὰ μῶωμεν ἀμφίβολοι, καὶ νὰ μᾶς φαίνεται πῶς τὸν ἰδομεν ἄλλω φορᾷ, ὅμως νὰ μὲν ἡμπορῶμεν νὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τῆς, εἰ ἔτιω ἔχει. Τὸτο κρέμαται ἀπὸ μίαν ὑφειμῆω κίνησιν, ὅπερ ἡ νεωστὶ κινηθεῖσα ἵνα τὴν ἐγκεφάλω μεταδίδει εἰς τὰς ἄλλας, ὅπερ μαζὶ μετὰ αὐτῶν ἄλλω φορᾷ ἐκινήθησαν, ὅμως τῶσιν μικρᾷ, ὅπερ δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξυπνίση καμμίαν ἰδεῶν ἀκριβῆ. Εἶναι ὅμως ἀπόδειξις, ὅτι καὶ εἰς τὴν τὴν περὶ ἰδεῶν, ἐκείνη ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμυδρᾶς ἀναγνώρισεως, ὅπερ ἑχόμεν, προέρχεται ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐκτὸς τῆς προσβολῆς τῆς παρόντος ἀντικειμῆος αἰθανόμεθα εἰς τὴν λόγω μᾶς, καὶ κατὶ ἄλλω περὶ ἰδεῶν. Ἐπειδὴ ὑπόσως ἐπιδιώξομεν αὐτῶν τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἰχυροποιήσωμεν μετὰ τὴν προσοχῶν, φθάνομεν πολλάκις νὰ διγῶμεν ἀπὸ αὐτῶν καμμίαν ἰδεῶν, ἡ ὁποία ἔπειτα εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξυπνίση ὅλας τὰς ἄλλας· κατὰ τὴν συμβαίνει εἰς τὰς πυροτεχνίας, εἰς τὰς ὁποίας εὐα μικρὸς σπινθῆρ ἀνάπτει ὅλην τὴν μηχανῶν.

74 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

Τὸ ὄνομα, ἢ κανὼν ἄλλο μικρὸν σημεῖον πολλάκις εἶναι ἱκανὸν νὰ διαχύσῃ φῶς εἰς ὅλον τὸ ἐπίλοιπον. Πολλάκις φοραῖς ὁμοῦς μὲ ὅλον ὅπῃ βανώμεν ὅλα τὰ δυνατά μας, δεῖ μᾶς ξεκαθαρίζεται κάμμια ἰδέα, καὶ τότε ἡ ἀμφιβολία μᾶς μῆναι ὀλοκλήρος, καὶ ἐπομῆως ἡ ἀναμνήσις, καθὼς καὶ ἡ ἀναγνώρισις μῆναι ἀμυδρά καὶ ἀβέβαιος καθὼς φροπότερα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῶ ἔχειμ ἐν μέσ παρῶσας τὰς ἐμμοίας καὶ τὰς ἰδέας, ἢ περὶ Ἀγαμνήσεως.

Οσον εὐκόλον εἶναι νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀναγνώρισις, τὸσον δύσκολον εἶναι νὰ δώσῃ τινὰς λόγον τῆς ἀναμνήσεως, τῆτ ἔσι τῶ ἔσπε καθ' ὃν ἀνακαινίζονται αἱ ἐννοιαὶ καὶ ἰδέαι τῶ ἀπερασμῶν πραγμάτων, χωρὶς αὐτὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἐκ νέου ἐπάνω εἰς τὰς αἰδήσεις.

Ἡμεῖς ἐδῶ βεβαίωτατα δεῖν θέλομεν ἐνθυμηθῇ μῆτε τὰ κεφάλια τῶ ἐγκεφάλου, εἰς τὰ ὁποῖα πηγαινῶν καὶ ἐμβαινῶν αἱ ἰδέαι, καὶ δεῖν τὰ ὁποῖα ὀυγαίνῶν πάλιν ὁπότῃν χρειάζῶν, μῆτε τὰ σημεῖα, ἢ τὰς χαρακτῆρας, καθ' ἃς ἐκεῖ ἐντυπώνονται, καὶ εἰς τὰς ὁποῖας ἔρέχει ἡ ψυχὴ νὰ ξαναδιαβάσῃ ὁπότῃν θελήσῃ, μῆτε τὰ αὐλάκια, καὶ τὰς πτυχὰς (διπλωματιαῖς), ὅπῃ γίνονται εἰς τὸν ἐγκεφάλον, εἰς τὰς ὁποῖας διατρῶνται, μῆτε ἄλλας τέτοιας πλασματώδεις ὑποθέσεις, μὲ τὰς ὁποῖας διῶχουείδησαν μελλοὶ νὰ διασαφήσῃ τὸ μυστήριον τῆς ἀναμνήσεως.

Ὁ Ἀββαῖ Κονδουλιάκ εἰς τὸ πῶ τῆς ἀρχῆς τῶ ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκίμιόν τε λέγει ἀπλῶς, ὅτι αἱ ἰδέαι συυδέονται ἢ μία μὲ τῶ ἄλλῶ μὲ ἔσπον ἀρρητον, καὶ μὲ ἔσπον ἀρρητον ἐγείρει ἢ μία τὴν ἄλλῶ.

λίω· εἰς δὲ τὴν περὶ Αἰδημάτων Πραγματείαν δεί-
χρει ὅτι πισθεῖ μαζί με τὸν Εὐβήτιον ὅτι ἡ κίνη-
σις, ἀφ' ἧς ἀρχίσῃ μίαν φοράν εἰς τὰς ἴνας, διαρκεῖ
πάντοτε· πῶς ὁμοίως ἢ ποτε νὰ διαρκῇ πολλὰς χρό-
νας, χωρὶς νὰ τὸ αἰδανέται ἡ ψυχή, δεῦν εἶναι τό-
σον εὐκόλον νὰ τὸ καταλάβῃ τις.

Ὁ Ρόμπινετ (Περὶ Φύσεως Κεφ. 28.) λέγει πάλιν, ὅτι μία ἴνα, ἀφ' ἧς κινήθῃ εἰς σὺν ἑῷ ἔοπον ὁ-
ποιοῦνδήποτε, ἀποκτᾶ μίαν διάρκειαν εἰς τὸ τοῦ εἶδος
τῆς κινήσεως, καὶ κινεῖται συχνὰ κατ' αὐτὴν τὴν κί-
νησιν, ἀποκτᾶ εἰς αὐτὴν ἕξιν· καὶ ὅτι πολλὰ ἴνες
κινεῖται μία κατόπιν τῆς ἄλλης κατὰ τινὰ τάξιν, ἀ-
ποκτᾶν παρομοίως μίαν διάρκειαν νὰ κινῶνται μετὰ τὴν
ἰδίαν τάξιν, καὶ ἀφ' ἧς κινήθῃν κατ' αὐτὴν τὴν τάξιν
συχνὰς φοράς, λαμβάνει καὶ αὐτῆς τῆς τάξεως μίαν
ἕξιν· ἡ ὁποία συνδέει εἰς τὸν ἐγκεφάλον ὅλας τὰς
κινήσεις, καὶ ὅλας τὰς ιδέας, ὅπερ διαπορεύεται εἰς
τὴν ψυχὴν· καὶ τέλος πάντων ὅτι αὐτὴ ἡ ἕξις εἶναι
ἡ μνήμη· καὶ ὅτι ἡ δόξα τῶν ἰνῶν εἰς τὸ νὰ ᾤσθη-
ται τὰς αὐτὰς κινήσεις, κάμνει τὴν ἀνάμνησιν.

Τὸ ἴδιον πᾶρμα τὸ ἐξήγησε πλατύτερα ὁ Βονέτ
εἰς τὸ περὶ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς αναλυτικὸν Δο-
κίμιον, λέγωντας ὅτι αἱ ἴνες τῶν ἐγκεφάλων, ἀπὸ τῆς
κινήσεως τῶν ὁποίων ᾤσθηται τὰ αἰδήματα, ἔχουσι
ὅλας κοινῶν ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἢ ἕμμεσον, ἢ
ἄμμεσον· καὶ ὅταν σὺν ἀντικείμενον κάμνῃ προσβολῆν
ἐπάνω εἰς μίαν ἴνα, ἀφίει εἰς αὐτὴν μίαν διάρκειαν
εἰς τὸ νὰ κινήται μετὰ τὸν ἴδιον ἔοπον· καὶ ἐπομῶς
ἀπίσως αὐτὴ τύχη νὰ κινήθῃ ἀπὸ μίαν (ἄλλην)
ἴνα πλησιόχωρον τῆς, ἢ ὁποία ἐκινήθηκε ἄλλω φο-
ρᾶν μαζί της, κινεῖται κατ' ἐκεῖνον τὸν δοθέντα ἔο-
πον, καὶ διεγείρει ἐξ ὑπαρχῆς τὴν ιδέαν τῆς ἀντικει-
μένης· καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων αἱ ἴνες, ὅπερ δεῦν αἰδαν-
θῶσαν ἀκόμι τὰς προσβολὰς τῶν ἀντικειμένων, ὅπερ
δεῦν ἔλαβαν ἀκόμι ἐκείνῃ τὴν δοθεῖσαν διάρκειαν εἰς
τὴν κίνησιν, ὅπερ δεῦν ἐβάλεθον ἀκόμι ἀπὸ τῶν ἀν-
τικεί-

76 Τμήμ. Β'. Δυναμεις τῆς Ψυχῆς.

τικειμῆρα εἰς ἐκεῖνον τὸν δοθέντα ἔσπον, αὐταὶ ἢ δὲ κινῶνται καθόλου ἀπὸ τὸν κλόνον τῆς πλησίον ἰ-
κῶν, ἢ ἢ κίνησις τῆς δὲ διεγείρει κάμμιαν ιδέαυ, καὶ
ἔξ τὰ λοιπὰ ὁμοίως.

Τῆτο εἶναι βέβαια τὸ πλέον ἀγχινεσερον, ὅπῃ
ἤμπορεσε νὰ ρηθῆ εἰς αὐτῶ τῶ ὑπόθεσιν. Ὅμως
μὲ ποῖον ἔσπον τῶσαι ἴνες, ὅσαι ἀπαιτῶνται ὄχι
μόνον ἔξ τὰς δυνατὰς προσβολὰς, ἀλλὰ καὶ ἔξ κά-
δε βαθμόν, καθὼς αὐτὸς θέλει, ἀνώτερον ἢ κατώ-
τερον αὐτῆς τῆς προσβολῶν, πῶς, λέγω, τῶσαι ἴνες
ἔχεν κοιωνίαν ἢ μία μὲ τῶ ἄλλῶ (καθ' ἡν πρέ-
πει ὅλαι νὰ κοιωνῶν ἐμμέσως ἢ ἀμέσως· ἐπειδὴ
ἤμπορεῖ κάδε προσβολῆ νὰ ἐγείρη τῶ ἀνάμνησιν
κάδε ἄλλης ιδέας ὁποιοδήποτε ἄλλης, ὅπῃ ἀτελήφθῃ
ἄλλῶ φοράν εἰς τὸν ἴδιον καιρόν)· μὲ ποῖον ἔσπον
ἢ κίνησις τῆς μίας μεταδίδεται εἰς τῶ ἄλλῶ, ποῖα
εἶναι αὐτῆ ἢ ἔξθεσις τῆς κινήσεως, ὅπῃ λαμβάνῶν
μὲ τῶ προσβολῶ τῆς ἀντικειμῶν, καθ' ἡν ἀφ' ἑ
ἠθέλων κινῶν ὅπως μὲ ταῦτα ἀπὸ τὰς πλησίον
ἴνας, πρέπει νὰ κινῶνται πάντοτε κατ' ἐκεῖνον τὸν δο-
θέντα ἔσπον, καὶ νὰ διεγείρῶν τὰς ιδέας τῆς ἀντιστοι-
χῶν ἀντικειμῶν· καὶ ὅξ ἐνωτίας πρὸ τῆ νὰ δο-
κιμάσῶν τὴν προσβολῶ τῆς νὰ μὲ κινῶν ποτὲ ἀπὸ
τὰς πλησίον ἴνας, ἢ ἀν' ἐκινήθῶν νὰ μὲ διεγείρῶν
ποτὲ κάμμιαν ιδέαυ, αὐτὰ εἶναι μυσήρια, ὅπῃ μὲν
μὲ ὄλον τῆτο τεταμῆρα εἰς ἑνα βᾶθῦ σκότος.

Νομίζω ὅτι θέλεν μείνη τεταμῆρα ἐκεῖ πολὺ
καιρόν· ἔξ τί ἐν ὅσω ἀγνωστῶ μὲ ποῖον ἔσπον ἢ
ἰδία ἐνεσῶσα προσβολῆ πηγαίνει εἰς τὸν ἐγκέφαλον,
καὶ πῶ πηγαίνει, καὶ ὁποῖαν καὶ τί λογῆς κίνησιν προ-
ξενεῖ ἐκεῖ, πῶς ἤμπορεῖ νὰ εἰκαθῆ ἐκεῖνο, ὅπῃ με-
τὰ τῶ προσβολῶ μὲν ἐκεῖ, καὶ πῶς αὐτὸ τὸ ἴ-
κνος, ὁποῖον καὶ ἀν' εἶναι, ἤμπορεῖ νὰ κάμη τὴν ψυ-
χῶ νὰ τὸ αἰθῶνθῆ ὅξ ὑπαρχῆς, εἰς ἔσπον ὅπῃ
νὰ ἔχη ἐκ νέε ἐμπαροδῶ τῆς τῶ ιδέαυ τῆ ἀντικειμε-
νε χωεῖς νὰ ἀναγεωθῆ ἢ προσβολῆ τῆ;

Ἐκείνο ὅπῃ ἰξόρομην εἰς οἰκείας πείρας εἶναι· πρῶτον ὅτι αἱ ἰδέαι τῆς ἀπερασμύων πραγμάτων (τὸ ἴδιον λέγεται καὶ εἰς τὰς ἐννοίας) δὲν ἐγείρονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡδα εἰς δικαιοῦσαν κάμμιαν ἐνεσώσης προσβολῆς, μετὶ τῆς ὁποίας εἶναι συυδεδεμῆται. Λέγω ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπειδὴ δὲν βλέπω κανεῖα ἀδυάτων, ὅπῃ μία ἵνα τῆς ἐγκεφάλου, ἡ ὁποία ἐκινηθῆ μίαν φοράν, νὰ μὴ ἠμπορῆ νὰ κινήθῃ πάλιν ἄπο κάμμιαν αἰτίαν ἐσωτερικῶς ὅπῃανδῆποτε, καὶ νὰ ἐγείρῃ τὴν ἀντιστοιχῶσαν ἰδέαν, καὶ χωρὶς νὰ λάβῃ αὐτῆς τῆς κίνησιν ἄπο κάμμιαν ἄλλω ἵνα, ὅπῃ ἠθελε κινήθῃ ἄπο μίαν ἐνεσῶσαν προσβολῆς· μάλις νομίζω ὅτι μετὰ τὸν ἕσπον ἀρχίζεν τὰ ὄνειράτα μας. Ὅπότεν ὁμως εἰμεθα ἐξυπνοὶ αἱ προσβολαὶ τῆς παρόντων ἀντικειμῶν εἶναι ἐκεῖναι, ὅπῃ ἐξυπνεῖν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς ἰδέας τῆς ἀπερασμῶν ἀντικειμῶν, μετὰ τὰ ὁποία ἔχεν κάποιαν συυάφειαν.

Β'. Αὐταὶ αἱ συυάφειαι κρέμανται ἄπο τέσσερα παράγματα μάλις, τὰ ἔστιν ἄπο τῆς συυάφειαν τῆς τύπου καὶ τῆς χρόνου, ἄπο τῆς ὁμοιότητος, ἄπο τῆς ἀναφορῆς τῆς αἰτίας καὶ τῆς ἀποτελέσματος, καὶ ἄπο τὰς τεχνικὰ σημεῖα.

Ἀνίσως εἶδον ἐχθὲς εἷνα τὰδε ὑποκειμῆτον, εἰς εἷνα τὰδε τὸπον, μίαν τὰδε ὥραν, καθὼς ξαναἰδῶ τὸ ὑποκειμῆτον, ἐνθυμῶμαι τὸν τὸπον καὶ τῆς ὥραν, καθὼς ξαναἰδῶ τὸν τὸπον ἐνθυμῶμαι τῆς ὥραν, καὶ τὸ ὑποκειμῆτον κτ.

Ὅπότεν κοιτᾶζω τῆς εἰκόνα εἷδος ὑποκειμῆτος γνωστῆ μοι, μοὶ φῶδασαίνεται εἷδος ἡ ἰδέα τῆς πρωτοτύπου. Ἀνίσως εὐρίσκω εἰς κανεῖα Ποιητῆ κάμμιαν περικοπῆ νὰ ἔχη ὁμοιότητα μετὰ κάμμιαν ἄλλω τῆς Ὁμήρου, ἢ τῆς Ἡσίοδου, οἱ ὁποῖοι μοὶ εἶναι γνωστοί, ἀνακαλεῖνται καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν νῦν με. Ἀνίσως ἰδῶ κανεῖα ἀντικειμῆτον ὅπῃονδῆποτε ὁμοιον μετὰ κανεῖα ἄλλο, ὅπῃ εἶδον ἄλλω φοράν προτίτερα, ἐνθυμῶμαι καὶ αὐτό.

Παρομοίως ἡ θεὰ τῶ καπνῶ μᾶς εγείρει τὴν ἰδέαν τῆ πυρός, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ὀυγαίνει ἡ θεὰ τῆ ὀφείας μᾶς ὄξυπνᾶ τὴν ἰδέαν τῆ δὴγματος, τῆ φαρμάκῃ, καὶ τῆ θανάτῃ, ὅτῃ ἡμπορεῖ νὰ προέλθῃ ἀπὸ αὐτά.

Τέλος πάντων συνηθίζει καθ' ἑαυτὴν νὰ κάμνῃ δεσμούς εἰς τὸ μαρτύριον, ἢ εἰς τὰ βιβλία, ὅτῃ ἔχει ἀνά χεῖρας, ὅτῃ νὰ ἐνθυμηθῇ κανεὶς φράγμα, ὅτῃ φοβεῖται νὰ μὴ ξεχάσῃ· καὶ τὰ ὀνόματα προσέτι δεῖ εἶναι ἄλλο, ὅτῃ ἄλλα τῶ σημεῖα ἐπὶννεονόμενα ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου, ὅτῃ νὰ ἀνακαλῶν τῆς ἰδέας τῶ φραγμάτων.

Λοιπὸν αὐτὸν προῦποθέσωμεν, ὅτι αἱ ἐνεῶσαι προσβολαὶ ἀφίνων ἀληθινὰ εἰς τὸν ἐγκέφαλον κάποιον ἰχνηστων, τῆτ' ἔσι μίαν κάποιαν ἀλλοίωσιν, ἢ ὁποῖα χησιμῶει εἰς τὸ νὰ ὄξυπνίση ἐκ τῆς τῆς ἰδέας, ἢ χομῶ τῇ ἀληθείᾳ πολλὰς λόγους νὰ τὸ συμπαιρῶμεν. Ἐπειδὴ ἰξόρομεν ὅτι μία πληγὴ, μία διπλοπληξία, μία βαρὴ ἀρρώστια εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἐξήλειφε πολλὰκις ἢ καθόλου, ἢ ἐν μέρει τὴν μνήμην τῶ ἀπερασμῶν φραγμάτων, τὸ ὁποῖον δεῖ ἡμπορεῖσε νὰ τὸ κάμῃ ὅτῃ ὄξαλείφοντες τὰ σημεῖα τῆς (1). Παρατηρῶμεν προσέτι ὅτι ἡ μνήμη συνηθίζει νὰ εἶναι πολλὰ ἀνάλογος μὲ τὴν φυσικὴν κατὰ

5α-

(1) Εἰς τὴν λαιμικὴν νόσον τῶ Αἰθιωῶν, ὅτῃ ἡκολέθησαν ἐπὶ Πεικλῆος τὸν δόξτερον χρόνον τῆ Πελοποννησιακῆς πολέμου λέγει ὁ Θεκυδίδης (Ξυγγ. Β. Κεφ. 29.) ὅτι ἀπὸ ἐκείνης, ὅτῃ ἐγλυπῶσαν ἀπὸ αὐτῆ, μεεῖκοι ἐχσαν καθὲ ἰδέαν τῶ ἀπερασμῶν φραγμάτων, τῶσαν ὅτῃ δεῖ ἐγνώριζαν πλέον μῆτε τῆς φίλης τῆς. Τὸ ἰδίον ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ Απομνημονόματα τῆς ἐν Παισιῶσι βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶ Ἐπιστῆμων τῆ 1711 ἔτους, ὅτι ἡκολέθησαν εἰς εἶνα παιδὶ ἐννέα χρόνων, τὸ ὁποῖον ἀπὸ εἶνα πόσον σφοδρότατον καὶ χρόνιον τῆς κεφαλῆς, ἀλησμῶνσε μὲ τελειότητα ὡς καὶ τὴν φυσικὴν τῆ γλώσσῃ.

σασιν τῶ ἐγκεφάλῳ· ὅσον εἰς τὰ παιδία, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ γαστράσις τε εἶναι ἀκόμι ἀπαλή, δειρσκομῶν μεγαλωπότην δόλοϊαν μνήμης, ὄχι ὁμως ἄρκως· εἰς τῶς γέροντας, εἰς τῶς ὁποῖως ἡ γαστράσις τε ἐγκεφάλῳ εἶναι ἔλαχύτερα καὶ σκληροτέρα, βλέπομῶν παγωπότην τῶ μνήμῳ τῶ ἀπερασμῶν πραγμάτων, ὁμως δυσκολωπότην ἐκείνῳ τῶ νεαρῶν.

Ὅτι αὐτὰ τὰ ἴχνη, ἢ αὐταὶ αἱ ἀλλοιώσεις, ὅπῃ μῶν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἔχου κάποιαν ἀμοιβαίαν κοινωνίαν ἀναμεταξύτης τὸ συναγόμῳ ἀκόμι καὶ ἄπῃ τῆτο, ὅπῃ αἱ ἰδέαι αἱ σιωπημῶν, εἶναι αἱ μόναι, ὅπῃ ἐξυπνῶν μία τῶ ἄλλῳ ἀμοιβαίως.

Ποῖα ὁμως εἶναι αὐτὰ τὰ ἴχνη, καὶ ποῖα ἡ κοινωνία τῶς, καὶ με ποῖον ἔσπον ἢ ἐπανειλημῆ προσβολῆ εἰός πραγματος ἐγείρει τῶς ἰδέας τῶ ἄλλῳ σιωπημῶν, εἶναι πάντῃ ἀγνωσον εἰς ἡμῶς.

Χωρεῖς λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμῳ πῶς πῶς, θέλομῳ κάμη κάποιας ἄλλας πῶς πῶς· καὶ πῶς ὅτι ἐκείνο, ὅπῃ κάμνει τῶς προσβολῶς, ὅπῃ ὅσον ζωηρότεραι εἶναι, τῶν βαδύτερα νὰ ἐντυπῶνται εἰς τὸν ἐγκέφαλον, τῶν σφικτότερα νὰ σιωπῶνται ἢ μία με τῶ ἄλλῳ, τῶν περισσότερον καιρὸν νὰ ἄρκων ἐκεῖ, καὶ τῶν δόλοῦτερα νὰ ἐξυπνῶν, ὅταν ἀπαιτήση ἢ χρεία, τῶς ἀναλόγως ἰδέας, εἶναι ἢ προσοχή.

Β. Ὅτι τῶν περισσότερον συμβαίνει τῆτο, ὅσον συχνότερα ἐπανάλαμβαίνονται ἢ αἱ προσβολαί, ἢ αἱ ἰδέαι τῶ ἰδίων πραγμάτων.

Γ. Ὅτι πολλὰ δόλοῦτερα ἐξυπνῶν (δῆ τὸν λόγον, ὅπῃ εἴπαμῳ εἰς τὸ πῶς πῶς Α' ρθρον) αἱ κυρίως ἰδέαι, τῆτ ἔστι τῶ πραγμάτων ἐκείνων, ὅπῃ πῶς πῶς κάποιαν εἰκόνα, καθῶς εἶναι τὰ χήματα, τὰ χρώματα, καὶ τὰ ἐξῆς, πῶς αἱ ἐνοιαὶ τῶ πραγμάτων, ὅπῃ δὲ πῶς πῶς εἰκόνα, καθῶς αἱ ὄσμα, οἱ χυμοί, καὶ τὰ ἐξῆς.

Δ. Ὅτι μερικαῖς φοραῖς διεγείρονται εἰς ἡμῶς αὐταί

80 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

ταὶ αἱ ιδέαι, ἢ ἐννοιαί τῶν πραγμάτων, καὶ μερικαῖς φοραῖς μόνον τὰ ὀνόματά τες. Μάλιστα ᾠδαπρεῖ κάλλινα ὁ Σελτζερ, καθὼς τὸ εἶπαμην εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. 5.) ὅτι ἡμεῖς συλλογίζομεθα ταῖς περισσότεραις φοραῖς ἐπάνω εἰς τὰς λέξεις, ᾠδα ἐπάνω εἰς τὰς ιδέας, ὁμοίως καθὼς οἱ Ἀλγεβραῖσαι δελοῦν περισσότερον ἐπάνω εἰς τὰ γράμματα, ᾠδα εἰς τὰς ποσότητας, ὅπερ δι' αὐτῶν ᾠδασαίνονται. Τετοιοῦσιν συμβαίνει περισσότερον εἰς τὰς ἐννοίας, ᾠδα εἰς τὰς ιδέας. Ὅθεν ἐπειδὴ αὐταί, καθὼς εἶπαμην πρὸ ὀλίγου, ᾠδασαίνονται δὲ κολωτέρα ἀφ' ἐαυτῶν καὶ χωρὶς τὰ ὀνόματα (τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ τέλος πάντων, καθὼς ἀλλῶ εἴρηται, ὅσον εἶναι ἄλλο ᾠδα ἄλλαι πόσαι ιδέαι, τῶν ἐστὶ παρασάσεις ἢ τῶν ἤχων, δε τῶν ὀπείων προφέρονται, ἢ τῶν χαρακτήρων, με τῶν ὁποῖαις γράφονται), δὲ κολωτέρα ἠμποροῦν καὶ νὰ ἀνακαλεσθῶν· εἰς καιρὸν ὅπερ αἱ ἐννοιαί, καθὼς δύσκολα ἠμποροῦν νὰ δετηρῶνται εἰς τὴν θεωρίαν, ἔτω δύσκολα ἠμποροῦν καὶ νὰ ἀνακαλεσθῶν εἰς τὴν μνήμην. Ὁ Ἀββα Κοδουλιάν εἰς τὸ δε εἰ ἀρχῆς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκίμιόντε, τὴν μνήμην τῶν ιδεῶν τὴν ὀνομάζει φαντασίαν, καὶ εἰς τὴν μνήμην τῶν σημείων φυλάττει τὸ γρηκὸν ὄνομα τῆς μνήμης· εἰς τὴν δε αἰδημάτων ὁμοῦ Πραγματείας, μνήμην ὀνομάζει ἀκόμι καὶ ἐκεῖνῳ τῶν ιδεῶν, καθ' ὅσον ὁμοῦ ἀνακαλεῖ τὰ ἀπερασμῆα πράγματα, καὶ ὅποταν τὰ δευτῆρα με τὸν δυνάμιν, ὅπερ φαίνονται νὰ εἶναι παρόντα, τὴν ὀνομάζει πάλιν φαντασίαν. Ἡμεῖς ἐνταῦθα ἀπλῆστερα δελοῦμεν ὀνομάσει τὴν μίαν μνήμην τῶν ιδεῶν, ἢ ἐννοιῶν, καὶ τὴν ἄλλην μνήμην τῶν σημείων, καὶ ἀφίνομεν νὰ εἶπαμην εἰς τὸ ἀκόλεθον Ἀρθρον τί πρέπει νὰ νοῦται δε φαντασίαν.

Ε'. Παρατηρητέον πρὸς τῆτοις ὅτι εἰς τὴν μνήμην ἢ ψυχὴ εἶναι περισσότερον πάχοςσα ᾠδα ἐνεργῆσα. Διὰ τὴν αἱ ιδέαι, καθὼς εἶπαμην, ὅσον διεγειρόνται, ᾠδα

ἡ δὲ ἴα τῆς σιωφείας· ἔστιν δὲ εἶναι εἰς τὸ χέ-
 ειμας νὰ ἀνακαλέσωμεν, ὅταν θέλωμεν, εκείνας, ὅ-
 πε μῖς ἀρέσκει περιωδέτερον, ἢ νὰ ἐμποδίσωμεν ἀ-
 πό το νὰ διεγερθῆν εκείναι, ὅπε δὲν θέλωμεν. Εἶ-
 ναι ὁμως ἐνεργητικὴ καὶ ὁπόταν ἐξ αἰτίας μιᾶς ιδέας
 ἐπιθυμῶμεν νὰ ἀνακαλέσωμεν μίαν ἄλλην. Ὅταν
 πρῶταδείγματος χάριν ὁμιλῶντας δεῖ κανεὶς ὑποκεί-
 μνον, θέλωμεν νὰ ἐνθυμηθῆμεν τὸ ὄνομά τε, τότε ἡ
 ἰδία ψυχὴ εἶναι εκείνη, ὅπε παχίζει νὰ διεγείρη
 τὴν κίνησιν εἰς τὰς συγκοινωνήσας ἵνας τῶ ἐγκεφά-
 λου, μετὰ τὰς ὁποίας εἶναι συνημμένη αὐτὴ ἡ ἰδέα, ἡ
 ὁποία κίνησις πότε διεγείρεται ἀμέσως εἰς τὴν ἵνα,
 ὅπε ἐπιθυμῶμεν, καὶ ἡ ζητημένη ἰδέα παρρησιάζεται
 εὐθὺς· καὶ πότε διεγείρεται εἰς ἄλλας πλησιοχώρας
 ἵνας, καὶ προσφέρονται πρῶτον ἄλλαι ἰδέαι, ὅπε ἔ-
 χον ἀναφορὰν μετὰ αὐτῶν, τὰς ὁποίας ἔπειτα ἀκολου-
 θῶντας τινὰς, φθάνει τέλος πάντων καὶ εἰς εκείνην,
 ὅπε ζητεῖται· καὶ πότε δὲν διεγείρεται καθόλου εἰς
 τὴν ἵναν, ὅπε χρειάζεται, καὶ τότε ἀνάγκη εἶναι νὰ
 μείνωμεν χωρὶς τῶ ἰδέαν, ὅπε ἐπιθυμῶμεν (1).

5. Σημειοτέον ὅτι ἡ μνήμη μάλιστα ἰσθ' λέξεων με-
 τὴν συχνὴν ἐπαναλήψιν γίνεται τέλος πάντων ἕξις,
 εἰς ἔξοπον ὅπε καθὼς ἀνακαλεθῆ ἡ πρῶτη, αἱ λοι-
 παὶ δεχόμεναι μία τὴν ἄλλην, χωρὶς νὰ ἀνακα-
 τωθῆν σχεδὸν καθόλου τὸ ἔργον τῆς ψυχῆς. Οὕτω συμ-
 βαίνει πρῶταδείγματος χάριν εἰς μίαν σειράν σίχων,
 ὅπε

(1) Τεγγύρω εἰς τὴν φαίνονται φαινόμενα παράδοξα· μισκοὶ
 ἔχον μνήμην διακατάτιον ὁλόκληρον ἢ τὸ ὄνομά των· ἄλλοι δὲν
 κρατῶν (εἰς τὴν μνήμην) παρὰ τὴν κατάληξιν· ἄλλοι ἐνθυμῶν-
 ται τὴν ἀρχὴν, χωρὶς νὰ ἠμπορῶν νὰ ἀνακαλέσων τὸ τέλος τοῦτον.
 Τὴν πρῶτην νὰ ἀνέρεχται ἀπὸ τῶν ἕξιν, ὅπε ἔλαβον οἱ πρῶτοι
 νὰ προσηλῶνεν τὴν προσοχὴν, ὁπόταν ἀκένον, ἐπίσης εἰς ὅλον τὸ
 ἀθροισμα τῆς λέξεως, καὶ οἱ ἄλλοι νὰ τὴν προσηλῶνεν ἰδιαιτέρα
 εἰς τὴν ἀρχὴν, ἢ εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως.

ὅπῃ ἀπεσήθισε τινὰς, ὅπῃ φθαίνει ἢ παύει λέξεις
 δεῖν νὰ κάμῃ τὸν ἀποσηθίσαντα νὰ ἐπιθυμῆ ὅλας
 τὰς ἄλλας. Τῆτο γινάσκει μὲ τὸ νὰ συνδέωνται σφι-
 κτὰ πρὸς ἄλληλας αὐταὶ αἱ λέξεις δεῖν τῆσ συνεχῶν
 ἐπαναλήψεων, καὶ μὲ τὸ νὰ ἐσωλήθισαν τὰ ζῶτικὰ
 πνεύματα (ἢ ὅποιος ἄλλος καὶ ἂν εἶναι ὁ ἐνεργός, ὁ-
 πῇ διεγείρει τὴν κίνησιν εἰς τὰς ἴνας τῶ ἐγκεφάλου),
 νὰ ἔχων καὶ τάξιν ἀπὸ τῆν μίαν εἰς τῆν ἄλλην ἴ-
 να τῶ ἐγκεφάλου, εἰς τὰς ὁποίας αἱ λέξεις εἶναι συν-
 δεμένα. Διὰ τί μία ὁποιαδήποτε δεχομένη, ἢ παρέρ-
 θεσις, φέρει εἰπεῖν, μιᾶς λέξεως, φθαίνει πολλά-
 κισ νὰ δεχομένη ὅλην τῆν σειράν, καὶ νὰ σηκώσῃ τῆν
 μνήμην ὅλα τῶ ἐπομῆν. Πολλάκις μάλιστα μόνος ὁ
 φόβος δεῖν νὰ μὴν τὰ λανθάσῃ γίνεται κίττια ἀρκε-
 τῆ νὰ εἰσάξῃ μίαν νέαν ιδέαν, καὶ νὰ κόψῃ τῆν συ-
 νέχισαν ὅλα τῶ ἐπιλοίπων.

Ζ'. Μὲ ὅλον ὅπῃ δεῖν μέσα πολλῶν ἐπαναλήψεων
 ἢμπορεῖ νὰ ἐμβῇ εἰς τῆν μνήμην καὶ μία σειρά λέ-
 ξεων, ὅπῃ δεῖν κατανοῶνται, ἢ δεῖν ἔχων κάμμιαν
 χέσιν ἀναμεταξύτων· μὲ ὅλον τῆτο ἢ ἀναλογία μετα-
 ξὺ εἰς τὰς λέξεις, καὶ τὰς ιδέας δεῖν τὰ σημασιόμνα-
 τας, καὶ περισσότερο ἢ ἐσωτερικὴ ἀναφορά μεταξύ τῆσ
 ἰδίων ιδεῶν συμβάλλων πολλά εἰς τὸ νὰ δικολιών
 τῆν μνήμην. Διὰ τί πολλὰ δικολώτερα θέλει μά-
 θῃ τινὰς εἶνα λόγον συνεπιδεικνύον εἰς μίαν γλῶσσαν
 συνεπιδεικνύον, ὡς εἰς μίαν ξοῖν· καὶ ἀκόμη δι-
 κολώτερα ἀπίσως αὐτὸς ὁ λόγος πραγματεύεται πρᾶγ-
 ματα ἢδη γνωσά· καὶ ἀκόμη πολὺ δικολώτερα ἀπίσως
 τὰ πρᾶγματα πραγματεύονται μὲ καθαρότητα καὶ τά-
 ξιν, καὶ τὰς ἀμοιβαίας ἀναφοράς, καὶ τῆν ἀμοιβαίαν
 ἐξάρτησίν τας. Εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις αἱ συνά-
 φειαι, ὅπῃ ἔχων αἱ ιδέαι ἀναμεταξύτων, καὶ αὐταὶ
 μὲ τὰς λέξεις, χρησιμίζων εἰς τὸ νὰ δικολιών πε-
 ρισσότερον τὰς σωμαφείας τῆσ ἰδίων λέξεων, ὅπῃ θέ-
 λει τινὰς νὰ βάλῃ εἰς τῆν μνήμην.

Η'. Ὅτι πρέπει νὰ κάμωμεν μίαν δευτέραν μετα-
 ξὺ

ξὺ τῷ ἀλησμόνῳ, καὶ τῷ μὴ ἐνθυμεῖσθαι· ἐκεῖνος ὅ-
 πῃ ἰξόβρει ὅτι ἔλαβε μίαν ἰδέαν, καὶ δὲν ἠμπορεῖ
 νὰ τὴν ἀνακαλέσῃ, λέγεται πῶς τὴν ἀλησμόνησεν·
 ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν ἰξόβρει μῆτε ὅτι τὴν ἔλαβεν εἶναι
 ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν ἐνθυμάται. Μοὶ ὁμιλεῖ εὐὰς δὲ
 εὐὰ ἀνθρώπον, ὅπῃ λέγει πῶς μοὶ εἶναι γνωστός,
 ὅμως ἐμὴν δὲν με ἔρχεται κανεὶν ἰχνοστέ· ἐγὼ
 λοιπὸν λέγω τότε ὅτι δὲν τὸν ἐνθυμῶμαι. Ζητῶ τὸ
 ὄνομα κανεὶν ἀνθρώπου, ὅπῃ ἰξόβρει, ὅτι τὸν ἀνό-
 μασα ἄλλαισ φοραῖς, καὶ πῶρα δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸν ἀ-
 νακαλέσω, λέγω ὅτι τὸν ἀλησμόνησα. Τὸ μὴ ἐνθυ-
 μεῖσθαι λοιπὸν ἀποκλείει κάθε ἀνάμνησιν, καὶ τὸ γὰ
 γνωρίζῃ τινὰς ὅτι ἀλησμόνησεν, ὑποθέτει μίαν ἀρ-
 χὴν ἀνάμνησεως.

Θ'. Ὅτι ἔχομεν δὲφορα παρδείγματα, ἀγαθὰ
 ἀπανία, μνημονικῶν ἐξαισιῶν. Εἰς τῆτο ἐπαινῶν πολ-
 λά οἱ Παλαιοὶ τὸν Θεμισοκλέα, τὸν Μιθριδάτῳ, τὸν
 Λέκελλον. Εἰς τὰς νεωτέρας ἐσάθη παρέρημος εἰς τὴν
 Ἰταλίαν ὁ Μαλιαβέκκιος. Ὁ Βίνκλερ λέγει ὅτι Βάλ-
 λισ ὁ παρέρημος Μαθηματικὸς ἄντας εἰς τὸ σκότος,
 καὶ δὲ τῆτο κάμγωντας λογαριασμοὺς με τὸν νῆν, ἠμ-
 πόρεσε νὰ ἔγαλῃ τὴν πῆραγωνικὴν ρίζαν εὐὸς ἀ-
 ριθμῶ πασαρακοντατειῶν χαρακτήρων. Ὁ Βογέτ διη-
 γεῖται παρὲ εἰαυτῶ, ὅτι ἐσιώθησε καὶ ἐβάσαζεν εἰς
 τὴν μνήμῳ τὴν Εἰσαγωγὴν, καὶ τὰς 45 παρῶτες πα-
 ρηγάφῃ τῶ παρὲ τῆσ ψυχικῶν δυνάμεων ἀναλυτικῶ
 Δοκιμῆσ παρὸ τῶ νὰ τὰ γράψῃ.

Ι', καὶ παρῶταῖον, ὅτι εἰς τὴν μνήμῳ εἶναι ἐ-
 πίσης βλαβερά καὶ τὰ δύο ἄκρα, καὶ ἡ μεγάλη καὶ ἡ
 πολλὰ ὀλίγη δὲκολία. Ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν ἠμπορεῖ νὰ
 σωδέσῃ ὅμῃ τὰς ἰδέας, μῆτε νὰ τὰς ἀνακαλέσῃ, εἶ-
 ναι δὲήθῃσ, ἢ βλάξ. Ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον αἱ ἰ-
 δέαι, καθῶς μόνον παρῶσαθῆν μαζὶ, σωδέονται με
 τὸσῳ δὲκολίαν καὶ δυνάμιν, ὅπῃ δὲν εἶναι πλέον
 κῦριος νὰ τὰς ξεχωρίσῃ, κλίνει εὐκόλα εἰς τὴν ξέ-
 λαν, ὁπότεν ἀπολεθῆσῃ ὅπῃ με εὐὰ τέτοιον δεσμόν

84 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

να εἰσάγῃ εἰς τὴν λόγῳ τὰς ἰδέαι ἔσθαι καὶ ἀσυμβίβαστοι. Μία ἀβολία μνήμης, ἡ ὁποία χωρηγεῖ ἐν καιρῷ τὰς ἰδέας, ὅπως ζῆνται, καὶ ὅπως μὲν τῶν τῶν ἔσθαι ἀβολύει ἀδύνατον, ἀλλὰ ὅπως ἐμποδίζε τὴν ἡσυχίαν τῆς σκέψεως, τῆς κείσεως, καὶ τῆς συλλογισμῶν, εἶναι βηδουμποτέρα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ Φαντασίας.

Τὴν φαντασίαν ἄλλοι τὴν οὐρίζον ἀλλέως, καὶ ἄλλοι ἀλλέως. Ὁ Κορυθλιακὸς μόνος τῇ ἔδωκε ἁφῶρες οὐρισμῶν εἰς ἁφῶρες ἔσθαι, καὶ πότε τὴν ἐκλαμβάνει εἰς τὴν σύννοιαν ἐκείνη, ὅπως ἡμεῖς ὠνομάσαμε μνήμην τῆς ἰδεῶν (Συγγράμ. Κορυθ. Τόμ. Α')., καὶ πότε τὴν ἀντιθέτει εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν, ὠνομάζοντάς τὴν μνήμην, ὅταν ἀναεόνη ἀδύνατος τὰς εἰκόνας, εἰς ἔσθαι ὅπως νὰ γνωρίζονται ὡς ἀπερασμέται· καὶ φαντασίαν, ὅταν τὰς ἀναεόνη μὲν τὴν δυνάμιν, ὅπως φαίνονται ὡς παρῶσαι (Τόμ. Γ'. σελ. 28.). πότε λέγει πῶς ἡ λέξις φαντασία παρήχθη ἀπὸ τὴν δυνάμιν τῆς παρῶσαι τὰς ἰδέας μὲν αἰδητικὰς εἰκόνας (Τόμ. 2. σελ. 323.). πότε τέλος πάντων ἀποφαίνεται ὅτι εἰλημμένη κατ' ὄλλω τὴν ἔκτασίν τῆς, θέλει νὰ εἴπῃ δυνάμιν τῆς συμπλέκει τὰς ποιότητας τῆς ἀντικειμένων, καὶ πλάττειν ἐξ αὐτῆς σιωδέτες, τῆς ὁποίων δὲν εἶναι κανεὶν ἀδύνατον εἰς τὴν φύσιν (Τόμ. 3. σελ. 163.).

Ἐκεῖνο ὅπως αὐτὴ ἔχει κοινὸν μὲν τὴν μνήμην, εἶναι ἡ ἀναεόσις τῆς ἀπερασμέτων ἰδεῶν· ἐκεῖνο ὅπως τὴν ξεχωρίζει ἀπὸ αὐτῆς, εἶναι παρῶτον ἡ ζωρότης, κατ' ὄλλω αὐταὶ ἀναεόγονται· ἀδύνατον ἡ δυνάμιν, ὅπως αὐτὴ ἔχει νὰ τὰς συμπλέκει καὶ ἁφῶρες

τρόπος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀεὶ λαμβάνεται καὶ ἡ δυνάμις τῆς γὰρ ἐνδύη ἀφηρημένης ἐνοίας μετ' εἰκόνας αἰσθητικής.

Τὴν φαντασίαν λοιπὸν ἡμεῖς ἠμποροῦμεν γὰρ τὴν ὀρίσασθαι δυνάμιν τῆς παρελάνειν ζωρῶς τὰς εἰκόνας τῆς ἀπερασμῶν πραγμάτων, καὶ τῆς συμπλέκειν καὶ συνθέτειν αὐτὰς ἁφ' ἑαυτῶν καὶ τὴν ἀρέσκειάν μας.

Ἀρχίζοντας ἀπὸ τῆς ζωρότητος τῆς ἀφ' ἑαυτῶν, ἐν ὅσῳ αἱ ἰδέαι τῆς ἀπερασμῶν πραγμάτων διεγείρονται ἑλαφρῶς καὶ ὡς ἐν μακρόθεν, τὸ δὲ εἶναι ἄλλο, ἢ μὴ μὴ καὶ ὅπου διεγείρονται ζωρῶς εἰς τὸν ὅπου τὰ πράγματα γὰρ φαίνονται ὡς πλησίον καὶ παρόντα, τότε ὀνομάζεται φαντασία.

Εἰς τὸν ἢ δυνάμιν τῆς φαντασίας Α'. εἶναι τὸσον μεγάλη, ὅπου κάμνει γὰρ πιστεύωμεν ὅτι ὄφισαται πραγματικῶς ἔξω ἀπὸ τὸν ἐαυτὸν ἐκείνο, ὅπου δὲ ὄφισαται ἢ εἰς τὴν ἀπλὴν φαντασίαν. Ἐχόμεν ἢ ἀδειγμα τῆς οἰκειότατον τὰ ὀνειράτα, εἰς τὰ ὁποῖα μᾶς φαίνεται γὰρ βλέπωμεν, καὶ γὰρ πιαίνωμεν τὸσα καὶ τὸσα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἢ δὲ ὑπῆρξαν ποτὲ, ἢ τότε βέβαια δὲ εἶναι παρὸν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας.

Β'. Ἀυτὴ μερικῶς φοραῖς καταπᾶ εἰς τὸ γὰρ μεταμορφῶν τὰ ἐνεσῶντα αἰσθήματα, καὶ γὰρ κάμνει γὰρ φαίνονται τὰ παρόντα ἀντικείμενα πάντα ἁφ' ἑαυτῶν ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου εἶναι. Ἐμβαίνοντας τὴν ῥύκτη εἰς τὸν ἢ ἐν ἐνός, δεῖλῃ παιδός, ἢ ἐνός ἀνδρός ἀδυνατῆ μία σκιά, γίνεται εἷς φαντασμα φρικτότατον. Ἐπὶ τὰς μανικὸς καὶ εἷας βελός εἰς τὰ πρόσωπα, καὶ εἰς τὰ πράγματα, ὅπου ἔχεν ἢ ἐμφορῶν τὸς δὲ βλέπειν, ἢ εἰκόνας ἢ ἀλλοκότους, ὅπου τὸς ἀφ' ἑαυτῶν ἢ ἐφ' ἑαυτῶν φαντασίαν.

Γ'. Μερικῶς φοραῖς μᾶς κάμνει καὶ τελείως ἀνασῆτες εἰς τὰ ἐνεσῶντα αἰσθήματα, ὀναχολῶντας ὄλλω μας τὴν ἢ προσοχὴν εἰς τὰς εἰκόνας, ὅπου μᾶς διεγείρει. Ἐπὶ τὰς ἀφ' ἑαυτῶν βεβυθισμῶς μετ' ζωρότητος εἰς

τῷ θεωρεῖν μιᾶς ὑποθέσεώς τε, ἢ μιᾶς δίκης, θέλει ἀπεράσει ὑπὸ τὰς πλέον πολυανθρώπων ἀγείας, χωεῖς γὰρ σοχαθῆ ἐκείνης, ὅπῃ ἀπαντᾶ, χωεῖς γὰρ αἰθανθῆ τῆς θορύβου, ὅπῃ πλήτταν τῷ ἀκοίῳ τε, χωεῖς γὰρ καταλάβῃ μήτε τῆς ὠθισμῶς, ὅπῃ λαμβάνει ὑπὸ σῆα καὶ ὑπὸ ἄλλο μέρος. Οὕτως ὁ Ἀρχιμήδης ἐπιδιδουμῶς εἰς τῷ μελέτῳ τε, δὲν ἐκατάλαβε τῷ ἄλωσιν ἰῶ Συρακυσῶν. Οὕτως ὁ παπᾶς τῆ Καλαμᾶ ὑποξενέμῳς θεληματικῶς ὑπὸ τὰς αἰδήσεις, δὲν αἰδανῶνταν πλέον μήτε τὰ κεντήματα, μήτε τὰ καύματα· τὸ ὅποιον τῆτο (αἰσῶς τὸ παράγμα δὲν ἦτον ψεῦδος) δὲν ἠμπορεῖσεν ἀλλέως γὰρ τὸ κάμνη, ὡδᾶ ἐναχολέμῳς προσεκτικᾶ με σφοδρᾶν φαντασίῳν εἰς κᾶνσῆα βαθιῶν σοχασμῶν. Καὶ ὁ Καρδάριος ἔλεγε ὡδᾶ ἑαυτῆ (ὡδᾶ) ποικιλοτ. Βιβλ. 8. Κεφ. 43.), ὅτι ὅταν ἠθελεν, ἔμβαινον εἰς μίῳ τέτοιαν ἔκστασιν, ὅπῃ μῆ βίας ἤκεν ἀμυδρῶς τὰς φωνὰς ἐκείνων, ὅπῃ ὠμιλῶσαν, χωεῖς γὰρ καταλαμβάτη πλέον τῷ σῆσιῳν.

Δ'. Πολλὰκις ἐναντίον μᾶς κάμνει γὰρ λαμβανόμεν αἰδήματα ἐκεῖ ὅπῃ κᾶνσῆα ἀντικείμενον δὲν ἐνεργεῖ πραγματικῶς ἐπᾶνῳ εἰς τὰς αἰδήσεις μας. Τῆτο συμβαίνει μάλισα εἰς τῆς ἀρρώσεως, ὅπῃ λέγονται φαντασιῳδεις (ὑποχονδριακοί), οἱ ὅποιοι πισθεῖν γὰρ αἰδανῶνται ἐκεῖνο, ὅπῃ φαντάζονται· καὶ τῆτο ἐπειδὴ ἡ φαντασία τινάζωντας με σφοδρότητα τὰς ἴνας τῆ ἐγκεφάλου, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι συνδεδεμῶν σῆα δοθεῖν αἰδῆμα, κάμνει τῷ ψυχῶν γὰρ δοκῆ ὅτι ἔχει ἀληθινὰ σῆα τέτοιον αἰδῆμα. Τῆτε τῆ παράγματος μᾶς ἀναφέρει σῆα ὡδᾶδειγμα ὡδᾶδοξότατον ὁ Π. Μαλεμβράγχιος (Ἐξέτασ. Ἀληθ. Μέρ. 2. Κεφ. 7. Ἀειθ. 2.) ἐκεῖ ὅπῃ λέγει ὅτι μία δελδύτητα ὄντας ὑαγκασμῆν γὰρ κρατῆ τὸν λύχρον, ὅπῃ ταν ἡ κυράτης ἐπῆρσεν αἶμα εἰς τὸ ποδάει, καθῶς αἰοίχθῆκεν ἡ φλέβα τῆς κυρᾶς, ἐκυριόθη ὑπὸ σῆα τέτοιον φόβον ἢ δέλη, ὡσεὶ πολλαῖς ἡμέραις μῆ τῆυτε αἰδᾶ-

αἰδανένταν εἰς τὸν πόρον σφοδρότατον εἰς τὸν ἴδιον τόπον τῆ πεδός, ὅπως εἶδε νὰ ἔμβη τὸ σμιλίον (νυσέρι) εἰς τὸν πόδα τῆς κυρᾶς, ὁ ὁποῖος τὴν ἠπάγκασε νὰ πέσῃ εἰς τὸ κρεβάτι· εἰς τὸ ὅποιον, αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, ἄλλη αἰτία βέβαια δὲν ἠμπορεῖ νὰ ποροαρμολῇ, ἀλλὰ ἡ δυνάμις τῆς φαντασίας, ἡ ὁποία ἔχωντας πάντοτε ἔμπροσθέν της τὸ νυσέρι χαμηλόν εἰς τὸ ποδάρι, ἔκαμνε τὴν δεξιάν νὰ αἰδανέται τὸν ἐκ τῆς πόρου τοιαύτης λογῆς, ὡς αὐτὸ νὰ ἐκοντάτο.

Πολλοὶ ὡθὲν τὴν δυνάμιν τῆς φαντασίας περαιτέρω, καὶ θέλουν πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι πολλὰ περατώδη μέλη, καὶ ἐκεῖνα τὰ σημεῖα, ἢ αἱ κηλίδες, ὅπως πολλὰ λίκυ φαίνονται εἰς τὰ βρέφη, καὶ ονομάζονται κοινῶς (εἰς μερικὰς τόπους) θελήσεις, ἢ ἐπιθυμίαι, ἢ ἐλαιαίς, κρέμονται καὶ αὐτὰ ὑπὸ τὴν ἴδιαν φαντασίαν τῆς μητέρας. Ὅμως μὲ πόϊον ζόπον ἢ ἰδέα, ὅπως ἔχει ἡ μητέρα φέρει εἶπεν εἰς τὸν χαμοκεράσῃ, ἢ εἰς τὸν κερασιῶν, ἢ μίαν ἐλαιαίς, καὶ ἡ ἐπιθυμία ὅπως αἰδανέται ἵνα νὰ λάβῃ καὶ νὰ φάγῃ ἢ τὸ εἶναι ἢ τὸ ἄλλο, ἠμπορεῖ νὰ ἐγκολάσῃ εἰς τὸ βρέφος, (τὸ ὅποιον εἶναι εἰς τὸν τελείως διαφορετικόν ὑπὸ αὐτὴν τὴν μητέρα) τὸ χῆμα, ἢ τὸ χῶμα ἐκεῖνα τὰ χαμοκεράσῃ, ἢ τὰ κερασιῶν, ἢ τῆς ἐλαιαίς, εἶναι τῆ ἀληθείᾳ δυσκολώτατον νὰ τὸ καταλάβῃ τινὰς (1)· καὶ ὅλοι οἱ

Φυ-

(1) Ο Π. Μαλεμβράγγιος ἀναφέρει δύο ἄλλα παραγγελάκια ἀκόμη δυσκαταληπτότερα (Ἐξήτασ. τῆς Ἀληθ. Βιβλ. Β'. Κεφ. Ζ'. Ἀειδ. 3.) ἵνα δύο γυναικίνας ἐγκασρωμένους, ὑπὸ τῆς ἐπίσεως ἢ μίᾳ βλέπωντος εἰς τὸν καθῆρον ζοχιδέντα ζωιανόν, ἐγέννησαν εἰς τὸν ἴδιον, ὅπως εἶχε τὰ κόκκαλα τῆς βραχιόνων καὶ τῆς σκελῶν τζακι-σμέλα, καθὼς ἐκεῖνα τὰ καθῆρον. Ἡ ἄλλη βλέπωντας ἀσκαρδαμυκτὴ τὴν εἰκόνα τῆς Σάνης Πίς τῆς Ε'. ὅπως ἐκκρίναν μετὰ πομπῆς τὴν ἀγιόπαιτεν εἰς τὸ Ἰαεῖσι, πῶν ἐτύπισεν εἰς τὸ βρέφος τοιαύτης λογῆς, ὅπως τὸ ἐγέννησε κατὰ πάντα ὁμοίωτατον μὲ τὸν κῆνον, χωρὶς νὰ τὸ λείπῃ μίση τὸ νεκρόρον, καὶ τὸ χῆμα τῆς

88 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

Φυσιολόγοι τὴν σήμερον λέγουν συμφώνως, ὅτι αὐταὶ αἱ κηλίδες (αἱ ὁποῖαι καὶ ὁμοιάζον πολλάκις εἰς τὰ κεράσια, ἢ τὰ χαμοκέρασα, ἢ ἄλλα παρόμοια φράγματα, καθὼς καὶ νέφη εἰς τὰς λεόντας, ἢ εἰς τὰς ἵππους, ἢ εἰς τὰς ὀπλισμένους ἀνθρώπους, ὅπερ χειματίζει σίτοσι ἢ φαντασία τῆς θεατῆρος) προέρχονται ἄπο τυχαῖα ξεχίσματα μικροτάτων ἀγγείων, ἢ τῶν κελλῶδους ὑφάσματος, ὅπερ συμβαίνειν εἰς τὰ ἴδια βρέφη, χωρὶς νὰ ἔχη καμμίαν μετοχὴν εἰς αὐτὰ ἢ φαντασία τῆς μητέρων.

Περὶ τῆς δυνάμεως τῆς φαντασίας εἰς τὸ νὰ συμπλέκη τὰς ιδέας καὶ διαφόρους ἔσους, καὶ ἄπο αὐτὰς νὰ πλάττη ἀδυσάσεις πάντη καινοῦ ἔσους, ἔχομεν ἄδιδειγμα αἰδιότητος τῆς Ποιητῆς, καὶ Ζωγράφου. Διὰ τί πῶς ἤθελεν ἠμπορέσει ὁ Βιργίλιος νὰ περιγράψῃ μὲ τὸσύν ἀκρίβειαν (εἰς τὸ Β' τῆς Αἰνεϊάδος τε) τὴν πυρκαϊάν τῆς Τροίας, καὶ τὰς ἀδυσάσεις τῆς διαφόρων φραγμάτων, ὅπερ ἐκεῖ διηγείται, ἀίσιως ἢ φαντασίαι τε δὲν τὴν ἔβανον ὑπὸ τὴν αὐτὰ τὰ φράγματα μὲ τὸσύν ζωρότητα, ὡς αὐτὰ ἢ ἢ ἢ αὐτόπτης μάρτυρος καὶ θεατῆρος; Ὅθεν εἰς τὰς Ζωγράφου, καὶ Ποιητῆς απαιτεῖται ἀναγκαίως μία ζωρὰ φαντασία· ἐπειδὴ ἄπο αὐτῶν κρέμονται ἐκεῖνη ἢ δεινότης εἰς τὸ νὰ ὀπιοῦ φράγματα καινοφανῆ, καὶ ἐκεῖνη ἢ ἐνέργεια εἰς τὸ νὰ τὰ ζωγραφίσει μὲ ζωρότητα

καὶ

πέφασίων ὅπερ τὴν ἐσολίζαν, μὲ τὴν διαφορὰν μόνον ὅπερ τὴν τὸ βρέφος εἶχε τὸ τεκτόρον εἰς τὰς ὠμους, ἀπὶ νὰ τὸ ἔχη εἰς τὴν κεφαλῶν.

Ἐκεῖ ὅπερ ἀκόνται παρόμοια διηγήματα ἀρέπει αὐτῶν νὰ ἐξετάζεται κατὰ ἢ ἀλήθεια τῶ φραγματος, ἢ ὁποῖα συνειδέσει ὡς ἔστι τὸ πλείστον νὰ ἀλλοιῖται πολλά· ἔπειτα νὰ διεκρίνεται ἢ αἰτία εἰς καμμίαν τυχαίαν συνδρομῶν, καὶ ὅχι εἰς τὴν φαντασίαν τῆς μητέρων, ἢ ὁποῖα δὲν ἠμπορεῖ βέβαια νὰ ἔχη τὸσύν δυνάμιν.

καὶ ἐναργεῖαν, ἔξ' τὰ ὁποῖα αὐτὰ θαυμάζονται πε-
ρισσότερον τὰ αἰετορρήματα τῆς.

Αὕτη ἡ δυνάμις τῆς φαντασίας εἶναι προσέτι ἐκεί-
νη, ὅπερ μᾶς κάμνει νὰ ἐνδύωμεθ' ἐν αἰδητῆς εἰκό-
τας τὰς ἐννοίας τῆς αὐτῶν, καὶ ἀφηρημένων παραγμά-
των, ἔξ' τὰ ἠμποροῦμεθ' ἐν τῷ μέσῳ νὰ τὰς πα-
ραταίγωμεθ' ἐπιπολεῖον εἰς τὴν ἄνοιαν. Κατὰ τῶτον
τὸν ἄופן φανταζόμεθα τὸν Θεὸν ὡς Βασιλέα διοι-
κῶντα ἐπάνω ἄπο τῆς Οὐρανῆς, καὶ κυριεύοντα τὸ
πᾶν· τῆς Ἀγγέλων ὡς νέας πτερωτῆς ἔχθρόντας τα-
χύτητα ἄπο μίαν ἄκρην τῆ Κόσμου εἰς ἄλλω, ἔξ'
νὰ ἐκτελεῖν τὰ προσάγματα τὰ· τὰς ἀρετὰς ὡς ἔξ' ὀ-
χῆς γυναικῆς σολισμῆς μεθ' ἑσθ' ἑσθ' ἑσθ' ἑσθ', ὅπερ
τὰς ἔκτεινεν μίαν ἄπο τῆς ἄλλω· τὰς κακίας ὡς
τέρατα ἄχρημα, τείνοντα πάντοτε εἰς τὸ νὰ μᾶς βλά-
πτων ἢ νὰ μᾶς πόλεμων, ἢ τὰ λοιπὰ ὡσαύτως.

Αὐτῶν τῶν δυνάμιν ὅμως τῆς φαντασίας οἱ Φιλό-
σοφοι πρέπει νὰ τῶν μεταχειρίζονται μεθ' ἀποσοχῆς
μεγάλω· ἐπεὶ εἶναι ἄπειρα τὰ σφάλματα, ὅπερ
ἠμποροῦν νὰ προέλθωσιν ἄπο αὐτῶν εἰς τὴν ζήτησιν
τῆς ἀληθείας (1), καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεθ' εἰς τὴν
Λογι-

(1) Ἡ δυνάμις τῆς φαντασίας φθάνει πολλάκις νὰ κάμνη εἰς
νὰ λαμβάνη ὡς παραγμᾶτα ἀληθινὰ τὰ ἴδια τὰ πλάσματα. Ἐ-
νας καυχηματίας συνηθισμῆς νὰ μεγαλιώη τὰς αἰετορρήματ' αὐτῆς, καὶ
νὰ πλάτῃ ὅπερ δὲν ἔχει ἀληθινὰς, διηγουμένη πάντοτε εἰς εἰς
ἢ ἄλλον αὐτῆς τὰς αἰετορρήματ' αὐτῆς, ὅσον βαθεῖα ἐντυπώνει τὰς εἰκόνας
τῶν, καὶ μεθ' ὅσον ζωντανὰ τὰς ἀνακλῆι, ὅπερ φθάνει τέλος
πάντων νὰ πισθῇ ἢ αὐτῆς ὁ ἴδιος ἔξ' ἀληθινὰ τὰ πλάσματα τὰ.
Τῶτον συμβαίνει, ἐπεὶ ἡ δυνάμις, μεθ' ὅσον παρακατακλῆι
εἰς αὐτὸν αὐτῆς αἱ ἰδέαι, τὰς ὁποίας ὁ Χυμ' ὀνομαζέει ἰδέαι
τῆς φαντασίας, ὡς ἴση μεθ' ἐκείνῃ τῆς ἰδεῶν, ὅπερ ἀφ' ἑσθ' ἑσθ'
τῶν ἀπο τῆς παραγμᾶτικῆς ἀφ' ἑσθ' ἑσθ' ἑσθ', τὰς ὁποίας ἐκείνος ὀνομα-
ζέει ἰδέαι τῆς μνήμης, κάμνει ὅπερ αὐτῆς (ὁ καυχηματίας) νὰ
μὲν διακρίνη πλέον τὰς ἀφ' ἑσθ' ἑσθ' ἑσθ', καὶ νὰ τὰς ἐκ-

90 Τμήμ. Β'. Διψάμεν τῆς Ψυχῆς.

Λογικῶ (Μέρ. Α'. Τμήμ. 5'. Κεφ. Β'), καὶ πε-
ελασώτερα ἀκόμη ἐκεῖνα, ὅπῃ προέρχονται ἀπὸ αὐτὴν
εἰς τὴν ζήτησιν τῆς ὀδαιμονίας, καθὼς θέλουσι ἰδῆ
εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε.

Κ Ε-

λαμβάνη ὅλας ἐπίσης ἀληθείας. Πόσαις φοράς δὲ ἀκολουθεῖ τὸ
ἴδιον εἰς τὰς ὑπόπτες καὶ θειλὰς ἀνθρώπων, γὰρ πέρνειν δεῖ ἀληθεί-
νὰ καὶ πραγματικὰ τὰς ὑποψίας, καὶ τὰς φανταστικὰς φόβους τῶν!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ Θελήσεως.

Θέλησις είναι εκείνη ἡ δυνάμις, ὅπως ἔχει ἡ ψυχὴ εἰς τὸ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἀσπάζεταιται, ἢ νὰ ἀποφύγῃ εἰς τὸ παράγμα, καὶ νὰ ἐκλέγῃ τὸ εἰς αὐτὸ ὡς μακρότερον παρά τὸ ἄλλο.

Ἡ ψυχὴ ὅμως οὐκ ἀποφασίζει τίποτε, καθὼς εἴπαμεν ἄλλῃ (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Α'), χωρὶς τέλος καὶ σκοπὸν, ἢ ἕνεκα νὰ ἀπολαύσῃ μίαν ἡδονὴν, ἢ ἕνεκα νὰ ἀποφύγῃ μίαν ἀλγυδόναν.

Ὅθεν ἕνεκα νὰ δώσωμεν μίαν πλήρη εὐνοίαν ὅλων ἐκείνων, ὅπως ἀνήκον εἰς τὴν θέλησιν, πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῆς ἡδονῆς, καὶ τῆς ἀλγυδόναν, καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν βαθμυδὸν εἰς ὅλα τὰ ὑπολοίπα παράγματα, ὅπως ἔχον κοινωνίαν μετὰ αὐτῶν.

Θέλωμεν ὁμιλήσει λοιπὸν πρῶτον περὶ τῆς φύσεως τῆς ἡδονῆς, καὶ ἀλγυδόνος, καὶ τῆς καλῆς καὶ κακῆς, ὅπως τὰς προξενῶν· εἵπειτα περὶ τῆς ὀρέξεων καὶ τῆς παθῶν, ὅπως προέρχονται ἀπὸ αὐτῶν· μετὰ ταῦτα περὶ τῆς ἐπιρροῆς, ὅπως αὐτὰ ἔχον ἐπὶ αὐτὰ εἰς τὰς διορισμὰς τῆς θέλησεως, καὶ τῆς ἁφῶν ἁφῶν ἁφῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἡ δυνάμις τῆς βέλεσθαι δέρεται εἰς τὴν ψυχῶν καὶ τὸ μακρὸν καὶ ἥττον ἀνεπτυγμένη καὶ ἐκτεταμένη· καὶ περὶ αὐτῶν τῶν αἰτίων, ὅπως ἡμπορεῖν νὰ τὴν προσδιορίσωμεν, καὶ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς διορισμῶν τῆς.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς φύσεως τῆς Ἡδονῆς, ἔ τῆς Ἀλ-
γηδόμος, τῆ Καλῆ, ἔ Κακῆ.

Ενας ἀνθρώπος πειθισμὸς ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐ-
πέχειρίθι, δεῦ εἶναι πολὺς καιρὸς, νὰ δείξῃ, ὅτι
κάθε ἡδονήμας κρέματα ἀπὸ τῶν ταχέων παῦσιν
μίας ἀλγηδόμος προσημῆς, ἢ μίτε ἀπέδειξεν ἴσως
τινάς ποτὲ τόσον καλά πόσας ἡδονὰς χρεωστῆρι εἰς
αὐτῶν τῶν ταχέων παῦσιν (Ἰδέαι περὶ φύσεως ἡ-
δονῆς).

Εγὼ ὁμῶς νομίζω ὅτι πολλὰ ὀλίγοι θέλει νὰ
εἶναι ὑπόχρεοι εἰς αὐτῶν μόνῳ διὰ ἑλάστις τὰς ἡ-
δονὰς· διὰ τί φαίνεται ὅτι πολλὰ σκληρὰ ἡθελεν εἶ-
ναι πρὸς ἡμᾶς ἡ Φύσις, ἀτίσως δεῦ ἡθελε νὰ μᾶς
χαρίσῃ καμμίαν ἡδονῶν, ὅπῃ νὰ μὴ ἀγοράζεται
μὲ τῶν βαρείων τιμῶν μίας προσημῆς ἀλγηδόμος.

Ἡ καθολικωτέρα ὁμῶς δόξα, ὅπῃ φαίνεται καὶ
καλλίτερα ἐπεσημῆρι ἐπάνω εἰς τῶν πείρων, εἶναι
ὅτι ὁποιαδήποτε προσβολὴ ἐν ὅσῳ προξενεῖ εἰς τὰς
νευρικός ἴνας μίαν κίνησιν ἀρετῶν, συγκρασημῶν,
καὶ κανόνικῶν, προξενεῖ εἰς τῶν ψυχῶν εἴνα ἀδθημα
ἡδονῆς, καὶ τῆτο δεῦ γίνεται λυπηρὸν, πῶσα ὁπόταν
ἢ ἀπὸ μεγάλῳ ὄρμῳ αἰ νευρικός ἴνες ἐνοχληθεῖν,
ἢ διασπαθεῖν ἢ ξεσχιδεῖν, ἢ ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐξερ-
κειων κραθεῖν ὑπερβολικά (1).

Διὰ

(1) Κάθε λυπηρὰ προσβολὴ (λέγει ὁ κύβ Βορέτ εἰς τὸ πᾶσι
τῆς ψυχικῶν δυνάμεων δοκίμιοντα) τείνει φυσικῶς εἰς τὸ νὰ δια-
λύσῃ τὰ συχῆτα τῆς ἰσῶν· ἢ ὁ αἰσθημῆς Μπερφέων λέγει πάλιν
ὅτι λυπηρὰ προσβολὰ εἶναι μόνον ἐκείναι, ὅπῃ τείνου εἰς τὸ νὰ
μᾶς ἀφαιήσῃν.

Διὰ τὴ κατ' εἴας ἡμπορεῖ νὰ εἶναι μάρτυς εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, ὅτι μία ἀρεσὴ προσβολὴ ὁσμῆς, χυμῶ, ἤχε, χλυαρότητος, ἢ δροσισότητος ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀρεσὴ κατ' ἑαυτὴν, καὶ χωρεῖ νὰ ὑποδοθῆ ἢ ἡδονήτης εἰς τὴν παύσιν καμμίαν προσηγεμένης ἀλγηδόνας.

Ὅμως ἐδῶ κληταται τὸ ζήτημα, ἀν ὅλαι αἱ προσβολαὶ εἶναι φύσει ἢ ἡδονικαὶ ἢ λυπηραὶ, ἢ εἶται καὶ μερικαὶ ἀδιάφοροι.

Ἡ πείρα μᾶς διδάσκει ὅτι πολλὰ αἰδήματα ἀρχίζον ἄπο τὸ νὰ εἶναι ἡδέα, καὶ αὐξανόντας βαθμηδὸν τελειόνον εἰς τὸ νὰ εἶναι ἀλγεῖνά. Ἀνίσως εἴας βάλη τὸ χέρι τε εἰς τὴν φωτίαν μακρὰν εἴα τὸσον δάσημα, ἀρχίζει νὰ αἰδανέται τὴν θερμὴν, ὅμως ἀμυδρῶς, καὶ ἀναλόγως ἀμυδρὰ εἶναι καὶ ἡ ἡδονή τε ὅσον πλεονάζον πλησιάζει τὸ χέρι τε εἰς τὴν φωτίαν, αὐξανόντας τὸ αἶδημα, αὐξάνει καὶ ἡ ἡδονή, ἕως ὅτε φθάνοντας εἰς μίαν τὸσῶν πλησίασιν, ἡ ἡδονὴ μεταβάλλεται εἰς ἀλγηδόνα.

Λοιπὸν καὶ τὸν νόμον τῆς συνεχείας, ὅτε ὑπερασπίζεται ὁ Δεῖβνήτιος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ, καὶ καὶ τὸν ὁποῖον θέλον ὅτι ἡ Φύσις προβαίνει εἰς ὅλα πάντοτε βαθμηδὸν, καὶ ὄχι ποτὲ ὑπερπηδῶσα, ἡμπορεῖσα μὲν νὰ εἴπωμεν, ὅτι καὶ εἰς τῆν τὴν πείρασιν τὸ αἶδημα δὲν ἀπὸ τῆν δόξης ἄπο τῆν ἡδονῆν εἰς τὴν ἀλγηδόνα, ἀλλὰ ἡ ἡδονὴ ἄπο τῆν ἐξοχλῶ, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔφθασε, καταβαίνει βαθμηδὸν εἰς τὴν ἐλάττωσιν, καὶ καταπᾶ εἰς τὸ μηδέν, ἢ εἰς ἀδιάφοριαν πρὸς τὸ νὰ μεταβληθῆ εἰς ἀλγηδόνα. Ἀγκαλὰ ἐγὼ ἀμφιβάλλω, μήπως αὐτὸ τὴν καὶ βαθμῶς ἐλάττωσιν τῆς ἡδονῆς, καὶ μάλισα τὴν εἴασιν τῆς ἀδιάφορίας δὲν τὴν σοχάζεται κανενῶς εἰς αὐτὸ τὸ πείραμα.

Ἀλλ' ἴσως μερικοὶ θελήσων νὰ ἰξῶρον ὄχι ἀν εἶναι κατάστασις ἀδιάφορίας εἰς τὴν ἄπο ἡδονῆς ἀλγηδόνα, καὶ ἀπ' αὐτῆς εἰς ἐκείνῶν μετάβασιν, ἀλλὰ ἀν εἶναι αἰδήματα εἰς τὴν ἀρχῆν τε καὶ κατ' ἑαυτὰ ἀδιάφορα.

Λοιπὸν ὅτι μερικά αἰδήματα εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀ-
 διάφορα, ὅτι πᾶσαδείγματα χάριν ἢ θεῶα ἐκείνων τῶ
 ἰντικειμένων, ὅπῃ ἔχομεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν, ὁρῶ μᾶς
 προξενεῖ καμμίαν εὐαίδητον ἠδονῶν, μῆτε ἀλγηδόνα
 φυσικῶν, τῆτο μοί φαίνεται, ὅτι εἶναι ἀρκετὰ ἀποδε-
 δειγμένων ἀπὸ τῶν πείρων.

Εγὼ ὅμως ἀμφιβάλλω ἀν συμβαίη τὸ ἴδιον καὶ
 εἰς τὰ βρέφη. Αὐτὰ τὰ ἴδια αἰδήματα, ὅπῃ εἰς ἡ-
 μᾶς εἶναι τὰ πλεον ἀδιάφορα, κλίνω νὰ πισθῶω, ὅ-
 τι εἰς τὰ βρέφη εἶναι πάντοτε σωφροδύμνα μὲ καμ-
 μίαν ἠδονῶν ἢ ἀλγηδόνα δαίδητον· καὶ τῆτο δια ὄσω
 αἰτίας· πρῶτον κατ' ὅτι ἡ μεγαλιτέρα ἀντίστασις,
 ὅπῃ κάμνεν αἱ ἴνες εἰς τὰς πρῶτας προσβολὰς, πρέ-
 πει νὰ κάμνεν τὴν ψυχῶν, καθὼς λέγει ὁ Βονέτ, νὰ
 λαμβανῆ σὺν αἰδήμα μεγαλιτέρον· δούτερον κατ' ὅτι
 μῶν ὄντας τότε ἡ ψυχὴ πειρασασμένη εἰς ἄλλα
 πράγματα, πρέπει νὰ ἐπιδίδεται ὅλη εἰς τὰς προσβο-
 λὰς, ὅπῃ μίαν κατόπι τῆς ἄλλης λαμβάνει, καὶ δια
 τῆτο νὰ τὰ αἰδάνεται πειρασότερον (1).

Τὸ αἶτιον, δια τὸ ὅποιον τὸσα αἰδήματα δια τῶν
 πολυκμερίαν γίνονται εἰς ἡμᾶς ἀδιάφορα εἶναι πρῶ-
 τον, ὅτι αἱ ἴνες λαμβανῶντας πολλάκις τὰς αὐτὰς
 προσβολὰς, ἀποκτῆν μεγαλιτέραν δυνησιῶν, κάμνεν
 ὀλιγωτέραν ἀντίστασιν, δοκιμάζεν μικροτέραν θλίψιν,
 καὶ ἐπομῶως προξενῶν μικρότερον αἰδήμα (2)· δούτε-
 ρον ὅτι ἡ ψυχὴ ὁπόταν ἀρχίζει νὰ λαμβανῆ διάφορα
 αἰδή-

(1) Καὶ ὁ Αἰβῶ Κενδιλιακ εἰς τὸν Ἀνδριάντα τε εἰς τὰς ἀρ-
 χὰς δὲν δέχεται σάσιν ἀδιαφορίας (Πραγματεῖα περὶ αἰδημά-
 των Μέρ. Α. Κεφ. Β'. §. 24.).

(2) Nous perdons du coté des sensations, ce que nous
 gagnons du coté de l'expérience: ἡμεῖς χάνομεν ἀπὸ τὸ μέ-
 ρος τῶν αἰδημάτων, ἐκείνο ὅπῃ κερδίζομεν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πεί-
 ραίς, λέγει καὶ ὁ Αἰβῶ Βερβολόμαϊος (Πειρηγ. τῶν νέων Ἀγαχάρ-
 σιδος Τομ. Β. σελ. 7.).

αιδήματα κῆ ἄπο αὐτὰ ἄλλα δωιατώτερα κῆ ἄλλα ἀ-
 θραέστερα, ἐναχολεῖται φθρασώτερον εἰς τὰ ἰχυρότε-
 ρα, κῆ τὰ ἄλλα ἢ ὀλίγον τὰ σοχάζεται, ἢ ἐλάχισον
 φροντίζει, κῆ ἐπομύως τὰ θεωρεῖ ὡς τελείως ἀδῆ-
 φορα.

Εἰγὼ νομίζω προσέτι ὅτι εἰς τὰ βρέφη πολλὰ
 προσβολαὶ φροβαίνεν μὲ τὸν βαθμὸν, ὅπῃ ἀρχίζεν
 ἄπο τὸ νὰ εἶναι ἀλγεινὰ (1), κῆ ἐπειτα μὲ τὴν
 χῆσιν κῆ συνηθειῶν γίνονται ἡδεῖς, κῆ τελειόνεν τέ-
 λος πάντων εἰς τὸ νὰ εἶναι ἀδῆφοροι. Παρατηρῶ τῆ-
 λάχισον, ὅτι τῆτο ἀκολυθεῖ κῆ εἰς ἡμᾶς τῆς ἰδίας,
 κῆ μάλιστα εἰς τῆς χυμῆς κῆ εἰς τὰς ὀσμάς. Εἶνας
 χυμῆς πολλὰ δρυμῶς λυπεῖ εἰς τὴν ἀρχὴν, κῆ δὲν
 ἀρέσκει· κατ' ὀλίγον ὀλίγον τὸν συνηθίζει ὁ ἐρανί-
 σκος, κῆ τὸν δὲρεσκε τέλος πάντων ἀρεσὸν, κῆ ἢ
 πολλὴ χῆσις ἢ κατὰχῆσις φθαίνει εἰς πολλὰς νὰ
 καταιήση τὸν ἐραιήσκον τὸσον ἀμβλυῶ, ὅπῃ νὰ μὴ
 αἰδαίνεται πλέον τίποτες. Καὶ δὲν βλέπομῃ ἀνδρῶ-
 πε; νὰ συνηθίζεν εἰς τὰς πλέον βρομεράς, κῆ συγ-
 χαμεράς μυρωδίας, τὸσον ὅπῃ νὰ μὴ ἐνοχλῆνται
 πλέον ἄπο αὐτὰς, κῆ χεδὸν μῆτε νὰ τὰς αἰδαίνω-
 ται;

Παρατηρῶ προσέτι, ὅτι αἱ προσβολαὶ, ὅπῃ ὀγλι-
 γωρότερα κῆ κοινότερα γίνονται εἰς τὰ βρέφη ἀδῆφο-
 ροι, εἶναι μάλιστα ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας αὐτὰ λαμβά-
 νεν συνηθέστερα, κῆ ἐπομύως συνηθίζεν φθρασώτε-
 ρον, ὅπῃ ἔστιν ἐκεῖναι τῆς ὀράσεως. Ἀλλὰ κῆ ἢ ἰδίᾳ
 προσβολὴ τῆ φωτὸς, ἢ ὁποία ὁπόταν εἶναι μετρία
 γίνεται τέλος πάντων τὸσον ἀδῆφορος ὡς πρὸς τὴν
 ἡδο-

(1) Τὰ συχνὰ κλαύματα, ὅπῃ κἀμνεν τὰ βρέφη εἰς τὰς πρῶ-
 τὰς ἡμέρας, εἶναι σημεῖον ὅτι εἰς αὐτὰ αἱ πρῶται προσβολαὶ αἱ
 πειροτότεραι εἶναι ἀλγεινὰ, ἄπτελεσμα, τὸ ὁποῖον ἀναγκάως
 ἀρέπει νὰ ἀκολυθῆσῃ ὄχι τὴν μεγάλῃν ξυφρότητα κῆ αἰδησιὴν
 τῆ ἰγῶντες.

ἡδονῶν, ὅσα πρέπει νὰ νομιθῆ εἰς τὴν ἀρχὴν τοιαύτη· διὰ τὴν ἡξυρόμην ὅτι οἱ ἐκ ἡμετέρας τυφλοὶ, ὅπου τὰς σηκωθῆν οἱ καταράκται, ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ φῶς, ὅπως ἔχει λόγους εἶναι ἀδιάφορον, λαμβάνουν εἰς τὰς ἀρχὰς μίαν τὴν δυνάμιν προσβολῶν, ὅπως ὅσα ἡμπορῆν νὰ τὴν ὑποφέρουν, καὶ πρέπει νὰ τὰς σωηθῆσιν κατ' ὀλίγον ὀλίγον· εἰς τὴν ὁποίαν πρὸς τὰς ἀπεριεῖν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὰς ἰδίαις βῆσι βαθμῶν τῆς ἀλγηδόνος κατ' ἀρχὰς, ἐπειτα τῆς ἡδονῆς, καὶ τέλος φθάνουν εἰς τὴν ἀδιάφορίαν.

Εἰς τὴν Λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Α'.) εἰπαμὴν ὅτι αἱ ἡδοναὶ, καὶ ἀλγηδόνες ὀνομάζονται ἄλλαι σωματικαί, ἢ φυσικαί, καὶ ἄλλαι ψυχικαί, ἢ ἡθικαί, κατ' ὃ προέρχονται ἀμέσως ἀπὸ τὰς σωματικὰς προσβολὰς, καθὼς τῶν ὀσμῶν, καὶ χυμῶν, ἢ ἡνῶνται ἀπὸ τὰς ἑξωτερικὰς τῆς ψυχῆς, χωρὶς νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰς σωματικὰς προσβολὰς, καθὼς ἡ χαρὰ ὅπως δοκιμάζει τὴν ἀποκρίσιν μαθησίαις, καὶ ὅταν γνωρίζῃ ὅτι ἔχει πράξεις ἐναρτέας, καὶ ἡ λύπη ὅπως αἰσθάνεται ἕνα κῆνος πρᾶγμα, ὅπως ὅσα ἐκβαίνει καλά, ἢ ἕνα κῆμμίαν ζημίαν, ὅπως τὰ ἀκολυθεῖ.

Κυρίως ὅμως αἱ ἡδοναὶ καὶ ἀλγηδόνες εἶναι ὅσαι τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ μόνη εἶναι ἐκεῖνη, ὅπως αἰσθάνεται· καὶ πάλιν κατὰ τινὰ τρόπον εἶναι ὅσαι τῆς σώματος, ἐπειδὴ κάθε αἰσθημα τῆς ψυχῆς εἶναι πάντοτε σωφοροδομήρον ἀπὸ κάποιαν κίνησιν φυσικῶν εἰς τὰς ἴνας τῆς ἐγκεφαλῆς (ὅπουθεν, Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Α'.).

Κάθε πρᾶγμα, ὅπως εἶναι ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ προσξνήσῃ εἰς ἡμᾶς μίαν ἡδονῶν, ἢ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ μίαν λύπην, ὀνομάζεται καλόν, καθὼς εἰπαμὴν εἰς τὴν Λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Α'.)· καὶ κάθε πρᾶγμα, ὅπως εἶναι ἐπιτήδειον νὰ μᾶς προσξνήσῃ μίαν ἀλγηδόναν, ἢ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ μίαν ἡδονῶν, λέγεται κακόν. Ἀπὸ τῆτο

προέρχεται, ὅπερ καὶ τὰ κακὰ καὶ τὰ καλὰ νὰ διασέλλωνται εἰς φυσικὰ καὶ ἠθικὰ, καὶ τὴν ποιότητα τῆς ἡδονῶν καὶ ἀλγηδόνων, ὅπερ εἶναι ὀπιτηδεια νὰ μᾶς προξενήσῃν.

Ἐκάμωμι ὁμως (αὐτόθι) καὶ μίαν ἄλλω διασέλλω τῆς καλῶν καὶ κακῶν, καὶ εἶναι ὅτι εἶναι ἀληθινὰ καὶ πραγματικά, ἢ ψεύδη καὶ φαινόμενα, ὀνομάζοντας καλὸν ἀληθινὸν καὶ πραγματικὸν ἐκεῖνο, ὅπερ ἠμπορεῖ νὰ προξενήσῃ μίαν ἀληθινὴν καὶ πραγματικὴν ἡδονὴν, ἀμικτον κακότητος, ἢ ἀλγηδόνος· καὶ ψεύδες καὶ φαινόμενον καλὸν ἐκεῖνο, ὅπερ ἢ δεῖν εἶναι ἰκανὸν νὰ προξενήσῃ ἐκείνῳ τὴν ἡδονὴν, ὅπερ ὑπόχεται, ἢ μὲ μίαν βραχείαν καὶ μικρὰν ἡδονὴν μᾶς φέρει μὲ τειυτα εἰς ἀληθινὸν κακὸν, ἢ μίαν ἀληθινὴν ἀλγηδόναν, καὶ ἀνάπαλιν.

Τώρα πρέπει νὰ ἰδῶμεν τίνι ἔστω ἄπο τὰ καλὰ καὶ κακὰ διακρίνονται αἱ ὀρέξεις, καὶ τὰ πάθη, καὶ πῶς αὐτὰ ἐπειτα ἔχῃν ὀπρροῦν ἐπάνω εἰς τὴν θέλησιν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ Ὀρέξεων καὶ Παθῶν.

Κάθε πράγμα, ὅπερ ἀφαιρείται ὑπὸ κάτῳ εἰς προσωπεῖον καλῶν, προξενεῖ εἰς ἡμᾶς μίαν κλίσιν πρὸς αὐτὸ, ἢ ὁποῖα ἄπο τῆς φιλοσοφίας ὀνομάζεται ὀρέξις· καὶ κάθε πράγμα, ὅπερ ἀφαιρείται ὑπὸ κάτῳ εἰς προσωπεῖον κακῶν, μᾶς προξενεῖ μίαν ἐναντιότητα, ὅπερ ὀνομάζεται ἄποσροφή.

Αὐτὴ ἡ κλίσις καὶ αὐτὴ ἡ ἐναντιότης ὀνομάζονται ἀκόμι ἡλικώτερον ἔρας καὶ μῖσος· καὶ εἴπαμεν εἰς τὴν λογικὴν (αὐτόθι) ὅτι ἄπο αὐτῶν τὰς δύο διαθέσεις, ἢ ἄπο αὐτὰ τὰ δύο παρῶντα πάθη κρέμονται ὅλα τὰ λοιπά. Τὴν ἄποδείξιν ὁμως τῆς θέλω-

μῦ τῷ ἀφίσει εἰς τῷ ἠδικῶ, ὡς αὐτὸ ὅπερ ἐκεῖ ἀρμόζει πλεονάζον, καὶ ἀπὸ ταύτης καταῦθα δέλο-
μῦ πρῶτον, ὅτι αἱ ὀρέξεις καὶ τὰ πάθη μῖτε ὅ-
λα, μῖτε πάντες τείνουν εἰς τὸ ἀντικείμενον τας, με-
τῷ αὐτῷ δυνάμιν· ἀλλὰ αὐτὴ ἡ δυνάμις εἶναι ἢ
μεγαλιτέρα ἢ μικρότερα, καὶ λόγον ὅπερ τὸ ἀντικεί-
μενον πρῶτον αἰσθάνεται εἰς τῷ ψυχῶ ὑπὸ κάτω εἰς
προσωπεῖον καλῶ, ἢ κακῶ μεγαλιτέρα, ἢ μικρότερα.

Ὅποταν εἷας ἀνθρώπος εἰς εἷα ἀντικείμενον δεῦν
βλέπη μῖτε καλόν, μῖτε κακόν ἀξίον τῆς προσοχῆς
τα, ἢ κατάστασις τῆς ψυχῆς εἶναι ἀδιαφορία, ἢ ὁ-
ποία εἶναι ἐπιθυμία κινήσεως, ἢ τελαχισον ἐπιθυ-
μίας αἰσθάνσεως κινήσεως.

Αἰσθάνσεως τὸ ἀντικείμενον πρῶτον αἰσθάνεται ὑπὸ κάτω
εἰς χῆμα εἷος καλῶ, ὅμως καλῶ μικρῶ, ἀρχίζει νὰ
κινήται ἐκεῖνη ἢ ἐσωτερικὴ κίνησις, ὅμως μικρὰ καὶ
ἀδυνάτως, καὶ ἀπὸ πάθος ὀνομάζεται τότε ἀδιαφορία,
ροπή, κλίσις, ἐπιθυμία, κτ.

Τὸ πάθος γίνεται ὅποταν τὸ ἀντικείμενον πρῶτον
αἰσθάνεται ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον εἷος καλῶ μεγά-
λα. Τότε ἡ ψυχὴ φέρεται εἰς αὐτὸ μετὰ ζέσιν καὶ ὀρ-
μῶν, σρέφει πρὸς αὐτὸ τὰς δυνάμεις τῆς μετὰ ὀρμῶν
καὶ ἐπιθυμίας.

Καὶ ὅποταν τὸ ἀντικείμενον πρῶτον αἰσθάνεται ὡς εἷα
καλόν μεγαλώτατον, καλόν ἀφικτον εἰς τῷ δυνάμιν
μας, καλόν, χωρὶς τὸ ὅποῖον ὁ βίος εἶναι ἀ-
βίωτος, τότε τὸ πάθος βαίνει εἰς ἔργον ὀλλωτα τῷ
σφοδρότητα· τότε ὁ ἀνθρώπος δεῦν ἠμπορεῖ νὰ σοχά-
ζεται ἄλλο πρῶτον, ἔξω ἀπὸ αὐτό· ὅλα τὰ νοήμα-
τά τα μεταβάλλονται εἰς πάθος κυριεῦον· τῶτον τὸν
κινεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον καλόν, ὄχι πλέον βαθ-
μῶν, ἀλλὰ γιγαντιαῖον πηδῆματι, καὶ μετὰ βίαν με-
γάλλω. Μία ἀνίσχυρία ἡλικία τὸν παραττει, τὸν κυ-
ριεῖ, ἔως ὅπερ νὰ φθάσῃ νὰ τὸ ἀπεκτίσῃ. Ἀπὸ
τὸ πάθος φθάσῃ εἰς τῶτον τὸν βαθμῶν, λαμβάνει
ἄλλο ὄνομα, καὶ ὀνομάζεται ἀδιαφορία ἢ ἐπιθυμία-
σμός,

σμός, τὸ ὁποῖον αὐτὴ φθάσῃ εἰς ὑπερβολῶν, μεταπίπτει εἰς φωνητιάσιν, ἀοσίαν, μανίαν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ Θέλησεως.

Η θέλησις εἶπαμην πολλάκις ὅτι εἶναι ἐκείνη ἡ δυνάμις, ὅπῃ ἔχει ἡ ψυχὴ γὰ ἀσπάζεταιται εἴνα πράγμα, ἢ γὰ τὸ ὀποθῆται, καὶ γὰ ἐκλέγῃ εἴνα ἀπὸ ἄλλου.

Λοιπὸν δεῖ γὰ ἰδεῖν πῶς ἀναπτύσσεται εἰς τὸν ἀνθρώπου αὐτὴ ἡ δυνάμις, πρέπει γὰ τὸν θεωρήσωμεν εἰς τρεῖς καταστάσεις διαφόρες. 1) ὀπόταν ἀκόμι δὲν γνωρίζῃ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐξωτερικῶν σωμάτων. 2) ὀπόταν γνωρίζῃ ἤδη αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν, ὅμως δὲν ἔχη ἀκόμι τὴν χῆσιν τῆ λογικῆς. 3) ὀπόταν φθάσῃ εἰς τὴν χῆσιν τῆ λογικῆς.

Α'. Ο' Ἀνδριάς τῆ Κονδυλλιακ, καὶ τῆ Βονετ ἐν ὅσῳ εἶναι ἀξωρισμῶς εἰς τὴν αἰθρῶν τῆς ὀσμῆς, μόλις ἠμπορεῖ γὰ ρηθῆ ὅτι ἔχει καμμίαν ἀσκήσιν τῆς θελήσεως, καὶ τὴν σημασίαν, ὅπῃ ἡμεῖς ἤδη τὴν ἐκλαμβάνομεν, καὶ ὅπῃ ἐντός ὀλίγου θέλομεν ἰδεῖ ὅτι εἶναι ἡ ἀληθινὴ τέτα τῆ ὄρα ἐκδοχῆ.

Μὴν γνωρίζωντας ἀκόμι τὴν ὑπαρξίν κανενὸς πράγματος ἐξω ἀπὸ λόγου, αἰσθάνεται τὰς ὀσμάς, ὅμως χωρεῖ γὰ ἰξόρη πύθου προέρχονται, μίτε γὰ ἠμπορῆ γὰ ὑποπτεύθῃ ὅτι ἐρχονται ἄλλοθεν, καὶ χωρεῖ γὰ ἔχη συνείδησιν, ὅτι εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆ γὰ τὰς δεχθῆ, ἢ γὰ τὰς ἀποβάλλῃ.

Τὰς ὀσμάς λοιπὸν δὲν τὰς σοχάζεται ὡς ὡς ἰδίας τῆ ἀλλοιώσεις, καὶ ὡς πρὸς αὐτὰς αὐτὸς δὲν εἶναι, ὡς παθητικὸς, δοκιμάζωντας πότε μίαν καὶ πότε ἄλλαν, χωρεῖ γὰ ἰξόρη τὴν ὀρχίω τῆς, καὶ

χωεῖς νὰ γνωρίζῃ εἰς τῷ λόγῳ τε καὶ εἰς τὰ ἀπεξέσιον
τῷ νὰ τὰς δεχθῆ, ἢ ὄχι.

Δοκιμάζοντες ὡς πόσον μίαν ὁσμὴν ἠδεῖαν, θέ-
λει ὀχαιεῖσθῆ ἄπο αὐτῷ· δοκιμάζοντες δὲ ἐναν-
τίας μίαν ἀηδῆ, θέλει δυσαρεῖσθῆ· καὶ ἀν τινὰς θε-
λήσῃ νὰ εἰπῆ ὅτι θέλει ἀγαπήσει τῷ πρώτῳ, καὶ
θέλει μισήσει τῷ δευτέρῳ, ἐγὼ δὲ ἐναντιόνομαι,
ἀν μόνον ἀγάπῳ καὶ μῖσος ἐδῶ ἐννοεῖ τῷ διαφέ-
σκεῖται καὶ δυσαρεσκεῖται, καὶ ὄχι πλεονάζον, τῷ ἔστι
τὸ νὰ ἠδουθῆ εἰς τὴν ἠδονῶν, καὶ νὰ ἀηδιῶσθῆ εἰς τῷ
ἀηδιῶν· τὰ ὁποῖα εἶναι ἀληθινὰ τὰ πρῶτα σοιχία
τῆς ἀγάπης καὶ τῆς μίσους, ὁμῶς δὲν κατασαίνου ἀκό-
μι ἐντελῶς μήτε τὸ εἶνα, μήτε τὸ ἄλλο.

Παρομοίως αἰσῶς λάβῃ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν δύο
αἰδήματα, εἶνα νόσιμον, καὶ ἄλλο ἀνοσιμον, θέλει προ-
τιμῆσει ἀληθινὰ τὸ εἶνα ἄπο τὸ ἄλλο, ὅ ἔστι θέλει
ὀχαιεῖσθῆ ἄπο τὸ εἶνα, καὶ θέλει δυσαρεῖσθῆ ἄπο
τὸ ἄλλο, ὁμῶς δὲν θέλει ἐνεργήσει ἀκόμι κανεῖνα
ἔργον θελήσεως· ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν συλλίσταται μόνον
εἰς τὸ νὰ προτιμῆσει, ὅ ἔστι θέλει νὰ εἰπῆ νὰ γνωρί-
σῃ εἶνα πρᾶγμα καλλίτερον ἄπο ἄλλο, τὸ ὁποῖον εἶ-
ναι ἔργον τῆς κλίσεως, ἢ εἰς τὸ νὰ λάβῃ ἠδονῶν εἰς
τὸ εἶνα καὶ ἀηδιῶν εἰς τὸ ἄλλο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀ-
πλῆν ἀπτελέσμα τῆς αἰδήσεως, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ
προτιμῆσει, ὅ ἔστι σημαίνει νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἐπιδιώ-
ξῃ τὸ εἶνα, ἢ νὰ ἀποφύγῃ τὸ ἄλλο. τὸ ὁποῖον ὁ ἀν-
δειῶς δὲν ἠμπορεῖ βέβαια νὰ τὸ κάμῃ, ἐν ὅ ἔστι ἀ-
κόμι δὲν ἰξούρει, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ἀπαρῆ κανεῖνα
πρᾶγμα, ἢ νὰ τὸ ἀποποιήσῃ.

Ἐν ὅ ἔστι λοιπὸν δὲν ἰξούρει τὰς αἰτίας, ἄπο τὰς
ὁποῖας προέρχονται τὰ αἰδήματα τὰ ἠδεῖα ἢ ἀηδῆ,
ἐν ὅ ἔστι δὲν γνωρίζῃ τὸ αἰτικεῖμα, ὅ ἔστι πρέπει
νὰ ἐκλέξῃ, ἢ νὰ ἀπερρίψῃ, νὰ διώξῃ, ἢ νὰ ἀποφύ-
γῃ, δὲν ἠμπορεῖ ἀκόμι νὰ ἀναπτύχῃ εἰς αὐτὸν ἢ
κυρίως λεγομένη θέλησις. Καὶ ἐπειδὴ τὰ βρέφῃ εἰς
τὰς πρῶτας ἡμέρας, ἔχομεν πολὺ λόγον νὰ πισδῶ-
μη,

μην, ὅτι δεῦν γνωρίζεν ἀκόμι κανένα ἀντικείμενον, κῆ εἶναι εἰς τὴν ἰδίαν κατὰσασιν τῆ ἀνδραπτος, ὅπῃ πορὸ ολίγη ἀνσφραμῆ (1). εἰς αὐτὰ, ἐν ὅσῳ εἶναι εἰς τοιαυτὴν κατὰσασιν, ἡ θέλησις πρέπει νὰ θεωρηται πάντοτε ὑπνώτισσα.

Β'. Δεῦν ἀπερῶ ὅμως πολὺς καιρὸς κῆ αὐτὰ ἀρχίζεν νὰ γνωρίζεν τὰ ἑσωτερικὰ ἀντικείμενα (τῆ ὁποῖα τὸν ἕλοπον θέλομῃ παχίσει εἰς τὸ Β' Μέρος νὰ τὸν ἐρμυλώσωμῃ ὅσον εἶναι δυνατὸν), καὶ τότε ἀρχίζει νὰ φαίνεται εἰς αὐτὰ κῆ ἡ θέλησις.

Μαυθαύωντας κατ' ὀλίγον ὀλίγον μὲ τὴν πείραν νὰ διακρίνεν τὰ ἀντικείμενα, ὅπο τὰ ὁποῖα ποροέρχονται τὰ αἰδήματα τὰ ἠδέα κῆ τὰ ἀηδῆ, ἔξῳ ὅπο τὴν ἑσωτερικὴν ἀρέσκειαν, ὅπῃ λαμβανεν εἰς τὰ ἠδέα αἰδήματα, ἀρχίζεν ποροσέτι νὰ αἰθαύωνται καὶ τὴν κλίσιν πορὸς τὰ ἀντικείμενα, ὅπο τὰ ὁποῖα αὐτὰ ποροέρχονται, ἔξῳ ὅπο τὴν ἑσωτερικὴν ἀηδίαν πορὸς τὰ ἀηδῆ αἰδήματα, ἀρχίζεν νὰ ἔχεν καὶ τὴν ὀποσροφίην πορὸς τὰ ἀντικείμενα, ὅπῃ τὰ ποροξενῶν, καὶ ἔπος ἀρχίζεν νὰ φαίνωνται εἰς αὐτὰ ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη, κῆ τὸ ἀληθινὸν μῖσος.

Ὅθεν αὖ ὀδοφασαθῆ εἰς αὐτὰ κανένα ἀντικείμενον, ὅπο τὸ ὁποῖον ἐνθυμῶνται, ὅτι ἔλαβον ἀλλῶ ποραὺν αἰδήμα ἀρέσον, ὀποφασίζονται νὰ τὸ ἐναγκαλιθῶν ἂν παρρησιαθῆ κανένα, ὅπο τὸ ὁποῖον ἐνθυμῶνται, ὅτι ἔλαβον αἰδήμα ὀυσάρεςον, ὀποφασίζονται νὰ τὸ ὀποφυγεν, εἰς τὰ ὁποῖα αὐτὰ συλίσσεται κυρίως ἡ θέλησις.

Γ'. Ἀλλὰ ἐν ὅσῳ δεῦν ἐμαθῶ νὰ διακρίνεν τὰ ἀληθινὰ καλὰ κῆ κακὰ ὅπο τὰ ἰουδῆ, καὶ νὰ γνωρίζεν τῆς ἑσφορῆς βαθμῆς τῆς, ἡ θέλησις εἰς αὐτὰ εἶναι ἑὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι, ἀκόμι τυφλή. Αὐτὴ ἐναγκαλί-

(1) Ὅρα εἰς τὸ Β' Μέρος, Τμήμ. Α'. Γεφ. Α'.

καλίζεται ἀμέσως ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀφασαίνονται ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον καλῆ, ἀπωθεῖται ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ παρρησιάζονται ὑπὸ κάτω εἰς χημά κακῆ, χωρὶς νὰ κάρη κάρμῃαν ἐξέτασιν.

Ἡ θέλῃσις ἀρχίζει νὰ λαμβάνῃ τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἀσκησίνης, ὁπόταν τὰ παιδία διὰ μέσῃ τῆς πείρας καὶ τῆς σκέψεως φθάσεν νὰ γνωρίζῃν τὰς διαφορὰς βαθμῶν τῶν καλῶν καὶ κακῶν, καὶ νὰ διακρίνεν καὶ εἰς τὰ δύο τὰ ἀληθινὰ καὶ πραγματικά ἀπὸ τὰ ψεῦδη καὶ φαινόμενα. Τότε ὁ λόγος ἀρχίζει νὰ διδύμῃ τὴν θέλῃσιν· λόγον ὅμως ἐδῶ ἐνωῶ ἐκεῖνῳ τὴν δυνάμιν, ἡ ὁποία, ἀφ' ἧς συγκρίνη διὰ μέσῃ τῆς σκέψεως τὰ πράγματα εἴνα μὲ τὸ ἄλλο, καὶ παρατηρήσῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι καλὸν, ἢ κακὸν, δείχνη εἴπως εἶπειν εἰς τὴν θέλῃσιν ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι διὰ νὰ ἀσπαδῇ, καὶ ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι διὰ νὰ ἀποφυγῇ τινὰς· ἡ ὁποία ὅμως δυνάμις δὲν εἶναι ἄλλη, ἀλλὰ ἡ ἰδία δυνάμις τῆ συλλογίζεσθαι, ὅπῃ ἐδείξαμεν ἠδὲν εἴλα, καὶ κρέματα ἀπὸ τὴν δυνάμιν τῆ σκέπτεσθαι. Τότε ἡ ψυχὴ ὄχι μόνον διακρίνει ἀπὸ δύο καλὰ τὸ μεγαλύτερον καὶ τὸ μικρότερον, ἀλλὰ ἀποφασίζειται πολλὰκις καὶ νὰ ἀπορρίπτῃ εἴνα καλὸν παρὸν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον γνωρίζει ὅτι πρέπει μὴ ταῦτα νὰ τῆς προσέλθῃ κακὸν, καὶ νὰ ὑποφέρῃ εἴνα παρὸν κακὸν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἰξέρει, ὅτι πρέπει νὰ τῆς ἐλθῃ μὴ ταῦτα εἴνα καλόν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ Ἐλάφειας.

Αφ' ἧς ἡ θέλῃσις ὁμῶς μὲ τὸν λόγον φθάσῃ εἰς τὴν τελείαν τῆς ἀσκησίνης, ἀρχίζει νὰ ἡγνᾶται μία μάχη μεταξύ εἰς τὸν λόγον καὶ εἰς τὰ πάθη, πόσον μεγα-

λιτέρα, ὅσον φορτήρα εἰς τὴν μὲν μορφῶσιν καὶ ἡμέσιν ἔτιωσ εἶπειν τὴν λόγῃ, τὰ πάθη καὶ αἱ τυφλαὶ ὀρέξεις ἦτον οἱ μόνον ὀδηγοί, ὅπως ἐδιοικῆσαν τὴν θέλησιν.

Ὅθεν ζηλότυπα ἦδη δεῖν νὰ δραστηρίωσιν τὴν κυριότητα τῆς, ἀποκλύζον νὰ κυριεύον πάντοτε, νὰ ἀποτρέπουν τὴν θέλησιν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀκολουθῆ τὰς ὀρθὰς κρίσεις τῆς λόγῃ, νὰ τὴν ἀποκρίνωσιν ἢ νὰ ἐναγκαλιζοῦνται κατὰ ψυχήν, τὰ ὅποια ὁ λόγος φωνάζει ὅτι πρέπει νὰ τὰ ἀποφύγῃ, ἢ νὰ ἀπωθῆται κατὰ φαινόμενα, τὰ ὅποια ὁ λόγος πείθει, ὅτι πρέπει νὰ τὰ ἐπιφέρῃ, δεῖ νὰ ἀπολαύσῃ τὰ κατὰ, ὅπως πρέπει νὰ πορευθῆν ἀπὸ αὐτά.

Εἰς αὐτῶν τὴν μάχην τῆς παθῶν καὶ τῆς ὀρθῆς λόγῃ, ἡ ψυχὴ μῆναι, καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀ' ρθ. Α'.), πολλακίς ἀπηρητημένη, καὶ ἀμφισβᾷλει μερικὸν καιρὸν, ἕως ὅπως νὰ κλίνῃ τέλος πάντων εἰς τὸ εἶναι, ἢ εἰς τὸ ἄλλο.

Ὅμως ἐν ὅσῳ σέκη ἔτιω μετέωρος μεταξὺ εἰς δύο, ζυγοςαθμῶντας τὰ αἰτία ἀπὸ τοῦ εἶναι μέρος, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλο, αἰθανέται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν δυνάμιν τῆς νὰ ἐναγκαλιωθῆ τὸ εἶναι, ἢ τὸ ἄλλο καὶ τὴν ἀρεσκείαν τῆς. Καὶ ἀκόμη ἀφ' ἧς ἐκλέξῃ τὸ εἶναι ἢ τὸ ἄλλο μέρος, αἰθανέται ἀκόμη εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν δυνάμιν τῆς νὰ ἐναγκαλιωθῆ τὸ ἐναντίον. Λοιπὸν αὐτὴ ἡ δυνάμις εἶναι ἐκεῖνο, ὅπως ὀνομάζεται ἐλδ' θερία.

Ὁ Λάκιος (Βιβλ. Β'. Κεφ. 21.) δι' ἐπιχειρῆσται, ὅτι ἐλδ' θερίαν πρέπει νὰ νοσηρῇ τὴν δυνάμιν τῆς παρᾶττειν, ἢ μὴ παρᾶττειν καὶ τὴν αἵρεσιν τῆς θέλησεως, καὶ ὀνομάζει ζήτημα ψυχὸν τὸ, ἀν' ἡ θέλησις εἶναι ἐλδ' θερία, λέγωντας ὅτι ἐπειδὴ ἡ θέλησις εἶναι ἡ ἐξουσία τῆς προτιμῶν μίαν παρᾶξιν ἀπὸ μίαν ἄλλω, καὶ ἡ ἐλδ' θερία εἶναι ἡ ἐξουσία τῆς νὰ ἀρχίσῃ, ἢ νὰ τελειώσῃ μίαν παρᾶξιν καὶ μίαν τέτοιαν αἵρεσιν, δεῖ τὴν νὰ ἐρωτήσῃ τινὰς, ἀν' ἡ θέλησις

ἔχη ἐλευθερίαν, εἶναι τὸ ἴδιον ὡς αὐτὴ νὰ ἐρωτήσῃ, αὐτὴ μία ἔξωσία ἔχη ἄλλω ἔξωσιαν. Καὶ ὁ κύριος Βονέτ (Δοκίμ. Ἀναλυτικ. κτ. Τόμ. Β'. σελ. 10.) θέτει τὴν ἐλευθερίαν εἰς μόνον τὴν δυνάμιν τῆ ἀπολαθεῖν τὰς ἀποφάσεις τῆς θελήσεως, καὶ ἀποκλείει τελείως τὴν ἔξωσιαν τῆ ἐκλέγειν.

Πρέπει ὡς τόσον νὰ διασαλευθῆν δύο εἶδη ἐλευθερίας· ἢ μία εἶναι ἐλευθερία τῆ θέλειν, καὶ ἢ ἄλλη ἐλευθερία τῆ ἐνεργεῖν. Ἡ ἐλευθερία τῆ θέλειν εἶναι ἢ δυνάμις, ὅπῃ ἔχει ἢ ψυχὴ νὰ ἀποφασίζῃ ἀφ' ἑαυτῆς ἐν συνειδήσει καὶ θεληματικῶς, εἰς τὸ νὰ κάμῃ ἢ νὰ μὴ κάμῃ ἐν ἄνῳ, χωρὶς νὰ ἀναγκασθῇ εἰς αὐτὸ ἀπὸ κανενὸς αἰτίου ἐσωτερικόν, ἢ ἔξωτερικόν. Ἡ ἐλευθερία τῆ ἐνεργεῖν εἶναι ἢ δυνάμις τῆ νὰ ἐξακολουθῇ ἀποθελήτως τὰς ἀποφάσεις τῆς ἰδίας τῆς θελήσεως, χωρὶς νὰ βιασθῇ εἰς αὐτὸ ἀπὸ κανενός, ἢ νὰ ἐμποδιθῇ. Διὰ τῆτο οἱ Σχολαστικοὶ τὴν πρώτην τὴν ἀνόμασαν ἐλευθερίαν ἀπο ἀνάγκης· καὶ τὴν δευτέραν, ἐλευθερίαν ἀπο βίας.

Λοιπὸν ἀφ' ἧς ψυχῆς μία τέτοια διασολή, δεῦν ἢμπορεῖ βέβαια νὰ ὀνομασθῇ πλέον ζήτημα ψυχρὸν τὸ, αὐτὴ ἢ θέλησις εἶναι ἐλευθερία. Ἐὰν τί τότε ἐνοεῖται, ὅτι ζητεῖται αὐτὴ ἢ θέλησις, ὅθρην ἢ ψυχὴ ἔχη, ἢ δεῦν ἔχη τὴν δυνάμιν τῆ νὰ ἀποφασίζῃ ἀφ' ἑαυτῆς, χωρὶς νὰ ἀναγκασθῇ εἰς αὐτὸ ἀπὸ κανενός αἰτίου· ζήτημα μεγαλώτατον, τὸ ὁποῖον μάλιστα πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς βᾶσις ὅλης τῆς ἠθικῆς, καὶ ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης καὶ θείας νομοθεσίας. Διὰ τί εἰς τί ἢ θεῖαν χρησιμότητα ὅλαι αἱ ὑποθῆκαι τῆς ἠθικῆς, καὶ ὅλοι οἱ νόμοι, ἀπίσως ὁ ἀνθρώπος δεῦν εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆ τὴν δυνάμιν τῆ νὰ τὰ ἀκολουθῆσῃ, ἢ νὰ μὴ τὰ ἀκολουθῆσῃ; καὶ πῶς ἢμπορεῖσε νὰ ἀνταμειφθῇ ἢ νὰ τιμωρηθῇ τινὰς, ἀπίσως δεῦν ἦτον ἔπως ἐλευθερὸς εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς πράξεώς τε, καθὼς εἰς τὴν ἐξακολουθήσειν τε;

Μήτε ἢ ἐλευθερία πλέον εἰς αὐτὴν τὴν ἐννοιαν

πρέπει να θεωρηται ως μία δύναμις ξεχωριστή από τὴν θέλησιν, ἀλλὰ πρέπει να θεωρηται ως εἷς προσόν τῆς ἰδίας θελήσεως, τὸ ὁποῖον κάμνει ἐδικίας, καὶ ἀπὸ αὐτὴν μόνον ἐξητημένης τὰς ἀποφάσεις της.

Λοιπὸν τὸ, ὅτι μία τέτοια ἐλδύθερία ὑφίσταται πραγματικῶς εἰς τὴν ψυχὴν, δεῖ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἀποδείξωμεν μὲ κανένα ἄλλο ἐπιχείρημα, πλὴν μὲ ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, ὅπως ἀναφέραμεν ἀνωτέρω.

Ἡ ἐσωτερικὴ αἰδησις μᾶς διλοποιοῖ ὅτι ὅσων κλίσεων, ἢ ἀποσροφῶν καὶ ἢ ἄνωμα εἰς κανένα πρᾶγμα, εἶναι μὲ ὅλον τὸτο πάντοτε ἐφ' ἡμῖν ἄ. νὰ ἐξετάσωμεν τὰς λόγους, α. τὰς ὁποίας εἶναι ἀποδεκτέον, ἢ ἀπορριπτέον. β. νὰ ἀποφασίσωμεν πραγματικῶς νὰ τὸ ἐναγκαλιθῶμεν, ἢ νὰ τὸ ἀπορρίψωμεν, καθ' ὅσον μεγαλήτεροι μᾶς φαίνονται οἱ λόγοι τῶ ἐνός, ἢ τῶ ἄλλου. γ. νὰ ἀναβάλλωμεν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεώς μας· καὶ ἂν τὰς κάμων, νὰ τὰς ἐναβάλλωμεν ὅσον καιρὸν θέλωμεν. δ. νὰ τὰς μεταβάλλωμεν καὶ μὲ τὴν ὁλότην, καὶ νὰ προσφύωμεθα εἰς τὸ ἐναντίον μέρος. Λοιπὸν τί περὶ τὸ ἐπισημότερον ἀπαιτεῖται εἰς μίαν ἀληθινὴν καὶ κυρίαν καὶ πληρεσάτην ἐλδύθερίαν ἀπὸ ἀνάγκης;

Ἀλλὰ τὴν θέλησιν, λέγων μερικοὶ, τὴν προσδιορίζουν τὰ περὶ τὰ ἐπισηματικά· λοιπὸν ἡ θέλησις δεῖ εἶναι ἐλδύθερα, καθὼς μήτε ἡ ζυγαρεία εἶναι ἐλδύθερα εἰς τὸ νὰ κλίνη ὅπως τὸ βάρος εἶναι βαρύτερον.

Ὅμως καὶ ἡ ἀπόφανσις, καὶ ἡ ὁμοίωσις εἶναι ὁμοίως ψεύδεις. Τὸ ὅτι αἱ περὶ τὰς ἐπισημασεις ἐκκαλεῖν τὴν θέλησιν, σύμφημι· ὅτι ὅμως τὴν προσδιορίζουν καὶ τὴν ἀναγκάζουν καθὼς τὸ βάρος τὴν πλάσιγμα, τὸ ἀρνεύμαι. Διὰ τί ἡ ζυγαρεία μήτε νὰ κινήθῃ ἢ μήτε νὰ κινήθῃ ἢ μήτε νὰ κινήθῃ ἢ μήτε νὰ κινήθῃ ἢ μήτε νὰ κινήθῃ εἰς αὐτὴν εἷς τέτοιον βάρος, ἔχει τὴν δύναμιν τῆ νὰ μὴ κινήθῃ, καὶ πολὺ περὶ τὸ ἐπισημότερον τῆ νὰ κινήθῃ εἰς τὸ ἐναντίον μέρος. Ἡ ψυχὴ ὅμως πρῶτον αἰδανύεται

106 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

εἰς τὴν λόγῃ τῆς τῆν δυνάμιν τὴν νὰ ἀποφασίσῃ, καὶ χωρὶς κανένα ἄλλο ἔξωθεν αἷτιον, καθὼς εἶναι τὸ βάρος εἰς τῆν ζυγαρίαν, ὡς μόνον δεῖ νὰ βάλῃ εἰς ἔργον τῆν ἰδίαν τῆς δυνάμιν· δεύτερον, ἀφ' ἑτέρας κανένα ὁποιοῦνδήποτε αἷτιον, αἰδανέται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τῆν δυνάμιν τὴν νὰ ἀναβάλῃ κάδε ἀπόφασιν, καὶ νὰ ἀποφασίσῃ ἀκόμι καὶ τὸ ἐναντίον. Λοιπὸν τὰ αἷτια εἶναι καὶ εἰς τῆν ψυχῇ μία πρόκλησις, ὅχι ὅμως ποτὲ μία δυνάμιν συσπέργῃσα, εἰς προσδιορισμὸς, μία ἀνάγκη, ὡσεὶ ἡ σύγκρισις τῆς ζυγαρίας δεῖ ἀξίξει τίποτες.

Ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐλδοθερίας, λέγουσιν μερικοὶ, γινῆται ἀπὸ τῆν ἀγνοίαν τῆς ἀγνώστων αἰτιῶν, ὅπως μᾶς κινῶν, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ νομίζωμεν αὐτοθελήτως τὴν προσδιορισμὸς τῆς θελήσεως, ἐπειδὴ συμφωνῶν μετὰ τῆν ἀρέσκειαν μας. Ἀνίσως μία πέτρα (προδέταν οἱ ἴδιοι) ὅποτεν πίπτῃ εἰς τῆν γῆν, ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἀρέσκειαν τῆς πτώσεώς της, εὐκολὰ ἠθελε πληροφορηθῆ, ὅτι καὶ αὐτὴ κινεῖται αὐτοθελήτως· ἐπειδὴ ἠθελε κινῆται καὶ τῆν ἀρέσκειαν της, καὶ ἠθελε νομιθῆ ἐλδοθέρα.

Ὅμως καὶ ἐδῶ ἡ σύγκρισις εἶναι ἀνοίκειος. Διὰ τὴν ἡ πέτρα πολλὰ ὀγκλίγῃρα ἠθελῶν εὐγῆ ἀπὸ τῆν ἀπάτῃ, ὅποτεν ἠθελε φανῆ, ἢ νὰ σαματήσῃ εἰς τῆν μέσῃ τῆς ἀέρος, ἢ νὰ σρέψῃ ἀλλῆ τὸν δρόμον της, ἢ νὰ γυρίσῃ πρὸς τὰ ἄνω, τότε ἠθελε καταλάβῃ, ὅτι εἶναι ἠναγκασμένη νὰ πέσῃ εἰς τῆν γῆν. Ἡ ψυχὴ ὅμως κοντὰ ὅπως ἀκολοθεῖ εἰς τὰς ἀποφάσεις της τῆν ἰδίαν τῆς ἀρέσκειαν, ἰξόρει προσέτι ὅτι ἔχει καὶ τῆν δυνάμιν τὴν νὰ τὰς ἀναβάλῃ, νὰ τὰς μεταβάλῃ, καὶ νὰ τὰς γυρίσῃ εἰς τὸ ἐναντίον· καὶ ἀγκαλὰ νὰ μὴ ἠμπορῇ πάντοτε νὰ ἀνακαλύψῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς ὅλα τὰ αἷτια, ὅπως ἀοράτως ἐνεργῶν ἐπάνω εἰς αὐτῆν, καὶ τῆν ὡρακινῶν νὰ ἐκλέγῃ ποτὲ εἰς καὶ ποτὲ ἄλλο πρᾶγμα, ἰξόρει ὅμως, ὅτι κανένα αἷτιον πεπερασμένον δεῖ ἔχει τῆν δυνάμιν τὴν νὰ

να τλω προσδιορίση αμεταπίσως· ἰξόρει ὅτι ἔχει τλω δυνάμιν να ἐναντιωθῆ, ὅταν θέλῃ εἰς ὅποιονδήποτε πεπερασμένον αἴτιον.

Μερικοὶ πάλιν, ἵνα να ἀναίρεσεν τὴν ἐλυθερίαν, καταβύχεν εἰς τλω θείαν πρόγνωσιν, λέγοντες, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς προεῖδεν ἀπ' αἰῶνος ἐκεῖνο ὅπῃ οἱ ἀνθρώποι πρέπει να κάμνῃ, ἢ να μὴ κάμνῃ, δεῦν ἢμπορεῦν εἶποι να θελήσεν, ἢ να κάμνῃ ἄλλο ἄπο ἐκεῖνο, ὅπῃ ὁ Θεὸς προεῖδεν· ὅθεν αυτοὶ δεῦν εἶναι ἐλυθεροί.

Ὅμως ἡ ἀπλή πρόγνωσις, ἢ προόρασις ἐνὸς πράγματος δεῦν ἔχει καμμίαν ῥοπλὴν εἰς τὸ να κάμῃ τι να να ἐνεργῆ καὶ τῆτον, ἢ καὶ ἄλλον τρόπον. Ἀνίσως εἰς μίαν ζυγαρίαν ἰδῶ να τεθεῖν δύο λίθαις ἀπο τὸ ἐνα μέρος καὶ μίαν ἀπο τὸ ἄλλο, προσβλέπω ὅτι ἡ ζυγαρία θέλει κλίνει πρὸς τὸ πρῶτον μέρος· ὅμως ἐξ ἅπαντος δεῦν εἶναι ἡ ἐδική μου πρόγνωσις, ὅπῃ κάμνῃ τλω ζυγαρίαν να κλίνη πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἀνίσως ἰδῶ να γῆν μία ὕβρις εἰς ἐνα χολερικόν, προσβλέπω ὅτι αὐτὸς ἔχει να παροξυνθῆ· ὅμως δεῦν εἶναι βεβαιότατα ἡ ἐδική μου πρόγνωσις, ὅπῃ τὸν παροξύνει. Λοιπὸν παρομοίως ὁ Θεὸς προεῖδεν ἀπ' αἰῶνος τὰ αἴτια, ὅπῃ ἔχεν να παροξυνθῆν καθε ἀνθρώπου εἰς ἐνα, ἢ εἰς ἄλλο πράγμα, καὶ προεγνώρισε τὰς ἀποφάσεις, ὅπῃ αὐτὸς ἔχει να κάμῃ εἰς καθε πείρασιν, ὅμως προεῖδεν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, ὅτι αὐτὰς τὰς ἀποφάσεις ἔχει να τὰς κάμῃ αὐτοθελήτως καὶ ἐλυθερώς, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠθέλησε να εἶναι τοιαῦτα. Λοιπὸν μ' ὅλον ὅπῃ ἡ θεία πρόνοια εἶναι ἀσφαλτος, μ' ὅλον τῆτο δεῦν βλάπτει τίποτες τλω ἐλυθερίαν· ἐπειδὴ δεῦν εἶναι ἡ πρόνοια τῆ Θεῶ, ὅπῃ προσδιορίζει τλω θέλησιν τῆ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἡ θέλησις τῆ ἀνθρώπου κατὰ τινα τρόπον προσδιορίζει τὴν πρόγνωσιν τῆ Θεῶ, εἰς τὸ να γνωρίζῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ ὁ ἀνθρώπος ἐλυθερώς ἠθέλεν ἀπαθῆ, ἢ ἀποσραφῆ.

Ἀφ' ἧ ἀναρέθησαν τινῆς λογῆς αἱ κυριώτεραι ἀντιθέσεις, ὅπῃ ἤμπορῶσαν νὰ γίνην ἐναντίον εἰς τὴν ἐλύθειαν, αἱ ἄλλαι πίπτειν ἀφ' ἐαυτῆς· ὅθεν νομίζω ὀφείτῃ νὰ ἐκταίνω εἰς τὸ νὰ τὰς ἀπαλειψήσω.

Καὶ αὐτὶ τέτε θελώ παρατηρήσει, ὅτι ὅλα τὰ συστήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ψυχὴ ὑποβάλλεται ἕξ ὅπου τινὰ λύσασμῶν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς, εἴτε εἰς τὴν ἀμεσὸν ἐνεργεῖαν τῆ Θεῶς ἀποδίδεται τετο, καθὼς κάμνουν εἰς πολλὰ μέρη οἱ ἄφορμῖται, καὶ οἱ ὑπεραπίσαι τῆ φυσικῆ προορισμῆ, εἴτε εἰς τὴν συνάφειαν τῆ ἰδεῶν καὶ τῆ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς, ὀξυτηρίων ἀναγκαίως ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τῆς Δεϊβητιανῆς, εἴτε εἰς τὴν ὑπερνεκῶσαν ἰσχύ τῆ αἰτιῶν, κατ' ἄλλης Φιλοσόφης, ὅλα λέγω, τὰ τοιαῦτα συστήματα εἶναι ἐκ ἑαυτῆς ἐναντία εἰς τὴν ἐλύθειαν, καὶ ἐπομῶνως ἀπορρίπτεα.

Διὰ νὰ μὴ ἀγνοῦνται τὰ διαφορὰ ὀνόματα, μετὰ τὰ ὁποῖα οἱ Σχολαστικοὶ διατέλλουν τὰ διαφορὰ εἶδη τῆς ἐλύθειας, λέγω ἐν μοίρᾳ προδήκης, ὅτι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀπο ἀνάγκης καὶ βίας ἐλύθειαν, ὅπῃ ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω, ὀνομάζεται παρ' αὐτοῖς καὶ ἐλύθεια ἀντιφάσεως ἢ ἀσκήσεως, ἢ δυνάμις τῆ θέλειν, ἢ μὴ θέλειν ἐνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· καὶ ἐλύθεια ἐναντιώσεως, ἢ δυνάμις τῆ νὰ προσδιοριθῆ τινὰς εἰς τὸ ἐνα, ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ δύο πρᾶγματα, ὅπῃ εἶναι ἐναντία ἐνα μετὰ τὸ ἄλλο· καὶ ἐλύθεια διακρίσεως ἢ δυνάμις τῆ ἐκλέγειν τὸ ἐνα, ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ δύο πρᾶγματα, ὅπῃ δεῦν εἶναι ἐναντία· καὶ ἐλύθεια ἰσοσθένεως, ἢ δυνάμις τῆ νὰ κλίνῃ τινὰς εἰς ἐνα πρᾶγμα ὀφειστότερον, ὀφεί εἰς ἄλλο, ἔχωντας ἴσα αἰτία καὶ ἀπὸ τὸ ἐνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο· καὶ ἐλύθεια ἀδιαφορίας κατὰ τινὰς ἢ δυνάμις τῆ νὰ κλίνῃ τινὰς εἰς ἐνα πρᾶγμα, χωρὶς κανένα αἰτίον παρορμητικόν· ἢ νὰ ἐκλεγῆ ἐνας ὅξ' ἰδίας τῆ θελήσεως, προὔποτιθεμένη καὶ τινος αἰτίε, χωρὶς νὰ ἀναγκαθῆ ἢ

νά βιασθῆ ᾠδᾶντος, ἢ ὁποῖα περιλαμβάνει ἐπομέ-
ως καὶ τὴν ἀπο βίας ἐλώθερίαν, καὶ τὴν ἀπο ἀ-
νάγκης.

Θέλω προδέσει ἀκόμη ὅτι πρέπει νὰ διασαλθῆ ἡ
ἐκκυσίωσις ἀπὸ τὴν ἐλώθερίαν· ἐπειδὴ δὲ νὰ εἶναι
πράγμα ἐκκυσίον, φθαίνει νὰ πορεύθῃ ἀπὸ μίαν ἑ-
σωπερικὴν ἀρχὴν, καὶ νὰ εἶναι ἢ ἀπο βίας ἐλώθε-
ρία· δὲ νὰ εἶναι ὅμως ἀληθινὰ ἐλώθερον, ἀπαι-
τεῖται καὶ ἢ ἀπο ἀνάγκης ἐλώθερία· ὅθεν τὰ κινή-
ματα εἰς νυκτοβάτε, ἢ εἰς φρενετικὰ λέγονται ἐ-
κκυσία, ὄχι ὅμως καὶ ἐλώθερα· ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ δὲν
εἶναι ἐλώθερα, ὅποτεν μὲν ἡμπορῶντας νὰ μετα-
χειρισθῆ τὸν λόγον, καὶ νὰ ἀποφασίσῃ κατ' αὐτὸν, ἀ-
ναγκάζεται νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ἀποφάσεις, ὅπῃ τῆς
ἔρχονται ἀπὸ τὰ φαντάσματα, ὅπῃ διεγείρονται μη-
χανικῶς· δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῶν λοιπῶν ζώων
τὰ κινήματα λέγονται ἐκκυσία, ὄχι ὅμως καὶ ἐλώ-
θερα.

Θέλω προδέσει τέλος πῶντων, ὅτι ἢ ἀπο βίας ἐ-
λώθερία μᾶς λείπει συχνότατα· ἐπειδὴ συχνὰ εὐ-
ρισκόμεθα ἠναγκασμένοι νὰ κάμωμεν ὄχι ἐκεῖνο, ὅ-
πῃ θέλωμεν, ἀλλὰ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς βιά-
ζεν ἄλλοι· καὶ εἴ ἐναντίας ἢ ἀπο ἀνάγκης ἐλώθε-
ρία εἰς μὲν τὰς ἀποφάσεις, ὅπῃ μὴ λόγῳ καὶ σκέ-
ψεως κάμωμεν, δὲν μᾶς λείπει ποτέ. Εἰς τὰ ὄνειρα-
τα ὅμως, καὶ εἰς τὰς ἀδραφρονήσεις καὶ μανίας, καὶ εἰς
τὰς πρώτας ἀδραφροσύνας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ λόγος δὲν
ἔχει χάραν, μᾶς λείπει· δὲ τῶν αἰ πράξεις, ὅπῃ
γίνονται εἰς τὰς τέτοιαις περιπτώσεσις, εἶναι ἀνάγκη
τοι. Μᾶς λείπει προσέτι καὶ εἰς τὴν μέθην· καὶ αὐ-
αἰ πράξεις, ὅπῃ γίνονται εἰς τῆν τὴν περιπτώσειν,
εἶναι κατηγορηματικαί· τῶν εἶναι, ἐπειδὴ καταναγκάζομεν
αὐτοφελῶς εἰς τὸ νὰ χάσωμεν τὸ λογικόν. Μᾶς λεί-
πει ἀκόμη καὶ εἰς τὰς φυσικὰς κλίσεις καὶ ἀποστροφάς·
ἐπειδὴ αὐταὶ κρέμονται ἀπὸ τὴν αἰσθησίν, καὶ ὄχι
ἀπὸ τὴν θέλησιν. Εἰς ἐκεῖνα ὅμως ὅπῃ κρέμονται
ἀπὸ

110 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

Ὑπὸ τῶν θέλουσιν, καὶ εἰς τὰ ὅποια ἔχει χώραν ὁ λόγος, ἡ ψυχὴ εἶναι πάντοτε ἐλευθέρα ἀπὸ κάθε ἀνάγκης, ἐπειδὴ κρέμαται πάντοτε ἀπὸ αὐτῆς γὰρ ἀπολαύσει, ἢ γὰρ ἐναντιωθῆ εἰς τὰ αἴτια, ὅπῃ τῶ κινῆν γὰρ κάμη, ἢ γὰρ μὴ κάμη κἀνσὶν ἑαῖμα, καὶ γὰρ ἐκλέξει σὺν ἑαυτῷ ἄλλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, Ε'.

Περὶ τῆς Ε'μεργείας.

Η ἐνέργεια περιλαμβάνει ἐν ἑφεί τὴν δυνάμιν, ὅπως ἔχει ἡ ψυχὴ νὰ ἐνεργῇ, καὶ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὴν τῆς καὶ ἔξω.

Ὅτι εἰς τὴν αἰδήσιν ἡ ψυχὴ εἶναι περισσώτερον πάχιστα, ὡσαύτως δρῶσα, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἔχη ἄλλω δραστικότητα, ὡσαύτως ἐκεῖνὴν τὴν νὰ καταλαμβάνῃ τὰ αἰδήματα τῆς, χωρὶς ὅμως νὰ ἠμπορῇ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἑαυτὴν τῆς, ἢ νὰ ἀφίρῃ κανένα αἶδημα· ὅτι εἰς τὴν σκέψιν εἶναι δρῶσα· ὅτι εἰς τὴν μνήμην εἶναι πότε δρῶσα, καὶ πότε πάχιστα· ὅτι εἰς τὴν θέλησιν εἶναι δρῶσα πάντοτε, ὁπόταν ἀφ' ἑαυτῆς προσδιορίζεται εἰς κανένα πρᾶγμα, ὡσαύτως ὅλων τῶν ἐρρέθη αρκετὰ εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀ'ρθρ. Β'.), καὶ ἀπεδείχθη πληρέστερα ἐδῶ εἰς τὰ προηγούμενα Κεφάλαια.

Ἡ ἐνέργεια ὁμοίως τῆς ψυχῆς ἐκτείνεται καὶ ἔξω ἀπὸ λόγου τῆς, τὴν ἔστιν εἰς τὸ σῶμα, ἐπειδὴ προξενεῖ εἰς αὐτὸ διαφορὰς κινήσεις.

Δὲν κρέμανται ὁμοίως ἀπὸ αὐτῆς ὅλαι αἱ σωματικαὶ κινήσεις, μάλιστα αἱ ζωτικαὶ κινήσεις αἱ περισσώτεραι προέρχονται ἀπὸ τὸν ἴδιον μηχανισμόν τῆς σώματος, χωρὶς τὴν συνδρομὴν τῆς ψυχῆς.

Κατὰ τὰς ἀδελφότητες τῆς περιφήμης Ἀλλερ τὸ πρῶτον πρᾶγμα, ὅπως εἰς σὺν ὠν (αὐγὸν) γόνιμον ἀρχίζει νὰ κινήται, εἶναι σὺν σημεῖον τῆς κρόκου, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὀνομάζει σημεῖον σκιρτήδ, καὶ τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἀναπτυσσόμενον καὶ ἀυξανώμενον, δέσκειται ὅτι εἶναι ἡ καρδία τῆς νεοτῆς. Ἀπὸ τῆς ἔχει ἀρχὴν ἡ ζωὴ, καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀέματος· ἀπὸ αὐτὸ ἡ κίνησις τῆς χυμῶν, ὅπως χρησιμὸν εἰς ἀνά-

πτύξιν (ξεδίπλωσιν), καὶ ἔοφλῶ τῶν μερῶν, ἕως νὰ μορφοθῆ ἔντελως τὸ πελάκι, καὶ νὰ τζακίσῃ τὴν φυλακίωτά, καὶ νὰ εὐγῆ εἰς τὸ φῶς.

Τὸ αὐτὸ χεδόν με πολλὸν λόγον δοξάζουσιν οἱ Φυσιολόγοι νὰ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶ ἀνδρωπίνων ἐμβρύων.

Εὐθύς ὅπῃ γυνθῶν, ἀρχίζει εἰς αὐτὰ μία νέα κίνησις, καὶ εἶναι ἐκείνη τῆς ἀναπνοῆς, ἡ ὁποία ἀνοίγει εἰς τὸ αἷμα εἷνα νέον δρόμον (1).

Αὐ-

(1) Διὰ νὰ δώσω μίαν ιδέαν τῆτι, δεῦ θέλει εἶναι ἀκαίρον καὶ σημεῖάσω ἐδῶ σιωπῶως τὴν διαφορὰν, ὅπῃ εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰς ζωτικὰς κινήσεις, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸ ἐμβρυόν ἐν ὅσῃ εἶναι μέσα εἰς τὴν μήτραν τῆς μητρός, καὶ εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἀρχίζου εἰς αὐτὸ μετὰ τὴν γίνεσίν τε.

Τὸ ἐμβρυόν εἰς τὴν μήτραν ὄν, δέχεται τὴν ἔοφλῶν ἄπο τὸν λεγόμενον πλακῆντα, ὁ ὁποῖος εἶναι εἷνα σῶμα σαρκώδες (κρεατώδες) προσκολλημένον εἰς τὰ ἐνδον τειχία τῆς μήτρας, καὶ παραγίνεται ἀυξανάντως κατὰ λόγον τῆς ἀυξησεως τῆ ιδίῃ ἐμβρύου. Τὴν δέχεται δὲ ἄπο αὐτὸν διὰ μέσῃ τῆς ὀμφαλικῆς χορδῆς, ἡ ὁποία ἀυγαίνει ἄπο τὸν πλακῆντα, καὶ ἐμβαίνει εἰς τὸν ὀμφαλον τῶ ἐμβρύου, ἄπο τὸ ὁποῖον καὶ ὠνομάσθη ὀμφαλική, καὶ συγκεταῖ ἄπο δύο ἀρτηρίας, καὶ μίαν φλέβα.

Ἡ φλέβα ἀκιδυθεῖ ἕως τὸ ἦπαρ, εἷνα ἐμβαίνει εἰς τὴν πυλωρὸν φλέβα (vena porta), εἷνα δὲ ἀκιδυθεῖ τὸν δρόμον τῆς διὰ μέσῃ εἷνα μικρῆ σωλῶος, ὅς τις λέγεται σωλῶ φλεβώδης, ὁ ὁποῖος ἐμβαίνει μέσα εἰς τὴν κοιλίῃ φλέβα τὴν ἀνωσαν. Τὸ αἷμα, ὅπῃ διὰ μέσῃ τῆς ὀμφαλικῆς φλεβῆς, καὶ τῶ φλεβώδης σωλῶος ἐμβαίνει εἰς τὴν κοιλίῃ φλέβα, χωμεταῖ εἰς τὸ δεξιὸν ὠτίον τῆς καρδίας, ἄπο τὸ ὁποῖον, ἀφ' ἕ ἐκτείνεται ἡ καρδία, τὸ ὁποῖον λέγεται δεξιὴ καρδία, μέρος πίπτει εἰς τὸ δεξιὸν γαστερίον τῆς, καὶ μέρος διὰ μέσῃ εἷνα κοιλώματος (τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται κοιλώμα ὠσείδης, ἡ κοιλώμα βοταλικὸν ἄπο τὸν Λέοντα Βοσκίλιον, ὁ ὁποῖος ἀρῶως πειρήσατο εἰς τὰ 1562 τὴν χρῆσιν τε), ἀπέραν εἰς τὸ ἀεϊσερον ὠτίον καὶ γαστερίον τῆς καρδίας.

Ὄπόταν ἡ καρδία μαζονεται, τὸ ὁποῖον λέγεται συσελὴ καρδίας, τὸ αἷμα ὅπῃ ἦτον εἰς τὸ ἀεϊσερον γαστερίον διώχεται εἰς τὴν μεγάλῃ ἀρτηρίῃ, ἡτις λέγεται καὶ Ἀορτή, ἡ ὁποία α-

Αὐταὶ αἱ κινήσεις ἢ ἡ σκωλικώδης, ἢ περιεσπαστικὴ κίνησις τῶν ὑποδίων, αἱ ἐκκρίσεις τῶν χυμῶν, ἢ ἄλλαι κινήσεις παρόμοιαι, ἄπο τὰς ὁποίας κρέματα ἢ ζωὴ, συμβαίνουσι εἰς ἡμᾶς χωρὶς τῆς συνδρομῆς τῆς ψυχῆς. Χωρὶς αὐτῶν τῆς συνδρομῆς ἀκολουθεῖν ἀκόμι καὶ ἐκεῖναι αἱ κινήσεις, ἄπο τὰς ὁποίας κρέμονται τὰ αἰδήματα. Ὅθεν αὐταὶ αἱ κινήσεις ὀνομάζονται ἀναγκαῖαι, ἢ ἀκέραιαι, ἢ φυσικαί, ἢ μηχανικαί.

Κινήσεις ἐλδύφεραι καὶ φεληματικαὶ εἰς ἐναντίας λέγον-

Φῆσι χιθῆν εἰς δύο κλάδους, εἰς αἰόντα, καὶ ἄλλον κατιόντα, τὸ δῆμοιράζει εἰς ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ἦτον εἰς τὸ δεξιὸν γαστερίδιον, ὠθεῖται εἰς τὴν πνευμονικὴν ἀρτηρίαν, εἰς αὐτὴν μὲν ἡμῶν πρῶτον να ἀκολουθήσῃ τὸν δρόμον τε εἰς τὰ πνευμονία, ἐπειδὴ εἶναι συμπεπισμυκία, μετὰ τὸ να μὲν ἀναπνεύσῃ ἀκόμι τὸ ἔμβρυον, πίπτει μέσα εἰς τὴν κατιόνσαν Ἀορτῆν ὅθεν μέσος εἰς τὸν σπλῆνος, ὁ ὁποῖος εἶναι δεδημιουργημένος ἄπο τῆς φύσιν ὅτι τὰ τοῦ δι' αὐτῆν τῶν χηρῶν, ἢ ὀνομάζεται σπληνὴ ἀρτηριώδης.

Εἰς καθὲν πέλους εἰς κλαδίσκου ἀρτηριώδους εἶναι εἷνα κλαδίσκος φλεβώδης, ὁ ὁποῖος λαμβάνωντας τὸ αἷμα ἄπο τῆς ἀρτηρίας, τὸ μεταφέρει εἰς τὴν κοιλίαν φλέβα, εἰς τὴν ὁποίαν συμγόμενον μετὰ ἐκείνο, ὅπερ ἔρχεται ἀπὸ τῆς ὀμφαλικῆς φλέβας, ἐμβαίνει πάλιν εἰς τὴν καρδίαν, ὅθεν να ἀρχίσῃ αὖτις τὴν περιεσπαστικὴν.

Εἶνα μέρος ὅμως τῆς ἀρτηριώδους αἵματος πηγαινέται ὅθεν ἴσθ' δύο ὀμφαλικῶν ἀρτηριῶν εἰς τὸν πλακέντα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπειρῶν εἰς τὴν ὀμφαλικὴν φλέβα, ἢ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν κοιλίαν, ἢ πάλιν εἰς τὴν καρδίαν.

Μετὰ τὸν τὸν ὄρον εἶναι μία κυκλοφοεῖα ἀδακοπος τῆς αἵματος ἀπὸ τὸν πλακέντα εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἔμβρυος, καὶ ἀπ' αὐτὴν εἰς τὸν πλακέντα.

Ὅποτε τὸ ἔμβρυον εὐγῆ ἀπὸ τῆς μήτρας εἰς τὸ φῶς, φέρει μαζί τε ὅμα μετὰ τῆς δύο μεμβράνας, εἰς τῆς ὁποίας εἶναι τυλιγμένον, ἢ τὸν πλακέντα καὶ τὴν ὀμφαλικὴν χορδὴν, τὴν ὁποίαν τὴν κόπτει ἢ τὴν δύνει, καὶ ἔπως ἡ ἀποτελεῖν κυκλοφοεῖα ἀπὸ τῆς καρδίας εἰς τὸν πλακέντα, παύει μετὰ τῆς ὀδότη.

Τότε ὅμως ἀνοίγει μία ἄλλη κυκλοφοεῖα. Ὁ ἀέρας ἐρεθίζων-

λέγονται ἐκείναι, ὅπῃ κρέμονται ὑπὸ τῆν ὑπόφασιν τῆς ἰδίας ψυχῆς· καθὼς ἐπὶ τὴν ὑπόφασιν νὰ κινήσῃ εἷνα χεῖρ, εἷνα βραχίονα, ἢ εἷνα ποδάρι.

Ὅθεν ἐδῶ πρέπει νὰ ἴληθῇ φυσικὰ ἡ περιέργεια τῶ εἰδέναι, μὲ ποῖον τρόπον φθαίνει ἡ ψυχὴ νὰ προξενήσῃ εἰς τὸ σῶμα αὐτὰς τὰς κινήσεις; Ὅμως καθὼς εἶναι ἀγνωστον μὲ ποῖον τρόπον αἱ σωματικαὶ προσβολαὶ ἐνεργεῖν ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ πορξενεῖν εἰς αὐτὴν τὰ αἰδήματα, ἔτις εἶναι ἀγνωστον καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ εἰς τὸ σῶμα, καὶ πορξενεῖ εἰς αὐτὸ τὰς κινήσεις.

Ἄλ-

τας τὰς μεμβράνας, ὅπῃ ἐκδιῶν τὰ μίσα τῆς μυκτῆρων, αἱ ὁποιαὶ εἶναι αἰδήτικώταται, εἰς αὐτὴν τὴν προσβολῶν, μὲ τὸ νὰ εἶται ἡ ἀρῶπ, κάμνει εἰς αὐτὰς χεῖρον ἐκεῖνο τὸ ὑποπτελεσμα, ὅπῃ εἰς ἡμᾶς κάμνει αἱ κνισικαὶ κόνης, ὅποταν ἐκκαλῶν τὸν παρρισμόν. Τὸτο τὸ ὑποπτελεσμα εἶναι μία σφραξ σιωλοκῆ ὁλων τῆς μύων, ὅπῃ χρησιμῶν εἰς πλατυσμόν τῶ σῆψος, σιωξοφιλῆν μὲ μίαν εἰσπολῶν τῶ αἶρος, ὁ ὁποῖος δεισκωντας ἀροικτὸν τὸν δρόμον, ἐμβαίνει εἰς τὴν ἔραχῆαν, δεξὰ νὰ ἀναίξῃ τὰς φυσικαλίδες τῆς πνδμόνων, ἔως ὅπῃ καταβαλῶντας εἰς τὸ σῆψος καὶ συσελλόμενα πάλιν τὰ πνδμόνια νὰ ὠθιῶν ἐξω ὑπὸ αὐτῶ.

Καὶ ἔτις ἀρχίζει ἡ κίνσις τῆς εἰσποῆς καὶ ἐκποῆς. Τότε τὸ αἷμα, ὅπῃ εἰς τὴν συστολῶν τῆς καρδίας ὠθεῖται ὑπὸ τὸ δεξιὸν γασεῖδιον εἰς τὴν πνδμονικῶν ἀρτεῖαν, δεισκωντας δι αὐτῆς τὸν δρόμον ἀροικτὸν, δεξοκεδαζέται εἰς τὰ πνδμόνια, ἐνθα ροφῆμνον ὑπὸ τῶς κλαδίσκας τῆς πνδμονικῶν φλεβῶν, φέρεται ἀπὸ αὐτῶ εἰς τὸ ἀειτερόν γασεῖδιον τῆς καρδίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὠθεῖμνον εἰς τὴν ἀρτῶν ἀρτεῖαν, καὶ δεξοκεδαζόμενον εἰς ὅλον τὸ σῶμα, φέρεται πάλιν δεξὰ τῆς φλεβῶν εἰς τὸ δεξιὸν γασεῖδιον, καὶ ἀπερνεῖ πάλιν εἰς τὴν πνδμονικῶν ἀρτεῖαν, καὶ ἔτις ἀκολουθεῖ τὴν κυκλοφείαντα.

Τὸ ὠσεῖδες κοίλωμα μὲν ὄντας τότε ἀναγκαῖον, δεξὰ νὰ δεξοπερῶσῃ δι αὐτῶ τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ δεξιὸν γασεῖδιον εἰς τὸ ἀειτερόν, κλείει. Παρομοῖως κλείει καὶ ὁ ἀρτεῖωδης σῶλλον, μὲν ὄντας πλέον χρεῖα νὰ χυθῇ δεξὰ μέρητα τὸ αἷμα εἰς τὴν κατῖσαν Ἀρτῶν κλείει καὶ ὁ φλεβῶδης σῶλλον, ὁ ὁποῖος δεξὰ δέχεται πλέον αἷμα ἀπὸ τὴν ὀμφαλικῶν φλεβῶν.

Άλλο δὲν ἰξόρομη παθα ὅτι αἱ σωματικαὶ κινήσεις γίνονται διὰ μέσων τῶν μυῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι διάφορα δεματάκια ἰνῶν σαρκῶδων παλαλλήλων ἀλλήλαις, καὶ συσφοδμήτων διὰ αἰμοφόρα ἀγγεῖα μενεῦρα· ἡ δὲ ὑπόστασις τῆς εἶναι κελλῶδης.

Εἰς κάθε μυῶ, καθῶς ἐσημειώθη εἰς τῷ Λογικῷ (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Β.), διασέλλεται τὸ μέσον, ὅπῃ ὀνομάζεται κοιλία τῆς μυῶς, καὶ τὰ δύο ἄκρα, τὰ ὁποῖα λέγονται κοινῶς τένοντες, καὶ ἰδιαίτερον τὸ εὔα κεφαλή, καὶ τὸ ἄλλο εὔρα.

Ἡ κεφαλή τῆς μυῶς εἶναι προσκολλημένη εἰς τὸ μέρος τῆς σώματος, ὅπῃ μένει ἀκίνητον, καὶ ἡ εὔρα εἰς τὸ μέρος, ὅπῃ κινεῖται εἰς τὸ ὄγκωμα, καὶ εἰς τῷ συσολῷ τῆς ἰδίᾳ μυῶς.

Κάθε μυῶς ἔχει καὶ τὸ ἐναντίον τῆς, ἢ καθῶς λέγουσιν οἱ Ἀνατόμοι, τὸν ἀνταγωνιστῆ τῆς, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ ἐξ ἐναντίας, ὡσεὶ ἐκεῖνος ὅπῃ χρησιμῶς εἰς τὸ νὰ ἀνεβάξῃ τὸν βραχίονα, ἔχει ἀνταγωνιστῆ ἐκεῖνον, ὅπῃ χρησιμῶς εἰς τὸ νὰ τὸν κατεβάξῃ· τὸ ὁποῖον γίνεται μετὰ τέτοιον νόμον, ὅπῃ ὅποταν ὁ εὔας ὀγκεῖται καὶ συσέλλεται, ὁ ἄλλος ἐκτείνεται καὶ πλατωῖται.

Πόθεν προέρχεται τῆτο τὸ ὄγκωμα, καὶ ἡ συσολῆ τῶν μυῶν, ἐσάθη μέγαλον ζήτημα ἀνάμεσα εἰς τῆς Φυσιολόγας. Ὅμως μετὰ τὸν περίφημον Ἄλλερ, ὅλοι σχεδὸν συμφωνοῦν, ὅτι τῆτο κρέμαται διὰ τὸν φυσικὸν ἐρεθισμὸν τῆς μυῶδης ἰνῆς, ἡ ὁποῖα, καθῶς βεβαιόνηται διὰ πολλὰς πείρας, ἔχει ἴδιον τῆτο, ὅπῃ καθῶς ἐρεθιθῆ, συσέλλεται ἀφ' ἐαυτῆς. Ἐνας τέτοιος ἐρεθισμὸς, ἐνόμισεν ὁ ἴδιος Ἄλλερ μετὰ τῆς περισσοτέρης νεωτέρης Ἀνατόμης καὶ Φυσιολόγας, ὅτι εἰς τῆς μυῶς ἐκείνης μάλις, ὅπῃ εἶναι διωρεσμήτοι διὰ τῆς ἐκσῆας κινήσεις, προέρχεται διὰ τὰ ζωτικὰ πνύματα, τὰ ὁποῖα σέλλονται ἐκεῖ διὰ τὴν ψυχλῆ εἰς περισσοτέραν ποσότητα διὰ μέσων τῶν νεύρων· εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο ὅπῃ σπείζονται ἐπάνω εἰς τῷ πείραν,

ὅπῃ, ἀφ' ἧ δεξιῆ ἢ συνθλιβῆ τὸ νεῦρον, ὅπῃ ἐμβαίνει εἰς εἴνα μῦν, πάυει εἰς αὐτὸν τὸν μῦν κάθε κίνησις, καὶ καθὼς λυθῆ τὸ νεῦρον, ἐπιστρέφει ἡ κίνησις· καὶ μάλιστα καθὼς κεντηθῆ μόνον τὸ νεῦρον, μ' ὅλον ὅπῃ καθ' ἑαυτὸ δυν εἶναι ἀερέθισον, ὃ ὅστι δυν ἔχει τὴν δυνάμιν τῆ νὰ συσέλλεται, προξενεῖ μ' ὅλον τῆτο τὴν συσολίω εἰς τὸν μῦν.

Εἰς ἐρεθισμὸν τῶν μῦων, ὅπῃ εἶναι διωρισμῶν δὲ τὰς ζωτικὰς κινήσεις, ὁ Βαρὼν Ἀλφερ φρονεῖ, ὅτι φθάνει αἱ φυσικαὶ αἰτίαι, αἱ ὁποῖαι πάντοτε ὑφίστανται, ἐν ὅσῳ ὑφίσταται ἡ ζωὴ, καθὼς ὁ ἐρεθισμὸς τῆ αἵματος δὲ τὰς συσολὰς τῆς καρδίας, ἢ ἐρέθισις τῶν τροφίμων ὑλῶν δὲ τὴν περυσιατικὴν κίνησιν τῶν ἐντέρων, ἢ ἐρέθισις τῆ ἀέρος δὲ τὴν συσολίω τῶν σπυδικῶν μῦων· ἀγκαλὰ εἰς τῆτα ἔχεν χώραν καὶ αἱ ἐκείσθαι κινήσεις, μὲ τὸ νὰ εἶναι εἰς τὸ θέλημά μας νὰ ἀναπνεύωμεν ὅταν θέλωμεν συχνότερα, ἢ ἀργότερα.

Εἰς τὰς ἐδελεσίους ὁμοῦ κινήσεις, καὶ ἀφ' ἧ ὑποτιθῆ ἢ ὑπαρξίς τῶν ζωτικῶν πνευμάτων, μῦρι ἀκόμι ζήτημα, μὲ ποῖον τρόπον ἢ ψυχὴ προξενεῖ εἰς αὐτὰ τὴν κίνησιν, δὲ νὰ ἔξεν εἰς τὰς μύας· καὶ μάλιστα πῶς τὴν προξενεῖ, δὲ νὰ διεγείρην τὴν κίνησιν εἰς τὰς ἴνας τῆ ἐγκεφάλου, ὅποταν αὐτὴ νοῆ, δὲ νὰ συσοιχῆ εἰς κάθε ιδέαν, ὅπῃ αὐτὴ ἀνακαλεῖ ἢ ἔλαττει, καθὼς εἶπαμεν (Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀ' ρθρ. Α'), ἢ ἀνάλογος κινήσεις εἰς τὰς ἴνας τῆ ἐγκεφάλου.

Τὰ ὅπῃ ζήτηματα θέλουν εἶναι βέβαια ἀδελυτά, ἐν ὅσῳ δυν ἀνακαλυφθῆ μὲ ποῖον τρόπον μία ἀπλὴ ἐστία ἢ μπορεῖ νὰ ἐνεργῆ ἐπάνω εἰς μίαν συνδέσιν, καὶ ἐναλλάξ· ἀνακάλυξις, εἰς τὴν ὁποῖαν δυσκόλως φέρεται νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι θέλει φθάσει ὁ βραχύτατος ἀνθρώπινος νῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ'.

Περὶ τῶν Ἐνεργειῶν, ὅπως κρέμαται ἀπὸ τὰς προηγουμένης Δυνάμεις, ἔ μάλιστ' ἀπερὶ Ἐξέως, ἔ Ὁρμῆς.

Τῖνι ῥόπῳ ἀπὸ τῆς ἐν μέρει σκέψιν τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς ἑαυτὴν, ἄναται εἰς αὐτὴν ἢ σιωπῆσις τῶν ἰδίων τῆς ἀλλοιωσῶν καὶ ἐνεργειῶν, τῆς ἰδίας τῆς ὑπάρξεως, τῆς ἰδίας τῆς ταυτότητος, ἢ προσωπόττος δὲ νὰ εἰπῶ ἔτσι· καὶ ἀπὸ τῆς ἐν ἄλλῃ σκέψιν, τῆς ἔστιν ἀπὸ τῆς προσήλωσιν καὶ ἄλλῃ μεταβίβασιν τῆς προσοχῆς ἀπὸ ἑνὸς πράγμα εἰς ἄλλο ἄναται 1) ἢ σύγκρισις, καὶ ἀπὸ αὐτῆς ἢ ἀφαιρέσις, ἢ γνῶσις, ἢ κρίσις, καὶ ἢ ἀφαιρέσις. 2) ἢ ἀφαιρέσις, καὶ ἀπ' αὐτὴν ἢ καθολικῶσις, ἢ σιωπῆσις, καὶ ἀναλύσις τῶν ἰδεῶν, ἐρρέθη ἀρκετὰ εἰς τὴν Λογικῶν (Μέρ. Α'. Γμήμ. Α'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Α'. καὶ ἔξῃς).

Εἴπαμεν ἐκεῖ ἀρκετὰ καὶ ποῖαν μετοχῶν ἔχον εἰς αὐτὰς τὰς ἐνεργείας καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ ὅπως ἐκάστης τῶν τῶν ἐνεργειῶν ὠμιλήσαμεν εἰς ἄφορα μέρη τῶν, ὅπως δὲν ἦν χρεία πλέον νὰ προσδέσωμεν ἐνταῦθα τίποτες.

Δὲν θέλει εἶναι μ' ὅλον τῶτο ὠφέλεις νὰ ἄλλῃ καὶ ἐδῶ μία μικρὰ ἐπιθεωρία ἐπάνω εἰς τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀφαιρέσιν, τὴν ὁποῖαν τὴν παρεξέξαμεν εἰς τὴν Λογικῶν, καὶ θέλει χρησιμῶσις εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψῃ πλέον βαδύτερα τὴν φύσιν τῆς.

Εἴπαμεν (ἐκεῖ) ὅτι ἢ κρίσις σιωπῆσεται εἰς ἐκείνῳ τῆς ἐνεργείας, καθ' ἣν ἢ ψυχὴ καταφάσκει, ἢ ἀποφάσκει καθ' ἑαυτὴν, ὅτι δύο ἰδέαι συμφωνῶν ἢ μία μὲ τῆς ἄλλῃ. Λοιπὸν σημειοτέον ὅτι αὐτὴ ἢ συμφωνία ταῖς ἀξιοτέρας φοραῖς δὲν δέσκειται, ἀλλὰ ἐν τῇ ὁμιλήσεται τὴν μίαν ἰδέαν εἰς τὴν ἄλλῃ.

λῶ. Ὅποτεν ἐγὼ καταφάσκω ὅτι ἡ χιῶν εἶναι λῶ-
 χι, δευ λέγω ἄλλο, ὡδὲ ὅτι ἡ ιδέα τῆ λῶχῆ χῶ-
 ματος ἀεμέχεται εἰς τῶν ιδέαν τῆς χιῶσιος· ὅποτεν
 καταφάσκω ὅτι ὁ κύων εἶναι ζῶον, δευ λέγω ἄλλο,
 ὡδὲ ὅτι εἰς τῶν σιωδέτην ιδέαν τῆ κυνός ἀεμέ-
 χονται πρὸς ταῖς ἄλλαις, καὶ αἱ ιδέαι τῶν ιδιοτητων
 ἐκείων, ὅπῃ εἶναι κοιναι εἰς ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ὅτι ὡδὲ
 τῆτο ὁ κύων ἀεμελαμβαίνεται εἰς τὸ γῆρος τῶν ζῶων.

Ὅποτεν εἰς αἰτίας τῆς ἀποσάσεως δευ ἠμπορεῖ
 νὰ γνωριδῆ ἀμέσως, ἀν μία ιδέα ἀεμελαμβαίνεται
 εἰς τῶν ἄλλῶ, τότε εἰζεταζεται, ἀν ἀεμέχεται εἰς
 καμμίαν τῶν πλησιετέρων κλάσεων, αἱ ὁποιαί εἶναι
 γνωσὸν ὅτι ἀεμέχονται εἰς τῶν ἄλλῶ· ὡσε μὲν
 βλέπωντας ἀμέσως, ἀν ὁ ἀνὴρ ἀεμέχεται εἰς τῶν
 κλάσιν τῶν σωμάτων, ὡδὲ αἰτηρῶ, ἀν αὐτὸς ἀεμελαμ-
 βάεται εἰς τῶν κλάσιν τῶν σερῶν, ἢ τῶν βαρέων,
 τὰ ὁποῖα ἰξδύρω ἠδὴ ὅτι ἀεμελαμβαίνονται εἰς τῶν
 κλάσιν τῶν σωμάτων, καὶ ἐπειδὴ βλέπομεν πραγματι-
 κῶς, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἀεμέχεται καὶ εἰς τῶν μίαν καὶ εἰς
 τῶν ἄλλῶν κλάσιν, συμπεραινόμεν, ὅτι ἀεμελαμβα-
 νεται καὶ εἰς τῶν κλάσιν τῶν σωμάτων.

Τέτοια εἶναι ἡ ὁδὸς τῆ δῆκνοήματος, τῶν ὁποῖων
 δι αὐτὸ εἶνας Φιλόσοφος νεώτερος (Μηχανικὴ ἠθικὴ
 Βιβλ. Γ'. Κεφ. 3. Ἀρθρ. 2.) τῶν ὡδὲ αἰταινει μη-
 χανικῶς με τῶν εἰκόνα ἕϊων πυξῶδων, τῶν ὁποῖων ἡ
 μία Α (ἀνὴρ) ἐμπεμεχεται εἰς μίαν δῶτέραν Β
 (σερῆα), ἡ ὁποῖα ἐμπεμεχεται εἰς μίαν τρίτην Γ
 (σῶμα), καὶ ἀπὸ τῆτο σινάγει ὅτι τὸ Α, ἐπείδὴ
 ἐμπεμεχεται εἰς τὸ Β, ἐμπεμεχεται ἐπομῆως καὶ
 εἰς τὸ Γ.

Κυρίως ὅμως ὀμιλῶντας, τὸ αἴτιον, ὡδὲ τὸ ὁποῖον
 σινάγεται, ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶναι σῶμα δευ εἶναι, ὡδὲ τὶ
 ἡ ιδέα τῆ ἀέρος ἀεμέχεται εἰς τῶν ιδέαν τῆς σερῆό-
 ττος, καὶ αὐτὴ εἰς τῶν ιδέαν τῆ σώματος, ἀλλὰ τῆ-
 γαντίον, ἐπειδὴ εἰς τῆν σιωδέτην ιδέαν τῆ ἀέρος φαί-
 νεται, ὅτι ἀρέπει νὰ ἀεμελαμβαίνεται καὶ ἡ ιδέα τῆς
 σερῆό-

περιόπτος, καὶ αὐτὴ εἶναι ἀχώριστος ὑπὸ τῆν ἰδίαν τὸ σώματος. Ὅμως μὲ ὁποιοῦνδήποτε ἔσπον προβαίνει, τὸ συμαγόμενον εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιον, καὶ δι' αὐτὸ ἀρκετὰ εἶναι τὰ εἰρημύα.

Ἐνα ἄλλο παῖγμα, περὶ τὸ ὁποῖον ἀκόμι δεῦ ρμιλήσαμεν, καὶ περὶ τὸ ὁποῖον ἴσως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἑλατάβωμεν ἐδῶ ὀλίγον πλατύτερα, εἶναι ὁ ἔσπος, καθ' ὃν ἑαμορφῶνται αἱ ἑξίς.

Κάθε σῶας ἑακρίνει ἐκεῖνο, ὅπε γίνεται καὶ σκέψιν ὑπὸ ἐκεῖνο, ὅπε γίνεται καθ' ἑξίν. Ὅμως πόδεσ ἡνωῦνται (θέλει ἐρωτήσει τινὰς) αὐτὰ αἱ ἑξίς; Ἡ ἰδία σκέψις (θέλω ἀποκρίθῃ ἐγῶ) εἶγαι ἡ πρώτη ἀρχὴ ὄλων τῶων, ὅσαι καὶ αὐ εἶναι.

Ἐκεῖνος, ὅπε συμηθίζει νὰ χορόν ἐπαῦω εἰς τὸ χοῖνι, παρέπει νὰ μεταχειριθῇ κατ' ἀρχὰς μεγαλωτάτῳ σκέψιν, ἑα νὰ φυλάξῃ τῆν ἰσοσαθμίαν· μετῶ μακρὰν χῆσιν ὅμως, συμηθίζει τὸσον εἰς ἐκεῖνα τὰ κινήματα, ἑα τῶ ὁποῖων ἑαπρεῖται ἡ ἰσοσαθμία, ὡσε τὸν βλέπομεν νὰ περπατῇ καὶ νὰ χορόν ἐπαῦω εἰς τὸ χοῖνι τὸσον ἐλόύθερα, καθῶς οἱ ἄλλοι ἐπαῦω εἰς τῶ ὁπρῶαιαν τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ὁπόταν ἐμάθαμεν νὰ περπατῶμεν ὀλιγοτέρω σκέψιν σοχάζεθε νὰ ἐμεταχειριθῆκαμεν κατ' ἀρχὰς;

Φθάνει νὰ ἀδατηρήσωμεν μὲ πόσῳ ἀσπιδῶ καὶ προσοχῶ τὰ βρέθη κινῶν ἀφ' ἐαυτῶ τὰ πρώτα τῆς βήματα, μάλισα ὁπόταν τὰ ἀκολέθῃσε καμμίαν φορὰ νὰ πέσῃν. Καὶ τί θέλομεν εἶπῃ ἑα τὸ ἑαβάσμα; Πόσον κόπον δεῦ μεταχειρίζονται τὰ παιδία εἰς τὸ νὰ μάθῃν νὰ ἑακρίνῃν τῶν καθε σοιχεῖον, ἑπειτα νὰ τὰ εῶνῃν εἰς συλλαβίς, καὶ ὁπό τῆν εῶνῃσιν τῶ συλλαβῶν, νὰ ὀγαῦν τὰς λέξίς; Καὶ ὅμως ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπε, ἀφ' ἑ μάθῃ νὰ ἑαβάξῃ ὀλίγον τι ἐλόύθερα, σοχάζεται πλέον ἐκεῖνῳ τῶ καὶ μέρος σκέψιν εἰς καθε σοιχεῖον, ἡ συλλαβῶ; Ἡ προσοχὴ ἑέχει ἐπαῦω εἰς αὐτὰ ὁπρῶχα

δίω, καὶ καθ' ἕξιν, καὶ πολλαῖς φοραῖς προσπλωμένη εἰς τὴν συνόριον τῆς λέξεων, μὴ βίας σοχαζέται τὴν ὑλικώτερον μορφῶν. Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ ἐκεῖνον, ὅπερ μανθάνει νὰ κρῆν τὸ κύμβαλον, ἢ ἄλλα ὄργανα. Κατ' ἀρχὰς κρείσσεται σκέψιν μεγαλωπιάτῳ μὴ πάντα τὸ μάτι βλέπει εἰς τὰς φωνάς, καὶ τὸ χεῖρ εἰς τὰς χορδὰς καθ' ἕξιν, κεδόν χωρὶς κάρμιναν σκέψιν.

Ἀλλὰ πῶς ἀρά γε ἡ σκέψις προξενεῖ αὐτὰς τὰς ἕξεις; Εἴπαμεν ἤδη ἀνωτέρω (Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Γ'. καὶ ἕξης) ὅτι αἱ ἰδέαι τῆς πραγματικῆς, ὅπερ ἐνεργεῖν ἐπαύω μας εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ὁπόταν μάλιστα ἔχεν ἀναμεταξύτερον κάρμιναν ἄλλῳ ἀναφορῶν, συνδέονται ἀμοιβαίως εἰς ἕξιν ὅπερ ἢ ἐπαύωδος τῆς μιᾶς ἀνακαλεῖ φυσικὰ τὰς ἄλλας. Εἴπαμεν προσέτι ὅτι ἡ προσοχή ὅσον σφοδρότερα εἶναι, πόσον ὀφθαλμότερον ἐπιτείνει αὐτὸν τὸν ἀμοιβαῖον δεσμόν τας, καὶ ὅτι ἡ συνεχὴς ἐπαύωδος τῆς αὐτῆς συνημμένων ἰδεῶν κάρμιναν ὅπερ ἢ ἀμοιβαία διέγερσίς τας νὰ γίνεται πάντοτε προχειρότερα.

Εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ προθέσωμεν πῶρα ὅτι ἀνίσως τοιαῦται ἰδέαι δίδων ἀφορμῶν εἰς τὴν ψυχῶν νὰ διεγείρη ὅπερ κάποιαν κινήσεις εἰς τὸ σῶμα, λοιπὸν καὶ ἡ διέγερσις τέτων τῆς κινήσεων συνδέεται μετὰ τὰς ἰδέας, εἰς ἕξιν ὅπερ μὴ πολλαὶς ἐργασίας ἐπαυελιμημῶν, εἰς τὰς ὁποίας προηγείται κατ' ἀρχὰς ἡ σκέψις, ὁ ἀμοιβαῖος δεσμός μὴ πάντα γίνεται τόσον σφικτός, καὶ εἰς δικαιοῦν μιᾶς αὐτῆς τῆς ἰδεῶν, ἢ ἐπαύωδος τῆς ἄλλων καὶ τῆς συσσίχων κινήσεων, γίνεται τόσον ἔυκολος, ὅπερ ὄχι μόνον δευ κρείσσεται σκέψιν, ἀλλὰ πολλαῖς μάλιστα τὴν προλαμβάνει. Ἐκεῖνος ὅπερ μανθάνει νὰ κρῆν τὸ κύμβαλον κατ' ἀρχὰς εἶναι ὑπαγκασμῶν νὰ ερεῖδη τὰ μάτια εἰς κάθε φωνῶν, καὶ νὰ ἀραδίξῃ μετὰ τὸ μάτι καὶ μετὰ τὸ χεῖρ καθε χορδῶν. Ἐν πᾶσι αἱ ἰδέαι τῆς φωνῶν καὶ τῆς χορδῶν συνδέονται πάντα πρὸς ἀλλήλας κατ' ἕξιν

λίγον ὀλίγον τὸ χέρι μανθάνει νὰ δέλσκη τὰς χορδὰς μοναχόν τε, χωρὶς νὰ ἔχη χεῖραν ἀπὸ τὰ μάτια. Μὲ τὴν μακρὰν χεῖσιν αἱ ἰδέαι τῶν φωνῶν καὶ τῶν χορδῶν, καὶ τὰ τόπα, εἰς τὸν ὁποῖον δέλσκηται καθεμία, καὶ τῶν ἀναγκαιῶν κινήματων τῆς χειρὸς δεξιᾶ νὰ τὰς δέλσκη, ἐνόνονται τόσον, καὶ διεγείρονται τόσον εὐκολα, ὅπως μόλις τὸ μάτι βλέπει τὴν φωνὴν, καὶ τὸ χέρι ἔχει ἑαυτὸς εἰς τὴν ἀντιστοιχῆσαν χορδῶν, χωρὶς πλέον νὰ προσμῆν τὴν προσαγῶν, δεξιᾶ νὰ εἰπῶ ἔτι, τῆς ψυχῆς.

Ἡ μηχανικὴ ἐξήγησις τῆς δυνάμεως ἡθελον εἶναι ὀσκολος, ἀνὴ ἡ ὑπαρξίς τῶν ζωτικῶν πνδμάτων ἦτον βεβαία, καὶ ἀνὴ ἦτον γνώσις ἡ κοινωνία τῶν σωληναρίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐποθέτεται ὅτι ἔεχον αὐτὰ τὰ πνδματα τόσον εἰς τὰς ἴνας τῶν νδρων, ὅσον καὶ εἰς ἐκείνας τὰς ἐγκεφάλους· ἐπειδὴ τότε ἡθελε φανῆ ὅτι ὄντας ἀφικταῖ αἱ κοινωνίαι μετὰ τῶν ἰνῶν τὰ ἐγκεφάλους, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι συνημῆσαι αἱ συυδεδεμῆσαι ἰδέαι, καὶ τῶν ἰνῶν τῶν νδρων, ὅπως ἄρεπει νὰ ἀπαρορμῶνται τὰ ζωτικὰ πνδματα, δεξιᾶ νὰ προσκνήσων εἰς τὰς μῦσας τὰς ἀντιστοιχῆσας κινήσεις, μὲ τὴν παλλῶν χεῖσιν αὐτὰ τὰ ζωτικὰ πνδματα ἠμπορῆσαν νὰ συυηθίσων τόσον, εἰς τὸ νὰ ἔεχον αὐτὰς τὰς ὁδοὺς, ὅπως ἡ κίνησις μιᾶς ἰνὸς τὰ ἐγκεφάλους, διεγείρωντας μιᾶν ἰδέαν, ἠμπορῆσων ἑαυτὸς νὰ προσδιορίσῃ τὰ πνδματα νὰ ἔεχον εἰς τὰς ἄλλας ἐπικεινωμένας ἴνας καὶ τὰ ἐγκεφάλους καὶ τῶν νδρων, δεξιᾶ νὰ διεγείρων καὶ τὰς συυδεδεμῆσας ἰδέας, καὶ τὰς ἀναλόγους κινήσεις τας. Ἐν ὅσῳ ὁμοῦ καὶ ἡ ὑπαρξίς τῶν εἰρημένων πνδμάτων, καὶ οἱ ὁδοὶ τας εἶναι ἀγνώσται, δυν ἠμπορῆσαν νὰ καταφῆσῶμεν μὲ βεβαιότητα τιποτες περὶ τὰ ποιῆται μηχανισμῶν.

Τὸ νὰ μὴν ἐφθασαν ὁμοῦ μῆτε νὰ αἰθανθῆν τίνι ἔοπω ἡ σκέψις ἀλλάγει τὰς ἐξίς, ἐσάθη αἰτία ὅπως οἱ περὶ τὸν παλαιῶν Φιλοσόφων, καὶ μερικοὶ ἀπὸ τὰς νεωτέρων, ἐνόμισαν ὅτι πολλαὶ ἀπὸ ἐ-

κίνας πὺς πράξεις, ὅπῃ οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα κάμνεν ἕξιν, εἶναι ὑπηγορδιμῶναι ἄπὸ τῆς ἰδίας Φύσεω, καὶ πορεύονται ἄπὸ μίαν ἄγνωστον ἐσωτερικῶν ἀρχῶν, τῶν ὁποίων αὐτοὶ ἠνόμασαν ὀρμῶν.

Ὅτι ὁμοίως ἡ Φύσις καθ' ἑαυτῆν δὲν ὑπηγορδεῖ τίποτες εἰς τὰς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ αὐτοὶ κάμνεν ὡς ὅπῃ τὸ πλεῖστον μὲν μεγαλωτάτῳ ἐτοιμότητα, καὶ ἡδὸν χωρεῖς νὰ τὸ σοχάζωνται, εἶναι ἀπλῆν ἄποτέλεσμα μιᾶς ἕξεωσ προσηκτικῆσ ἡμέσῃ τῆσ σκέψεωσ, ἢμπορεῖ νὰ συναχθῆ καὶ νὰ κατανοηθῆ ἀρκεπώτατα ἄπὸ εἰνα μόνου πῶδαδειγμα.

Ἄν εἶναι πῶδαγμα, ὅπῃ ἐνομίδη κοινότερου ὑπηγορδιμῶναι ἄπὸ τῆσ ἰδίας φύσεω, εἶναι ἡ φροντίσ τῆσ ἰδίας δετηρήσεωσ, καὶ ἡ ἀποφυγῆ τῆσ κινδυνῶν ἐκείνων, ὅπῃ ἐπαπειλῆν ἀπ' ἀθείασ τῆσ ζωῆσ. Αὐτῆ μάλισα εἰς τὰ ζῶα ἐνομίδη ὡσ εἰνα ἄποτέλεσμα τὸσον ἴδιον τῆσ ὀρμῆσ, ὅπῃ ὁ Μετείας δὲν ἐδυσκολῶδη νὰ δεβεβαιώσῃ, ὅτι ἀφ' ἕ βαλθῆν εἰς τὴν ἀκρῶν εἰδὸσ κρημνῆ εἰνασ σκύλαξ (καταβάκι), καὶ εἰνα βρέφοσ, πῶρ τῆ νὰ λάβῃ κάμμίαν πείραν μῆτε τὸ εἰνα μῆτε τὸ ἄλλο, τὸ πῶρῶν ἄπὸ ὀρμῆσ τῆσ φύσεωσ ἢ δελε κρατηθῆ ὀπίσω, καὶ τὸ δῶτερον μόνου ἢμπορεῖ νὰ πέσῃ· ἐπειδὴ ἡ Φύσις, τὸσον ὀλιγωτέραν ὀρμῆν ἔδωκε, λέγει; εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ἐπιτηδειότερου τὸν ἔκαμε εἰς τὸ νὰ τελειοποιήσῃ ἀφ' ἑαυτῆ τὰσ γνώσεισ τε.

Λοιπὸν ὅτι τὸ σκυλάκι, πῶρ τῆ νὰ λάβῃ ἀκόμι κάμμίαν πείραν, πῶρεπαι νὰ πέσῃ παρομοίωσ καθῶσ καὶ τὸ βρέφοσ, ἢμπορῶ νὰ δώσω μίαν πληρεσάτῳ βεβαιότητα. Ἐγὼ μίαν φορᾶν ἔβαλα μὲ εἰνα τέτοιον σκοπὸν, ἐπάνω εἰς εἰνα σκαμνὶ εἰνα σκυλάκια εἰνα κατόπι τῆ ἄλλε, τὰ ὁποία εἶχον γνηθηθῆ πῶρ ἡμερῶν. Συρόμῶνα αὐτὰ τὰ σκυλάκια ἐπάνω εἰς τὸ σκαμνὶ, καθῶσ ἐφθαναν εἰς τῆν ἀκρῶν τε, τὸσον ἀπεῖχον ἀπὸ τὸ νὰ κρατηθῆν ὀπίσω ἄπὸ τῆσ φυσικῆσ ὀρμῆσ,

ὅπῃ καὶ τὰ τρία ἔπεσαν κάτω ὄχι μίαν, ἀλλὰ δέκα καὶ δώδεκα φοραῖς, καὶ ἤθελαν πέσει ἀκόμι χιλιάκις, ἀνίσως ἐγὼ δὲν ἐφρόντιζα νὰ τὰ πιαῶ εἰς τὸν αἶρα δὲ νὰ μὴ κτυπήσεν. Ἀφ' ἧ ὅμως ἄρχισα νὰ τὰ ἀφίνω νὰ πίπτειν εἰς τὴν γῆν, μ' ὅλον ὅπῃ τὸ ὕψος δὲν ἦτον ὡσαύτῃ σὺνὰ ποδαίει, ἢ ὀλίγω ὡσαύτοτρον, μ' ὅλον τὸ ὄ πόνος ἄρχισε νὰ τὰ εἰδοποιῇ. Ὅμως δὲν ἐφθασε μήτε τότε τὸ πρῶτον μάθημα, ἀλλὰ μὲ τὴν πέμπτην, ἢ ἑκτὴν πῶσιν ἐμαθάν τέλος πάντων νὰ φυλάγονται ἀπὸ τὸν κρημνόν. Τότε φθάνοντας εἰς τὴν ἄκρην τῆ σκαμνῆ, ἐξαβῆνταν ὀπίσω· ὅμως ἡ ὀρμή τόσον μακρὰ ἦτον ἀπὸ τὸ νὰ μετέχη εἰς τὸ, ὅπῃ τὴν ἄλλην ἡμέραν βαδίζοντας τα πάλιν εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ἔπεσαν πάλιν δύο ἄλλοι φοραῖς (1). Ἰδὼν καὶ σὺνὰ λαγίδιον ἀφειμῶν ἐλθόντερον εἰς σὺνὰ σπῆτι, εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἀναμμῆν ἢ φωτία, νὰ ζέξῃ ὕδωρ ἐπάνω εἰς τὴν φωτίαν, τὸ ὁποῖον τὸ κάμνεν παρομοίως καὶ τὰ βρέφη, καὶ τὰ σκυλάκια, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, πρὸ τῆ νὰ μάθουν, ὅτι ἡ φωτία καίει. Καὶ δὲν βλέπομεν πάντοτε ταῖς πεταλέδαῖς νὰ ἔρχονται περιγύρω εἰς τὸ φῶς, ἕως ὅπῃ καίονται; Καὶ ὅμως ἡ φυσικὴ ὀρμή ἔφερε βέβαια νὰ τὰς διδάξῃ νὰ μακρυνθῶν ἀπὸ αὐτό· ἔξω αὖθις ἔλεγον νὰ εἶπεν ὅτι ἡ Φύσις ἐδῶκεν εἰς αὐτὰς τὴν ὀρμὴν ὅπῃ ταῦτα δὲ νὰ πηγαίνεν νὰ καίονται, δὲ τὸ ὁποῖον βέβαια πολλὰ ὀλίγω χᾶριν ἤθελαν τῇ γνώσει (2).

Δοῦ

(1) Αὐτὰ αἱ πείρα ἀναφέρθησαν εἰς τὰ Σχόλια, ὅπῃ ἔκαμα εἰς τὸ πρῶτον ἀνθρωπίνου νοῦς Δοκίμιον τῆ Λακίε. Παράρτημα Β' εἰς τὸ Θ' Κεφ. τῆ Β' Βιβλίας.

(2) Τὸ ψεύδος τῆς κοινῆς δόξης, ὅτι ἡ φυσικὴ ὀρμή διδάσκει τὰ ζῶα νὰ φυλάγονται ἀπὸ τὰ βλαβερά χόρτα, καὶ νὰ εὐείσκην τὰ ὠφέλιμα, ἀπεδείχθη καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸν Βρενιόνιον (Ἀπομνημονεύματα τῆς βασιλ. Ἀκαδημίας τῆς Ἐπιστημῶν τῆς Τοσίε εἰς 1788-89.),

Δεν εἶναι λοιπὸν ἡ ὄρμη, ἀλλὰ εἶναι ἡ πείρα, ὅπως διδάσκει τὰ ζῶα παρομοίως καθὼς καὶ τὸς ἀνθρώπους εἶναι νὰ ἀποφύγῃ τὸς κινδύνους. Ἀφ' ἧς δοκιμάσῃ μίαν φοράν μίαν ἀλγυδόνα, τὸ αἶδημα τῆς ἀλγυδόνας συνδέεται μὲ τὴν ἰδέαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας προήλθεν. Ἀφ' ἧς πάλιν τὸ ἴδιον αὐτικεῖμα, ἢ ἄλλο παρόμοιον, διεγείρεται καὶ ἡ μνήμη τῆς ἀλγυδόνας, καὶ ἡ ψυχὴ παρορμαθῆς εἰς τὰς σωματικὰς δυνάμεις τὰς ἀναγκαίας κινήσεις εἶναι νὰ ἀποφύγῃ. Κατ' ἀρχὰς τὸ κάμνει μὲ συνείδησιν, ὅσοις ὅμως ἀφ' ἧς τὸ κάμνη πολλαῖς φοραῖς, ἀποκτὰ τὴν ἔξιν νὰ τὸ κάμνη μὲ πῶς ταχύτητα, ὅπως σχεδὸν δεν τὸ αἰσθάνεται· μάλιστα ὅταν αὐτὴ ἡ ἔξιν ἔγινεν εἰς εἴνα καιρὸν, ὅπως δεν ἦτον ἀκόμη συνειδησιμὴ (ἡ ψυχὴ) νὰ κρατῆ λογαριασμὸν τῶν ἐνεργειῶν τῆς, δεν θέλει ἠμπορέσει μίτη νὰ ἐνθυμηθῆ ὅτι τὰς ἐπανάλαβε ποτὲ, καὶ θέλει νομίζει ὅτι τὰς κάμνει φυσικὰ καὶ ἀπὸ ὄρμη.

Αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ χρεωστῆμα εἰς τὴν ἔλειψιν τῆς ἀκριβῆς ἀναλύσεως, καὶ εἰς τὴν οἴησιν, ὅπως εἶχαν οἱ Παλαιοὶ νὰ θέλῃ νὰ πληροφορήσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ νὰ δείξῃ εἰς τὸς ἄλλους, ὅτι ἔξιδραν ἐκεῖνα, ὅπως δεν ἔξιδραν. Παρατηρῶντας εἰς τὸς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ζῶα μερικὰς πράξεις, τῶν ὁποίων δεν ἠμποροῦσαν νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἀρχὴν, αὐτὴ νὰ ὁμολογήσῃ εὐκρινῶς ὅτι δεν τὴν ἔξιδραν, ἠγάπησαν καλλίτερα νὰ εἰπῶν ὅτι τὸς τὰς διδάσκει ἡ ἰδία Φύσις. Μὲ τὸτο ἐνόμισαν ὅτι ἐχωρηγῶσαν μίαν νέαν γνῶσιν, καὶ δεν ἔκαμαν ἄλλο, ὅπως αὐξήσαν τὸ Λεξικὸν τῆς μὲ μίαν λέξιν κοινῶς ἀπὸ σημασίαν. Διὰ τὴν νὰ λέγῃν ὅτι τὰ χελιδῶνια, φέρει εἰπεῖν, ἡ φύσις

ὁ ὁποῖος ἐπαρατήρησεν ὅτι τὰ πρόβατα, τὰ ἀλογα, τὰ βόδια ζῶγῃ μὲ μεγαλωπύτην λαμπαργίαν τὸ βαξάχιον (χόρτον), τὸ ὁποῖον εἶναι φαρμακευτικόν.

σις τὰ διδάσκει νὰ κάμνεν τὴν φωλεάν τες, ἢ δὲν σημαίνει τίποτε, ἢ σημαίνει ὅτι ἡ Φύσις ἐνετύπωσεν εἰς αὐτὰ τὸ ᾧδειγμα τῆς φωλεᾶς, τὴν ἰδέαν τῆς ὕλης, μὲ τὴν ὁποίαν νὰ τὴν κατασκευάσεν, τὴν ἰδέαν τῆς ἔργου, καὶ τὸν ὁποῖον νὰ δευλόηεν, τὴν ἰδέαν τῆς τύπου, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ τὴν προσκολλῆν κτ. καὶ μὲ τὴν ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὰ χελιδόνια μίαν ἀπειρίαν ἰδεῶν ἐμφύτων, τὰς ὁποίας μὲ τὸσας ἰχυρὰς ἀποδείξεις ἀφῆρέσαμεν ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον.

Ὡς πόσον ἱγύρω εἰς τὰ ζῶα πρέπει νὰ σοχαθῶμεν δύο παράγματα· 1) ὅτι αὐτὰ φθάνουν εἰς τὴν τελειότητά τες πολλὰ προτίτερα ἀπὸ ἡμᾶς, ἐπειδὴ πολλὰ εἶναι προβεβλημμένα μὲ ὄργανα πολλὰ ὀξύτερα ἀπὸ τὰ ἐδικά μας, καθὼς εἶναι ἡ ἀκοή εἰς τὰς λαγῆς καὶ λύκας, ἡ ὄρασις εἰς τὸν αἰτὸν, ἡ ὄσφρησις εἰς τὰς σκύλας κτ. ἄλλα πάλιν ὄντας πεποικισμῶνα μὲ μίαν πᾶχύτητα ποδῶν, διὰ τῆς ὁποίας εἰς ὀλίγας ὥρας διέρχονται χιλίους τόπους, καθὼς τὰ πτεινὰ, ἡμποροῦν εἰς ὀλίγον καιρὸν νὰ μάθουν μυρία παράγματα (μάλιστα ἐκεῖνα, ὅτῃ ἀφορῶν εἰς τὴν φυσικὴν τες σύστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν τέλος πάντων εἶναι προσδιωρισμῶνα ὅλαι αἱ φροντίδες τες), τὰ ὁποία διὰ νὰ τὰ μάθωμεν ἡμεῖς χρειάζεται πολὺς καιρὸς, καὶ ἔπειτα νὰ φαίνωνται ὅτι τὰ κάμνεν ἀπὸ φυσικῶν ὀρμῶν, εἰς καιρὸν ὅτῃ τὰ κάμνεν μὲ τὸ νὰ τὰ ἐμαθῶν. 2) Ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰς πράξεις τες, τὰς ὁποίας ἡμεῖς νομίζομεν πῶς τὰς κάμνεν μὲ κάποιον σκοπὸν, καὶ πρὸς τι τέλος, δὲν εἶναι ἄλλο, ᾧδᾶ ἀποτελέσματα μηχανικὰ τῶ φυσικῶν τες διοργανισμῶν, ἢ τῶ φυσικῶν τες χρειῶν, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἀνοικεῖον τὸ ὄνομα τῆς ὀρμῆς, παρομοίως καθὼς εἰς τὸ ἔργον τῆ κινεῖσθαι, ἢ τῆ ἀναπνεῖν. Ἡ ἀράχνη, λέγει ὁ Βονέτ (Ἀναλυτικ. Δοκίμ. ᾧδᾶ τῶ ψυχικῶν Δυνάμ.) δὲν κάμνει τὸ ὑφασμὰ τῆς διὰ νὰ εἴσῃ βρόχια διὰ τὰς μύσας· ἐπειδὴ αὐτὴ ὑφαίνωντας, δὲν
σοχά-

σοχάζεται ἄλλο, ὡσαύτ' ἐλεύθερωθῆ ὑπὸ μίαν ὕ-
 λην, ὅπῃ τὴν ἐνοχλεῖ εἰς τὴν κοιλίαν. Ἡμπορεῖ
 ἴσως νὰ συνέβηκεν ὅπῃ, ἀφ' ἧ ἐδοκίμασεν ὅτι τὸ
 τὴν ὠφελεῖ ἐν ταύτῃ εἰς τὸ νὰ πορίζεται μίαν δὲ-
 κολωτέραν ἔσφην, νὰ τὸ κάμνη μὲ ταῦτα καὶ μὲ τέ-
 τοιον σκοπόν· κατ' ἀρχὰς ὅμως δὲ νὰ τὸ κάμνη μὲ
 τέτοιον τέλος, ἔπρεπε νὰ τῆς ἐντυπώσῃ ἡ Φύσις τὴν
 ἰδέαν τῆς ἔσφης τῆς μῦθων, τῆς πησσεως, τῆς δι-
 κτύων, τῆς σημείων, εἰς τὰ ὅποια νὰ τὴν προσκολλᾷ,
 τῆς σπειροειδῆς χήματος, καὶ τὸ ὅποιον νὰ τὴν ὑφαίη
 κτ. ἰδέας ἐμφυτεῖς, ὅπῃ εἶναι γελοιῶδες νὰ ὑποδω-
 σωμῆν εἰς μίαν ἀράχνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τῆς Υ'' πρῆς καὶ τῶν Ἐρυπρίων, τῶν
Υ'' προλόγων καὶ τῆς Νυκτοβατῶν, τῆς
Μαρίας ἔ τῆς Παραφροσιῶνς.

Ενόνω ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς εἷς μόνον Κε-
φάλαιον ἵνα τῶ ἀμοιβαίαν γέσιν, ὅπερ ἔχεν πρὸς
ἄλληλα, καὶ ἐπειδὴ τὸ εἷς θέλει ἠμπορέσει νὰ χρη-
σιμώσῃ εἰς δὺκολωτέραν ἐξήγησιν τῶ ἄλλῃ.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Υ'' πρῆς, ἔ τῶν Ἐρυπρίων.

Οπόταν μᾶς καταλαμβάνῃ ὁ ὕπνος, παύει εἰς ἡ-
μᾶς ἡ συνείδησις τῆς αἰδημάτων, ὅπερ συνηθίζεν
νὰ μᾶς προξενῆν, ὅταν εἴμεθα ἔξυπνοι, αἱ προσβο-
λαὶ τῆς ἔξωτερικῶν ἀντικειμένων· παύεν αἱ μ' ἰ λόγοι
καὶ ἐκπῆσαι κινήσεις, καὶ μῦθεν μόνον αἱ ζωτικαί, ὅ ἐ-
σιν ἡ ἀναπνοή, ὁ σφίγμός τῆς καρδίας, καὶ τῆς ἀρτη-
ριῶν κτ. εἰς τὰς ὁποίας προδέτονται μερικαῖς φοραῖς
καὶ κινήσεις μηχανικαὶ ἄλογοι, ἢτοι κινήσεις, τῆς ὁ-
ποίων δυν ἔχομεν συνείδησιν.

Πόθεν προέρχεται ἡ εἰρημὴν ἀνάπαυλα, καὶ πῶς
ἀπερῆν τινὰς ἀπὸ ἐξηγήσιν εἰς ὕπνον, δυν ἠμπορεῖ
νὰ ἐξηγηθῆ με βεβαιότητα, ἐν ὅσω ὁ μηχανισμός
τῆς αἰδημάτων δυν γνωρίζεται με ἐντέλειαν.

Ἄν ὅμως δεχθῆμεν τῶ ὑπόθεσιν τῆς ζωτικῶν
πνδμάτων, δυν εἶναι δύσκολον νὰ καταλάβωμεν πῶς
μία μεγάλη ἐλλείψις τῶν τῆς πνδμάτων προερχο-
μῆν ἀπὸ τῆς κόπης καὶ ἐναχολήσεις τῆς ἡμέρας, ἡ
μία.

μία ἐμφραξίς εἰς τὰ σωλῶα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχεν αὐτὰ τὰ ζωτικὰ πνύματα, ἡμπορεῖ νὰ προξενήσῃ μὴ μίαν πόσῳ συνέχειαν ἐρηγόρσεως τῷ εἰρημνίῳ ἀνάπαυαν τῆς αἰδήσεων, καὶ ἐπομνίως καὶ τὸν ὕπνον.

Ἀπὸ αὐτῷ τῷ κνώσειν τῆς ζωτικῶν πνύματων φαίνεται ὅτι κρέματα καὶ ἐκείνη ἢ ἀπνία καὶ νάρκωσις, ὅπῃ προηγείται εἰς τὸν ὕπνον· ἢ δυσκολία, ὅπῃ αἰδανεταιίς νὰ πολεμήσῃ τὸν ὕπνον, φαίνεται παρομοίως, ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ εἰς τὸν ὑπερβολικὸν κόπον, εἰς τὸν ὁποῖον τότε ὑποκείνται τὰ ὀλίγα πνύματα, ὅπῃ μὲν ἀκόμι εἰς τὰ νεῦρα· καὶ ἢ ἀνάκτησις τῆς δυνάμεων, ὅπῃ γίνεται ὕστερα ἀπὸ εἰς μακρὸν καὶ ἡσυχον ὕπνον, φαίνεται καὶ αὐτῇ, ὅτι εἶναι εἰς ἀποτέλεσμα τῆς νέας δαφιλίας τῆς πνύματων, ὅπῃ ἐν ποσῶν διαχωρίζονται ἀπὸ τὸ αἷμα, καὶ ἐμβαίνου εἰς τὸ νὰ ἀναπληρώσῃν τῷ ἐλλείψιν ἐκείνων, ὅπῃ κατωμαλώθησαν εἰς τῷ ἐρηγόρσειν, τὰ ὁποῖα αὐτὰ ὅλα, ἀγκαλὰ καὶ νὰ μὲν μᾶς δίδου μίαν βεβαίαν ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τῆς ποιῶν πνύματων, δὲν λείπουν μὲν ὅλον τῶν νὰ αὐξήσῃν τῷ πιθανότητα.

Εἰς ἀνάκλησιν τῶ ὕπνου βοηθεῖ ἢ ἡσυχία, ἢ κατὰπαυσις τῆς προσβολῶν, ἢ τῆς ἰδεῶν, ὅπῃ προσδιορίζου ἰχυρῶς τῷ προσοχίῳ, καὶ ἢ μακρὰ διαρκεια εἰς ἐλαφρῆ καὶ ὁμοιοχημικῆ αἰδήματος, καθῶς εἶναι τὸ ψιδύρισμα εἰς ὕδατος, ὅπῃ ἔχει· ἢ τὶ εἰς αἰδήμα, ἀφ' ἔ ἄρη ἐκτικὸν, κάμνει ὅπῃ νὰ μὲν προσέχη πλέον ἢ ψυχή εἰς αὐτό· ἢ ἐναντίας εἰς αἰδήμα σφοδρὸν, ἢ μία ἰδέα ζωηρά, ὅπῃ ἀφαινεταί εἰς τῷ ψυχῷ, καὶ τῷ κάμνει νὰ προσέχη εἰς αὐτῷ, μᾶς ἐξυπνᾶ πρὸ ὥρας.

Ἀφ' ἔ ἐξυπνήσωμεν, πότε ἐνθυμέμαδε ὅτι δὲν εἶχαμεν κάμνιαν νόσιν εἰς τὸν ὕπνον, καὶ πότε ἐνθυμέμαδε ὅτι ἐννοήσαμεν καὶ κοιμώμενοι, ὅτι ἐν ὠνευρῶδη.

Ἡ ἀρχὴ τῶν ὀνειράτων δὲν κρέμαται ἀπὸ ἀλλῶ, παρὰ ἀπὸ τὴν κίνησιν, ὅπῃ διεγείρεται εἰς καμμίαν ἵνα τῷ ἐγκεφάλῳ, καὶ μεταδίδεται εἰς τὰς ἀλλὰς, ὅπῃ εἶναι συνημμένα μετ' αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ ἤρνησθῃ καὶ ἄπο καμμίαν ἐσωτερικῶν αἰτιῶν, ὅπῃ προσδιορίζει, ἢ τοὶ κινεῖ τὰ ζωτικὰ πνεύματα πρὸς κανεὶα μέρη, καὶ ἄπο καμμίαν ἐξωτερικῶν, καθὼς ἄπο μίαν ὄχι τὸσον ἀναπαυτικῶν θέσιν, καὶ ἄπο ἑνα κτύπημα, ὅπῃ λαμβάνει τινὰς σφαιρομῆρος, καὶ ἀπὸ κανεὶα κρότον, ὅπῃ μᾶς ἔρχεται εἰς τὸ ὠτίον, ἢ ἄπο ἀλλῶν προσβολῶν, ἢ ὁποῖα εἶναι ἀρκετὴ νὰ διεγείρῃ μίαν ἰδέαν, ὄχι ὅμως τὸσον ζωτανῶν, ὅπῃ νὰ ἡμπορῇ νὰ μᾶς ἐξυπνίσῃ.

Αἱ ἰδέαι, ὅπῃ μᾶς διεγείρονται εἰς τὰς ὕπνους, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετ' αὐτῶν ὀλότῳ ἀτακτοί, καὶ μᾶς ἀδρασαίνονται μυρία συζῶξεις πῶν ἀτοπώταται. Ἡ αἰτία ὅμως τῶν δὲν εἶναι ἅλα τι αἱ ἰδέαι εἰς τὴν ὕπνον διεγείρονται μετ' ἑὸπον ἁεφορον, ἄπο ἐκεῖνον, καθ' ὃν διεγείρονται εἰς τὴν ἐρηγορσίαν· ἐπειδὴ αἱ ἰδέαι καθ' ὅσον ἀπεδείξαμεν (Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Α' ρθ. Γ'), δὲν διεγείρῃ ποτὲ ἢ μία τὴν ἀπῶν, ἀλλὰ ἅλα καμμίαν συνάφειαν τῶν.

Καὶ ἐπειδὴ αὐταὶ αἱ συνάφειαι ἡμπορῶν νὰ εἶναι πολλαί, ὡς αὐτὸ ὅπῃ εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἡμπορῶν νὰ τὸ εἶδαμεν εἰς ἁεφορῶν καιρῶν, καὶ εἰς ἁεφορῶν τόπων, καὶ μετ' ἁεφορῶν ἀλλὰ ἀντικείμενα συνζωομῶν, καὶ ἡμπορεῖ νὰ ἔχη ἀκόμη μετ' ἀλλὰ πολλα ἀναφορῶν, ὁμοιότητος καὶ ἐξαρτήσεως, ἅλα τῶν ἢ ἁεγερσίς τῶν ἰδεῶν καὶ ὅποταν κοιμώμεθα, καὶ ὅποταν εἶμαδων ἐξυπνοί, καθ' ἑαυτῶν ἡνάται παντοτε παρομοίως, τῶν ἑστὶ συνεχυμῶν καὶ χωρεῖς τάξιν, καθ' ὅτι καθ' ἑ μία διεγείρει μίαν ἁεμῶτερον ἁετῶν ἀλλῶν ἄπο τὰς συνημμένας τῶν.

Ὡς πρὸς ἡμᾶς ὅμως ἔχει τὴν ἁεφορῶν πάντῳ, ὅτι ὅταν εἶμαδων ἐξυπνοί, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ διδιδῶναι τὴν προσοχίαν μὴ λόγῳ, ἄπο τὰς ἰδέαις ὅπῃ

μέλλειν νὰ διεγερθῆν συγκεχυμένως ἐκλέγει ὅποιας θέλει, ἢ ἀπορρίπτει ὅποιας θέλει, καὶ τὰς δεχέται εἰς μίαν τάξιν καλοῦσθαι, εἰς καιρὸν ὅπῃ, ὅταν κοιμώμεθα, ἢ ψυχὴ ὄντας κοιμισμένη, δεχέται νὰ εἰπῶ ἔτσι, ἀφίνει τὰς ιδέας νὰ δεχόμεθα μίαν τὴν ἄλλω καθὼς θέλουν, καὶ ἀπ' ἐδῶ προέρχεται ἡ σύγχυσις καὶ ἀταξία, ὅπῃ κοινῶς βλέπομεν.

Ἐχομεν πολλάκις ἀποδείξιν ὅτι καὶ ὅταν εἴμεθα ἐξυπνοί, μάλιστα εἰς τὰς στιγμὰς τῆς φερασμῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀφίνονται ἡ ψυχὴ τὸν λογισμὸν νὰ ῥέξῃ ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τὰς ιδέας, ὅπῃ μίαν κατόπι τῆς ἄλλης διεγείρονται, ἀφίσκεται τέλος πάντων εἰς ἓνα λαβύρινθον ιδεῶν ἀνομοιοτήτων, χωρὶς νὰ ἡμπορῇ ἐνίοτε μήτε νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν κλωσὴν, ἢ γυμνῶντας ὀπίσω νὰ ἰδῇ τὰ ἴχνη, δεχέται τῆν ὁποίαν ἐφθασεν ἐκεῖ.

Ὅμως εἰς αὐτὰ τὰ ὄνειρατα, ὅπῃ γίνονται ὅταν εἴμεθα ἐξυπνοί, ἢ εἰς αὐτὰς τὰς φερασμὰς, πολλάκις, ἀφ' ἑ προσκρῆσων εἰς κανὴν καίριον σημείον ἢ παράγματος, ἢ συλλογισμῶν, συμβαίνει καὶ νὰ ἐξακολουθῆμεν πολὺν καιρὸν εὐτακτῶς ἐπάνω εἰς τὸ ἴδιον, καὶ χωρὶς νὰ διωθῶνται ἡ προσοχὴ ὀπίσω τὴν ψυχὴν εἰς τὰς ιδέας, ὅπῃ διεγείρονται· καὶ τῆτο ἡμπορεῖ νὰ χρησιμώσῃ εἰς ἐξήγησιν ἐκείνης τῆς τάξεως, ὅπῃ πολλάκις βλέπομεν καὶ εἰς τὰ ἀληθινὰ ὄνειρατα, καὶ μάλιστα φανερόνεται εἰς τὰς Ὑπνολόγους καὶ Νυκτοβάτας, φερεται τῆν ὁποίαν θέλομεν ἐπιχειρῶν πέρα νὰ ὁμιλήσωμεν.

Περὶ τῶν Υ' προλόγων ἐ Νυκτοβαίῳ.

Υ' πρόλογοι λέγονται ἐκεῖνοι, ὅπῃ ὁμιλῶν εἰς τὸν ὕπνοντες, καὶ Νυκτοβάται ἐκεῖνοι, ὅπῃ παρὰ τὴν κοιμώμενοι. Μερικαῖς φοραῖς καὶ τὰ δύο αὐτὰ δεικνύονται ἑνωμένα.

Περὶφημοὶ καὶ εἰς τὰ δύο ἐσάθησαν εἰς τὰς κείρας μας εἰς νέος Δομνικαῖος, (1) ὅπῃ ἤμαζον εἰς τὰ 1770, τῷ ὁποίῳ τὴν περὶ γραφὴν τὴν ἐξέδωκεν ὁ Π. Μ. Δομνικὸς ὁ Πῖνος τῷ ἰδίῳ Τάγματι· καὶ εἰς νέος Ἀποθηκάρης (φαρμακοπώλης), ὅπῃ ἤμαζον εἰς τὰ 1780, τῷ ὁποίῳ τὴν Ἴσοειαν τὴν ἐξέδωκε ἐγὼ ὁ ἴδιος (2).

Λύτοι πόσον ὁ εἰς, ὅσον καὶ ὁ ἄλλος, μὲ ὅλον ὅπῃ ἦτον ὑποκόμιστοι πόσον, ὅπῃ ἦτον μεγαλωπία δυσκολία νὰ ἐξυπνήσῃ, μὲ ὅλον τὸ τοιοῦτοι ἐπιρριπαῖσαν ἐλόφθη εἰς τὰς συνηθισμένους τῶνας, ὡμιλῶσαν ἑκακεμῶνος εἰς ὅποιον ἴδιον νὰ ἐμβῆ δὲ καίρως εἰς τὰς ὁμιλίας καὶ εἰς τὰς ιδέας τῶν, ἀπεκείνυταν μὲ σωέχειαν ἐννοίας, καὶ ἔκαμναν μὲ αὐτὸν διεξοδικὰς συνομιλίας· ἀνεγίνωσκον καὶ ἐγραφον, καθὼς ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ εἰς ἐξυπνος. Ὁ πρῶτος ἠμπορεῖ νὰ μαγειρεύῃ, καὶ νὰ ψυῆ κοιμώμενος τὴν τζιόκολάταν τῆ, νὰ παίξῃ τὸ παρόκι (εἶδος παιγνιδίῳ χαρτίων), νὰ κάμῃ πράξεις ἀειδημτικὰς, νὰ ψάλλῃ ἄσματα, σωξοφωμῶνος κατ' ἄλλως· ὁ δεύτερος νὰ

δξ-

(1) Δομνικαῖοι λέγονται ἴσα Τάγμα καλογοικὸν Παπισῶν. Ὀνομάθησαν ἀπὸ Δομνίον τὸν εἰσηγητὴν αὐτῶν τῶν Τάγματος.

(2) Ἡ περὶ γραφὴ αὐτὴ ἐπηρεάζεται Ἴσοειαν εἰς νέος καὶ περὶ φημὸν Νυκτοβάται μετὰ τινῶν σοχασμῶν. Ἐξέδωκε εἰς τὸ Μιλαιὸν πρὸς Ἰωσηφ Μαρῆλη.

ἄβάζει ρετζέταις, νὰ γνωρίζη τὰ λάθη εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἦτον μεταβεβλημένοι ὀπιταῦτ᾽, νὰ ἀδατηρή τὰς βοτανικὰς χαρακτῆρας τῶν χόρτων, ἀδαβὰλλοντάς τε μὲ τὰ βιβλία, ὅπῃ παραματόδονται ὡς τῶν, νὰ κάμη μυεῖας πράξεις τῆς φαρμακείας ἀκρίβεσάτι κτ.

Διὰ τὰ ἐξηγήσασθαι αὐτὰ τὰ πράγματα, πρέπει νὰ ἔχσείλωμεν εἰς τὴν ψυχῇ δύο εἶδη σκέψεως, μίαν ἐνεργητικὴν καὶ ἔλλογον, καὶ ἄλλω ἄλογον καὶ ἐκτικῇ. Ἡ ἐνεργητικὴ καὶ ἔλλογος εἶναι ἐκείνη, δι' ἧς ἡ ψυχὴ προσιλόνει ἦδη καὶ μᾶλλον συνειδήσεως τὴν ποσοχλίω τῆς εἰς εἴνα ἢ εἰς ἄλλο πρᾶγμα, καὶ τὴν μεταβιβάζει ἀπὸ εἴνα εἰς ἄλλο ἄλογος καὶ καθ' ἕξιν εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ ποσοχλή ἀφαρπάζεται καὶ φέρεται ἔτω καθ' ἕξιν ἀπὸ τὴν ἰδίαν δυνάμιν τῶν ιδεῶν, ὅπῃ διεγείρονται, χωρὶς συνειδήσιν τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν αὐτὴν σκέψιν ἄλλῃ τὴν ἄνομάσασθαι παθητικῇ (Τμήμ. Β'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Β').

Ἡ δὲ αὐτὴ σκέψις εἶναι θυγάτηρ γνησίᾳ τῆς πρώτης, ἔξαρτημένη ἀπὸ μίαν ἕξιν, ὅπῃ ἀποκτᾷ ἡ ψυχὴ κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὸ νὰ ἐναχολῆται ἀμοιβαδὸν εἰς τὰς πλέον ἰχυροτέρας προσβολὰς, καὶ εἰς τὰς πλέον ἐπειγῶσας ιδεῶς, καὶ εἰς αὐτὰς νὰ ἀποδιδώται, καὶ εἰς αὐτὰς νὰ σαματᾷ τὰς νοήσεις τῆς. Ἀφ' ἧς ἀποκτιθῆ αὐτὴ ἡ ἕξις, καθὼς διεγερθῆ μία ιδέα, ἡ ὁποία κατεπείγει πολλὰ, ἡ ποσοχλή ἔχει ἀφ' ἑαυτῆς εἰς αὐτὴν, καὶ ἐνδραξίβει εἰς αὐτὴν, καὶ θεωρεῖ μόνας ἐκείνας τὰς ιδεῶς, ὅπῃ ἔχεν ἀναφορὰν καὶ χέσιν μὲ αὐτὴν· τὰς δὲ λοιπὰς, ὅπῃ δὲν ἔχεν καμμίαν χέσιν μὲ αὐτὴν τὰς παραιτεῖ ὡς αὐτὴν νὰ διδιδώσανταν μᾶλλον συνειδήσεως ἀπὸ τὴν ψυχῇ.

Ἀφ' ἧς ὑποτεθῆ τῆτο, ὅποταν εἰς τὰς περιλασμάς τῆς ψυχῆς, καὶ εἰς τὰς ὕπνους δὲν διεγείρονται, ἀδα ἰδέαι ἀδαφόροι, ὁ νῆς ἔχει ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλω, χωρὶς νὰ κάμη καμμίαν ποσοχλίω εἰς αὐτὰς, καὶ τότε γίνονται ὅλαι ἐκείναι αἱ τυχαῖαι συνάψεις, καὶ ὅλα ἐκείνα τὰ πηδήματα, καθ' ἃ ἀπερνᾷ ἀπὸ εἴνα
 πορᾶγ-

παράγμα εἰς ἄλλο ἀνομοιότατον, καὶ σρέφεται εἰς εὐὰ διλωκῆ λαβύρινθον ἰδεῶν συγκεχυμένων, χωρὶς γὰρ εὐρίσκει μήτε ἀρχὴν μήτε τέλος.

Ανίσως ὁμως εἰς τὴν ἀρχὴν παρρησιασθῆ μία ἰδέα ἐπείγουσα, τότε ἡ ἐκτικὴ σκέψις ἔρχεται εἰς αὐτήν, καὶ κάμνοντας καθ' ἑξὶν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, ὅπως κάμνει μετὰ συνειδήσεως ἢ ἔλλογος σκέψις, ἐκλέγει ἀπὸ τῆς ἰδέας, ὅπως ἐγείρονται ἐκεῖνας μόνον, ὅπως ἔχουν ἀναφορὰν μὲ τὴν παρωδύσαν, ἀφίνοντας τὰ δαλύοντα αἰετὰ ἄλλα, εὐνοεῖ μὲ τὰς ἐσωτερικὰς ἰδέας τὰς ἀναλόγως ἐξωτερικὰς ἐνεργείας, καὶ μὲ τῶν τὸν ἔσπον κανονίζει καὶ διατάττει διδύς τὰς νοήσεις καὶ τὰς πράξεις, ὡς ἂν τὰ ἐπαρᾶσθετο ἡ ψυχὴ εἰς ὅλα αὐτὰ μὲ συνειδήσεως.

Τῆτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπως ἐφαῖν πολλὰκις εἰς πολλὰς Νυκτοβάτας, καὶ ἐφανερῶδη μὲ εὐὰ παρρησιασθῆ ἔσπον εἰς τὰς δύο παρρησιασθῆς. Εἰς τὸν τελευταῖον (ὅπως τὸ ὅποιον ἡμπορῶν τὰ ὁμιλήσω μὲ παρρησιασθῆ βεβαιότητι, μὲ τὸ τὰ τὸν ἐπαρᾶσθε μὲ τὰ ἰδέα μὲ μάτια, καὶ τὸν ἀκολούθησα εἰς τὴν νυκτοβασίαν τὴν παρρησιασθῆ ἔσπον ὅπως εἶς ὥρας μὲ μεγαλωπῆ τὴν παρρησιασθῆ) αἰ ἰδέαι καὶ πράξεις ἦτον ὅσον εὐτακτοί, καὶ ὅσον ἀκρίβως συνημῆσαι ἢ μία μὲ τὴν ἄλλω, καθὼς ἡμπορῶσαν τὰ εἶναι εἰς τὸν πλέον ἐξυπνὸν ἀνθρώπον.

Εἰς τῆτο ἐγὼ νομίζω ὅτι συνέβαλλε πολλὰ ἢ διταξία τῆς καθημερινῶν τὴν ἐνασχολήσεων, ὡντας πάντοτε παρρησιασθῆ εἰς τὸ ἐπάγγελμά τὴ, πάντοτε παρρησιασθῆ εἰς τὰς μαθήσεις, ὅπως εἶχαν ἀναφορὰν καὶ χέσιν μὲ αὐτὸ, ἀπειρασθῆς χεδὸν ἀπὸ ἄλλας δαλύσεις, ἐπειρώσει μὲσα εἰς αὐτὴν τὴν σφαῖραν δια τὰ εἶπω ἔττι, καὶ συνέσειλεν ὅλας τὴ τὰς νοήσεις. Σχεφόμενος χεδὸν καθημέραν εἰς τὰς αὐτὰς ἰδέας, ἐπαναλαμβάνωντας χεδὸν καθημέραν τὰς ἰδίας πράξεις, ἔλαβον εἰς αὐτὰς μίαν τέτοιαν ἔξιν, καὶ ἐσυζέχθησαν εἰς αὐτὸν αἰ πράξεις καὶ αἰ ἰδέαι ὅσον

δυνατὴ καὶ εὐαδερὰ, ὅτῃ καθείς ἐξυπνῶσε μία ἅπλο
αυτῆς, δεῖ ἢ τὸν δυνατὸν εὐαδῆν καὶ μὴ ἐξυπνήσῃ περικτῆ
θεδὸν καὶ ὄλην ἢ ἀλυτος τῆ ἀλλων ιδεῶν καὶ τῆ σο-
σοίχων ἀρδέξων.

Ἡ νυκτοβασία τῆ ἀληθεία ἐσρέφeto πάντοτε γε-
δὸν εἰς τὰς συνηθισμῶν καὶ ἡμεροσίας τῶ ἀναλογη-
σις. Καθείς ἀποκοιμῶνται, ὁ πασσιμὸς (1) ὅτῃ
μετ' ὀλίγον τῆ ἡρεσι, (ἀπτελεσιμα, τὸ ὅποιον τῶ
ἀπέμειναι ἀπὸ μίαν βαρυτέτω ἀδωείων, ὅτῃ εὐθ-
κίμασε ἀποτήρα), ἐξυπνῶσε εἰς αὐτὸν μιχακικῶς
καμίμων ιδεῶν ἀπὸ τὰς συνηθισμῶν. αὐτὴ ἐξυπνῶ-
σε τὰς ἀλλας συνηθισμῶν. αὐτὰς τὰς ἀδωέχωνται
αἱ ἀντιστοιχῶσαι κινήσεις καὶ ἀρδέξεις, καὶ ἡ σερὰ τὸ-
σον τῶτων, ὅσον καὶ ἐκείων, διὰ δυναμῶν ἀπὸ τῶ
ἀπλῶ ἐκτινῶ ἀποστοχῶ, ἀποέβαινε περικτῶς ὡ
ὅσῳ δεῖ ἐμβαίνει εἰς τῶ μέστω κἀνὴν εἰμπόδιον
καὶ ἀκρότη τὸν δρόμον τῆς.

Ἐπειδὴ ὁμῶς εἰς αὐτὰ ὄλα ἡ ψυχὴ δεῖ ἐπισταθ-
σε μετ' συνειδήσις, καθείς ἀδωμικρον ἀπόσχυμα ἢ
τὸν ἰκανὸν καὶ τῶ ἀκρότη τῶ συέχεται τῆ ἀρχιμη-
σιμῶν ἀρδέξων, καθείς καὶ ἡμπορὴ πλέον καὶ τῶ ἐ-
πυαλαίβη. Ἐῖνα φύλλον κατ' ἑ βαλμῶν μεταξὺ εἰς
τὰ μάτια καὶ τὸ βιβλίον, ὅτῃ ἀδωβαδῶν, ἢ ἀλλων
τῶ τὸτῃ σῶς ἀρδέξων, ὅτῃ αὐτὸς ἐτῆ καθείς ἐξιν
ἐξῆσων εἰς τὸν συνηθισμῶν τὸπον τῶ, σῶα σφοδρον
φύσημα ἀέρος, ὅτῃ ἡδωε τὸ τῶαξιν, ἢ ἀλλο παρό-
μιον ἀρδέξων, ἢ τὸν ἰκανὸν ὄχι μόνον καὶ τὸν παύση
ἀπὸ τὰς ἀρδέξων, ὅτῃ εἶχων ἀνά χεῖρας, ἀλλὰ καὶ
καὶ τὸν ἀποκοιμῶση, καὶ καὶ τὸν κάμη καὶ πῶση εἰς τῶ
γῶν,

(1) Ἀπὸ τὸν πασιμὸν τῶτων ἀρχίξων ὡς ἐπὶ τὸ πλέισον καὶ
ὁ Νυκτοβασίς, ὅτῃ ἐπιτέλεσιν ὁ Π. Πῶνος. Εἰς τῶ ἀρχίξων,
ἀξιν, δεῖ ἐφαίνονται εἰς αὐτὸν, παρὰ σῶμα εἰς ἀνδρωπῆ,
ὅτῃ πῶαξιν ἰχθυὸς πασιμῶς. Ὁ φθαλμῶ ἀδωσφορῶ, ἀφροῦ εἰς
τὸ σῶμα, τῶξιν ὀδῶτων, συζῶκα συέχεται.

γῶ, ἀν' ὅσῳ ἐπρόφθαναν νὰ τὸν βοηθήσῃ οἱ περι-
σάμφοι.

Εἰς τὰ ὅποια αὐτὰ πράγματα πρέπει νὰ εἰδοποιή-
σωμεν, ὅτι ὁπόταν εἴμεθα ἐξυπνοὶ, ἀπίσως κἀνέως
περισπασμὸς, ἢ κἀνέως ἐμποδὸν μᾶς διεκόψῃ τῷ
ὀρμῶν κἀμμίας πράξεως, ἢ κἀμμίας μελέτης, ἐπα-
νερχόμεθα εἰς αὐτῶν εὐκολα· ἐπειδὴ τὰ ὑποκείμε-
να, εἰς τὰ ὅποια κατεγινόμεθα, κἀμνωτας προσβα-
λῶν εἰς τὰς αἰδήσεις, ἀνακαλῶν εἰς ἑαυτὰς τὴν προ-
σοχῶν μᾶς, καὶ μᾶς εἰδοποιῶν πρὸς τῆς διακοπέισης
συνεχείας τῆς ἀπὸ χεῖρας ἐνεργειῶν· εἰς τὸν εἰρημέ-
νον ὅμως Νυκτοβάτῳ, ὧντας αἱ αἰδήσεις χεδὸν μὲν
τὴν ὁλότῳ ἀποκοιμισμῶν, καθὼς ἐκόπτενταν μίαν
φορὰν ἢ συνέχεια μίαν δοθείσης πράξεως, ἐκόπτετο
διὰ πάντα· ἐπειδὴ αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ ὅσῳ ἤμ-
πορῶσαν νὰ φθάσῃ νὰ τῷ ἀνακαλέσῃ, ἕως ὅπῃ
εἴνας νέος σπασμὸς ὅσῳ ἐξυπνεσε μίαν νέαν ιδέαν,
καὶ αὐτὴ μίαν νέαν σειράν πράξεων.

Εἶπα ὅτι εἰς αὐτὸν αἱ αἰδήσεις ἦτον χεδὸν τελείως
ἀποκοιμισμῶν, καὶ μάλιστα εἰς τῷ ἀρχῶν τῆς ὕπνε-
τε, καὶ ὅταν δὲρίσκονταν εἰς ἐκεῖνον τὸν κἀρον, ὅπῃ
ἐπακολοθεῶσαν εἰς κἀθε διακοψὴν τῆς πράξεων τῆς. Ὁ-
μως εἰς τῷ ἀρχῶν κἀθε νέας πράξεως, καθὼς ἐ-
ξυπνεῶσαν εἰς τῷ ψυχῶν αἱ ιδέαι, ἐξυπνεῶσαν
καθ' ἑξῆς εἰς τὸ σῶμα καὶ τὰ ἀντίστοιχα κινήματα,
καὶ ἐπομῶν καὶ κάποιαι ἀπὸ τὰς αἰδήσεις τῆς.

Ὁμως μίαν τέτῳ ἐξυπνίσις τῆς αἰδήσεων ὅσῳ ἦ-
τον, εἰμὴ πολλὰ ἀτελής, ἐπειδὴ πρῶτον ὅσῳ ἦτον αἰ-
δητικαὶ, πρῶτα εἰς τὰς προσβολὰς τὰς ἀναφερομῶν
εἰς τὰς παρῶντας ιδέας τῆς· διὰ τὴν ὅποταν ἐνόμιζον ὅτι
ἦτον μόνος τῆς, εἰς κἀρὸν ὅπῃ μὲν τὰ μάτια ἤμπορῶ-
σαν νὰ διαβάσῃ χαρακῆρας, καὶ μάλιστα λεπτοτάτης,
μὲ ὅλον τῆς ὅσῳ ἐβλεπε κἀνέως ἀπὸ ἐκεῖνης, ὅπῃ ἦ-
τον πρὸς αὐτὸν· καὶ εἰς κἀρὸν ὅπῃ ἤκεε τὰς ὀμιλίαις,
ὅπῃ εἶχαν συνάφειαν μὲ τὰς νοήσεις τῆς, καὶ ἀπεκρίνε-
το εἰς αὐτὰς, ὅσῳ ἄκεν ὅμως τὰς ἄλλας συνωμι-

λίαι, ὅτῃ ἕκαμναν τὰ ἴδια ὑποκείμενα, ἢ ἄλλοι εἰς ἄλλας ὑποθέσεις. Δύτερον καὶ εἰς τὰς προσβολὰς τὰς ἀναφερομένης εἰς τὰς παρῆσας ιδέας τε, ἢ αἰδησίς τε ἦτον πολλὰ φεωρισμένη. Εἰς τὰς ὀμιλίαις, εἰς τὰς ὁποίας ἀπεκρίνετο, ἦκεν τὰς λέξεις, ὅμως δὲν ἐγνώριζε τὴν φωνὴν ἐκείνην, ὅτῃ ὠμιλεῖσεν· ἐπεὶ ἐπῆρε πολλάκις τὴν οἰκκυραν διὰ μίαν ἀδελφιώτην, ἢ δουλύβαν, καὶ τὸν οἰκκύριον, ἢ τὸν ἰαξόν, διὰ καθεστὸν ἄλλον, καὶ τὸ ὄνομα ὅτῃ ἠθέλων τὴν εἶπῃ. Πρὸς τέτοις τὰ μάτια τε ἦτον αἰδητικά, εἰς τὰ ὑποκείμενα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς ιδέας τε, ὅμως δὲν εἶχαν διὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι κανένα ἴχνος ζωῆς. ἦτον παντοῦσερεὰ καὶ ἀκίνητα, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἠμίκλεισα· ἐπὶ ὅταν ἐδάβαζε, δὲν ἐπήγαιναν ἐμποροῦν καὶ ὅπιδεν τὰ μάτια κατόπι εἰς ταῖς ἀράδες, καθὼς συμβαίνει εἰς σὴν ἔξυπνον, ἀλλὰ ἐπήγαινον ὅλη ἡ κεφαλή. Ἡ ἀφῆ ἦτον ὡσαύτως αἰδητικὴ εἰς τὰς προσβολὰς τὰς παχυλωτέρας, δὲν ἦτον ὅμως καὶ εἰς τὰς ἐλαφράς, καὶ λεπτοτέρας. Δίδωντάς τε μίαν φοράν νὰ πιάσῃ τὸν σφιγμόν, δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸν εὕρῃ, μήτε νὰ τὸν γνωρίσῃ. Ἡ ὄσφρησις ἦτον πάντῃ ἀναίδητες, καὶ εἰς τὰς πλέον σφοδράς μυρωδίας, καθὼς τὴν κασορχεῖς ἐμβάμματος· καὶ φαίνεται ὅτι ἦτον τὸ ἴδιον, καὶ εἰς τὴν γεύσιν, ἀγκαλὰ ἢ πείρα, ὅτῃ ἐγινεν εἰς αὐτὸ, δὲν ἦτον πόσον ἀκριβῆς, ὡσεὶ νὰ μοι ἐθαλύσῃ τὴν ἀπορίαν. Εἰς ἄλλας Νυκτοβάτας αὐταὶ αἱ ἴδιαι αἰδησεις ὀρέθησαν ἀτελεῖς καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον, καὶ τὰς διαφορὰς φεωρίσεις.

Ὅθεν ἀπὸ αὐτὰ ὅλα φαίνεται, ὅτι αἱ πράξεις τῆς ποίετων ἄλλο δὲν εἶναι, ὡσαύτως ἀποτελεσμα μίας μηχανικῆς διεγέρσεως ιδεῶν καὶ κινήσεων συνδεδεμένων ἀλλήλοις, μετὰ μίαν συνάφειαν ἐκτικῶν, καὶ διδύκων νομῶν ἀπὸ μίαν σκέψιν παρομοίως ἐκτικῶν· ἀποτελεσμα, τὴν ὁποίαν ἠμπορεῖν, καθὼς ἐσημείωσα ἀνωτέρω, νὰ ἰδῆται σχεδὸν καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν μας σὴν ὡσαύτως, ὅπταν εἴμεθα εἰς διωατὴς φεωρισμάτων.

σμός· Ἐὰ τί καὶ ἡμεῖς τότε κάμνομεν χεῖσιν τῶν αἰ-
 δήσεων, χεῖσιν ὁμοῦ ἀπελῆ· ἐπεὶδὴ καὶ εἰς ἡμᾶς τότε
 τὸ μάτι εἶναι στερεόν καὶ ἀκίνητον, καὶ ἡμεῖς τὰς θορύ-
 βας, καὶ τὰς συνομιλίας, ὅπως γίνονται τελευτήμας
 πολλὰ ὀλίγον, ἢ τελείως ὁὐκ τὰ ἀκόμην, καὶ ἡ προ-
 σοχή ἀφαρπαζομένη κατ' ἕξιν ἀπὸ τὰς ιδέας, ὅπως
 τότε μᾶς κατέχεν, μᾶς κάμνει ἀναιδήτως εἰς κάδε
 ἄλλῳ προσβολῶν, μετὰ τῶν διαφορῶν μόνον, ὅτι τὰ
 ὄνειράτα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα δεισικόμεθα, ὅταν
 εἶμεθα ἐξυπνοί, κάδε ὡδαιμικρὸν πᾶν εἶναι ἰ-
 κανὸν νὰ τὰ ἀποτινάξῃ, εἰς καιρὸν ὅπως εἰς τὰς εἰρη-
 μύας Νυκτοβάτας, ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπως ἐχρησίμω-
 σαν εἰς τῶν τότε τάξιν τῶν ιδεῶν τὰς, αἱ αἰδήσεις ἦ-
 τον πόσον βαθέως ἀποκοιμισμένοι, ὅπως ἦτον δυσκο-
 λώτατον νὰ τὰς ἐξυπνίσῃ τινάς.

Καὶ ἐπεὶδὴ, ἀφ' ἧς ἐξυπνήσαν, ὅλη ἡ ἄλυσος τῶν
 ἀπερασμένων ιδεῶν, καὶ πράξεών τας διεκόπτετο, εἰς
 φόπον ὅπως ὁὐκ ἠμπορῶσαν μετὰ κανὸν κλίμακον νὰ
 ἀναβῶν ἀπὸ τὰς ιδέας τῆς ἐξηγορήσεως εἰς τὰς ιδέας
 τῆς νυκτοβασίας τας· καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐπεὶδὴ
 αὐταὶ αἱ ιδέαι, καὶ πράξεις διδιδύμωσαν ἀπὸ μόνῳ
 τῶν ἐκτικῶν προσοχῶν, πολλὰ ὀλίγας προσβολὰς
 ἠμπορῶσαν νὰ κάμνῃ εἰς τὴν μνήμην τας· ὁδὸν ἀφ' ἧς
 ἐξυπνήσαν, ὁὐκ εἶχαν ποτὲ κάμμιαν ἀνάμνησιν ἐ-
 κείνων, ὅπως κοιμώμενοι ἔκαμναν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ Παραφροσύνης Ἐ Μαρίας.

Η Παραφροσύνη κυρίως ὁὐκ εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἔ-
 να εἶδος ὄνειραξείας καὶ ὑπνολογίας· καὶ ἀναμεταξὺ εἰς
 εἴνα ὡδαιμικρὸν καὶ εἰς εἴνα ὑπνολόγον ὁὐκ εἶναι ἄλλη
 διαφορὰ, ὡδαιμικρὸν ἢ ἄρκεία, καὶ ἡ μεγαλιτέρα αἰς ὅτι τὸ
 πλεῖ-

πλείστον ζωηρότης, μετὶ τῶν ὁποίων ἔχουπνῶν εἰς τὸν πρῶτον αἱ ιδέαι. Ὡς πόσον ὁ ἴδιος μηχανισμὸς ἐνεργεῖ καὶ εἰς τὸν σῶα καὶ εἰς τὸν ἄλλον.

Ὁ ἀδαφρων κάμνει καὶ αὐτὸς χῆσιν μερικῶν αἰδήσεων, μάλιστα τῆς ὄρασεως, τῆς ἀκοῆς, καὶ τῆς ἀφῆς, χῆσιν ὅμως ἀτελῆ καὶ αὐτός. Ὁ Νυκτοβάτης, ὅπῃ ἐπεερχάμενος, ἔβλεπε τὰς ἀνθρώπους, ὅμως εἰς καιρὸν ὅπῃ δὲν εἶχε περιγύρωτε ἄλλον ἀδῶ τὸν οἰκηκῦριον, τῶν οἰκεκυραῶν, τὸν ἰαφὸν κτ. ἐνόμιζεν ὅτι εἶχεν ἐμπροσθεν τὰς ἄλλας. Ὁμοίως καὶ οἱ ἀδαφρονες βλέπουν τὰς ἀνθρώπους, καὶ ἀκύν τῶν φωνῶν τας, ὅμως νομίζεν νὰ βλέπουν ἄλλας, ἀδῶ ἐκεῖνας, ὅπῃ πραγματικῶς βλέπουν. Τῆτο συμβαίνει, ἐπειδὴ ἡ ἀδῶσκασις τῆ ἀδῶσις ἀμῶν δὲν προσφέρει εἰς αὐτὰς, ἀδῶ τὰς μορφὰς ἀπροσδιορίστας ἀνθρώπων, ὅσοι εἶναι οἱ ἀδῶσις ἀμῶν. Ἡ προσοχή τας ἐναχολομῶν ἰχυρῶς εἰς τὰς ιδέας, ὅπῃ διεγείρει ἡ φαντασία, δὲν χολάζει νὰ ἀδατρήσῃ, καὶ νὰ ἀδακίνη τὰς ἀδαμικράς ἀδαφράς τῆς χαρακτῆρων τας. Εἰς αὐτὰ τὰ χηκῶν, ἀδῶ νὰ εἰπῶ ἐτῆ χηματα τῆ ἀνθρώπων αὐτοὶ ἐφαρμόζεν τὰς ιδέας τῆ ὑποκειμῶν, ὅπῃ ἔχεν ἐμπροσθεν εἰς τῶν φαντασίαν τας, καὶ ἐντεῦθεν φαντάζονται νὰ ἔχεν παρόντα ἐκεῖνα τὰ ἰδῶ ὑποκειμῶν.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τῶν μανίαν, ἡ ὁποία ἄλλο δὲν εἶναι, ἀδῶ μία ἀδαφροσύνη διεξοδικωτέρα, καὶ καδῶσκα εἰς ἔξιν. Εἰς αὐτῶν τῶν ὑπόθεσιν ἔκαμε πόντε Διατειβὰς ὁ Βασσόβρ, αἱ ὁποῖαι δῶσονται εἰς τὰ Ἀπομνημονόματα τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πρασίας. Ἐγὼ ὅμως νομίζω πῶς δῶλω ἡμπορέσει νὰ περιλάβω εἰς ὀλίγας λέξεις ὀλα, ὅσα λέγει ἐκεῖνος, λέγωντας μόνον, ὅτι ἡ μανία ἄλλο δὲν εἶναι, ἀδῶ μία μακρὰ ἀδαφροσύνη, μία μακρὰ ὑπνολογία, ἡ νυκτοβασία, μία μακρὰ ονειρώξις.

Μία σφοδρὰ ἀπροσίλωσις τῆς ψυχῆς εἰς μίαν, ἡ

περισσότερας ιδέας, ὅπως διεγείρει ἡ φαντασία, ἡ ὁποία κάμνει νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ δώσῃ τινὰς τὴν δέξασαν προσοχλῶ εἰς τὰ παρόντα ἀντικείμενα, καὶ νὰ τὰ γνωρίσῃ ἐκεῖνο ὅπως τῶνόντι εἶναι, καταταίει τὸν αὐθραυτον μανιώδη.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ εἰς τῆτον (τὸν μανιώδη), τὸν ἀθραύοντα, τὸν νυκτοβάτῳ, καὶ τὸν ἀπλῶς ονειρόττουτα εἶναι ὅτι εἰς τὰς δύο τελευταίας, ἀφ' ἑ ἀπολυθῆν αἱ αἰδήσεις ἀπὸ τὸν ὕπνον, αἱ κατάλληλοι προσβολαί, ὅπως εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν κάμνουν ἐπάνω εἰς αὐτὰς τὰ παρόντα ἀντικείμενα, ὑπερβάλλουν τῶν δυναμῶν τῶν ιδεῶν, ὅπως εἶχε διεγείρει εἰς αὐτὰς ἡ φαντασία, καὶ ἐπανερχονται εἰς τὸν αὐτόντες. Εἰς τὸν δεύτερον ἡ δυνάμις τῆτον τῶν ιδεῶν ὑπερέχει τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ ἀρρώστια, ἡ ὁποία τινάζωντας τὰς ἐσωτερικὰς ἵνας μὲ περισσότεραν σφοδρότητα ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς, προσδιορίζει τὴν προσοχλῶν περισσότερον εἰς ἐκεῖνας, παρὰ εἰς ταύτας καταπραύνωντας ὅμως, ἢ παύωντας ἢ ἀρρώστια, αἱ ἐξωτερικὰ προσβολαὶ ἀναλαμβάνουν τὴν ὑπεροχλῶν τας. Εἰς τὸν πρῶτον τὸ ἐναντίον ἡ δυνάμις τῶν ιδεῶν, ὅπως διηγείρον ἡ φαντασία, ἡ ἀρκεῖ ἀδύκοπα, ἢ αὐτὰ καταπραύνῃ καὶ μίαν φοράν, (εἰς τὴν ὁποίαν ἐξέλασιν ὁ μανικός λέγεται πῶς ἔχει ἐξελήμματα μανίας) ἄλλως πάλιν ἐπανερχεται.

Αὕτη ἡ μόνιμος δυνάμις τῶν ἐσωτερικῶν ιδεῶν ἡμπορεῖ νὰ πορεύεται ἢ ἀπὸ φυσικὰς αἰτίας, ἢ ἀπὸ ἡθικὰς. Μία μακρὰ καὶ συνεχῶς ἐπανελημμένη προσήλωσις εἰς μίαν, ἢ περισσότερας ιδέας, μάλιστα ὅταν προσκινῶνται, ἢ κινῶνται ἀπὸ βίαια πάθη τῆς ψυχῆς, εἶναι ἐκεῖνη ὅπως κάμνει μερικὰς φορές αὐτὰς τὰς ιδέας νὰ γίνωνται ζωηρότεροι καὶ ποροχειρόταται εἰς τὸ νὰ διεγείρωνται, εἰς ἔσῳπον ὅπως ἢ νὰ πορολαμβάνουν τῶν προσοχλῶν, καὶ νὰ τῶν ἀφαρπάζουν ἀπὸ τὸ νὰ ἡμπορῇ νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἐνεώσας ἐξωτερικὰς προσβολὰς, ἢ ὑπερβάλλωντας τὴν δυνάμιν τας,

να τὴν ἐμποδίζων ἅπτό τὸ να ἐναχολιθῆ εἰς αὐτάς. Ἄλλοτε πάλιν μία ἀπέξία φυσικὴ ἢ εἰς τὰς χυμῶν, ἢ εἰς τὸ σπύλον τῶ ἐγκεφάλου εἶναι ἡ ἀμεσὸς αἰτία τῶν τῶν ἁποπεπλησμάτων. Ὁ κύρ Μάκκελ (Ἀπομνημ. τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πρωσίας) ἔξετάζωντας ἀνατομικῶς τὰς ἐγκεφάλους πολλῶν μανικῶν, δι-
 ρῆκε μερικὰς σκληροτέρας, ξηροτέρας, καὶ εἰδικῶς ἐλα-
 φροτέρας ἅπτό ἐκείνας τῶν υγιῶν· ἀλλὰς τὰς διρῆκεν
 ὑνακατωμῆς μετὰ μίαν ἔξαγγισιν ἔπος εἶπειν τὰ αἵ-
 ματος, ἢ τῆς λύμφας.

Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὴ ἡ προσήλωσις ἢμπορεῖ να εἶ-
 ναι προσδιειρημένη εἰς μερικὰς ἰδέας μόνον, καὶ αὐτὸ
 τὸ ὀργανικὸν ἐλάττωμα ἢμπορεῖ να εἶναι ἀξιω-
 σμῆρον μόνον εἰς μερικὰ μέρη τῶ ἐγκεφάλου, ἅπτό τῶ-
 το προέρχεται, ὅπως καὶ οἱ μανικοὶ να μὴ εἶναι πάν-
 τοτε μῆτε εἰς ὅλα τέτοιοι, ἀλλὰ πολλὰς φορὰς εἰς
 ἐκεῖνο, ὅπως εἶναι ἀλλότριον τῆς προσήλωσεως τῆς, ἢ
 τῶ φυσικῶς βέβλαμῆτες μέρους τῆς να αἰδανῶνται τό-
 σον ἰχυρῶς τὰς ἔξωτερικὰς προσβολὰς, καὶ να ὁμι-
 λῶν ἔπάνω εἰς αὐτὰς τοιαύτης λογῆς, ὡς αὐ να ἦτον
 εἰς ἐντελεσάτῃ φρήνησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἐπίλογος τῷ παρόμτος Τμήματος.

Διὰ τὰ συνάφωμψ εἰς ὀλίγας λέξεις τὰ ἕως ἐδῶ εἰρημῆρα, καὶ τὰ ἰδεῖμψ διαγεγραμμῆμψ ἔπος εἰπεῖν ἐν ὀλίγοις ὅλλω τῶ ἀνάλυσιν τῆς δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς, ἅς ἐπαυαλάβωμψ σωτόμωσ, καὶ ἐπιφοχάδω τὰ πράγματα ἀπ' ἀρχῆς.

Ὅποταν τὰ ἀντικείμενα κάμνεν τὰς προσβολὰς τὰς ἐπαύω εἰς τὰς αἰδήσεις μας, αὐταὶ εἰς τῆς νῦν, καὶ τῆς ζωτικῶν ἴσως πνευμάτων διαπορδμύονται ἀλλαι εἰς εἷα, καὶ ἄλλαι εἰς ἄλλο μέρος τῷ ἐγκεφάλω. Ἀπ' ἐκεῖ μὲ ῥόπον ἀγνωσον μεταδίδονται εἰς τὴν ψυχῶ. Ἡ ψυχὴ τὰς δέχεται, καὶ τῶτο εἶναι τὸ αἰδημα, τὸ ὁποῖον, ἀν' ἡ ψυχὴ δοκιμάζει εἰς τὸν ἑαυτόν τῆς μίαν φυσικῶ ἀλλοίωσιν ἠδονῆς ἢ ἀλγηδόνοσ, βατῶ τὸ ὄνομα τῷ αἰδήματος· εἶδε καὶ βλέπει ἐμπορδύ τῆς μόνον τῶ πῶδασσιν εἷος ἕξωτερικῶ πράγματος, ὀνομάζεται ἀντίληψις.

Ἡ ζωρότησ τῆς προσβολῆς, ἢ ἄλλη κάμμία αἰτία κάμνει τῶ ψυχῶ τὰ προσηλωτῆται ἰδιαιτέρα εἰς εἷα πῶαγμα ὠεισμῆον· τῶτο εἶναι προσοχή, ἢ ὁποία γίνεται σκέψις, ἀν' ἡ ψυχὴ τῶ μεταφέρῃ ἐν στωειδήσει δπό εἷα πῶαγμα εἰς ἄλλο.

Ἡ προσοχή, ἀφ' ἕ προσηλωτῆ εἰς μίαν ἀλλοίωσιν ἢ πῶδασσιν, τὰς κάμνει τὰ διαρκῆν μερικὸν καιρὸν καὶ μὲ παύτα, ἀφ' ἕ ἀρθῆ ἐκ μέσθ τὸ ἀντικείμενον, ὅπῃ τὰς ἐφορξήσιν· τότε αὐταὶ γίνονται ἰδέαι, καὶ ἐκείναι, ἐνοιαὶ, καὶ ἡ ἐνεργεια, κατ' ἡ ψυχὴ ἀκολοθεῖ τὰ τὰς θεωρῆ, ὀνομάζεται θεωρία.

Ἡ ἰδία προσοχή κάμνει τὰς ἰδέας καὶ ἐνοιασ, ὅπῃ προσγίνονται εἰς τὸν αὐτόν καιρὸν, ἢ ὅπῃ εἶναι
συνημ-

σιωπημέραι ἀλλήλαις ἴσ' τῆς ἀναφορᾶς τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἔξαρθίσεως, νὰ σιωδέωνται ἀλλήλαις, εἰς ἔσπον ὅπ' μ' ταῦτα ἀναρωθεῖσθαι τῆς μίας, νὰ ἐξυπνῶν κ' αἱ ἄλλαι. Ἡ ἐνέργεια, καθ' ἣν γνωρίζει ὅτι τὰς ἔλαβε κ' ἄλλω φορᾶν, λέγεται ἀναγνώρισις· ἢ δυνάμις ἔπειτα τὴν νὰ ἔχη ἔξ' ὑπαρχῆς παρῶσας τὰς ιδέας καὶ ἐννοίας τῶν ἀπερασμῶν πραγμάτων, καὶ νὰ τὰς ἀναγνώριζῃ, λέγεται μνήμη· καὶ ἐκείνη, ὅπ' ἔχει πάλιν νὰ τὰς σιωδέτῃ κ' νὰ τὰς διατάτῃ κ' τὴν ἀρέσκειαν τῆς εἰς διαφόρας ἔσπου, λέγεται φαντασία.

Ἡ ἰδονή, ἢ ἡ ἀλγηδών, ὅπ' δοκιμάζει ἡ ψυχὴ ἄπο εἰς ἀντικείμενον, τὴν κάμνεν νὰ αἰδανέται δι' αὐτὸ ὅπ' ἔπρεπε (κλίσις), ἢ ἀποστροφῆ. Ἡ παρῶτη ὀνομάζεται ἔρασις, κ' ἡ δουτέρα λέγεται μῖσος· κ' ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο πρωτεύοντα πᾶσθι κρέμονται ὅλα τὰ ἄλλα.

Καθὼς μᾶς παρρησιαδῆ τὸ ἴδιον, ἢ ἄλλο παρόμοιον ἀντικείμενον, ἢ ψυχὴ ἐνδυμεμένη τὴν ἰδονῆν, ἢ ἀλγηδῶνα, ὅπ' προτιτέρα ἐδοκίμασεν ἀπ' αὐτὸ προσδιορίζεται (ἀποφασίζει) νὰ τὴν ἀπαταδῆ, ἢ νὰ τὴν ἀποφύγῃ· καὶ τὸτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπ' ὀνομάζεται θελήσις, ἢ ἐνέργεια θελήσεως· κ' ὡς αὐτὸ ὅπ' ἡ ψυχὴ ἰξούρει, ὅτι αὐτὴ ἢ ἐνέργεια κρέματα ἄπο λόγου τῆς, κ' ὄχι ἄπο κάμμιαν ἐνεργειαν διαφορῶν ἑαυτῆς, ὅπ' νὰ τὴν ἀναγιάζῃ εἰς αὐτὸ, ὅν ἢμπορεῖ νὰ ἀμφιβάλλῃ ἴσ' τὴν ἰδίαν τῆς ἐλεύθεριαν.

Ἀφ' ἧς ἡ ἀποφασίς τῆς θελήσεως, ἢ ψυχὴ ἐντυπώνει εἰς τὰ μέλη τῆς σώματος τὰς ἀναγκαίας κινήσεις, ἴσ' νὰ τὴν ἐκτελέσῃν, καὶ τὸτο τὸ κάμνει ἰσως ἔξαποσέλλωντας εἰς τὰς μύας τὰ ζωτικὰ πνεύματα τὰ ὀπίπθαια ἴσ' νὰ τὰς ἐρεθίσῃν. Τὸτο εἶναι εἰς ἀποτελεσμα τῆς κινητικῆς τῆς δυνάμεως, ἢ τῆς δυνάμεως τῆς ἐνεργεῖν ἔξω ἄπο τὸν ἑαυτὸν τῆς.

Ἐπιστρέφοντας ἢ ψυχὴ τὴν ποροσολήτως ἄπο τὰ ἔξω εἰς ἑαυτὴν, σιωδοῦσθαι ἑαυτῇ τὴν παρῶσαν κατὰ

τάσασίντης, τῶ ὑπαρξίντης, τῶ ταυτότητάτης, καὶ τῶτο εἶναι ἢ σωμαίδησις.

Μεταβιβάζοντας τὴν προσοχλή της ἀπὸ εἰς ἓνα παράγ-
μα εἰς ἄλλο, τὰ ἀναβάλλει πρὸς ἄλληλα, καὶ τῶτο
εἶναι ἢ σύγκρισις· ἀνατέλλει τὰς διαφοράς της, καὶ τῶτο
εἶναι ἢ ἀκρίσις· βλέπει τῶ συμφωνίαν, ἢ ἀφω-
νίαν της, καὶ τῶτο ονομάζεται γνωσις· καταφάσκει ἢ
ἀποφάσκει τῶ συμφωνίαν, ἢ ἀφωνίαν της, καὶ τῶτο
εἶναι ἢ κρίσις· μὲν ἢ μπορῶντας νὰ ἰδῇ ἀμέσως τὴν
συμφωνίαν, ἢ ἀφωνίαν δύο ἰδεῶν, τὰς ἀναβάλλει
καὶ τὰς δύο μὲ μίαν τρίτῳ, ἀνα νὰ συνάξῃ ἀπὸ τὴν
συμφωνίαν ἢ ἀφωνίαν της πρὸς τὴν τρίτῳ, αὐτὴν συμ-
φωνῶν, ἢ ἀφωνῶν καὶ αὐταὶ αἱ δύο πρὸς ἀλλήλας,
καὶ τῶτο λέγεται ἀνοία, ἢ ἀνόημα.

Προσηλόνοντας τῶ προσοχλή ἐπαύω εἰς εἰς ἓνα μόνον μέρος, ἢ εἰς μίαν μόνον ποιότητα αὐτῶν ἀντικειμέ-
νων, τῶ ξεχωρίζει ἀπὸ ὅλας τὰς λοιπὰς, καὶ γηματοί-
τιζει ἐντεῦθεν μίαν ἰδέαν ἢ ἐννοιαν ξεκολλημένην,
ἀνα νὰ εἰπῶ ἐτι, ἀπὸ τὸ παράγμα, τῶτο εἶναι ἢ ἀ-
φαίρεσις· ξεχωρίζοντας ἀπὸ πολλὰ ἀντικείμενα τὰς
ποιότητας, ὅπως εἶναι κοινὰ εἰς ὅλα, συγκροτεῖ ἀπὸ
αὐτὰς εἰς ἓνα ἄθροισμα, καὶ αὐτὸ τὸ ἄθροισμα τὸ θεωρεῖ
ξεχωριστὰ ἀπὸ τὰ ἀτομικὰ ἀντικείμενα, ἀπὸ τὰ ὅποια
τὸ ἀφαίρεσε, καὶ τῶτο εἶναι ἢ ἀναμόρφωσις τῶ καθόλου
ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν· ἐνόει πολλὰς ἰδέας πραγμάτων,
τὰ ὅποια πραγματικῶς εἰς τῶ φύσιν ἐν συνυπαρ-
χῶν, καὶ τῶτο εἶναι ἢ συνθέσις τῶ ἰδεῶν· διαρεῖ
μίαν ἰδέαν συνθετὸν εἰς τὰς ἀπλὰς, ἀπὸ τὰς ὅποιας
συγκροτεῖται, καὶ τῶτο εἶναι ἢ ἀνάλυσις τῶ ἰδεῶν.

Ἡ πολλὴ ἀσκησις τῶ πρᾶττειν ἐν σωμαίδησει τινὰ
παράγματα, κάμνει τὰς ἰδέας καὶ τὰς αὐταῖς ἀντιστοι-
χῶσας σωματικὰς κινήσεις νὰ συνδέωνται πρὸς ἀλ-
λήλας, εἰς ἓν ὅσον ὅπως ἢ μία νὰ ἀνακαλῇ ἐτοίμως
τῶ ἄλλῳ, καὶ τὰ παράγματα τότε ἐκτελεῖνται χωρὶς
πλέον νὰ εἶναι χρεῖα ἐνεργείας σκέψεως, καὶ τῶτο ο-
νομάζεται ἔξις.

144 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

Ἄν ἡ ψυχὴ ἀφίγη τὴν νόησιν νὰ πλανᾶται εἰς τὰς ιδέας ὅπῃ διεγείρονται, χωρὶς αὐτὴ νὰ σκέπτεται ἐν συνειδήσει εἰς αὐτάς, τῷ λέγεται ἀφάιρσις, ἢ περιπασμός.

Ἄν ἔτι ἕλθῃ μὲν ἄλλω τῷ ζωτικῶν πνευμάτων, ἢ ἄπο κάμνιαν ἄλλω αἰτίαν, αἱ προσβολαὶ γίνονται ὅσον ἀδύατοι, ὅπῃ ἡ ψυχὴ δὲ ἔχει πλεον συνειδήσιν αὐτῷ, τότε λέγεται ὑπνώτισσα (ἄποκομισμὴν).

Εἰς αὐτῷ ὅμως τὴν ἰδίαν κατάστασιν πολλαῖς φοραῖς, διεγείρονται ιδέαι, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ νὰ μὴ διατηρῶνται ἄπο τὴν ψυχῷ ἐν συνειδήσει, κάμνουν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον στυδύασμας καὶ σωματικὰς πολλὰ ἀλλοκοτίας, καὶ ἀπὸ τῷ προέρχονται αἱ καινότητες τῷ ὄνειράτων, μὲ τὰς ὁποίας ὁμοιάζον πολλαῖς ἐκεῖναι τῆς παθροσυνῆς, καὶ τῆς μανίας.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὄνειράτα μερικαῖς φοραῖς, καὶ μάλα εἰς ἐκεῖνα τῷ ὑπνολόγων καὶ νυκτοβατῷ, ὅσον αἱ ιδέαι, ὅσον καὶ αἱ αὐταῖς ἀντιστοιχεῖσαι πράξεις φυλάττων ἐκεῖνῳ τῷ ἰδίαν τάξιν, ὅπῃ ἔχον εἰς τὴν ἐγρήγορσιν, καὶ τῷ μὴ ἠμπορῶντας τότε νὰ κρέματα ἀπὸ τῷ μὴ συνειδήσεως σκέψιν, κρέματα ἀπὸ μίαν σκέψιν ἀπὸ συνειδήσεως καὶ ἐκτικῷ, ἢ ἵποια ἀναπληροῖ τῷ πρώτῳ.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐνέργειαι προέρχονται ἀπὸ τὰς πρῶτε δυνάμεις τῆς αἰσθάνεσθαι, τῆς σκέπτεσθαι, τῆς μεμνησθαι, τῆς βεβησθαι, καὶ τῆς ἐνεργεῖν. Πῶς ὅμως ἡ ψυχὴ ἐκτελεῖ τὰς παλαιότερας τῷ τοῖστων, πῶς αἰσθάνεται, πῶς ἀντιλαμβάνεται, πῶς προσέχει, πῶς σκέπτεται, πῶς θεωρεῖ, πῶς ἐνθυμεῖται, πῶς ἐνεργεῖ καὶ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ ἔξω μὲ ποῖον ἔσπον μεταδίδεται εἰς αὐτῷ ἢ κίνησις ἀπὸ τὰς ἵνας τῆς ἐγκεφάλου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔχον τῷ ἀρχίῳ τῆς τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ ἀντιλήψεις· πῶς αὐτὴ ἢ ἰδία κίνησις ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ὄργανα δὲ τῷ νῦρων δὲ πορθεύεται εἰς τὸν ἐγκέφαλον· πῶς διεγείρεται εἰς τὰ

τὰ φειασότερα αὐτῶ τῶ ἑσωτερικῶν ὀργάνων· τί
 εἶναι ἑσωτερικῶς τὰ σώματα, ὅπῃ τῶ διεγείρην·
 τί εἶναι ἑσωτερικῶς αὐτῆ ἡ ψυχὴ· αὐτὰ εἶναι τὰ
 φειασότερα μυσήρια ἀκόμι ἕως τῶ ὄραν ἀκατάλη-
 πτα εἰς ἡμᾶς καὶ ἀδύβρατα (1).

ΣΤΟΙ-

(1) Μετὰ τὸν Ε'πίλογον τῆτοι ἠκολούθει τὸ πειρὴ τῆς ψυχῆς ἡβ' αἰλογων ζῶων Παράρτημα, ὅπερ ὑπόχεται ἢ Συγγραφῆς μᾶς εἰς τὸ Προσίμιον· τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τεσσάρων φύλλα, καὶ ἐξετάζει φιλοσοφικῶς ἑξ ἀναλογίας τῆς ἡβ' ἀνθρώπων ψυχῆς ὁποῖα εἶναι ἡ ἡβ' αἰλογων, ζῶων· καὶ τί ἀπαγίνεται, θανόντων. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι πειρίεργος· ἐπειδὴ ὅμως δεῦν εἶναι τὸσον σύμφωνος μετῶ δοξᾶν τῆς σεβαστῆς μητρῶς μᾶς Ἐκκλησίᾶς, ἕκεῖνα εὐλογον κατὰ τὸ παραλείψω, καὶ ἐλπίζω ὅτι δεῦν δελεῦν μετῶ κατηγορησῶν οἱ φιλομαθεῖς ὁμογενεῖς μᾶς, ὅπῃ τῆς ὑσέρῶ μίαν γνώσιν, τῆς ὁποῖᾶς ὁ καρπὸς δεῦν εἶναι ἀνάλογος μετῶ σκάνδαλον, ὅπῃ ἠμπορᾶσε κατὰ ἀποξενήσῃ εἰς τῆς ψυχᾶς ἡβ' ἀπλοῖκατέραν. Ἀς γνωρίσωμεν καὶ ἄς τιμησώμεν ὡς ἀρέπει τῶ ἐδικλῶ μᾶς ψυχλῶ, καὶ τῶ ἡβ' αἰλογων, ἄς τῶ ἑξετάζεν ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἱκανοὶ κατὰ ἐρᾶν τῶν ἀκινδύνως κατὰ ἐὺλῶν καὶ ὑπόθεσιν.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΗΣ

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ,

Η΄

Ἀνάλυσις τῶν Ἰδεῶν, καὶ Ἐμμοιωῶν περὶ
τὰ Ὄντα.

Η Ὀντολογία, ὅπερ θέλει νὰ εἰπῆ λόγος ἢ πραγματεία περὶ τῶν ὄντων, εἶναι τὸ μέρος τῆς Μεταφυσικῆς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῶν καθόλου ἰδιοτήτων τῶν ὄντων· καὶ εἶναι τὸ πρῶτον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη τὸ ὄνομα τῆς Μεταφυσικῆς (Ὅρα Ἰσορίαν Φιλοσοφίας. Κεφ. Β΄. Ἀρθρ. Δ΄. §. Β΄.).

Αὕτη κοινότερον εἶναι μία ἀλυσος ὁρισμῶν τῶν ὄν-
τος, τῶν μὴ ὄντος, τῆς ἐξίας, τῆς ὑπάρξεως, τῆς ὑ-
ποστάσεως, τῶν ἔσπευ, τῆς ἐνόητος, τῆς ἀληθείας, τῆς
ἀγαθότητος, τῆς τάξεως, τῆς τελειότητος τῶν ὄντων,
τῆς ταυτότητος ἢ ἑτερότητος, τῆς ὁμοιότητος ἢ ἀνομοιό-
τητος, τῆς ποιότητος ἢ ποσότητος, τῆς ἰσότητος ἢ ἀνι-
σότητος, τῶν ὅλων ἢ τῶν μέρους, τῶν ἀπλῶν ἢ συνθετῶν
ὄντος, τῆς ἐκτάσεως, τῆς στερεότητος, τῶν διαστήματος,
τῶν τόπων, τῶν χρόνων, τῆς κινήσεως, τῆς κινήτικῆς δυ-
νάμεως, τῆς δυνάμεως, τῆς ἀντιστάσεως, τῆς ἀδρα-
νείας, τῶν πεπερασμῶν, τῶν ἀπειρῶν, τῆς αἰτίας, τῶν
δύο

Ἰσοτελέσματος, τῆ δυνατῆ, τῆ ἀδυνατῆ, τῆ ἀναγκαιῆ, τῆ ἐνδεχομένης, τῆς κτίσεως, τῆς ἐξουτώσεως (ἐξουδένωσης), καὶ τῆς ὁμοίων.

Ἀπὸ ὅλης τῆς τῆς ὀρισμῶς ὀλίγοι μὲν τινες ἀφορῶν εἰς τὰς φυσικὰς ποιότητες τῆς πραγμάτων, οἱ δὲ πλεονέστεροι ἀφορῶν εἰς τὰς χετικὰς αὐτῆς ποιότητας, καὶ ὅλοι σρέφονται πρὸς τὰς ἀφηρημένης ἐννοίας, ὅπως ἰσοκτιμῶν τῆς ποιότητων.

Λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἰσοκτιμῶν τῆς ἐννοίας ὅλων τῶν τῆς πραγμάτων μὲ μίαν ὀχληρὰν ἀκολουθίαν ὀρισμῶν πειρατισμῶν, νομίζομεν ὅτι εἶναι καλλίτερον τῆς δείξομεν μὲ ποῖον ἔσῶπον χηματίζομεν αὐτὰς τὰς ἐννοίας, καὶ πῶς αὐταὶ κρεμανταὶ ἀμοιβαδὸν ἢ μία ἀπὸ τῆς ἄλλης. Ὅθεν θέλομεν ἀκολουθήσει τὸ πρῶτον ἀδειγμα, ὅπως μᾶς ἔδωκαν οἱ διορθωταὶ τῆς Μεταφυσικῆς, Λάκιος, Κονδυλλιάκ, Βονέτ, καὶ ἄλλοι, ἐκτείνωντας τὸ εἰς ἐκεῖνα, ὅπως αὐτοὶ παρέβηξαν, καὶ δείχνωντας τίνι ἔσῶπω ἰσοκτιμῶν αὐτὰς τὰς ἐννοίας, θέλομεν σηκῶσει προσέτι καθε ἀμφιβολίαν τῆς ὅτι πρέπει τῆς θεωρῶνται ὡς ἔμφυτοι, εἰς τὸ ὀποῖον καὶ θέλομεν ἀχαιρήσει τῆς ἀκροατῆς, καθῶς εἰς τὰ προηγέμενα (Τμήμ. Α'. Φυχολ. Κεφ. Γ. Ἀρθρ. Δ'.) ὑπεχέθημεν.

Λοιπὸν τῆς τὸ Μέρος ἀντὶ μιᾶς σιμειωθισμῶν Ὀντολογίας, θέλει εἶναι μία ἰσοκτιμῶν πειρατισμῶν τῆς ἀρχῆς τῆς ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν· καὶ ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ἰδέαι καὶ αἱ ἐννοιαὶ σρέφονται ἢ πρὸς τῆς ἐσῆας ἢ πρὸς τῆς ποιότητας, ἢ πρὸς τῆς ἀναφοράς· καὶ τῆς πνευματικῶν ἐσῆων ἐξηγήσαμεν ἤδη ἀρκετὰ τῆς φύσιν καὶ τῆς ποιότητας εἰς τὸ προηγέμενον Μέρος, ἔσῶ τῆς τὸ παρὸν θέλομεν τὸ διαίρεσει εἰς δύο Τμήματα, ἀπὸ τῆς ὅποια τὸ εἶνα θέλει ἰσοκτιμῶν, πῶς ἀποκτιμῶν τῆς ἰδέας καὶ ἐννοίας τῆς φύσεως καὶ τῆς ποιότητων τῆς σωματικῶν ἐσῆων, καὶ τὸ ἄλλο πῶς ἀποκτιμῶν ἐκεῖνας τῆς ἐσῆων ἀναφορῶν, τῶσον τῆς ἐσῆς, ὅσον καὶ τῆς ἄλλης εἶδης.

Τ Μ Η Μ Α Α΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Καὶ Ἐρμοῖωρ ὡς πρὸς τὴν φύσιν ἔτι τὰς
ποιότητας τῶν σωματικῶν Ὄμπτωρ.

Οτι τὰ αἰδήματα εἶναι τὸ μόνον μέσον, ἃ τὰ
ὁποῖα ἀποκτῶμεν τὰς ιδέας καὶ ἐννοίας τῶν σωματικῶν
ὄντων, κανένας δὲν ἀμφιβάλλει· ὅμως καὶ κανένας
δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐξηγήσῃ μὲ ποῖον τρόπον ἡ ψυχὴ
φθάνει ἃ μέσα πρὸς αἰδημάτων τῆς νὰ γνωρίσῃ τὴν
ὑπαρξίν των σωμάτων, πολλῶν μᾶλλον τὰς ποιότη-
τας τῆς.

Αἱ ὀσμαι, οἱ χυμοὶ, τὸ ψύχος, τὸ θάλλος (ζέ-
σα), οἱ ἥχοι, τὰ χρώματα, καὶτ. εἶδομεν (Λογικ.
Μέρ. Α΄. Τμήμ. Α΄. Κεφ. Α΄. Ἀρθρ. Α΄.) ὅτι εἶναι
ἀπλᾶ ἀλλοιώσεις τῆς ψυχῆς μας, καὶ ὅτι εἰς τὰ σώ-
ματα δὲν εἶναι κανένα ὅμοιον, ἢ ἀνάλογον μὲ αὐτὰ.
Λοιπὸν μὲ ποῖον τρόπον ἀπὸ αὐτὰ τὰ αἰδήματα, τὰ
ὁποῖα εἶναι ὅλα εἰς αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς
αὐτῶν μόνον, καὶ τὰ ὁποῖα ἄλλο δὲν εἶναι ἄλλῃ ἀ-
ξέφοροι ἀλλοιώσεις τῆς εἶναι τῆς, πῶς λέγω ἀπὸ αὐτὰ
φθάνει νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ὑπαρξίν πραγμάτων τό-
σον ἀνομοίων ἀπὸ λόγου τῆς, ὅτι λογῆς εἶναι τὰ σώ-
ματα; Τῆτο εἶναι ἡ πρώτη ἐρώσις, εἰς τὴν ὁποίαν
δέλομεν ἐνασχοληθῆ· ἀγκαλὰ καὶ εἶναι πολλὰ δύσκο-
λον νὰ εὐρωμῆ εἰς τὸσον σκότος ἀκτῖνα φωτός, ὅπως
νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ καθὼς πρέπει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς τρέψεως, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ φθαίει
μὰ γνωρίσῃ τὴν ὑπαρξίμ τῆς σωμάτων.

Ο Αἰββᾶ Κορυθαίαν ἐποθέτωντας εἰς τὴν φθί
αἰδημάτων Πραγματεῖαν τε εἶνα Ἀγαλμα ἄψυχον,
εἰς τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ προσδέπται ὡς ἔτυχον, ἢ
νὰ ἀφαιρῆται πότε μία καὶ πότε ἄλλη αἰδησις, ἀ-
ποδείχνει ἐναργῶς, ὅτι ἐν ὅσῳ αὐτὸ εἶναι πειραι-
σμηθὼν μόνον εἰς τὴν αἰδησιν τῆς ὀσφρήσεως, θέλει
δοκιμάσθαι πότε εἶνα καὶ πότε ἄλλο αἰδημα τῆς ὀσμῆς,
μὴν ἰξέδραντας ὁμῶς πόθον προσέρχονται αὐτὰ τὰ
αἰδήματα, καὶ μὴν ἠμπορῶντας νὰ τὰ θεωρῇ, ὡδᾶ
ὡς ἀπλᾶς ἀλλοιώσεις τῆς ἐαυτῆς, δευ θέλει ἠμπο-
ρίσει ποτὲ νὰ συμπεραίνῃ ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ὑφίσταται ἔ-
ξω ἀπὸ λόγου τε κἀνοῦα πράγμα. Τὸ ἴδιον ἀποδείχ-
νει καὶ ἔνα τὴν αἰδησιν τῆς γόσεως, καὶ τὴν τῆς ἀ-
κοῆς, καὶ τῆς ὀράσεως.

Ἐκείνῳ ὁμῶς τὴν ἀνακάλυψιν, ὅπῃ αὐτὸ δευ ἠ-
θελε κάμῃ ποτὲ μὲ τὰς τέσσαρας εἰρημνῆας αἰδησεις,
νομίζει ὁ Γάλλος Φιλόσοφος, ὅτι ἠθελεν ἠμπορέσῃ
ιὰ τὴν κάμῃ μὲ μόνον τὴν αἰδησιν τῆς ἀφῆς, καὶ
ἰδεῖ τίνι ἔόπῃ.

Ὅπόταν, λέγει, τὸ Ἀγαλμα προσδιωρισμηθὼν εἰς
μόνῳ τὴν αἰδησιν τῆς ἀφῆς, ἀρχίζῃ νὰ ψιλαφᾶ
τὸν ἐαυτὸν τε, καὶ εἶνα σῶμα ὀξωπεικόν, εἰς τὴν
πρώτῳ φθίσασιν δοκιμάζει εἶνα διπλῆν αἰδημα,
καὶ εἰς τὴν δευτέρῳ εἶνα ἀπλῆν συμπεραίνει ἐντυ-
θον ὅτι εἰς τὴν πρώτῳ τὸ ψιλαφῶμῃον μέρος αἰή-
κει εἰς τῆς λόγου τε, καὶ εἰς τὴν δευτέρῳ ὅτι δευ αἰή-
κει εἰς αὐτό· ἀπὸ τῆτο συμπεραίνει ὅτι εἶναι κά-
ποιον τί, τὸ ὁποῖον ὑφίσταται ἔξω ἀπὸ λόγου τε, καὶ

ἔπω φθαίει νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ὑπαρξίν πῶν ἐξωτερικῶν σωμάτων.

Διὰ νὰ μεταχειρισθῶ ὁμως τὸ πᾶράδειγμα τῆς Δαλλαμπέρτ (Πρόλογ. εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν) ἐκείνη ἢ γέφυρα τῆς κοινωρίας, ἢ τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἀγαίνει ἀπὸ λόγου τῆς καὶ μεταβαίνει εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀββα Κοδουζιάκ ἐνόμιζεν ὅτι τὴν ἀρῆκεν εἰς τὴν αἰθρῶν τῆς ἀφῆς, ἀμφιβάλλω πολλὰ μίπως εἶναι ἀκόμη κεκαλυμμένη καὶ τετυλιγμένη εἰς σκότος βαθυτάτον.

Ἐπειδὴ ἐγὼ συναινῶ ὅτι τὸ Ἄγαλμα, προσδιωρισμῶν εἰς αὐτὴν μόνον τὴν αἰθρῶν, θέλει ἔχει ἴσως δύο αἰδήματα, ὅταν φιλαφᾶ τὸν ἑαυτόν τε, καὶ εἴα μόνον ὅταν φιλαφᾶ εἴα ἄλλο σῶμα, ὁμως δὲν θέλει ἔχει ἄλλο περισσότερον.

Λέγω ἴσως, ἐπειδὴ αὐτὸ πλησιάζω εἴα δάκτυλον εἰς τὸ μέτωπον, ἢ εἰς ἄλλο μέρος, συμβαίνει εἴα ἀπὸ τὰ δύο ἢ τὸ μέρος τὸ πλέον πεπιεσμῶν, ἢ πλέον αἰθητικῶν, διεγείρωντας εἴα αἰθρημα μεγαλύτερον, νὰ μοὶ ἀμβλυῖν τὸ ἄλλο αἰθρημα, ἢ νὰ μοὶ ἐνωθῶν καὶ τὰ δύο αἰδήματα εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐπαφῆς, εἰς ἕξοπον ὅπῃ ἀίσιως δὲν ἦτον βέβαιον καὶ ἄλλον ἕξοπον, ὅτι εἶναι δύο τὰ μέρη, ὅπῃ φιλαφῶνται, ἐγὼ δὲν ἤθελα ἠμπορέσῃ νὰ διακρίνω τὰ δύο αἰδήματα, ἀλλὰ ἤθελα τὰ πάρη ἢ εἴα εἴα μόνον καὶ ἀδιαίρετον.

Ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑδοθῆ, ὅτι εἰς τὴν πρώτῃ πρῆξασιν τὰ αἰδήματα εἶναι δύο διακεκεμημένα, τὸ Ἄγαλμα μὲν ἰξόρωντας πόθεν τῆς προέρχονται αὐτὰ τὰ αἰδήματα, μὲν ἰξόρωντας ὅτι ἐφιλάφησε κανένα πᾶραγμα, μὲν ἰξόρωντας ὅτι μήτε ἢ ἀφῆς εἶναι διακεκεμημένη εἰς πολλὰ μέρη, μήτε ὅτι ἔχει ἀφῆς, θέλει αἰθρῶν τὸ πολὺ πολὺ αὐτὰ τὰ δύο αἰδήματα, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ τὰ ἀναφέρῃ εἰς κανένα μέρος τε. Πῶς λοιπὸν θέλει ἠμπορέσει νὰ γνωρίσῃ ὅτι ἐφιλάφησε τὸν ἑαυτόν τε, ὅταν ἔχει δύο αἰδήματα,

καὶ ὅτι ἐψηλάφησεν ἄλλο πρᾶγμα ὅταν ἔχη εἶα; καὶ ἂν τὰ δύο αἰσθήματα ἦτον ἰκανὰ νὰ τὸ κάμνεν νὰ γνωρίσῃ ὅτι ἐψηλάφησε τὸν ἑαυτόν τε, πῶς δὲν ἠδεδελε κάμη χεῖρα, καὶ ὁπόταν ψηλαφῶντας εἶα σῶμα θερμότερον ἢ ψυχρότερον ἄπὸ τὸ χέρις, νὰ ἔχη ἐν ταυτῷ δύο διακεκεμημένα αἰσθήματα τῆς ἀνδισάσεως, καὶ τῆ θάλπης, ἢ τῆς ψυχρότητος, ἢ ὁπόταν ἠδεδελε ψηλαφήσῃ εἶα καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα μὲ τὰ δύο χεῖρα νὰ νομίσῃ καὶ τότε ὅτι ἐψηλάφησε τὸν ἑαυτόν τε;

Λοιπὸν ὡς πρὸς αὐτὸ εἶναι τὸ ἴδιον νὰ λάβῃ εἶα ἢ δύο αἰσθήματα τῆς ἀφῆς, ὡς ἂν νὰ λάβῃ εἶα ἢ δύο τῆς ὀσμῆς, ἢ τῆ χυμῶ, ἢ τῆ ἤχη, ἢ τῆ χρώματος· καὶ ἂν ἄπὸ αὐτὰ δὲν ἠμπορῇ νὰ συμπεραίνῃ τὴν ὑπαρξίν κανενὸς πρᾶγματος ἕξωτερικῶ, μήτε ἀπὸ μόνα τὰ αἰσθήματα τῆς ἀφῆς δὲν θέλει ἠμπορέσει ποτὲ νὰ τὴν συμπεραίνῃ.

Καὶ ἄς μὴν ἀντιτείνῃ τινὰς ὅτι τὸ αἰσθημα τῆς ἀνδισάσεως πρέπει νὰ φθαίῃ κατ' ἑαυτὸ ἕξ νὰ τὸ κάμη νὰ ὑποπτόσῃ κανενία πρᾶγμα ἕξωτερικόν· ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὸ Ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ἀκόμη δὲν ἰξόρει τί θέλει νὰ εἴπῃ μήτε ἀνδισάσις, μήτε σῶμα ἀνδισάμῃρον, μήτε ἀφῆ, μήτε δυνάμις, μήτε ἄλλο κανενία παρόμοιον πρᾶγμα, τὸ αἰσθημα τῆς ἀνδισάσεως δὲν θέλει εἶναι ἄλλο, ἢ εἶα εἶα ἀπλῆν αἰσθημα παρόμοιον μὲ τὸ τῆς ὀσμῆς, ἢ τῆ ἤχη.

Ἡμπορεῖμῃ λοιπὸν νὰ συμπεραίνωμῃ ἐντεῦθεν πρῶτον, ὅτι καθὼς ἄπὸ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις δὲν εἶναι κάμημία ἀρκετὴ κατ' ἑαυτὴν νὰ μᾶς κάμη νὰ ἀνακαλύψωμῃ τὴν ὑπαρξίν τῶν σωμάτων, ἔγω μὴδὲ ἢ ἀφῆ εἶναι τέτοια κατ' ἑαυτὴν. Δεύτερον ὅτι φαίνεται πῶς πρέπει ἀναγκαίως νὰ συυδράμην πολλαὶ αἰσθήσεις εἰς τῆτο, ἄπὸ τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῶμῃ, ὅτι ἢ ἀφῆ καὶ ἢ ὄρασις πρέπει νὰ συμβάλλῃν πῶς πῶς ἄλλο, μὲ ὅλον ὅπῃ δὲν εἶναι εὐκόλως νὰ διδουκηνήσωμῃ μὲ ποῖον ἕξοπον.

Ἀνέφερα εἰς ἄλλο μέρος (1) μίαν εἰκασίαν περὶ τῆς ἔσοψις, καθ' ἣν τὸ Ἄγαλμα ἠμπορεῖσεν ἴσως μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς ἀφῆς, καὶ τῆς ὀράσεως νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνακάλυψιν, τὴν ὅποιαν μοὶ φαίνεται περὶ τὸν ναὶ τὴν ἀναφέρω καὶ ἐδῶ. Ὅσον αὐτὴν ἔτι δέλω παχίσει, ἀφίνοντας καὶ μέρος τὸ Ἄγαλμα, νὰ εἰπῶ ὀλίγα τινα περὶ τῆς ἔσοψις, καθ' ἣν μοὶ φαίνεται πιθανώτερον, ὅτι τὰ βρέφη φθάσαν εἰς μίαν τέτοιαν ἀνακάλυψιν.

Ὅτι αὐτὰ εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας δὲν γνωρίζουσιν τὴν ὑπαρξίν κανόνος πράγματις, τὸ ἠμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ ἀρκετὰ ἄπο αὐτῶν τὴν ἀκινήσιον τῆς ὀφθαλμῶν τας, καὶ ἄπο τὰς πάντη ἀπροσδιορίστους καὶ τυχαίας κινήσεις τῆς χειρῶν τας.

Ἐγὼ σοχάζομαι, ὅτι αὐτὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας δὲν ἀπολαθεῖν μὴ σκέψως μετὰ τὰ μάτια κανόνος ὑποκείμενον μῆτε τὰ μεταβιβάξουσιν ποιήσας λογῆς ἄπο εἴνα εἰς ἄλλο. Ἐὰν τὰ μάτια τας εἶναι στερεὰ, ἢ κινῶνται μηχανικῶς καθὼς ἔτυχε, καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ ἢ ψυχῆς φαίνεται νὰ μὴ ἔχη ἄλλο, ὡς δὲ διαφορὰ αἰσθήματα φωτὸς καὶ χρωμάτων, χωρὶς νὰ ἴδουσιν τί εἶναι, ἢ πόσον προσέρχονται.

Καὶ τὰ χεῖρα ποτὲ δὲν φαίνονται νὰ ἐκτείνωνται μετὰ συνειδήσιν πρὸς κανόνος ἀντικείμενον, ἀλλὰ φαίνονται μετὰ καθαράν μηχανικὴν κίνησιν, καὶ ἀδιάφορος εἰς καθὲν μέρος.

Ἀλλὰ ἔχοντας πάντοτε ἐμπροσθέν τας τὸ ἴδιον χῆμα καὶ τὸ ἴδιον χῶμα τῆς μηρῶς, ἢ τῆς βυζάσρας, ἀπέωντας πάντοτε τὴν ἴδιαν φωνὴν, καὶ μάλιστα παρατηρῶντας ὅτι ἢ ἀλγυδῶν τῆς πείνας τας δὲν παύει, μῆτε ἀνθυποβάλλεται ἢ ἡδονὴ τῆς χυμῶς, καὶ τῆς ἔσοψις ἀλλέως, ὡς ἂν ὅποταν ἔχεν ἐμπροσθέν τας ἐκεῖνο
το

(1) Ἐπιτομὴ τῆς πειρῆς ἀνδραπίνης νοδὸς Φιλισο. Δεικμ. τῆς Λωκίης. Παράρτημ. Α'. Κεφ. Θ'. τῆς Β'. Βιβλίου.

τὸ τὰδε χῆμα, καὶ ἀκίεν ἐκεῖνῳ τῷ τὰδε φωνῷ, καὶ δοκιμάζεν ἐκεῖνῳ τῷ τὰδε ψιλάφῃσιν, καὶ ἐκεῖνο τὸ τὰδε κίημα τῆς χείλεων καὶ τῆς γλώσσης, μετὶ τῷ ὀπίαν βυζάσεν τὸ γάλα, φαίνεται βέβαια ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα πρέπει νὰ συνδέωνται μετὰ σφικτὸν δεσμὸν εἰς τὸν νευτς.

Ἡμπορεῖ λοιπὸν νὰ ἀκολουθῇ πολλαῖς φοραῖς, ὅπως ἐνοχλεῖται ἀπὸ τῷ ἀλγυδόνῳ τῆς πείνας, νὰ ὀπιθυμῆν δεῖ νὰ ἔχῃ πάλιν ἐμποροδύνας ἐκεῖνο τὸ χῆμα καὶ ἐκεῖνῳ τῷ φωνῷ καὶ ἐκεῖνῳ τῷ ψιλάφῃσιν, καὶ ἐκεῖνο τὸ αἰδημα τῆς χυμῆς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀδραμυθῆθησαν ἀλλῶν φορῶν· ὁμοῦ νὰ δεικνύεν ἀναφελῆ τῷ ὀπιθυμῶντες. Τετο λοιπὸν τὸ νὰ βλέπεν πολλαῖς ὅτι ὁσὺ κρέματα ἀπὸ λόγους νὰ λάβεν αὐτὰ τὰ αἰδηματα ὅταν θέλῃν, καὶ μάλιστα ὅταν τὰ ὀπιθυμῆν θερμῶς, μοι φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ πορξνήσῃ εἰς αὐτὰ μερικαῖς φοραῖς καὶ τῷ ὑποψίαν, ὅτι πορξρχονται ἀπὸ κάποιον πρᾶγμα δεῖ φορον ἀπὸ λόγους.

Ἡ ὑποψία αὐτῆ ἴτως πηγαίνῃ ἀυξανώντας ὁπόταν ἀδραμυθῆσεν ὅτι αἱ φωναὶ, ὅπως αὐτὰ φυσικῶς δὶγάζεν, ὁπόταν αἰδανώνται ὅτι ἐνοχλεῖται ἢ ἀπὸ ἀλγυδόνῳ τῆς πείνας, ἢ ἀπὸ σφίξιμον τῆς σπαργᾶων, ἢ ἀπὸ κάμνιων ἀλλῶν αἰτίων, ἔχῃ τῷ δύναμιν νὰ κάμῃν τῷ βυζάσραν, ἢ τῷ μητέρα νὰ πλησιάζῃ εἰς αὐτὰ, καὶ νὰ παρηγορῇ τῷ λύπῳντες· καὶ ὁπόταν καταλαμβάνωντες τετο ἀρχίσῃν μετὰ συνείδησιν νὰ δὶγάζεν αὐτὰς τὰς φωνὰς, καθὼς αἰδανθῆν νέαν ἀλγυδόνῳ, δεῖ νὰ λάβῃν πάλιν ἀδραμυθίαν· καὶ τέλος πάντων ἰδῆν ὅτι αὐτὰ αἱ φωναὶ κράζεν εἰς τὰ λόγους ἐκεῖνον, ὅπως θέλει τὰ ἀδραμυθῆσῃ.

Ἡ μητέρα, ἢ ἡ βυζάσρα ὡς πλέον συνωθισμῶν καὶ πλέον χῆσιμα ἀντικείμενα φαίνονται ὅτι πρέπει βέβαια νὰ εἶναι εἰς τὰ βρέφη τὰ πρῶτα, ὅπως ἀνακαλύπτῃν.

Αφ' ἧ κάμην αὐτῷ πῆν πρῶτον ἀνακάλυψιν, καὶ τὸ πρῶτον βῆμα (ὅσα νὰ εἰπῶ ἔτι), ἔξω ἀπὸ λόγου τῆς, εἶναι εὐκόλον ἔπειτα νὰ καταλάβωμεν πῶς θέλει ἠμπορέσεν κατ' ὀλίγον ὀλίγον νὰ ἀνακαλύψεν καὶ τῆς ἄλλων σωματῶν τῶ ὑπαρξίν.

Ὁ πρῶτος ὁδηγὸς εἰς τῆτο θέλει εἶναι εἰς τὰ βρέφῃ ἢ ἀφ' ἑδύς ὅπῃ μάθῃ πῶς τὸ αἶδημα τῆς ἀνδισάσεως δείχνει τῶ παρυσίαν ἐνὸς ἑωτερικῆς ἀντικειμῆ. Εἰς αὐτῷ θέλει ἐνώθῃ καὶ ἡ ὄρασις, ἡ ὁποία κατ' ὀλίγον ὀλίγον θέλει ὁδηγεῖται ἀπὸ τῶ ἀφ' ἑδύς καὶ τὸν ἑόπον, ὅπῃ μετ' ὀλίγον θέλομεν εἰπῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν πρῶτων, καθ' ὅν ἀποκτῶνται αἱ
 ἰδέαι τῶν χημάτων ἔ' τῶν ἀποσάσεων
 τῶν σωμάτων.

Ημεῖς ἀνοίγωντας τὰ μάτια, εἶμαδε πόσον συ-
 νειδισμῶσι νὰ ἀναγνωρίζωμεν δι' αὐτὰς τὰ χήματα, καὶ
 τὰς ἀποσάσεις τῶν πραγμάτων, ὅπῃ ἔχομεν ἔμφο-
 ροῦμας, ὥστε μᾶς φαίνεται ἀπίστων νὰ μὴ συμβαί-
 νη τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὰ βρέφη, ὁπόταν πρῶτῳ φο-
 ρῶν ἀνοίγῃ τὰ μάτια τὸς εἰς τὸ φῶς.

Ὅποταν ὅμως ὀξετασθῇ προσεκτικῶς, ὅτι τὰ αἰ-
 δήματα τῶν φωτὸς καὶ τῶν χρωμάτων εἰς τὰς πρῶτας
 ἡμέρας τὰ βρέφη δὲν ἠμποροῦν νὰ τὰ θεωρῶν, ὡδὲ
 ὡς ἀπλᾶς ἀλλοιώσεις τὸς, καὶ ὡς πράγματα ὑφιστάμενα
 εἰς τὰ λόγια τὸς, εὐκόλα κατανοεῖται, ὅτι ἀπὸ τὰ τέ-
 τοια αἰδήματα αὐτὰ δὲν θέλων ἠμπορέσει νὰ ἀπο-
 κτήσῃ καμμίαν ἰδέαν μήτε τῶν χημάτων, μήτε τῶν ἀ-
 ποσάσεων, ὅπῃ ὑφίστανται ἔξω ἀπὸ λόγια τὸς.

Τῆτο ἐμπεδόνεται ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐκείνῃς,
 ὅπῃ συμβαίνει καὶ εἰς τὸς ἐφήβους ἐκείνῃς, οἱ ὅποιοι
 ὄντας τυφλοὶ ἐκ ἡρετῆς, ἀρχίζῃν καὶ πρῶτῳ φορῶν
 νὰ βλέπων καθῶς ἐλαττωθῇ, ἢ σικωθῇ ὁ καταρά-
 κτης ἀπὸ τὰ μάτια τὸς. Διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ κατ' ἀρχὰς
 ἀλλοι δὲν δοκιμάζῃν, ὡδὲ εἷνα συγκεχυμῶν αἰδή-
 μα φωτὸς. Εἰς αὐτὸ ὅμως τὸ φῶς κατ' ἀρχὰς δὲν ἰ-
 ξόρου νὰ διακρίνῃν κανένα χῶμα, ὁπόταν δὲν ἠ-
 θέλων ἔχη κάποιαν ἰδέαν ἀπὸ προπῆτερα καθῶς
 συμβαίνει εἰς πολλὰς, οἱ ὅποιοι μ' ὅλον ὅπῃ εἶναι
 τυφλοὶ, δὲν εἶναι ὅμως πόσον ὅπῃ νὰ μὴ διαπερᾶ
 καμμία ἀκτῖνα φωτὸς εἰς τὰ μάτια τὸς, καὶ νὰ τὸς
 δίδῃ τῶν δυνάμιν νὰ διακρίνῃν τῶν ἡμέραν ἀπὸ τῶν
 νύκτα, καὶ νὰ διακρίνῃν καὶ κάποια πράγματα. Τῶν
 δέ

δὲ χημάτων καὶ τῆς ἀποσάσεως διὰ τῆς ὁράσεως δευ-
 ἔχον κατ' ἀρχὰς κάμμιαν ἰδέαν, μὴ ὅλον ὅπερ τὴν εἶ-
 χαν ἀποκτίσει διακεκριμένως μὲ τὴν ἀφῆν.

Καὶ ὅσον μὲν διὰ τὸ χημα, τὰ υποκείμενα τὰ
 πλέον συλλειδισμῶν, καὶ τῆς ὁποίων εἶχαν διὰ τῆς
 ἀφῆς τὴν πλέον σαφῆ γνώσιν, μὲ τὰ μάτια δευ-
 ἔξῳρον πλέον νὰ τὰ ἀναγνωρίσων, καθὼς βεβαιώνε-
 ται ἀπὸ τὰς πείρας τῆς Σχέτζελδεν, ὅπερ ἀναφέρει ὁ
 Α' ββᾶ Κορνυλλιακ εἰς τὴν ᾠδὴν Αἰδημάτων Πραγμα-
 τεῖαν (Μέρ. Γ'. Κεφ. 5.), καὶ ἀπὸ τὰς πλέον προ-
 σφάτως τῆς Βέτζη, τὰς ὁποίας ἠμπορεῖτε νὰ τὰς ἰδῆ
 εἰς τὰ ἐπιλεκτὰ συγγραμμάτια τῆς Μεδιολανῶν ᾠδῆς
 Ἐπισημῶν καὶ Τεχνῶν, Τόμ. Ζ'. Σελίδ. 183. (1).

Ὅσον δὲ διὰ τὰς ἀποσάσεις διηγείται ὁ Σχέτζελ-
 δεν, ὅτι εἰς τὸν τυφλόν, ὅπερ ἰατρῶσε, τὰ ἀντικεί-
 μενα κατ' ἀρχὰς εφάινοντο νὰ εἶναι ὅλα εἰς τὴν ἐ-
 πιφανείαν τῆς ὀφθαλμῶν τε, τῆς ὁποίας ὁ λόγος ἦτον
 (λέγει ὁ Α' ββᾶ Κορνυλλιακ) ὅτι μὲ τὸ νὰ εἶχε καὶ
 προτίτερα κάποιον αἶδημα φωτός, καὶ ἔμαθε μὲ τὴν
 πείραν, ὅτι αὐτὸ τὸ αἶδημα ἔπαυε καθὼς ἔβανε τὸ
 χεεῖ. ἐπάνω εἰς τὰ μάτια, ἔπαυε νὰ πισδῆ ὅτι
 τὸ φῶς ὑφίστατο ἐπάνω εἰς τὰ ἴδια μάτια.

Τὸ βρέφος κατ' ἀρχὰς δευ-
 θέλει πισδῆ μὴτε τῆ-
 το, μὲ τὸ νὰ μὴν ἰξόρη μὴτε αὐ-
 ἔχη μάτια. Με-
 τὴν

(1) Ὁ Μολινέσ ἐπρόβαλεν εἰς τὸν Λωκιον τὸ πρόβλημα ἀν-
 εἶνας τυφλὸς ἐκ χημῆς ἀποκτίσει τὴν ὄρασιν ἠμπορεῖσε μὲ τὸ
 μάτι μόνον νὰ διακρίνη εἷνα κύβον ἀπὸ μίαν σφαῖραν. Ὁ ἴδιος
 ἔμωσ Μολινέσ ἀποφασίζει ὅτι ὄχι, καὶ συμφωνεῖ μὲ αὐτὸν κατὰ
 πάντα καὶ ὁ Λωκιος. Ὁ Α' ββᾶ Κορνυλλιακ, εἰς τὸ πρῶτον ἀρχῆς
 τῆς ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκιμιόντι, φρονεῖ τὸ ἐναντίον εἰς τὴν
 πρῶτην Αἰδημάτων ὅμως Πραγματεῖαν ἐδιορθώθη. Ἐγὼ εἰς τὸ
 Α'. Παράρτημα τῆς Θ'. Κεφ. τῆς Β'. Βιβλίου τῆς Λωκιος ἀναφέρει
 εἰς πλάτος τὰς διαφορὰς λόγους, ὅπερ ἐπιβεβαιώσων τὴν ἀποφασιν
 τῆς Μολινέσ, ἡ ὁποία μετὰ ταῦτα ἐβεβαιώθη πληρέστατα ἀπὸ τὰς
 ἐπιμηχῶν πείρας.

τὸν καιρὸν ὁμως θέλει θεωρεῖν ὅτι βαίνοντας τὸ χέρι τε ἐπάνω εἰς τὰ σώματα σκεπάζονται τὰ χρώματά τε, καὶ φαίνονται πάλιν, καθὼς σηκώση τὸ χέρι. Ἀπὸ τῆς κατ' ὀλίγον ὀλίγον θέλει ἀρχίσει νὰ δεκτεῖν τὸ χῶμα τῆς χειρός τε ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν ἄλλων σωμάτων ἐπειτα θέλει ἀρχίσει νὰ μεταποτίζη τὸ αἰσθητὸν τῆς χρώματος ἐπάνω εἰς τὸ χέρι καὶ εἰς τὰ ἴδια σώματα, καὶ νὰ θεωρῇ τὰ χρώματα ὡς πράγματα ἐμπεφυκότες (προσκολλημένα) εἰς τὰ ἴδια σώματα.

Μετὰ τὸν τὸν ἄλλο, τὸ ὅποιον ἡμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῇ μίαν ἀνάλυσιν ἀκριβεσέραν εἰς τὸν Α' ββᾶ Κορδουλλίαν (Πραγμ. Θεωρ. Αἰσθημάτων Μέρ. Γ'. Κεφ. 3.), θέλει ἀρχίσει τὸ βρέφος νὰ ξεκολλᾷ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τε τὰ χρώματα, καὶ νὰ τὰ πηγαινῇ εἰς διαφόρους τόπους, ὅπως δεικνύει μὲ τὴν ἀφῶν τὰ ἀντικείμενα, ἐπάνω εἰς τὰ ὅποια τὰ νομίζει δεκτεῖν.

Παρομοίως ψηλαφώντας μετὰ τὸ χέρι τὰς ἄκρας πότε εὐός καὶ πότε ἄλλε σώματος, καὶ βλέπωντας νὰ συσοιχῶν μετὰ αὐτὰ τὰ ὅρια τῆς χρώματος τῆς, θέλει ἀρχίσει νὰ χηματίζη μετὰ τὴν ἀφῶν καὶ μετὰ τὴν ὄρασιν τὴν ἰδέαν τῶν διαφόρων χημάτων τῆς.

Τέλος πάντων βλέπωντας, πῶς δεκτεῖν νὰ φθάσῃ νὰ ψηλαφήσῃ τῆς ἢ ἐκεῖνο τὸ χῶμα, πρέπει νὰ ἐκτεῖν τὸ χέρι τε πότε περισσότερο καὶ πότε ὀλιγώτερον, θέλει ἀρχίσει νὰ χηματίζη καὶ κάποιαν ἰδέαν τῶν διαφόρων ὀποσάσεων.

Κατ' ἀρχὰς ὁμως δεκτεῖν θέλει ἔχει κάμμίαν ἰδέαν τῶν ὀποσάσεων, ὅπως εἶναι μεγαλιότεραι ἀπὸ ἐκεῖνας, εἰς τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ μετὰ τὸ χέρι τε καὶ τὰ ἀντικείμενα, ὅπως εἶναι ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὸ χῶμα, θέλει τῆς φαίνονται ἴσως ὅλα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὀποσασιν, καθὼς τὰ ἄστρα εἰς τὸν ἕρανόν, μὲ ὅλον ὅπως εἶναι εἰς ὀποσάσεις διαφόρους πρὸς ἀλλήλα, μὲ ὅλον τῆς μᾶς φαίνονται ὅλα παρομοίως ὀπομεμακρυσμένα, καὶ ὅλα προσκολλημένα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κοίλῳ ὀπρᾶνται.

Ὄπότεν ὁμως ἐκτείγωντας τὸ χέει δὲ νὰ πιάσῃ εἰς ἀντικείμενον, ἰδῆ ὅτι δὲν τὸ φθάσει, μίτε θέλει ἠμπορέσει νὰ τὸ φιλαφήσῃ, αὐ δὲν πλησιάζῃ εἰς αὐτὸ, θέλει ἀρχίσει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι εἶναι ὑποκείμενα πολὺ μακρύτερα ἀπὸ τὸ μακρὸς τῆς χειρῶν κ'. ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον ἢ μικρότερον διάστημα, ὅπως ἄν ἔδειξῃ δὲ νὰ τὰ φθάσῃ, θέλει ἀρχίσει νὰ μετῆ τὴν διάφορον ἀπόστασίν τε, καὶ ἔτι θέλει ἀρχίσει νὰ πλατωέται ἢ ὀρατὴ ἐπιφανεια, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξοικυκλόνεται.

Κατ' ὀλίγον ὀλίγον θέλει μάθῃ νὰ μετῆ καὶ μετὰ μάτια μόνον τὴν ἀπόστασιν εἰς ἀντικείμενα ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπιπέδου, καὶ τῆς ἄλλων μεταξύ ἀντικειμένων. Μετὰ τὴν πολλὴν χρῆσιν θέλει σοχαδῆ ὅτι εἰς ἀντικείμενον, ὅσον συμμιότερα εἶναι, τόσον καθαρώτερον εἶναι εἰς τὴν ὄρασιν, καὶ ἐναντίον ὅσον ἐξοικυότερον μακρυνέται, τόσον σκοτεινότερον γίνεται (1). Θέλει ἐπισημάνῃ, ὅτι τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ὅσῳ ἐξοικυότερον ἀπομακρυνέται τινὰς ἀπὸ αὐτὸ, τόσῳ μικρότερον πάντοτε φαίνεται (2) καὶ ἀπὸ τὴν

(1) Ἡ ἀπόστασις, δὲ νὰ εἶναι πλέον καθαρά καὶ ἐξοικυότερη ἢ ὄρασις, εἶναι διάφορος, κατὰ τὴν διάφορον καταστάσιν τῆς ὀφθαλμῶν κοινότερον ὁμως ἀποδεικνύεται ἕως ὀκτὼ δακτυλὰ ἰσωμετρικά (ὅπερ εἶναι $\frac{1}{12}$ τῆς γεωμετρικῆς ποδός). Ὅμως ἡ διάφορα τῆς καθαρότητος δὲν γίνεται πολλὰ αἰδητῆ, παρὰ ὅποτεν εἶναι πολλὰ αἰδητῆ ἢ διάφορα τῆς ἀποστάσεως, καὶ δὲν τὸ αἰδητῆ ἢ ἡ μείωσις τῆς προσότητος τῆς φώτος, ὅπερ πέμπεται, ἢ ἀναγκάζεται ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ἐμβαίνει εἰς τὰ μάτια.

(2) Τὸ φαινόμενον μέγεθος τῶν ἀντικειμένων εἶναι πάντοτε ἀνάλογον μετὰ τὴν γωνίαν, ὅπως κἀμιν εἰς τὸ μάτι αἱ ἀκτίνες τῆς φώτος, ὅπως πέμπονται ἀπὸ τῆς ἄκρας τῆς ἰδίᾳ ἀντικειμένου ἐπιπέδου αὐτῆ ἢ γωνία πάντοτε μείνεται κατὰ τὸν λόγον τῆς ἀποστάσεως τῶν ἀντικειμένων· δὲν τὸ αὐτὸ φαινόμενον φαίνεται πάντοτε μικρότερον.

Ὅμως καὶ ἐδῶ αἱ μικραὶ διαφοραὶ δὲν εἶναι ἱκαναὶ νὰ σμικρύνῃ τὴν ὄρασιν τῶν ἀντικειμένων· ἕως εἰς εἰς εἰς σημεῖον τὸ ἀντικείμε-

τὴν μεγαλιτέραν ἢ μικροτέραν καθαρότητα, καὶ τὸ φαι-
νόμηνον (δοκῆν) μέγεθος, θέλει κανονισθῆναι καὶ συμ-
περαίνῃ τὴν διαφοράν ἀπόστασίν τε.

Ὅλα αὐτὰ τὰ φαινόμενα, ὅπως ἡμεῖς κάμνομεν πώ-
ρα τόσο εὐκόλα καὶ τόσο οὐλίγωρα, τὸ βρέφος δὲν
ἠμπορεῖ καὶ τὰ μάτη, ἀλλὰ κατ' οὐλίγον οὐλίγον, καὶ
μὲ τὴν πολυκαιρίαν.

Εἶδω

νον φαίνεται πάντοτε τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ μέγεθος, ἐπεὶδὴ μὲ τὸ να
διακρίνωμεν ἀκόμη καθαρὰ ὅλα τὰ μέρη τε, ἢ μὴ μὲ τὸ μεγε-
θος, εἰς τὸ ὅποιον τὸ ἀντικείμενον ἔφανη, ὅταν ἦτον συμμοστέρα,
κάμνει καὶ φαίνεται ἀκόμη καθὼς ἀριστέρα. Ὅποταν ὁμῶς μα-
κρῶδη πολλά, πολλά ἀπὸ τὰ μέρη τε γίνονται αἰόρατα, καὶ τότε
αρχίζει ἡ μείωσις τῶ φαινομένων μεγέθους.

Ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια μείωσις δὲν εἶναι πάντοτε ἀκρίβως α-
νάλογος μὲ τὴν ἀπόστασιν. Ἐνὰ ἀντικείμενον ὀρώμενον κάτωθεν ἢ
ἐπάνωθεν εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν φαίνεται μικροστέρα, παρὰ ὀ-
ρώμενον οὐρανικῶς ἔδεν παρατηρῶντας τῆς ἀνθρώπου ἀπὸ ἐνὰ
ὑψὸς τετρακοσίων ποδῶν, φαίνονται πυγμαῖοι, παρατηρῶντας τῆς ὀ-
μοσ εἰς ἐνὰ ἐπίπεδον εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν, φαίνονται χεῖρον
τῶ ἰδίῃ φυσικῶ μεγέθους. Ὁ λόγος τῆς εἶναι, ἐπειδὴ αἱ κατὰ
κερυφῶν ἀπόστασις φαίνονται πάντοτε μικροστέρα ἀπὸ τῆς οὐρανι-
κῆς, μὲ τὸ να μὴν ἠμπορῶν ἐκείναι καὶ μετῆθεν ἀπὸ τὰ μετὰ
ἀντικείμενα, καθὼς ἠμπορῶν αὐταί. Λοιπὸν ἐπειδὴ ἔξορῶμεν ἡ-
δη ἐκ πείρας ὅτι ἐνὰ ἀντικείμενον ὀρώμενον ὑπὸ μίαν δοθεῖσαν
γωνίαν εἶναι τόσο μεγαλιότερον, ὅσον εἶναι μακρῶτερα, καὶ ἐπειδὴ
φαίνεται ὅτι εἶναι πολλά μακρῶτερα, ὅποταν τὸ βλέπωμεν οὐ-
ρανικῶς, παρὰ ὅταν τὸ βλέπωμεν κατὰ κορυφῶν, ἐπιταὶ κα-
μῆς φαίνεται πολλά μεγαλιότερον εἰς τὴν ἀνωτὴν πείρασιν, πα-
ρα εἰς τὴν ὀβυτέρην. Ἐνθυμῶμαι ἀροσέτι ὅτι βλέπωντας μίαν
φορὰν μαζὶ μὲ ἀλλῆς ἀπὸ τὴν μέσῃ ἐνὸς λόφου τινὰ βοσῆα, τὰ
ὅποια ἦτον εἰς τὴν κορυφῶν ἐνὸς ἀλλῆς λόφου μοναχὰ καὶ ξεχωρι-
σμένα, μῆς ἐφαίνοντο ὡς ἐλεφαντες. Ὁ λόγος τῆς παρομοίως ἦ-
τον, ἐπειδὴ εἴχαμεν ἐμπαροσέτι μῆς ἀνοικτίῳ ὄλλῳ τὸν ἀποσσοφί-
ν τῶ λόφου, ἢ ὅποια μὲ ἀπεπαροσέτι ἐπικλίσιον διακρίσσε τῆς ἐνὸς
λόφου, καὶ μὲ τὸ να μῆς ἐφαίνετο δια τῆ το ἢ ἀπόστασις ἢ ἀνο-
τικεμένων μεγαλιότερα, ἐγίνονταν μεγαλιότερα καὶ ἡ κείσιν τῶ με-
γέθους, καὶ τόσο πειλοσότερον κατ' ὅτι δὲν ἦτον ἐκεί εἰς τὸν λόφον

160 Τμήμ. Α'. Ὅρτα σωματικά.

Ἐδῶ ὁμῶς ἀναφύονται δύο ζητήματα· εἴα δὲ τὴν πρῶτην ἀντικείμενον φαίνονται εἰς τὴν φυσικὴν τῆς θέσεως, εἰς καιρὸν ὅπως ἡ εἰκόνα τῆς εἰς τὰ μάτια μας ἐντυπώνεται ἀντίστροφα· καὶ ἄλλο δὲ τὴν κοιτάζοντας εἴα ἀντικείμενον μετὰ δύο μάτια, φαίνεται ἄπλεον, εἰς καιρὸν ὅπως ἡ εἰκόνα, ὅπως ἐντυπώνεται εἰς τὰ μάτια μας εἶναι διπλῆ.

Κ Ε-

μήτε σπίτια, μήτε δένδρα, μήτε ἄλλα ἀντικείμενα γνωστὰ, μετὰ τὰ ὅποια νὰ ἠμπορῶμεν νὰ τὰ συγκρίνωμεν.

Ταῦτα εἶναι προσέτι τὸ αἶτιον ὅπως ὁ κερκὸς δὲν μας φαίνεται ἡμισφαίριον, ἀλλὰ ἡμισφαιροειδές, εἰς τὸ ὅποιον τὰ σημεῖα τῆς οὐρανοσφαιρῆς μας φαίνονται ὅτι εἶναι πολὺ μακρύτερα, παρὰ ἐκεῖνα ὅπως πλησιάζου εἰς τὸ Zenith, ἀπὸ τοῦ ὁποῦν προέρχεται ὅπως ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, οἱ πλανῆται, καὶ τὰ ἄστρα νὰ φαίνονται μεγαλῆτερα, ὅταν εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὅσον πληγνένον πρὸς τὸν μεσημβρινόν, νὰ συμπικνύονται εἰς τὴν ὀρασίαν μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Διὰ τὶ τὰ ἀντικείμενα φαίρονται ὀρθά,
εἰς καιρὸν ὅπῃ ἢ εἰκόμα τες εἰς τὰ μά-
τια μας ἐντυπόμεται ἀνάποδα, καὶ δια-
τὶ φαίρονται ἀπλά, εἰς καιρὸν ὅπῃ τὰ
κοιτάζομεν με̄ δύο μάτια, ἢ ἢ εἰκόμα
τες εἶναι διπλῆ.

Οτι ἢ εἰκόμα τῶν ἀντικειμένων ἐντυπόμεται ἐπάνω
εἰς τὸν δικτυοειδῆ ἀντίστροφα, τὸ δείχνειν εὐκόλα οἱ
ὀπτικοὶ με̄ τὸ πείραμα τῶ τεχνιτῶ ὀφθαλμοῦ, ἢ τῆς
μηχανῆς, ὅπῃ μιμῆται τὸ χῆμα τῶ ἀνθρώπινου ὀ-
φθαλμοῦ· καὶ ὁ κύρ Βετζης ὁρίηκε τὸν τρόπον νὰ τὸ
δείξῃ καὶ εἰς τὸν ἴδιον φυσικὸν ὀφθαλμὸν ἀγαλμῶνον
ὑπὸ τὰ πτώματα. Ἀπόδειξις τῶ λεγομένων εἶναι καὶ τὰ
πειράματα τῶ ὀπτικῶ θαλάμοῦ, καὶ εἶναι πρόδηλος καὶ
ὁ λόγος τῶ· ἐπειδὴ αἱ ἀκτῖνες, ὅπῃ σέβονται ἀ-
πὸ τὸ ἐπάνω μέρος τῶ ἀντικειμένου, ἐμβαίνοντες εἰς
τὴν κόρυ, καὶ ἀκολουθῶντες τῶ δρόμοντες, πρέπει
νὰ ὑπάγῃ νὰ πλήξῃ τὸν δικτυοειδῆ εἰς τὸ κάτω
μέρος, καὶ ἔξ ἐναντίας ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἔρχονται ὑπὸ τὸ
κάτω μέρος τῶ ἀντικειμένου, πρέπει νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν
πλήξῃ εἰς τὸ ἐπάνω μέρος.

Φαίνεται δὲ τῶ ὅτι τὸ ἀντικείμενον ἔπρεπε νὰ
φαίνεται ἀνάποδα· ἐπειδὴ τέτοια εἶναι ἢ εἰκόμα τες εἰς
τὸ μάτι. Ὅμως τῶ τὸ σφάλμα, ὅπῃ ἠμπορῶσε νὰ
ῥηθῆ, ἀπὸ ἢ ψυχῆ εἶχε νὰ κείνῃ καὶ τὴν εἰκόμα,
ὅπῃ εἶναι ἐντυπωμένη εἰς τὸ μάτι, τὸ διορθῶσει ἢ
ἀφῆ εἰς τὴν ἴδιαν σιγμῶν, ὅπῃ διδάσκει τὸν ὀφθαλ-
μὸν νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀφορὸν θεσιν τῶ ἀντικειμένου.

Τὸ βρέφος λοιπὸν εἰς καιρὸν ὅπῃ ψηλαφᾷ με̄ τὸ χέ-
ει, καὶ ἀσπείρει με̄ τὸ μάτι τὸ ἐπάνω μέρος τῶ ἀντικει-
μένου, χωρὶς νὰ ἰξῶρῃ ὅτι αὐτὸ ἐντυπώνει κάμμιαν εἰ-

κόνα τῆ εἰς τὸ μάτι, συνηθίζει νὰ θεῖται μὲ τὸ μάτι τὸ ἀνω μέρος εἰς ἐκείνον τὸν τόπον, ὅπῃ τῆ τὸ δείχνει τὸ χέρι· τὸ ἴδιον κάμνει καὶ ἔξω τὸ κάτω μέρος· συνηθίζει λοιπὸν νὰ τὸ βλέπῃ ὅπῃ τῆ τὸ δείχνει τὸ χέρι, καὶ ἐπομῶς εἰς τὴν ἀληθινῶ καὶ φυσικῶ θεσίον τῆ.

Ὅσον ἔξω τὸ δόκρον ζήτημα, πολλοὶ φιλόσοφοι σοφοὶ, καθὼς ὁ Γασσένδος, ὁ Ταυκέτιος, ὁ Κλέρ, ὁ Κάλλιας, ὁ Ἀκέρ, ὁ Κάτ, καὶ ἄλλοι, ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἀντικείμενον φαίνεται ἀπλῆν, ἐπειδὴ τὰ μάτια ἐνεργῶν ἀμοιβαδῶν, πότε τὸ εἶνα καὶ πότε τὸ ἄλλο, καὶ ὄχι ποτὲ καὶ τὰ δύο ὁμῶς.

Τὸ σφάλμα ὁμῶς αὐτῆς τῆς δόξης ἀποδείχεται εὐκόλα μὲ εἶνα πείραμα ἀπλῆστατον. Θλίψαι τὸ εἶνα μάτι μὲ τὸ δάκτυλόν σου, ἢ ἐπάνωθεν, ἢ κάτωθεν, καὶ ἄψοσαι τὸ ἄλλο ἐλεύθερον· ἔπειτα κοίταξαι καὶ μὲ τὰ δύο κἀνείνα ἀντικείμενον, καὶ θελεῖς τὸ ἴδι διπλῆν· ἢ βάλῃ ἀντικρὺ εἰς τὴν μύτιν σου εἶνα δάκτυλον εἰς ἔξω μίαν παλάμην, ἢ δύο, καὶ σερῶσαι καὶ τὰ δύο μάτια σου εἰς τὸ ἀντικρυνὸν μέρος, ἢ ἐπάνω εἰς κἀνείνα ἀντικείμενον, ὅπῃ εἶναι ξέμακρα, καὶ θελεῖς ἴδι καὶ τὸ δάκτυλον διπλῆν· σημεῖον παρόδηλον, ὅτι τὰ μάτια ἐνεργῶν καὶ τὰ δύο ὁμοχρόνως.

Ὁ Τερ ἐπαρόβαλε τὴν ἀνω εἰρημνικῶν δόξαν μὲ ἔσπονον ἄλλον, λέγωντας ὅτι ἐντυπώνεται ἀληθινὰ ἢ εἰκόνα τῆ ἀντικειμένου καὶ εἰς τὰ δύο μάτια, ἐντυπώνεται ὁμῶς εἰς τὸ εἶνα καθαρὰ, καὶ εἰς τὸ ἄλλο σκοτεινὰ, εἰς ἔσπονον ὅπῃ ἡ ψυχὴ λαμβάνει τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν συνειδήσιν, ἢ τὴν συνειδήσιν καὶ τὴν παρόσληψιν, καθὼς λέγουσιν οἱ Λεβηντιανοὶ μόνον τῆς καθαρᾶς εἰκόνας, καὶ ἔξω τῆ τὸ ἀντικείμενον φαίνεται ἀπλῆν.

Ὅμως ἔξω ἀπὸ τῆς πολλῆς λόγως, ὅπῃ παροσφύεσται τῆ ἀντιπαροβάλλει ὁ Ἀββα Τέσας (1), καὶ αὐτὴ ἢ δό-

(1) Σκέψαις ἐπάνω εἰς τὰ Ἀπομνημονόματα, ὅπῃ ἐπαρόσφου ὁ Τερ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Ἐπιστημῶν τῆ Παιδείας, περὶ τῆς Ζήτημα ὀπτικόν. Εἰ Ρώμῃ ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τῆ Σαλμων τῆ 1780.

ἡ δόξα καταβάλλεται εὐκολα μετὰ εἰρημύα πειράματα, καὶ μάλις μετὰ τὸ δεύτερον, ἐπειδὴ αἱ δύο εἰκόνες τῆ μεταξὺ τῶ ὀφθαλμῶν δακτύλου φαίνονται ἐπίσης καθαραὶ καὶ ἰσοκεκεμηναί.

Ὡς τὸ ἀληθινὸν αἷτιον, ἔχει τὸ ὁποῖον κοιτάζωντας φυσικὰ μετὰ τὰ δύο μάτια τὸ ἀντικείμενον φαίνεται ἀπλῆν, μὲ ὅλον ὅπῃ ἡ εἰκόνα τῆ εἶναι διπλῆ, εἶναι ἡ ἰοία διδαχὴ, καὶ ὁδηγία τῆς ἀφῆς.

Ὅποταν τὸ βρέφος ἀρχίζῃ νὰ βλέπῃ τὰ ἀντικείμενα, ὅπῃ εἶναι ἔξω ἀπὸ λόγου τῆ, ἀπέδιδωκε καὶ τὰ δύο τῆ μάτια εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπῃ τῆ δείχνει ἡ ἀφῆ· λοιπὸν καὶ μετὰ τὰ δύο μεταφέρει τὸ ἀντικείμενον εἰς εἷνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, τῆτ ἔστιν εἰς ἐκεῖνον εἷνα συμέρχονται ἐπάνω εἰς αὐτὸ οἱ δύο ὀπτικοὶ ἄξονες· ὅθεν κοιτάζοντας τὸ ἀντικείμενον φυσικῶς, ὡς αὐτὸ ὅπῃ μετὰ τὰ δύο μάτια ὁὐ τὸ βλέπει ὡδὲ εἰς εἷνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁὐ ἡμπορεῖ νὰ τὸ ἰδῇ ὡδὲ ἀπλῆν.

Αἰσίως ὁμως ὑφόνεται, ἡ χαμηλόνεται τεχνητῶς τὸ εἷνα μάτι, μῆνώντας τὸ ἄλλο εἰλδύθερον, οἱ δύο ὀπτικοὶ ἄξονες ὁὐ ἔχων πλέον τῆ ἰοίαν φοράν· ὅθεν τὸ ἀντικείμενον θέπεται εἰς δύο τόπους ἁεφόρες, καὶ ἐπομῆως φαίνεται διπλῆν.

Τὸ ἰοιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ δάκτυλον, ὅπῃ τίθεται ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο μάτια. Αἰσίως κοιτάζω μετὰ τὰ δύο μάτια εἷνα ἀντικείμενον μακρὸν, οἱ ὀπτικοὶ ἄξονες συμέρχονται ἐπάνω εἰς αὐτὸ, καὶ ὄχι εἰς τὸ δάκτυλον, καὶ αἱ ἀπὸ τῆ δακτύλου ακτῆνες ἐμβαίνοντας εἰς τὰ μάτια μετὰ ἁεφορον φοράν, κάμψων νὰ θέπεται τὸ δάκτυλον εἰς δύο τόπους ἁεφόρες· εἰς καιρὸν ὅπῃ αἰσίως βαζῶντας τὸ δάκτυλον εἰς τὸν ἰοιον τόπον, ἐρείδω τὰ μάτια ἐπάνω εἰς αὐτὸ, εἰς ἁετον ὅπῃ οἱ ὀπτικοὶ ἄξονες νὰ συμέρχονται εἰς αὐτὸ, τὸ δάκτυλον τὸ βλέπω ἀπλῆν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Πῶς μαρτυρεῖ τις γὰρ διακρίμῃ μετὰ τὴν ὄρασιν τὸ ἐπίπεδον, ἢ τὸ καμπύλον, τὸ κοῖλον, ἢ τὸ κυρτόν.

Η εἰκὼν, ὅπῃ ἐντυπώνεται εἰς τὸ μάτι ἀπὸ εἴα σώμα ἐπίπεδον, ἢ καμπύλον, κοῖλον, ἢ κυρτόν, ἢ γωνιώδες, ἄλλο κατ' ἐαυτὴν δὲν ἀδρασαίνει ἀδρα εἶνα χῆμα ἐπίπεδον διαφόρως ἐσκιασμένον.

Διὰ τῆτο εἰς τὴς τυφλὰς ἐκείνας, τῆς ὁποίων σηκόνονται οἱ κατὰράκται, κατὰ τὴς σωματικῆς ἀπὸ τῆ ἀνὴ εἰρημνῆ πειράματα, τὰ σώματα ὅλα φαίνονται κατ' ἀρχὰς εἰς εἴα καὶ τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, ἢ μάλλον εἰπεῖν αὐτοὶ ἄλλο δὲν βλέπεν, ἀδρα μίαν μόνον καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιφανῆσαν διαφόρως κεχρωματισμένον.

Ἡ ἀφῆ ὅμως τὴς διδάσκει κατ' ὀλίγον ὀλίγον ὅτι τὸ σώμα ἐσκιασμένον μὴ κατ' εἴα ἔσῆον, εἶναι κοῖλον, ἐσκιασμένον δὲ κατ' ἄλλον, εἶναι κυρτόν, ἢ γωνιώδες· καὶ τὸ μάτι διδαγμένον τοιαύτης λογῆς συνηθίζει εἰς αὐτὰ, εἰς ἔσῆον ὅπῃ ἀκόμι δὲν βλέπει εἴα τέτοιον ἴσκιωμα, καὶ γνωρίζει ἀπὸ τὸ σώμα εἶναι κυρτόν, ἢ κοῖλον, ἢ γωνιώδες.

Μάλιστα ἡ ἔξις φανῆται μὴ ταῦτα εἰς εἴα βαθμὸν τέτοιον, ὅπῃ ἀνίσως ἰδῆ εἰς μίαν ἐπίπεδον ἐπιφανῆσαν τὴν ἰδίαν διαφῆσαν τῆς φωτὸς καὶ τῆς σκίῆς, κατὰ τὴς ἀπολεθεῖ εἰς μίαν τεχνικὴν εἰκόνα, γὰρ νομίζει τὸ καμπύλον ἐκεῖ ὅπῃ δὲν εἶναι, καὶ μήτε ἡ μαρτυρεῖα τῆς ἀφῆς γὰρ ἠμπορεῖ πλέον γὰρ τὸ κάμῃ γὰρ ἀποβάλλῃ τὴν ἔξις, ὅπῃ ἀποκρίσε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Με ποῖον τρόπον ἢ ἀφῆ ἔῃ ὁρασις διδάσκει τὰς ἄλλας αἰδήσεις μὰ γνωρίζω τῶ θεῶν τῶν σωμάτων· ἔῃ πῶς μεταβιβάζομεν τὰ αἰδήματα μας ἐπάνω εἰς αὐτὰ, θεωρῶντας τα ὡς ποιότητάς τῶν.

Η ἀφῆ, ὅτε διδάσκει τῶ ὁρασιν ἐνόνεται μὲν πάντα μὰ αὐτῶ, ἵνα νὰ διδάξῃν τὰς ἄλλας αἰδήσεις. Καὶ βέβαια ἡ ἀφῆ καὶ ἡ ὁρασις εἶναι προσημερῶς ἐκεῖναι, ὅτε ποτε λυώμεναι, καὶ ποτε κωχερωμεναι, μὰς διδάσκον ποῖα εἶναι τὰ σώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται αἱ διάφοροι ὀσμαι, οἱ χυμοὶ, καὶ οἱ ἤχοι, καὶ εἰς τὸ ἡ ὁρασις κάμνει τὸ πλεονόπερον, ὡς αὐτὸ ὅτε αὐτὴ περιλαμβάνει ὀλιγωρότερα, περισσότερα ἀντικείμενα.

Ἡ γεῦσις ὁμως καὶ ἡ ὄσφρησις πολλὰ ὀλίγον βοηθεῖται ἀπὸ τὰς ποικύτας ὀδοντίας, ἵνα νὰ γνωρίσῃν τῶ θεῶν τῶν σωμάτων· ἡ μία καθ' ὅτι οἱ χυμοὶ ἀπὸ δίδον κάμνειαν αἰδήσιν, ὅποτεν ἀπὸ προσαρμοδῶν ἀμέσως εἰς τὸν κρανίσκον· ἡ ἄλλη, ἐπειδὴ αἱ ὀσμαι εἰς ὀλίγον διάστημα διαλύονται, καὶ ὀλίγω ἀσκησιν κάμνειαν ἐπάνω εἰς τῶ ὄσφρησιν.

Ἐκεῖνο, ὅτε βοηθεῖται ἀπὸ αὐτὰς περισσόπερον εἶναι ἡ ἀκοή, ἵνα τί ἀπὸ εἶναι κανεῖς, ὅτε νὰ μὴ συνηθίζῃ νὰ συμπεραίνῃ καὶ τὸ μάλλον καὶ ἥττον ἀπὸ τῶ διάφορον δυναμῖν τῶ ἤχου τῶ διάφορον ὀτόσασιν τῶ ἤχουτος σώματος, καὶ νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ εἶναι δεξιά, ἢ ἀριστερά· ἔξω αὐτὴ αἱ διάφοροι ἀντιτυπία ἀπὸ κάμνειαν ἐκεῖνῶ τῶ ἀπάτῶ, ὅτε κάμνειαν τὰ κάτοπτρα εἰς τῶ ὄρασιν.

Ἐν ποσῶν ὁμως ἡ γνῶσις τῶν σωμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται αἱ ὀσμαι, οἱ χυμοὶ, καὶ αἱ ἤχοι, μὰς κάμνει καθ' ὀλίγον ὀλίγον νὰ μεταφερωμεν εἰς

τὰ ἴδια σώματα τὰ αἰδήματα, ὅπῃ λαμβανόμεν τῶν ὀσμῶν, τῶν χυμῶν, καὶ τῶν ἤχων, καθὼς μεταφέρομεν μετὰ τὴν ἀφύω καὶ τὴν ὄρασιν τὸ θερμόν, τὸ ψυχρόν, καὶ τὰ χρώματα· μετὰ τὴν διαφοράν ὁμοίως ὅπῃ καὶ ἄλλοι ἐσημειώσαμεν, ὅτι τὰς ὀσμάς, τὰς χυμὰς, τὰς ἤχους, τὸ θερμόν, καὶ τὸ ψυχρόν, τὰ νομίζομεν διατὰ νὰ εἶπω ἔτι, κοινὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καὶ εἰς τὰ σώματα, θεωρῶντάς τα ὡς παράγματα, ὅπῃ διαγαίνεν ἄπο ἐκεῖ καὶ ἔρχονται νὰ ἐμβῶν μέσα εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ μᾶς κάμνῃ νὰ τὰ αἰδανθῶμεν μετὰ τὸν ἴδιον ἕσπον ὡς ἂν νὰ ὑφίσταντο ἐκεῖ· εἰς καιρὸν ὅπῃ τὰ χρώματα τὰ ἄποτέρομεν εἰς ὁλοκλήρως εἰς τὰ ἴδια σώματα, καὶ τὰ θεωρῶμεν ὡς παράγματα ὑφίσταμεθα ἀμετακινήτως ἐπάνω εἰς αὐτὰ, καὶ προσφέρονται εἰς ἡμᾶς μόνον διατὰ νὰ τὰ ἀντιλαμβανώμεθα ἔξω ἄπο λόγους μας, καὶ ὄχι ὡς παράγματα, ὅπῃ νὰ ξεκολλῶν ἄπο ἐκεῖ διατὰ νὰ ἔλθῃν εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ τὰ αἰδανθῶμεν.

Ἡ αἰτία τῆς εἶναι, ὅτι αἱ προσβολαὶ τῆς φωτός, καὶ τῶν χρωμάτων, μετὰ τὸ νὰ γίνονται ἀδιάκοποι καὶ καθ' ἕξιν, μᾶς γίνονται καὶ ἀδιαφοροί· διατὰ τὴν κάμμιαν ἠδονῶν δὲν μᾶς προσξενεῖ, ἢ ἀληθινὰ φυσικῶς ἢ θεὰς ἐνός ζύλης, ἢ μίας πέτρας, ἐνός τριεῖς ἢ ἐνός ἄλλου χρώματος. Μὲν δοκιμάζοντας λοιπὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κάμμιαν δαίδητον ἀλλοίωσιν ἠδονῆς, ἢ ἀληθινὸς ἄπο τὴν θεῶν τῶν χρωμάτων, δὲν τὰ θεωρῶμεν πλέον ὡς ἐδικὰ μας αἰδήματα, ἀλλ' ὡς ἀπλᾶς ποιότητας τῶν ἀντικειμένων, καὶ ξεκολλῶντας τα τελείως ἄπο λόγους μας, τὰ θετόμεν εἰς ὁλοκλήρως εἰς τὰ ἀντικείμενα. Ἐξ ἐναντίας ἄπο τὰς ὀσμάς, χυμὰς κτ. εἰχώντας πρῶτον μίαν δαίδητον ἀλλοίωσιν, ἠδεῖαν ἢ ἀπὸν, εἰς καιρὸν ὅπῃ τὰ θεωρῶμεν ὡς ποιότητας τῶν ἀντικειμένων, τὰ θεωρῶμεν προσέτι καὶ ὡς παράγματα, ὅπῃ διαγαίνεν ἄπο ἐκεῖνα, καὶ ὡς ἂν νὰ ὑφίσταντο εἰς ἐκεῖνα τέτοια, ὅτι λογῆς ἐμβαίεν εἰς ἡμᾶς, διατὰ νὰ γίνῃν ἐδικὰ μας αἰδήματα· καὶ ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ διαστολή ἀνάμειψα εἰς αἴδημα καὶ ἀντίληψιν, ὅπῃ εἰς τὴν λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Ἀρθρ. Α'.) ἐπάμαμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶ τῶπος, καθ' ὃν τὸ βρέφος φθάσει μα γνωρίσῃ τὰ τῆς αἰδήσεως ὄργανα, μα ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὰ τὰ ἴδια τῶ αἰδήματα, καὶ μα τὰ μεταχειρισθῆ εἰς τὸ μα διακρίνῃ καιρῶρα ἀπτικείμμερα.

Μία ἄλλη γνώσις, ὅπῃ ἡ ψυχὴ ἀποκτᾶ, ἡ ὁποία γινᾶ κὶ μίαν ἄλλω μεταβίβασιν τῆς αἰδημάτων, εἶναι ἡ γνώσις τῆς τῶ αἰδήσεως ὀργάνων.

Τὸ βρέφος κατ' ἀρχὰς δὲν ἰξέρει πως ἔχει μῆτε χέερα, μῆτε ποδάερα, μῆτε μάτια, μῆτε αὐτία, μῆτε μύτιω, μῆτε σῶμα· ἔχει δὲ φῶρα αἰδήματα, χωεἰς νὰ ἰξέρῃ μῆτε ἀπὸ ποία ἀπτικείμμερα τῶ ἔρχονται, μῆτε ἀπὸ ποίας εἰσόδου εμβαίνων εἰς τῶ λόγου τῶ.

Αρχίζοντας ὁμως νὰ γνωρίσῃ τὰ ἀπτικείμμερα, ἀπὸ τὰ ὁποία ποεέρχονται τὰ αἰδήματα, ἀρχίζει νὰ γνωεἰσῃ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ ὄργανα, ἐπανῶ εἰς τὰ ὁποία αὐτὰ τὰ ἀπτικείμμερα κάμνων τὰς ποροβολάστου, κὶ νὰ δὲκρίνῃ ὅτι αἰ ὀσμάι εμβαίνων μόνον δὲ τῶ ρίνου, οἱ χυμοὶ δὲ τῶ σῶματος, οἱ ἦχοι δὲ τῶ ὠτων, κτ.

Τῶτο κάμνει τότε τὸ βρέφος νὰ ἀναφέρῃ (δτονέμη) τὰ ἴδια τῶ αἰδήματα εἰς ἐκεἶνον τὸν τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον κάμνων τὰς ποροβολάστου, κὶ πισθῶει ὅτι αἰδαίνεται τὰς ὀσμάς εἰς τῶ μύτιω, τὰς χυμοὺς εἰς τῶ γλῶσσῶ, τὰς ἦχου εἰς τὰ αὐτία, τὸ θερμὸν, τὸ ψυχρὸν, τὸ σκληρὸν, τὸ μαλακὸν κτ. εἰς ἐκεἶνα τὰ μέρη τῶ ἴδιου σῶματος, μὲ τὰ ὁποία συμβαίνει νὰ ψιλαφήσῃ τὰ ἄλλα σῶματα· μ' ὅλον ὅπῃ τὰ ἐξωτερικὰ ὄργανα, καθῶς ἀπεδείξασκε ἡδὴ, δέχονται μόνον τῶ ἀρχῶ ἐκεἶνου τῶ κινήσεως, ἡ ὁποία δὲ νὰ τῶ αἰδανθῶμερ, πορέπει νὰ δὲπορθμῶδῃ πορώτων εἰς τὸν ἐγκεφάλου, κὶ ἐκεἶθεν νὰ ἀνακοινῶδῃ μὲ τῶ ὄπου ἀγνωστον εἰς τῶ ψυχῶ.

Καθὼς ὅμως ἡ γνῶσις τῆς ὑπερβολῶν ἀντικειμένων
 καὶ ἡ ἀπαθρησις τῆς διαφορῶν μερῶν τῆ σώματος, εἰς
 τὰ ὅποια κάμνεν τὰς προσβολὰς τας, μᾶς ὀδηγεῖ εἰς
 τὸ νὰ διακρίνωμεν τὰ διαφορὰ ὄργανα τῆς αἰδήσεων,
 ἔτσι ἀμοιβαίως μανθανόμεν ὑστερὰ νὰ μεταχειρίζομε-
 θα αὐτὰ τὰ ὄργανα, διὰ νὰ διακρίνωμεν τὰ διαφορὰ γέ-
 α ἀντικείμενα, ὅπως μᾶς παρρησιάζονται. Ἀφ' ἧς αἰδαν-
 θῶ πολλὰς φορὰς ἄπο εἰς ἑνιαυτάφυλλον μίαν τοιαύ-
 τῴν, καὶ ἄπο εἰς γαροφαλον μίαν ἑτέραν, ἡ εἰσβολὴ τῆς
 μίας καὶ τῆς ἄλλης ὁσμῆς συνδέονται μετ' ἑκάστην τῶν
 γαροφάλων καὶ τῶν τετραφυλλῶν, εἰς ἕνα ὅσον ὅπως, κα-
 θὼς αἰδανθῶ μὲν ταῦτα ὁσμῶν τετραφυλλῶν, κατα-
 λαμβάνω ὅτι πρέπει νὰ εἶναι παρὸν ἑνιαυτάφυλλον,
 παρὸς τὴν ἀκόμι νὰ τὸ ἰδῶ, ἢ νὰ τὸ πιάσω. Ὁμοίως
 ἄπο τὸν χυμὸν καταλαμβάνομεν αὐτὴν εἰς φαγητὸν ἔχει
 τὰ τὰδε, ἢ τὰ τὰδε ἀρώματα (μπαχαρικά). αὐτὴν εἰς
 κρασί εἶναι τὰ τὰδε, ἢ τὰδε εἶδος· προσέτι ἄπο τὸν
 ἦχον γνωρίζω αὐτὴν εἰς μίαν ὀρχήστραν εἶναι τὸτο ἢ ἐκεῖνο
 τὸ ὄργανον, καὶ ὅποταν μετ' ἑκείνης τινὰς, αὐτὸς εἶναι
 ὁ τὰδες, ἢ ὁ τὰδες ἄπο τὰ ὑποκείμενα, ὅπως μοι εἶ-
 ναι γνωστὰ. Ἡμεῖς ὅμως ὅταν μεταχειρίζομεθα τὸσον
 πολλὰ αὐτὰς τὰς αἰδήσεις, διὰ νὰ διακρίνωμεν τὰ
 ἀντικείμενα. Περισσότεραν χῆσιν τῆς αἰδήσεων, καὶ
 μάλιστα τῆς ὁσφρήσεως, φαίνονται νὰ κάμνεν τὰ ζῶα,
 καὶ μάλιστα οἱ σκύλοι, οἱ ὅποιοι βλέπομεν καὶ πόσῳ
 ὀπιθεξιότητα ἄποκτεν μετ' ἑκείνων τῶν αἰδήσεων.

Εἰς τῶν γνῶσιν τῆς ἀντικειμένων αἱ αἰδήσεις, ὅ-
 πως εἰς ἡμᾶς χρησιμότερον εἶναι ἢ ὄρασις,
 καὶ ἡ ἀφή. Αὕτη εἶναι μάλιστα, καθὼς εἶδαμεν, ἡ
 παρῶν, καὶ ἡ διδύδυσσα καὶ αὐτῶν τῶν ὄρασιν. Ὁ-
 μως μετ' ἑπολὺ διδύδυμέται αὕτη ἀπ' ἐκείνων, τό-
 σον ὅπως χωρὶς νὰ φροντίζῃ περὶ ἐκείνης, ἀρχίζει νὰ
 πλαναῖται ἐλδύδτερα εἰς ὅλα τὰ ἀντικείμενα, καὶ ἐκεῖ-
 ναι αἱ ἴδιαι ποιότητες, ὅπως ἀνήκεν εἰς τῶν ἀφῶν,
 παρρησιάζονται εἰς αὐτὴν χωρὶς τὴν ὀδηγίαν ἐκείνης.

Μία ἄπο αὐτὰς εἶναι ἡ ἑκτασις, περὶ τῆς ὁποίας
 θέλομεν ἐπιχειρεῖν ἤδη νὰ ὁμιλήσωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Πῶς ἀποκτᾶ τὸ βρέφος τὴν ἰδέαν τῆς Ἑκτάσεως ἔ τῆς Στερεότητος.

Η πρώτη ἰδέα τῆς ἑκτάσεως προέρχεται χεῖρ ἀμφιβολίαν ὑπὸ τὴν ἀφῶ· ἐπεὶδὴ ἡ ἑκτάσις ἄλλο δὲν εἶναι, πρὸς συνύπαρξιν πολλῶν μερῶν συνημμένων ὁμοῦ· καὶ δεῖ νὰ γνωρίσωμεν αὐτὴν τὴν συνύπαρξιν τῶν μερῶν, εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ὑπαρξίς πολλῶν αἰδημάτων προερχομένων ὑπὸ αὐτὰ τὰ μέρη, καὶ δεκτικημῶν εἰδυτεποιημῶν εἰς τὴν ψυχῆν. Λοιπὸν γέτοιοι εἶναι κυρίως τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ τὰ σώματα κάμναν ἐπάνω εἰς τὴν ἀφῶ· ἐπεὶδὴ ὁπόταν ἡμεῖς ψιλαφῶμεν μὲ τὸ χεῖρ τὴν ἐπιφανείαν ενός σώματος, λαμβανόμεν τόσα αἰδήματα ὁμόχρονα, ὅσα σημεῖα τῆς χειρός μας ἐφηρμόθησαν ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιφανείαν· καὶ ἐπεὶδὴ σύρωντας τὸ χεῖρ ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιφανείαν, δοκιμάζομεν μίαν συνέχειαν εἰς τὰ αἰδήματά μας, ὅτε ἔσται συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ ἰδία συνέχεια υφίσταται καὶ εἰς τὰ μέρη τῆς ψιλαφωμένης ἐπιφανείας, καὶ ἔτω χηματίζομεν τὴν ἰδέαν τῆς ἑκτάσεως (1).

Αὕτη ἡ ἰδέα κατ' ἀρχὰς δὲν ἡμπορεῖ νὰ χηματιθῇ μὲ τὰς ἄλλας αἰδησεις, ἐπεὶδὴ πρῶτον κάμμία ἄλλη δὲν ἐφαρμόζεται ἀμέσως εἰς τὰ σώματα καθὼς ἡ ἀφῶ· καὶ μὴτε ἀξίζει νὰ εἰπῇ τινὰς ὅτι καὶ ἡ γλῶσσσα

(1) Ἡ ἰδέα τῆς ἑκτάσεως τῶν σωμάτων, ὅπερ χηματίζομεν, ἀπαιτεῖ βέβαια ὅπερ τὰ μέρη τῆς νὰ εἶναι ὄχι μόνον συνέφαπτομῶν, ἀλλὰ καὶ συνέχειν. Ἄν ὁμοῦ εἶναι τῶντι ποιαῦτα, εἶναι ζήτημα μεγαλώτατον, τὸ ὁποῖον θέλομεν τὸ παραματῶθῃ εἰς τὴν Κοσμολογίαν.

σα ἐφαρμόζεται ἀμέσως εἰς τὰ φαγητά· ἐπειδὴ ὅσον ἔχει τὸ τοιοῦτον, εἶναι καὶ αὐτὸ εἰς τὸ μέρος τῆς ἀφῆς· δούτερον, καθάλα καὶ εἰς τὰς ὀσμάς, εἰς τὰς χυμὰς, εἰς τὰς ἡχὰς, καὶ εἰς τὰ χρώματα εἶναι πολλὰ μορίδια ὀσμωφόρα, ἢ αλατωδῆ, ἢ τὰ αἶρος, ἢ τὸ φῶτος, ὅπως ἔρχονται νὰ πλήξῃν διάφορα μέρη τῆς μεμβράνης τῆς ρινῆς, ἢ τῆς γλῶσσης, ἢ τὰ ακουστικὰ τυμπανῶν, ἢ τὰ ἀμφιβληστροειδῶν, τὸ τοιοῦτον ὅμως ἢ ψυχὴ δὲν τὸ σοχάζεται.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀφὴ ἐδίδαξε τὴν ὄρασιν νὰ θέτῃ καθε αἰσθημα φῶτος εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ἀντικειμένης, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προέρχεται, καὶ νὰ διασκελλῇ ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῶν ὅσων μέρη χρωματισμένα, ὅσα εἶναι αἱ ακτίνες, ὅπως διαγαίνεν ἀπὸ αὐτῶν, καὶ πλῆττων τὸν ἀμφιβληστροειδῶν, τὸ μάτι συνηθίζει νὰ γνωρίζῃ καθ' ἑαυτὸ τὴν ἔκτασιν τῶν σωμάτων, τόσον ὅπως δὲν ἔχει χεῖραν ἀπὸ τὴν ἀφῆν, ἔξω εἰς μερικὰς περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται εἰς ἀπάτην, καὶ πρέπει νὰ ἐπανορθωθῇ ἀπὸ τὴν ἀφῆν.

Εἰς τὴν ὀσφρησιν καὶ εἰς τὴν γεῦσιν δὲν προσφέρει ἡ ἀφὴ αὐτῶν τὴν ὀδηγίαν εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃν τὴν ἔκτασιν τῶν ἀντικειμένων τῶν δια τὸ καὶ δὲν χηματίζομεν καμμίαν εἰκόνα τῶν ἡχῶν καὶ τῶν ὀσμῶν, μῆτε ἔχομεν, καθάως ἐρρέθη, κυρίως μῆτε ἀντίληψιν, μῆτε ἰδέαν τῶν, ἀλλὰ μόνον αἰσθηματα καὶ ἐννοίας.

Ἡ δὲ ἀκοή, ἡ ὁποία συνηθίζει νὰ ἐκτείνῃ τὸν ἡχὸν ἐπάνω εἰς ὅλον τὸ ἡχῶν σῶμα, καὶ νὰ γνωρίζῃ καὶ τὰς διαφόρους περιπτώσεις τῶν ὁμοχρόνων καὶ ἀκτινοδρόμων τόνων, ὀδηγεῖται κάποτε ἀπὸ τὴν ἀφῆν, καὶ δια τὸ αὐτὸ μόνον (τὸ ἡχῶν) ἔχομεν καὶ αἰσθημα καὶ ἀντίληψιν, καὶ ἐννοίαν καὶ ἰδέαν.

Μία ποιότης τῶν σωμάτων, ὅπως δὲν γνωρίζεται ἄλλο μόνον μετὰ τὴν ἀφῆν, εἶναι ἡ σφαιρότης, ἢ τὸ ἀδιαχώριστον, ὅ ἔστιν ἐκεῖνη ἡ ιδιότης, ὅπως ἔχον τὰ σώματα νὰ κατέχῃν ἕνασον εἰς ἕνα δοθὲν διάστημα, εἰς

Ἔσπον ὅπῃ νὰ μὴ ἢμπορῇ κανένα ἄλλο νὰ καταλάβῃ τὸ ἴδιον μέρος εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν.

Ἐν ὅσῳ τὸ βρέφος βαίνει τὸ χέρι τῆς ἐλαφρᾶ, καὶ τὸ σύρει μὲ γλυκύτητα ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, δὲ λαμβάνει, ὡς τὸ ἀπλὲν αἶδημα τῆς ἀφῆς, καὶ δὲ ἢμπορεῖ νὰ ἀγάγῃ ἀπὸ αὐτοῦ, ὡς μόνον τὴν ἰδέαν τῆς ἐκπαύσεως. Ἄν ὅμως ἀρχίσῃ νὰ τὸ θλάβῃ, θέλει ἀποκτίσει δύο ἄλλας ἐννοίας, μίαν τῆς δυνάμεως, ὅπῃ αὐτὸ βαίνει, καὶ ἄλλην τῆς ἀνδιστάσεως, ὅπῃ τὸ σῶμα τῆς ἀντιβάλλει.

Ἀπὸ τὸν ἄφορον βαθμὸν τῆς ἀνδιστάσεως θέλει σχηματίσει καὶ δύο ἄλλας ἐννοίας, ὅσῳ ἐκείνῳ τῆς σκληρᾶ καὶ τῆς μαλακᾶς, ὅμως δὲ θέλει ἔχει ἀκόμη τὴν ἐννοίαν τῆς στερεότητος.

Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως θέλει παρατηρήσει, ὅτι τὰ σῶματα καὶ αὐτὰ τὰ πλέον ἀπαλωτέρα, ὅποταν θλίβονται ἀπὸ κανένα μέρος, ἀφ' ἧς ὑποχωρήσῃν ἕως εἰς τὸν βαθμὸν, ἀνδίσανται ἀκαταμαχίτως εἰς μίαν θλίψιν ὡς ἄσθενεστέραν. θέλει ἰδῆ προσέτι ὅτι δὲ εἶναι δυνατὸν μὲ καμμίαν δυνάμιν νὰ ἔξπεράσῃν εἰς τὸ ἄλλο τὰ σῶματα, ὅπῃ θλίβονται ποιεῖται λογῆς, εἰς ἔσπον ὅπῃ δύο νὰ κατέχῃν εἰς καὶ τὸν αὐτὸν τόπον εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν καὶ τότε τέλος πάντων θέλει σχηματίσει τὴν ἀληθινὴν ἐννοίαν τῆς στερεότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Πόθεν παράγεται ἡ ἰδέα τῆς σώματος, ἔ
 ἢ διαφορῆ τῶν ὑσιωδῶν ἔπραγματικῶν
 ποιότητων, ἀπὸ τῆς κτ' συμβεβηκός ἔ
 φαινομένης.

Η ἰδέα τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς σφαιρότητας καθ' ἑαυ-
 τὰς φθαίνῃ νὰ χηματίσῃν τὴν ἰδέαν τῆς σώματος.
 Οἱ τυφλοὶ πολλὰκις εἰς τὰ σώματα ἄλλο ἴδον αἰ-
 δανόνται, ὡς αὐτὰς εἶναι δύο ποιότητες· καὶ τὸ βρέ-
 φος πορὸ τῆς νὰ ἀποκρίσῃ τὴν ἀληθινὴν εὐνοίαν τῆς
 σφαιρότητας, μὲ τὴν ἀφ' ἑνὸς κρείως ἄλλο δὲν θέλει
 γνωρίσει εἰς τὰ σώματα, ὡς εἶναι ἄδροισμα μερῶν
 ἀντίσταμψῶν.

Αὐτὰ ὅμως αἱ δύο ἰδέαι εἶναι τὸσον σφιδεδεμμένα
 μετὰ τὴν τῆς σώματος, ὅπως δὲν ἠμποροῦν νὰ χωριθῶν
 χωρὶς νὰ ἀνααιρεθῇ ἡ εὐνοία τῆς ἰδίας σώματος· ἐπει-
 δὴ ἡ σφαιρότης δὲν ἠμπορεῖ νὰ κατανοηθῇ χωρὶς τὴν
 ἐκτασιν, ὡς τί ἡ ἰδέα τῆς σφαιρότητας ἄλλο δὲν εἶ-
 ναι, ὡς εἶναι κάποιος ἀειθμός μορίων τῆς σώμα-
 τος, τὰ ὅποια κατέχῃν ἰσάριθμα μόρια ὁμοειδήματος,
 ἀποκλειόντων καθεὶ ἄλλο μόνον ἑτέρου σώματος, καὶ
 μόνον ἡ ἰδέα τῆς ἐκτάσεως δὲν εἶναι ἰκανὴ νὰ συγ-
 κροτήσῃ τὸ σῶμα, ἀλλ' ἕως ἢ θέλον εἶναι σῶμα καὶ τὸ
 κενόν.

Διὰ τῆτο ἡ ἐκτάσις καὶ ἡ σφαιρότης ὀνομάζονται ε-
 σιώδεις ποιότητες τῆς σώματος, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦν
 νὰ συκοθῶν ἄπο αὐτὸ χωρὶς νὰ φθάρῃ. Ἐξ ἐναν-
 τίας αἱ ἄλλαι ποιότητες καθὼς αἱ ὀσμαι, οἱ χυμοὶ,
 οἱ ἤχοι, τὸ θερμόν, τὸ ψυχρόν, τὰ χρώματα ὀνομά-
 ζονται καὶ συμβεβηκός, ἐπειδὴ γίνονται καὶ ἀπογίνον-
 ται χωρὶς τὴν φθορὰν τῆς σώματος.

Χωρεῖς τῆτο ἢ ἕκτασις καὶ ἡ σερεότης ὀνομαζονται ἀκόμι καὶ ποιότητες πραγματικά, ἐπειδὴ ὑφίστανται πραγματικῶς εἰς τὰ σώματα· αἱ ἄλλαι ὀνομαζονται φαινόμεναι, ἐπειδὴ αἱ ὄσμαι, οἱ χυμοί, οἱ ἤχοι κτλ. μὴ ὄλον ὅπῃ μᾶς φαίνονται, ὅτι καὶ αὐταὶ ὑφίστανται εἰς τὰ σώματα, πραγματικῶς ὁμως ὁσὺ ὑφίστανται, καθὼς εἶδομεν εἰς τὰ προηγμένα· ἴδῃ τι εἰς αὐτὰ (τὰ σώματα) καθ' ἑαυτὰ ἄλλο κυρίως ὁσὺ ὑφίσταται, πῶς μίᾳ ποιᾷ ἴδῃδεσις καὶ χηματοισμός μορίων ὀπτηδείων νὰ προξενήσῃν εἰς τὰ ὄργανα τῆς αἰδήσεων μίᾳν ποιᾷν κίνησιν, τὸ ὄποῖον ὁμως καταπᾶ εἰς τὸ ὅτι αὐτὰ τὰ μόρια ἔχῃν μίᾳν ποιᾷν ἕκτασιν ἢ σερεότητα.

Ἐδῶ ὡς πόσον ἠμπορᾷσε τινὰς νὰ κάμῃ μίᾳν ἐν-
 τασιν, ὅτι καὶ ἡ ἕκτασις καὶ ἡ σερεότης ὁσὺ ὑφίστανται
 εἰς τὰ σώματα· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ κυρίως καθ' ἑαυτὰς
 ἄλλο ὁσὺ εἶναι, πῶς δύο ἀναφοραὶ· καὶ βέβαια ἡ
 ἕκτασις ἄλλο ὁσὺ εἶναι, πῶς ἀναφορὰ συνυπάρξεως
 πολλῶν μερῶν ἰωμῶν ὁμῶ· καὶ ἡ σερεότης ἄλλο
 ὁσὺ εἶναι πῶς ἀπῆσῃα τῆ δῆχωρητῆ, ἢ ὑπαρξίς
 ἐνὸς ὁσὺσῆτος σώματος, εἰς ἐνᾷ ὁσὺ δῆσῆμα, ὁσὺ
 τὸ ὄποῖον ἄποκλείεται κάδε ἄλλο σῶμα. Ὀμως ὄ-
 πως καὶ αὐ εἶναι, ἐπειδὴ ὄρεῖσῆονται πραγματικῶς
 εἰς κάδε σῶμα αὐτῆ ἢ συνυπάρξίς τῆ μερῶν, καὶ
 τῆτο τὸ ἀδῆχωρητον, δικαίως αὐταὶ αἱ ποιότητες ὀ-
 νομάθησαν πραγματικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τῶν Ἐρμοιωρ τῆς Ποιότητος, τῆς Κατηγορήματος (προσορτος), τῆς Τρόπης, τῆς Συμβεβηκότος, τῆς Ἰδιότητος, τῆς Ὑποστάσεως, τῆς Οὐσίας, ἔκ τῆς διαστολῆς μεταξὺ Σώματος ἔκ τῆς Ἐλῆς, Ψυχῆς ἔκ Πρώματος.

Οἱ Ὅροι ποιότης, κατηγόρημα, ἔσπος, συμβεβηκός, ἰδιότης πολλάκις λαμβάνονται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εὐνοίαν.

Κυρίως ὅμως ποιότης εἶναι ὁ καθολικώτερος ὅρος, καὶ σημαίνει ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ ἀνήκον εἰς εἷς πρᾶγμα, καὶ χρησιμῶς νὰ τὸ δεκτεῖν, καὶ νὰ τὸ κάμῃ νὰ γνωριθῇ ὁποῖόν εἶναι. Ὁ ὅρος κατηγόρημα (προσορτον) δίδεται ἰδιαίτερον εἰς τὰς ὑσιώδεις ποιότητας· ἔσπος ἢ συμβεβηκός εἰς τὰς ἐπσιώδεις, καὶ ἰδιότης εἰς τὰς ποιότητας, ὅπερ εἶναι ἴδιαι καὶ μερικαὶ εἰς κάθε πρᾶγμα, ἢ καθε κλάσιν παραγμάτων.

Ὅμως μὲν ὅλον ὅπερ ἡμεῖς εἰς τὰ πρᾶγματα ἄλλοθεν αἰδατομέθα, ὡσαύτως τὰς ποιότητας των, μὲν ὅλον τὸ εἶναι εὐκθλον νὰ καταλάβωμεν, ὅτι αἱ ποιότητες εὐλημθῆαι κατ' ἑαυτὰς ἀφρημθῶς, δεν ἡμπορῶν νὰ ὑφίσανται, ἀν δεν ὑποτεθῇ κανεῖνα πρᾶγμα, ὅπερ νὰ χρησιμῶς εἰς αὐτὰ, δεν νὰ εἰπῶ ἐτῆ, ὡς ὑποσηεῖγμα. Ποιπὸν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς, ὅμως κατανοεῖται ἔσπον τινὰ ὁπὸ ἡμᾶς, ὅτι εἶναι ὑπὸ κάτω εἰς τὰς ποιότητας, ὀνομάζεται ὑπόστασις.

Ὅθεν ἡ ἰδέα τῆς σώματος, φέρει εἰπεῖν, δεν πρὸ λαμβανῆαι μόνον τὰς ἰδέας τῆς ἐκτάσεως, τῆς στερεότητος, τῆς χρώματος, τῆς χημάτος κτλ. ἀλλὰ πρὸ εἰπέχει

ἀκόμη καὶ τὴν ἐννοίαν εἰδὸς πράγματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον αὐτὰι αἱ ποιότητες· καὶ ὅρα τὸ το σῶμα δὲν οὐρίζεται μόνον ὡς εἷς ἀθροισμα ποιότητων, ἀλλὰ ὡς μία ὑπόστασις ποικιλιμῆ με' αὐτὰς, τὸτ' ἔστι μία ὑπόστασις ἐκτεταμῆ, σερειά, χρώματισμῆ κτ. Παρομοίως καὶ ἡ ψυχὴ οὐρίζεται ὡς μία ὑπόστασις ἀπλή, ἀσώματος, ποικιλιμῆ με' τὰς δυνάμεις τὰ αἰθανεῖσθαι, τὰ σκέπτεσθαι, τὰ μεμνήσθαι, τὰ βύλεσθαι, καὶ τὰ ἐνεργεῖν.

Εἶναι ὁμως ἁσολὴ μετὰξὺ σώματος καὶ ὕλης καθ' ὅτι ὕλλω ἐννοῶμεν ἐν ἄρει ὄλλω ἐκεῖνῳ τὴν ὑπόστασιν τὴν σερειά καὶ ἐκτεταμῆν, ὅπο τὴν ὁποῖαν συγχροτῶνται τὰ σώματα καὶ σῶμα, εἷς μέρος διωρισμῶν τῆς ὕλης, τὸ ὁποῖον χηματίζει εἷς πρᾶγμα ἁκεκρημῶν ὅπο καθε' ἄλλο.

Ἡ μεγαλητέρα ἢ μικροτέρα καθολικότης εἶναι ἐκεῖνη, ὅπε' ἁσέλλει καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν εἷς ὄπο τὸ ἄλλο. Δια τί πνεῦμα ὀνομάζεται καθε' ὑπόστασις ἀπλή καὶ διανοητικὴ, ἢ αἰδητικὴ· καὶ ὅρα τὸ το αὐτὸς ὁ ὀρος πῶε λαμβάνει χηκῶς τὸν Θεόν, τὰς Ἀγγέλους, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ καθε' ζῶντος, καὶ ψυχὴ ὀνομάζεται ἰδιαιτέρον ἐκεῖνη ἢ ὑπόστασις ἢ πνευματικὴ, ὅπε' εἶναι εἰς τὰς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ζῶα.

Οὐσία πάλιν θέλει νὰ εἰπῆ ἀφηρημῶς ἐκεῖνο, ὅπε' ὀποῖον εἷς πρᾶγμα εἶναι τέτοιον ὅ,τι λογῆς εἶναι. Ὅθεν οὐσία τὰ χρυσῶ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπε' τὸ ὀποῖον ὁ χρυσὸς εἶναι χρυσὸς, καὶ ὄχι ἄλλο· ὡσε' ἡ οὐσία πῶε λαμβάνει ὄχι μόνον τὰς ποιότητας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ὑπόστασιν. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ μᾶς εἶναι ἄγνωστος, ἄγνωστοι καὶ ἀκατανόητοι λέγονται ὄλαι αἱ οὐσίαι τῶν πρᾶγμάτων.

Τ Μ Η Μ Α Β'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Καὶ Ἐγμοιωῶν περιγύρω εἰς τὰς Ἀμαφοράς.

Τὰ εἶδη τῶν ἀναφορῶν κυρίως εἶναι ἑπτὰ, ὡς εἴρηται (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀ' ρ' θρ. Δ'.) α'. τῆς ταυτότητος, ἢ ἑτερότητος. β'. τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἀνομοιότητος. γ'. τῆς πληκτίον, ἢ πόρρω, καὶ τόπον, ἢ καὶ χρόνον. δ'. τῆς ποσότητος, καὶ μέγεθος, ἢ κατ' ἕκτασιν, ἢ καὶ ἀειδμόν. ε'. τῆς συγχεύειας, ἢ ἐναντιότητος. ς'. τῆς αἰτίας, ἢ ἀποτελέσματος. ζ'. τῆς ὑποχρέωσεως, ἢ ἔχαρτίσεως.

Ὅλαι ὁμως ἠμποροῦν νὰ χωρηθῶν εἰς ἑξῆς κλάσεις μικωτέρας, ὅπερ εἶναι α'. ἡ ὁμοιότης, ἢ ὁποῖα χωριλαμβάνει καὶ τὴν ταυτότητα. β'. ἡ συνύπαρξις, ἢ ὁποῖα χωριλαμβάνει τὸν τόπον, τὸν χρόνον, καὶ τὴν ποσότητα. γ'. ἡ ἔχαρτισις, ἢ ὁποῖα χωριλαμβάνει τὸ αἶτιον, τὸ ἀποτέλεσμα, τὴν συγχεύειαν, ἢ ἐναντιότητα, καὶ τὴν ὑποχρέωσιν (1).

Πῶς ἀποκρίθεται αἱ ἐννοιαὶ καὶ ἰδέαι ὅλων τῶν τῶν ἀναφορῶν θέλομεν τὸ ἰδῆ πῶρα ἀπὸ μέρος, εἰς τὰς ὁποίας θέλομεν προθέσει ἀκόμη καὶ κάποιας ἄλλας ἀναφοράς, τὰς ὁποίας θέλομεν τὰς ὀνομάσει μικτὰς, ἐπειδὴ γίνονται ἀπὸ πολλὰς ἀναφοράς ἀπλᾶς ἠνωμύας ὁμᾶ.

Κ Ε-

(1) Ὁ Μαλεβράγγιος (Ἐξέτασ. Ἀληθείας Βιβλ. 5. Κεφ. ζ'.) συζῆλει ἕκασ τὰς ἀναφοράς εἰς δύο εἶδη, ποσότητα καὶ ποιότητα, ἐνωῶντας ποσότητα ὅλον ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι ἐπιδεκτικὸν τῆ μάλλον καὶ ἥττον, καὶ ποιότητα ὅλα τὰ ἐπίλοιπα. Ὅμως μία πέποιε διαίρεσις εἶναι πολλὰ ἀτελής. Ὁ Χέμ (Treatise of hum. Natur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν Α'γαφοῶν τῆς Ομοιότητος.

Οπόταν δύο πράγματα ἀναβάλλονται πρὸς ἄλληλα, ἀν' ἔχον κοινὰς ποιότητες, λέγονται ὅμοια· εἰ δὲ καὶ ὁὐκ ἔχον, λέγονται ἀνόμοια.

Ἐντεῦθεν εἶναι προδήλον, ὅτι ἡ ὁμοιότης, ἢ μπορεῖ νὰ ἔχη διάφορας βαθμοὺς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ποιότητων, εἰς τὰς ὁποίας τὰ πράγματα ἀναβαλλόμενα, συμφωνοῦν ἀναμεταξύων. Δὲν πρέπει ὡς τόσον νὰ συγχέωμεν τὴν ὁμοιότητα, μὲ τὴν ἰσότητα, διὰ τὴν αὐτὴ ἀφορὰ εἰς τὴν ποσότητα, καὶ ἐκεῖνη εἰς τὴν ποιότητα· ὥστε δύο πράγματα ἢ μποροῦν νὰ εἶναι ἴσα, χωρὶς νὰ εἶναι ὅμοια, καὶ ὅμοια χωρὶς νὰ εἶναι ἴσα. Ἐὰν τρίγωνον καὶ ἓνα τετράγωνον ὁπόταν ἀπέχον ἴσον ἐμβαδὸν εἶναι ἴσα, ὁὐκ εἶναι ὅμως καὶ ὅμοια· ὁ δὲ ἑναντίας δύο τετράγωνα ἓνα μικρότερον, καὶ ἓνα μεγαλύτερον, εἶναι ὅμοια, ὄχι ὅμως καὶ ἴσα.

A P-

Βιβλ. 1. Μέρ. 3. Τμήμ. 1.) ἀπαριθμῶ καὶ αὐτὸς ἐπὶ εἴδη ἀναφορῶν, ὅμως ὀβελίζω τὴν υπερέωσιν, καὶ αὐτ' αὐτῆς προδίδει τὰς βαθμοὺς τῶν ποιότητων, τὰς ὁποίας ἡμεῖς τὰς περικυβητικῶν εἰς τὴν ποσότητα τῆς ἐκτάσεως. Αἱ πολυδύλλητοι κατηγορίαι τῆ Α-εἰσοτέλης, ἐξω ἄπὸ τῶν πρώτων, ἄλλο δὲν εἶναι, παρά διάφορα εἴδη ἀναφορῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τάξιν εἶναι αὐταῖς. 1 ἴσια. 2 ποσόν. 3 ποιόν. 4 χέσις, καθὼς πατήρ, υἱός, δούλος, δεσπότης. 5 ποιῶν, καθὼς τυπτεῖν. 6 πάχων, καθὼς τυπτεῖσθαι. 7 πῶς, ὅπερ ἐστὶ τόπος. 8 ποσῶς, ὅ ἐστι χρόνος. 9 κῆσθαι, ὅ ἐστιν ἢ θέσις, καθὼς κῆσθαι ἢ ἴσασθαι. 10 ἔχων, καθὼς ἐνδύεσθαι, ὀπλιζέσθαι.

Elem. di Filos. T. III.

M

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Καθολικῆς Ἐμμοιῶν ἔιδεῶν.

Απὸ τῆς ἀναφορᾶς τῆς ὁμοιότητος φησὶν ὅτι ἄλλα μέτε τῆς ἀφαιρέσεως αἱ καθολικαὶ ἐννοιαὶ καὶ ἰδέαι. Παρατηρῶντας ὅτι τὰ ὁμοφόρα μέτρα, ὅπερ εὐγαίρην ἔχει τὸ τετραπύλλον, ὁπὸ τὸ γαρόφαλον, ὁπὸ τὴν βιόλαν κτ. ἔχου ὅλα αὐτῶν τὴν ἰδιότητα νὰ πλήττῃν τὰ νεῦρα τῆς ὀσφρήσεως μὲν εἰς ἀκάποιον ἔσπον, καὶ νὰ ἐγείρῃν εἰς τὴν ψυχῇ εἰς ἀποιὸν αἰσθημα. Θεωρῶντας τὴν τῶν κοινῶν ποιότητα ἀφηρημένως, χωρὶς νὰ φροντίσω καθόλου εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ εἰς ἄλλοι μίαν ὁσμῆν ὁπὸ ἄλλῃ, χηματίζω τὴν καθόλου ἐννοιαν τῆς ὁσμῆς. Παρατηρῶντας ὅτι τὸ κίτρινον χῶμα, τὸ κόκκινον, τὸ πράσινον ἔχου ὅλα τῶν ἰδιότητα νὰ σκεπάζῃν καὶ τὸ φαινόμενον τὴν ἐπιφανείαν τῆς σωματίων, καὶ νὰ προσφέρῃν εἰς τὰ μάτια μίαν ποιαν παράστασιν, θεωρῶντας τὴν τῶν κοινῶν ἰδιότητα ἀφηρημένως, χηματίζω τὴν καθόλου ἰδέαν τῆς χρώματος.

Ἐκεῖνο, ὅπερ κάμνω εἰς τὰς ἀπλᾶς ἐννοίας καὶ ἰδέας, κάμνω καὶ εἰς τὰς συσθεῖς. Ἀφ' ἑἰς ἰδῶ μίαν ὄσπον, εἰς ἀ πευκον, μίαν λδύκαν, μίαν πτελέαν, μίαν μηλέαν, μίαν ἐλαίαν, καὶ ἐπιχειρῶ νὰ θεωρῶ ἀφηρημένως τὰς ποιότητας μόνον, ὅπερ ἀνήκειν εἰς ὅλα, τὴν ἑἰς τὸ, ὅτι λαμβάνου τὴν ἔσπον ὁπὸ τὴν γλῶσσαν, ἔχου σελέχι, κλάδους, φύλλα, ἀφίνωντας ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι ἴδιον εἰς τὸ καθ' ἑἰς, τὴν ἑἰς τὸ ἔξω χωριστὸν χῆμα, μέγεθος κτ. τὴν σελέχι, τῆς κλάδων, τῆς φύλλων, χηματίζω τὴν καθόλου ἰδέαν τῆς δένδρου. Παρατηρῶντας ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι κοινὸν εἰς τὴν ὑπερφανείαν, εἰς τὴν φιλαργυρίαν, εἰς τὸν θυμὸν, εἰς τὸν φθόνον, τὴν ἑἰς ὅτι εἶναι κακαὶ ἔχει τὴν ποιεῖν πράγματα ἐναντία τῆς νόμων καὶ τὴν ὀρθῆ λόγου, χωρὶς νὰ θεωρήσω ἐκεῖνο, ὅπερ εἰς ἄλλοι τὸ
εἰς

εἶνα ἐλάττωμα ὑπὸ τὸ ἄλλο, χηματίζω τὴν ἐννοιᾶν τῆς καλίας.

Εἰς τὴν ἁμύρρωσιν τῆς καθόλου ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν συμβάλλουν πολλὰ τὰ ὀνόματα, καθὼς εἴρηται εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Ε'), ὡς αὐτὸ ὅπερ αὐτὰ συνδέειν τὰ ἁφώρα ἀθροίσματα τῆς ἰδεῶν, ὅπερ περιλαμβάνονται ὑπὸ κατὰ εἰς καθὲ καθολικῶν ἰδεῶν, ἢ ἐννοιῶν.

Ὁ Ρωσὸς μάλιστα ἐνόμισεν ὅτι τὰ ὀνόματα εἰς τὸ ἦτον ἀπολυτῶς ἀναγκαῖα, εἰς τὴν ὁποίαν δόξαν ἔχει καὶ ἄλλες ὁμοφρονᾶς. Αἱ καθόλου ἰδέαι ἔλεγε (Ὀμιλία περὶ ἀρχῆς καὶ βάσεως τῆς μεταξὺ τῆς ἀνθρώπων ἀνέμοιότητος Μέρ. Α') δεῦν ἠμπορῶν νὰ ἐμβῶν εἰς τὴν ψυχὴν, ὡσαύτα μέσα τῆς λέξεων· καὶ ὁ νῆς δεῦν τὰς μανθάνει, ὡσαύτα μέσα τῆς ποταπέων. Καθὲ καθόλου ἰδέα εἶναι καθαρῶς νοερά· ὅσον ὀλίγον καὶ αὐτὴ ἀνάκατωθῆ εἰς αὐτὴν ἢ φαντασία, ἢ ἰδέα ὁδὸς γίνεται μερικὴ. Δοκίμασαι νὰ πρῶξισης εἰς τὸν ἑαυτὸν σε τὴν εἰκόνα ἐνὸς καθόλου δένδρου, καὶ δεῦν θέλεις πὶ κατορθώσῃ ποτέ· ἀλλὰ χωρεῖς νὰ θέλῃς ἀκολουθεῖ νὰ τὸ ἰδῆς ἢ μικρὸν ἢ μεγάλον, ἢ ἀραιόκλαδον, ἢ πυκνόκλαδον, ἢ καθαρὸν, ἢ σκοτεινόν· καὶ αὐτὸ ἦτον εἰς τὸ χέρισε νὰ μὴ ἰδῆς, ὡσαύτα ἐκεῖνο, ὅπερ δεισκεται εἰς καθὲ δένδρον, αὐτὴ ἢ εἰκόνα δεῦν ἠθέλων ὁμοιάζει πλέον εἶνα δένδρον.

Ἐγὼ εἰδείξα ἀλλῶς (εἰς τὴν Διατριβὴν περὶ τῆς φυσικῆς καταστάσεως μιᾶς Κοινωνίας καὶ μιᾶς Γλώσσης) τὴν ἀνυπαρξίαν αὐτῆς τῆς δόξης· ὅθεν ἐδῶ ἀρκεῖ νὰ ἐπαναλάβω ὀλίγα τινά.

Εἶναι λοιπὸν ἀληθινόν ὅτι τὸ δένδρον ἐν ἡμῶν δεῦν ὑφίσταται· ὅμως ὅταν ἐγὼ νοῶ εἶνα δένδρον ἐν ἡμῶν, ποῖον εἰκόνα αὐτῆς τὰ δένδρα πρῶξιναίω εἰς τὴν ἁμύρρωσιν; Ὅχι βέβαια εἰλικρινῶς, ὡσαύτα ἐκεῖνῳ ἐνὸς σελέχης, κάποιων κλάδων καὶ μερικῶν φύλλων, καὶ ὅχι περὶ ἄλλο· ἐκεῖνο ὅπερ ζωγραφίζεν οἱ ζωγράφοι ὅταν θέλουν νὰ πρῶξισῃν τὰ δένδρα εἰς μακρῶν

ἄσκημα, χωρὶς νὰ ᾤψασαίεν διακεκριμένως μίτη
 εἴνα τὰδε φυτὸν, μίτη ἄλλο· εὐὶ λόγῳ ἐκεῖνο, ὅπῃ
 ἄρκεως ἀνήκει εἰς ὄλα τὰ δένδρα. Λοιπὸν ἀρίσως ἐ-
 γὼ δὲν εἶχα τὸ ὄνομα δένδρον, ἢ ἄλλο παρόμοιον,
 δὲν καταλαμβάνω, ἵνα τί νὰ μὲν ἠμπορέσω νὰ ἀ-
 νακαλέσω τὴν εἰρημνίην εἰκόνα, καὶ χωρὶς αὐτὸ τὸ
 ὄνομα, καὶ νὰ νοήσω τὰς ποιότητας, ὅπῃ ἀνήκον εἰς
 ὄλα, χωρὶς τὴν χῆσιν τῶν ὀνομάτων.

Πρέπει λοιπὸν νὰ θεωρηθῆμεν εἰς τὸ νὰ λέγω-
 μεν μόνον, ὅτι τὰ ὀνόματα εἶναι ὠφελιμώτατα εἰς τὴν
 διαμόρφωσιν καὶ δικολωτέραν ἀνακάλεσιν τῶν καθόλου
 ιδεῶν, χωρὶς νὰ διιχυρίζόμεθα ὅτι εἶναι ἀπολύτως
 ἀναγκαῖα.

Πρέπει μάλιστα νὰ προδέσωμεν, ὅτι τὰ ὀνόματα
 καθ' ἑαυτὰ δὲν ἀνακαλῶν τὰς καθόλου ιδέας, ᾤψα.
 συγκεχυμένως, καὶ ὅτι ἵνα νὰ τὰς ἔχωμεν καθαρώτε-
 ρα, πρέπει νὰ ἀνακαλέσωμεν μαζί καὶ κάποιαν εἰκό-
 να. Μερικαῖς φοραῖς ἀνακαλεῖμεν καὶ θεωρητικότερον ἀ-
 πὸ μίαν· ἔπως ἐννοῶντας τὰ χήματα ἐν ἄρκει, σφέ-
 ρομεν εἰς τὸν νῆν μας εἴνα τρίγωνον, εἴνα τετράγωνον,
 εἴνα κύκλον κτλ. Ἄλλοτε πάλιν δὲν ἀνακαλεῖμεν, πα-
 ρὰ μίαν μόνον, καὶ εὐὶς ὑποκειμένη ἀτομικῆ καὶ διω-
 ρισμῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπειτα θεωρῶμεν μόνον τὰς
 καθόλου προσηγορίας· ἐννοῶντας φέρει εἶπειν, τὰ τρίγωνα
 ἐν ἄρκει, ᾤψασαίνομεν μερικαῖς φοραῖς εἰς τὴν δια-
 νοίαν εἴνα τρίγωνον ἰσοσκελές, ἢ ἰσόπλευρον· εἰς
 αὐτὸ ὁμῶς δὲν θεωρῶμεν, ᾤψα τὰς καθόλου ιδιότη-
 τας, ὅ ὅτι τὸ ὅτι ἔχει τρεῖς γωνίας, καὶ τρεῖς πλευ-
 ράς. Μερικαῖς φοραῖς πάλιν ἀνακαλεῖμεν μίαν μόνην
 εἰκόνα, καὶ αὐτὴν ἀδείξον· ἔπως ἐννοῶντας τὴν καθό-
 λου ιδέαν τῶν δένδρων, ἔχομεν ἐμπροσθεν εἰς τὴν δια-
 νοίαν τὴν εἰκόνα εὐὶς σελήχης, καὶ φύλλων, χωρὶς
 αὐτὸ νὰ μᾶς ᾤψασαίην μίτη κερασίαν, μίτη μη-
 λέαν, μίτη ἄλλο εἶδος φυτῶν, (1)

Ἐκεῖ-

(1) Ἀπὸ τῆτο φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἀληθινὸν καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ
 ὁψα-

Ἐκεῖνο ὁμως, ὅπῃ δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῆμεν εἰς τὸν Γενεθῆνον Φιλόσοφον (τὸν Ρ'ασώ) εἶναι, ὅτι αἱ καθόλως ιδέαι δὲν εἶναι ἄλλο, πῶς ἔργα τῆ νοός, ὁ ὁποῖος δὲ τῆς ἀφαιρέσεως διγάζει ἀπὸ πολλὰ ἀτομα τὰς ποιότητες, ὅπῃ ἀνήκον εἰς ὅλα, κάμνει ἀπὸ αὐτὰς εἷς ἄθροισμα, ἢ τὸ συνδέει εἰς μίαν εἰκόνα, δὲ νὰ τὸ ἀνακαλῆ δυσκολώτερα. Εἰς τὴν Φύσιν, καθὼς ἀλλῶ εἴπαμεν (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Β'. Α' ρθρ. Δ'), δὲν ὑφίστανται πῶς ἄτομα ὑφίσταται μία πᾶς λόγια, εἷς τὰς πύκος ἢ λόγια ὁμως ἐν γῆει, καὶ ὁ πύκος, ἢ πολλὰ ὀλιγώτερον τὸ δένδρον ἐν γῆει, δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ. Τὰ γῆη καὶ τὰ εἶδη εἶναι καθάρα ἔργα ἐδικάμας ἢ εἶναι ἀγὰ ἐδικάμας ἀθροίσματα ιδεῶν, καὶ ὄχι παράγματα ὑφιστάμενα πραγματικῶς ἔξω ἀπὸ λόγου μας.

Μὲ ὅλον τὸτο μεγάλα καὶ πολυχρόνιοι εἰδὲς ἐκινήθησαν ἀνάμεσα εἰς τὰς Σχολαστικὰς ἐπ'αὐτῶ εἰς αὐτῶ τῶν ὑπόθεσιν, καὶ ἐγέναν ἀρέσεις καὶ φατεῖαι, δὲτενόμενοι ἄλλοι μὲν ὅτι χωριστὰ ἀπὸ τὰ ἀτομικὰ παράγματα ὑφίσταντο πραγματικῶς εἰς τὴν φύσιν καὶ κάποια χήματα, κάποια καθόλως φύσεις, αἱ ὁποῖαι ἔπειτα ἐφαρμοζόμεναι εἰς τὰ μερικὰ παράγματα τὰ ἐκαμνω τῆς ἢ ἐκείναι τῆ εἶδος, τῆς ἢ ἐκείναι τῆ γένος ἢ οἱ ὁποῖοι δι' αὐτὸ ἀνδμάζοντο καὶ Πραγματικοί. Ἄλλοι πάλιν, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο καὶ Οἰονατικοί, δι' ἄχρηστον, ὅτι τὰ γῆη καὶ τὰ εἶδη ἄλλο δὲν εἶναι πῶς ἀθροίσματα ιδεῶν ἀφῆρημένων χηματισμῶν ἀπὸ ἡμᾶς τῆς ἰδίως, καὶ συνδεδεμῶν εἰς κάποια ὄντοματα ἢ ὁποῖων λογομαχιῶν τὸ πῶς ἐξενώτερον, καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ κάμνει νὰ ἰδῆμεν τὴν βαρβαρότητα ἐκείνων

Ἐπιτείνεται ὁ κύριος Χάρις ὅτι αἱ καθόλως ιδέαι δὲν εἶναι ποτὲ ἄλλο, πρὸς ἰδέαι ἀτομικὰς ἠνωμένης εἰς τὴν ἐξῆς τῆ νὰ τῆς ἐκτείνωμεν εἰς ἄλλα ἀτομα. (Treatise of human nature. Τόμ. Α'. σελ. 43.)

των τῶν καιρῶν, εἶναι ὅτι οἱ παλαίπωροι Ονοματικοὶ ἐνομίθησαν οἱ χειρότεροι (Ἰσορ. Φιλοσ. Κεφ. Ζ').

Οἱ Ἀριστοτελικοὶ ὡς πόσον πρῶτε παράγματα ὠνόμαζαν καθολικά, ἐπειδὴ ἤμπορῶν γὰ κατηγορηθῆν εἰς πολλὰ ἀντικείμενα· τὸ γένος, τὸ εἶδος, τὴν διαφοραῖ, τὸ ἴδιον, καὶ τὸ συμβεβηκός.

Γένος ὀνομάζεται μία κλάσις, ἢ ὁποῖα περιέχει ὑπὸ κάπως ἄλλας, καθὼς ζῶον, φυτόν.

Εἶδος λέγεται μία κλάσις, ὅπερ περιέχεται εἰς μίαν ἄλλω, καθὼς ἀνθρώπος, βῆς. Εἰς τὴν Λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'.) εἰπαμην, ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ κλάσις ἤμπορεῖ εἰς εἶνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν γὰ ὀνομαθῆ καὶ γένος καὶ εἶδος, καὶ τὰς καθολικωτέρας, ἢ μερικωτέρας κλάσεις, πρὸς ἃς παραβάλλεται. Τὸ δένδρον φέρειπεῖν, εἶναι γένος ὡς πρὸς τὴν λάβκα, τὸν πεῦκον, τὴν ἐλάττω, καὶ εἶδος ὡς πρὸς τὸ φυτόν. Ἡ πλέον καθολικωτέρα κλάσις, ὅπερ δὲν περιέχεται εἰς καμμίαν ἄλλω, ἀλλ' αὐτὴ περιέχει ὅλας τὰς ἄλλας ὑπὸ κάπως, ὀνομάσθη γένος ἡλικώτατον, ἢ ἀνώτατον, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ κλάσις τῶν ὄντων. Ἐξ ἐναντίας μία κλάσις, ἢ ὁποῖα δὲν περιέχει ὑφ' ἑαυτῶ ἄλλας κλάσεις, ἀλλὰ μόνον ἀντικείμενα μερικὰ καὶ ἀτομικά, καθὼς πεῦκος, ἐλάτη, ἀνθρώπος, βῆς, λέγεται εἶδος εἰδικώτατον, ἢ κατώτατον.

Διαφορὰ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ διαφέρει μίαν κλάσιν ὑπὸ ἄλλω, ἢ εἶνα ἄτομον ὑπὸ ἄλλω. Ὅθεν αἱ διαφοραὶ ἄλλαι λέγονται ἡλικαί, ἄλλαι εἰδικαί, ἢ εἰδοποιοί, καὶ ἄλλαι ἀτομικά. Τὸ γὰ ἔχη εἶνα παράγμα κίνησιν αὐτοθέλητον καὶ αἰθισιν, εἶναι διαφορὰ ἡλικὴ, ἢ ὁποῖα διαφέρει τὰ ζῶα ὑπὸ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ὄρυκτά. Τὸ γὰ ἔχη δυνάμιν τῆ συλλογίζεσθαι, εἶναι διαφορὰ εἰδική, ἢ ὁποῖα διακρίνει τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα· τὸ γὰ ἔχη μίαν τέτοιαν φυσιογνωμίαν, εἶνα τέτοιαν χῶμα, εἶνα τέτοιαν χῆμα, μίαν τέτοιαν φωνήν, εἶναι διαφορὰ ἀτομική, ἢ ὁποῖα διαφέρει εἶνα ἀνθρώπον ὑπὸ ἄλλον.

Εἶνα προσόν, ὅπῃ εἶναι ἴδιον εἰς μίαν κλάσιν, τὸ ὁποῖον δὲν σιωσιᾶ τῷ εἰσιῶδῃ διαφοραῖτης, ἀλλὰ ἀδύγεται ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ πραγματικῶς χηματίζει τῷ εἰσιῶδῃ διαφορᾷ, ὀνομάζεται ἴδιον. Ἡ εἰσιῶδης διαφορὰ, ὅπῃ διασέλλει τὰ ὀρθογώνια τρίγωνα ἀπὸ ὅλα τὰ λοιπὰ τρίγωνα, εἶναι τὸ νὰ ἔχῃ μίαν γωνίαν ὀρθῶν, καὶ ἴδιον τέτων τῶν τριγώνων εἶναι ὅτι τὸ ἀπὸ τῆς ὑποτείνουσας τετράγωνον εἶναι ἴσον μὲ τὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων δύο πλευρῶν τετράγωνα ὁμῶς ληφθέντα. Οἱ Σχολαστικοὶ διέσελλον τέσσαρα εἶδη ιδιοτήτων· α. ἐκείνη, ὅπῃ ἀνήκει εἰς ὅλῳ τῷ κλάσιν, καὶ μόνῳ καὶ πάντοτε, καθὼς ἡ εἰρημῶν τῶν ὀρθογωνίων τριγώνων. β. ἐκείνη, ὅπῃ ἀνήκει εἰς ὅλῳ, ὄχι ὁμῶς καὶ μόνῳ, καθὼς τὸ νὰ ἔχῃ τὰς τρεῖς γωνίας ἴσας μὲ δύο ὀρθάς, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἴδιον μόνον τῶν ὀρθογωνίων, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὅλων τῶν ἄλλων τριγώνων. γ. ἐκείνη, ὅπῃ ἀνήκει εἰς αὐτῷ μόνον (τῷ κλάσιν), ὁμῶς ὄχι καὶ εἰς ὅλῳ, καθὼς εἰς τῷ κλάσιν τῶν ἀνθρώπων τὸ νὰ εἶναι ἰαφός, ἢ φιλόσοφος. δ. ἐκείνη, ὅπῃ ἀνήκει εἰς ὅλῳ καὶ μόνῳ, ὄχι ὁμῶς πάντοτε· καθὼς τὸ γελᾶν εἰς τὰς ἀνθρώπων· διασολαί, αἱ ὁποῖαι μὲ ὅλον ὅπῃ φαίνονται ψυχραὶ, ἢ μὴ ὅμως νὰ εἶναι ὠφέλιμοι, ὅπότεν συμφέρη νὰ σμιλήσῃ τινὰς μὲ τῷ ἐχάτῳ ἀκρίβειαν ἢ τὰς ιδιότητας τῶν πραγμάτων.

Συμβεβηκὸς λέγεται ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἀεὶ λαμβάνεται εἰς τὰ πράγματα ὡς εἰσιῶδες καὶ αναγκαῖον, ἀλλὰ ὡς τέτοιον, ὅπῃ ἢ μὴ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι, χωρὶς νὰ παύσῃ τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν νὰ ὑπάρχῃν. Οὐσιῶδεις ποιότητες τῶν σωμάτων εἴπαμεν εἰς τὸ προηγούμενον Τμήμα (Κεφ. Η'.) ὅτι εἶναι ἡ σφαιρότης καὶ ἡ ἑκτασις· καὶ ἐπικριθεῖς, ἡ ὄσμη, ὁ χυμὸς, ὁ ἦχος, καὶ τὸ χῶμα.

Τελύρω εἰς τῷ καθολικῶσιν (τῶν ἰδεῶν καὶ ἐνοσιῶν) σοχαζόμεθα ὅτι εἶναι καλὸν νὰ ἀποδέσωμεν μίαν ἀδραπῆσιν, τῷ ὁποῖῳ τῷ ἀναφέρειν, καὶ ἀλλ-

λοι· ἢ εἶναι ὅτι τὰ ἄφρικα ὀνόματα εἰς τὰ βρέφη ἀρχίζον ἄπο τὸ νὰ σημαίνον παράγματα μερικὰ, ἔπειτα πηδῶν εἰς μίαν καθολικὴν ἐκτετατὴν πέρα τῶ δέοντος, ἕως νὰ ἔμβω κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὰ ἀνήκοντα ὄρια. Ἐνα βρέφος, ὅπως ἀκκεῖ νὰ ὀνομάζεται κύων τὸ ζῶον, μετὰ τὸ ὁποῖον παύζει, κατ' ἀρχὰς νομίζει ὅτι αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀνήκει εἰς αὐτὸ τὸ ἄτομον μόνον. Ἀκκῶντας ἔπειτα νὰ δίδεν αὐτὸ τὸ ὄνομα ἢ εἰς τὰ ἄλλα ἀντικείμενα, ὅπως εἶναι ἑξαμορφωμένα σχεδὸν μετὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀρχίζει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι αὐτὸ τὸ ὄνομα ὁὐ εἶναι ἴδιον μόνον εἰς ἐκεῖνο τὸ ἄτομον, ἀλλὰ κοινὸν εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπως τὸ ὀμοιάζον. Ὁὐδὲν αὐτὸ ἰδῆ μὲν ταῦτα πρόβατον, ἢ λύκον δειρῖσκοντας εἰς αὐτὰ κάποια ὀμοιότητα μετὰ τὸν σκύλον, θέλει δώσει ἢ εἰς αὐτὰ τὸ ἴδιον ὄνομα· ἐν ὅσῳ ὁὐ εἰσχαθῆ ἀφ' ἑαυτῆς, ἢ ὁὐ τὸ ἰδοποιήσῃ ἄλλοι φεῖ τῶν εἰδοποιῶν διαφορῶν, ὅπως ἑξέλλεν τὸς σκύλους ἄπο τῶν λύκων ἢ ἄπο τὰ πρόβατα· ὡσεὶ τὸ ὄνομα σκύλος εἰς αὐτὸ κατ' ἀρχὰς θέλει εἶναι μερικὸν ὄνομα εἰς μόνον ἄτομον· μὲν ταῦτα θέλει ἄφρη ἄφρικὸν ὄνομα περιλαμβανὸν πολλὰ εἶδη ζῶων, ἕως ὅπως τέλος πάντων νὰ κατανήσῃ κατ' ὀλίγον ὀλίγον νὰ σημαίνῃ μόνον τὴν κλάσιν τῶν σκύλων.

Αὐτὴ ἡ κλιμακωτικὴ πρόοδος ἀκολούθησε σχεδὸν καὶ εἰς τὸν ἄφρικὸν χηματισμὸν τῶν γλωσσῶν. Ἀναγκασμένοι ἄπο τῆς χρείας οἱ ἄφρωποι νὰ δηλώσῃν πότε τῶ καὶ πότε ἐκεῖνο τὸ μερικὸν ἀντικείμενον, θέλει ἐπινόησαν δι' αὐτὰ ὀνόματα, τὰ ἄποια καὶ αὐτὰ κατ' ἀρχὰς ὁὐ ἦτον, εἰμὴ ὀνόματα μερικὰ. Μετὰ ταῦτα βλέποντας τὸ ἀδύνατον, ἢ μάλιστα τὸ ἀνώφελές τῶ νὰ ἐπινόησῃν τόσα ὀνόματα, ὅσα εἶναι τὰ καθ' ἕνα, ἀρχισαν νὰ ὀνομάζον μετὰ τὸ ἴδιον ὄνομα ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὅποια ἐβλέπων κάποια ὀμοιότητα, καὶ εἰς τὰ ὀνόματα ἔγινον ἄφρικά. Τέλος πάντων ἀφ' ἑ εἰς τὰ ἀντικείμενα τὰ ὀνομαζόμενα μετὰ τὸ ἴδιον ὄνομα, ἔφθασαν νὰ ἰδῶν τι

νάς διαφοράς ἐπιώδεις, ἀρχισαν νὰ τὰ διαερῶν κ' εἰς κλάσεις, κ' νὰ τὰ διακρίνω με διαφορα ὀνόματα εἰδικά· κ' ἔτσι ἐξηγήθησαν αἱ διαιρέσεις τῶν γλῶσων κ' εἰδῶν, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἀνάλογος με τὴν ἔκτασιν τῶν γλωσσῶν κ' με τὴν μέθυσιν τῶν ἐθνῶν, ὅπῃ τὰς ὁμιλῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ Ταυτότητος ἔ Ἐτερότητος.

Απὸ τῆν ἰδίαν ἀναφορῶν τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἀνομοιότητος προκύπτει καὶ ἐκείνη τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἑτερότητος. Δια νὰ κρίνω αὐτὰ εἰς ἀντικείμενον, ὅπῃ σήμερον βλέπω, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, ὅπῃ εἶδον ἄλλαις φοραῖς, δεῦν ἔχω ἄλλο μέσον, ὡσαύτῃ νὰ ὡσαύτῃ βάλω τῆν εἰκόνα τῶν παρόντες ἀντικείμενα με τῆν εἰκόνα, ὅπῃ ἀνακαλεῖται εἰς τῆν μνήμην μου· κ' αὐτοῖς φανῶν καὶ αἱ δύο ὅμοιαι, λέγω ὅτι τὸ ἀντικείμενον εἶναι τὸ ἴδιον· εἶδῃ κ' μοι φανῶν ἀνόμοιαι, λέγω ὅτι τὸ ἀντικείμενον εἶναι ἕτερον.

Πρέπει ὁμῶς νὰ σημειώσωμεν μίαν διαφορῶν μετὰ τὴν ἑτερότητος καὶ διαφορότητος. Μία σαγῶν ὕδατος, κ' μία σαγῶν οἴνου λέγονται ἕτεραι· δύο σαγῶνες ὕδατος λέγονται διαφοροὶ περιεσσότερον, ὡσαύτῃ ἕτεραι· ἐπειδὴ ἡ ἑτερότης περιέχει τῆν ἰδέαν τῆς ἀνομοιότητος, καὶ εἰς τῆν διαφορότητα φανῶν εἰς ἕνα πρᾶγμα νὰ μὴν εἶναι τὸ ἄλλο, κ' ἄς εἶναι ὁμοιότατα.

Προσέτι ἡ διαφορότης εἶναι πραγματικὴ, εἶναι καὶ ὅπνοια· δύο σαγῶνες ὕδατος, ἢ οἴνου εἶναι πραγματικῶς διαφοροὶ· τὸ αἶθρημα κ' ἡ ἀτίληψις δεῦν εἶναι διαφορα, ὡσαύτῃ ὅπνοια (1).

Διά

(1) Ἐ γινῶν πῆλαι λογομαχίαι ἀντὶ τῆς ἀτίληψις, καὶ ἡ ἰδέα εἶναι διαφορα, ἢ εἰς ἕνα μόνον πρᾶγμα. Εἶναι ὁμῶς εὐκόλον νὰ διαλύσωμεν εἰς δύο ζήτημα, διασέλλοντες τῆν πραγματικὴν διαφορῶν.

Διὰ τὰ ὑποφασιδῆ ἢ ἀληθινῆ καὶ ὑπόλυτος ταυτο-
 τῆς εἰδὸς παράγματος, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μὴ ἀπολυ-
 θῆσιν εἰς αὐτὸ μήτε ἢ ὑπερμικρὰ μεταβολή. Ἄν ὑπό-
 τῶ κορυφίῳ εἰδὸς ὄρος σηκῶσιν ὁ αἴματος εἶνα μόνον
 κόκκον ἄμικρον, τὸ ὄρος καὶ πλήρη ἀκρίβειαν δεῦν εἶναι
 πλέον ἐκεῖνο τὸ πρῶτον.

Αὐτὴ ὁμως ἢ ὑπόλυτος ταυτότης δεῦν ἀείσκειται ἴ-
 σως ὑπερμικρὰ μόνον εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι φύσει
 ἀναλλοίωτος, τὰ δὲ ἄλλα παράγματα εἶναι ὑποκειμένα
 εἰς συνεχεῖς μεταβολάς, καὶ δεῦν τῆτο ἢ ταυτότης εἰς
 αὐτὰ δεῦν ἢ μπόρει νὰ λογιθῆ με αὐτῶ τῶ ἀκρι-
 βειαν, φθαρεῖ νὰ ὑφίσταται ὁπωσῆν ἢ αὐτὴ ὕλη, καὶ
 τὸ αὐτὸ χῆμα, δεῦν νὰ ὀνομαθῆν πρῶτα.

Εἰς τὰ φυτὰ καὶ εἰς τὰ ζῶα, ἢ ταυτότης θεωρεῖται
 ἀκόμη πλατύτερα. Ἐνας ἀνθρώπος ἕως τὰ εἰκοσι ἢ
 τριάκοντα χρόνια λέγεται ὁ ἴδιος ἀνθρώπος, καὶ μία δρῦς
 φυτὸ μὲν ὑπό εἰδὸν καὶ ἑκατὸν χρόνια, λέγεται πάντοτε
 ἢ αὐ-

φορότητα ὑπό τῶ ὑποφασιδῆ. Οἱ χυμοί, αἱ οἰσμοί, οἱ ἢχοι, τὰ
 χρώματα καὶ ἑαυτὰ πραγματικῶς ἄλλο δεῦν εἶναι, παρα εἰδικά
 μας ἀιδήματα, κατῶς ἐδείχθη κατὰ πλάτος εἰς τὰ προσημῆμα.
 Ἡ διέγερσις μιᾶς ιδέας καὶ αὐτὴ κυεῖται ἄλλο δεῦν εἶναι, πα-
 ρα ἀιδήμα μιᾶς κινήσεως, ὅπως ἀναπνεύεται εἰς τὸν ἐγκέφαλον.
 Εἰς τῶ ψυχῶ λοιπὸν πραγματικῶς καὶ κυεῖται ἀιδήμα, ἀντίλη-
 ψις, εὐνοία, καὶ ιδέα δεῦν εἶναι ἄλλο, παρα εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ πα-
 ρα, τῆτο εἶναι ἄλλο δεῦν εἶναι, παρα ἀγνὰ ἀιδήματα. Ἡ ψυχὴ
 ἔπειτα εἶναι ἐκεῖνη, ὅπως ἐπινοεῖ καὶ ἐάντιν διασέλλει τὸ παρον
 ἀιδήμα, δεῦν τῆτο ὅποιον ἔχει μίαν ἐσωτερικῶν ἀλλοίωσιν ἢ πῆσιν, ἢ
 ἀπῆσιν, ὑπό ἐκεῖνο, δεῦν τῆτο ὅποιον ἔχει μόνον μίαν ἐσωτερικῶν πα-
 ράστασιν, ὀνομαζῶντας τὸ εἶνα ἀιδήμα καὶ τὸ ἄλλο ἀντίληψιν. Ἡ
 ἰδία ψυχὴ διασέλλει καὶ ἐάντιν τὸ παρον ἀιδήμα ὑπό ἐκεῖνο,
 ὅπως ἀναπνεύεται εἰς τῶ μῆμιον, καὶ ὀνομαζῆ τῆτο ἰδέαν αὐτῆ
 ναὶ σὺν ὑπερμικρῶν με καμμίαν εἰκόνα, ἢ ἐμοίαν αὐτῆ δεῦν εἶναι
 σὺν ὑπερμικρῶν με καμμίαν εἰκόνα, ἢ ἰδία ψυχὴ διασέλλει τὸ κί-
 τημα τῆ ἀιδανῆσαι, ἢ ἀντιλαμβάνεται ὑπό ἐκεῖνο, ὅπως αὐτὴ
 ἀιδανῆσαι, ἢ ἀντιλαμβάνεται. Ὅμως αὐτὰ αἱ διασέλλαι δεῦν εἶ-
 ναι, παρα ὑποφασιδῆ τὰ τέσσαρα προσημῆμα παράγματα καὶ ἑαυτὰ
 ἄλλο δεῦν εἶναι, εἴμη ἄπλῶ ἀιδήματα καὶ ἀιδήματα, καὶ ἀιδανῆ-
 σαι εἰς τῶ ψυχῶ δεῦν εἶναι, παρα εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ παράγμα.

ἢ αὐτὴ δρῶς, μὲν ὅλον ὅπῃ καὶ ὁ εἶας, καὶ ἡ ἄλλη χάριν παντοτινὰ ὑπὸ τὰ παλαιὰ μόριά των, καὶ ἄπικτεν ἄλλαν νέα. Τετο συμβαίνει, ἐπειδὴ εἰς τὸν ἀνθρώπου ἡ πνευματικὴ εὐσία, μὲν ὅλον ὅπῃ ὑπόκειται εἰς διαφόρους διωκεῖς ἀλλοιώσεις, μῆτις ὅμως ἡ αὐτὴ· καὶ ἡ σωματικὴ εὐσία εἰς τὰ εὐσιωδέστερα μέρη θεωρεῖται πάντοτε ὡς ἡ αὐτὴ. Ὁμοίως καὶ εἰς τὰ φυτὰ, τὰ πρώτα καὶ κυριώτερα μέρη θεωρεῖται πάντοτε ὡς ὑφιστάμενα, καὶ τὰ νέα θεωρεῖται ὡς ἀνάπτυξις, καὶ αὐξήσις τῶν πρώτων.

Μερικαῖς φοραῖς καὶ μόνη ἡ ταυτότης τῆς τότε καὶ τῶν παλαιάσεων φθάνει νὰ κάμῃ εἰς ἄραγμα νὰ λέγηται ταυτὸ, καὶ ἄς εἶναι καὶ ἡλλοιωμένων μὲ τὴν ὁλότῳ. Ἡ Ρώμη κατηδαφισμένη καὶ ἀνεκτισμένη πολλάκις, λέγεται πάντοτε ἡ αὐτὴ Ρώμη. Ὁ Νεῖλος εἶναι πάντοτε ὁ ἴδιος ποταμὸς, μὲν ὅλον ὅπῃ τὸ νερόν τῆς μεταβάλλεται ἀσυνόως.

Ὅπῃ ὅμως ὁ λόγος εἶναι περὶ ταυτότητος πρέπει νὰ βαδίζῃ τινὰς μὲ πολλὴν προσοχίαν, καὶ νὰ διακρίνῃ καλά καὶ πόσας καὶ ποίας ιδιότητας, ἢ παλαιάσεις εἰς ἄραγμα λέγεται ὅτι εἶναι ταυτὸν, ἢ διαφορὸν, ἐπειδὴ ἡμπορεῖ καὶ διαφόρους καιρὸς νὰ εἶναι κατὰ τὸ ταυτὸ, καὶ κατὰ τὸ διαφορὸν.

Ἡ ταυτότης τῆς προσώπου εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ εἰς τὸν ἀνθρώπου κατασάινει ἐκεῖνο, ὅπῃ λέγεται προσωπότης. Ὁμοίως καὶ ἐδῶ ἀκρόμῳ πολλάκις νὰ λέγαν· ὁ δεῖνα δὲν εἶναι πλέον ὁ ἴδιος, ἢ εἶναι ἔξω τῆς ἐαυτῆς. Λοιπὸν εἶας ἀνθρώπος εἰς πλατυτέρω εἴνοιαν, εἶναι ὁ αὐτὸς ὡς πρὸς ἑαυτὸν, ἐν ὅσῳ ἔχει συνείδησιν τῶν πωγων, καὶ τῶν ἀπερασμένων ιδεῶν τῆς, καὶ εἶναι ὁ αὐτὸς ὡς πρὸς τῆς ἄλλης, ἐν ὅσῳ βεβαιόγεται ὅτι αὐτὸς εἶναι τὸ ἴδιον ὑποκείμενον, ὅπῃ ὑφίσταται τώρα, καὶ ὅπῃ ὑφίστατο ἄλλον καιρὸν, ὅπῃ τώρα κάμνει τῆς τὴν πρῶτον, καὶ ἄλλῳ φορῶν ἑκαμῶ ἐκεῖνῳ τῆς ἄλλῳ. Ὁμοίως θέλει εἶναι καὶ τὸ μάλλον, καὶ ἥττον διαφορὸς ὑπὸ λόγῳ τῆς καθ' ὅσον περισσότερο ἢ ὀλιγότερον θέλῃν εἶναι ὁμοιαί, ἢ ἀνόμοιαί αἱ πωγωνὶ καὶ ἀπερασμένῳ ποιότητέ τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν Ἀναφορῶν τῆς Συμπάξεως.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ Διαστήματος, Κιρήσεως, καὶ Χρόνου.

Η συμπάξις πολλῶν μέρων συνημμένων ὁμῶς ἡμιματίζεν, καθὼς ἐπαμην, τὴν ιδέαν τῆς ἐκτάσεως. Ταύτῃ τιν ἰδέαν τὰ βρέφη τῆν ἄτοκτων πρώτον ἔχον μίση τῆς ἀφῆς, καὶ τότε τὴν εὐόγον μὲ τὴν ιδέαν τῆς σερεότητος, ἢ μαλλόν εἶπεν τῆς ἐπαφῆς, καὶ τῆς ἀνδισασίας (Τμήμ. Α'. Κεφ. Ζ').

Ὅποταν τὸ μάτι διδαγμῶν ἄπο τῆν ἀφῆν μαρτυρῶν καὶ αὐτὸ νὰ γνωρίζῃ τὴν ἐκτασιν, τότε τὸ βρέφος βλέπωντας εἰς τὸ σῶμα χωρὶς νὰ τὸ προσφάσῃ, μὲ ὅλον ὅπως δὲν αἰθάνεται τὴν σερεότητα, ἢ μνημῶν ὅμως τὸ ἐπομιμνήσκει ὅτι ἡ σερεότης εἶναι ἐκεῖ ἠνωμένη, εἰς ἕσπον ὅπως αἱ πρώται ιδέαι τῆς ἐκτάσεως πηγαίνον πάντα ἠνωμένηαι μὲ τὴν σερεότητα.

δ. Α'. Περὶ Κενῶ.

Αν ὅμως τὸ βρέφος ἰδῇ, ἢ πιασῇ μίαν κέπην πρώτον γεμάτῃν νερόν, ἢ ἄλλο τι, ἐπειτα ἀδειαν, θέλει φθάσῃ, ὅτι τὸ χωρημα τῆς κέπας εἶναι πάντα τὸ ἴδιον, μὲ τῆν τιν ἔσφοραν, ὅτι προτίτερα κατείχεται ἄπο εἰς τὸ σῶμα ὄρατὸν ἢ φανερὸν, καὶ τῶρα πλέον δὲν κατέχεται, καὶ μὲ τῆτον τὸν ἕσπον θέλει φθάσει νὰ συλλάβῃ τὴν ιδέαν τῆς κενῆς ἐκτάσεως, ἢ τῆς κενῆς.

Τὴν αὐτὴν ιδέαν θέλει ἠμπορέσει νὰ τὴν ἡμιματίζῃ,

πίση, ἀφαιτιρῶντας κὶ ὅτι τὸ χωρῶν τῶ οἰκίσκου, εἰς τὸν ὁποῖον κάθεται, μέρος κατέχεται ἀπὸ σώματα, κὶ μέρος δὲν κατέχεται· καὶ προσέτι ὁπόταν μεταξὺ τῶ ἕραν κὶ τῆς γῆς δὲν βλέπη, μίτε αἰδανῆται νὰ εἶναι κανένα σῶμα.

Ὁ Καρτέσιος, τὸν ὁποῖον ἔπειτα ἠκολύθησε καὶ ὁ Λεϊβνίτιος, κὶ ὁ Χέμ, ἀρνήθη τὴν ὑπαρξίν τῶ κενῶ, ἔλατεινόμηρος ὅτι ἐκεῖνο, ὅπῃ φαίνεται κενόν, εἶναι ὅλον πλήρες ἀπὸ μίαν ὕλην ἀόρατον κὶ ἀψηλάφητον, τῶ ὁποῖαν τῶ ὠνόμαζον αἰθέρα, ἢ λεπτῶ ὕλῃ. Αὐτὸς ἔπρεπε νὰ ἀρνηθῆ τῶ ὑπαρξίν τῶ κενῶ, ἐπειδὴ ἀφ' ἑ ὑπέδεσε τῶ ἔσῃαν τῶ σώματος μόνον εἰς τῶ ἔκτασιν, καθὼς τῆς ψυχῆς εἰς τῶ νόησιν, ἐπρόβλεπον ὅτι κὶ τὰς ἀρχὰς τῶ, ἔπρεπε νὰ ὀνομάσῃ σῶμα κὶ τὸ κενόν.

Μὴ δὲ χαλεπέμηρος ὅμως μόνον εἰς τῶτο, ἔφθασε νὰ εἰπῆ ἀδιώατον κὶ αὐτῶ τῶ ἰδέαν τῶ κενῶ, ἔλα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ θαυμάσῃ τινὰς φελασότερον. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ἰδέα εἶναι τὸσον εὐκολος, καὶ τὸσον κοινὴ εἰς καθ' ἑνα, ὅπῃ κενόν νομίζεται καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ πραγματικῶς δὲν εἶναι, ἢ τῶλάχισον δὲν εἶναι παντελῶς κενόν· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ κῆπα, καὶ ὁ οἰκίσκος εἶναι σερμηλῶ ἀπὸ καθ' ἑ ἄλλο πρᾶγμα, δὲν εἶναι ὅμως σερμηλῶ κὶ ἀπὸ ἄερα, ἢ φῶς (1).

Ἡμεῖς ὡς τὸσον τρεῖς εἶδη κενῶ ἀφαιδεχόμεθα· τὸ κοσμικόν, ὃ ἔστιν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπαναπαύεται τὸ πᾶν· τὸ ἀθρῶον, τῶ ἔστιν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον κινῶνται οἱ πλανῆται, κὶ οἱ κομήται· καὶ τὸ
διε-

(1) Ὁ Καρτέσιος ἴσως ἠναγκάσθη νὰ ἀρνηθῆ ὡς καὶ τῶ ἰδέαν τῶ κενῶ, ἀπὸ μίαν ἄλλην ἀρχὴν τῶ· ἐπειδὴ, ἀφ' ἑ ὑπέδεσε βᾶσιν τῶ κειμεῖν τῆς ἀληθείας, τὸ, ὅτι πρέπει νὰ δεχόμεθα ὡς βέβαια ὅλα ἐκεῖνα, ἔφ' ὁποῖον ἐχομεν ἰδέαν καθαρὰν καὶ ἔλακεκεμῆλῃ, καθὼς ἐπαραδέχεται τῶ ἰδέαν τῶ κενῶ, ἢ τὸν ἠναγκασμέηρος νὰ δεχθῆ κὶ τῶ ὑπαρξίν τῶ.

διεσπαρμύρον, εἴτ' ἐν ἐκείνῳ τὰ μικρὰ θάσηματα, ὅ-
πῃ εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰ μόρια τῶν σωμάτων, τὰ ὁ-
ποῖα λέγονται καὶ πόροι.

§. Β'. Περὶ Διαθήματος, Τόπου, Θέσεως,
Ὀγκοῦ, Πυκνότητος, ἔ Α'ποθήματος.

Εκείνο τὸ ἀόριστον κενόν, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ
πάν, ἄρρηκτως λέγεται θάσημα καὶ εἶναι ζήτημα ἀν-
υφίσταται ἢ ὄχι θάσημα καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῶν παν-
τός. Λοιπὸν ὅτι ἐκεῖθεν τὴν ἐσχάτην σῶματος τῶν παν-
τός ἢμπορῶμεν εὐά συλλάβωμεν ἔκτασιν, ἢ θάσημα
κενόν, μοι φαίνεται βέβαια ὅτι δεῖν πρέπει εὐά ἀμι-
φιστάλωμεν. Ὅτι ὅμως ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῶν παν-
τός παραγματικῶς υφίσταται, πῶς ἢμπορῶμεν ἡμεῖς
εὐά ὀρίσωμεν εὐά τέτοιον κενόν, ἀφ' ἧ καὶ αὐτῷ τῶν ὀ-
ρίων τῶν παντός δεῖν ἔχουμεν κάμμίαν ἰδέαν;

Εκείνο τὸ μέρος τῶν θάσηματος, ὅπῃ κατέχει κά-
θε σῶμα, λέγεται τόπος καὶ ὁπόταν τὸ σῶμα θεω-
ρῆται ὡς ἀσάλοβτον εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ὀνομάζε-
ται κρυώτερον θέσις.

Ὅσον πλεονάζον θάσημα κατέχει εὐά σῶμα, τό-
σον μεγαλιότερος λέγεται ὁ ὄγκος τῶν.

Εκείνο τὸ σῶμα, ὅπῃ ἔχει τὸν αὐτὸν ὄγκον με-
εὐά ἄλλο, καὶ πλεονάζον πλεονάζον ποσότητα ὕλης,
καὶ ἐπομένως ὀλιγωτέρας πόρας, λέγεται πῶς ἔχει
μεγαλιότεραν πυκνότητα. Ὅθεν ἀφ' ἧ ὑποκεθῆ ἢ αἰτῆ
ποσότης τῆς ὕλης, ἢ πυκνότης ἔχει λόγον ἀντίπεπον-
θότα πρὸς τὸν ὄγκον. Τὰ πυκνόπρα σῶματα, ὅπῃ
εἶναι ἐγνωσμένα εὐά τώρα εἶναι 1) ἢ πλατίνα, 2)
ὁ χρυσός, 3) ὁ ὑδράργυρος, 4) τὸ μολύβι, κτ.

Τὸ θάσημα, ἢ θάλειμμα, ὅπῃ εἶναι μετὰ εὐά εἰς
εὐά σῶμα καὶ ἄλλο, λέγεται ὀπόσασις.

§. Γ'. Περὶ Κινήσεως, ἔ Η' ρεμίας.

Απὸ τὰς ιδέας τῆ ἁεσῆματος καὶ τῆ τότε γινώσται ἡ ιδέα τῆς κινήσεως, ἡ ὁποία ἄλλο δὲν εἶναι, ὡσαύτῃ μία ἁεδοχὴ καὶ σιωεχῆς ἀμοιβὴ τῆ τότε, ἡ ἐκείνη ἡ ἔργασια, καὶ τὸ εἶνα σῶμα πηγαίνει σιωεχῶς καὶ ἐκ ἁεδοχῆς κατελαμβανώστας ἁεφορα μέρη τῆ ἁεσῆματος.

Ἡ κινήσις ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀπόλυτος, ἡ χετικὴ, καὶ ἡ πρῶτη ἡμπορεῖ νὰ εἶναι χετὴ τῆ δὲυτέρῃ, ἡ δὲυτέρα ὅμως δὲν ἡμπορεῖ χετὴ τῆ πρῶτῃ. Ἡ ἀπόλυτος κινήσις εἶναι ὁποιαδῆποτε μετὰβασις ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἡ ἀπὸ εἶνα μέρος εἰς ἄλλο τῆ καθολικῆ ἁεσῆματος· ἡ χετικὴ εἶναι ἀμοιβὴ τῆ τότε καὶ τῆς ἀποσάσεως, ὅτῃ κάμνει εἶνα σῶμα ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ, ὅτῃ τὸ ὡσαύτῃ κινώσται. Ὅτῃ εἶνα πλοῖον ταξιδεύει καὶ τὸ ρεῖθρον εἶνα ποταμὸς γαλλῶς πολλοὶ ἀνθρώποι, μῆνοντες κατῶστας ἀσάλωτοι εἰς τῆ θέσιν τῆς, ἔχεν ἀπόλυτον κινήσιν, καὶ ὄχι χετικῶ.

Ἡ ἡρεμία εἶναι ἐναντία τῆ κινήσει, καὶ εἶναι καὶ αὐτὴ ἀπόλυτος καὶ χετικὴ, καὶ ὅ τὸ σῶμα ἡ μῆνη ἀσάλωτον πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ μέρος τῆ γῆ καὶ ἁεσῆματος, ἡ φυλάττει μόνον τῆ ἰδίαν θέσιν ὡς πρὸς τὰ σῶματα, ὅτῃ εἶναι τριγύρωσται. Ὅτῃ οἱ ἀνθρώποι εἰς τὸ εἰρημῆρον πλοῖον θέλεν ἔχη τῆ χετικῶ ἡρεμίας ἀν κατῶστας μῆνη ἀσάλωτος εἰς τῆ θέσιν τῆς, δὲν θέλεν ἔχη ὅμως καὶ τῆ ἀπόλυτον (1).

§. Δ'.

(1) Εἰς τὸ πάν ἰσως κανένα σῶμα δὲν ἔχει τῆ ἀπόλυτον ἡρεμίας. Οἱ Πλανῆται εἶναι πάντοτε εἰς κινήσιν· ἡ γῆ, κατῶστας τῆ σημερον δείχεν οἱ Ἀστρονόμοι, ἔχει διύσικως τῆ ἡμερῆσιον κινήσιν περὶ τὸν ἄξονά τῆς, καὶ τῆ ἐκινώσται περὶ τὸν ἡλιον, καὶ ὄτῃ πάλιν κινώσται ἀδύσικως περὶ τὸν ἄξονά τῆς. Εἶναι πιθανόν,

§. Δ'. Περὶ Ἀδραφείας καὶ Μεταδόσεως
τῆς Κινήσεως.

Κάθε σῶμα ἀντίσταται εἰς ἰδίας φύσεως εἰς ὁποιοδήποτε μεταβολῶν, εἴτε ἄπὸ ἠρεμίας εἰς κίνησιν θέλει τινὰς νὰ τὸ βάλη, εἴτε καὶ ἄπὸ κίνησιν εἰς ἠρεμίας. Αὕτη ἡ ἀντίστασις λέγεται ἄπὸ τῆς Φυσιολόγης ἀδραφεία.

Ἡ δὲ μετάδοσις τῆς κινήσεως γίνεται εἰς τὰ σώματα ἢ διὰ ὠθισμῶν, καθὼς ὅταν μία σφαῖρα ἀπρόχρῃ μίαν ἄλλω, ἢ διὰ ἑλξεως καὶ ἀντῳδίσεως, καθὼς πλησιάζοντας εἰς σίδηρον εἰς μίαν βελόνην μαγνητωμήνῳ, ὁ εἰς αὐτὸν τῆς πόλεως τῆς ἔχει πρὸς τὸ σίδηρον, καὶ ὁ ἄλλος φύγει ἄπὸ αὐτό. Αἱ ἐνέργειαι τῆς ἑλξεως, καὶ ὠθίσεως εἶναι πολλὰ ἐκτεταμένα εἰς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ὑπερῶτερα φαινόμενά τῆς τὰ ὑπὸ αὐτὰ, μὴ ὅλον ὅπως ἀγίζονται τὰ αἰτιατῶν. Ὅτι τῶν ὁποίων θέλωμι ὁμιλήσει καὶ ἐν τῇ ὑποθέσει τῶν ἀναφορῶν τῆς ἐξαρτήσεως.

§. Ε'. Περὶ Σκληρότητος, Μαλακότητος,
Ἐλαστικότητος, Ρῥωσότητος, Στερερότητος,
Θραυσότητος, ἘΨαθυρότητος.

Απὸ τῆς ἰδέας τῆς ἠρεμίας καὶ τῆς κινήσεως ἀντιπῶνται αἱ ἰδέαι τῆς χετικῶν ποιότητων τῶν σωμάτων, ὅπως ὀνομάζονται σκληρότης, μαλακότης, ἐλαστικότης, ρῥωσότης, στερεότης, θραυσότης, ψαθυρότης, καὶ αἱ ὑποπλήσια.

Σκλη-

ὅτι μία παρομοία κίνησις δὲν λείπει καὶ ἄπὸ τῆς ἄτρα, ὥστε κατένευα σῶμα δὲν ἔμπορεῖ νὰ λαχθῆ πραγματικῶς καὶ ἄπολύτως ὅτι ἠρεμεῖ.

Σκληρὸν λέγεται εἷς σῶμα, τῷ ὁποίῳ τὰ μέρη ἢ ποτὲ, ἢ δυσκόλως ἢ μπορῶν νὰ μετακινήθῃν ἄπὸ τῆς ἀμοιβαίας θέσεως, καὶ νὰ ξεχωρισθῇ εἷς ἄπὸ τὸ ἄλλο, καθὼς συμβαίνει, φέρει πῆν, εἰς τὸν ἀδάμαντα.

Μαλακὸν, ἀνίσως τὰ μέρητε εὐκόλα ἀλλάζεν θέσιν, ὅ ὅστιν εὐκόλα ὑποχωρῶν εἰς τῆς πίεσιν, καὶ φυλάττειν ἔπειτα τῆς νέαν θέσιν, ὅπῃ ἔλαβαν ἄπὸ τῆς πίεσιν· καθὼς συμβαίνει εἰς τῆς ἀργίλλον, κίμαλιαν, καὶ εἰς τὸν κηρόν.

Ἐλασικὸν, ἀνίσως τὰ μέρητε ὑποχωρῶν μὲν εἰς τῆς πίεσιν, ὅμως, καθὼς αὐτὴ παύσῃ, ἀναλαμβάνων πάλιν τῆς πρώτῃς θέσεως, καθὼς συμβαίνει εἰς εἷς ζεμπιρέκι τῷ ὠρολογίῳ, εἰς μίαν σφαῖραν ἐλεφαντίνῃς (φιλιδισσίαν), κτλ.

Ρύσῳν, ὅταν τὰ μέρητε ἔρχεν ἀφ' ἑαυτῶν εἷς ἑπανά εἰς τὸ ἄλλο, ὁπότεν ἀφαιρεθῇ ἡ ἰσοσταθμίας των, καὶ δεῦν σέκονται ἐν ὅσῳ αὐτὴ δεῦν ἀποκατασταθῇ εἰς τὸν τόποντες, καθὼς ὁ ἀήρ, τὸ ὕδωρ, τὸ πῦρ, κτλ.

Σπερρόν, ἀνίσως τὰ μέρητε καθ' ἑαυτὰ κατέχεν τῆς θέσεων των, καὶ δεῦν τῆς ἀλλάζεν ποτὲ, ἀλλὰ ἀπὸ καμμίαν δύναμιν ἔξωτερικῶν, καθὼς συμβαίνει εἰς μίαν πέτραν, ἢ εἰς εἷς ξύλον.

Θραυστόν, ὁπότεν τὰ μέρητε εὐκόλα θραύονται (τρίζονται), καὶ γίνονται κομμάτια, καθὼς ὁ ὕαλος.

Ψαθυρόν, ὁπότεν τὰ μέρητε εὐκόλα γίνονται κόβεις, καθὼς ἡ ξηρὰ (σεγνή) γῆ.

δ. γ'. Περὶ Διαδοχῆς, ἕτ. Χρόμου.

Απὸ τῆς ᾠδῆς κτήρησιν, ὅτι εἷς σῶμα ὁπότεν κινήται, καταλαμβάνει διαφόρα μέρη τῷ διαστήματος ἕνα κατέπειν τῷ ἄλλῳ, γινᾶται ἡ σύννοια τῆς διαδοχῆς,

ἢ ὁποῖα καὶ αὐτὴ ἔχει τῷ πρώτῳ ἀρχι-
της ἄπο τῷ κίνησιν.

Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι καὶ αὐτῷ ἠμπορέσαμεν, νὰ
τῷ ἄποκρίσωμεν παρατηρώντας τίνι ἔοπα αἱ νοή-
σεις μας εἰς τὸν νῆρμας δαδέχονται ἀδρακόπως ἢ μία
τῷ ἄλλῳ· ὅμως ἐπειδὴ εἰς τῷ εἶναι ἀναγκαῖα ἢ
σκέψις τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν της, τῷ ὁ-
ποῖαν τὰ βρέφη πολλὰ ἀργὰ ἀρχίζου νὰ τῷ μετα-
χειρῶν, εἶναι φυσικώτερον νὰ πισύσωμεν, ὅτι τῷ
πρώτῳ ἐννοίαν τῆς δαδοχῆς τὰ βρέφη τῷ ἄποκρίν
ἔα μέσα τῆς κινήσεως, ἢ ὁποῖα δὲν ἀπαιτεῖ, ἔα
τῷ ἄπλῳ σκέψιν ἐπάνω εἰς τὰ ἐξωπερικὰ πράγ-
ματα.

Ἡ ἐννοία τῆς δαδοχῆς ἔαγει τῷ ἐννοίαν τῆ
χρόνος, ὃ ὁποῖος δὲν εἶναι ἄλλο ἔα μία συνεχῆς
δαδοχὴ σιγῶν.

Ὁ χρόνος μεβεῖται ἢ μέσα εἰς τῷ ἑαυτὸν μας, ἢ
ἔξω.

Μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας μεβεῖται ἄπο τῷ πολ-
λαπλόπτα τῆς αἰδημάτων, ἢ ἀντιλήψεων, καὶ τῆς ἰ-
δεῶν, ἢ ἐννοιῶν, ὅπῃ ἀπερνῶν ἄπο τὸν νῆρμας, καὶ
τῆς ὁποῖων δατηρῶν τῷ μνήμῳ.

Ὁ δὲν ἀνίσως τὸ Ἄγαλμα τῆ Κονδυλλίακ, καὶ τῆ
Βονέτ διέμψεν αἰδίως εἰς ἐνα μόνον καὶ τὸ αὐτὸ αἰ-
δημα, ἢ αἰδιότης δι' αὐτὸ δὲν ἠδελον εἶναι, ἔα
μία μόνη σιγμὴ· καὶ αὐ εἶχε κάθε σιγμῷ νέα αἰ-
δήματα, ὅμως εἰς δαδοχῷ τῆ ἐνός ἀφανίζονταν τὸ
ἄλλο, χωεῖς νὰ δατηρῆ ποτὲ κάμμιαν ἐνθύμψιν
τῶν· ἠδελαν ἔχη πάντοτε νέας σιγμῆς, χωεῖς ὅμως
νὰ ἠμπορῆ ποτὲ νὰ τὸ αἰδανθῆ, καὶ ἢ σινείδης ὅ-
πῃ ἠδελον ἔχη τῆς ἰδίας τῆ ὑπάρξεως, ἠδελε κα-
ταντῶ πάντοτε εἰς μίαν μόνῳ σιγμῷ. Εἰς ἡμῆς τῆς
ἰδίας ἐνας ὑπνος πολλῶν ὥρων δὲν μᾶς φαίνεται
ἔα μία σιγμὴ, ἀνίσως δὲν ἐνθύμμεθε κάνοσα
ὄνειρον.

Διὰ τῷ καὶ ὁ καιρός, ὅπῃ ἀπερνῶν ἢ εἰς κάμ-
μίαν

μίαν βαθεΐαν μελέτην; ἢ εἰς εἰσὶν ἡδονῆς συνεχεῆς; ἢ εἰς κανένα μέγαλον ᾤψασμόν, μᾶς φαίνεται βραχυτάτος. Εἰς τὴν πρώτην ᾤψασιν, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ἀπολεμήθη ὁλῶς δι' ὅλα εἰς τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον τῆς νοήσεώς της; αὐτὴ μόνον κρατεῖ λογαριασμόν; ὅθεν εἶναι ὡς ἀνὰ ἀκολουθεῖτε πάντοτε μίαν μόνον καὶ τὴν αὐτὴν ἰδέαν. Εἰς τὴν δευτέραν, ἐπειδὴ ρεθισμένη; ἴσα νὰ εἰπῶ ἐτζι; ὑπὸ τὴν ἡδονῆς της; καὶ τείνεσά ὅλη εἰς τὸ νὰ τὴν ἀπολαμβάνῃ; ὅθεν κρατεῖ λογαριασμόν τῶν σιγμῶν; ὅπως ἀπερνεῖν, εἰς ῥόπον ὅπως εἶναι ὡς ἀνὰ διέμενε πάντοτε εἰς εἰς μόνον καὶ τὸ αὐτὸ ὁμοίομορφόν αἰδημα. Εἰς τὴν τρίτῃ, ἐπειδὴ αἱ ἰδέαι, ὅπως εἰς τὴν εἰσὶν τῆς ᾤψασμῶν ἀπερνεῖν ὑπὸ ἐμποροδένιας; μὴ ὄντας συνωδωμέναί με τὴν προσοχίῃ; ὅθεν ἀφίενεν κενά ἰχνόστων; ὡσεὶ ἡ ψυχὴ μὴ μνημονεύωντάς της; ὅθεν ἠμπορεῖ νὰ μεθήσῃ δι' αὐτῆς τὸν παρελθόντα χρόνον.

Ἐξ ἐναντίας εἰς τὴν εἰσὶν τῆς προσδοκίας; ἢ οχληείας; ἢ ἀλγυδόνος ὁ καιρὸς μᾶς φαίνεται μακρότατος· ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ καθε σιγμῇ δεισκέταί ἡ ἀγασμένη; χάρις νὰ θέλῃ νὰ αἰδανέται τὴν αἰδίαν τῆς προσδοκίας, ἢ τῆς οχληείας; ἢ τῆς ἀλγυδόνος; καὶ αἱ συνεχεῖς παρήσεις; ὅπως κάμνει, ἴσα νὰ ἐλδοθερωθῇ ὑπὸ αὐτῇ τὴν λυπηρὰν κατάστασιν; καὶ ἡ ἀποσροφή; καὶ ἀνυσηχία; ὅπως τὰ συνξοφύεν; τὴν κάμνεν νὰ αἰδανέται ἀδελκόπως; καὶ νὰ ἐνθυμῆται ὅλας τὰς σιγμάς; ὅπως ἀπερνεῖν.

Εἶναι ὁμῶς καὶ ᾤψασις, εἰς τὴν ὅποιον ὁ ἀπεράσμος καιρὸς μᾶς φαίνεται μακρὸς καὶ μὴ ὅλον ὅπως ἀπέρασεν ἡδεως· τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ ἐξηγεῖται μετὰ τὴν ἰδίαν ἀρχίῃ. Φθάνωντάς; φέρειπειν, εἰς μίαν πόλιν, ἀνίσως βιάζωμαι νὰ ἰδῶ ὅλα τὰ ἀξιολογώπερα, ὅπως εἶναι εἰς αὐτῇ; μὴ ὄνα ἡμέρας θέλει μοι φανῆ ὅτι ἐσάθηκα πόλλας ἐβδομάδας ἴσα τὴν ποικιλότητά τῆς νέων ἰδεῶν; ὅπως συνήθροισα, καὶ

μνημονόω· ἔξ ὀραντίας αἰώσας διημερόσω εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν δύο εβδομάδας, ἢ δύο μῶνας, βλέπωντας πάντοτε τὰ ἴδια ἀντικείμενα, καὶ συναναστροφόμενος πάντοτε ἠδέως μετὰ τὰς αὐτὰς σιωφίας, ὅλος ὁ ἀπερασμῆτος καιρὸς δευτέρω φανῆ ἄρα δύο ἡμέραι· ἐπειδὴ ἡ μνήμη δευτέρω μοι προσφέρει εἰς μέξισιν τὴν χρόν, ἄρα τὰς αὐτὰς χεδὸν ιδέας τῆς πρώτων ἡμερῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ χρόνος ὁ ἀπερασμῆτος μετὰ διχαίσιον καὶ ἠδονῶν φαίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τόσον μακρότερος, ὅσον διαφορετικώτεροι ἐσάθησαν αἱ ἠδοναί, καὶ τόσον βραχύτερος, ὅσον ὁμοιοχημώτεροι ἐκείναι ἐσάθησαν.

Ἡ μέξισις τὴν χρόν ἐξω δὲπὸ λόγῳ μας σιωπάζει νὰ λαμβανέται κοινῶς δὲπὸ τὴν κίνησιν, ἢ δὲπὸ τὴν κανονικῶν ἐπανόδοι ἐνός καὶ τὴν αὐτὴν φαινομένην.

Ἡ κανονικώτερα ἐπανόδοι, ὅπῃ οἱ ἀνδρωποὶ ἔαρεπε κατ' ἀρχὰς νὰ γνωρίζον, εἶναι ἡ ἁδοχή τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, καὶ ἡ φαινομένη ἡμερέσιος κίνησις τὴν ἡλίε φετὴ τὴν γῆν.

Ἦσῃρα δὲπὸ τῆτο ἠκολέθησαν αἱ ἀδατηρήσεις τῆς κανονικῶν φάσεων τῆς σεληνῆς. Μετ' αὐτὰς, ἡ ἀδατηρήσεις τῆς τακτικῆς ἐπανόδοι τῆς πεσάρων ὥρων, καὶ αὐτὴ τέλος πάντων τὴν ἔκαμε νὰ ἀδατηρήσῃ τὴν χρονικῶν κίνησιν τὴν ἡλίε.

Φαίνεται πῶς ὅταν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοίξεως ἡ ἡμέρα ἦτον ἴση μετὰ τὴν νύκτα, ὁ ἡλιος ἀνέτελλεν ὑπὸ κάτω εἰς σῆα τέτοιον ἄστρον (ζῳδιον) (1)· καὶ
ὀπό-

(1) Δεὺ λέγομεν ὑπὸ κάτω εἰς ποῖον, ἐπειδὴ ἔξ αἰτίας τῆς ἀναποδίσεως τῆς ἰσημεριῶν, πηγαίνει πάντοτε ὀπισθοδρομῶντας· καὶ εἰς καιρὸν ὅπῃ κατὰ τὸν καιρὸν τὴν Ἰππάρχη εἰς τὴν ἐασηνῶ ἰσημεριῶν δεισκονταν εἰς τὴν πρώτῃν μοῖραν τὴν Κεῖν, τῶρα δεισκεται εἰς τὴν πρώτῃν τῆς ἰχθύων· καὶ μῆτε ἠμπορεῖ νὰ εἰπῆ τις πῆ δεισκονταν, ὅπῃ οἱ ἀνδρωποὶ ἔκαμαν τὰς πρώτας παρατηρήσεις.

ὅπου ἦτον ἡ μεγαλιτέρα ἡμέρα εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς
 φθινοπωρινῆς ἰσημερίας ὑπὸ κάτω εἰς ἄλλο, καὶ εἰς τὴν
 φθινοπωρινῆς ἰσημερίας ὑπὸ κάτω εἰς ἄλλο· καὶ ὁ-
 πότεν τέλος πάντων ἦτον ἡ μικροτέρα ἡμέρα τῆς
 τὰς ἀρχὰς τῆς χειμῶνος, ὑπὸ κάτω εἰς ἄλλο. Ἐπα-
 ρατήρησαν, ὅτι μὴ δώδεκα φεγγάρια χεδόν, ἢ μὴ
 δώδεκα ἐπαρόδος τῆς σελήνης εἰς τὴν αὐτὴν φάσιν
 τῆς, ὃ ἥλιος ἀείσκονταν εἰς τὸ ἴδιον ἄστρον, καὶ ἔφερε
 τὴν ἴδιαν ὥραν. Τὴν ὀπισθοφύην τῆς ἡλίας εἰς τὸ ἴδιον
 ἄστρον, καὶ εἰς τὸν ἴδιον τόπον, τὴν ἀνόμασαν ἔτος,
 ἐνιαυτὸν (πέρα χρόνον)· καὶ ἐπειδὴ (αὐτὴ ἡ ἐπαύ-
 ρος) ἐσυσοιχῆσε χεδόν μὲ τὰ δώδεκα φεγγάρια, ἐ-
 δικίρεσαν τὸν χρόνον εἰς δώδεκα μέρη, τὰ ὅποια τὰ
 ἀνόμασαν μῶνας, καὶ εἰς κάθε μῶνα ἐσημείωσαν τὸ
 νέον ἄστρον, ὑπὸ κάτω εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέτελλεν ὁ ἥ-
 λιος.

Ἐχρηάθη ὅμως πολὺς καιρὸς, καὶ πολλὰ παρὰ-
 ρήσεις εἶχε νὰ προσδιορίσῃ τὸν ἀκριβῆ ἀειθμὸν τῆς
 ἡμερῶν, ὅπως ἀπερνᾶσαν ἕως νὰ ὀπισρέψῃ ὁ ἥλιος εἰς
 τὸ αὐτὸ σημεῖον τῆς ἑρανεῦ. Διὰ τῆτο ὁ χρόνος εἰς εἰ-
 σφορά εἶθνη, καὶ εἰς εἰσφοράς καιρὸς ἔχε πότε παρὰ-
 τέρως, καὶ πότε ὀλιγοτέρως ἡμέρας.

Οἱ παλαιοὶ Αἰγύπτιοι ἐπαρόδοιζαν τὸν χρόνον εἰς
 360 ἡμέρας. Ὁ Τεισμέγιστος Ἐρμῆς ἐπαρόδοιζεν ἀκό-
 μι πέντε, καὶ τὸν ἔκαμε 365. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἐ-
 παρόδοιζεν τῆτον τὸν ἀειθμὸν, καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὴν
 Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποῖαν εἰσήχθη κατ' ὀλίγον ὀλί-
 γον. Ἀπ' ἐκεῖ ἀπέρασεν εἰς τὰς Ῥωμαίους, οἱ ὅποιοι
 τὸν ἐκράτισαν ἕως εἰς τὸν καιρὸν τῆς Ἰουλίας Καίσα-
 ρος. Τότε ὅμως παρὰ-τρῶντας (οἱ Ἀστρονόμοι), ὅτι
 ὁ χρόνος ἐπαρόδοιζεν ἕξ ὥρας ὑπὸ τὰς 365 ἡμέρας,
 ἐπαρόδοιζεν (ὁ Καῖσαρ) ὅπως εἰς κάθε τεσσαρὰς
 χρόνος νὰ γίνεταί μία ἡμέρα ὑπὸ αὐτὰς τὰς ἕξ ὥ-
 ρας, ὅπως ἐπαρόδοιζαν, καὶ νὰ ἐμβαίη μεταξὺ εἰς τὴν
 24 καὶ 25 τῆς Φεβρουαρίου, εἰς ἕσπονον ὅπως αὐτὸς ὁ
 χρόνος νὰ ἔχη 366 ἡμέρας· καὶ ἐπειδὴ ὁ Φεβρουάριος

εἶναι ὁ ἕκτος τῶν καλανδῶν Μαρτίᾳ, καὶ αὐτὸς (ὁ Καῖσαρ) ἠθέλησεν ὅπως καὶ αὐτὴ ἡ ἑπακτὴ ἡμέρα ἢ ποροσεδειμήνη νὰ ὀνομάζεται sexto kalendas Martias, συνευθεῖν δὲ τῆς bis sexto kalendas, ὅ ἔστι δις ἕκτος, αὐτὸς ὁ χρόνος ὀνομάσθηκεν δὲ τῆς Ῥωμαῖκῆς Βίσεκτος, ὅπως ἀντικεῖται εἰς τὸ ἐλληνικὸν Δίσεκτος.

Δὲν εἶναι ὅμως ἀληθινόν, ὅτι ὁ ἡλιακὸς χρόνος ἔχει ἐπ' ἀκριβῆς 365 ἡμέρας, καὶ ἕξ ὥραις σὺν σάϊς, ἀλλὰ εἶναι μόνον 365 ἡμέραι, 5 ὥραι, καὶ 49 λεπτά. Ὅθεν, ἐπειδὴ τὰ 11 λεπτά, ὅπως καὶ ἕκαστος χρόνον ἐποραδέωνται ὡδάνω, ἐπροξενῶσαν εἰς τῆς καιρῆς τῆς γ'. Γρηγορίᾳ (Πάπα Ῥώμης) διαφορὰν 10 ἡμερῶν, ἐδιώρισεν ὁ ρηθεὶς Πάπας εἰς τῆς 1582, ὅπως ἡ πέμπτη ὀκτωβρεῖς νὰ γῆναι 15, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς καὶ ἕκαστον ἑκατὸν χρόνος, νὰ ἀφίνεταί σῶας Βίσεκτος· καὶ τῆτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπως ὀνομάζεται Γρηγοριανὴ διορθώσις τῆς Καλενδαρίᾳ.

§. Ζ'. Περὶ Ταχύτητος, καὶ περὶ Κινησεως ὀμαλῆς, ταχυομερῆς, καὶ βραδυομερῆς.

Η κίνησις σῶος σώματος πότε εἶναι ταχύτερα, καὶ πότε βραδυτέρα· καὶ ἡ σύννοια τῆς ταχύτητος φησὶν αὐτὴ δὲ τῆς δύο σύννοίας τῆς διαστήματος, καὶ τῆς χρόνου παραβαλλομένης πρὸς ἀλλήλας. Ἐκεῖνο τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον εἰς ὀλιγώτερον καιρὸν διέρχεται μεγαλήτερον διάστημα λέγεται πῶς ἔχει μεγαλήτερον κίνησιν, καὶ ἀνάπαλιν. Ὅθεν ἡ ταχύτης λέγεται ὅτι ἔχει λόγον ὀρθὸν πρὸς τὰ διαστήματα, καὶ ἀντιπεπονηδὸτα πρὸς τῆς χρόνος.

Ἀνίσως εἷς σῶμα εἰς ἴσους χρόνος διέρχεται ἴσα διαστήματα, ἡ κίνησις τῆς λέγεται ὀμαλῆ, ἢ ἰσοταχῆς. Ἀνίσως εἰς χρόνος ἴσους διέρχεται ἀνίσως διαστήματα, λέγεται ἀνώμαλος· καὶ εἰ μὴ διέρχεται πάντοτε με-

γαλή-

γαλήτερα δρασήματα, λέγεται ταχυομήνη· εἶδὲ πάν-
 ποτε μικρότερα, βραδυομήνη. Ἄν ἡ τάχυσις, ἢ ἡ
 βραδυσις ἀκολουθῇ σὺν νόμον ὁμοιομόρφον, τότε λέ-
 γεται ὁμοιομόρφως ταχυομήνη, ἢ βραδυομήνη. Τέ-
 τοιος εἶναι ὁ νόμος, ὅπῃ ἀνεκάλυψεν ὁ Γαλιλαῖος
 εἰς τὴν κατάβασιν καὶ ἀνάβασιν τῶν βαρέων. Ἀνίσως
 σὺν σώμα ἀφετηρίον καθ' ἑαυτὸ, εἰς τὴν πρώτῃ
 στιγμήν τῆς πτώσεώς τε διέρχεται σὺν δρασῆμα ὡς I,
 εἰς τὴν δευτέραν διέρχεται σὺν βίπλεν, εἰς τὴν τρί-
 τῃ σὺν πενταπλεν, καὶ ἐφεξῆς ἀκολουθῶντας τὴν
 ποσοδον, 1. 3. 5. 7. 9. 11. κτ. Ἐξ ἐναντίας, σὺν
 σώμα ἐρριμμήρον τὸν ἀνήφορον, αὐτὸ εἰς τὴν πρώτῃ
 στιγμήν διέρχεται σὺν δρασῆμα ὡς II, εἰς τὴν δευ-
 τέραν διέρχεται σὺν ὡς 9, εἰς τὴν τρίτῃ ὡς 7,
 καὶ ἐφεξῆς, ἕως ὅπῃ παύωντας ἡ δύναμις, καὶ ἡ ἀνά-
 βασις, ἀρχίζει νὰ καταβαίνει μετὰ τὴν ὁμοιομόρφως
 ταχυομήνην κίνησιν.

§. Η'. Περὶ Ροπῆς, ἢ Ποσότητος τῆς Κινη-
 σεως, Δράσεως, ζ' Ἀρτιδράσεως, Δυνά-
 μεως, ζ' Ἀρτιδράσεως, ζ' περὶ Ἴσος αἰ-
 μίας.

Οπότεν σὺν σώμα ὠθήσῃ σὺν ἄλλο, ἢ δύναμις
 τῆ ὠθῆντος σώματος, ἢ ὅποια λέγεται ροπή, εἶναι
 ἀνάλογος μετὰ τὴν ποσότητα τῆς ὕλης τε, ἢ ὅποια λέ-
 γεται πυκνότης, καὶ μετὰ τὴν ταχύτητα, ὅθεν ἔχει
 λόγον συγκεκμηρον ἀπὸ τὴν πυκνότητα, καὶ ταχύτητα.

Κάθε σώμα ἐξ αἰτίας τῆς ἀδρανείας τε βάνει ἀν-
 δίστασιν εἰς τὴν δράσιν, ὅπῃ οἰονδήποτε ἄλλο ἐνεργεῖ
 ἐπάνω εἰς αὐτὸ, καὶ αὐτὴ ἡ ἀντίστασις ὀνομάζε-
 ται ἀντίδρασις, ἢ ὅποια λέγεται ἴση καὶ ἐναντία μετὰ
 τὴν δράσιν· ἐπειδὴ ποροῦσιν εἰς τὸ ἐνεργεῖν σὺν
 σὺν ἀποτελεσμα ἴσον καὶ ἐναντίον μετὰ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔ-

λαβεν ἄπο αὐτό· ὥσε αὐ τὸ σῶμα Α ὠθήσῃ με-
μῖαν πόσω ταχύτητα τὸ σῶμα Β, χάνει ἄπο τῆς
ταχύτητά τε πόσω, ὅσω μετέδωκεν εἰς τὸ σῶμα Β.

Εἰς τὸ ἐνεργεῖν σῶμα δίδεται ἡρῖκῶς τὸ ὄνομα τῆς
δυνάμεως, καὶ εἰς τὸ ἀντιδρῶν τὸ ὄνομα τῆς ἀνδισά-
σεως· καὶ ἀνίσως αἱ δυνάμεις τῆς εἰδός καὶ τῆς ἄλλης εἶ-
ναι ἴσαι καὶ ἐναντία, λέγονται ὅτι εἶναι εἰς ἰσοσαθ-
μίαν.

§. Θ'. Περὶ Δυνάμεων.

Τὰς δυνάμεις ὁ Λεϊβνίτιος τὰς διατέλλει εἰς νε-
κράς καὶ ζώσας. Νεκρὰν δυνάμιν λέγει ἐκείνην, ἥ
τῆς ὁποίας ἐν σῶμα ἠθέλε κινηθῆ, ἀνίσως ἐσηκό-
νυταν τὸ ἐμπόδιον, ὅπως τὸ κρατεῖ, καθὼς ἐκείνη δι-
ῆς εἰς σῶμα ἐρειδόμενον ἄπο εἰς ὀπίπεδον, ἠθέλε
πέσει εἰς τὴν γῆν, ἀνίσως ἀφῆρειτο αὐτὸ τὸ ὀπίπε-
δον· καὶ ζῶσαν δυνάμιν λέγει ἐκείνην, μετὰ τὴν ὁ-
ποίαν τὸ σῶμα νικᾷ τὰ ἀντιτείνοντα ἐμπόδια, καὶ
πραγματικῶς κινεῖται· καθὼς συμβαίνει εἰς μίαν πέ-
ραν ἐρρίμψῃ τὸν ἀνήφορον, ἢ ὁποία νικῶντας τὰ
ἐμπόδια τῆς βαρύτητος, ἀναβαίνει ὡς ἑλαστότερον ἢ ὀλι-
γώτερον καὶ ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως, μετὰ τὴν ὁποίαν
ἐρρίφθη. (1)

A P-

(1) Ἐξάδη μεγάλοι ζήτημα μεταξὺ εἰς τὰς Μαθηματικὰς πε-
εἰ τὴν λόγον τῆς ζώσων δυνάμεων. Ὁ Λεϊβνίτιος ἐδιήχουε, ὅτι
αἱ ζῶσαι δυνάμεις εἶναι ἴσαι μετὰ τὸ ἡρόμενον ἄπο τῆς πυκνότητος
ἐπὶ τὸ πτεράγον τῆς ταχύτητος. Ἄλλοι υπερασπίζοντο τὴν πα-
λαιὰν γνώμην, ὅτι ἦτον ἴσαι μετὰ τὸ ἡρόμενον ἄπο τῆς πυκνότητος
ἐπὶ τῆς ταχύτητος μόνον. Ὁ λόγος τῆς Λεϊβνίτιος ἦτον, ὅτι ἀνί-
σως εἰς σῶμα ριφθῆ τὸν ἀνήφορον μετὰ εἰς βᾶθμον ταχύτητος, ἀ-
ναβαίνει εἰς ὕψος εἰς ποδός· ἀν ριφθῆ μετὰ δύο βᾶθμους ταχύτη-
τος, ἀναβαίνει εἰς ὕψος ὅχι πλέον δύο ποδῶν, ἀλλὰ τεσσαράων. Λοι-
πὸν ἡ δυνάμις (ἔλεγον) αὐξάνει ὅχι ἀναλόγως μετὰ τὴν ἀπλῆν

Περὶ Ποσότητος.

§. Α'. Περὶ Ἰσότητος, Ἀμισότητος, Μεγέθους, Ποσότητος, ἔ' Ἐπιτάσεως.

Ανίσως δύο πράγματα βιώνται εἷς ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, ἢ ἐφαρμόζον ἐντελῶς ἀπὸ καθ' ἕκαστον μέρος, καὶ λέγονται ἴσα, ἢ ὑπερέχει τὸ εἷς τὰ ἄλλα, καὶ ὀνομαζονται ἀνίσω· ἐκεῖνο, ὅπερ ὑπερέχει λέγεται μεγαλύτερον, καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ ὑπερέχεται μικρότερον.

Ἀπὸ

ταχύτητα, ἀλλὰ ἀναλόγως μὲ τὸ τετραγώνου. Οἱ ἄλλοι ἀπεκρίνοντο, ὅτι αὐτὸ ἦτον ἀληθινόν, ὅμως ἦτον παρομοίως ἀληθινόν καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα εἰς τὴν πρώτῃ πῶσιν ἀναλίσκη 1 χρόνον, εἰς τὴν δεύτεραν ἀναλίσκει 2, εἰς τρίτον ὅπερ ἀναχωντας μὲ τὴν γνώσιν μίσησον καὶ εἰς πέντε δύο σώματα τὴν βραδυνουμένην κίνησιν εἰς ἴση ταχὺν, εἰς καιρὸν ὅπερ τὸ πρώτον σῶμα μὲ τὴν ταχύτητα ὡς 1, διέρχεται διάστημα 1, τὸ δεύτερον μὲ τὴν ταχύτητα 2, διέρχεται τὸ διάστημα 2, καὶ ἐπομῶς αἱ δυνάμεις τῶν δύο σωμάτων εἰς χρόνος ἴσος εἶναι ἀνάλογοι μὲ τὴν ἀπλὴν ταχύτητα, καὶ οὐ μὲ τὸ τετραγώνου. Εἶναι ὅμως εὐκόλως νὰ ἴδωμεν, καθὼς αἰετὰ ἐπαρτηρῶσιν ὁ Δαλαμπέρτ εἰς τὸ Προοίμιον τῆς περὶ Δυναμικῆς Πραγματικῆς, ὅτι τῆς τὸ μαγαλιώτερον ζήτημα συνίστατο εἰς μάχας ψιλῶν ὀνομάτων. Ἐπειδὴ ὁμοφωνῶντας καὶ τὰ δύο μέρη εἰς τὸ πρῶτον, ἔμελλε μόνον νὰ ἀποφασίσαν, αὐτὴ ἡ δυνάμις τῶν δύο σωμάτων ὡρεπὴ νὰ μείνην ἀπὸ τὸ ὅλικόν ἀποτελεσμα, ὀλιγωρῶντας τὸν καιρὸν, ἢ ἀπὸ τὸ ἀποτελεσμα εἰς τὸ χρόνον ὡρεπὴς καθ' ἕκαστον. Εἰς τὴν πρώτῃ πῶσιν ἡ δυνάμις αὐξάνει κατὰ λόγον τῆς τετραγώνου τῆς ταχύτητος· εἰς τὴν δεύτεραν κατὰ λόγον τῆς ταχύτητος μόνον. Ὅμως ποῖος δὲν βλέπει, ὅτι εἶναι εἰς τὸ τρίτον τῆς καθ' ἑνὸς νὰ μείνην τὴν δυνάμιν κατὰ τὸν εἷς ἢ κατὰ τὸν ἄλλον τρόπον, καὶ ὅτι μήτε ἀπαιτεῖται ἄλλο, παρά νὰ εἴπῃ εἰς ποῖον τρόπον τῆ ἀρέσκει νὰ τὴν μείνησιν;

Απὸ τῆτο φαίνεται ὅτι ἡ ἰδέα τῆ μεγέθους ἡγνάται προσημιβῶς ἀπὸ τῆ ἐκτασιν· ὁμῶς μεταφέρεται ἐπειτα ἐν ἡβει εἰς ὅλα τὰ παῖραματα, ὅπῃ ὀπιδέχονται αὐξῆσιν, ἢ μείωσιν, πῶδ λαμβανῶντας ἀκόμι καὶ ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν ἔχεν ἐκτασιν, ὅτι λογῆς εἶκαι οἱ χυμοί, αἰ ὀσμαι, τὸ ψυχρὸν, τὸ θερμὸν, ἢ αὐτίσασις· ὅθεν λέγομῆ κοινότερον ὅτι τὸ παῖδε παῖραμα ἔχει μεγαλιότερον ἢ μικροτερον χυμὸν, μεγαλιότεραν ἢ μικροτέραν ὀσμῆ ἀπὸ τὸ παῖδε, καὶ τῆτο τὸ σῶμα εἶναι θερμότερον, καὶ ἐκεῖνο ψυχρότερον.

Κυρίως ὁμῶς ἐφ' ὅσον εἷα παῖραμα θεωρεῖται ἀφῆρημῶς καὶ ἡγικῶς ὡς ὀπιδεκτικὸν τῆ μάλλον καὶ ἡττον, αὐτὶ μεγέθους ὀνομάζεται καλλιότερα ποσότης· καὶ ὀπότεν ὁ λόγος εἶναι πῶδ εἰ αἰθῆμάτων, ἢ μεγαλιότερα ἢ μικροτέρα δυνάμῆς τῆς ὡς πῶδ ἀλλο κανσία, λέγεται ἰδιαιότερον ὀπῆτασις, ὅθεν τὸ θερμὸν, τὸ ψυχρὸν, ὁ ἡχος, ἢ ἡδονῆ, ἢ ἀλγῆδῶν, λέγονται πῶδ ὀσσοότερον ἢ ὀλιγώτερον ὀπῆταμῆρα· καὶ ὡς πῶδ ἀλλο ὀνομάζεται σφοδρότης· ὅθεν εἷας χυμὸς, καὶ μῆα ὀσμῆ λέγεται πῶδ ὀσσοότερον ἢ ὀλιγώτερον σφοδρά.

Ἡ ἰδέα τῆ μεγέθους δὲν εἶναι ἀπὸλυτος, ἀλλὰ χετικῆ· ἐπειδὴ κανσία παῖραμα κατ' ἑαυτὸ ἀπὸλυτως δὲν λέγεται μικρὸν ἢ μεγαλὸν, ἀλλὰ πῶδ αἰβαλλόμενον πῶδ ἀλλο τῆ ἰδίῃ εἰδῆς· ὡσε αὐ ἐφαίνετο εἷας ἔαγος, ὅπῃ γὰ ἔχη μεγέθους βοδίε, ἢ θελε λεχθῆ, τῆρας ἀμέβῆ μεγέθους· εἶδε κα ἐφαίνετο εἷας ἐλέφας τῆ αὐτῆ μεγέθους (διλ. ἶσια μῆ εἷα βοδίε) ἢ θελε λεχθῆ μικρότατος.

Αἰ ἀναφοραὶ τῆς ποσότητος εἶναι τὸ ἰδιαιότερον ἐπὶ χείμῆεν τῆ Μαθηματικῶν, οἱ ὀποῖοι διατέλλεν δυνά εἰδῆ ποσότητος, εἷα ὅπῃ τὸ ὀνομάζεν ποσὸν σῶεχῆς, καὶ ἀλλο, τὸ ὀποῖον τὸ λέγεν διακεκεμῆρον.

Ποσὸν σῶεχῆς ἐννοῶν τῆ ἐκτασιν, ὅπῃ εἰς κανθε σῶμα θεωρῆν ὡς παῖραμα σῶεχῆς, χωρῆς διαποπῆ, ἢ χωρισμὸν μερῶν· καὶ διακεκεμῆρον, τῆτ ἐστὶ ξεχωρισμῆρον, ἐννοῶν τῆς ἀειθμῆς, εἰς τῆς ὀποῖας

κάθε μόνος συγκροτεῖ εἷς πρᾶγμα κατ' ἑαυτὴν, καὶ
 ξεχωριστὰ ἀπὸ καθ' ἑτέρου. Τὸ συνεχές ποσὸν εἶ-
 ναι τὸ ἰδιαιτέρον ὑποκείμενον τῆς Γεωμετρίας, καὶ τὸ
 ἄσχεκον εἶναι τῆς Ἀριθμητικῆς.

δ. Β'. Περὶ τῆς συνεχῆς Ποσῆς, ἔ' επομέ-
 νως περὶ Στερεῶν, Ἐπιφανείας, Γραμ-
 μῆς, Σημείων, Γωριῶν, ἔ' Σχημάτων.

Τρία εἶδη ἁπλοῦς θεωρῶν οἱ Γεωμέτραι εἰς κα-
 θε σῶμα, μήκος, πλάτος, καὶ ὕψος, ἢ βάθος, ἀπὸ
 τὰ ὅποια τὰ δύο τελευταία λαμβάνονται ἀσχετῶς·
 ἐπειδὴ τὸ μέτρον ἐνὸς πρᾶγματος εἶναι ἴσον ἢ ἀπὸ
 τὰ κάτω εἰς τὰ ἄνω λαμβάνεται, ἢ ἀπὸ τὰ ἄνω εἰς
 τὰ κάτω.

Κάθε πρᾶγμα ὅπῃ εἶναι μακρὸν, πλατὺ, καὶ βα-
 θύ, ὀνομάζεται στερεόν, εἰς τὸν ὅποιον ὄρον οἱ Γεω-
 μέτραι ὄντι ἀσχετῶν τῶν ἐπιφανείων τῶν ἀσχετῶν,
 ἐπειδὴ αὐτοὶ ὄντι θεωρῶν, ὡς τὴν ἑκτασιν μόνον.

Ἀνίσως εἰς εἷς πρᾶγμα θεωρῆται μόνον ἢ ὀξυτε-
 ρὴ ὄψις, τῶν ἑσῶν μόνον τὸ μήκος καὶ πλάτος, χωρὶς
 βάθος, ὡς ὀνομάζεται ἐπιφανεία.

Ἀνίσως θεωρῆται μόνον τὸ μήκος, χωρὶς πλάτος,
 ὀνομάζεται γραμμὴ.

Ἀνίσως τέλος πάντων μόνον τὸ πέρας μιᾶς γραμ-
 μῆς, χωρὶς ναὶ σοχαδῆ τινὰς τὸ μήκος, πλάτος, καὶ
 βάθος, ὡς λέγεται σημεῖον.

Ὅθεν οἱ Γεωμέτραι οὐδεὶς στερεόν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔ-
 χει μήκος, πλάτος, καὶ βάθος· ἐπιφανείαν ἐκεῖνο, ὅ-
 πῃ ἔχει μήκος καὶ πλάτος, χωρὶς βάθος· καὶ σημεῖον
 ἐκεῖνο, ὅπῃ ὄντι ἔχει μήτε μήκος, μήτε πλάτος, μή-
 τε βάθος.

Τῶν στερεῶν, καὶ τῶν ἐπιφανείων ἔχομεν ἀληθινὰς ἰ-
 δεὰς· ἐπειδὴ μᾶς ὡς αἰνῶν ἀληθινὰς εἰκόνας. Τῶν
 γραμμῶν

γραμμῶν ὅμως καὶ τῶν σημείων, καθὼς τὰ ἔννοον οἱ Γεωμέτραι, ὅσα ἔχοντες, καὶ ἀπλᾶς ἐνοίας· ἐπειδὴ ὅσα ἢμποροῦμεν τὰ φαντασθῆμεν μίαν γραμμῶν, ὅσον λεπτήν καὶ αὐτὴν φαντασθῆμεν, ὅπως τὰ μίαν ἔχον ἀπόστον πλάτος· εἰς τὴν ὁποίαν φέρεται δέλεαι εἶναι μία γραμμὴ φυσικὴ, τὴν ἔστι μία ἀληθινὴ ὅπως φαντασθῆμεν, ἀγκυλὰ καὶ σφαιρική, καὶ ὄχι πλῆθος μίαν γραμμὴν γεωμετρικὴν, καὶ πολλὰ ὀλιγώτερον εἶνα ἀληθινὸν σημεῖον γεωμετρικόν, τὸ ὁποῖον ὡς ἐστὶν ἡμῶν μήκους, πλάτους, καὶ βάθους, σφαιρική καὶ καθὼς ἕκαστον.

Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι οἱ Γεωμέτραι θεωροῦν τὴν γραμμῶν ὡς γεγραμμένην. ἅπλο τὴν κίνησιν εἰς σημεῖον, τὸ ὁποῖον ἀφίνει κατόπιν τῆς ἰχθῆς· τὴν ὁπρᾶειαν ὡς γεγραμμένην ἅπλο εἶνα παρομοῖον ἰχθῆς, ὅπως ἀφίνει μίαν γραμμὴν κινεμένην ἅπλο τὸπορ εἰς τὸπορ· καὶ τὸ σφαιρὸν παρομοῖως παρηγμῶρ ἅπλο τὴν κίνησιν μίαν ἐπιφανείαν. Ἀνίσως ὅμως δέλεαι τὰ χηματίσαν καμ μίαν χημάδα τέτων τῶν ἀραγμάτων, εἰς καιρὸν ὅπως μὲν τὰ λόγια λέγουν, ὅτι συλλαμβάνουν σημεῖον καὶ γραμμῶν γεωμετρικῶν, πραγματικῶς ὅμως δὲν συλλαμβάνουν ὅσα σημεῖον καὶ γραμμῶν φυσικῶν· ἐπειδὴ μόνον τὰ φυσικὰ, τὴν ἔστι τὰ πραγματικῶς ἕκαστα μὲν ἀραγμάτα, ἢμποροῦν τὰ ἀφίσην ὀπίσω τῆς ἀληθινὸν ἰχθῆς.

Καθὼς ἕκαστος φέρεται ἕκαστον ἅπλο καθὼς μέρος καὶ φέρεται ἕκαστον ἅπλο γραμμῆς ἢ δίδειας, ἢ καμπύλας λέγεται χημά.

Τῶν δίδειων καὶ καμπύλων γραμμῶν οἱ παλαιοὶ Γεωμέτραι ὅσα μᾶς ἔδωκαν, ὅσα ἀτελεῖς καὶ ἀσαφεῖς ὄρισμῆς. Διὰ τὰ λάβειν μίαν εἴσοιαν (τῶν δίδειων καὶ καμπύλων) φαντάζονται μὲν τὸν νῦν τῆς πολλᾶς γραμμῆς ἡγμῆας ἀνάμεινα εἰς δύο δοθέντα σημεῖα Α καὶ Β· ἀνάμεινα εἰς αὐτὰς δέλεαι εἶναι μία, ἢ ὁποῖα φέρεται ἕκαστον φέρεται τὰ πέρατά της, δέλεαι κρατῆ πάντοτε τὴν δίδειν της, καὶ δέλεαι φέρεται πάντοτε φέρεται εἶνα τῆς, καὶ δέλεαι ὀνομαδῆ δίδειαν. Ο-

λαι αἰ ἄλλαι, ὅπῃ περιεφερόμεναι περὶ τὰ δύο πέ-
ρατα, λάβεν μίαν θέσιν ἐναντίαν, θέλῃν ὀνομα-
θῆναι καμπύλαι (1). Ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἐννοιαῶν ἀπο-
δείχεται εὐκόλῃ ὅτι ἡ διθέσια γραμμὴ εἶναι ἡ ἐλα-
χίστη, ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ ἔαβηχθῆ ἀνάμεσα εἰς δύο
δοθεῖντα σημεῖα, καὶ ὅτι ἀνάμεσα εἰς δύο σημεῖα
δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἔαβηχθῆ περὶ μία μόνη διθέσια,
καὶ ὅτι καμπύλαι ἢμπορῶν νὰ ἔαβηχθῶν ἄπειροι, κτ.

Ἀπὸ τῆτο λοιπὸν πορίζεται, ὅτι δεῖ νὰ περιλει-
θῆναι εἰς τὰ θέματα, καὶ ἐπομῶς νὰ χηματιδῆ εἰς
χῆμα, δὲν φθαῖναι ἡ συνάφεις δύο διθεσιῶν γραμμῶν
τιδεμένων καὶ τῶν αὐτῶν φθῶν, αἰ ὁποῖαι τότε δὲν
χηματίζεν ἄλλο, εἰμὴ μίαν μόνην, μήτε δύο δι-
θεσιῶν κεκλιμένων τῆς μιᾶς ἐπάνω εἰς τῶν ἄλλῶν,
ὅπῃ χηματίζεν γωνίαν, ἀλλὰ εἶναι ἀναγκαῖαι τῆλα-
χισον ἔξεις, αἰ ὁποῖαι χηματίζεν ἐκεῖνο τὸ χῆμα,
ὅπῃ λέγεται τρίγωνον· δεῖ ἐναντίας μία καμπύλη
ὁποιαδήποτε, τῆς ὁποίας τὸ εἰς πέρασ ἐπανέρχεται
εἰς τὸ ἄλλο, εἶναι ἰσωνὴ νὰ συγκροτῆται χῆμα, κα-
θὼς βλέπομεν εἰς τὸν κύκλον, εἰς τῶν ἑλλειψιν, κτ.

Τὰ τῆτα τῶν κύκλων εἶναι τὸ μέτρον τῶν γωνιῶν·
καὶ ἐπειδὴ ἡ περιφέρεια κάδε κύκλου διαίρεται εἰς 360
μοίρας, αἰ γωνίαι, ὅπῃ περιλαμβάνεν εἰς τὸ τῆτον 90
μοιρῶν, λέγονται ὀρθαί· ἐκεῖναι, ὅπῃ περιλαμβάν-
εν μεγαλύτερον, λέγονται ἀμβλείαι, καὶ ἐκεῖναι, ὅπῃ
περιλαμβάνεν μικρότερον (ἀπὸ 90 μοίρας), ὀνομά-
ζονται ὀξεῖαι.

Τὰ χῆματα ὀνομάζονται διθύγραμμα, καμπυλό-
γραμμα, ἢ μικτόγραμμα, καὶ τῶν ποιότητων τῶν γραμ-
μῶν, ὅπῃ τὰ περιελείων.

Ὀνο-

(1) Αὐτῶν τῶν ἀπλυσάτων ἐννοιαῶν μᾶς τῶν ἐχορήγησεν ὁ
Α' βιβλίου Βενέτης, εἰς τὰ Στοιχεῖα τῆς Μαθηματικῆς τῆς Τόμ. Β'.
Εἰσαγωγή.

Ὀνομάζονται προσέτι τριγώνα, τετράγωνα, πεντάγωνα, ἑξαγωνα κτ. καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν γωνιῶν, καὶ τῶν πλευρῶν τες.

Λέγονται ἀκόμι καὶ κανονικά, ἢ ἀκονίσια. Κανονικά λέγονται ἐκεῖνα, ὅτε κατασκευάζονται μετὰ κανόνα ὡσεὶ μόνον, καθὼς τὸ τετράγωνον, ὁ κύκλος κτ. Ἀκανόνισια ἐκεῖνα, ὅτε δὲν ἔχου κανόνα κανόνα διωρισμὸν.

Τὰ εἰδικὰ ὀνόματα τῶν καθ' ἑκάστην γήματος, καθὼς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων παραγμάτων, ὅτε ἀνήκον εἰς τὸ συνεχές πῶσον, ἀφίνομι νὰ τὰ παραγματοδῶνται οἱ Γεωμέτραι, ἀρχιμήδου νὰ σημειώσωμι ἐδῶ μόνον τὰς ἤλικωτέρας ιδέας καὶ ἐννοίας, ὅτε ἀνήκον εἰς αὐτὸ (τὸ συνεχές πῶσον.)

§. Γ'. Περὶ τῶν διακεκεμημένων Ποσῶν, ἔ' ἐπομῆως περὶ Μονάδος, ἔ' Ἀριθμῶν, ἔ' περὶ φύσεως τῶν ἀριθμητικῶν Πράξεων.

Τὸ διακεκεμημένον πῶσον ἀναφέρεται, καθὼς εἶπαμι, εἰς τὴν ἀριθμῶν.

Κάθε ἀριθμὸς εἶναι τὸ ἄθροισμὰ δύο, ἢ περισσότερων μονάδων, καὶ κάθε μονὰς εἶναι εἷς παράγμα μόνον, ἢ θεωρημὸν ὡς ποιῶτον.

Ὅθεν οἱ Σχολαστικοὶ διέσειλλον δύο εἶδη μονάδος· ὅστις μονάδα ἀπλότητος, ἢ ὁποία τίθεται εἰς εἷς παράγμα πραγματικῶς μόνον καὶ ἀπλῆν, καθὼς ἢ ψυχή· καὶ μονάδα συνδέσεως, ἢ ὁποία συγκροτεῖται ἀπὸ πολλὰ μέρη ἰσῶμῶν εἰς εἷς μόνον ὅλον, καθὼς τὸ σῶμα.

Εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς μονάδος ὑπάγονται ἀκόμι καὶ ἄλλα πολλὰ παράγματα διακεκεμημένα, καὶ χωριστὰ καθ' ἑαυτὰ, ὅπῃ τὸν θεωρῶνται ὡς συνἄθροισμῶν ὁμῶν,

κ) συγκροτῶντα εἴνα μόνον ὄλον; καθὼς ποίμνη, αἴ-
μος; φράσματα.

Ἡ μονάδα καθ' ἑαυτῷ ἀριθμὸν δὲν συγκροτεῖ,
ἀλλὰ εἶναι ἀρχὴ καθε ἀριθμοῦ.

Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι ἢ ὀλοχερεῖς, ἢ κλασματικοί.
Ὀλοχερεῖς ὀνομάζονται, ὅποτεν περιέχων μονάδας
ὀλοκληρῆς, καθὼς 2, 3, 4, ἢ περιεσώτερα χροσία.
Κλασματικοί, ἢ κλάσματα, ὅποτεν διλήν μέρη μιᾶς
μονάδος, ἢ ὁποία ὑποτίθεται διηρημῆν εἰς μέρη ἴ-
σα, καθὼς $\frac{2}{3}$, $\frac{7}{7}$ εἰὸς χροσίε.

Ἡ ἀριθμητικὴ φράξις, δεῖ τῆς ὁποίας πολλὰί μὲ-
νάδες, ἢ πολλοὶ ἀριθμοὶ συναδροῖζονται εἰς εἴνα
μόνον, ὁ ὁποῖος λέγεται τὸ κεφάλαιόν τες, ὀνομάζε-
ται πρόδωσις, ἢ σιώαφις· καθὼς τὸ κεφάλαιον τῶ 9
σιώ 8 εἶναι 17.

Ἐκείνη, δεῖ τῆς ὁποίας εἴνα ἀριθμὸς μικρότερός
ἀφαιρεῖται ἀπὸ εἴνα μεγαλήτερον; δεῖ να ὄρεθῆ τὸ
ὑπόλοιπον, ὀνομάζεται ἀφάρεσις, ἢ ὑφειλμός· κα-
θὼς ἀφαιρῶντας 4 ἀπὸ 12, τὸ λείψωνον εἶναι 8.

Ἐκείνη, δεῖ τῆς ὁποίας εἴνα ἀριθμὸς λαμβανέ-
ται, ἢ προδέτεται πολλὰίς φόραις εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶ,
δεῖ να ὄρεθῆ τὸ γινόμενον τῶ, λέγεται πολλαπλα-
σιασμός· καθὼς πολλαπλασιάζων 7 με 4, ὁ ὄβρι
λαμβάνωντας τὸν 7 τεξάκις, τὸ γινόμενον εἶναι 28.

Ἐκείνη τέλος πάντων, δεῖ τῆς ὁποίας εἴνα ἀριθ-
μὸς διαιρεῖται εἰς πολλὰ μέρη ἴσα; δεῖ να ὄρεθῆ
τὸ πηλίκον, ἢ τὸ τίμημα τῶ καθε μέρεσ, λέγεται
διαίρεσις· καθὼς τῶ 28 διαρῶντας τὸν με τὸν 7,
ὁ ὄβρι μοιράζωντάς τὸν εἰς ἑπτὰ μέρη ἴσα, τὸ πηλι-
κον εἶναι 4.

Ἀπὸ τῶτων τῶν εἴνοιαν γίνεται ἀρχετὰ φανερόν
πρῶτον ὄχι μόνον ὄτι ὁ πολλαπλασιασμός δὲν εἶναι
ἀλλό, ἀλλὰ μία σιώαφις ἐπανελημμένη πολλὰίς φο-
ραῖς, ἀλλὰ ὄτι κ) ἢ διαίρεσις δὲν εἶναι κυρίως ἀλ-
λο, ἀλλὰ μία ἀφάρεσις ἐπανελημμένη πολλὰίς φο-
ραῖς. Διὰ τὴν ἢ διαίρεσις τῶ 28 χροσίων εἰς ἑπτὰ
πρό-

πρόσωπα εκτελείται παρομοίως ἀνίσως ἀπὸ τὸν ὅ-
λον ἀριθμὸν διγάλης ἑπτὰ χόσια, ἃς νὰ δώσης ἀ-
πὸ εἷα εἰς κάθε πρόσωπον, καὶ ἔπειτα, αὐ διγάλης
ἄλλα ἑπτὰ, καὶ μὴ ταῦτα ἄλλα ἑπτὰ ἕως νὰ τελειώ-
σεν, διαρῶντάς τα πάντοτε ἐπίσης.

Δύτερον, ὅτι ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ἀριθμητικαὶ πράξεις
καὶ αἱ πλέον συνῆτοι δεῦν εἶναι ἄλλο, ὡς αἱ ἁφοροι
συζύξεις τῶν τῆς κυριωτέρων τεσσάρων, εἶναι φανε-
ρὸν, ὅτι ὅλαι ἀναφέρονται ὡς εἰς πρῶτῳ ἀρχίῳ
τῶν ἀρῶσεων καὶ ἀφίρεσιν.

§. Δ'. Περὶ Λόγων, ἔ Α' μαλογιῶν.

Η ἀναφορὰ τῆς ἰσότητος, ἢ ἀνίσότητος, ὅπῃ ἔχεν
ἀναμεταξύ τες δύο ποσὰ ἁκεκλειμμένα, ἢ συνεχῆ, ὀ-
νομάζεται λόγος· ὅθεν τόσον εἶναι νὰ εἰπῆ τινὰς ὁ
λόγος τῷ 2 πρὸς τὰ 6, ὅσον καὶ ἡ ἀναφορὰ, ὅπῃ ἔχεν
ἔτοι οἱ δύο ἀριθμοί.

Ὁ λόγος ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἢ ἀριθμητικὸς, ἢ γεω-
μετρικὸς. Ἀριθμητικὸς ὀνομάζεται, ὅποταν θεωρῆ-
ται ἡ ἀπλῆ ἁφορὰ, ὅπῃ εἶναι μεταξύ εἰς τὰ δύο
ποσὰ· καὶ Γεωμετρικὸς ὅποταν θεωρῆται ποσάκις εἷα
ποσὸν περιέχει εἷα ἄλλο, ἢ περιέχεται εἰς εἷα ἄλ-
λο. Καθὼς εἰς τὸ εἰλημμένον πῶδειγμα ὁ ἀριθ-
μητικὸς λόγος τῷ 2 πρὸς τὰ 6 εἶναι 4, ἐπειδὴ αὐτὴ
εἶναι ἡ ἁφορὰ τες· καὶ ὁ γεωμετρικὸς εἶναι 3, ἐπει-
δὴ ὁ 2, περιέχεται τρεῖς φοραῖς εἰς τὸν 6.

Ἡ ἰσότης δύο λόγων ὀνομάζεται ἀναλογία, ὅ ὅσιν
ἀνάλογα ὀνομάζονται τέσσαρα ποσὰ ὅποταν τὰ δύο
πρῶτα ἔχεν ἀναμεταξύ τες τὸν ἴδιον λόγον, ὅπῃ ἔ-
χεν τὰ δύο δεύτερα.

Ὅθεν καὶ ἡ ἀναλογία ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἢ ἀριθμη-
τικὴ, ἢ γεωμετρικὴ. Ἀριθμητικὴ, ὅποταν ἡ μεταξύ
τῆς δύο πρῶτων ἁφορὰ εἶναι ἴση μὲ ἐκείνῳ τῆς
δύο πεδύταιων· καθὼς 2 πρὸς 6 εἶναι ὡς 4 πρὸς 8.

Γεω·

Γεωμετρική, ὁπόταν τὸ πρῶτον ποσὸν περιέχη τὸ δῦ-
τερον, ἢ περιέχεται ἀπ' αὐτὸ τσάκις, ὡσάκις τὸ τρί-
τον περιέχει τὸ τέταρτον, ἢ περιέχεται ἀπ' αὐτό. Πα-
ραδείγματις χάριν ὁ 2 πρὸς τὸν 6, εἶναι ὡς ὁ 4
πρὸς τὸν 12.

Ἡ γεωμετρικὴ ἀναλογία εἶναι ἡ βάσις τῆς μεθό-
δου τῆς τελῶν, ἡ ὁποία λέγεται μέθοδος χρῆσῆ κα-
τ' ὄξοχλῶ δὲ τῶ μεγαλωτάτῳ χρῆσιν τῆς, ὅπως κά-
μηναι εἰς τῶ Γεωμετείῳ, καὶ μάλιστα εἰς τῶ Α'ει-
θμητικῶ. Αὐτὴ ἡ μέθοδος συνίσταται εἰς τὸ νὰ εὔ-
ρη τινὰς εἷνα τέταρτον ἀειθμὸν ἀνάλογον μετ' ἑξίς
δοθέντας· τὸ ὁποῖον γίνεται πολλαπλασιάζοντας τὸν
δῦτερον μετ' τὸν τρίτον, καὶ διαιρῶντας τὸ γινόμενον μετ'
τὸν πρῶτον, καὶ τὸ πηλίκον εἶναι ὁ ζητούμενος τέταρ-
τος· καθὼς ἂν δοθῶν οἱ ἑξίς ἀειθμοὶ 2, 6, 4, ὁ
τέταρτος ἀνάλογος 12 δέσκεται πολλαπλασιάζοντας
τὸν 6 μετ' τὸν 4, οἱ ὁποῖοι δίδεν 24, καὶ διαιρῶντας
τῆτον μετ' τὸν 2.

§. Ε. Πεεὶ τῆς Α'λγέβρας.

Εἶνα νέον εἶδος Α'ειθμητικῆς, ἢ μάλλον εἰπεῖν μῆα
νέα πρακτικὴ τῆς ἰδίας, ἀγνωστος εἰς τὰς Παλαιὰς,
εἰσήχθη ἀπὸ τὸν Φραγγίσκον Βιέταν, εἰς τὸν 17.
αἰῶνα, ἡ ὁποία ὠνομάθη Α'ειθμητικὴ ὠραία, Α'ει-
θμητικὴ καθόλου, ἢ Α'λγεβρα, ἢ Ἀνάλυσις. Αὐτὴ
συνίσταται εἰς τὸ νὰ δηλοῖ τὰς ποσότητες μετ' τὰ
γράμματα τῶ Α'λφαβήτου, καὶ νὰ κάμνη ἐπαύω εἰς αὐ-
τὰ ὅλας τὰς ἀναγκαίας συζύξεις, χωεῖς νὰ βαῖη
τὰς ἀειθμους, ἐν ὅσῳ δὲν εὔρη τὸ τελωτάτω γινόμε-
νον· ἡ ὁποία ταχυεῖ καὶ δὲκολωεῖ θαυμασιώτατα ὅ-
λας τὰς πράξεις. (1)

§. 5'.

(1) Τῆς καθόλου Α'ειθμητικῆς, ἢ Α'λγέβρας, ἡ ὁποία κα-
θ' ἑαυτῶ κυεῖως ἄλλο δὲν εἶναι, περὶ μέθοδος τῶ λογίζεσθαι
Elem. di Filos. T. III. ○

καλύψαμεν τὰ ὄρια, ἢ τὰ πέρατα· καὶ ἤθελον εἶναι μία αντίφασις, ἀν' εἴχαμεν θετικῶς εὐνοίαν τῆ ἀπείρου· ἐπειδὴ τῆτο ἤθελε δείξῃ, ὅτι ἐφθάσαμεν νὰ ἀνακαλύψωμεν τὰ ὄρια ἐκεῖνα τῶ ἰδίῳ, ὅπως λέγομεν ὅτι δεῦν ἔχει ὄρια.

Ὡς τὸσον καθὼς ἠμπορεῖμεν νὰ ὑποθέσωμεν εὐνα ποσὸν ἀπειράκις μεγάλον, ἔτσι ἠμπορεῖμεν νὰ ὑποθέσωμεν εὐνα καὶ ἀπειράκις μικρὸν, καὶ αὐτὸ τότε ονομάζεται ἀπειροσόν. Καθὼς ὅμως ἡ εὐνοία εὐνὸς ποσῶ ἀπείρου πραγματικῶς ὡς πρὸς ἡμᾶς ἄλλο δεῦν εἶναι, ἢ εὐνοία εὐνὸς ποσῶ μεγαλιτέρῳ ἀπὸ ὁποιοῦνδήποτε ἐγνωσμεῖον, ἔπω καὶ ἡ εὐνοία εὐνὸς ἀπειροσῶ ἄλλο δεῦν εἶναι, ἢ εὐνοία εὐνὸς ποσῶ μικροτέρῳ ἀπὸ ὁποιοῦνδήποτε ἐγνωσμεῖον. Καὶ ἐπαύω εἰς τὰ ἀπειρα καὶ ἀπειροσὰ ποσὰ θεωρήματα ποιῆτις λογῆς, σρέφεται ὅλος ὁ ὑπολογισμὸς τῶ ῥοῶν, ἢ ὑπολογισμὸς διαφορικὸς καὶ ὀλοχρικὸς ἢ ὀλοκληρικὸς, τῶ ὁποῖων τῶ εὐρεσιν τῶ χρεωσῆμεν εἰς τὸν Νότον καὶ Λειβνίτιον, οἱ ὁποῖοι ἐχορήγησαν εἰς τῶς Μαθηματικῶς τῶς μεθόδους τῶ νὰ λύεν τὰ πλέον δύσκολα προβλήματα, ὅπως πρότερον ἐνομίζοντο ἀδύατα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Ἀναφορᾶς τῆς Ἐξαρτήσεως.

Αἱ ἀναφοραὶ τῆς Ἐξαρτήσεως περιλαμβάνουσιν, καθὼς εἴπαμεν, καὶ τὰς ἀναφορὰς τῆς αἰτίας, καὶ τῆς ἀποτελέσματος, τῆς συγγενείας καὶ ἐναντιότητος, καὶ τὰς τῆς ὑποχρέσεως.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς Ἀναφορᾶς τῆς Αἰτίας, ἕ τῆς Ἀποτελέσματος.

Οπότεν εἷς φαινόμενον φαίνεται παρηγημένον ἀπὸ ἑνὸς ἄλλο, τὸτο ὀνομάζεται αἴτιον, καὶ ἐκεῖνο ἀποτελεσμα.

Τὸ ἀποτελεσμα, ὅτε γινώσκειται ἀπὸ τῆς ἐνεργείας ἐνὸς αἰτίας, πότε εἶναι ἁμορφωσις ἐνὸς νέου ὄντος, καθὼς ὁ καρπὸς ἀπὸ τοῦ φυτοῦ, καὶ πότε μία ἀπλή τροπολογία (ἀλλοίωσις) εἰς εἷς ὃν ὑπάρχον ἦδη, καθὼς ἀπὸ τὸν αἰθισμόν ἐνὸς σώματος, ἢ κίνησις εἰς εἷς ἄλλο.

§. Α'. Περὶ τῆς Αἰτίας.

Τέσσαρα εἶδη αἰτίων διέσελλον οἱ Σχολαστικοί, τὸ ὑλικόν, τὸ εἰδικόν, τὸ ποιητικόν, καὶ τὸ τελικόν. Ὑλικόν ἐνοῶσαν τῆς ὕλης, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶναι συνεπιδεικνύμενον τὸ ἀποτελεσμα· εἰδικόν τῆς μορφῆς, ὅτε δίδεται εἰς αὐτῆς τῆς ὕλης· ποιητικόν τὸ ἀποκείμενον,

νον, ὅπῃ δίδει εἰς τὴν ὕλῃ τὴν μορφῷ· καὶ τελικὸν τὸ τέλος, ἤτοι τὸν σκοπὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει τὸ ἀποτελεσμα.

Ἄλλοι ἐφόδισαν εἰς αὐτὰ καὶ τὸ ἀφορμητικόν, ἢ ἐξ ἀφορμῆς, τὰ ἔστιν ἐκεῖνο ὅπῃ δίδει ἀφορμῷ εἰς τὸ ποιητικόν, ἵνα νὰ πῶραξῃ τὸ ἀποτελεσμα· καὶ τὸ πῶραδειγματικὸν αἷτιον, ὅ ἔστι τὸ πῶραδειγμα, ὅπῃ ἔχει κἀνὴρας εἰς τὸν νῦν τε πρὸ τῆ νὰ ἐξακολουθήσῃ κἀνὴρα πῶραγμα, ἢ νὰ πῶραξῃ τὸ ἀποτελεσμα.

Ὅ ἔστιν ὁμιλῶντας, φέρει πειν, ἵνα εἴνα ἀνδραίντα ξύλινον ἢ πέτρνον, ὕλικὸν αἷτιον τῆ ἀνδραίντος εἶναι τὸ ξύλον, ἢ ἡ πέτρα. Εἰδικὸν ἢ μορφή, τὸ εἶδος, ὅπῃ ἐδόθη εἰς αὐτόν. Ποιητικὸν ὁ ἀνδραίντοποιός, ὅπῃ τῆ ἔδωκε τὴν μορφῷ. Τελικὸν τὸ τέλος (ὁ σκοπός), ἵνα τὸν ὁποῖον ἔκαμε τὸν ἀνδραίντα. Ἀφορμητικὸν ἢ πῶραξασίς ὅπῃ τὸν ἔκαμεν νὰ τὸν κάμῃ. Παραδειγματικὸν τὸ χεδιόν, ὅπῃ εἶχον εἰς τὸν νῦν τε πρὸ τῆ νὰ ἐπιχειρήῃ τὸ ἔργον.

Ἀπὸ αὐτὰ ὅμως ὅλα τὰ αἷτια εἶναι φανερόν, ὅτι μόνον τὸ ποιητικὸν πῶραπει νὰ ὀνομαθῇ κυρίως αἷτιον· ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὸ μόνον κυρίως καὶ ἀπ' ὀφείας κρέματα ἢ πῶραγωγὴ τῆ ἀποτελέσματος.

Ἄλλα καὶ αὐτὰ τῆ ποιητικῶν γίνονται ἁφοροι ἁφοσολαί, τὰς ὁποίας θέλομεν τὰς ἐκθέσει ὀνταῦθα.

Πρῶτον διαίρενται εἰς πῶρατα καὶ δόπερα. Πρῶτον αἷτιον εἶναι ὁ Θεός, ὁ πῶρατος Δημιουργός ὅλων τῆ πῶραγμάτων, δόπερα εἶναι ὅλα τὰ φυσικὰ αἷτια.

Δόπερον διαίρενται εἰς πῶρασεχῇ καὶ πόρρω. Πῶρασεχὲς αἷτιον λέγεται ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀμέσως πῶραγεται τὸ ἀποτελεσμα. Πόρρω αἷτια λέγονται ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐπὶρρέκν ἐπάνω εἰς τὸ πῶρασεχὲς, καὶ τὸ κάμμεν νὰ πῶραξῃ τὸ ἀποτελεσμα· καὶ ἀπὸ αὐτὰ πάλιν πῶρατον αἷτιον φυσικόν, ἢ πῶρατη ἀρχή, ἢ πῶρατον κινῆν λέγεται ἐκεῖνο, ὅπῃ δίδει τὸν πῶρατον ὀφθισμόν ἢ πῶρασδιωρισμόν εἰς τὰ ἐφεξῆς αἷτια, ἀπὸ τὰ ὁποία κρέματα τὸ ἀποτελεσμα. Ἐἴσω, φέρει πειν, μία

σειρά πλυνθίων (τέβλων), σημύων ἐφεξῆς ὀλίγον ξέμακρὰ τὸ εἶδος ἀπὸ τὸ ἄλλο· αἰσῶς ὠθῶντας τινὰς τὸ εἶδος, πέσεν ὅλα, καὶ τὸ τελευταῖον σκοτώσῃ εἶδος ζαΐφιον, ὅπῃ κακῇ τύχῃ, ἠθέλεν ἄρεθῃ ὑπὸ κάτω, προσεχῆς αἰτία τῆ θανάτου τῆ ζαΐφια· εἶναι τὸ πλυνθίον, ὅπῃ τὸ ἐσκοτώσε· πόρρω αἰτία ὅλα τὰ ἄλλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προήλθεν ἡ πτώσις τῆ τελευταῖα· καὶ πρῶτον πάντων ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔδωκε τὸν ὠθισμὸν εἰς τὸ πρῶτον.

Ἡμεῖς τῆ φυσικῶν ἀποτελεσμάτων τὰ μὴ προσεχῆ αἰτία τὰ γνωρίζομεν ταῖς φερασιότεραις φοραῖς· εἴσοτε γνωρίζομεν κανεὶα καὶ ἀπὸ τὰ πόρρω· τὰ πόρρωτάτω ὅμως, καὶ πρὸ πάντων αἱ πρῶται ἀρχαὶ μὰς εἶναι πάντοτε ἀγνώστα.

Ἀκόμι καὶ αὐτὸς ὁ ὄψος, μετὸν ὁποῖον ἐνεργεῖν εἶδος ἐπαύω εἰς τὸ ἄλλο μὰς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀγνώστος. Κανεὶας, φέρειπειν, δὲν ἠμπόρεσεν ἀκόμι ἕως τώρα νὰ ἐξηγήσῃ σαφῶς πῶς εἶδος σῶμα προξενεῖ τὴν κίνησιν εἰς εἶδος ἄλλο, εἴτε διὰ ὠθισμῶ, εἴτε καὶ δι' ἐλξέως· ἀλλὰ ἡ γνώσις τῆ αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων, ὅπῃ ἔχομεν, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὅλη ὅλη τὸ νὰ ἰξόρωμεν, ὅτι δύο φράγματα διεδέχθησαν εἶδος τὸ ἄλλο, καὶ ἔχεν ἀναμεταξύτης κάποιαν συνιάφειαν, χωρεῖς νὰ ἠμπορέμεν νὰ τὴν ἐρμηνεύσωμεν. (I)

Τεῖ-

(I) Ἀπὸ τῆτο συνάγει ὁ Χέμ (Treatise of human nature Tom. I. pag. 301.), ὅτι ἡ ἀνάγκη μιᾶς αἰτίας διὰ κάθε ἐναρξῆς ὑπαρξέως, δὲν εἶναι τεθεμελιωμένη εἰς κανεὶνα ἐπιχείρημα ἀποδεικτικὸν ἢ ἐποπτικόν, ὅπῃ θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι διὰ τῆς ὑπαρξέως εἶδος ἀποτελέσματος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ ἀναγκαῖα ἡ ὑπαρξῆς μιᾶς αἰτίας, ἢ ὅτι δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπαρξῇ εἶδος ἀποτέλεσμα, χωρεῖς κανεὶαν αἰτίαν. Ὅσον ὅμως διέξοδικός καὶ τεχνικός εἶναι ὁ λόγος, μετὸν ὁποῖον ἐφθασεν εἰς αὐτὸ τὸ παραδέξοπτον συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον ἠθέλεν ἀναφέρε-

Τρίτον, καὶ τὰ προσεχῆ αἰτία διαιρῶνται εἰς ἀρχικά καὶ ὀργανικά· οἷον τὸ ἀνδριάντος ἀρχικὸν αἰτιον εἶναι ὁ ἀνδριαντοποιὸς, καὶ ὀργανικά αἱ γλυφίδες, καὶ τὸ κόπανον.

Τέταρτον, τὰ αἰτία διαιρῶνται καὶ εἰς φυσικά καὶ ἠθικά· τὸ πῦρ ὅπερ καίει μίαν οἰκίαν εἶναι αἰτιον φυσικὸν τῷ ἀφανισμῷ τῆς οἰκίας· ἐκεῖνος ὅπερ ἔβαλε τὴν φωτίαν εἶναι αἰτιον ἠθικόν.

Πέμπτον, τὰ αἰτία ἄλλα εἶναι ὀλοχερῆ (adequate) καὶ ἄλλα μὴ ὀλοχερῆ (inadequate). ὀλοχερῆ μὲν, ὅποταν καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἀρκετὰ νὰ πρῶξεν τὸ ἄποτέλεσμα· καὶ μὴ ὀλοχερῆ, ὅποταν χρειάζονται καὶ συνδρομὴν ἄλλων· εἷας ἀνθρώπος, φέρ' εἰπεῖν, ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὀλοχερὲς αἰτιον τῆς κινήσεως εἰδὸς σώματος δίκου λίθων, καὶ μὴ ὀλοχερὲς τῆς κινήσεως εἰδὸς σώματος μυρίων λίθων.

Ἑκτον, τὰ αἰτία προσέτι εἶναι ἄλλα ἀναγκαῖα, καὶ ἄλλα ἐλεύθερα. Ἀναγκαῖα ὅποταν ἀναγκάζονται ἢ ἀπὸ τῆς ἰδίας τῆς φύσιν, ἢ ἀπὸ ἄλλα, δεῖ νὰ πρῶξεν εἷα ὅποιοιδήποτε ἄποτέλεσμα, χωρὶς νὰ
ἠμ-

τὰς πλέον ἀποδείξιμους ἰδέας, ἐγὼ ἠθέλα ἐρωτήσῃ τὸν κύριον Χέμ, εἰ δὲν ἠμπορῇ νὰ εἶναι ἀποδείξιμη ἀλήθεια τὸ, ὅτι καθὲν πρᾶγμα, ὅπερ ὑπάρχει ἔχει τὴν ὑπαρξίν ἢ ἀπὸ λόγου τῆς ἢ ἀπὸ ἄλλου· τὸ νὰ ἔχη τὴν ὑπαρξίν χωρὶς νὰ τὴν ἔχη μήτε ἀπὸ λόγου τῆς, μήτε ἀπὸ ἄλλου τινος, μὲν φαίνεται τῇ ἀληθείᾳ τὸ ἴδιον ὡς εἰ νὰ τὴν ἔχη καὶ νὰ μὴν τὴν ἔχη, νὰ ὑπάρχη καὶ νὰ μὴν ὑπάρχη εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Λοιπὸν ἀφ' ἑστέῃ τῆτο, ἐπειδὴ ἐκεῖνο, ὅπερ ἀρχίζει νὰ ὑφίσταται εἶναι εἶδον, καὶ τὸ εἶδον δὲν ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν ὑπαρξίν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆ, δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι ἀρέπει ἀναγκαιῶς νὰ ἔχη τὴν ὑπαρξίν ἀπὸ ἄλλου; Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀποδεικτικὸν ἢ ἀνάγκη μίαν αἰτίαν δεῖν καθὲν εἰς ὑπαρξίν ὑπαρξέως; Μὲν ὅλον ὅπερ ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀγνώστος ἢ αἰτία καὶ ὁ ζῶπος, κατὰ τὸν ὅποιον παραγεῖ τὸ ἄποτέλεσμα· ἢ ὑπαρξίν ὁμως μίαν αἰτίαν, ἀφ' ἧς ὑπάρχει τὸ ἄποτέλεσμα, εἶναι ἀφελκτός· καὶ ἄποτέλεσμα, χωρὶς αἰτίαν εἶναι ἀποφανεῶς ἀποπρον.

ἢ μπορῶν νὰ μὴ τὸ ἀδράξεν, ἢ νὰ τὸ ἀδράξεν ἀλλέως· ἐλδύθερα ὁπόταν προσδιορίζονται εἰς τὸ αὐτὸ· ὁ αὐθροπος, ἀδραδείγματος χάριν, εἶναι ἐλδύθερα αἰτία ὅλων τῶν πράξεων, ὅπῃ μὲ συνείδησιν κάμνει· τὰ ὑλικά πράγματα εἶναι ὅλα ἀναγκαῖα· ἐπειδὴ δὲν ἢ μπορῶν νὰ ἐνεργήσῃν ἀλλέως, ἀδρά καθὼς τὰ ἀναγκάζει οἱ νόμοι τῆς Φύσεως.

δ. Β'. Περὶ τῆς Δυνάμει, ἔνεργεία.

Εἰς κάθε αἷτιον πρέπει νὰ διασείλωμεν δύναμιν ἢ ἐνέργειαν· ἡ δύναμις συνίσταται εἰς ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀπαιτεῖται εἰς τὴν ἀδραχθῆν τῆς ἀποτελέσματος, ἢ ἢ ἐνέργεια εἰς τὸ νὰ τὸ ἀδράξῃ πραγματικῶς. Ἐν ὅσῳ τινὰς ἡρεμεῖ, ἔχει τὴν δύναμιν τῆς κινεῖσθαι, δὲν ἔχει ὅμως ἢ τὴν ἐνέργειαν· ὁπόταν πραγματικῶς κινῆται, ἢ δύναμις γίνεται ἐνέργεια.

Οἱ Σχολαστικοὶ ἐδιαίρεσαν τὴν δύναμιν εἰς ἐνεργητικὴν ἢ παθητικὴν· ἐνεργητικὴν ὠνόμαζαν ἐκεῖνον, ὅπῃ ἢ μπορεῖ νὰ ἀδράξῃ εἰς ἀποτελεσμα, καὶ παθητικὴν ἐκεῖνον, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποῖαν ἢ μπορεῖ νὰ ἀδραχθῆν τὸ ἀποτελεσμα· τὸ πῦρ ἀδραδείγματος χάριν, ἔχει τὴν ἐνεργητικὴν δύναμιν νὰ ἀναλύῃ τὸν μόλυβδον, καὶ ὁ μόλυβδος ἔχει τὴν παθητικὴν δύναμιν νὰ λύεται ἀπὸ τὸ πῦρ.

δ. Γ'. Περὶ Δυνατῆς ἔνδυνατῆς, ἔνπερὶ Ἀποτελεσμάτων φυσικῶν ἔνυπερφυσικῶν.

Εκεῖνο ὅπῃ ὀνομάζεται δύναμις, ἢ ἀδυναμία ὡς πρὸς τὴν αἷτιαν, λέγεται δυνατὸν, ἢ ἀδυνατὸν ὡς πρὸς τὸ ἀποτελεσμα· ὅθεν δυνατὸν ὀνομάζεται κάθε πρᾶγμα, ὅπῃ ἢ μπορεῖ νὰ ἐκτελεσθῆν, ἢ ἀδυνατὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἢ μπορεῖ νὰ γῆ.

Τὸ ἀδύνατον διατέλλεται εἰς ἀπόλυτον, καὶ χετικόν. Ἀπολύτως ἀδύνατον εἶναι τὸ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἷς ἓνα πρᾶγμα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Ὅθεν καθὲς τί ὅπερ περιέχει ἀντίφασιν, εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ μεταφυσικῶς ἀδύνατον. Ἐξ ἐναντίας χετικῶς ἀδύνατον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ ἀπὸ μίαν αἰτίαν, ἠμπορεῖ ὁμῶς νὰ προέλθῃ ἀπὸ μίαν ἄλλην.

Τὸ χετικόν ἀδύνατον διατέλλεται εἰς φυσικόν, καὶ ἠθικόν. Φυσικῶς ἀδύνατον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ μετὰ τὰς φυσικὰς δυνάμεις δὲν ἠμπορεῖ νὰ γῆ· καθὼς τὸ νὰ ἀνάκαλέσῃ τινὰς εἰς τὴν ζωὴν εἷς ἓνα ἀποθαρμύον.

Ἐπειδὴ ὁμῶς τὰ ἴδια πρᾶγματα, ὅπερ εἶναι φυσικῶς, τὰ ἔστι καὶ τὰς φυσικὰς δυνάμεις ἀδύνατα, δὲν εἶναι ἀδύνατα καὶ εἰς τὸν ἀνώτατον Δημιουργὸν τῆς φύσεως, ὅποταν δὲν καλύπτειν ἀντίφασιν, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον πῶσιν εἶναι ἀδύνατα καὶ εἰς τὸν Θεόν· τὸ φυσικόν ἀδύνατον εἶναι μόνον χετικόν, καὶ ὄχι ἀπόλυτον.

Καὶ ἐπεὶ δὲν προκύπτει ἡ διαίρεσις τῆς ἀποτελεσμάτων εἰς φυσικὰ, καὶ ὑπερφυσικὰ. Φυσικὰ εἶναι ἐκεῖνα, ὅπερ προέρχονται ἀπὸ τὰς φυσικὰς δυνάμεις· καθὼς τὸ νὰ προξενήσῃ τινὰς μετὰ τὰ ἀναγκαῖα ἰατρικὰ τὴν ἴασιν εἰς εἷς ἓνα ἄδενῆ· καὶ ὑπερφυσικὰ, ἢ θαύματα ἐκεῖνα, ὅπερ προέρχονται ἀπὸ μίαν δυνάμιν ἀνωτέραν τῆς φύσεως, ὅ ἔστιν ἀπὸ τὸν Θεόν, καθὼς τὸ νὰ δώσῃ τὴν ζωὴν εἰς εἷς ἓνα νεκρὸν.

Τὸ ἠθικόν ἀδύνατον ἄλλο καθ' αὐτὸ δὲν σημαίνει πρὸς μίαν μεγαλωτάτην δυσκολίαν· καὶ ἠθικῶς ἀδύνατον λέγεται ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν εἶναι ἀδύνατον μὴτε μεταφυσικῶς, μὴτε φυσικῶς, εἶναι ὁμῶς δυσκολώτατον νὰ γῆ. ἠθικῶς ἀδύνατον θέλει λεχθῆ, φέρει πείν, τὸ νὰ ἀπεράσῃ τινὰς χωρὶς κίνδυνον κολυμβῶντας εἷς ἓνα ποταμὸν ὀρμητικώτατον, ὅποταν εἶναι πλημμυρισμῶς, μὲ ὅλον ὅπερ εἰς τὰς δὲν φαίνεται κανεὶς ἀδύνατον μὴτε μεταφυσικῶς, μὴτε φυσικῶς.

Δ. Δ'. Περί Α'ραγκαίς, ἔ Ε'ρδεχομεύς.

Από τῆς σύννοιαν τῆς ἀδυνατίης προέρχεται ἡ ἀντιθέσεως ἐκείνη τῆς ἀναγκαίης· ἵνα τί ἀναγκαῖον ὀνομάζεται ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλῶς, ἢ τῆς ὁποίης τὸ ἐναντίον εἶναι ἀδύνατον.

Ὅθεν καὶ τὸ ἀναγκαῖον διαιρεῖται καὶ αὐτὸ εἰς μεταφυσικόν, φυσικόν, καὶ ἠθικόν. Μεταφυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο, τῆς ὁποίης τὸ ἐναντίον εἶναι μεταφυσικῶς ἀδύνατον· μεταφυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι, φέρειπειν, ὅπῃ εἶνα πῶραγμα νὰ εἶναι, ἢ νὰ μὴ εἶναι, ὡς αὐτὸ ὅπῃ δὲν ἢμπορῇ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Φυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ καὶ τῆς νόμου τῆς φύσεως, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ· φυσικῶς ἀναγκαῖον εἶναι, ὡς ἀδείματος χάριν, μία πέτρα ἀφαιμένη κατ' ἐαυτῆν ἐλθεῖν, νὰ πέσῃ πρὸς τὴν γῆν. ἠθικῶς ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, ἀφ' ἧς πεθερ αἱ δοδεῖσαι περιστάσεις, εἶναι ἠθικῶς ἀδύνατον νὰ μὴ συμβῇ· ἠθικῶς, φέρειπειν, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ πνιγῇ εἶνας ἀνδρῶπος, ὅπῃ ριφοκινδιωεῖ νὰ ἀπεράσῃ πλέωντας εἶνας ποταμὸν πλημμυρισμῆον καὶ ὄρμητικώτατον.

Ἐκεῖνο ὅμως ὅπῃ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον, ὅσον ἐκεῖνο ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ γῆ, καὶ νὰ μὴ γῆ, λέγεται ἐνδεχόμενον.

Δ. Ε'. Περί Λόγου ἀποχῶμτος, ἔ περὶ τῆς, ἢς ἔκ ἀφ' ἧς Θεσεως.

Κάθε πῶραγμα, ὅπῃ ὑφίσταται εἰς τὴν φύσιν, ἔχει εἶνας κάποιον λόγον, ἵνα πῆν ὁποῖον ὑφίσταται. Τῆσιν οἱ Λεῖβριτικῶσι τὸν ὀνομάζον λόγον ἀποχῶμτα·

τα· τὸν ὁποῖον ὁμοίς τὸν ἐκακομεταχειρίδισαν πάρε
πολλά (1).

Εἰς ᾧδραγωγίῳ εἰδός ἄποτελέσματος πολλάνικς εἶ-
ναι ἀναγκαία μία ποιά ἔχᾳθῶσις, χωεἰς τὴν ὁποίαν
δεν ἤμπορεῖ νὰ ποροῖλθῃ τὸ ἄποτέλεσμα. Αὐτὴν οἱ
Σχολαστικοὶ τὴν λέγαν θέσιν ἢς ἐκ ἀνδ.

Διὰ νὰ ἔχη, φέρ εἶπειν, τινὰς ὄφιν ἔχᾳκεχειμῶν
εἰδός ἀντικειμῶν, εἶναι ἀναγκαῖον ὅπῃ τὸ ἀντικείμε-
νον αὐτὸ νὰ εἶναι πεφωτισμῶν ὅσον πορέπει, ἢ ἄπο-
σασῖς νὰ εἶναι ὅση χρειάζεται, κῆ τὸ ὄργανον τῆς ὀ-
ράσεως νὰ εἶναι ὑγιές, κῆ καλῶς ἔχᾳτεθειμῶν.

§. 5'.

(1) Ο Λεἰβνίτιος, παραδείγματος χάειν, ἄπο τῆτὴν τὴν ἀρ-
χίῳ περηγαγε τὸ πεπλατμῶν σύστημα τῆς Ὀπτιμισμῆς, τῆς ἔσι
τῆς καλλισιμῆς, κῆ τῆς ἀδᾳκείτων. Ἀπο τῆς ἀπειρης διωχτῆς κό-
σμης (ἐλέγῃ), ὅπῃ εἶναι εἰς τὴν ιδέαν τῆς Θεἰς, εἰδός μόνος
ἤμπορεῖ νὰ ὑπάρχη, κῆ πορέπει ἀναγκαῖως νὰ εἶναι εἰδός ἄποχρῶν
λόγος, ὁ ὁποῖος ἐκαμῆ τὸν Θεὸν νὰ κτίσῃ πείροότερον τὸν εἰδός ἀ-
πο τῆς πολλῆς, παρὰ τὸν ἄλλον. Οὕτως ὁ ἄποχρῶν λόγος δεν
ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο, παρὰ ὁ ἀνώτερος βαθμὸς τῆς τελειό-
λτος, ὅπῃ ἔχει ὁ εἰδός πορος τὸν ἄλλον. Καὶ ἄπο τῆτο συνά-
γει, ὅτι ὁ παρῶν κόσμος εἶναι ποραγματικῶς καὶ ἀναγκαῖως ὁ
τελειότερος ἄπο ὅλῃς τῆς διωχτῆς κόσμης. Παρομοίως διᾳχρειῖ-
ται, ὅτι δεν ἤμπορεῖν μῆτε δύο ἄτομα ὑλῆς νὰ εἶναι εἰδός ὁ-
μῖα· ἐπειδὴ εἰς μίαν τέποιαν πείεσῃν ἠδᾳελαν εἶναι ἀδᾳκείτα
τὸ εἰδός ἄπο τὸ ἄλλο, κῆ δεν ἠδᾳελαν εἶναι ἄποχρῶν λόγος ἔχᾳ τι
νὰ μῖῳ ὑφίστανται δύο, παρὰ εἰδός μόνον. Ἡ ἀνυπαρξία αὐτῆς
τῆς δόξης θέλει δεἷχθῆ εἰς τὴν Κοσμολογίαν. Παραπρέεται ὡς τό-
σον ὅτι αὐτὸς συγγείει δύο ποραγματα πάντῃ ἔχᾳφορα καδᾳ εαυτῆ·
τῆτ ἔσι τὸ νὰ εἶναι εἰδός λόγος ἄποχρῶν, κῆ τὸ νὰ τὸν καταλαμ-
βάνωμῃ ἡμῆς, ὡς αἰ νὰ μῖῳ ἤμπορεῖσε τᾳχα νὰ εἶναι ἄποχρῶν
λόγος, χωεἰς νὰ τὸν καταλαμβάνωμῃ ἡμῆς.

§. Γ'. Περὶ τῆς Μυδουός, ἔπειτα τῆς Παρξέως,
περὶ Παραγωγῆς, ἔπειτα Κτίσεως.

Τὸ μυδουὸν καὶ ἡ ὑπαρξίς εἶναι δύο ἐννοιαὶ ἐκ δὲ
μέτρως ἐναντίαι. Ἐὰν τί ἐκεῖνο ὅπως ὑπάρχει, εἶναι
ἔξω τῆς μυδουός, καὶ μυδουὸν εἶναι ἐκεῖνο ὅπως δὲ ὑφί-
σταται.

Ἀπὸ αὐτῶν τῶν δύο ἐννοίας παρῶτα ὑποκίπεται ἡ
τῆς ὑπαρξέως, ἐπειδὴ καθε αἰδέημα μᾶς εἰδοποιεῖ
περὶ τῆς ὑπαρξέως τῆς ἑαυτοῦ μας, καὶ ὅποταν ἀρχί-
ζωμεν νὰ γνωρίζωμεν τὰ ῥηωπεικὰ ἀντικείμενα, κα-
θε αἰδέημα καὶ ἀντίληψις μᾶς εἰδοποιεῖ καὶ περὶ τῆς
ὑπαρξέως τῶν τῶν ῥηωπεικῶν ἀντικειμένων. Ἀνί-
σως ὁμοῦς εἶνα βρέφος ἰδὴ μίαν κέπαν γεμάτῳ γά-
λα, καὶ ἔπειτα τῳ ἰδὴ κενῳ (ἀδειαν), θέλει σο-
χαδῆ τῳ ἁφοραῶν, ὅπως εἶναι μεταξύ εἰς τὸ νὰ εἶ-
ναι τί μέσα εἰς τῳ κέπαν, καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ εἶ-
ναι τίποτες, καὶ ἔπειτα αὐτῳ τῳ σέρησι τῆς παρῶμα-
τος θέλει ἀρχίσει νὰ χηματίζη τῳ ἐννοιαὶ τῆς μυ-
δουός, τῳ ὁποιαὶ μὴ ταῦτα θέλει τῳ ἐκτείνῃ εἰς
κάθε ἄλλῳ ὁποιαυδήποτε σέρησι ὑπαρξέως.

Τὸ νὰ ᾤραχθῆ εἶνα παρῶμα ἔπειτα τὸ μυδουὸν, λέ-
γεται κτίσις, ἡ ὁποία εἶναι ἰδίον τῆς Θεοῦ μόνου καὶ
τὸ νὰ τὸ κάμη, ἢ νὰ τὸ παράξη ἔπειτα κένουα παρῶμα
παρῶμαρχον, λέγεται ἁμορφωσις.

§. Ζ'. Περὶ Τελῶν, ἔπειτα Μέσων.

Οποιος κάμη κένουα παρῶμα με σιωείδησι,
παρῶμα νὰ τὸ κάμη ἁ καποιον τέλος, καὶ τὸ τέλος
ἢ ὁ σκοπὸς ὅπως ἔχει, εἶναι ὡς ὅτι τὸ πλείστον τὸ
κινεῖν, ὅπως τὸν κάμη νὰ ἐνεργῆ. Ὅσον τὸ τελικὸν
αἰτίον, ὡς παρῶμα νὰ ὀνομαδῆ αἰτίον, παρῶμα νὰ λέ-
γεται

γεται τέτοιον περιεγότερον ὡς πρὸς τὸ πρῶτον αἰ-
τιον, παρὰ ὡς πρὸς τὸ ἀποτελεσμα.

Ἄν τὸ τέλος, ἢ ὁ σκοπὸς μίας πράξεως δὲν εἴ-
ναι εἷα, ἀλλὰ ποικίλᾳ, τὸ πρῶτον ἄπο αὐτὰ ὀνομά-
ζεται πρῶτον, καὶ τὰ ἄλλα δευτέρω· καὶ ὅλα ἐ-
κεῖνα, ὅπᾳ μεταχειρίζεται τινὰς δεῖνὰ ἐπιτύχη τὸν
προκειμένον σκοπὸν, ὀνομάζονται μέσα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Α' μαφορῶν τῆς Συγγείας, καὶ
τῆς Ε' μαρτιότητος.

Επισημασθήσεται καὶ ἄπο τῆς Σχολαστικῆς, ὅτι μερικαὶ
εἰσὶν ἔλκονται ἀμοιβαίως ἢ μία ἄπο τῆς ἄλλης,
καθὼς ἡ σίδηρος, καὶ ἡ μα-
γνητις· ἀλλὰ ὡς καὶ φέρον ἢ μία τῆς ἄλλης·
καθὼς τὸ λάδι καὶ τὸ νερόν.

Ἡ ἰδιότης τῆς πρῶτης ὀνομάσθησεν ἄπο αὐτῆς συμ-
πάθεια, καὶ ἡ τῆς δευτέρας, ἀντιπάθεια.

Εὐνόμισαν ὅτι ὄρισαν προσέτι καὶ μίαν ἄλλην ποιό-
τητα εἰς τὰ σώματα, τῆς ἐστὶν ἐκεῖνο ὅπᾳ δύο ἐναν-
τία ἐπιτείναν ἀμοιβαίως εἷα τὸ ἄλλο, τῆς ὅποιαν
ὑποδεξιμῶν ποιότητα τῆς ὀνομάζων ἀντιθεσί-
σιν.

Με αὐτὰ τὰ τρία ὀνόματα ἐξηγήσασιν τὰ περὶ τῆς
φυσικῆς ἀποτελέσματα καὶ φαινόμενα, χωρὶς τὰ
ζαλιζονται δεῖνὰ καὶ ζῆτον ἄλλης, τῆς ἐστὶ τῆς ἀληθι-
νῆς αἰτίας.

Ἀλλὰ πρῶτον μὲν αὐτῆ ἢ τελειότης εἶναι
πάντη πεπλασμένη, καὶ καθαρὸν γένημα φαντασίας·
ἐπειδὴ δύο πράγματα ἐναντία, ἀντὶ τὰ λαμβάναν
περὶ τῆς δευτέρας δυνάμειν δεῖν τῆς ἐναντίας ἐνεργείας, ἀ-
δυνατῶν μάλιστα καὶ φθείρονται. Διὰ τὴν ἢ τίτανος

(ἄσβεσος) (ᾧδᾶδειγμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὄψις κείζονται ᾧδᾶσώτερον) ζεσαίνεται εἰς τὸ ψυχρὸν νερόν, τῆτο δὲν προέρχεται ἀπὸ τῆς ψυχρότητα τῆ νερῶ, ἐπειδὴ τὸ ἴδιον, καὶ μάλις αᾧδᾶσώτερον ἀκαλυφθεὶ καὶ ὀπόταν ἢ ἄσβεσος ρίχεται εἰς ζεσὸν νερόν· ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τῆς ἀνάξισιν, ὅπῃ τὸ νερόν προξενεὶ εἰς τῆς ἄσβεσον, καὶ ἀπὸ τῆς ξεφυλάκωσιν, ὅτῃ νὰ εἰπῶ ἐτῆ, καὶ ἀπολύξωσιν, ὅπῃ προξενεὶ εἰς αὐτῆς τῆς πυρῶων μορίων, ἢ ἐκείνης τῆς οποιασδήποτε ἔσῆας, ἀπὸ τῆς ὁποῖαν ᾧδᾶγεται ἢ θερμότης.

Δόξῃτερον οἱ Σχολαστικοὶ ἐθεωρῶσαν αὐτῆς τῆς ποιότητος ὡς παράγματα προσωπευκότα εἰς τὰ σώματα, καὶ παρόμοια ἔσῃον τινὰ, μετὸν ἔρωτα καὶ τὸ μίσσος, ὅπῃ εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἀπενόμεντες μετὸν τῆτον τῆτον ἔσῃον εἰς ὑλικά παράγματα ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἴδιον ᾧδᾶ εἰς μίαν ἀρχὴν αἰδητικῆν.

Οἱ Καρτεσιανοὶ ὅτῃ νὰ καταπολεμήσῃαν αὐτῆς τῆς ἀποπὸν δόξαν, ἔπῃσαν εἰς τὸ ἐναντίον ἀκρον, ὅχι μόνον ἀπορρίπτοντες τῆς εἰρημῆας ποιότητος, καθῶς τῆς ἐξελάμβανον οἱ Σχολαστικοὶ, ἀλλὰ ἀποκλείοντες τῆς μετῃλειότητα, καὶ ὅτῃ τεινόμενοι, ὅτι αἱ κινήσεις γίνονται εἰς τῆς φύσιν ὅλαι ἀπὸ ἑνᾶ ἀληθινὸν ὠθισμὸν ἑνὸς παράγματος ἐπαῶ εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ὅπῃ αὐτὸς ὁ ὠθισμὸς δὲν βλέπεται, ἡγῃᾶται ἀπὸ τῆς ἀόρατον ὑλικῆς ἐνέργειας μιᾶς λεπτοτάτης ὑλης, ὅτῃ κεχυμῆς εἰς ὅλον τὸ πᾶν.

Μετὸν δὲν ἔκαμαν ἄλλο, ᾧδᾶ εἰς μίαν φαντασίῃ δόξαν ἀπεισῃῃαγον μίαν ὑπόθεσιν παρομοίως φαντασίῃ, μετὸν νὰ μὴ ἡμπορέσῃαν καὶ αὐτοὶ νὰ δῶσαν καμμίαν ἀποδείξῃ τῆς λεπτοτάτης ὑλης τῆς.

Οἱ Νότων, ὡς σοφώτερος ἀπὸ αὐτῆς, ἐπῃδᾶτήρησαν, ὅτι ἢ ἔλξῃ, καὶ ἢ ὠθῃσις κυριότατον ἀληθινὰ εἰς ὅλλῃ τῆς φύσιν, καὶ δῆρῃσκονται ὅχι μόνον ἀνάμεσα εἰς τὰ μικρὰ καὶ πλῃσιόν ἀλλήλων μόρια τῆς ὑλης, ἀλλὰ ἀκόμι καὶ εἰς τὰ μεγαλώτατα καὶ πορρωτάτω ἄχθῃ τῆς ἔρῃων σωμάτων, ἀπὸ τῆς ὁποῖον ἐσυμπέρασαν ὅτι.

τὸ πᾶν δὲν ἴσχυται τινὰς νὰ τὸ ἀρνηθῆ, αὐτὴ ὁμῶς νὰ ἀποπέμψῃ τὴν αἰτίαν εἰς μίαν ἰδιότητα προσπεφυκῆσαν εἰς τὴν ἰδίαν ὕλην, καθὼς ὑπέθεταν οἱ Σχολαστικοὶ τὴν συμπάθειαν καὶ ἀντιπάθειαν, ὡμολόγησαν ὅτι ἡ αἰτία ἦν τελείως ἀγνωστος.

Ὡς πρὸς τὸ πᾶν ὁμῶς εἶδεν ὅτι ἀπὸ αὐτῆς τῆς καθόλου ἔλθῃ κρέματα πρῶτον ἢ ὅλην τῆν γήινων σωμάτων, τὰ ἔστιν ἡ ἀπεισις, ὅπῃ αὐτὰ ἔχον πρὸς τὸ κεντρὸν τῆς γῆς, τῆς ὁποίας τῆς νόμου τῆς ἀνεκάλυψε καὶ τῆς ἀπέδειξεν ὁ Γαλιλαῖος.

Δεύτερον ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἰδίας ἔλθῃ εἶπεν ὅτι κρέμονται αἱ κινήσεις τῆς ἕρανίων σωμάτων, ὃ ὅστις ἐγνώρισεν ὅτι ἡ Σελήνη βαρύνει πρὸς τὴν Γῆν πρὸς τὸν Δία, καὶ Κρόνον βαρύνει οἱ δορυφόροι τῆς, καὶ πρὸς τὸν Ἡλίον ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ ἰδία Γῆ, ὁ Ἄρης, ὁ Ζῆς, ὁ Κρόνος, καὶ ὅλοι οἱ Κομήται, παρομοίως καθὼς τὰ γήινα σώματα βαρύνει πρὸς τὴν γῆν, τὰ ἔστι μετὰ ἐκείνου τὸν σταθερὸν νόμον, καθ' ὃν τὸ μεγαλύτερον σῶμα ἔλκει πρὸς τὸ ἴσον καὶ τὸ μικρότερον, μετὰ τὴν ἰσχυρότερην δύναμιν, ὅσα μεγαλύτερος εἶναι ὁ ὄγκος ἐκείνου, καὶ ὅσον μικρότερον εἶναι τὸ τετραγώνον τῆς ἀποστάσεως τῆς τῆς δούτερος, ἢ καθὼς λέγουσιν οἱ Μαθηματικοὶ μετὰ λόγον ἀπλῆν καὶ ὀρθὸν τῆς ὄγκων, καὶ διπλασίονα καὶ ἀντιπεπενθόπου τῆς ἀποστάσεων (1).

Ἀπὸ αὐτῆς τῆς βαρύνει τῆς δούτερος πλανητῆς πρὸς τῆς πρῶτης, καὶ τῆς πρῶτης πρὸς τὸν Ἡλίον, (τὴν ὁποίαν ὠνόμασε δύναμιν κεντρὸν) ὡμολόγησε μετὰ τῆς δύναμιν τῆς ῥίψεως, ὅπῃ ὅλοι ἔλαβον εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅσα τῆς ὁποίας αὐτὸν δὲν εἴλοντο ἀπὸ τῆς ἀλλῆς, ἠθέλαν φύγει κατ' ἀφείσαν γραμμῆν

(1) Ὅλων τῶν ἐκμάχου μίαν μικρὴν σημείωσιν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμημ. Δ'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Γ').

μὴ δὲ τῆς ἐφαπτομένης τῆς ἀμοιβαίων ἑσυχίων τῆς
(τὴν ὅποιαν δυνάμιν τὴν ἀνόμασε κενόφυγα),
εἶδεν ὅτι ἄνωγται ἐκείνη ἢ συνώδετος κίνησις, δὲ τῆς
ὁποίας οἱ δολιτερόντες πλανῆται κάμνεν κανονικῶς
τὰς πηλοδύς τῆς πηλὲς τῆς πρῶτῶν, καὶ οἱ πρῶ-
τῶν τῶν πηλὲς τὸν Ἡλίον, μετὰ τὸν ἴδιον ἕσπον ὅτῃ
κινεῖται τριγύρω εἰς εἷα δοθεὶν σημεῖον μία σφαί-
ρα, ἢ ὅποια ἠθέλῃ ἐλκεται πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖον,
καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἠθέλῃ ἀφῆται ἀπὸ μίαν δύ-
νάμιν ῥίψῃς, δὲ νὰ φύγη δὲ τῆς ἐφαπτομένης.

Καὶ εἶρηκε τόσον συμφωνον μετὰ τὰς πηλοδύσεις
καὶ μετὰ τὸ πρᾶγμα τὸν συνώδετον τῆς τῆς δὲ δύ-
νάμειν, ὅτῃ ἠμπόρεσε νὰ καταστήσῃ τῆς κανόνας,
μετὰ τῆς ὁποίας νὰ λογαριάσῃ ἀπὸ εἷα χρόνον εἰς
ἄλλον, καὶ μάλιστα πολλὰς χρόνους καὶ συνεχίαν, εἰς
ποῖον μέρος τῆς ἡμέρας τὴν ταύτην ἡμέραν, τὴν ταύτην
ἡμέραν, τὸ ταύτην λεπτὸν πρᾶγμα νὰ διεύκλινται κατὰ
πλανῆτης, καὶ πότε πρᾶγμα νὰ εἶναι εἰς συνώδετον, καὶ
πότε εἰς ἀντίθετον θέσει πρὸς ἀλλήλους, καὶ μίτε αὐ-
τοὶ οἱ πλανῆται ἀπεπονήθῃσαν νὰ ὑπάκουσαν εἰς τῆς
λογαριασμούς τῃς.

Εἶδε προσέτι ὅτι ἡ ἔλξις, ὅτῃ ἀνεχάλυψεν ἀνά-
μεσα εἰς τὰ μεγάλα σώματα, ὑφίσταται πᾶς πηλο-
σότῃρον, καὶ πᾶς ὀλιγώτερον, καὶ εἰς τὰ μικρότατα μό-
ρια τῆς ὑλης· καὶ αὐτὴ ἢ μεγαλιτέρα ἢ μικροτέρα ἔλ-
ξις, ὅτῃ ἔχει μία εἷα πρὸς ἄλλῃν, ἢ ὅποια λέ-
γεται ἔλξις ἀρετῆς, ἢ συγγῆεια, εἶναι ἐκείνη, τὴν
ὅποیان μεταχειρίζονται πῶρα οἱ Χυμικοὶ δὲ νὰ ἀ-
ναλύσῃ τὰ συνώδετα σώματα, ὅτῃ νὰ ξεχωρίζῃ τὰ
μέρη τῆς, καὶ νὰ βλέπῃ τὰ συστατικά τῆς σοιχεῖα. Οὕ-
τως ἀνίσως εἰς εἷα κομμάτι χρυσῆς μεμιγμῆς μετὰ
χάλκωμα, θέλη τινὰς νὰ ἰδῇ πόσον χρυσάφι καθαρὸν
εἶναι, καὶ πόσον χάλκωμα, φθάσει νὰ βάλλῃ τὸν
χρυσὸν εἰς ὄξυ νίτρου, ἢ πνεῦμα νίτρου· ἐπειδὴ τὸ
χάλκωμα μετὰ τὸ νὰ ἔχη μεγαλιτέραν ἔλξιν, ἢ συγ-
γῆειαν μετὰ τὸ ὄξυ τῆς νίτρου, πᾶς μετὰ τὸν χρυσόν,
δέ-

θέλει ξεκολλήσῃ ἀπὸ αὐτὸ ἵνα νῶσθῃ μὲ τὸ εἰρημνιον ὄξυ, καὶ τὸ χυτάφι, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει μετὰ (τὸ ὄξυ) συγγράμματα, θέλει μείνῃ ξεχωριστόν.

Καθὼς ὅμως πολλαὶ εἴδη φαίνονται νὰ ἔλθῃ ἀμοιβαίως ἢ μία τὴν ἄλλω, ἔτσι καὶ πολλαὶ φαίνονται ὅτι ἀπῶθενται ἢ μία τὴν ἄλλω, τὸ ὁποῖον μετὰ ὀνομάζεται ὠθησις, ἢ ἐναντιότης.

Τὸ ὅμως δὲν εἶναι ἴσως ἄλλο, ἀλλὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μεγαλιτέρας ἑλξεως, ὅπως τὰ ὁμογενῆ μέρη τῆς τοιαύτων εἰσῶν ἔχῃ ἀναμεταξύτως, ἀλλὰ μὲ ἄλλα. Τὸ νερόν, φέρ' εἰπεῖν, δὲν θέλει νὰ νῶσθῃ μὲ τὸ λάδι, ἐπειδὴ τὰ μόρια τῶ νερῶ ἔχοντας περισσότερην ἑλξιν ἀναμεταξύτως, παρὰ μὲ τὰ τῶ ἐλαίῳ, θέλῃ νὰ κρατῶνται πλησίον εἰς ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ τὸ ἴδιον κἀμνώντας καὶ τὰ μόρια τῶ ἐλαίῳ, τὰ δύο αὐτὰ ὑγρὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ξεχωρίζονται.

Οἱ Καρτεσιανοὶ μὲν δὲχαιστέμφοι ὅπως ἢ ἑλξίς τῶ Νότονος νὰ ἀναίρεσθῃ τὰς δυνάεις τῆς λεπτῆς ὕλης, μὲ τὰς ὁποίας ὁ Καρτέσιος ἐχημάτισε τὸ σύστημα τῶ Παντός, ἀντιπροβόλλων εἰς τὸν Νότονον ὅτι αὐτὸς ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν Φιλοσοφίαν τὰς κερυμμένας ποιότητας τῶ Σχολαστικῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχαν ἤδη ἐξοριθῆναι τελείως ἀπὸ αὐτῶν. Αὐτὸς ὅμως ὡς σοφὸς ὅπως ἦτον, ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἐθεωρῆσε τὴν ἑλξιν ὡς μίαν ἰδιότητα ἀποσπεφυκυῖαν εἰς τὰ μέρη τῆς ὕλης, καθὼς ὑπέθετον οἱ Σχολαστικοὶ τὴν συμπάθειαν, ἀλλὰ ἐθεωρῆσε μόνον τὰ ἀποτελέσματα, τῶ ὁποίων ἢ παρατήρησις καὶ ἢ πείρα δὲν τὸν ἐπέφερον νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὁμολογῶντας εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὅτι ἀγνοῦσεν, ἀν' αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα ἀποβῶντα ἀπὸ μίαν ἀληθινὴν ῥοπήν ἢ ἑλξιν, ὅπως ἔχῃ τὰ σώματα ἀναμεταξύτως, ἢ ἀπὸ τῶν ὠθησιν κἀμνίας ἀοράτης ὕλης, ἢ ἀπὸ κἀμνίαν ἄλλω αἰτίαν. Ὅθεν ἢ συγγράμματα, ἢ ἑλξίς, καὶ ἢ ἐναντιότης, ἢ ὠθησις τῶ σωμάτων ἐν ὅσῳ μῦθε ἀγνοῦσος ἢ αἰτία τῆς, δὲν ἢμπο-

ρῶν νὰ θεωρηθῶν ὡς μία φυσικὴ ποιότης ἐμπεφυκῆα εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ ὡς μία ἀπλὴ ἀναφορά.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Α' ραφορῶν τῆς Ὑποχρεώσεως,
καὶ τῆς ἠθικῆς Ἐξαρτήσεως.

Ανίσως ὁ ἀνθρώπος ἐζῆσε πᾶντὴ κεχωρισμένος ἀπὸ τῆς ἄλλης, καὶ παρητημένος καθ' ἑαυτὸν, ἀλλῶ ἠθικῶς ἐξάρτησιν καὶ ἀλλῶ ὑποχρεώσιν ἢ θελον ἔχει, ὡσαύτως πρὸς τὸν ὑπέρτατον Δημιουργὸν τῆς ὑπάρξεώς τε.

Ἐπειδὴ ὅμως ζῆ εἰς κοινωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκαλέσθη ἀπὸ τῆς ἰδίας φύσιν, καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Γ'), ἔχει μὲ ὅλας τῆς ἄλλης μίαν ἀμοιβαίαν ἐξάρτησιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας παράγονται τὰ δικαιώματα, καὶ τὰ χρεῖ τε.

Αὐτὰ ἄλλα φησύνονται ἀπὸ τῆς ἰδίας φύσιν, καὶ λέγονται φυσικά, καὶ ἄλλα ἀπὸ τῆς ἀμοιβαίας συνθήκης, καὶ ἀπὸ τὰ καθεστῶτα, καὶ ὀνομάζονται ἢ καθεστῶτων, ἢ τῆς συνθήκης.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ διαιρῶνται εἰς θετικά, καὶ ἀποφατικά. Θετικά χρεῖ λέγονται ἐκεῖνα, ὅπῃ προξέπεν πῦν ἀνθρώπον νὰ κάμῃ σ' αὐτὸ πρᾶγμα, καὶ ἀποφατικά ἐκεῖνα, ὅπῃ τὸν ἀποξέπεν νὰ τὸ κάμῃ.

Κάθε ἀνθρώπος ἐκ φύσεως ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν σωτηρίσιν τε, καὶ εἰς τὸ καλῶς ἔχειν, καὶ ἐπομῶς ἔχει δικαίωμα, ὅπῃ νὰ μὴ τὸν βλάπτῃ κανένας ἄλλος.

Καθὼς καθε σ' αὐτὸ αἰδάνεται τὸ το δικαίωμα ὡς πρὸς τὸν ἑαυτὸν τε, ἔτι κάμνωντας χρεῖσιν τε ὀρθῶ λόγῳ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴ γνωρίσῃ ὅτι σ' αὐτὸν παρόμοιον δικαίωμα ἀρέπει νὰ τὸ ἔχῃ καὶ οἱ ἄλλοι.

Λοιπὸν καθὼς αὐτὸς ἠμπορεῖ δικαίως νὰ ποροεῖ-
νῆται ὅπῃ νὰ μὴ τὸν βλάψῃ τινὰς, ἔτω χρεώσῃ
νὰ μὴ βλάπτῃ ἄλλον.

Τῆτο τὸ δικαίωμα, καὶ τῆτο τὸ χρέος ὀνομάζεται
φυσικόν· ὅχι ὅτι εἶναι ἐπιτετυπωμένον καὶ ἐγκο-
λαμμένον εἰς τὴν ψυχὴν ὑπὸ τὴν φύσιν, καθὼς
μεικτοὶ ἀλόγως υποθέτουν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡγνῆται ὑπὸ
τὴν ἰδίαν σύστασιν τῶ ἀνθρώπου, καὶ καθ' ὅτι μόνος
ὁ φυσικὸς λόγος τὸ φανερῶνει διπλοῦς εἰς καθὲ ἐνα.

Λοιπὸν ἡ ἕξις τῶ νὰ ἀφίγη τινὰς καθὲ ἐνα νὰ ἀ-
πολαμβῶν καθ' ἡσυχίαν καὶ ἐλευθέρως τὰ δικαίωμα-
τά τῶ, εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται δικαιοσύνη· καὶ
καθὲ ὄχλησις (πείραξις), ὅπῃ γίνεται εἰς ἄλλον,
λέγεται ἀδικία.

Ἐξω ὅμως ὑπὸ τὸ νομοθετικὸν χρέος τὸ νὰ μὴ
κἀμνῶν εἰς ἄλλας κἀμνίαν ἀδικίαν, ἡ Φύσις μᾶς
βάνει καὶ τὸ θετικὸν χρέος, τὸ νὰ ὠφελεθῶν ἄλλας,
ὅποταν ἠμπορεθῶν, χωρὶς ἐνόχλησιν, καὶ ζημίαν-
μας, μάλιστα δὲ καὶ με ἐνόχλησίν μας τελάχιστον εἰς τὰς
δεινότερας περιπτώσεις.

Ἡ Φύσις μᾶς ἐκἀμὲ ποίησας, ὅπῃ ἡ ἕξις τῶ κα-
κῶν τῶ ἄλλων δὲ τὴν συναφείαν τῶ ἰδεῶν, νὰ μὴ
λείπῃ νὰ μᾶς ἀνακαλῆ τὴν καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον
ἡγάγετο μνήμην τῶ κακῶν, ὅπῃ ἐδοκιμάσαμεν
ἡμεῖς οἱ ἴδιοι· αὐτὴ ἡ μνήμη μᾶς κἀμνει νὰ ἐμβαι-
νωθῶν οἰκοδοῦν, καὶ χερόν χωρὶς νὰ τὸ αἰδανώμεθα
εἰς τὴν κατάστασιν, καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τῶ πά-
χοντος υποκειμένου, νὰ συμπάχωμεν, νὰ παχιζώμεν
νὰ τὸν πῶχμονθῶσῶμεν, δὲ νὰ πῶχμονθῶσῶμεν ἐν
ταύτῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν μας. Τῆτο ὅπῃ ὀνομάζεται αἰ-
θνησις συμπαθείας, καὶ εἶναι δεδομένον ὑπὸ τὴν Φύ-
σιν εἰς ὅλας, εἶναι ὡς αὐ μίᾳ ὑποθήκῃ τῆς ἰδίας
Φύσεως, ὅτι χρεώσῶμεν νὰ δίδωμεν βοήθειαν εἰς
τὰς ὁμοίους μας ὅταν πάχων.

Λοιπὸν ὅποιοι δὲν ὑπακῶν εἰς τὴν αἰθνησιν τῆς
συμπαθείας ὀνομάζεται ἀπάθρωνος· ἐπειδὴ ἐναν-

τιόνεται εἰς τὴν φύσιν τῆ ἀνθρώπου· καὶ φιλανθρωπία. ἢ ἐναντίας οἰκονομίζεται ἢ ἐξῆς τῆ νὰ ἀκολουθεῖται τὴν ἀδυσίαν τῆς συμπαθείας, καὶ νὰ δίδωται εἰς ἄλλας βοήθειαν.

Ἐν ὅσῳ ὅμως ἐκπληροῦναι τινὰς τὰ χρεῖ, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαραιτήτως ὑποκείται, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα δεῦν ἡμπορεῖ νὰ λείψῃ, χωρὶς νὰ εἶναι ὑπόδουλός, εἶναι τιμημένος ἀνθρώπος, καὶ ὄχι περαιοτέρων, καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Δ'. Κεφ. Γ'. Ἀ' ρθρ. Δ'). Ὅταν ὅμως κάμνη περαιοτέρων ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ χρεωσῆ, ἢ τὸ κάμνη μεραιοτέραν ἀρεθμίαν, καὶ ὅπῃ μὲν μεγαλιτέραν ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀπαιτεῖ ἢ ἀκρίβεια τῆ χρεῶς τῆ, τότε ἀποκτᾶ εἷνα τίτλον ἐνδοξότερον, λέγεται δηλαδὴ ἀγαθός (ἐνάρετος).

Ἄν ὁ ἀνθρώπος ἦκε πάντοτε εἰς τὰς ἀράξεις τῆ τὴν ὑπαγόρευσιν τῆ ὀρθῆ λόγῃ, καὶ δεῦν ἀκολουθεῖται ἄλλο ἀπὸ αὐτὴν, βέβαια οἱ νόμοι τῆς Φύσεως μόνον ἦτον ἀρκετοὶ εἰς πλήρη καὶ ἡσυχον ἡσυχίαν τῆς κοινωρίας.

Ἰ' δομῆ ὅμως (Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'. Ἀ' ρθρ. Δ'.) ὅτι τὰ πάθη πολλάκις ἐναντιοῦνται εἰς τὸν λόγον, καὶ ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀγεται περαιοτέρων νὰ ἐνεργῇ κατ' ἐκεῖνα, ὅπῃ καὶ τῆτον.

Διὰ τῆτον δίδυς ἀπὸ τῆς πρώτης καιρῆς, καθ' ἣς οἱ ἀνθρώποι ἐξῆσαν πάντῃ ἐλόδοι, ἀρχισαν νὰ ἀδυσθιάζονται τὰ φυσικὰ δικαιώματα, καὶ νὰ πηγάζον αἱ ἀμοιβαῖαι ἀδικίαι τῆ εἷος πρὸς τὸν ἄλλον.

Τὰ κακά, ὅπῃ ἐκ τῆς ἀπορήχοντο, ἔκαμαν τῆς φρονιματέρας νὰ ὁμονοῖσαν ἀναμεταξύτης, ὅτι ἦτον σωτηριῶδες νὰ ἡσυχῆν (νὰ ὑπερασπίζονται) τὸ φυσικὸν δικαίωμα τῆ καθ' εἷος· νὰ διορίσαν ποινὰς ἐναντίον εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ ἦθελε πολμῆση νὰ τὸ βιάση, καὶ νὰ ἐκλέξεν κειτὰς, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰς καὶ μέρος πεισάσεις νὰ κείνεν τὸ δίκαιον τῆ εἷος καὶ τῆ ἄλλῃ, καὶ νὰ τιμωρῆν τῆς πταισίας.

Από τῆτο παρόλθον αἱ διαφοραὶ μορφαὶ τῆς διοικήσεως, οἱ διαφοροὶ νόμοι οἱ λεγόμενοι θετικοὶ παρὸς διαφοραῖς τῆς φυσικῶν, καὶ τὰ χρεὶ τῆς καθεστώτων.

Ἡ ὑπερτάτη δυνάμις τῆ νομοθετεῖν, καὶ τῆ ὑπεραπίζεσθαι τῆς νόμου, ἡ ὁποία ονομάζεται ὑπερτάτη βῆσσία, εἰς μερικὰς τῶν εἰδῶν εἰς ὅνα μόνον· εἰς ἄλλας εἰδοὶ εἰς τῆς παρωτόντας τῆ λαῶ, ἢ τῆς ἀείσεως· εἰς ἄλλας τῶν εἰδῶν εἰς ἡ κρᾶτος ὁ δήμος· καὶ ἐντεῦθεν τὰ τρία εἶδη τῆς διοικήσεως, τὸ μοναρχικόν, τὸ ἀριστοκρατικόν, καὶ τὸ δημοκρατικόν.

Οἱ παρῶτοι νόμοι ὅμως δὲν ἦτον ἄλλο, παρὰ μία διαφοραῖς (διαφοραῖς) τῆς φυσικῶν χρεῶν, καὶ τὶ μῆτε ἐχρεῖζοντο ἄλλο περισσότερον οἱ ἀνθρώποι εἰς τῶν τελειότητι ἐκείνων τῆς παρῶτων καιρῶν.

Αφ' ἧ ὅμως ἤξισαν αἱ Κοινωνίαι, ἐμελεῖσθαι καὶ ἐμεγάλωσαν αἱ πολιτεῖαι, καὶ εἰσῆχθισαν αἱ τέχναι, καὶ ἐκαταστήθισαν ἡ ἐμπροχία, ἐπρεπε νὰ γίνεν καὶ νόμοι καιροὶ ἰδιαίτεροι ἐφαρμύζοντες εἰς τῆς ἰδιαίτερας περιστάσεις τῆς καθε κοινωνίας· καὶ τῆτο συγκροτεῖ εἰς καθε κοινωνίαν τὸν κώδικα τῆς πολιτικῶν τῆς νόμων, τῆς ὁποίων ἡ γνώσις ονομάζεται νομικὴ τέχνη, ἡ ὁπσημένη τῆ πολιτικῆ δικαιώματος.

Ανάμεσα εἰς τῆς ἰδιαίς κοινωνίας ἐπρεπε νὰ καταστήσεν καὶ συωθήκας καὶ νὰ ἀφαιρῆν τῆς διχονδίας, καὶ τῆς ἀμοιβαίς πολέμου, καὶ νὰ μὲν ἀρίνην νὰ βλάβη ἡ μία κοινωνία τῶν ἄλλῶν· καὶ τῆτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ονομάζεται δικαίωμα κοινόν, ἢ ἀνθρώπινον.

Ἰδὲ μὲ τὶ τῆ ὅπῃ ἀποκτῶν τῆς ἐνοχίας ἐκείνων τῆς χρεῶν, τὰ ὁποία ἀνήκην εἰς τὸ δικαίωμα τὸ φυσικόν, τὸ πολιτικόν, καὶ τὸ κοινόν, καὶ τὰ ὁποία εἶναι κοινὰ εἰς ὅλας.

Εἶναι ὅμως καὶ ἄλλα χρεὶ, τὰ ὁποία δὲν ἀνήκην εἰς ὅλας, ἀλλὰ εἰς μερικὰς μόνον, καὶ τῆς ἰδιαίτερας ἀναφορᾶς τῆς.

Τέτοια εἶναι Α'. Τὸ χρεὶ τῆς πίσεως (ἐμπι-

σοσύνης), τῆς δυνοίας, τῆς συμφωνίας, τῆς βοηθείας, ὅπως πρέπει νὰ ἔχεν ἀναμεταξύ τῆς ἀμοιβαίως οἱ εἰς γάμῳ κοινωνίαν συνημῶν.

Β'. Τὸ χρέος τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς, ὅπως οἱ ἡγήτορες χρεώσῃν εἰς τὰ τέκνα τῆς, τὴν ἐστὶ τὸ νὰ προνοῦν διὰ τὴν ζωὴν τῆς, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς, καὶ νὰ μεταχειρίζονται τὰ δυνατὰ μέσα διὰ νὰ τὰ διδάξουν τὰς ἐπισημας καὶ τὰς τέχνας, καὶ νὰ τὰ ἀναδρέψῃν με καλὰ ἥδη.

Γ'. Τὸ χρέος τῆς ὑπακοῆς, τῆς τιμῆς, τῆς υποταγῆς, τῆς ἀγάπης, τῆς ἀγνωμοσύνης, καὶ τῆς βοηθείας, ὅπως τὰ τέκνα χρεώσῃν εἰς τὰς γονεῖς.

Δ'. Τὸ χρέος ὅπως ἔχεν ἀ. οἱ ἀδελφοὶ, β'. οἱ συγγενεῖς καὶ σύμμαχοι, διὰ τὰ ἀγαπῆν ὁ ἑαυτὸν τὸν ἄλλον, νὰ ζῆν συμφώνως ἀναμεταξύ τῆς, καὶ νὰ βοηθῆνται εἰς καιρὸν χρείας.

Ε'. Τὸ χρέος τῆς ἀγνωμοσύνης, ὅπως πρέπει νὰ ἔχεν οἱ διεργετημῶν πρὸς τὰς διεργέτας τῆς.

ς'. Τὸ χρέος τῆς φιλοφροσύνης (δυνοίας), τῆς πίστεως, τῆς συμβουλῆς, καὶ τῆς ἐπιχειρίας, ὅπως συμδέει τὰς φίλους πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὰ πᾶσα πλησία.

Καὶ ἐπειδὴ καμμία κοινωνία μικρὴ ἢ μεγάλη δεῖ ἡμπερὶ νὰ εἰσαθῆ, ὅπου τὸν δεῖ διοικῆται καλῶς, προκύπτει καὶ ἄλλα χρεῖα καὶ τῶν ἀρχόντων, οἱ ὅποιοι χρεώσῃν νὰ προνοῦν διὰ τὴν ἡσυχίαν, ἀσφάλειαν, καὶ ἀδαιμονίαν τῶν ἀρχομένων, καὶ τῶν υποκειμένων, οἱ ὅποιοι χρεώσῃν διπείθειαν, πίσιν, καὶ ὑποταγῆν εἰς ἐκεῖνον, ὅπως τὰς διοικεῖ· καὶ τῶν καθ' ἕκαστα εὐδὸς πρὸς τὸν ἄλλον, οἱ ὅποιοι ὅλοι χρεώσῃν ὅσον τὸ κατ' αὐτὰς νὰ συμῆχεν εἰς τὸ κοινὸν καλόν.

Ὅλα αὐτὰ θέλομεν τὰ παραματῶδη πληρέστατα εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν· ὅθεν ἐδῶ ἀρκεῖ ὅπως τὰ ἐξελέξασμεν ἐπιπολαίως, διὰ νὰ δείξωμεν πόθεν λαμβάνονται αἱ πρῶται εὐνοιαί, ὅπως ἀνήκον εἰς ἐκείνῳ (τὴν ἠθικὴν).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περί τιμῶν σωθέτων Ἀναφορῶν.

Αἱ ἀναφοραὶ, ὅπῃ ἐθεωρήσαμεν ἕως ἐδῶ, ἠμποροῦν νὰ ὀνομαζῶν ἀπλᾶι, ἐπειδὴ κάμμιά δὲν περιλαμβάνει ἄλλο, εἰμὴ μίαν μόνον ἀναφορὰν. Εἶναι ὅμως καὶ μερικαὶ, αἱ ὁποῖαι ἠμποροῦν νὰ ὀνομαζῶν συῶθετοι, μὲ τὸ νὰ περιλαμβάνω περιωτέρας συγκρίσεις καὶ ἀναφορὰς, ὡς τῶν ὁποίων θέλομεν δελαῖβη ἐνταῦθα συωτόμως.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περί Τάξεως.

Τάξις εἶναι ἡ δεξιότης πολλῶν πραγμάτων τεθειμένων πρὸς ἀλλήλα, μὲ τέτοιαν συσοιχίαν ἀλληλεσχίας, ὅπῃ ὅλα ἠμποροῦν εὐκόλα νὰ δεκτεῖν· καὶ ὅσον μεγαλιτέρα εἶναι ἡ συσοιχία τῆς ἀλληλεσχίας ὅπῃ ἔχεν, καὶ ὅσον δλοκώτερα ἠμποροῦν νὰ δεκτεῖν, τόσον προτιμώτερα εἶναι ἡ τάξις.

Ὅθεν ἀνίσως πολλὰ νομίσματα, ἢ πολλὰ πλοῖα (τέβλα), τὰ ὁποῖα προτιμώτερα ἐχηματίζον εἰς σωρὸν συγκεχυμένων, ἀρχίσεν νὰ δεκτεῖν εἰς μίαν γραμμῶν, ἀρχίζει νὰ φηναταὶ καὶ κάποια τάξις. Ἀνίσως αἱ γραμμαὶ εἶναι περιωτέροι ἀπὸ μίαν, καὶ ἴσαι πρὸς ἀλλήλας, ἢ ἔχεν κάποιον λόγον καὶ ἀναλογίαν ἀναμεταξύτων, ἢ τάξις θέλει φῆν ἀκόμι καλλιτέρα. Ἄν αἱ γραμμαὶ ὡσμήναι ὅμῃ, χηματίζον κανεὶνα κανονικὸν χῆμα, φέρειπεῖν, εἰς εἰγώνον ἰσόπλευρον, εἰς τετράγωνον, εἰς ἐξάγωνον, εἰς κύκλον, ἢ τάξις θέλει αὐξήσει περιωτότερον.

Ὅχι μόνον εἰς τὰ ὄρατὰ παράγματα, ἀλλὰ ἐν γένει καὶ εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅτε προσφέρῃν εἰς τὴν ψυχὴν μίαν κάποιαν ἀτάξασιν, εἶναι ἀναγκαῖα ἢ τάξις, ἢ γὰρ ἠμποροῦν νὰ διαχειρῶνται δικολώτερα.

Διὰ τῆτο καὶ οἱ τόνοι, ὅποταν ὁσὺ εἶναι σωτεταγμένοι πρὸς ἀλλήλους μὲ κάποιον κανόνα, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖ εἰς τὴς ὁμοχρονῆς τῶν τῶν ἀρμονίαν, καὶ ὅποταν ὁσὺ διαδέχονται ἕνας τὸν ἄλλον μὲ κάποιον κανόνα, τὸ ὁποῖον χηματίζει τὴν μελωδίαν, ἀλλὰ ὁσὺ ἀποτελεῖν ἀτὰ ἕνα φόρον συγκεχυμένων, τὸ ὁποῖον ὄνομα σημαίνει μίαν πολλαπλοτητα ἢ χων ἀσυνφωνῶν καὶ ἀτάκτων.

Διὰ τῆτο καὶ ἕνας λόγος ὁποιοσδήποτε ἢ ποιητικὸς, ἢ ρητορικὸς, ἢ φιλοσοφικὸς ὁσὺ ἠμπορεῖ γὰρ εἶναι εὐληπτος καὶ διζυῶς, ἀνίσως τὸ ὑποκείμενον ὁσὺ εἶναι διηρημένον διτάκτως εἰς τὰ μέρη τῆς, ἀνίσως αὐτὰ τὰ μέρη ὁσὺ εἶναι συνδεδεμένα ἀναμεταξύ τῆς καθὼς πρέπει, καὶ κατὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἐξάρτησίν τῆς, καὶ ἀνίσως αἱ λέξεις ὁσὺ εἶναι διατεθειμέναι εἰς φόρον ὅτε νὰ διγαίη ἢ ἐννοιά τῆς μὲ πρῶτῳ προσβολῇ, καὶ ἀμέσως.

Εἰς τὴν ὀρθὴν τάξιν συμβάλλει πολλὰ ἢ κανονικότης, καὶ ἢ ἀναλογία· ἐπειδὴ τὰ πολλαπλᾶ μέρη ἐνὸς ὅλου, ὅσον πλεονάζοντα εἶναι ἴσα ἀλλήλοις, ἢ διατεθειμένα κατὰ λόγον ἀκατάληπτον, τὸσον εἶναι διὰ διαχειρῶντα.

Εἰς τὰ ὄρατὰ παράγματα ἢ ἐντελής τάξις ὀνομάζεται συμμετρία, ἢ ὁποῖα κατορθύεται ὅποταν, ἀφ' ἕκαστου ἐν σημείον εἰς τὸ μέσον, τὰ ἀντικείμενα διαμένονται ἀπὸ τὸ ἕνα καὶ ἄλλο μέρος, εἰς φόρον ὅτε ὅλα ἀπὸ δύο ἀντιστοιχῶσιν ἀλλήλοις ἐνπλέσασα κατὰ τὸ χῆμα, κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ κατὰ τὴν ἀπόστασιν.

Περί τῶ Ωραίων. (1)

Πολλοὶ ἔγραψαν πολλὰ περὶ τῆς φύσεως τῶ ωραίων. Τὸ ἄρθρον Beau τῆς Γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, καὶ τὸ παρολίμιον τῶ Κυρ Φορμεύ εἰς τὴν περὶ τῶ Ωραίων Πραγματείαν τῶ Π. Ανδρέα μᾶς υφαινεν εἰς ἀ μεγαλώτατον κατάλογον καὶ τῶ συγγραμμάτων περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης, καὶ τῶ δοξασίωντες. Ὅμως, μὲ ὅλον ὅπε αὐταὶ εἶναι πολλαὶ, καὶ διάφοροι, δευ φαίνεται μὲ ὅλον τῆτο κάμμία νὰ μᾶς δίδῃ σαφῆ καὶ πλήρη εἰςνοίαν τῆς ἀληθινῆς φύσεως τῶ Ωραίων.

Διὰ νὰ τὴν καταλάβωμεν καλὰ, ἄς ἀρχίσωμεν νὰ ἀδατηρήσωμεν, ὅτι αὐτὸς ὁ ὅρος δευ τίθεται, ἀδῶ εἰς παράγματα ἀντιληπτά, τῆτ ἔσιν εἰς ἐκεῖνα ὅπε εἶναι ἐπιπίδεια νὰ μᾶς χηρατίσῃν μίαν ἀδῶσασιν· τὰ δὲ καθαρῶς αἰσθητά, τῆτ ἔσιν ἐκεῖνα, ὅπε μᾶς διεγείρῃν μόνον μίαν ἐσωτερικῶν ἀλλοίωσιν ἠδονῆς, ἢ ἀλγηδόνης ἀποκλείονται ἀπὸ αὐτόν. Ὅδῶν εἰς ἄ ἡχώμα καὶ εἰς ἄ ἠχος λέγονται ὠραῖα· ὁσμῶν ὅμως ἢ χυμῶν δευ τὰ εἶπε ποτὲ τινὰς ὠραῖα· ἐνευθεν συνάγεται, ὅτι τὸ ὠραῖον πρέπει νὰ συνίσταται εἰς μίαν ἀδῶσασιν· πλῶν δευ ὀνομάζεται ὠραῖα ἀπλῶς καθε ἀδῶσασις, μάλισα ὀπόταν ἢ ἀδῶσασις μᾶς ἀπὸξενεῖ ἀηδίαν λέγεται αἰχρά. Λοιπὸν ἀπὸ τῆτο συνάγεται ἄδῶτερον, ὅτι ἢ φύσις τῶ ωραίων πρέπει νὰ συνίσταται εἰς μίαν παράσασιν ἠδεῖαν.

Λοιπὸν πρέπει νὰ ἰδῶμεν ὀποῖάτινα ἀπαιτῶνται εἰς τὸ νὰ ἀποβῆ μία παράσασις ἠδεῖα.

Ὁ Κυρ

(1) Τῆτο, καὶ τὸ ἐφεξῆς Ἄρθρον εἶναι ἀγαλλῶμα ὅπως χεῖρον ἀπὸ τῆς Ἀναλυσεὶς τῶ Ωραίων, καὶ τῶ Καλῶ ὅπε ἐπέδρασαν ὡς Παράρτημα εἰς τὸ ΔΒ'. Κεφ. τῶ Β'. Βιβλ. τῶ Λωκίκα.

Ο Κύρ Πέλλυς (Θεωρ. πρὸ ἰδέων αἰθρημ.) λέγει, ὅτι καθε κίνησις τῆς σωματικῶν ὀργάνων, ὅπως δὲν τὰ ἀδωατεῖ (ἡμεῖς ἐπροδέσαμεν Ψυχολογ. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'. Ἀ'ρθ. Α'.) καὶ τὸ, ὅπως δὲν τὰ ἐνοχλεῖ, εἶναι καθ' ἑαυτῷ μία ἡδονή. Τὸ φῶς λοιπὸν καὶ τὰ χρώματα θέλουν μᾶς προσφέρει μίαν παράστασιν τόσον ὠραιότεραν, καθ' ὅσον αὐτὴ θέλει εἶναι ζωροτέρα, χωεῖς νὰ ἐνοχλῇ, ἢ νὰ ἀδωατῇ τὴν ὄρασιν. Διὰ τῆτο ὅσον καλλίτερα εἶναι φωτισμῆρα τὰ ἀντικείμερα, τόσον ὠραιότερα μᾶς φαίνονται. Ὅθεν τὰ ἄφρατῇ μᾶς φαίνονται ὠραιότερα, παρά τὰ ἀντίτυπα, καὶ ἄπο αὐτὰ ὠραιότερα τὰ λεῖα, ὡς τὰ ἀνώμαλα. Ὁμοίως καὶ τὰ χρώματα ὅσον πρὸς ἄλλοτερον φῶς ἔχουν, ἢ ὅσον ὀλιγώτερον κλίνουν εἰς τὸ σκοτεινόν, τόσον ὠραιότερα λέγονται· καὶ εἰς τὴν σειραν τῆς πεισματικῶν χρωμάτων ἄπο τὸ ἰώδες καταβαίνοντας εἰς τὸ ἐρυθρόν, τὸ ὠριῶν πηγαίνει πάνποτε ἀξάνοντας ἄρα τῆτο μάλισα, καθ' ὅτι πάνποτε ἀξάνει τὸ φῶς. Τὸ μέλαν, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ φῶς εἶναι ὀλιγώτερον, νομίζεται ὀλιγώτερον ἄπο ὅλα ὠραιῶν· καὶ ἀν τὸ λευκόν, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ φῶς εἶναι μεγαλώτατον, δὲν θεωρεῖται ὡς ὠραιότερον ἄπο ὅλα, τῆτο ἴσως ἀκολουθεῖ, ἐπειδὴ ἡ ἰδία ὑπερβολὴ τῶ φωτός ἐνοχλεῖ τὴν ὄρασιν· καθὼς συμβαίνει εἰς ἐκείνον, ὅπως κοιτάζει πολὺ τὴν χιόνα, ἢ ἐπειδὴ ὠντας κοινότατον τὸ ἐχομῆ εἰς ὀλιγώτεραν ἰσότητιν.

Ἐξὼ ἄπο τῆς κίνησις τῆς σωματικῶν ὀργάνων (ἀκολουθεῖ ὁ Κύρ Πέλλυς), καὶ τῆς ψυχικῶν δυναμειῶν ἢ κίνησις, ἢ ὁποῖα δὲν τὰς κραάζει, εἶναι μία ἡδονή. Λοιπὸν μία πρὸς ἄστασις, ὅσον πρὸς ἄλλοτερας ἰδέας μᾶς προσφέρει εἰς τὸν αὐτὸν καιρόν, καὶ ὅσον δὲν κολώτερα ἡμπορεῖ ὅλα νὰ ἀντιληφθῆν ἄπο τῆς ψυχῆς, τόσον ἡδυτέρα, καὶ ἐπομῆως ὠραιότερα θέλει εἶναι.

Αὕτη τῶν ὄντων εἶναι μία ἄλλη ἀφρονοτέρα πηγὴ τῶ ὠραῖς. Ἡ ποικιλότης τῶ ὠραῖς με τὴν ἐνότητα δὲν

εἶναι ωραία ἢ ἄλλο, ὡς ἂν τῶν πολλαπλότητων τῶν ἰδεῶν, ὅπως μᾶς ὠδασαίνει, καὶ ἢ τῶν δόξολίων εἰς τὸ νὰ τὰς μάθωμεν ὅλας ὅμως ἢ κανονικότητος ἢ νὰ εἰπῶ ἐπι, ἢ ἀναλογία, ἢ τάξις, ἢ συμμετρία ὅσον συγκροτῶν τὸ ωραῖον, ὡς ἂν τὸν αὐτὸν λόγον ἢ τελειότης, ἢ ἵποια συνίσταται εἰς τῶν ἀκρίβη συστοιχίαν τῶν μέσων μετὰ τὸ προκείμενον τέλος, αὐξάνει τὸ ωραῖον, ἢ τῶν ἡδονῶν, ὅπως ἔχει ἢ ψυχὴ εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ αὐτῶν τῶν συστοιχίαν. Ἄν ἢ καινότης συμβῆ εἰς τὸ ωραῖον, τὸ γίνεται, ἐπειδὴ αἱ νέαι προσβολαί, καθὼς εἴρηται (Ψυχολ. Τμήμ. Β'. Κεφ. 5'. Α' ρθ. Α'.) εἶναι πλέον διαίδηται καθ' ἑαυτὰς, καὶ ἐπειδὴ ἐκκαλῶντας εἰς ἑαυτὰς τὴν προσοχίαν, τὴν ὀξασίαν ζωρότερα. Ἄν συμβῆ εἰς τὸ ωραῖον ἢ μεγαλοπρέπεια, τὸ ἀκολουθεῖ, ἐπειδὴ κινῶντας τὸ θαῦμα, κάμνει τῶν ψυχῶν νὰ πληττῆται σφοδρότερα, καὶ νὰ προσέχη ὡς ἰσχυρότερον καὶ δρασιμώτερα. (1) Ὅποιοιδήποτε ἄλλο πᾶραγμα, ὅπως καθ' ὅποιοιδήποτε τρόπον συνέρχεται εἰς τὸ ωραῖον, θέλει φαῖναι ὅτι κρέμαται ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀρχῶν.

Ἐκεῖνο, ὅπως ἕως ἐδῶ ἐρρέθη ὡς τὸ ὁρατὸν ωραῖον, ἢ μπόρει εὐκολὰ νὰ ἐφαρμοθῇ καὶ εἰς τὸ μουσικόν. Ἐξ ἑκείνου τόνου καθ' ἑαυτὸν εἰλημμένος, ὅσον καθαρώτερος, λαμπρότερος καὶ γεγονώτερος εἶναι, ὅσον ὅσον καλλίτερα καὶ ἡδονικώτερα κινεῖ τὸ ὄργανον τῆς ἀκοῆς, ὅσον ωραιότερος εἶναι. Μία ἁρμονία τῶν ὁρῶν, ἢ ὁποῖα συγκροτεῖ, καθὼς εἴπαμεν, τῶν μελωδίαν, καὶ μία σύνθεσις ὁμοχρόνων, εἰς τῶν ὁποῖαν συνίσταται ἢ ἀρμονία, ὅσον μεγαλιότεραν ποικιλότητα ἀναφορῶν ὀκταλήτων μᾶς ὠδασαίναν, ὅσον ωραιότερα εἶναι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς τόνους αὐτῶν ἢ ἐκφρασις, τὰ ἐστὶν ἢ μί-

(1) Ἡ καινότης καὶ ἢ ἐκπληξίς ἐπιτείνον τῶν προσοχίαν, λέγει ὁ Κορυδαλλῆς, εἰς τὰ ἰδιαιτέρως λεγόμενα Συγγράμματα, Τόμος Γ', σελ. 19.

ἢ μίμησις ἢ τῶ φυσικῶν φαινομένων, ἢ τῶ χαρακτήρων τῶ παθῶν, τὸ ὠραῖον γίνεται ἀκόμι μεγαλύτερον· ἐπειδὴ τότε μᾶς προσφέρει πλεοναστέρας ὡραίας εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν.

Ἐξω ἄπο τῆτο τὸ ὠραῖον, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ ὀνομαθῆ φυσικόν, εἶναι κὶ εἷς ἄλλο εἶδος ὠραίας, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ ὀνομαθῆ μεταφυσικόν· καὶ διέσκεται ἢ εἰς τὰ ποιήματα τῆ νοῦς, κὶ λέγεται ὠραῖον νοερὸν, ἢ εἰς τὰς ἠθικὰς πράξεις, κὶ ὀνομάζεται ἠθικόν ὠραῖον.

Καὶ τῆτο τὸ ὠραῖον σιωπῶσεται εἰς μίαν ἠδεῖαν παράστασιν, ὅμως ὀλίγον ἢ τελείως δευ εἰρηπται ἄπο τῆ κίνησιν τῶ σωματικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ τῆναντίον εἰρηπται ὅλον ἄπο τῆ ἀσκησιν τῶ ψυχικῶν δυνάμεων· ἀσκησιν ὅμως, ἄπο τῆν ὁποῖαν νὰ μὴ κερᾶζονται.

Ὅθεν εἷας λόγος, εἷα ποίημα, μία ἰσορῖα, μία παραγματεία ἢ μεταφυσικὴ, ἢ φυσικὴ, ἢ μαθηματικὴ, ἢ πόλιτικὴ κτ. ὅσον περισσότερας ἰδέας ἢ εἰκόνας μᾶς ὡρασαίνην, ὅθεν ὅσον περισσότερον ἀσκῶν τὰς ψυχικὰς δυνάμεις, κὶ ὅσον δὴκολώτερα κατανοῶνται δευ τῆ ἀπλόπται, δευ τῆν σαφῆνείαν, κὶ δευ τῆν τάξιν τῆς, ὅθεν ὅσον ὀλιγώτερον κερᾶζην τὰς ἰδίας ψυχικὰς δυνάμεις γυμνάζωντάς τας, ὅσον ὠραιότερα ὑπολαμβάνονται, ὅσον κτὶ τὰ μέρη, ὅσον κὶ εἰς τὸ ὅλον.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον μία ἠθικὴ πράξις ὅσον μεγαλύτερα εἶναι, τῆτ ἔσιν ὅσην μεγαλύτερας ἰδέας ἀρετῆς μᾶς ὡρασαίνει, ὅσον απανιωτέρα, τῆτ ἔσιν ὅσον καινότεραι μᾶς φαίνονται αἱ ἰδέαι, ὅσον δυσκολώτερα, ὅθεν ὅσον περισσότερον αὐταὶ αἱ πειρασμοὶ μεγαλυῶνται ἄπο τὸ θαῦμα, κὶ ἄπο τὰς ἰδέας τῶ νενηκημένων-δυσκολιών, ὅσον ὠραιότερα εἶναι.

Ἄλοιπον ἄπο ὁποιοῦνδήποτε μέρος κὶ ἀν θεωρηθῆ τὸ ὠραῖον, δευ εἶναι ἄλλο, ὡρα μία ὡρασασις, ἢ ὁποῖα ἢ κινεῖ ζωηρῶς τὰ αἰσθητικὰ ὀργανα, χωρὶς νὰ

τὰ ἐνοχλήσῃ, ἢ νὰ τὰ ἀδυνατίσῃ, ἢ κινεῖ ζωνρῶς τὰς ψυχικὰς δυνάμεις, χωρὶς νὰ τὰς κινῆσῃ, ἢ κἀμνει εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τὸ εἶνα καὶ τὸ ἄλλο· κινήσεις, ἢ ὅποια δι' αὐτὸ τῆτο κἀμνει τὴν ἀδράσειν νὰ εἶναι ἡδεῖα, καὶ ἐπομῶς νὰ ὀνομάζῃται ὠραία.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Καλῆς.

Καθὼς τὸ ὠραῖον συνίσταται εἰς μίαν ἡδεῖαν παράσειν, ἔτω τὸ καλὸν δέξκεται εἰς εἶνα ἡδὺ αἰθρημα· καὶ καθὼς ἐκεῖνο εἰς τὰ ἀντιληπτά, ἔτω τῆτο ἀνήκει κυρίως εἰς τὰ αἰθρητά. Διὰ τῆτο αἰ ὀσμαι, οἱ χυμοὶ, τὸ θερμὸν, τὸ ψυχρὸν κτ. εἶναι αἱ ποιότητες, εἰς τὰς ὁποίας ἰδιαιτέρον ἀποδίδεται ἔτος ὁ ὅρος.

Ὅμως καθὼς ἔξω ἀπὸ τὰ χρώματα, ὀνομάζονται ὠραῖα ἀκόμι καὶ τὰ σώματα, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποία φαίνονται τὰ χρώματα, ἔτω καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὰ τὰ αἰθρητά, ὀνομάζονται ἀκόμι καλὰ καὶ τὰ ὠραῖα, ἀπὸ τὰ ὁποία μᾶς διεγείρονται τὰ αἰθρητά. Ὅθεν καλὸν λέγεται εἶνα θυμίαμα, εἶνα καρπὸς, εἶνα λυχνόν, ἢ ὑπόκαυσον (σόμπα), εἶνα ἀπαλὸν κραββάτι κτ.

Ἡ συνήθεια τῆ νὰ ὀνομάζωμεν καλὰ τὰ ἀντικείμενα, ἀπὸ τὰ ὁποία μᾶς ἔρχονται τὰ ἡδεῖα αἰθρητά, κἀμνει νὰ μεταφέρηται ἀκόμι ἔτος ὁ ὅρος καὶ εἰς ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὁποία τὰ ἡδεῖα αἰθρητά μᾶς ἔρχονται ὄχι ἀμέσως, ἀλλὰ ἐμμέσως, τῆτ ἔσιν ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι αἰτία (τῆ αἰθρημάτων αὐτῶ) ὄχι προσεχῆ, ἀλλὰ πόρρω· ἐπειδὴ καλὸν ὀνομάζεται εἶνα δένδρον, ὅπῃ κἀμνει καλὸν καρπὸν· καλὴ λέγεται ἢ γῆ, ὅπῃ φύει, καὶ ξέφει καλὰ αὐτὸ τὸ δένδρον· καλὴ ἢ βροχὴ, καὶ καλὸς ὁ ἥλιος, ὅπῃ συεργῶν εἰς τὴν δαφιλεσέρων καρποφορίαν αὐτῆς τῆς γῆς, κτλ. ὁμοίως.

Ε'ξω δὲ τὰ φράγματα ἐκεῖνα, ὅπῃ μᾶς χορηγῶν αἰδήματα ἠέια, υπολαμβάνονται ὡς πρὸς ἡμᾶς καλὰ ἀκομιή καὶ ἐκεῖνα, ὅπῃ μᾶς ἀφαιρῶν τὰ ἀντὶ αἰδήματα. Διὰ τὸ μεταφέρεται καὶ εἰς αὐτὰ ὁ ὄρος τῶ καλῶ· ὅθεν καλὸν ὀνομάζεται εἰς φέρεμα, τὸ ὅποιον τὸν χειμῶνά μᾶς φυλάττει δὲ τὸ κρύος, καὶ εἰς ἀσπίλαιον, ἢ εἰς ἀσπιδόροσος ζέφυρος, ὅπῃ μᾶς μετελάζει τὴν καυσίαν τῆ θέρης· καλὸν εἰς ἰάξι-κὸν, ὅπῃ μᾶς ἀφαιρῶν, ἢ μᾶς μετελάζει τὸν πόνον· καὶ καλὸς ὁ ἰάξις, ὁ ὅποιός δὲ καίρας τὸ διορίζει· καλὸς εἰς ὀπλισμὸς (μία ἀρματωσία), μία ἀκρόπολις, ὅπῃ μᾶς ἀφαιρῶν καλὰ δὲ τὸς ἐχθρῶς· καὶ καλὸς ὁ στρατιώτης, ἢ ὁ στρατηγός, ὅπῃ ἰξούρει καλὰ τὰ μεταχειριδὴ πρὸς σωτηρίαν μᾶς.

Τέλος πάντων καὶ τὸ φράγμα, ὅπῃ χρῆσιμὸν εἰς τὸ νὰ μᾶς χορηγήσῃ καὶ οἰονδήποτε ἔσποιν κάποιαν ἀνάπαυσιν ἢ ὄφελος, ἢ νὰ μᾶς ἀφαιρῶν κάμμιαν βλάβην, ἢ ἐνόχλησιν, καὶ αὐτὸ δὲ τὸς εἰρημνίως λόγους ὀνομάζεται καλὸν. ὅθεν καλὸν λέγεται εἰς ὠρολόγιον, ὅπῃ μᾶς δείχνει καλὰ τὰς ὥρας· καλὸν εἰς βιβλίον, ὅπῃ μᾶς θέλγει, ἢ μᾶς διδάσκει· καλὸς εἰς Ρήτωρ, ὅπῃ ἀφαιρῶν τὰς κρίσεις μᾶς, καλὴ μία φράξις, ὅπῃ εἶναι ὠφέλιμος εἰς ἡμᾶς, ἢ εἰς τὸς ὁμοίους μᾶς· καλὸν εἰς καὶ εἰς ἡρώμα (βαφή), ὅπῃ θεωρεῖται ἀσκήσειον, καὶ δὲ τὸ μᾶς ἀπαλλάττει δὲ τὴν δυσἀρεσκίαν τῆ νὰ τὸ ἰδεῖν νὰ ἐξαλειφθῆ, ἢ νὰ χαλάσῃ εἰς ὀλίγον καιρὸν, καὶ δὲ τὰ ἐξοδα καὶ τὴν ἐνόχλησιν νὰ τὸ ἀνευώσωμα.

Λοιπὸν ἐκ τῶν ὅλων εἶναι ἀπόδεικτον, ὅτι ὁ ὄρος καλὸν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆ δὲ σημαίνει ἄλλο, ὡς εἰ κείνο ὅπῃ εἶναι ἐπιπρόσθετον νὰ μᾶς ἀφαιρῶν εἰς αἰδήματα ἠδύ· καὶ ὅτι εἰς τὰ ἄλλα φράγματα δὲ δὲ δίδεται, ὡς δὲ κάποιαν ἀναφορὰν πρὸς ἐχθρῶν, ἢ πρὸς ὄρω, ὅπῃ ἔχον μὲ αὐτὸ τὸ τέλος (I).

A P-

(I) Περὶ τῶ ὄρους καὶ τὸ καλὸν ὁ Ἀββᾶ Κορυθλίαν πολλὰ ὀλίγα

Περί Εὐδαιμορίας.

Δὲν εἶναι πρᾶγμα, περὶ τὸ ὁποῖον νὰ ἐφιλονεύκωσαν περιωτότερον, καὶ δεῦν εἶναι ἴσως πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον νὰ ἀείδῃ σκοτεινότερα ἀπὸ τὴν εὐδαιμονίαν.

Ὁ Βαρρόνης εἰς τὴν καιρὸν τὴν ἀπαρτιμῶσιν εὐαπλήθους ἀμύθητον δοξασίαν ἀναφορωτάτων πρὸς ἀλλήλας, τῆν ὁποῖων ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ ἑπιτεμμημῶς τὰς κυριώτερας.

Ὁ Λεῖσιππος ὑπέδειξε τὴν εὐδαιμονίαν εἰς μόνον τὴν ἡδονὴν τῆν αἰδήσεων, τὴν ὁποῖαν δόξαν ἀκολούθῳ τὴν σήμερον οἱ Μωαμέθανοι (ὅρα Ἰσορ. Φιλοτ. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Α'). Ὁ Ἐπίπρος ἐπαρόδεσε τὴν ἡδονὴν τῆς ἀρετῆς, ὅμως οἱ ἄλλοι τὸ ὄνομα Ἐπίπρος οὐκ ἀποδοῖτε δεῦν ἀκολούθησαν, εἰμὴ μόνον τὰ δόγματα τὴν Λεῖσιππος. Οἱ Στωϊκοί, τῆν ὁποῖων ἐξαρ-

λίγα ὁμίλησε, τὰ ὁποῖα ὅμως δεῦν λείπουσιν νὰ τὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ μὲν τὸ νὰ εἶναι πολλὰ σύμφωνα μὲν τὴν ἀνάγνωσιν, ὅπῃ πρὸς αὐτῆν ἐκαμαμῆν ἐνταῦθα.

Ἡ λέξις λέγει ὠραῖος καὶ καλλεστὴν δηλῶν τὴν ποιότητα, ὅπῃ συμβάλλει εἰς τὴν ἡδονὴν μας. Διὰ τὴν ὀνομαζέται καλὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡδονὴν τὴν ὄσφρησιν, καὶ τὴν γεῦσιν, καὶ ὠραῖον ἐκεῖνο, ὅπῃ πρὸς τὴν ὄρασιν, τὴν ἀκοὴν, καὶ τὴν ἀφῶν. Τὸ ὠραῖον καὶ τὸ καλὸν ἀναφέρεται ἀκόμι εἰς τὰ πάθη, καὶ εἰς τὸν νῦν. Ἐκεῖνο ὅπῃ πρὸς τὴν ἀφῶν (καλακάει) τὰ πάθη εἶναι καλὸν καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀρέσκει εἰς τὸν νῦν, εἶναι ὠραῖον καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀρέσκει εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τὸν νῦν εἶναι ἐν πικρῶ καὶ καλὸν καὶ ὠραῖον (εἰς τὴν πικρῶ αἰδήσει. Πραγμ. Μέτ. Δ. Κεφ. 3.). Ὡς πρὸς τὴν ἀκοὴν ὅμως καὶ τὴν ἀφῶν σημεῖται, ὅτι ὠραῖα ὀνομαζέονται τὰ πρᾶγματα θεωρήματα μόνον πρὸς τὴν ἡδονὴν παρὰ τὴν ἀφῶν ὅπῃ ὅταν ὅμως θεωρητῶν τὴν ἡδονὴν αἰδήσει τῆς, ὅπῃ πρὸς τὴν εἰς ἡμᾶς, ὅπῃ λέγονται καλὰ.

Ξαρχος ἦτον ὁ Ζώνων, τὴν δὴ δαιμονίαν τὴν ἔθετον εἰς μόνῳ τὴν ἀρετῆν τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν τὴν ἀνόμαζαν Σοφίαν, καὶ ἐννοῶσαν κυρίως τὴν δυνάμιν τῆ κατασαίνειν τὴν ψυχὴν ἀπάραχον εἰς ὅλα τὰ δεινὰ. Οἱ Πλάτων, προσηφικῶς εἰς τὸ σύστημα τῆ, ὅτι αἱ ψυχαὶ εἶναι κεκλεισμενῆαι εἰς τὰ σώματα ὡς εἰς εἰς σκοτεινῶν φυλακῶν, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ πρῶτοι ποι ἰδέαι των, διὰ τὰς ὁποίας ἦτον μακάριοι, σκοτίζονται καὶ συγχέονται, δαιμόνα ἀνόμαζον ἐκεῖνον μόνον, ὁ ὁποῖος διὰ μέσῃ τῆς ἀσθεῖας καὶ θωρίας φθάνει νὰ ἐλθῆθερωθῆ ἀπὸ τὴν ὁμίχλῳ τῆ ἀιδήσεων. Οἱ Ἀριστοτέλης ἔθετε τὴν δαιμονίαν εἰς τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν τῆ ἀνθρώπου, τῆτ ἔστιν εἰς τὴν χησιν τῆ ὀρθῆ λόγῃ, καὶ εἰς τὸ κατ'ἀρετῆν ζῆν, εἰς ἕξῃ ὅμως ὅπῃ νὰ ἀπολαμβάνῃ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ὅλα τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ, καὶ ταῦτα ἀμιγῆ κακῶν, καὶ ὁπμόνως.

Εἶναι εὐκόλον νὰ πῶσπρήσωμεν ἐδῶ, ὅτι αἱ πρῶται ἑσάρες δόξαι, μ' ὅλον ὅπῃ εἶναι διαφορετικώπαται, ἔχον ὅμως κοινὸν τῆτο, ὅτι μᾶς περιεγράφον περιεσότερον τὸ εἶνα ἢ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὰ μέσα, ὅπῃ ἡμπορῆν νὰ χρησιμῶσεν εἰς τὴν δαιμονίαν, πῶσπ τὴν ἰδίαν δαιμονίαν· καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, μ' ὅλον ὅπῃ συλήθροισε σοφώπατα ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ συμβάλλεν εἰς αὐτῆν, ἀλησιμόνησεν ὅμως, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνῃ δαιμονία δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι πλήρης καὶ ἀπὸλυτος, ἀλλὰ μόνον περιεσισμῆν καὶ χετική· καὶ θέτωντῆς τὴν εἰς τὸ πραγματιῶδες ἀθροισμα ὅλων τῆ ἀγαθῶν. τὴν ὕψωσε τίσον, ὅπῃ μᾶς ἐσήκωσεν κάθε ἐλπίδα τῆ νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτῆν.

Πρέπει λοιπὸν ὁπόταν ὁ λόγος εἶναι πῶσπ δαιμονίας, νὰ προσδιορθῆ πρῶτον αὐ ὁ ἀνθρώπος πρέπη νὰ θεωρθῆ εἰς μίαν μόνῳ στιγμήν, ἢ εἰς ἕκαστιν ἐνὸς ἀξσηματος τῆς ζωῆς, ἢ εἰς ὅλλῳ τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς τῆ.

Κάθε στιγμή, εἰς τὴν ὁποίαν εἶμεθα ἀχαισιμημοί,

μήσοι, εἶναι εὐδαιμόνων ἢ λόγῳ μας. Δὲν ἠμποροῦμεν ὅμως νὰ εἶμεθα εὐχαιριστήριοι, ἀνίσως εἰς αὐτῷ τῷ σιγμῷ δεῦρ' εἶμεθα ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάδε αἰδέθημα, ἢ ἀντίληψιν λυπηρὰν, καὶ ἀνίσως δεῦρ' ἔχωμεν κάποιον αἰδέθημα, ἢ ἀντίληψιν ἠδονικῶν, ὅτῃ νὰ μᾶς εὐχαρισῆ.

Ἡ εὐδαιμονία λοιπὸν τῆς κάδε σιγμῆς σωίεται εἰς τῷ ἀπαλλαγῷ ἀπὸ πάσης ἀλγηδόνος, καὶ εἰς τῷ ἀπόλαυσιν κάποιας ἠδονῆς, ἀπὸ τῷ ὁποίαν νὰ εὐχαρισῆται ἡ ψυχὴ.

Ἀφ' ἑ ἀποτεθῆ ἔστω, ὁπόταν ὁ λόγος εἶναι ὡς εἰ μίας μόνον σιγμῆς, θέλει εἶναι εὐκολώτατον νὰ διορίσωμεν, ἂν εἶναι εὐδαιμόνων ἢ κακοδαιμόνων ὁ ἀνθρώπος, καθ' ὃ ἡ ψυχὴ θέλει εἶναι εὐχαιριστήριον ἀπὸ αὐτῷ ἢ δυσαρεστήριον. Ἄν ὁ λόγος εἶναι ἢ μίαν ἡμέραν ἢ ἢ καὶ εἴς α μῶνα, ἢ ἢ καὶ εἴς α χρόνον, δεῦρ' ἔχωμεν νὰ κάμωμεν ἄλλο, ὡς νὰ συνάψωμεν πᾶς εὐτυχεῖς, ἢ δυσυχεῖς σιγμάς, ἀποτιμῶντας εἰς αὐτὰς ὄχι μόνον τῷ εὐφρασειαν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τῷ ἐπίτασιν τῶν ἠδονῶν ἢ ἀλγηδόνων, ὅτῃ ἠθέλε δοκιμάσῃ, καὶ νὰ ἰδῶμεν ἀπὸ ποῖον μέρος βαρύνει περὶ αὐτότερον τὸ ἴδιον λέγουμεν καὶ ἢ ἢ ὅλλω τῷ ζῶντι. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι εὐσκόλον νὰ κάμωμεν αὐτῷ τῷ συνάψιν, καὶ νὰ κρατήσωμεν ἔστω τὸν λογαριασμόν μὲ ἀκρίβειαν, μᾶς χορηγεῖ εἴς α μέτρον ἰκανώτατον ἢ αὐτὴ εὐρημένη εὐχαιριστικῆς, ὅσον ἠμπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμώσῃ εἰς τῷ χῆσιν. Ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ προσδιορίσῃ, ἂν εἰς αὐτὴν εὐδαιμονότερος, ἢ κακοδαιμονότερος εἰς μίαν ἡμέραν, δεῦρ' ἔχει νὰ κάμῃ ἄλλο, ὡς νὰ ἰδῆ ἂν ἐκεῖνῷ τῷ ἡμέραν, εὐρέθῃ περὶ αὐτότερον εὐχαιριστήριον, ἢ δυσαρεστήριον ἀπὸ τὸ εἶναι τῷ. Τὸ ἴδιον χεθὸν θέλει κάμῃ καὶ νὰ μετῆσῃ τῷ εὐδαιμονίαν, ἢ κακοδαιμονίαν εἰς α μῶνα, ἢ εἰς α χρόνον, ἢ ὅλλω τῆς ζωῆς.

Σημειωτέον ὅμως εἴς α μόνον, ὅτι δηλαδὴ αἱ ἀλγεῖαι καὶ σιγμαὶ καὶ ἐκεῖνο, ὅτῃ εἴπαμεν (Ὀντολ. Τμήμ.

Β'. Κεφ. Β'. Α'ρθρ. Α'.) φαίνονται φυσικά μακρότεραι (διεξοδικώτεραι) ὅταν ἡμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ, ὡσεὶ μὲ ὅλον ὅπῃ αἱ δύτυχεῖς σιγμαὶ ἐσάθισαν μεγαλύτεραι, καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐνίοτε καὶ κατὰ τὴν ἐπίτασιν, μὲ ὅλον τῆτο εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, ἐπειδὴ ἐνθυμώμεθα φεραστότερον τὰς ἀλγεινάς, ὡσαύτὰς ἡδονικάς, νὰ μας φαίνεται μεγαλύτερον τὸ ἀθροισμα ἐκείνων, ὡσαύτὰ τῶν ὁποῖον σφάλμα νομίζω ὅτι ἔχει μὲγάλῳ δυνάμιν εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἀκόμην νὰ ἀφραπονῆνται ὅσον ἄρα τὴν δυσυχίαν τας, καὶ οἱ ὁποῖοι ἠθέλων ἀφραπονῆνται ὀλιγώτερον, ἀν' ἔξῃραν νὰ κρατήσεν καλλίτερον λογαριθμὸν τῆς δύτυχων σιγμῶν, ὅπῃ ἀπολαμβάνεν ὅλον τὴν ἡμέραν καὶ ἐν τῇ μέσῳ τῆς δεινῶν τας.

Α' πὸ τὰ εἰρημνὰ πράγματα δὲγαίνεν κάποιαι συνέπειαι ἄρα τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀποκτάται ἡ δὲδαιμονία, αἱ ὁποῖαι καταβαίνεν ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ εἶναι·

Α'. Ὅτι εἶναι φανερὸν πῶς εἷας ἀτιμος ἀνθρώπος δευ' ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ποτὲ ἀληθῶς δὲδαιμων· ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ ἀπαιτῆ ἡ δὲδαιμονία ἄρα πρώτῳ βάσιν τῆς τὴν ἀπαλλαγῆ τῆς κακῶν, καὶ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀπαραξίαν τῆς ψυχῆς, πῶς ἡμπορῆ ποτὲ νὰ τὴν ἀπολαύσῃ ἐκεῖνος, ὅπῃ ἔχει πάντοτε τὴν συνειδήσιν ἐλέγχουσαν;

Β'. Ἐπειδὴ ἡ συνειδήσις τῆς καλῶν πράξεων εἶναι ἡ καθαρῶτερα καὶ εἰλικρινεστέρα ἡδονή, ὅπῃ ἡμπορεῖ ἡ ψυχὴ νὰ ἀπολαύσῃ, καὶ ὅταν τὰς πράττῃ, καὶ ὅταν τὰς μελετᾷ, καὶ πάντοτε ὅποταν τὰς ἐνθυμηταί, εἶναι προδήλον ὅτι ὅσον φεραστότερον πλησιάζει τινὰς εἰς τὴν δὲδαιμονίαν, ὅσον φεραστότερον ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὄχι μόνον τιμηθῆς, ἀλλὰ καὶ ἐνάρετος.

Γ'. Ἐπειδὴ τὰ ψυχικά κακὰ μᾶς ἀφαρπάζου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ αὐτὰ κρέμονται προηγουμένως ἀπὸ τὴν φαντασίαν, καὶ ἀπὸ τὰ πάθη, δὲτυχέσερος κοινῶς θέλει εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ καλλίτερα καὶ ὀλιγωρότερα ἠθέλων ἡμπορέσῃ νὰ σωηθῆσῃ ἄρα νὰ χαλιναγωγῆ

τὴν φαντασίαν, καὶ τὰ πάθη, καὶ νὰ τὰ ὑποπάτη εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς λόγου.

Δ'. Ἐπειδὴ ἡ ὀχληρία εἶναι εὐα ἴσχυρὸς τὰ μεγαλήτερα κακά, ὅτε μᾶς κατασάινεν τὴν ζωὴν βαρείαν καὶ λυπηρὰν, καὶ αὐτὴ ἄρῃται προηγουμένως ἴσχυρὸς τὴν ἀργίαν, καὶ ἴσχυρὸς τὴν ἀπραγμοσύνην, ἐντεῦθεν φαίνεται ἡ ἀνάγκη τῆς νὰ συνηθίσῃ τινὰς μὲ τὸν καιρὸν δια νὰ ἰξούρη νὰ ἐναχολῆται καλῶς, καὶ νὰ ἀπερῆ ἐπωφελῶς ἢ εἰς ἀσκήσιν τεχνῶν, ἢ εἰς σπουδὴν ὀπισθημάτων, τὸ ὁποῖον καθ' ἑαυτὸ εἶναι ἡδύτατον.

Ἡ τιμὴ, ἡ ἀρετὴ, ἡ ἔμφρων διοίκησις τῆς φαντασίας, καὶ τῶν παθῶν, καὶ μία ἀχολία ἐπωφελῆς, εἶναι ἀναμφιβόλως τὰ θεμελιωδέστερα στοιχεία τῆς ἀνδρωπίνης εὐδαιμονίας.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΗΣ

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Γ'.

ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑ.

Απὸ τὸν ὄρον κόσμος, ὅπερ θέλει γὰ εἶπῃ τάξις, καὶ ὅπερ ὁ Πυθαγόρας μετέφερεν εἰς τὸ πᾶν εἶναι τὴν θαυμασίαν τάξιν, ὅπερ κυριόβει εἰς αὐτὸ, καὶ ἀπὸ τοῦ λόγου, προέρχεται τὸ ὄνομα Κοσμολογία, τὸ ἐποῖον θέλει γὰ εἶπῃ πραγματεία καθόλου περὶ τοῦ Κόσμου.

Ἐπειδὴ δὲ δύο εἴδη ἑστιῶν ὑφίστανται εἰς τὸν Κόσμον, δηλαδή αἱ πνευματικαὶ, καὶ αἱ σωματικαὶ, διαίρεται καὶ ὁ κόσμος εἰς νοητὸν, καὶ εἰς φυσικόν, ἢ σωματικόν· ἢ Κοσμολογία ὅμως πραγματεύεται μόνον περὶ τῆς δούτερας.

Διὰ τῆτο αἰήκει κυρίως εἰς τὴν Φυσικὴν, καὶ δευτέραν μετεφέρθη εἰς τὴν Μεταφυσικὴν δι' ἄλλο, παρὰ κατ' ὅ,τι θεωρεῖ τὸν κόσμον ὡς ἅρῃ, καὶ ἀφηρημένως, τῶ ὅποιος Χριστιανὸς ὁ Βόλφιος ἔδωκε τὸ πρῶτον παράδειγμα.

Οἱ Μεταφυσικοὶ ὅμως θεωρῶντας τὸν κόσμον ἀφηρημένως, ἔπεσαν εἰς πολλὰς θεωρίας ματαίας, τῶ ὅποιων, ἀφ' ἧ δειξομένη συντόμως τὴν ἀνυπαρξίαν, θέλομεν προδῶσει ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι βεβαιότερον καὶ πιθανώτερον.

Κεφ. Α'. Α"ρθ., Α'. Παλ. δόξαι. 245

Τὸ το Μέρους θέλουσι τὸ διαίρεσαι εἰς ἕξ Κεφάλαια, ὑπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτον θέλει ἐκθέσει τὰς διαφόρας δόξας τῶν παλαιῶν Φιλοσόφων περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κόσμου· τὸ δεύτερον θέλει εἶναι μίαν ἀναίρεσιν τῶν τῶν δόξασιων· τὸ τρίτον θέλει πραγματεύεσθαι περὶ τῆς ἀληθινῆς ἀρχῆς τῆς κόσμου· τὸ τέταρτον περὶ τῆς συστάσεως τῆς κόσμου, καὶ περὶ τῶν ἡθικωτέρων νόμων τῆς· τὸ πέμπτον περὶ τῶν στοιχείων, ἔξ ὧν σύγκειται ὁ κόσμος· καὶ τὸ ἕκτον περὶ τῆς τελειότητος τῆς κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν διαφόρων δόξασιων τῶν παλαιῶν Φιλοσόφων περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Κόσμου.

Μίαν ἀκριβῆ ἐκθέσειν τῶν διαφόρων δόξασιων τῶν Παλαιῶν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ μεταμορφώσεως τῆς Κόσμου μάς ἐδωκεν ἀνάγκη εἰς τὰς ἄλλας· ὁ Γενικώσιος εἰς τὴν φυσικοκεντρικὴν Διάλεξιν, τὴν ὁποῖαν τὴν προέταξεν εἰς τὸν πρῶτον Τόμον τῶν μεταφυσικῶν τῆς Στοιχείων, καὶ ὑπὸ τὴν ὁποῖαν θέλουσι πάρῃ ἐκεῖνα, ὅτι εἶναι ἀναγκαϊότερα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῶν Ἀσιατικῶν.

Οἱ Ἀσιατικοὶ ἔξω ὑπὸ τῆς Ἑβραίας, δύο στοιχεία φαίνονται κοινῶς νὰ ἐδέχθησαν εἰς τὸν κόσμον, αἶθερα καὶ τὴν δύο· ὅμως τὸ εἶναι ἀργόν, καὶ τὸ ἄλλο ἐνεργόν.

Τὸ ἀργόν στοιχεῖον ἦτον παρ' αὐτοῖς ἢ πλεόν πα-

χυλοτέρα ὕλη, τῷ ἔσι τὸ ὕδωρ, καὶ ἡ γῆ, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν αἰδίως καὶ τὴν δόξαν τες, ὅμως συγκεχυμένη, καὶ τὴν ὁποίαν τὴν ἠνόμασαν χάος, καὶ τὴν ἐπαράσαιναν ὑπὸ τὸ χῆμα εὐός ὡς (αὐγῆ), ὡς ᾤεμεχσαν τὸ ἀέριμα ὅλων τῶν παραγμάτων.

Τὴν γονιμότητα αὐτῆς τῆς ἀργῆς ὕλης, καὶ ἐπομένως τὴν ἀδραγωγίαν ὅλων τῶν ὄντων, τὴν ἀπέδιδαν εἰς εὐὰ σοιχείον ἐνεργόν, μετὰ τὸ ὁποῖον οἱ Χαλδαῖοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἴνδοι, οἱ Κινέζοι, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Φρύγες, καὶ οἱ Θράκες ἐνοῶσαν τὸ πῦρ· οἱ Φοίνικες ἐνοῶσαν εὐὰ αἰθέρα λεπτότατον, τὸν ὁποῖον τὸν ἠνόμαζαν πνεῦμα, ἀλλ' ἀνέφερον καὶ τῆτο κατ' ἐσίαν εἰς τὴν πυρῶδη ἀρχήν.

Αὐτὴ ἡ πυρῶδης ἐνεργὸς ἀρχὴ ἦτον παρ' αὐτοῖς ἡ ὑπερτάτη Θεότης, τὴν ὁποίαν τὴν ἐνόμιζαν ἀκεχυμῆν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ψυχὴν τῷ κόσμῳ. Διὰ τῆτο ὅλοι ἐλάτρωσαν προηγουμένως τὸ πῦρ, καὶ τὸν ἥλιον, τὸν ὁποῖον τὸν ἐθεωροῦσαν ὡς κεντρὸν τῶν πυρῶδων, καὶ ὅλοι κοινῶς ἐπρέσβδων τὸν Πανθεϊσμόν, τῆτο ἔσι τὴν δόξαν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εὐὰ ὄν σωματικὸν ἀκεχυμῆν καὶ ἐσσεσωματωμῆν εἰς ὅλλω τὴν Φύσιν.

Περὶ τῆς ἀμορφώσεως ὅμως τῷ κόσμῳ εἶναι ἀξιὸν πρὸ πάντων νὰ ἀναφέρωμῳ τὴν δόξαν τῶν Αἰγυπτίων τέτοιαν, καθὼς μᾶς τὴν ᾤεμεχσε Διόδωρος ὁ Σικελιώτης. Αὐτοὶ λοιπὸν ἔλεγον ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁ εὐρανὸς καὶ ἡ γῆ δεῦν ἦτον, παρὰ εὐὰς σωρὸς συγκεχυμῆν σοιχείων ἀνακατωμῆν εὐὰ μετὰ τὸ ἄλλο, καὶ κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς κινήσεως ἀρχίσαν νὰ ξεχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων· ὅτι ὁ ἀήρ καὶ τὸ πῦρ ὡς φοροισμῆν μετὰ μίαν αἰδίον κίνησιν, καὶ ὡς φύσει κῆφα (ἐλαφρὰ) ἐσηκώθησαν ὑψηλά, καὶ ὅτι τὸ πῦρ ὡς πλέον ἐλαφρότερον ἐπῆρθη ὑψηλότερα, καὶ ἐχημάτισε τὸν ἥλιον, καὶ τὰ ἄστρα, τὰ ὁποία εἶναι εἰς μίαν αἰδίον κίνησιν, καθὼς τὸ σοιχείον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παρήχθησαν· ὅτι τὸ ὕδωρ, καὶ ἡ γῆ ἀνακατωμῆν

μῦα ἔμειναν κάτω διὰ τὴν βαρύτητα, καὶ ὅτι καὶ αὐτὰ κινεῖμνα ἀκαταπαύτως ἀρχισαν νὰ διαμετρῶν, καὶ διὰ τὸ μῦ τὰ ὑγρά μέρη ἐχηματίσθη ἡ θάλασσα, διὰ δὲ τὰ στερεὰ προῦλθον ἡ γῆ· ὁμοίως κατ' ἀρχαίς καὶ αὐτὴ ἀπαλὴ καὶ λασπώδης· ὅτι ἡ γῆ θερμαινομένη διὰ τὸ πῦρ τῆς ἡλίου, ἀρχισε νὰ ζυμόνεται, νὰ φεσκώνη, καὶ νὰ σήπεται, καὶ αὐτὰ τὰ φεσκώματα τῆς σεσαπιμμένης ὕλης ἀρχισαν νὰ συλλάβωρ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς διαφορὰ εἶδη ζώων, τὰ ὁποῖα ἔφερόμην διὰ τὴν ὑγρασία τῆς νυκτός, καὶ πηγνύμην διὰ τὴν θερμὴν τῆς ἡμέρας, πύξανον καὶ μικρὸν ἕως ὅπως ἐχίσθη ἡ μεμβράνη, ὅπως τὰ ἐτύλιγε, καὶ ὀργάνων τέλεια εἰς τὸ φῶς· καὶ καὶ τῶν τῶν ζώων εἰσάβωρ ἀρχιῶν καὶ γενετῶν οἱ ἀνθρώποι, τὰ τετράποδα, τὰ ψάρια, καὶ τὰ πετεινά· διὰ τὰ ὁποῖα τὰ δύο κῶντα εἶδη, ἐπειδὴ εἶχαν πολλὰ μέρη γῆια, ἔμειναν εἰς τὴν γῆν, τὰ ψάρια, ὅπως εἶχαν περισσότερα ὑδατοδὴ μέρη, διεσκεδάσθησαν εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ τὰ πτερυγία, ὅπως εἶχαν περισσότερα πυρωδὴ, ἐσηκώθησαν εἰς τὸν ἀέρα· καὶ ὅτι μετὰ τὸ νὰ ἐσηκωθῆν μετὰ ταῦτα ἡ γῆ διὰ τὴν δύναμιν τῆς ἡλίου, καὶ τῆς ἀνέμων, δὲν ἦτον πλέον ἐπιτηδεῖα νὰ ὀργάνωσιν μεγάλα ζῶα, τὰ ὁποῖα πληθύνονται μετὰ τὴν πρὸς ἀλλήλα μίξιν, καὶ ἐκράτησε μόνον τὴν δύναμιν νὰ ὀργάνωσιν τὰ μικρότερα σῆματα.

Ἡ κοινοτάτη ἀναμεταξὺ εἰς τὰς Παλαιὰς δόξας ὅτι πολλὰ σῆματα ὀργάνωται διὰ τὴν σῆψιν τῆς γῆς (δόξα, τὴν ὁποῖαν τὴν ἀναίρεσιν ὁ Ρέδης τὸν ἀπερσμητὸν αἰῶνα μετ' ἐξαιρέτως πείρας, διὰ τῆς ὁποῖαν ἐδείξεν ὅτι ὅλα ὀργάνωται φανερά διὰ τὸ ἀέριματῶς) φαίνεται ὅτι συμῆργησε πολλὰ εἰς τὸ νὰ ἐμπνέσῃ τὴν ἀλλόκοτον ἐπίνοιαν, ὅπως ἐδῶ φερεῖ τῆς ἀρχῆς τῆς ζώων ἐσημειώσαμην.

Περὶ τῶν Φιλοσόφων τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς.

Ανάμεσα εἰς τὰς Ἑλλήδας, οἱ ἐκ τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς πρῶτοι ὑπέθεσαν ἕνα σοιχείον ἀργὸν μίαν ὑλλῶ ροῶδι· αὐτῷ ὁ Θαλῆς ὁ κτίτωρ αὐτῆς τῆς Σχολῆς τῷ ἀνόμασιν ὕδωρ· ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ τὸν Πλάταρχον (Ἀρέσκοντα τοὺς Φιλοσόφους) τῷ ἀνόμασιν ἀπειρον ἔκτασιν, ἀκίνητον καὶ τὸ ὅλον, καὶ κινήτῳ καὶ τὰ μέρη τῆς, ἀπὸ τῷ ὁποίῳ φηγόνται, καὶ εἰς τῷ ὁποίῳ ἐπιστρέφει ὅλα. Ὁ Ἀναξίμανδρος τῷ ἀνόμασιν ἀέρα. Ὁ Ἀναξαγόρας πάλιν εἶπεν, ὅτι ὅλα συγκροτῶνται ἀπὸ μέρη ὅμοια ἀλλήλοις, καὶ ὁμογενῆ, εἰς ἕσπον ὅπῃ καθε κοκκαλον συγκροτεῖται ἀπὸ τόσα μικρὰ κοκκαλα· καθε πέτρα ἀπὸ μικραῖς πετερίτλαις· καὶ τὸ ὕδωρ ὁμοίως σύγκειται ἀπὸ μέρη ὁμογενῆ, ὁμοίως καὶ ὁ ἀέρας, καὶ τὸ πῦρ, καὶ ἡ γῆ· τὸ ὁποῖον σύστημα ἀνομάθει ομοιομεγεία. Ὁ Ἀρχέλαος ἐξ ἐναντίας θέλει ὅτι ὅλα τὰ πράγματα συνίστανται ἀπὸ μέρη ἑτερογενῆ, καὶ ἀνόμοια.

Εἰς τὸτο μάλιστα διαφέρει οἱ Ἰωνικοὶ ἀπὸ τῆς Ἀσιατικῆς, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἔστι ἐδόξαζαν τῷ ὑλλῶ αἰθιδιον, ἐνοῶσαν ὅμως εἶνα νέον θεῖον χωριστὸν ἀπὸ τὴν ὑλλῶ, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς αὐτῷ (τῷ ὑλλῶ) τὸ χῆμα καὶ τῷ τάξιν· τῆς ὁποίας γνώμης ἡ δόξα, ἀγκαλὰ καὶ ἀποδίδεται προγενερώς εἰς τὸν Ἀναξαγόραν, ὡς αὐτὸς αὐτὸς τῷ ἐθεμελίωσε καλλίτερα, μερικοὶ ὅμως λέγουσιν ὅτι εἶναι τὸ Θαλῆ.

Τῷ γνώμην τῆ Ἀναξαγόρα τὴν ἐξάπλωσαν καλλίτερα ὁ Σωκράτης καὶ Πλάτων, οἱ ὁποῖοι δημιουργὸν καθε πράγματος ἐκήρυξαν εἶνα ὃν διανοητικόν, καὶ ἀσώματον, τὸτ' ἔστι τὸν Θεόν.

Ὡς καὶ ὁ Πλάτων παρεδέχθη τῷ ὑλλῶ αἰθιδιον, ὅμως ἀμορφον καθε ἑαυτῷ καὶ μεμρφωμῆν καὶ διατεταγμέ-

πυρρίων μὴ πάντα ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὰς αἰδίες ἰδέας, μετὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι ἐνοῶσε κάποιας ἰσῆας ἀφθόρως καὶ ἀσωμάτως, χωρὶς ἀπὸ τῆς ὕλης, αἱ ὁποῖαι ἐχρησίμωσαν κατ' αὐτὸν εἰς τὸν Θεὸν ὡς ἀφθδείγματα, δι' ὧν τῷ διέθεσε καὶ τὴν διέταξεν. Ἄλλοι διιχυρίζονται ὅτι ἐνοῶσε τὰς ἰδίας ἰδέας τῷ Θεῷ, ἢ τὰ ἰνδάλματα τῶν πραγμάτων, ὅπως αὐτὸς εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῷ.

Πρῶτα σοιχεῖα ἔθεσεν ὁ Πλάτων, καὶ τὸν Βερρετ, τὸ πῦρ, καὶ τῷ γλῶ, λέγωντας ὅτι ὁ κόσμος ἐπεπε νὰ εἶναι προηγουμένως ὁρατὸς καὶ ἀπτός (φηλαφίτος), καὶ ὅτι κανεὶα πρᾶγμα οὐκ ἔμπορεῖ νὰ ὀραθῆ, χωρὶς τὸ πῦρ, μῆτε νὰ πιαθῆ χωρὶς τῷ γλῶ, ἢ ὁποῖα δίδει εἰς τὰ σώματα τῷ σερρότητα, καὶ τὸ πάγιον. Ὅμως δεῖ νὰ χηματίσῃ ὁ κόσμος εἰς ὅλον ἑαυτὸν, ἦτον, ἔλεγε, δεῖ τῷ καὶ ἀναγκαῖον ὅπως αὐτὰ τὰ δύο ἄκρα νὰ εἰσώθῃν μετὰ εἰς κάποιον ἀνάλογον μέσον· καὶ ἐπειδὴ τὰ σερρα δέλεν ὄχι μόνον εἰς, ἀλλὰ διὰ μέσα ἀνάλογα, δεῖ τῷ ὁ Θεὸς ἔβαλεν ὡς μέσα ἀνάλογα μεταξύ εἰς τὸ πῦρ, καὶ εἰς τῷ γλῶ, τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ· καὶ ἐπειδὴ τὰ σερρα ἀναλύονται εἰς ὀπίπεδον, καὶ τὰ ἀδύγραμματα ὀπίπεδα εἰς τείγωνα, δεῖ τῷ δέλεῖ ὅτι αὐτὰ τὰ σοιχεῖα νὰ σιωδέωνται ἀπὸ τρίγωνα, καὶ ὅτι τὸ πῦρ εἶναι πυραμιδοειδές, ὃ ἔστι συγκείμενον ἀπὸ τεσάρων τείγων, ὃ ἀπὸ ὀκταέδρου, τῷ ἔστιν ἀπὸ ὀκτὸ ἐξάγωνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καθεὶς εἰς διαιρεῖται εἰς ἕξ τείγωνα, ἢ γῆ κυβικὴ, ὃ ἔστιν ἀπὸ ἕξ τετράγωνα, τῷ ὁποῖων καθεὶς εἰς διαιρεῖται εἰς τεσάρων τείγων, καὶ τὸ ὕδωρ εἰκοσάεδρον, τῷ ἔστιν ἀπὸ εἰκοσι τείγων.

Τέτοια ἦτον καὶ Πλάτωνος ἢ ἀρχὴ τῷ κόσμου, καὶ τὸ χῆμα τῷ σοιχείων τῷ· εἰς εἶναι φανερόν εἰς ποίας ματαιολογίας τὸν ἔσυρον ἢ κατὰχρησις τῷ Γεωμετρίας.

Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὁ μαθητὴς τῷ Πλάτωνος εἰς σοιχεῖα ὑπέθεσε, τὴν ὕλην, τὸ εἶδος, καὶ τὴν σερρῶν.

Ἐν ὕλλῳ τὴν ἐσοχάζετο ὡς ὑποκείμενον ὅλων τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν ἔλεγε μίαν, ἀπειρον, ἀκίνητον, ἀπλήν· ὅτι ὁὐκ ἠγνᾶται, μήτε φθείρεται, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν, καὶ ἀπὸ αὐτῆς ἠγνῶνται ὅλα τὰ εἶδη.

Καὶ αὐτὰ τὰ εἶδη ὁὐκ ἐθεωροῦσεν ὡς ἀπλᾶς αἰδιοκώσεις ἢ μεταβολὰς τῶν μερῶν, ἀλλ' ὡς ἀληθινὰς ὑποστάσεις ἰσώμεναι μετὰ τὴν ὕλην, καὶ ὅτι συγκροτῶν τὴν φύσιν, καὶ τὴν ἐσίαν τῆς καθ' ἑαυτὸν πράξεως.

Ἐντεῦθεν προήλθον τὰ ἐσιώδη χήματα, καὶ ἐξ ἧς σημασίας, τῶν ὁποίων ἔγιναν μεγάλα φιλονεικία· τὰ ὁποῖα ὁμῶς καὶ τὸν Πλάτωνα (Ἀρεσκ. τοῖς Φιλοσόφ.), καὶ τὸν Συμπλίκιον καὶ τὸν Βρυκέρω (Ἰσορ. Φιλοσ. καὶ Ἰδεῶν Τμήμ. Α'. §. 9.) πρέπει νὰ ἐκλιφθῆν ἀπὸ τῶν ἐσιωδῶν ἰδεῶν ἢ εἰκόνων τῆς Πλάτωνος, μετὰ τὴν διαφορὰν, ὅτι ἕτος τὰς ἐθεωροῦσεν ὡς χωριστὰς ἀπὸ τῆς ὕλης, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τὰ ἠθέλων ἰσώμενα καὶ ἐμπεφυκότα εἰς τὴν ἰδίαν ὕλην.

Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ ὕλη παρὰ τῆς νὰ λάβῃ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς, ἢ τῆς φυτῆς, ἢ τῆς ὀρυκτῆς, πρέπει νὰ ἦτον σεριμένη ἀπὸ αὐτῆς, καὶ τῆτο ἠθέλων ὅτι καὶ αὐτὴ ἢ σέρισσις ἔπρεπε νὰ θεωρῆται ὡς μία ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῶν πραγμάτων· ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁὐκ ἔμπορεῖ νὰ ριθῆν ἄλλο ματαιότερον καὶ ψυχρότερον.

Μεγαλώταται ζητήσεις ἀνεφύησαν καὶ ἐξ ἧς τὴν ἐνοίαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔπρεπε νὰ ἐκλιφθῆν ἐκεῖνο, ὅπως αὐτὸς ἀνόμαζε πρῶτῳ ὕλλῳ. Ὁ Ἀβερρόνης, καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς δι' ἑαυτὸν ἔδωκαν, ὅτι αὐτὸ ἄλλο ὁὐκ ἦτον, καὶ αὐτὸς ὁ Θεός, εἰς τὸ ὅσον ὅπως φαίνεται καὶ τὸν Γενεώσιον, ὅτι ἡ δόξα τῆς ἦτον ἄ. ὅτι ὑφίσταται ἀπ' αἰῶνος μία ἑκτασις ἀπειρος, ἀπλή καὶ ἀμετάβλητος. β'. ὅτι αὐτὴ εἶναι μία καθαρὰ ἐνέργεια, μία πρῶτη ἐνέργεια. γ'. ὅτι εἰς αὐτὴν ἠγνῶνται ἕξ ἀνάγκης φυσικῆς ὅλα τὰ σωματικὰ χήματα, καὶ καὶ τῆτο αὐτὴ ἢ πρῶτη ὕλη, αὐτὴ ἢ φύσις, αὐτὸς ὁ Θεός, εἶναι τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ὅλων τῶν χημάτων τῆς παντός. Ἀπὸ τὸ ὁποῖον τῆτο προήλθεν ὅπως μερικοὶ

Λειτουργικοί να συγχέου τον ἴδιον Θεόν με τὴν φύσιν, καὶ να δεχθῶν τὸν Πανθεισμόν· τὴν ὁποίαν ὁμοίως σύγχυσιν δεῦν ἔχομεν ἀποχρώντα λόγον να πιστώσωμεν, ὅτι τὴν ἔκαμνε καὶ ὁ Αἰσιοτέλης, ὁ ὁποῖος μάλιστα φαίνεται (Φυσικ. Βιβλ. ή.) ὅτι ἐδέχθη μίαν ἀρχὴν ἐνεργὸν χωριστῶ ἀπὸ τὴν ὕλην, καὶ ἀφ' αὐτῆς καὶ αὐτῆς τῆς ὕλης ἀπ' αἰῶνος.

Οἱ Στωϊκοὶ τερατίον ἐνηγκαλίθησαν, καὶ ἐσφρόσβδαν φαερὰ τὸν Πανθεισμόν τῆς Ἀσιακῶν. Ἡ δόξα τῆς καὶ τὸν Βυδαῖον (Ἐπιτομ. Ἰσορ. Φιλοσ. Κεφ. 4. §. 38.) ἦτον ἀ. ὅτι ὁ κόσμος εἶναι σιῶθετος ἀπὸ τὴν ὕλην, καὶ τὴν κοσμικῶ ψυχῶ, με τὴν ὁποίαν ἐνοῶσαν τὸν ἴδιον Θεόν, καὶ δεῦ Θεόν καὶ τῆς Ἀσιακῶς ἄλλο δεῦ ἐνοῶσαν ἀφ' αὐτῆς ἐνα καθαρῶτατον πῦρ. β. ὅτι ὅλα διοικῶνται ἀπὸ τὴν εἰμαρμένῶ, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπόκειται καὶ αὐτὸς ὁ Θεός· καὶ δεῦ εἰμαρμένῶ ἐνοῶσαν τὴν ἀμετακίνητον καὶ ἀμετόβλητον τάξιν, καὶ τὰς ἀναγκαίαις ἀφ' αὐτῆς ὅλων τῆς πραγμάτων. γ. ὅτι ὁ κόσμος ὑπῆρχε πάντοτε, ὅμως πρέπει να ἀπωλέθῃ καμμίαν φορὰν ἀπὸ τὸ πῦρ, καὶ να ἀνεξηνήθῃ ἀπὸ τὸ ἀπέρμα τῆ, καὶ να ἠφανίθῃ πάλιν, καὶ να ἀνεξηνήθῃ δεῦ ὑπάρχῆς καὶ τὰς ὡρισμένης ἀπὸ τὴν εἰμαρμένῶ ἀφ' αὐτῆς.

Αὐταὶ εἶναι αἱ κυριώτεραι ἀφ' αὐτῆς τῆ κόσμου δόξαισιν, ὅπῃ ἀνεφύησαν ἀπὸ τὴν Ἰωνικῶ Σχολῶ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Φιλοσόφου τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς.

Τὴν κοσμικῶ ψυχῶ φαίνεται ὅτι τὴν ἐδέχθη καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὁ πρῶτος θεμελιωτῆς τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς, ὁ ὁποῖος ἦτον σύγχρονος τῆς Θαλῆ τῆς πρῶτης κτίτορος τῆς ἀνω εἰρημῆς Σχολῆς, καθὼς εἶπαμεν εἰς τὴν Ἰσορίαν τῆς Φιλοσοφίας (Κεφ. Γ'. Α' ρθρ.

Ἄρθρ. Α'.)· τὴν ἐδέχεται ὁμῶς ὡς πρᾶγμα ἴσχυε κρημνὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἕσπον ὅπως εἰπαμὴ καὶ πρὸ τῆ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς Πυθαγορείας, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν Τίμαιον τὸν Λοκρὸν, παρέλαβε τὰ πλεονεκτήρα πρὸ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως δόγματὲ π.

Τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων αὐτοὶ οἱ Πυθαγόρειοι πρὸ ἐδόξαζον, καθὼς βλέπομεν εἰς τὸν Σέξτον τὸν Ἐμπειρικόν, ἀπλᾶ καὶ ἀσώματα· δεῦν ἐσυμφωνῶσαν ὁμῶς καλὰ ἀναριταξὺ τῆς εἰς τὴ συνίστανται. Μετεκοὶ ἔλεγον ὅτι τὰ πρῶτα στοιχεῖα εἶναι ἡ μονὰς, καὶ ὁ συνδυασμός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον γινῶνται οἱ ἀριθμοὶ, ἀφ' ὧν τὰ σημεῖα καὶ αἱ γραμμαὶ, καὶ ἀπὸ αὐτῆς τὰ ὀπίπεδα καὶ τὰ στερεά. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι τὰ πρῶτα στοιχεῖα εἶναι τὰ σημεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γίνονται αἱ γραμμαὶ, καὶ ὀφθαλμιαί, καὶ τὰ στερεά. Ὅθεν ἐπειδὴ πρὸ τῶν τῶν πραγμάτων ὀμιλεῖσων σκοτεινὰ καὶ μυσηλιωδῶς, ἀπὸ τῆς προῆλθεν ἡ δόξα ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι ὑπέθετον στοιχεῖα τῶν σωμάτων τῆς ἀριθμῶς. Ὡς τὸσον δεῦν πρέπει νὰ πισθώμεν ὅτι ἐνόησαν τῆς καθ' ἀφαίρεσιν ἐνοίας τῶν ἀριθμῶν, καθὼς ἐκλαμβάνονται ἀπὸ τῆς Ἀριθμητικῆς, ἀλλὰ ἐνόησαν ἢ τὰ ἀπλᾶ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα τὰ ἐδέχθησαν καὶ μετεκοὶ Νεώτεροι, ἢ ἐκείνας τῆς ἀσώματης ἐστιάς, τῆς ὁποίας μὲν ταῦτα ὁ Πλάτων ὀνόμασεν ἰδέας, (καθὼς φρονεῖ ὁ Βερνέτ, ὁ Βρέκερος, καὶ ὁ Βεδαιος), ἢ τὴν ἀρμονίαν καὶ τῆξιν τῶν πραγμάτων, ὅπως προέρχονται ἀπὸ τῆς ὑπερτάτης μονάδα, τὰ τ' εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν.

Ἡ θαυμαστὴ τῆξιν, μετὰ τῆς ὁποίας εἶναι κανονισμὸν καὶ ἰσχυροειμὸν τὸ πᾶν ἔκαμε βέβαια τὸν Πυθαγόραν νὰ τὸ ὀνομάσῃ κόσμον. Αὐτὸς ὑπέθετε καὶ μίαν κάποιαν ἀρμονίαν τῶν ἔραντων σφαιρῶν, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς δεῦν τὴν αἰθανόμεθα, δεῦν τὴν ἀπειρον ὀνόμασεν.

· Ζενοφώνης ὁ Θεμελιωτῆς τῆς Ἐλεατικῆς Αἰρέσεως

προήγαγε εἰς ἐσχάτην ἀτοπίαν τὸν Πανθεϊσμόν· ἐπειδὴ μὴ ἀρκεῖνος νὰ θεωρῇ τὸν Θεόν ὡς οὐρανὸν ἐκκεχυμένον εἰς ὅλην τὴν Φύσιν καθὼς οἱ Ἀσιανοὶ, ἠθέλησε νὰ εἰπῇ, ὅτι εἰς ὅλην τὴν Φύσιν δὲν ὑφίσταται ἄλλο, πλὴν μία μόνη ἔστι αἰδῖος, ἀναλλοίωτος, ἀκίνητος, σφαιρικὴ καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἔστι εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός (Κικερ. Ἀκαδ. Τμημ. Βιβλ. Β'. καὶ Σέξτ. ὁ Ἐμπειρ. Πυρρ. Ὑποθ. α.). Τὴν ἰδίαν δόξαν τὴν ἄπονεμει ὁ Ἀριστοτέλης (Φυσ. Βιβλ. Α. Κεφ. Β'.) εἰς τὸν Παρμηΐδην τὸν ἑταίρον τῶν Ζηνόφωνος, καὶ ὁ Λαέρτιος (Βιβλ. 3'. Τμημ. κδ.) εἰς τὸν Μέλιαν, τὸν ἑταίρον τῶν Παρμηΐδος (1).

Ἀπὸ τῶν γνώμων τέτων τῶν πρώτων Ἑλεατικῶν ἦτον πολλὰ μεμακρυσμένοι ὁ Δούκιππος, καὶ Δημοκρίτος, καὶ Ἡράκλειτος, οἱ ὁποῖοι τὸ εἶπε αὐτοὶ ἠθέλησαν, ὅτι ὁ κόσμος συσπρόσθη ἀπὸ τῶν τυχαίων συνδρομῶν τῶν ἀτόμων κινηθῶν εἰς τὸ ἀπειρον κενόν, δόξα τῶν ὁποίων διηγουρίζονται πολλοὶ, ὅτι τὴν ἐκίνησε πρῶτος Μόχος ὁ Φαίνιξ, καὶ ἡ ὁπεῖα μερικοὶ θέλουν, ὅτι ἦτον κοινὴ καὶ εἰς τὸν Ἀναξίμανδρον. Ἄτομα αὐτοὶ ἐνόησαν τὰ μικρότατα καὶ ἀδιαίρετα μέρη τῆς ὕλης. Εἰς αὐτὰ ἀπέδιδον ἑταίρα χήματα, ἄλλα διπλαδὴ δίδυρα, ἄλλα τριφυλά, καὶ ἄλλα καμπύλα. Δὲν ἐδέχοντο κανεὶα κενόν τῆς κινήσεως, καὶ ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τῶν τυχαίων εἴωσι ἡ χωρισμὸν τέτων τῶν ἀτόμων, προσέρχονται ὅλα αἱ μεταβολαὶ τῶν πάντων.

Ο' Ε'

(1) Ο' ἴδιος Λαέρτιος ὅμως λέγει εἰς ἄλλο μέρος (Βιβλ. 3'. Τμημ. 22.) ὅτι ὁ Ζηνόφωνος ἐδέχτο τὰ τεσσάρων στοιχείων ὡς ἀρχὰς τῶν πραγμάτων, καὶ ὁ Παρμηΐδης τὸ πῦρ καὶ τὴν γῆν. Ο' Συγγραφεὺς τῆς Τέχνης τῶν νοσίων (Μέρ. Γ'. Κεφ. 19. Ἀειδμ. α.) νομίζει ὅτι ὁ Παρμηΐδης, καὶ Μέλιος μοναδικῶν ἀρχῶν ἐνόησαν ὅχι μίαν μόνον ἔστιαν, ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ μοναδικὸν ἐν, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἔχον τὴν ἀρχὴν ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ἐστὶ τὸν Θεόν· δὲν δίδει ὅμως κανεὶα λόγον (δεμέλιον) αὐτῆς τῆς ἐξηγήσεως.

Ὁ Ἐπίκουρος, ὁ ὁποῖος ἐπιγκαλίδῃ αὐτῷ τῷ γνώμῃ, ἐπαρόδισεν εἰς τὰ ἅτομα τῷ δυνάμιν τῆς βαρύτητος, καὶ ὑπέθετον εἰς αὐτὰ δύο κινήσεις, μίαν ἐξωθεν ἰσχυραμμον, καὶ ἄλλῃ ἐκκλίσεως.

Ἐξω ἀπὸ τῷ ὕλλῃ, αὐτοὶ εἰσὶν ἄλλῃ δὲν ἐδέχοντο. Ὁ Κικέρων λέγει, ὅτι πρὸ τῆς ὑπάρξεως τῶ Θεῷ ὁ Δημόκριτος ἀσαπέσε πολλὰ, καὶ ὅτι ὁ Ἐπίκουρος τῷ ἐπαρέσβεσε με τὸν λόγον, καὶ τῷ ἀναιρέσε με τὸ ἔργον· καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς ἦτον ἀπὸ τὸ ἴδιον Σχολεῖον, ἐξωρίθηκον ἀπὸ τὰς Ἀθῶνας με τὸ νὰ ἐβαλεν εἰς ἀμφιβολίαν τῷ ὑπαρξῆν τῷ Θεῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἀμαίρεσις τέτων τῷ Δοξασιῶν.

Απὸ ὅσα εἰπομῃ ἕως ᾧδε σωμαίγεται παρῶτον, ὅτι οἱ παλαιοὶ Φιλόσοφοι ὅλοι ὑπέθεσαν τῷ ὕλλῃ αἰδίων, καὶ αἰδίως ὑφισαμῆνῃ ἀφ' ἑαυτῆς, ἔξω ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλῃ, ὁ ὁποῖος φαίνεται πρῶτον ὅτι τῷ ἐδίδαξον αἰδίως κτισμῆν πρῶτον Θεῷ. Δεύτερον, ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ὑπέθεσαν τὸν κόσμον ἐμφυχον· καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ τῶ κόσμῃ εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς ἑκακεχυμῆος εἰς ὅλα τὰ πράγματα, ἔξω ἀπὸ τὸν Πυθαγόραν καὶ Πλάτωνα, οἱ ὁποῖοι φαίνεται ὅτι ὑπέθεσαν τὴν ψυχὴν τῶ κόσμῃ ὡς ἑκακεχυμῆν καὶ χωριστῶ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὸν Λόκιππον με τῶς ὀπαδές τε, οἱ ὁποῖοι δὲν παρεδέχοντο καμμίαν ψυχὴν εἰς τὸν κόσμον. Τρίτον, ὅτι οἱ πρῶτον ἐθεωρεῖσαν τῷ ψυχῇ καὶ τὸν Θεὸν ὡς μίαν εἰσὶν σωματικῇ, ἔξω ἀπὸ τὸν Σωκράτη καὶ Πλάτωνα (εἰς τῶς ὁποῖας φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ παροδέσωμῃ καὶ τὸν Θαλῆν, καὶ τὸν Ἀναξαγόραν, τὸν Πυθαγόραν, καὶ Ἀριστοτέ-

λῶ) οἱ ὅποιοι ἐγνώρισαν τὸν Θεὸν, καὶ τῶ ψυχῶ, ὡς ἐσίας ἀπλᾶς, καὶ διαφορητικᾶς ἀπὸ τῶ ὕλλῶ. Τέταρτον, ὅτι οἱ θερασότεροι ὑπέθεσαν τὸν κόσμον καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν ὑποκείμενον εἰς τῶ ἀνάγκῃ καὶ εἰμαρμένῳ. Πέμπτον, ὅτι μερικοὶ δὲν ἐδέχοντο εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ μίαν μόνῃ ἐσίαν ἀτοπία, ἡ ὅποια τὸν ἀπερασμῆρον αἰῶνα ἀνακαινίδῃ ἀπὸ τὸν Σπινόζαν, ἀπὸ τὸν ὅποιον παρωνομάδῃ Σπινοζισμός.

Ἡμεῖς θελ. μὲν τῆς αὐλότητος τῆς ψυχῆς ὁμιλήσαμεν ἥδη καὶ πλάτος εἰς τῶ ψυχολογίαν· θελ. δὲ τῆς τῆ Θεῶ θέλομεν ὁμιλήσει εἰς τῶ φυσικῶ Θεολογίαν. Ἐδῶ λοιπὸν δὲν θέλομεν ὁμιλήσει, εἰμὴ περὶ τῆς αἰδιότητος τῆς ὕλης, περὶ τῆς ψυχῆς τῆς κόσμου, περὶ τῆς εἰμαρμένης, καὶ περὶ τῆς μοναδικῆς καὶ καθόλου ἐσίας.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς αἰδιότητος τῆς Ὑλῆς.

Ἡ ὕλη δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι αἰδιος, ἀλλὰ ἡ καθ' ὃ αἰδίως ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς, ἡ καθ' ὃ αἰδίως ἐκτίθῃ ἀπὸ Θεῶ.

Λοιπὸν ὅτι μὲν δὲν ὑφίσταται αἰδίως ἀφ' ἑαυτῆς, εἶναι δὲν εὐκολώτατον νὰ ἀποδειχθῇ· ἐπειδὴ ὕλλῳ ἐννοεῖται μὲν ἡ ὅλον ἐν γῆρι τὸ ἀδροισμα τῶ στοιχείων, ἀπὸ τὰ ὅποια σύγκεινται τὰ σώματα, ἡ καθ' ἑκάστη ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ στοιχεία ἐν μέρει. Εἰς τὴν πρῶτῃ ἐννοίαν, ἡ ὕλη δὲν εἶναι, ἀλλὰ ἐνα ἀδροισμα, μία ἀφηρημῆ ἐννοία, ἡ ὅποια δὲν ἔχει κάμμιαν πραγματικῶ ὑπαρξιν· εἰς τὴν δευτέρῃ, πρέπει νὰ δεχθῆμεν τόσα ὄντα ὑφίμῃρα ἀφ' ἑαυτῶ, ὅσα εἶναι τὰ στοιχεία, ἡ τὰ στοιχειῶδη μόρια τῶ σωμάτων.

Λοιπὸν αἰίσως καθ' ἑκάστη ἐνα ἀπὸ αὐτὰ ἔχη ἐν ἑαυτῶ

τῆς τὸν λόγον τῆς ὑπάρχειν, πρέπει νὰ ἔχη καὶ τὸν λόγον τῆς ἔσσης τῆς ὑπάρξεώς τε. Θέλει εἶναι λοιπὸν κάθε εἶς ἀνεξάρτητον ἀπὸ καθε ἄλλο, καὶ κατὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ κατὰ τὸν ἔσσην αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως. Δὲν θέλει ἠμπορέσει λοιπὸν κανεὶς νὰ μεταβάλῃ εἰς ἕνα ἄλλο τὸν ἔσσην τῆς ὑπάρχειν· ἐπειδὴ τῆς ἡδέου εἶναι νὰ χάσῃ τὸν λόγον, ὅτι ἔχει ἐν ἑαυτῇ τῆς ὑπάρχειν καὶ τὸν ἴδιον ἔσσην τῆς· λόγος, τὸν ὅποιον βέβαια μήτε αὐτὸ ἠμπορεῖ γὰρ τὸν χάσῃ, μήτε ἄλλο νὰ τῆς τὸν ἀφαιρέσῃ, ἀνίσως αὐτὸς πηγάζῃ ἀπὸ τῆς ἰδίας τῆς φύσιν, καὶ εἶναι συνημμέρος καὶ βαθὸς μὲ τῆς ἰδίας τῆς ὑπαρξίν. Καμμίαν ἀλλοίωσιν λοιπὸν δὲν ἡδέου λάβῃ ποτὲ εἶς σοιχεῖον ἀπὸ ἄλλο, καμμίαν μεταβολῶν, καμμίαν ἔσσην, ἀλλὰ κάθε εἶς ἡδέου ὑπάρχει παντοῦ ὡς αὐτὸ μὴ ὑπῆρχε κανεὶς ἄλλο. Ἀλλὰ ποῖος δὲν βλέπει πόσον εἶναι ἐναντίον τῆς εἰς τῆς συνεχῆ πείραν, ἡ ὁποία μᾶς δείχνει κάθε σιγμῶν πόσας ἀλλοιώσεις λαμβάνει τὸ σῶμά μας ἀπὸ τῆς αἵμα, καὶ πόσαι γίνονται εἰς ἄλλας ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ πόσας δοκιμάζει κάθε πρᾶγμα ἀπὸ τῆς ἀμοιβαίων ἔλξιν καὶ ὠθησιν, καὶ ἀπὸ τῆς συνεχῆς μεταβολᾶς, εἰς τῆς ὁποίας ὑπὸκεινται ὅλα.

Εὐκόλον εἶναι ὡσαύτως νὰ ὑποδείξωμεν καὶ τὴν ματαιότητα τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἡ ὕλη ἐκτίθη αἰδίως πρὸ Θεοῦ. Ὁ Ἀριστοτέλης, ἀφ' ἑ ἀπέδειξεν ὅτι πρέπει νὰ ὑφίσταται ἀπ' αἰῶνος μία ἀρχὴ ἐνεργὸς, ἐπαρόδεσον (Φυσικ. Βιβλ. Η'), ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ πρέπει νὰ ἦτον ἐνεργὸς ἀπ' αἰῶνος· ἐπειδὴ αὐτὸν ὀλίγον καιρὸν δὲν ἐνεργῆσεν, ἔπρεπε νὰ ἀπεράσῃ ἐξαιφνης ἀπὸ ἀργίας εἰς ἐνέργειαν, πὸ ὅποιον, λέγει, κανεὶς ὄν δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ κατ' ἑαυτὸν καὶ ἐντεῦθεν ἔπειτα συνάγει, ὅτι ὁ κόσμος πρέπει νὰ παρήχθη ἀπ' αἰῶνος.

Ὅμως πόθεν δὲν γράζει αὐτὸς τῆς πρὸ ἀδύνατον τῆς νὰ ἀπεράσῃ μία ἀρχὴ ἐνεργὸς κατ' ἑαυτὴν ἀπὸ ἀρ-

γίαν εἰς ἐνέργειαν; Εἶπεν ἀκόμη ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ ἐπῶρεπε νὰ ἐνεργῇ πάντοτε. Ποία εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς ὅτι ἐπῶρεπε νὰ ἐνεργῇ πάντοτε ἔξω ἀπὸ λόγου της, καὶ νὰ μὴ ἤμπορῇ νὰ ἐνεργῇ εἰς τὸν ἑαυτὸν της;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς ψυχῆς τῆς Κόσμου.

Προδιλότατον εἶναι καὶ τὸ μάταιον τῆς ὑποθέσεως τῆς ψυχῆς τῆς κόσμου. α'. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ὑποδέχεται ἢ ὑλικὴ, ἢ αὔλος. β'. Ἐπειδὴ ἡ ἕξις ἐλλεται ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἢ ταυτίζεται μετὰ αὐτὸν. Ἄν ψυχῶν τῆς κόσμου ἐνοῶν τὸν ἴδιον Θεὸν ἑκακεχυμῶν εἰς ὅλα τὰ πράγματα, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς θεωρεῖται ὡς πῦρ ἢ αἰθήρ, ἢ ἄλλη ἀρχὴ ὑλικὴ, τὸ ψεῦδος τῆς ὑποθέσεως εἶναι φανεράτατον· ἐπειδὴ εἰς μίαν τέτοιαν ἕξιν αὐτοὶ οὐκ δεχονται ἄλλο εἰς τὸν κόσμον, παρὰ μόνῳ τῷ ὑλικῷ, ἢ ὁποῖα ἐπομῶς ἐπῶρεπε νὰ εἶναι αἰδῖος, καὶ νὰ ὑφίσταται παρ' ἑαυτῆς, τὸ ὁποῖον τὸ ἐδείξαμῃ παρὸ ὀλίγου ἄπτον.

Εἶδε καὶ ψυχῶν τῆς κόσμου ἐνοῶν τὸν Θεὸν, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς θεωρεῖται ὡς πνεῦμα, θέλομεν εἰπεῖν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ναὶ, πανταχῶς, καὶ παρῶν εἰς ὅλα, ὅχι ὅμως δεδεμῶς εἰς τὰ ὑλικά πράγματα, καθὼς ἢ ἀνθρωπίνῃ εἰς τὸ σῶμά της. Εἶναι παρῶν εἰς ὅλα καθὼς ὁ τεχνίτης εἰς μίαν μηχανῶν, εἰς τῷ ὁποίᾳ ἑκτερεῖ τῷ κίνησιν καὶ τῷ ἐνέργειαν· καθὼς ὁ κυβερνήτης εἰς τὸ πλοῖον, ὅπερ κυβερνᾷ· καθὼς ὁ στρατηγὸς εἰς τὸ στρατόμα, ὅπερ διοικεῖ· καθὼς ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ὅπερ βασιλεύει, καὶ ὅχι ποτὲ ὡς μία ἀρχὴ ἑνωμένη, καὶ ἐνσεσωματωμένη εἰς τὰ ἴδια πράγματα, εἰς ἕξιν ὅπερ νὰ εἶναι εἷς καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα μετὰ αὐτά. Ἐπειδὴ οὐκ εἶναι πρᾶγμα ἀποπώτερον ἀπὸ τὸ νὰ ὑποθέσῃ τινὰς εἷς ὃν ἀπει-

ρον δεδεμμένον καὶ σιωεσφιγμένον εἰς εἷνα πῶραγμα πεπερασμένον, καθὼς εἶναι ἡ ὕλη.

Ἄν αὐτὴ ἡ ψυχὴ θεωρῆται ὡς ὕλική, ὅμως ξεχωριστὴ ἀπὸ τὸν Θεόν, πρέπει πρῶτον νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι αὐτὴ ἡ ὕλικὴ ἀρχὴ εἴτε πῦρ ἢ θελεον εἶναι, εἴτε αἰθὴρ, εἴτε ἄλλο πῶραγμα, εἶναι πραγματικῶς διακεχυμένη εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ ὅτι ὅλαι αἱ κινήσεις, ὅλαι αἱ δράσεις καὶ ἀντιδράσεις τῶν σωμάτων κρέμονται ἀπὸ αὐτῶν· καὶ ἀφ' ἧς ἢ θελε δειχθῇ τῆτο, δεῦν ἢ θελεον εἶναι μί ὅλον τῆτο, πῶρα μία κατάρχησις τῶν ὄρων τὸ νὰ τῶν ὀνομάσων ψυχῶν.

Ἄν τέλος πάντων ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου θεωρῆται ὡς μία εἶσα πνευματικὴ, καὶ διακεκευμένη ἀπὸ τὸν Θεόν, δεῦν νὰ τὸ πῶραδεχθῶμεν τῆτο, ἢ πρέπει νὰ δώσων κάποιαν θετικῶν ἀποδείξιν τῆς ὑπάρξεώς της, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδιώατον· ἢ πρέπει τῆλαχισον νὰ δεῖξων τὸ ἀναγκαῖον της, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ δεῦν ἢμπορεῖ νὰ γῆρη, εἰμὴ δωρεαν, καὶ εἶναι γνωσὸν τὸ ἀξίωμα ὅτι ἐκεῖνο ὁπῆ καταφάσκεται δωρεαν, δωρεαν καὶ ἀποφάσκεται.

Δεῦν μᾶς λείπων ὅμως καὶ θετικὰ ὁπῆχειρήματα δεῦν νὰ τῶν ἀρνηθῶμεν. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ καθόλου ψυχὴ ἢ εἶναι ἐκεῖνη ἡ ἰδία, ὁπῆ χηματίζει τὰς καθ' ἕκαστα ψυχὰς ὄλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν λοιπῶν ζώων, καὶ πῶς εἶναι ἔσπος νὰ πῶραδεχθῶμεν τῶν διαῖρεσιν μιᾶς ἀπλῆς εἶσας εἰς τόσα μέρη; πῶς νὰ καταλάβωμεν ὅτι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ψυχῆς εἷνα μέρος εἶναι ἰλαρόν, ἄλλο σκυθρωπὸν, εἷνα λυπεῖται ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἄλλο ἐναντιόνηται εἰς ἄλλο, καθὼς βλέπομεν νὰ συμβαῖνη ἀδῆακόπως;

Ἡ αὐτὴ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀέφορος ἀπὸ ἐκεῖνῶν τῶν καθ' ἕνα ζώων, ἀλλὰ διακεχυμένη εἰς ὅλα τὰ σώματα καὶ ἐμψυχα, καὶ ἀψυχα· καὶ πῶς νὰ ὑποθέσωμεν πρῶτον ἐμψυχα ὅλα τὰ σώματα τὰ φυτικά καὶ ὀρυκτά, ὁπῆ δεῦν δίδων κανεῖνα σημεῖον μῆτε κινήσεως ἐθελεσίς, μῆτε αἰθῆσεως, μῆτε ἄλλῆ τινὸς ἀπὸ ἐκεῖνα,

ὁπῆ

ὅπερ εἶναι ἴδιον ἢ ἀχώριστα ἀπὸ τῆς ψυχῆς; ἴδιον πῶς νὰ ὑποθέσωμεν εἰς κάθε ζῶον δύο ψυχὰς εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, μίαν μερικῶς, καὶ ἄλλω καθόλου;

Ἡ αὐτὴ ἢ ψυχὴ εἶναι κεχωρισμένη τελείως ἀπὸ τὰ σώματα, καὶ ὀψιζατεῖ μόνον εἰς τῆς τάξιν καὶ κίνησιν τῶ πάντος· καὶ πῶς νὰ τῆς ὀνομάσωμεν τότε ψυχῶς τῶ κόσμου; ἢ πῶς νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησε κτίσῃ αὐτῆς τῆς ψυχῆς, ὡς αὐτὴ νὰ μὴν ἦτον ἀρκετὸς μόνος τῶ νὰ διατηρῇ τῆς τάξιν καὶ κίνησιν εἰς τὸ πᾶν;

Λοιπὸν ὅπως καὶ αὐτὴ θεωρηθῇ ἢ ψυχὴ τῶ κόσμου, δεῦν ἢμπορεῖ νὰ εἶναι, ἢ ἴδιον μία ματαία καὶ ἀλογος ὑπόθεσις.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ Εἰμαρμένης.

Μὴν διακριτέμενοι μερικοὶ, καὶ μάλιστα οἱ Στωϊκοὶ εἰς ἐκεῖνο; ὅπερ ὑπέθεσαν τὸν κόσμον εἶνα ζῶον ὑπερμέγεθες, καὶ ἔβαλαν εἰς αὐτὸν δια ψυχῆς μίαν ἀρχῆς ὑλικῆς, ἠθέλησαν προσέτι ὅτι αὐτὴ ἢ ἀρχὴ, ἢ ὁποῖα κατ' αὐτῆς εἶναι ὁ Θεός, νὰ ὑποκίηται παρομοίως καθὼς τὸ σῶμα αὐτῶ τῶ Θεῶ, τῶτ' εἶσιν ὁ κόσμος, εἰς εἶνα μηχανισμόν ἀμετάβλητον, τὸν ὁποῖον τὸν ὀνόμασαν εἰμαρμένην, ἢ ἀνάγκην.

Καὶ βέβαια ἐν ὅσῳ εἰς τὸν κόσμον δεῦν ὑποθέτουμε ἄλλη ἐστία, ἢ ἴδιον ἢ ὑλὴ, ἢ ὁποῖα ἐκτελεζαται εἶναι ὑπερμεγέθη ἀπὸ κάθε ἐκκεσιότητα, θέλησιν, καὶ ἐλθέσειαν, ὅλα ἢμπορεῖν νὰ λεχθῶν φύσει ἀναγκαῖα, καὶ ὑποκείμενα εἰς νόμους ἀμεταβλήτους.

Ὅμως εἶναι νὰ θαυμάσῃ τινὰς πῶς οἱ Στωϊκοὶ, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι παρεβόλται τῆς εἰμαρμένης (οἱ ὁποῖοι ἢ ποιῶντες ἐπρεπεσιν ἀναγκαῖως νὰ εἶναι ὅλοι ὑ-

λικόφρονες) να μὴ αἰδανθῶν μὲ καθαρὰς πείρας εἰς τὴν ἑαυτὸν τῆς τῶ ἐκκσιότητα, τῶ θέλησιν, καὶ τῶ ἐλδθερίαν· πῶς να μὴ συμπερανῶν ἀπὸ τῆτο, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ ἡ θέλσσα, ἡ ἐκκσία, ἡ ἐλδθερα, ὅπῃ αἰδανανταν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἔωρεπε να εἶναι ἕξφορος ἀπὸ τῶ ὕλλω τῶ ἐσερημύλω ἀναγκαιώς ἀπὸ κάθε ἐκκσιότητα καὶ ἐλδθερίαν, καθώς καὶ ἀπὸ κάθε νόσιν· καὶ πῶς ἀπὸ τῆτο να μὴ φθάσαν να γνωρίσαν, ὅτι ἡ νοση ἀρχὴ, ἡ δημικργός καὶ διοικῆρια τῆ παντός, ἔωρεπον ἄσαυτως να εἶναι ἐλδθερα, καὶ τὸσον φελασότερον ἐλδθερα, ὅσον περλασότερον εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆ φράγματα, ὅπῃ εἰς αὐτῶ ὑπόκεινται.

Ἡμεῖς, ἀφ' ἧ ἀπεδείξαμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τῶ ὑπαρξιν αὐτῆς τῆς νοση καὶ ἐλδθερας ἐσίας, τῆς ἕξφορετικῆς καὶ πάντα ἀπὸ τῶ ὕλλω, ἡ ὁποία αὐτὴ ὑπαρξίς θέλει μᾶς χησιμύσει ὡς μία κλίμαξ ἕξ να ἀποδείξαμεν παρομοίως καὶ τῶ ὑπαρξιν τῆ ἄκρως νοση καὶ ἐλδθερα ὄντος, ὅπῃ εἶναι ὁ Θεός, νομίζομεν ἀνωφελές να ἀναρέσωμεν μὲ φελασότερα τῶ ματαίαν δόξαν τῆς εἰμαρμένης.

Θέλομεν εἰπῆ ὡς τὸσον, ὅτι ἡ ὕλη ὡς ἀδρανὴς καὶ καθ' ἑαυτῶ ἀργή, εἶναι, ναί, ὑποκειμένη εἰς νόμους ἀμεταβέπτες, νόμους ὅμως φροερχομύους ἀπὸ τῶ ἐλδθεραν θέλησιν τῆ ὑπερταίτη Δημικργῆ, ὁ ὁποῖος ἡμπορεῖ να τῆς μεταβάλλῃ ὁπόταν θέλήσῃ, καὶ ὅχι ἀπὸ ἐσωτερικῶ ἀνάγκῃ τῆς φύσεώς τῆ. Ὅσον ἕξ τὰς πνδματικὰς ἐσίας θέλομεν εἰπῆ, ὅτι ἕξ τῶ ἐκκσιότητα τῆ ζώων, καὶ ἕξ τῶ ἀπὸ ἀνάγκης ἐλδθερίαν, καὶ τὸν λόγον τῆ ἀνθρώπων δευ ἡμπορεῖ να ἀμφιβάλῃ, φελασ ἐκεῖνος ὅπῃ θέλει να ἀρνηθῆ τῶ ἐσωτερικῶ αἰδησιν, καὶ να κλείσῃ τὰ μάτια ἐπιταυτῆ ἕξ να μὴ βλέπῃ.

Περὶ τῆς μοραδικῆς ἔκκαθολυ Ουσίας.

Αλογοτέρα ὑπὸ ἄλλας, καὶ πλέον ἐναντία εἰς τὴν κοινὴν γνάμω; εἶναι ἡ δόξα τῶ Ἐκροφανῆς, καὶ τῶ ἄλλων παρῶτων Βλεατῶ, ἡ ὁποία μὲ τὸ νὰ ἀνεκαυ-
νίδη, καθὼς εἶπαμεν, εἰς τὸν ἀπερασμῆρον αἰῶνα
ὑπὸ τὸν Βενέδικτον Σπινόζα, παρανομάθη ὑπὸ αὐ-
τὸν Σπιννοζισμός.

Φθάνει νὰ παρατηρήσῃ τινὰς τὴν διλυτικὴν κατάχρη-
σιν τῶ ὄρων, εἰς τὴν ὁποίαν θεμελιόνει μάλισα ὁ
τελευταῖος ἔπος αὐτῶ τὴν δόξαν, καθὼς εἰχάρεται
ἐκαμεν ὁ Α' ββᾶ Κοινουλιὰκ (εἰς τὴν παρῶ Συστη-
μάτων Πραγματεῖαν τῶ Κεφ. 10.), ἵνα νὰ γνωρίσῃ
φανερὰ τὸ ψεύδος, καὶ τὴν ἀνοησίαν.

Διιχυρίζεται ὁ Σπιζόνας, ὅτι εἰς τὸν κόσμον ὑ-
φίσταται μία μόνη εἴσα ἀδιάρετος καὶ ἀναγκαία, τὴν
ὁποίαν τὴν ὀνομάζει Θεόν, καὶ τῆς ὁποίας καθαρὰ
καὶ ἀπλαῖ καὶ ἀναγκαῖαι ἔσοποποιήσεις λέγει, ὅτι εἶναι
ἄλλα τὰ ὄντα, ὅπε ἡμεῖς θεωροῦμεν ὡς ἄλλας τῶσας
ἐξαικελευμένας καὶ χωριστάς εἰσίας.

Τί κάμνει λοιπὸν, ἵνα νὰ ἀποδείξῃ τῶτο τὸ ἀτο-
πον; Ἀρχίζει νὰ λέγῃ εἰς τὸν Γ. Οἰσμόν τῆς Η'-
δικῆς τῶ Ὑπόστασιν ἐνωῶ ἐκεῖνο, ὅπε εἶναι εἰς ἑαυ-
τὸ, καὶ κατανοεῖται δι' ἑαυτὸ, ὁ ὅστις ἐκεῖνο, τῶ ὁποία
ἡ ἰδέα ἵνα νὰ χηματιδῇ, δευ' χρειάζεται τὴν ἰδέαν
ἐνὸς ἄλλου παρῶματος. Ἀκολοθεῖ νὰ λέγῃ εἰς τὸν Δ'.
Οἰσμόν· Κατηγορημῆρον ἐνωῶ ἐκεῖνο, ὅπε ὁ νῆς
παρῶσαίνει ὡς συνιστῶν τὴν τῆς ὑποστάσεως εἰσίαν.
εἰς τὸν Ε'. Τρόπον ἐνωῶ τὰ πᾶθη μίας ὑποστάσεως,
ἡ ἐκεῖνο, ὅπε εἶναι εἰς εἷα ἄλλο παρῶμα, ἵνα τὸ ὁ-
ποῖον κατανοεῖται· καὶ εἰς τὸν ς'. Θεὸν ἐνωῶ εἷα ὄν
ὑπολύτως ἀπειρόν, ὁ ὅστις μίαν ὑπόστασιν, ἡ ὁποία
παρῶ λαμβάνει ἀπειρα κατηγορήματα, ὑπὸ τὰ ὁποία

κάθε εἶνα δηλοῖ μίαν εἴδιν αἰδίων καὶ ἀτελεύτητον. Προδέτει διαφορά αξιώματα, τῶ ὁποίων τὸ πρῶτον εἶναι τῆτο· Κάθε πρᾶγμα, ὅπως εἶναι, εἶναι εἰς ἑαυτὸ, ἢ εἰς εἶνα ἄλλο.

Με ταύτῃ τῷ προωδασκιδίῳ τῶ ὀρισμῶν, καὶ αξιωμάτων ἀρχίζει νὰ διιχυρίζεται εἰς τῷ Ε'. Πρότασιν, ὅτι δεῦ ἤμπορεν νὰ ὑφίσανται εἰς τῷ Φύσιν δύο ὑπόσασεις μίας καὶ τῆς αὐτῆς εἴδης, ἢ εἶδος καὶ τῆ αὐτῆ κατηγορήματος· ἐπειδὴ δεῦ ἤμπορεσε, λέγει, νὰ διακριθῆ ἢ μία ἀπὸ τῷ ἄλλῳ, καὶ δεῦ ἠδελαν εἶναι ὡδὲ μία μόνη ὑπόσασεις· ὡς αὐ νὰ μὴ ἐφθασεν ἢ ἀειθμητικὴ διακρίσις νὰ διασειλῆ δύο σαγόνας ὑδατος τῆς αὐτῆς εἴδης, εἰς τὸ νὰ διακρίωνται ἢ μία ἀπὸ τῷ ἄλλῳ, ἢ μία νὰ μὴ εἶναι ἢ ἄλλη, καὶ νὰ εἶναι δύο, καὶ ὄχι μία.

Αὐτὸ τῆτο συμπεραίνει εἰς τῷ ΙΔ'. Πρότασιν, ὅτι εἰς τῷ Φύσιν δεῦ ἤμπορεῖ νὰ εἶναι, μῆτε νὰ κατανοηθῆ ἄλλη ὑπόσασεις ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ὡς αὐ ὅπως ὁ Θεὸς φερέχει (λέγει) μίαν ἀπειρίαν κατηγορημάτων (προσόντων), ἢ εἰδῶν, ὁποιαδήποτε ἄλλη ὑπόσασεις ἔπρεπε νὰ φεράβη κανεῖνα ἀπὸ τὰ προσόντα, ἢ ἀπὸ τὰς εἴδης, ὅπως εἶναι εἰς τὸν Θεόν· ἠδελαν εἶναι λοιπὸν δύο ὑπόσασεις μίας καὶ τῆς αὐτῆς εἴδης, ἢ εἶδος καὶ τῆ αὐτῆ κατηγορήματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀτοπον.

Εἰν οἷς φερατηρεῖον πρῶτον ὅτι αὐτὸς ἐσυμπέρανεν εἰς τὸν 5. ὀρισμὸν τε ὅτι ὁ Θεὸς φελαμβαίνει μίαν ἀπειρίαν κατηγορημάτων, ἢ εἰδῶν, ὅμως δεῦ τὸ ἀπέδειξε· δεῦ ἀπέδειξε μῆτε ὅτι ὁ Θεὸς φελαμβαίνει εἰς ἑαυτὸν ὅλας τὰς δυνατὰς εἴδης, καὶ ὅτι δεῦ ἤμπορεῖ νὰ κατανοηθῆ καμμία εἴδης ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν· μῆτε ἐξήγησε ποτὲ σαφῶς τί φερεῖ νὰ ἐννοήσῃ τινὰς, ἢ τί πρᾶγμα ἐννοεῖ αὐτὸς ὁ ἴδιος δια εἴδης.

Δεύτερον, ὅτι αὐ μίαν ὑπόσασεις εἶχε μίαν ἀπὸ τὰς ἀπείρους εἴδης, ὅπως εἶναι εἰς τὸν Θεόν, δι' αὐτὸ

τῷ δι' ὅτι ἔχει μίαν μόνω, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ Θεὸς ἔχει ἀπείρους, ἢ θελεῖν εἶναι πᾶντῃ διακεκεμημένη ἀπὸ τὸν Θεόν. καὶ δεῖ τῷ καὶ τῷ ἰδίαν ἐδικλῶτε ἀρχὴν δεῖ ἢ θελεῖν εἶναι κανονίας λόγος νὰ τῷ συγχεῖν μετὸν ἴδιον Θεόν, καὶ νὰ διιχυρίζηται ὅτι πρέπει νὰ συγκροπίση μετὸν μίαν μόνω ὑπόστασιν.

Μὲν ὅλον τῷ ἀπὸ αὐτῷ τῷ ἴδιῃ προτάσιν διαγάζει μίαν ἄλλω, ὅπῃ εἶναι παρομοίως ἴδιος " ὅτι ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι, εἶναι εἰς τὸν Θεόν. καὶ ὅτι τίποτε δεῖ ἢ μπορεῖ νὰ εἶναι, μῆτε νὰ νοηθῇ ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν. Εἰς ἀπόδειξιν τῆς ὁποίας Προτάσεως κάμνει καὶ μίαν προόδηλον κατάχρησιν τῷ δύο Ορισμῶν τῶ Γ. καὶ Ε'. Διατὶ ὤρισε τῷ ὑπόστασιν, ὅτι εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι εἰς ἑαυτὸ, καὶ κατανοεῖται δι' ἑαυτὸ, καὶ τὸν ἴδιον, ὅτι εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι εἰς ἄλλο, δεῖ τὸ ὅποιον κατανοεῖται, ἐν οἷς ἀκολούθησε τῶ ὀρισμῶς, ὅπῃ ἔδωκαν δεῖ αὐτὰ καὶ οἱ Σχολαστικοί. Ὅμως οἱ Σχολαστικοὶ μετὰ τὰς λέξεις " ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι εἰς ἑαυτὸ, " ἐνοῶσαν πάντοτε ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔχει μίαν ὑπαρξίν ἰδίαν ἐδικλῶτε, ἔξω ἀπὸ κάθε ἄλλο πρᾶγμα, καθὼς εἶναι μέταλλον, μία πέτρα, εἶναι δένδρον, εἶναι ζῶον, τὰ ὅποια ἔχον καθόλου τῷ ὑπαρξίντε χωριστῶ, τὸ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ ἄλλο, εἰς καιρὸν ὅπῃ αὐτὸς μετὰ αὐτὰς τὰς λέξεις ἐνοεῖ ἐκεῖνο ὅπῃ ὑπάρχει δι' ἑαυτὸ. καὶ ἐντεῦθεν συμπεραίνει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μόνος ὑφίσταται δι' ἑαυτὸν, δεῖ τῷ εἶναι ἡ μόνη ὑπόστασις, καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα πρᾶγματα μὲν ὑφιστάμεθα δι' ἑαυτὰ, δεῖ εἶναι εἰς ἑαυτὰ, ἀλλὰ εἰς ἄλλα, καὶ δεῖ τῷ δεῖ εἶναι ὑποστάσεις, ἀλλὰ ἴσοι ἐκείνης τῆς μοναδικῆς καὶ καθόλου ὑποστάσεως, εἰς τῷ ὁποίαν ὑφίστανται, τῶ τ' ἐστὶ τῶ Θεῷ.

Ἰδὲ τίνι ἴσῳ μετὰ ἴδιαι ἀρχάς, καὶ μετὰ μίαν σιωεχῆ κατάχρησιν ὄρων ἀεπεπλεγμένων εἰς μίαν σειράν προτάσεων φαινομένων ὅτι κρέμονται ἡ μία ἀπὸ τῷ ἄλλω, ἐφθασεν εἰς τὸ ἀποπὸν συμπέρα-

σμα " ὅτι ὅλαι αἱ ὑποστάσεις ἢ πνευματικαὶ ἢ σωματικαὶ, δεῦν εἶναι ὑποστάσεις, ἀλλὰ ἀπλοῖ ἔξοποι· καὶ μετὰ τὸ ὑποῖξεν ἔπειτα δρόμον εἰς τὸ νὰ θεμελιώσῃ, ὅτι ὅλα εἶναι ἀναγκαῖα, καὶ τίποτες δεῦν εἶναι ἐλπίθρον· ὅτι καὶ ὁ ἴδιος Θεὸς εἶναι ὑποκείμενος εἰς μίαν ἀπόλυτον καὶ ἀμετακίνητον ἀνάγκην, καὶ νὰ πορεύξῃ τοιαυτῶπως τὸν πανθεισμὸν, καὶ τὴν εἰμαρμένην εἰς τὴν ἐχάτην ἀτοπίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς ἀληθιμῆς Ἀρχῆς τῆ Κόσμου.

Αφ' ἑ εδείξαμεν τὰς εὐφόρους δόξας τῶν παλαιῶν Φιλοσόφων περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν πραγμάτων, καὶ ἀπεδείξαμεν τὸ ψευδὸς τῶν, καιρὸς εἶναι ἤδη νὰ εἰπῶμεν τὴν ἀληθινὴν τῆς ἀρχῆς.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Κτίσεως τῆ Κόσμου.

Τὴν ἀληθινὴν ἀρχὴν τῶν πραγμάτων μᾶς τὴν ἐρμηνεύσεν ὁ Μωϋσῆς εἰς τὰ πρῶτα Κεφάλαια τῆς Γενέσεως, καὶ κοντὰ ὅπως αὐτὴ ἔχει ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὅλην ἐκείνην τὴν βεβαιότητα, ὅπως πρέπει νὰ ἔχον αἱ θεῖαι Γραφαί, τὸ ἔστι τὰ ἀσφαλτὰ λόγια τῆ ἰδίας Θεῶ, ἔχει ἀκόμη καὶ μίαν πλήρη βεβαιότητα, καὶ ἐνάργειαν θεμελιωμένην ἐπάνω εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον.

Ἐπειδὴ ἄ. αὐτὸς ὁ κόσμος δεῦν ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆ, κατὰ τὴν ἀπεδείξαμεν, ἐπιτετα ἀναγκαστικῶς νὰ ἔλαβε τὴν ὑπαρξίν τε ἀπὸ τοῦ ὄντος ὑφιστάμενον παρ' ἑαυτῆ, τὸ ἔστιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Β'. Ἄν ὁ κόσμος πρὸ τῆς ὑπάρξεώς τε δὲν ὑφίστατο, ὅθεν ἦτον ἐδὼν, πρέπει ἀναγκαίως νὰ ἐκτίθῃ ἀπὸ τῆς μηδενός.

Γ'. Ἄν δὲν ἐκτίθῃ πρὸ Θεοῦ ἀπ' αἰῶνος, καθὼς ἀπεδείξαμεν ὅτι ἀλόγως ἐπρέσβδου ὁ Ἀριστοτέλης, ἐκτίθῃ λοιπὸν ἐν χρόνῳ, καθὼς μᾶς βεβαιώνει ἡ Γένεσις.

Μοίει ἄρα νὰ ἰδῶμεν μόνον εἰς ποῖον χρόνον, καὶ μὲ ποῖον ἔσπον ἐκτίθῃ.

Λ Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς εἰς ποῖον χρόνον ἐκτίθῃ ὁ Κόσμος.

Διὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐκτίθῃ ὁ κόσμος; εἶναι ἀδιύατον νὰ προσδιοριθῇ μὲ ἀκρίβειαν.

Τὰ τιτανώδη (ἀσβεσώδη) ὄρη, τὰ ὅποια εἶναι πᾶ μὲν ὀπιτεθειμένα ἀλλήλοις, πᾶ δὲ μεμιγμένα μὲ τὰ γρανιτώδη καὶ λεπιδωτώδη· τὰ εἰλειώδη ἢ ξιφώδη, ἢ κρημνώδη ὄρη, τὰ ὅποια φαίνονται ὅτι συγκροτῆνται ἀπὸ ποταμείας ὑλας· τὰ πρὸδηλα σημεῖα τῆς ἀπὸ καιρῆς ἀμνημονούτης κρατήρων· ἢ ἐν τοῖς ὄρεσι πρόβασις τῆς σφαιμάπων τῆς πότε μὲν ὀρίζοντικῶν, πότε δὲ ἐγκεκλιμένων εἰς τὸν ὀρίζοντα, πότε χεδδὸν καδέπων, καὶ πότε τελείως ἀνωμάτων, αὐτὰ ὅλα μᾶς δίδου μόνον σημεῖα μεγάλων μεταβολῶν, ὅπᾶ ἠκολέθησαν εἰς τὸν κόσμον, χωρὶς ὅμως νὰ μᾶς δώσωσαν κἀνείνα φῶς ἵνα νὰ προσδιορίσωμεν μήτε πότε ἠκολέθησαν αὐταὶ αἱ μεταβολαί, μήτε πῶσος καιρὸς ἀπέρασε πρὸ τῆς νὰ ἀκολεθήσωσαν.

Οἱ λογαριασμοὶ τῆς κατοίκων τῆς Ἰαπωνικῆς Βετικῆς, ὅπᾶ εὐγαναυ ἀπὸ ἕξ χιλιάδας χρονικά, τῆς Ἰνδῶν, οἱ ὅποιοι ἀειθμῶσαν 6461 χρόνους ἀπὸ τὸν Βάκχον

χον ἕως τὸν Ἀλέξανδρον, τῆς Αἰγυπτίων, οἱ ὅποιοι διῆχυρίζοντο νὰ ἔχεν 12, ἢ 15 χιλιάδων χρόνων ἰσοεῖαν, καὶ ἀπέδιδαν 18000 χρόνας εἰς τὰς βασιλείας τῆς Θεῶν, καὶ τῆς Ἡρώων τες, εἰς ἕξοπον ὅπερ ἀνεβίβαζον τὴν ἀρχαιότητά τες εἰς 30000 χιλιάδας χρόνας καὶ ὡξιστότερον, τῆς Χαλδαίων, οἱ ὅποιοι καὶ τὸν Σικελιώτῃ Διόδωρον εἰς τὸν καιρὸν ἀκόμη τῶν Ἀλεξάνδρου ἐκαυχῶντο πῶς εἶχαν 473 χιλιάδων χρόνων ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, οἱ λογαριασμοὶ λέγω τῶν τῆς Ἐθνῶν φαίνονται καὶ πάντα μυθώδεις, ἔξω ἀπὸ ἑορῶν δὲ χρόνον τὴν ὡξιστότην τῆς Σελήνης, τὸ ὅποιον ἐκαμναι πολλοὶ, καθὼς μᾶς λέγαν ὁ Μακρόβιος, ὁ Εὐδοξος, ὁ Βάρων, ὁ Διόδωρος, ὁ Πλίνιος, ὁ Πλάταρχος, καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγυστῖνος, ἢ καὶ μίαν μόνον ἡμέραν, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ ἐγίνεταν μερικαῖς φοραῖς, καθὼς μαρτυρεῖ Παλαίφατος, καὶ Σκίδας.

Τὰ πλέον βέβαια τεκμήρια ἔφερετε νὰ τὰ λάβωμεν ἀπὸ τῆς Θεῖας Γραφᾶς, ὡς βιβλίον παλαιότερον ἀπὸ ὅλα ὅσα ἔχομεν, καὶ μίαν ἀνθεντίας τῶντι ἀνωτέρας ἀπὸ καθεὶ ἄλλο· ὅμως καὶ ἐδῶ πολλὴν διαφορὰν ἀνείσκομεν μεταξύ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν, καὶ τὸ Σαμαρείτειον κείμενον, καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς ἑβδομήκοντα· καὶ μάλιστα δὲ τὰς χρόνας, ὅπερ ἀπέρασαν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἕως τὸν Ἀβραάμ· καὶ μῆτε εἶναι εὐκόλον νὰ συμβιβασθῶν, μὴ ὅλον ὅπερ κατεγίνεσαν πολλὰ εἰς τὸ Ἰάβλιος ὁ Ἀφειμανὸς, Διονύσιος ὁ μικρὸς, ὁ Εὐσέβιος, ὁ Ἅγιος Κύριλλος, Βέδας, Σκαλίγερος, Πεταύσιος, Οὐασέριος, Μερχαμ, Βόσιος, Πάγισ, Ριτζιόλις, Πεζρόν, Δεβινιόλ, Φρερέτ, Νόβτων, καὶ ἄλλοι πολλοὶ, εἰς ἕξοπον ὅπερ ἐγιναν ἕως ἑβδομήκοντα διαφορὰ συστήματα Χρονολογίας, ὅσα ἠμπόρεσαν ὅμως ἀκόμη νὰ ἀποφασισθῆ ποιὸν εἶναι τὸ ἀληθινόν.

Διὰ νὰ ἀναφέρωμεν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτερα, λέγομεν ὅτι ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως τὴν ἡμέρην τῶν Χριστῶν.

Ο' Σκαλίγερως ἀειθμεῖ χρόνος	3950
Ο' Πεταύιος	3984
Ο' Ουάγγειος	4004
Ο' Ρ'ιτζιόλης κτ' τὴν Βελγιάταν	4184
————— κτ' τῆς 70	5634
Ο' Εὐσέβιος	5200
Οἱ Ἀλφόνσοιοι Πίνακες	6934

Ἀνάμεσα ὅμως εἰς τὴν Ἰσπανίαν συσημάτων, ἢ Χρονολογία, ὅπως κοινότερον τὴν σήμερον ἀποδέχονται (ἐπειδὴ πρέπει νὰ ἀπολεθῆσωμεν μίαν δὲ νὰ συνάψωμεν τὴν Ἰσορίαν), εἶναι ἐκείνη τῆς Ουάγγειος.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Τρόπης, κατ' ὄμ ἐκτίθη
ὁ Κόσμος.

Μὲ ἄλλον ἔσπον βέβαια δὲν ἠμπορῶσε νὰ κτιθῆ ὁ κόσμος, εἰμὴ παρὰ τὸν μὴ ὄντος. Ἐπειδὴ μ' ὅλον ὅπως οἱ παλαιοὶ Φιλόσοφοι τὸ εἶχαν δὲ ἀξίωμα, ὅτι ἐκ τῆς μηδενός εἰδὲν γίνεται, δὲ τὸ ὅποιον κ' παρεδέχθησαν τὴν ὑλὴν αἰδίον, κ' ἀφ' ἐαυτῆς ὑπάρχουσαν· μ' ὅλον τῆτο, ἐπειδὴ ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν, ὅτι ἡ ὑλὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχη ἀφ' ἐαυτῆς, ἔπεται δὲ ἀνάγκης ὅτι μίαν φοράν δὲν ὑπῆρχε, κ' ἐπομῶς ἐκτίθη ἀπὸ τῆς μηδενός.

Μὲ ποῖον ἔσπον ὅμως παρήγαγε ὁ Θεὸς τὴν ὑλὴν ἐκ τῆς μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι, εἶναι βέβαια πρᾶγμα ἀκατάληπτον, ὡς πρὸς ἡμᾶς, μὲ τὸ νὰ εἶναι πολλὰ ἀνώτερον ἀπὸ τὴν εὐκλείω μας δυνάμιν τὸ νὰ κάμωμεν τί ἀπὸ τὸ μηδὲν, καὶ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀληθέςατον ὡς πρὸς ἡμᾶς ὅτι ἐκ τῆς μηδενός εἰδὲν γίνεται· ἢ ἄγνοια ὅμως τῆς ἔσπης δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἀληθειαν τῆς πράγματος, ὅποταν εἶναι ἀποδεδειγμένον,

ὅτι τὸ δεῦν ἠμπορῆσε νὰ εἶναι ἀλλέως, καὶ ὅτι ὁ κόσμος δεῦν ἠμπορῆσε νὰ ὑπάρχη ἀλλέως, ὡσαύτ' ἀπερνῶντας ἕνα μίαν ἀπείρου δυνάμεως ἄπο τὴν ἀνυπαρξίαν εἰς τὴν ὑπαρξίν, τὸ εἶναι ἄπο τὴν μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι.

Διὰ δὲ τὴν ποσότητα τῶν χρόνων, ὅπῃ ἐχειράδην εἰς τὸ δεῦν, ἡ Γένεσις ἀναφέρει ἕξ ἡμέρας, ἄπο τῶν ὁποίων εἰς τὴν α'. ὁ Θεὸς ἐκτίσεν τὸ φῶς· εἰς τὴν β'. τὸ σπέρμα· εἰς τὴν γ'. τὴν θάλασσαν, τὴν γῆν, καὶ τὰ φυτὰ· εἰς τὴν δ'. τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, καὶ τὰ ἀστρά· εἰς τὴν ε'. τὴν ἰχθύαν (ψάρια), καὶ τὰ πτηνά· εἰς τὴν ἕκτῃ τὰ τετράποδα, καὶ τὸν ἀνθρώπον.

Καὶ ἐδῶ ὅμως ἔμφανῶν οἱ Συγγραφεῖς ἂν αὐτὰ αἱ ἡμέραι πρέπη νὰ ἐννοηθῶν ἡμέραι ἀληθινὰ καὶ φυσικὰ, ἢ ὡς ἐκφράσεις μεταφορικὰς, καὶ ἡ κτίσις τῶν πάντων πρέπη νὰ θεωρηθῆ ὡς ἁπορροή ἐν ἀπαρεῖ. Εἰς τὴν τὴν τελευταίαν γνώμην φαίνεται νὰ κλίνῃ ὁ Γερὸς Αὐγουστῖνος· καὶ βέβαια ἐκεῖνος, ὅπῃ ἠμπορεῖ μὲν εἶνα μόνον κίνημα βελήσεως νὰ κτίσῃ εἶνα πᾶν μα ἐκ τῶν μὴ ὄντος, ἠμπορεῖ μὲν τὸ ἴδιον κίνημα καὶ κτίσῃ καὶ χιλιάδας καὶ μυριάδας, καὶ εἰς τὸ δεῦν χρειάζεται, ὡσαύτ' μίαν στιγμήν. Μὲ ὅλον τὸ δεῦν ἠμπορεῖ νὰ ἐφανῆ εἰς τὸν Θεὸν ἀρετὸν νὰ μεταχειριθῆ πραγματικῶς ἕξ ἡμέρας· ἠμπορῆσεν ἀκόμη νὰ τῶ ἀρετὴν νὰ μεταχειριθῆ καὶ ἕξ χρόνος· τίς ἠμπορεῖ νὰ τῶ ζητήσῃ λογαριασμὸν ὡσαύτ' τῶ;

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Υπόθεσις τιμῶν Νεωτέρων περὶ τῆς μορφώσεως τῶν Κόσμων.

Εἵνα ἄπο τὰ δυσκολώτερα ζητήματα εἶναι καὶ ἐπειροῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνηχορήθησαν μερικοὶ τῶν νεωτέρων

ρων Φιλοσόφων, ἔχ' να καταλάβειν με ποίως ἔοπις διέταξεν ὁ Θεός τῆν τῆν μεγάλην μηχανήν, καὶ ποῖον ἄπο τὰ μέρη τῆς ἐδημιεργησε πρώτων, καὶ ποῖον ὕστερα.

δ. Α'. Ὑπόθεσις τῆς Καρτεσίς.

Ο Καρτέσιος ἐφαντάθη τὸ πλατύτερον καὶ θρασύτερον σύστημα περὶ τῆς χηματομορφῆς τῆς Κόσμου. Αὐτὸς θέλει α'. Ὅτι ὁ Θεός εἰς τὴν ἀρχὴν ἔκαμψεν εἰς ἓν σύνολον ἀπείρη ἐκτάσεως, τῆς ὁποῖα τὰ πέρατα δευτῆς ἡμπορεῖν να πέσουν εἰς κατάληψιν, ὅλον ὅμως ὁμοίμορφον, ὅλον διηρημένον εἰς κύβους μικροτάτους, καὶ αὐτὸς τῆς κύβους ἐφαρμόζοντας εἰς ἓν μετὰ τὸν ἄλλον, χωρεῖς τὸ πᾶσι μικρὸν κενόν, ἢ ἄλλοιμα. β'. Ὅτι εἰς καθ' ἓνα ἄπο αὐτῶν τῶν κύβων ἐπέθηκε δύο κινήσεις, μίαν περὶ τὸν ἴδιον ἀξονα, καὶ ἄλλαν δινώδη ἑπιγύρω εἰς ἓν κενόν κοινόν καὶ ὅτι τῶσα κενά ἐδιώρισεν, ὅσα ἔπρεπε να εἶναι τὰ ἀστρα, οἱ κομῆται, καὶ οἱ πλανῆται. γ'. Ὅτι ἄπο τὴν περὶ τὰ ἴδια κενά περιστροφῶν αἱ γωνίαι τῶν κύβων τῶν ἐσωτερικῶν ἐξωτερικῶν, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐκλήθησαν δύο εἶδη ὕλης, μία διαφανῆς, ἢ ὁποῖα ἐκλήθη ἄπο τῆς λεπτοτάτης κόνις αὐτῆς τῆς συσφίξεως, τῆς ὁποῖαν τῆς ὀνομάζει πρώτον σοιχεῖον καὶ ἄλλη ἀτίτυπος συγκεροτημένη ἄπο τὰ σφαιρίδια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμεταβάθησαν οἱ κύβοι, ἀφ' ἧς ἐσωτερικῶν αἱ γωνίαι τῶν, τῆς ὁποῖαν τῆς ὀνομάζει δεύτερον σοιχεῖον. δ'. Ὅτι τὰ μόρια τῶν δούτερων σοιχείων, ἀποκτινῆται ἔχ' τῆς δινώδους κινήσεως μίαν μεγαλιτέραν δυνάμιν κενόφυγα, ἠθῆσαν πρὸς τὸ κενόν τὰ μόρια τῶν πρώτων σοιχείων, καὶ ἔχ' τῆς εἰς τὸ κενόν τῆς καθ' ἑαυτῆς δίνης ἐχηματίθησαν ὡς ἄλλοι πόσοι Ἡλιοι. ε'. Ὅτι ἀδυνατίζοντας ἢ κινήσεις εἰς μερικὰς δύναι, τὰ μόρια τῶν δούτερων σοιχείων ἔπεσαν πάλιν πρὸς τὸ κενόν, καὶ ἐκο-
νία

νίασαν εκείνας τὰς Ἡλίους, οἱ ὅποιοι δὲ αὐτὸ ἐμπαβάλθησαν εἰς πλανήτας, καὶ κομήτας. 5. Ὅτι ἡ ἀδύνατος κίνησις τῆς διῶν τῆς πλανητῆς ἔκαμψεν αὐτὰς τὰς πλανήτας νὰ καταπεσθῶν εἰς τὴν μεγαλιτέραν κίνησιν τῆς διῶν τῆς ἀληθινῶν Ἡλίων, καὶ νὰ ἀναγκασθῶν νὰ γυρίζεν ὀλόγυρα εἰς αὐτὰς καὶ δαφόρας ἀποστάσεις, καὶ τὴν δαφορον πυκνότητά τας· ἐπειδὴ οἱ μακρότεροι ἐπλησίασαν πλεονάζοντες εἰς τὸ κέντρον, ἕως ὅπως ἔρῃσαν εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἠλιακὴν δίνῃν ἕνα σπῶμα (δὲ νὰ εἰπῶ ἔτσι) πυκνότητος ἴσον μὲ τὸ ἐδικόν τας, καὶ οἱ πυκνότεροι δὲ αὐτὸν τὸν λόγον ἐσάθῃσαν μακρύτερα ἀπὸ τὸ κέντρον. 6. Ὅτι οἱ Κομήται ἔξ ἐναντίας ὠθηθέντες δὲ τῆς ἐφαπτομένης τῆς διῶν, ἀπερνῶν πάντοτε ἀπὸ μίαν δίνῃν εἰς ἄλλῃν εἰς τὸ ἀπειρον διάστημα τῆς ἕραν.

Τὸ ψεῦδος ὅμως τῆς συστήματος τὸ εἰδείξαν πληρέστατα παρῶν ὁ Νότων, ἔπειτα καὶ ἄλλοι φιλόσοφοι Ἀστρονόμοι, ἀπεδείχνοντες ὅτι αἱ δίναι τῆς Καρτεσίας ἀντίκεινται ἐκ δαμέξε εἰς τὰς ἀληθινὰς κινήσεις τῆς ἕρανίων σωμάτων. Ἡμεῖς δὲ τῆς ἀναφερόμεθα εἰς ἐκεῖνο, ὅπως εἶπῶν πληρέστατα ἐπάνω εἰς αὐτὸ οἱ Νότωνιανοὶ (1), καὶ λέγομεν μόνον ὅτι δὲ νὰ καταβάλλῃ τινὰς καὶ κράτος τῆς τὸ σύστημα, φθάνει καὶ νὰ τὸ θεωρήσῃ μόνον εἰς τὴν πρώτῃν ἀρχὴν τῆς.

Ἐπειδὴ αὖ ἡ ὕλη εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτον διηρημένη εἰς τὸσας κύβας, καὶ αὐτοὶ ὅλοι ἦτον συσφαιρόμενοι ἀλλήλων, χωρὶς κανεὶνα δαλειμμα, καὶ ὅλοι ἐντελῶς σερσοὶ καὶ ἀδαχώρητοι, ἡ ἀστροφικὴ κίνησις ἦτον ἀπολύτως ἀδύνατος εἰς αὐτὰς τὰς κύβας. Ἀνίσως ἕνα κιβώτιον ἠθέλον εἶναι γεμάτων κύβας (μικρὰς ἢ μεγά-

(1) Φθάνει νὰ εἰδῆ τινὰς ἐκεῖνο ὅπως λέγει περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως ὁ Δαλαμπέρτ εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς Φραντζίας. Ἀρθρ. Tourbillons, ἢτοι Δίναι.

γάλης δὲν μᾶς μέλει) εἰς ἕσπον ὅπῃ νὰ ἐφαρμο-
ζονται καὶ πάντα ὅλοι εἴας μὲ τὸν ἄλλον, χωρὶς
κανεὶα κενόν, ἢ δαλειμμα, ἀς ἐκοπίαζαν ὅλοι οἱ
Καρτεσιανοὶ εἰς νὰ κάμνυ κανεὶα διὰ αὐτὲς τὲς κύ-
βας νὰ κινήθῃ ποτε πρὸς ἑαυτὸν. Δοιοπὸν ἀφ' ἑ ἀφαι-
ρεθῇ τὸ δυνατὸν αὐτῆς τῆς πρώτης κινήσεως διὰ τῆ-
τος τὲς κύβας, βλέπει καθ' εἴας ὅτι ἀφαιρῶνται καὶ
ὅλα τὰ λοιπα.

Δ. Β'. Ὑπόθεσις τῆ Βερνέτες, ἔ Βίςωμος.

Ⓜ ωμᾶς Βερνέτες ὁ Ἀγγλος ἐφευροῖσθ μόνον εἰς
τὸ νὰ φανταθῇ μίαν νέαν θεωρίαν πρὸς τὴ χηματο-
σιμῆ τῆς γῆς (Theoria Telluris sacra). Αὐτὸς δι-
αχειρίζεται ὅτι ὁ Θεὸς ἐκτίσεν τὲς ἄλλας Πλανήτας
πολυ ἤδη προημέτερα διὰ τὴν Γῆν, ὁμοίως καὶ τὸν
Ἡλιον, καὶ τὰ Ἄστρα, καὶ τὰ ἔβαλεν ὅλα εἰς τὴν τά-
ξιν τῆς καὶ ὅτι θέλωντας τέλος πάντων νὰ κάμῃ τὴν
Γῆν, ἔκαμε προημέτερα εἴνα μέγαν ἔγκον ἕλης διηρη-
μῆς εἰς μέρη διαφόρων εἰδῶν, καὶ ὅτι ἀνακατόνωντας
αὐτὰ τὰ μέρη, ἔκαμῃ ὅπῃ τὰ βαρύτερα καὶ σερειότερα
νὰ συναχθῶν εἰς τὸ κέντρον, εἴδα ἐχημάτισαν τὴν
καρδίαν (εἰς νὰ εἰπῶ ἔτσι) τῆς Γῆς, καὶ τὰ ῥόβσα
νὰ πλένυ ξιγύρω εἰς αὐτό. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ῥόβσα
μέρη, τὰ παχύτερα καὶ ἐλαιώδη ὡς κηφότερα, διγῆ-
καν ἀπῶν, καὶ ἐχημάτισαν πρῶτα μίαν μαλακὴν ἐ-
πιδερμίδα (πετσαλεδα), ἢ ὅποια μῆ ταῦτα ἐπι-
γε χονδρῶντας καὶ σκληραίνωντας. Μετὸ τῆ ὀπιφά-
νεια τῆς Γῆς κατ' ἀρχὰς ἦτον ὅλη λεία, ἀπαλωτάτη
καὶ ὀφορωτάτη· ἐπειδὴ ἐζωογονῶνταν διὰ τὸν Ἡλιον
καὶ ἐνοτίζονταν διὰ τὰς ἀφθόνους ἀτμίδας τῆς ὑπο-
γείης θαλάσσης. Μετὸ τὴν πολυκαιρίαν ὁμως ὀπικρα-
τῶντας ἢ ὑπερβολικὴ θερμὴ τῆ Ἡλίου ἐσκασεν (ἢ
ὀπιφάνεια τῆς γῆς) εἰς πολλὰ μέρη, διγῆκαν διὰ
κάτω διὰ τὴν γῆν τὰ νερά, ὅπῃ τὴν ἐπλημμύει-
σαν.

ζαν ὄλλω, καὶ ἐπροξένησαν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡ Γένεσις εἶπε κατακλισμὸν· καὶ ἄπο αὐτῷ τῷ καταστροφῷ ἐπει-
ται ἐξηγήθησαν αἱ ἡπειροὶ, καὶ τὰ νησῖα, καὶ τὰ ὄρη,
καὶ ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀνωμαλίαι, ὅπῃ πῶρα βλέπομεν.

Ὅτι ὁ Ἡΐλιος, καὶ τὰ Ἄστρα, καὶ οἱ Κομήται, καὶ
οἱ Πλανῆται ἐκτίθησαν πολὺ προητέρα ἄπο τῷ
Γῶ, ἢ τὸν δόξα καὶ τῶ Γαλιέλμω τῶ Βίτωνος· καὶ ὅτι
ἡ ἀστρογραφὴ τῶ Μαυσέως ἀποτείνεται μόνον εἰς τὸν
χηματισμὸν τῆς Γῆς. Μάλιστα καὶ αὐτὸ τὸ σῦλλογον
τῆς Γῆς ἐγένετο εἰς τῷ ἀρχῷ μαζί με τὸν ἔρανον,
εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο ἀναφέρεται κατ' αὐτὸν τὸ, “ ἐν ἀρ-
χῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἔρανον καὶ τῷ γῆ. “ Ὁ-
μῶς αὐτῇ εἰς τὰς ἀρχὰς ἦτον ἀεζωσμένη ἄπο μίαν
ἀτμοσφαῖραν τὸσον πυκνῷ, ὅπῃ τὸ φῶς δὲν ἤμπο-
ρεῖσε νὰ διαπεράσῃ, ὅθεν “ καὶ σκότος ἐπέκειτο ἐπά-
νω τῆς ἐβύσσε “. Κατ' ὀλίγον ὀλίγον ὁμῶς ἀρχισε
νὰ διαπερνᾶ τὸ φῶς, καὶ ἔξ τῆτο λέγεται ὅτι τῷ
πρώτῳ ἡμέραν, (ἡ ὁποία ὁ Βίτων διΐχουρίζεται πῶς
πρέπει νὰ ἐννοῖται ἔξ τῆς ἐνα χρόνον) ὁ Θεὸς ἐκαμε
τὸ φῶς· τῷ δεύτεραν, ἢ τὸν δεύτερον χρόνον ἡ ἀτμο-
σφαῖρα ἐμάνετο ἀελαστότερον, εἰς ἔσπονον ὅπῃ ἀρχι-
σε νὰ φαίνεται τὸ σερέωμα· τῷ τρίτῳ, ἐσκληρωώ-
θη ἡ ἐπιφανεία τῆς γῆς, ἄπο τῷ ὁποίῳ διεχωρίθη
τὸ ὕδωρ, ὅθεν “ καὶ ἄφθη ἡ ξηρὰ. “ τῷ τετάρτῳ,
μετὰ τὸ νὰ ἐκαθάρισε μετὰ τελειότητα ὁ ἀῆρ, ἐφανήσαν
καθαρὰ ὁ Ἡΐλιος, ἡ Σελήνη, καὶ τὰ Ἄστρα, καὶ ἔξ
τῆτο ἡ Γένεσις λέγει ὅτι ἐκτίθησαν τῷ τετάρτῳ ἡ-
μέραν· τῷ πέμπτῳ ἐκτίσεν ὁ Θεὸς τὰ πτηνὰ εἰς
τὸν ἀέρα, καὶ τὰς ἰχθύας εἰς τὰ ὕδατα· τῷ ἕκτῳ
τέλος πάντων, ἀφ' ἧς ἐσκληρωώθη ἡ Γῆ καλὰ, ἐκτι-
σεν εἰς αὐτῷ τὰ τεξάποδα, καὶ τὸν ἀνθρώπον.

Ὅσον ἔξ τὸν κατακλισμὸν αὐτὸς διΐχουρίζεται πῶς
ἐπροξένηθη ἄπο τῆς Κομήτῳ, ὁ ὁποῖος ἀπερνῶντας
πλησίον ἄπο τῆς Γῆς, ἐσήκωσε μετὰ τῷ ἔλξιν τε τὰ
νερά, καὶ ἐπροξένησε μίαν μεγάλῳ πλημμύραν, ἡ ὁ-
ποία ἐχύθηκε πάλιν ἐπάνω εἰς τῷ Γῶ, εἰς τὸν
ἴδιον

ἴδιον καιρὸν ὅπῃ αἱ πάμπολαι ἀτμίδες τῆς ἐρᾶς πῶ, αἱ ὁποῖαι ἐμανῶθησαν, καὶ ἐπέσαν κάτω εἰς ραχδαίαν βροχίῳ. Ἀπὸ αὐτῶ τῶ καταστροφῶ διηγεῖται, ὅτι ἐξηνήθησαν καὶ τὰ βενά, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀνωμαλίαι εἰς τῶ ἐπιφανείῳ τῆς Γῆς, τῶ ὁποῖαν τῶ ὑποδέ-
ται καὶ αὐτὸς ὅτι ἦτον πορπότερα ὀμαλὴ καὶ λεία.

Αἱ ἄστροφαὶ (παρεξηγήσεις), ὅπῃ οἱ Συγγρα-
φεῖς εἴποι καὶ οἱ ὄντα οἶδεν εἰς τὸ ἱερὸν Κείμενον τῆς
Γραφῆς, ἐν ᾧ διηγεῖται πῶς τὸ ἔζηγεν, εἶναι
προδηλοταται, ὅθεν μὴτε εἶναι χεῖρα νὰ τὰς ἐκθέ-
σωμεν. Πρὸ πάντων ἡ ἰσότης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς,
καὶ ἡ ἀπεσία τῶ βενῶν πῶς ἠμπορῶν νὰ συμβιβα-
θῶν μετὰ τὰς τεσσάρων μεγάλων ποταμῶν, ὅπῃ εὐγα-
ναν ἄπὸ τὸν γῆινον Παράδεισον; Πῶς νὰ καταλάβω-
μεν τὰς ποταμῶν χωρὶς τὰ βενά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐ-
πρεπε νὰ ἔχεν τὰς πηγὰς, καὶ τῶ ἀναγκαίαν ἐπι-
κλισίῳ (κατήφορον), εἰς τῶ ὁποῖαν ἐπρεπε νὰ ἔβ-
χεν;

δ. Γ'. Ὑπόθεσις τῆ Μπεφῶμ.

Ο Κόντης Μπεφῶν, ἀνὴρ φαντασίας θερμότητος,
ὄν ἠθέλησε νὰ υποχωρήσῃ εἰς τὰς Ἑγγλέζους. Ὑ-
πέθεσε καὶ αὐτὸς καὶ Ἡλίος, καὶ Ἄστρα, καὶ Πλανήτας,
καὶ Κομήτας κτισμῶν πολὺ πορπότερα· ἐπλασε καὶ
αὐτὸς τὰς Κομήτας παίζοντας, μετὰ ἔοπον ὁμῶς πολ-
λὰ ἄστρονον.

Αὐτὸς ὑπέθεσεν ὅτι εἷας Κομήτης ἐλατόμος μετὰ
σοφρότητι, ἐπῆγε καὶ ἐκτύπησεν εἰς τὸν Ἡλίον· ὅ-
τι ἡ ὀρμὴ αὐτῆ τῆ κτύπε ἀπέκοψεν ἀπὸ τὸν Ἡλίον
εἷας κομμάτι ὕλης πεπυρακτωμένης· ὅτι ἡ κίνησις
τῆς ρίψεως, ὅπῃ αὐτὸ τὸ κομμάτι μετὰ τὸν τὸν ἔο-
πον ἔλαβε, συνημμένη μετὰ τῶ ἔλξιν τῆ Ἡλίου, τὸ
ἀνάγκασε νὰ κινήται πρὸς αὐτόν· ὅτι τὸ κτύπημα
ξεκολλῶντάς το ἀπὸ τὸν Ἡλίον, τῆ ἔδωκε μίαν κίνη-

σιν *θεισροφικῶ* *θεῖ* τῆς ἀξονάτης, ὅτι αἰτίας τῆς ὁποίας ἡ πεπυρακτωμένη αὐτὴ ὕλη ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὸ σφαιροειδὲς σχῆμα, ὅπερ ἔχει καὶ τὸ παρὸν ἡ Γῆ· ὅτι μακρυῶντας ἀπὸ τὸν Ἡλίον αὐτὸ τὸ κομμάτι, ἐκράωσε κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὴν ἐπιφανείαν, καὶ ἐγένεν ἐπιπίθειον νὰ δεχθῆ, καὶ νὰ διατηρήσῃ ἐπαύωτε τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· εἰς τὸ κεντρικὸν τε ὁμοῦ διατηρεῖ ἀκόμη καὶ πῶρα ἐκεῖνο τὸ ἀρχαῖον πῦρ, καὶ ἐντεῦθεν προέρχεται τὸ κεντρικὸν πῦρ τῆς Γῆς, τὸ ὅποιον αὐτὸς καὶ ἄλλοι πολλοὶ τὸ καταφάσκου εἰς αὐτῷ· εἶναι ὁμοῦ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ὅπερ τὸ ἀποφάσκου.

Τὸ ψεύδος ὁμοῦ καὶ πλῆθος τῆς ὑποθέσεως ἀποδείχεται ἀπὸ τῶν παρατηρήσεων καὶ ἄλλων πολλῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν πρωτοτύπων ὀρέων, καὶ μάλιστα τῶν γρανιτῶδων, τὰ ὅποια δεῦν δίδου κανόνα σημεῖον τῷ νὰ ἔλαβον ἀρχικῶν ἀπὸ τὸ πῦρ, καθὼς ἀκολοῦθῆσε νὰ τῶν λάβου, ἀνίσως ἡ Γῆ εἰς τῶν ἀρχικῶν δεῦν ἦτον *θεῖ* μία ὕλη πεπυρακτωμένη, ἀλλὰ μάλιστα τὴναντίον ἡ κρυστάλλωσις τῆς δείχου ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὸ ὕδωρ.

Ἀλλὰ ἡθέλωμεν ἀποπλανηθῆ πολλὰ τῷ σκοπῷ μας, ἀνίσως ἀκολοῦθῆσαμεν ὅλας τὰς ὑποθέσεις, ὅπερ διαφοροὶ καὶ διαφορὰς καιρὸς *θεῖ* τῷ χηματισμῷ μάλιστα τῆς Γῆς ἐκαίαν (1). Θέλωμεν *θεῖ* λοιπὸν εἰς τὸ νὰ ἀναφέρωμεν μόνον μερικὰς ἀπὸ τὰς πλέον νεωτέρας, αἱ ὅποια αὐτὸ ὄχι ἄλλο, ἔχου καὶ τὸ παρόμοιον τῷ νὰ εἰσδῶνται εἰς διαφορὰ φαινόμενα, ὅπερ μᾶς χορηγεῖ ἡ προσεκτικὴ παρατήρησις τῆς παρῆσης καταστάσεως τῆς Γῆς.

§. Δ'.

(1) Λιθίτις, Βοσβαρό, Ραί, Στενζερ, καὶ ἄλλοι.

ἔλαβαν τὴν ἰδίαν ἀρχὴν, ἀλλὰ ὑποθέτει ὅτι πολλὰ ἔγιναν ἀπὸ τὰ νερά, τὰ ὅποια ἔχοντες ἔσκαφαν καὶ ἔκαμαν τὰς κοιλάδας· ὅμως εἰς τέτιαν, λέγει, πείρασιν τὰ νερά δὲν ἔκαμαν ἄλλο, πρὶν εἰδιαίρεσαν τὰς μεγάλας ράχεις, ὅπερ εἶχαν ἀνασκηκώσῃ τὸ πῦρ.

§. Ε'. Ὑπόθεσις τῆ Βόρζα.

Βικέντιος Βόρζας ὁ Βεροδέζος, σοφώτατος Φυσιολόγος καὶ Χυμικός, καὶ κτήτωρ τῆς θαυμασίας ἀθροίσεως τῆς λιθοπεποιμηθῶν ἰχθύων τῆ ὄρας Βόλκα, τῆ ὁποῖα θέλει ἐκδοθῆ ἐντὸς ὀλίγου ἢ ἰσορῆα, ἀνάμεσα εἰς αὐτὰ τὰ λιθοπεποιμηθῶν ὄφθαλα ἔχει μερικὰ, τὰ ὅποια εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀνήκον εἰς τὴν θάλασσαν τῆ Ὀταχέικ, εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Βρασίλιας, εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Νέας Γῆς, καὶ τ.

Πρὸς τίτοις ἄρῃκεν ἤδη νεωστὶ εἰς τὸν ἴδιον τόπον πάμπολλα κόκκαλα πεξαπόδων ζώων εἰὸς ἐξαισίε μεγέθους, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ ἥμισυ εἰὸς κοκκάλε ἀπὸ μικρὸν ἔχει μακρὸς ξιῶν ποδῶν, καὶ ἡμίσεως.

Παρόμοια κόκκαλα ἰξόδρομῶν ὅτι ἀρέθισαν εἰς τὴν Σιβηρίαν, εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, εἰς τὴν Γερμανίαν, εἰς τὴν Τοσκάναν, εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰς τὸν Ὀχίον ποταμὸν, καὶ εἰς τὸν Χιλί· κόκκαλα, τὰ ὅποια ἐνομίζοντο ποροπότερα ὅλα νὰ εἶναι ἐλεφαντῶν, ἢ ἵπποποτάμων, ἢ ρινοκέρων· πολλὰ ὅμως ἀπὸ αὐτὰ, ὁ κύρ Χέντερ, κελωντάς τα ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὸ χῆμα, νομίζει ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῆν εἰς ἄλλα εἶδη ζώων ἀγνώστων ἤδη, ἢ ἔξαιφιδόντων (Ἐκλογή Συγγραμμάτων. Ἀξιολόγ. Μεδιόλανα Τόμ. Α' σελ. 96.).

Αὐτὰ τὰ κόκκαλα δέσκονται τὰ πλεονέστερα τζακισμῶν, καθὼς καὶ πολλὰ σώματα θαλάσσια, ὅπερ ἀνδρείσκονται εἰς τὰ βενά, καὶ μάλιστα τὰ μεγάλα
ὄσρεα,

ὄσρεα, καὶ τὰ μεγάλα κέρατα τῆς Ἀμμωνος (ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἡ Φυσικὴ Ἱστορία δίδει εἰς μίαν κογχύλιον ἀπειροειδῆ, ἡ ὁποία δὲν δέξεται ἄλλο λιθοπεποιημὴν, καὶ εἰς τὰς κόλπας τῆς γῆς), τῆς ὁποίων καὶ αὐτῶν εἶναι ἄγνωστος τῶν σήμερον ὁ τόπος τῆς ῥημέσεως.

Ἡ μετακόμισις τῶν τῶν σωμάτων ἀπὸ τὸ εἶνα μέρος τῆς γῆνης σφαίρας εἰς τὸ ἄλλο, δείχνει βέβαια μίαν μεγάλην μεταβολὴν ἢ συνίξις σωματῶν τῶν σκληρῶν, καὶ προσέτι ἡ δυνάμις, μετὰ τῆν ὁποίαν ἐξέκλιθησαν ἀπὸ τῆς σκοπέλας τῆς τὰ κοράλια, τὰ ὄσειδρα, καὶ ἄλλα λιθοφυτα, ὅπῃ πόρα δέξονται εἰς τὰ ἔρη. δείχνει ἔτι ἡ μεταβολὴ ἐσάθη φοβερά καὶ ὀρμητικώτατα.

Διὰ τὴν ἀνιχνύσθη τῆν αἰτίαν, ἠδραστῆ (1) ὅτι εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς γῆνης σφαίρας ἔχομεν δείγματα κρατῆρων παλαιωτάτων. Σημεῖον ἀναμφίβολον τῆς ὑφυδαπόδης ἀρχῆς τῆς τῶν κρατῆρων εἶναι τῆτο, ὅπῃ δὲν δέξεται εἰς αὐτὰς ἀνιχνύον τὸ σῶμα, ὅπῃ δέχεται τὸν τόπον τῆς ἐκβράσεως, ἀλλὰ εἶναι ὅλοι ἐρογγυλαίμηροι, καὶ σκεπαιμηροι, καὶ σκεπασμένοι ἀπὸ τὸ εἶνα καὶ ἄλλο μέρος μετὰ εἴδη συγκείμενα ἀπὸ θαλασσίας, ἢ τιτανώδεις γαίας, καὶ λαφόρας κεκλιμένα, ἐπίστε καὶ ὀριζοντικά.

Εἰς τῶν δυνάμιν καὶ βίαν λοιπὸν τῶν κρατῆρων τῶν ἀποκείμεν τῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὅπου συμβάσαν ἀνάσκηκωσιν ἕως τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῶν σωμάτων, τῶν ὁποίων ὁ καθ' αὐτὸ τόπος εἶναι τὰ βαθύτατα κοιλώματα τῆς θαλάσσης· καὶ εἰς τὰ ὀρμητικώτατα ρέματα, ὅπῃ ἔπαρτε νὰ ἠκολούθησαν εἰς ἐκείνῃ τῶν φεκτῶν καταστροφῶν, ἀποδίδει τῶν συυτερίων, καὶ τῶν
ἀπὸ

(1) Περὶ τῆς καθόλου καταστροφῆς τῆς ὑδρογείης Σφαίρας. Ἐπισηλὴ πρὸς τὸν Π. Οὐράγιον Ρόταν Δ. Δ. τῆς Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν εἰς τῶν Μελίποβαν.

Ἐπὶ τὸ εὐα εἰς τὸ ἄλλο σχεδὸν ἡμισφαίριον μετακόμισιν τῆ πλῆθους τῆς θαλασσίων, καὶ πολλῶν γυνίων σωμάτων, ὅπῃ εἰς τὸσον ἀπωκισμῶδες τόπος δεισκονται· τῆς διωάμεως τῆς ὁποίων ῥομάτων εὐα τεκμήριον κατ' αὐτὸν εἶναι καὶ αἱ πολλαὶ καὶ πολλαῖς μεγαλώταται πέτραι, ὅπῃ δεισκονται κυλισμῶσαι ἢ στρογγυλωμῶσαι εἰς τὰ νῶτα θαλάσρων βενῶν, εἰς τὰ ὁποῖα βέβαια δεῦ ἀνήκον, ὡς αὐτὸ ὅπῃ ἐπιδηλοῦνται εἶναι ἄλλης καὶ ἄλλοτείας φύσεως.

δ. ς'. Ὑπόθεσις τῆ Π. Πίμν.

Ο Π. Δ. Ἐρμηνεύσιδος Πίνης δημόσιος Διδάσκαλος τῆς φυσικῆς Ἴσοειας εἰς τὰ Μεδιόλανα, καὶ θα πολλῶν θαυμασίων συγγραμμάτων γνωσιμώτατος, ἐκτείνεται εἰς εὐα πολλὰ πλατύτερον σύστημα. Αὐτὸς ἀναβαίνει ἕως τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς Γῆς, θασέλλωντας εἰς αὐτῷ ἕξ καταστάσεις θαλάσρων, πῆν ἀρχικῶς, τῷ παρωτότῳ, ὅπῃ ἐγένετο κατόπι δεῦ αὐτῷ, καὶ τῷ δευτέρῳ, ὅπῃ ἤλθεν ὑστερα δεῦ αὐτῷ (τῷ παρωτότῳ). Ὡς τὸσον θα τὰς δύο παρωτῆς μόνον ἕως πῶρα ἐπραγματόθη (1), ἀφίνωνται καὶ ὁμιλήσῃ θα τῷ τρίτῳ εἰς τὸ ἐξῆς.

Ὅτι τὰ παρωτότυπα βενῶ καὶ μάλισα τὰ γεωιτόδη, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸ καὶ συγκροτῶν τῷ βάσει ὄλων τῆς ἄλλων, δικαίως ἐνομιθήσαν τὰ πλέον ἀρχαιότερα, ἔλαβαν τῷ ἀρχικῶς δεῦ ὕλας λελυμῶσας εἰς εὐα ῥοσὸν ὑδατῶδες, τῶ εἶναι τὸσον φανερόν δεῦ τῷ κρυσάλλωσίν τας, ὅπῃ κἀνείας δεῦ τῆς Γαιολόγης δεῦ ἤθελε πολυμῶσῃ ποτὲ καὶ ἀμφιβάλῃ.

Ἐπιπὸν τῶ τεθέντος, ἰδὲ μετὰ ποῖον ἕξ ὅπου ὁ κλει-
νός

(1) Δοκίμιον περὶ μιᾶς νέας θαλάσσης τῆς γῆς. Ὁρα Συγγραμμάτικα Ἐπισημῶν καὶ Τεχνῶν Τόμ. ΙΓ'. σελ. 361.

νός Συγγραφῆς ἐνοεῖ τὴν ἀρχικὴν καὶ πρωτόπλαστικὴν μορφὴν τῆς γῆς.

Νομίζει ὅτι ἡ ἀρχικὴ κατάστασις τῆς ἦτον μία ὕλη ὑδατώδης, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον λελυμένα, ἢ ἀπληρωμένα ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς σωματίων, πεποικισμένα μὲν τὰ δυνάμεις τῆς βαρύτητος καὶ συγχρῆιας, ἢ αἰρέτης ἐλξεως, χωρὶς ὅμως τῆς περιστροφικῆς κίνησιν. Ὡς οὖν εἰς αὐτῷ τῷ κατάστασιν ἡ ῥύσῃ ὕλη, ἔπρεπε ἕξαι τὰς ὄνω εἰρημίας δυνάμεις νὰ διαμορφωθῇ εἰς μίαν ἐντελῆ σφαῖραν, καὶ αἱ εἰς αὐτῷ λελυμένα, ἢ ἀπληρωμένα κοίται, ἔπρεπε ἕξαι τὰς ἀμοιβαίας ἐλξεωσιν νὰ χηματιθῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς ὄγκους σερρεῖς, καὶ κατὰ λόγον τῆς περισσοτέρας ἢ ὀλιγοτέρας εἰδικῆς τῶν βαρύτητος νὰ κατεβῶν πρὸς τὸ κέντρον.

Εἰς καιρὸν ὅπῃ αὐτὴ ἡ ῥύσῃ σφαῖρα δέρισκετο ἔπι γεμάτη ἀπὸ ὄγκους σερρεῖς, ἢ πλησιάζοντας νὰ σερροποιηθῶν, ἀλλὰ μὴ συνηθροισμένα πρὸς τὸ κέντρον, ἀλλὰ δὲ τείνοντα πρὸς τὴν ὀρθοκλίσην, ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν εἰς αὐτὰ τὴν περιστροφικὴν κίνησιν. Τῷ οὖν ἔπρεπε νὰ κάμῃ διδύς τῷ σφαῖραν νὰ μεταβληθῇ εἰς σφαιροειδῆς πεποιτισμὸν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ ὄγκω μὸν εἰς τὸν ἰσημερινόν. Οἱ σερρεοὶ ὄγκοι, ὅπῃ ἦν πλησίον εἰς τὴν ὀρθοκλίσην, ἀποκρίθοντας μεγαλιτέρων δυνάμιν κεντροφύγα, ἔπρεπε νὰ σπικωθῶν ἐπάνω ἀπὸ τὰ νερά, καὶ νὰ χηματίσῃν τὰ ὄρη, καὶ τὴν ξηρὰν. Τὰ ὄρη ὅντας συσπυρνωμένα ἀπὸ ὄγκους ἀπαλῶς ἔτι, καὶ πεποτισμένα ἀπὸ νερόν, ἔπρεπε νὰ λάβῃν χῆμα κωνοειδῆς, ὡς αὐτὸ ὅπῃ αὐτὸ τὸ χῆμα εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ φυσικὰ λαμβάνῃν αἱ βεβρημμένα γαῖαι καὶ ἄμμοι, καὶ τῶ ὁποίῃ φαίνεται ἀκόμι ἰχνος εἰς τὰ πλέον ὑψηλότερα ὄρη, αἰσῶς παραβλέπωντας τὰς κοιλάδας καὶ τὰ μεταξύ ὄρη (τῷ ὁποίῳ ὁ μεταχρῆστερος χηματισμὸς θέλει ρηθῆναι μὴ ταῦτα) ἐνοηθῶν βραβημῆναι ἀπὸ τὰς κρυφῆς τῶ ἀπειροὶ δειξῆσαι γραμμαὶ διερχόμεναι ἕξαι τῶ κορυφῶν τῶ μεταξύ βενῶν, καὶ λήγῃσαι εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶ θα-

λαδίων. Τα νερά ὅπῃ ἀγῆκαν ἄπο αὐτῆς τῆς ὄγκως, ὁπόταν ἦτον ἀκόμι ἀπαλοὶ καὶ βεβρεγμένοι, ἔπρεπε νὰ ἀνοίξουν εἰς αὐτὰ αἰλακία καὶ τάρφες ἄλλης ἐδῶ, καὶ ἄλλης ἐκεῖ ἀπόθωμοις, οἱ ὁποῖοι ὅσον κατέβαινον κάτω, ἠρόμοι πάντοτε πλατύτεροι καὶ βαρύτεροι, ἐχημάτισαν ἁφόρες κοιλάδας. Τα πλατῆλια τῆς κοιλάδων, ἀφ' ἧς ἐφαγώθησαν αἱ βάσεις τῶν ὁπῶν νερά, ἔπρεπε νὰ κρημιθῶν εἰς πολλὰ ἔτη, καὶ νὰ κάμνῃ τὰ χαμυλωτέρα βενά, καὶ κλείωντας τὸ ἔξιμον τῆς ὑδάτων, νὰ χημάτισεν τὰς λίμνας. Αὐταὶ αἱ ἀνωμαλίαι ἔπρεπε νὰ πολλαπλασιασθῶν καὶ ἄπο ἄλλων αἰτίων· ἄπο τὴν ἁφόρον θέσιν, ὅπῃ ἐλάμβαναν οἱ σφεροὶ καὶ βαρύτεροι ὄγκοι, τὸ κέντρο τῆς βαρύτητος τῆς γῆς ἔπρεπε νὰ ἀλλάξῃ, καὶ ἐπομένως νὰ ἀλλάξῃ καὶ ὁ ἄξων τῆς πηραγωγῆς, ὁ ὁποῖος ἀπερνᾷ πάντοτε διὰ τὸ κέντρο, καὶ ἐπιτεῦθεν νὰ πορξενθῶν εἰς τὸ ῥόσον, καὶ εἰς τὰς ὕλας, ὅπῃ δὲν εἶχαν σφεροποιθῆ ἀκόμι καλά, κινήσεις ἀνώμαλοι, δίται, ῥόματα πρὸς ἁφόρα μέρη· καὶ ἐπιτεῦθεν νὰ αὐξήσων τὰ φαγώματα τῆς πρῶτων βενῶν, ὁ ἀριθμὸς τῆς κοιλάδων, τῆς νήσων, τῆς ἀνωμαλιῶν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης, κτ.

Τοιαύτη καὶ τὴν Πάτερ Πίνην ἦτον ἡ ἀρχικὴ, καὶ ἡ πρῶτα μορφή τῆς ὑδρογείης σφαίρας.

Διὰ νὰ ἐμπειδώσῃ τὴν ὑπόθεσίν τε δείχνει, ὅτι ἡ γῆ δὲν ἔμπορξε κατ' ἀρχὰς νὰ εἶναι σφαῖρα σφερα, μήτε σκεπασμένη ἄπο μίαν σφεραν πλάκα· ἐπειδὴ αὐτὴ ἦτον ἔτι, δὲν ἔμπορξε νὰ ὑπερικήσῃ εἰς αὐτὴν ἡ δύαμις τῆς πηραγωγῆς τὴν δύαμιν τῆς σφαιρείας τῶν μερῶν, ὅπῃ εἶλον ἐνα τὸ ἄλλο, καὶ νὰ τὴν κάμῃ νὰ λάβῃ τὸ σφαιροειδὲς χῆμα, ὅπῃ ἔχει πῶρα· χωρὶς τῆτο αἱ κρυστάλλοις τῆς ζωνιτῶδων ὁρέων, ὅπῃ εἶναι τὰ πλέον ὑψηλότερα, δείχνουν φανερά ὅτι αἱ ὕλαι, ἄπο τὰς ὁποῖας εἶναι σφωπεθειμένα, ἦτον πρῶτα λελυμένα εἰς ἐνα ῥόσον ὑδατῶδες.

Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ πνευματικὴ κίνησις, ὅτῃ ἔχει τὸ παρὸν ἡ γῆ, δὲν ἦτον ἰκανὴ νὰ ποροξενήσῃ τὴν ἐπιπέδωσιν, ὅτῃ φαίνεται εἰς αὐτῷ, ἡ ὁποία εἶναι $\frac{1}{1 \frac{1}{2}}$ τῆς ἡμιμερείᾳ τῆ ἰσημεριῆς, εἰς καιρὸν ὅτῃ καὶ τῆς λογαρισμοῦ, μάλιστα ἡδέου εἶναι $\frac{1}{2 \frac{1}{3}}$, νομίζει ὅτι αὐτὴ ἡ κίνησις εἰς τῷ ἀρχῷ ἦτον μεγαλητέρα, καὶ ὅτι ἡ γῆ σφαῖρα εἰς τὰς ἀρχὰς δὲν εἶχεν ἀτμοσφαῖραν, ἀλλὰ αὐτὴ ἔγινε καὶ μικρὸν ἀπὸ τὰς ἀναπτύξεις τῆς ἐλαστικῶν καὶ ἀερωδῶν ρόσων, ὅτῃ πνευματικὸν μέσα εἰς τὰς στερεὰς ἔσας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ εὕγην ἄφθονα εἰς ἐκείνῳ τῷ πρῶτῳ παραχλῷ· καὶ ὅτι ἔπειτα ἡ ἀντίστασις τῆς ἀτμοσφαίρας ἐβράδυνε κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἐκείνῳ τῷ κίνησιν, καὶ τῷ ἔφερον εἰς τῷ σάσιν, ὅτῃ εἶναι τῶρα.

Διὰ τῷ δειπρῶσταν κατάσασιν τῆς γῆς ἀφίει νὰ οὐκίση εἰς μίαν ἄλλῳ δατριβῷ.

Ἀπὸ τῷ ὡς τὸσον συναγει πρῶτον, ὅτι ἡ γῆ εἰς τῷ ἀρχῷ ἦτον εἰς μίαν κατάσασιν ρόσότητος ὑδατώδης ἐπεροχμῆς. β'. ὅτι ἡ δαχάρησις τῆς στερεῶν ἀπὸ τὰ ρόσα μέρη, καὶ ἐπομῶς ἡ ἄρσις τῆς πρῶτων ὁρέων ἐπλείωσεν ἀπὸ ὑψωσιν πνευματικότερον, παρὰ ἀπὸ συνίτησιν, ἡ κατακάθισιν ὑλῶν. γ'. ὅτι ἡ αἰτία, δα τῆς ὁποίας ἔγινε μίαν τέτοια δαχάρησις, καὶ ἀπὸ τῷ ὁποίαν προῆλθεν εἰς τῷ σφαῖραν ἡ πρῶτῶσα δαθεσίς τῆς, ἐσάθη αἰφνιδία, καὶ ἄρση εἰς ὄλλῳ τῷ σφαῖραν, καὶ δα τῷ ἀπὸ τῷ εἰρημένῳ δαθεσί δὲν συναγεται ὅτι αὐτὴ (ἡ σφαῖρα) εἶναι τὸσον παλαιὰ, ὅσον ἄλλοι φαντάζονται. δ'. ὅτι ἡ πνευματικὴ τὸν ἄξονα πνευματικὴ πρέπει νὰ συνήρησεν ὄχι μόνον εἰς τὸν σφαιροειδῆ σχηματισμὸν, καθὼς ὄλλοι συνίτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τῷ ἄρσι τῆς πρῶτων ὁρέων, καὶ εἰς τῷ διαίρεσιν τῆς σφαίρας εἰς ξηρὰς καὶ θαλάσας.

δ. Ζ'. Ὑπόθεσις τῆς Λέκ.

Μίαν ὑπόθεσιν πλέον ἐκτεταμένῳ ἔξεδωκε πῶρα προσφάτως ὁ κύριος Λέκ, ἡ ὁποία ἐκτεθεῖσα ἐκ πολλὰς ὀπισθολάς πρὸς τὸν Κύριον Μεθερίαν (*De la Metherie*) διεύσκεται εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Φυσικῆς Τόμ. λζ', καὶ λη'.

Αὐτὸς ὑποθέτει ὡς ἀρχαῖς α. ὅτι ὅλος ὁ ὄγκος τῆς ἐδικῶν μας ἠπειρῶν, ὅσον ἠμπορεῖμι νὰ γνωρίσωμεν ἢ ἀμεσῶς ἢ δι' ἐπαγωγῆς, συλλίσταται ἀπὸ σφώματα, καὶ ὅτι πιστὸς εἶναι ἀκόμη καὶ ὁ γεανίτης, καὶ τὰς ὁδοιπορήσεις τῆς Κυρίου Σωσῆρη (*De Saussure*), ὅπερ ἐκαμῆ εἰς τὴν ὁρεινήν τε ἐπάνω εἰς τὰς Ἀλπεῖς, καὶ μάλισα εἰς τὸ Μοντερόζα (*Monte Rosa*), μὲ ὅλον ὅπερ ὁ γεανίτης προτιμῆρα ἐνομίζετο ὄγκος ἀντίτυπος χωρὶς σφωματώσεις. β. ὅτι τέτοια σφώματα κανονικὰ καὶ ὁμοίωτα ἀλλήλοις δεῦν ἠμπορεῖν νὰ ἠγνηθῆν, ὡσαύτως εἰς εἴνα ῥόσον, καὶ μὲ κατακαθίσματα. γ. ὅτι τὰ βαθυτέρα (κατώτερα), καὶ ἔλαττω ἀρχαιότερα σφώματα εἶναι τὰ γεανιτώδη, τὰ ὁποῖα τὰ ἠαδέχονται τὰ λεπιδωτώδη, ἔπειτα τὰ τιτανώδη, καὶ κατόπι τὰ ἄλλα εἴνα πρὸς εἴνα τὰ ὁποῖα δι' αὐτὸ δείχνειν ὅτι τὰ κατακαθίσματα τῶν τῆς ὕλων ἠκολέθησαν εἰς ἠαφόρους καιροὺς, καὶ ἀπὸ ἠαφόρους αἰτίας. δ. ὅτι ἡ θέσις τῆς πιστῶν σφωμάτων, αὐτὴ νὰ εἶναι ὀριζοντική, καθὼς ἀκολέθησε νὰ εἶναι εἰς τὴν ἀρχὴν, πῶρα διεύσκεται καὶ τὸ μάλλον καὶ ἠττον κορυφική, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ εἶναι δεῖγμα ἐφοδηλότετον μεγάλων μεταβολῶν, ὅπερ ἀκολέθησαν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν.

Διὰ τὰ εὔρη τὴν ἀρχὴν, τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ἠαφόρους ἐποχὰς τῶν τῆς μεταβολῶν, προῦποθέτει ὅτι τὰ σφώματα εἶναι ὅλα φύσει στερεὰ, καὶ ὅτι τὸ πῦρ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ τὰ κάμνει ῥόσον καὶ ἠαφόρους βαθμῶς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ κατ' αὐτὸν δεῦν εἶναι

μία βσία ἀπλή, ἀλλὰ ἡμίονον τῆ φωτός, καὶ μίας βσίας ἀδιορίστη, τῆ ὁποίαν αὐτὸς τῆ ὀνομάζει ὕλην τῆ πυρός, καὶ εἰς τῆ ὁποίαν τὸ φῶς μεταδίδει τῆ ἑκταντικῆ δύαμιν.

Τῆτε περὶ τούτου, ὑποδέτε ὅτι ἡ γῆ εἰς τῆ ἀρχῆν ἦτον εἷας ὄγκος σιωπεθεμῆρος ἀπὸ ὅλα τὰ σοιχεῖα, καὶ ἡμιλαμβαίων καὶ τῆ ὕλῃ τῆ πυρός, ὅμως χωρὶς φῶς, καὶ ἡ δὲ τῆτο ἦτον εἷας ὄγκος σερεός, χωρὶς ὑρεότητα, καὶ ἑκταντότητα, ἡ γὰρ εἶπῶ ἐτζι.

Λοιπὸν εἰς τῆ πρώτῃ περὶ ὁδόν, ἡ πρώτῃ ἐποχῆ ὑποδέτε ὅτι εἰς αὐτὸν πῆν ὄγκον ἐπεσέδη τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον εἰς ἡμίονον μὲ τῆ ὕλῃ τῆ πυρός, καὶ μεταδίδωντες εἰς αὐτῆ τῆ ἑκταντικῆ τῆ δύαμιν, ἀρχιστε νὰ ἀράγη ἐκεῖνο, ὅπῃ κυρίως ὀνομάζεται πῦρ.

Τῆτο εἰς ἡμίονον μὲ τῆ ὕλῃ τῆ ὕδατος, τῆτ' ἔσει μὲ ἐκεῖνῃ τῆ ὁποιαδήποτε σερεῖαν βσίαν, ἡ ὁποία λῶσιμῆ μὲ τὸ πῦρ ἡμῆνὰ τὸ ὕδωρ, καὶ ἡ ὁποία δὲ νὰ ὑρεοποιηθῆ, χρειάζεται ὀλιγώτερον πῦρ ἀπὸ καθε ἀλλῆ βσίαν, παρήγαγε τὸ κυρίως λεγόμενον ὕδωρ.

Τὸ ὕδωρ ἐπήγαγεν αὐξανόντας καὶ λόγον, ὅπῃ τὸ πῦρ ἡπερνεῖσε μέσα εἰς τὸν ὄγκον, εἰς τὸσον ὅπῃ ἡ ὄπρῆνεια αὐτῆ τῆ ὄγκῃ ἐσκεπάδη ὅλη ἀπὸ νερόν, καὶ δὲ μὲ τῆ βερύτητα τῆ ἔλαβε χῆμα σφαιρικόν, δὲ δὲ τῆ περὶ σφαιρικῆ κίνησιν ἔλαβε μὲ ταῖτα σφαιροειδές.

Ἡ ἑξοφυλάκωσις δὲ νὰ εἶπῶ ἐτζι μερικῶν ρόδων ἑκταντικῶν, ὅπῃ προῆλθεν ἀπὸ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, ἔκαμε τὸ πρῶτεῦον ὑρεόν νὰ ἀποκρίσῃ τῆ δύαμιν τῆ νὰ ἀναλύσῃ μερικῶς ἀπὸ τὰς βσίας, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἐσέκοντο κατ' ἀρχάς, καὶ μάλιστα τὰς μυκιτώδεις (micacee), τὰς καρκιώδεις (quarzose), τὰς σπαθώδεις (quelle del feldispato), καὶ ἄλλας, ἐξ ὧν σιωτίζεται ὁ χρωμίτης, ἡ ὅπῃ δὲρῖσκονται εἰς αὐτὸν.

χρην εἰς τὴν μέσῳ τὸν ρεανίτῳ, καὶ εἰς τὰ πλάγια τὸν δὲ χρισὸν με σρώματα καὶ τὸ μάλλον καὶ ἥτιον κεκλιμένα, καὶ ἀναλογίαν τῆς μεγαλιτέρων, ἢ μικροτέρων βυθισμάτων.

Ἀπὸ τὰ εἰρημνῶ ἀπήλαια δὲ γῆκε πλῆθος ἄλλων ρόβσῶ, ἐκταντικῶν, ὅπῃ ἦτον ἐκῆ σσημημῶ. Αὐτὰ τὰ νέα ρόβσῶ ἐποροξύνσων εἰς τὸ νερόν νέας ἀναλύσεις καὶ κρημνίσεις (κατακαθίσματα), καὶ μάλις ἐκείνων τῆς τιτανωδῶν ἰλῶν, αἱ ὁποῖαι δὲρίσκονται ἐπάνω εἰς τὰ χρισωδῆ ἢ ρεανιτωδῆ σρώματα ἢ τελείως, ἢ χριστὸν τελείως ἀμοιροὶ θαλασσίων σωμάτων, αἱ ὁποῖαι δὲ τὸ κακῶς ἀποδίδονται εἰς τὴν ἀνάλυσιν (ξεσυνῶθεσιν) τῶν σωμάτων.

Τὸ σάλαγμα (σράγγισμα) ὡς τόσον τῆς νερῶ εἰς τὰ πλέον ἐνδότερα μέρη τῆς γήινης σφαίρας, ἐχημάτισε νέα ἀπήλαια, καὶ νέες βυθισμῶς, εἰς τὰ ὁποῖα σσημημῶ τὸ νερόν, ἀφῆσε ξέσκεπαις ταῖς κορυφαῖς νεῶν βενῶν, καὶ μάλις ἐκείνων, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνονται τὰ θαλασσίων σωμάτων ἀμοιρα τιτανωδῆ σρώματα, ἀνατεξάμμῶ ἐπάνω εἰς τὰ πλάγια τῆς χρισωδῶν καὶ ρεανιτωδῶν σρώματων, ὅπῃ εἶναι εἰς τὴν μέσῳ.

Εἰς αὐτῶ τὴν ἐποχῆν ἀρχισαν καὶ οἱ ἀναβρασμοὶ (τὰ ξεράσματα) τῆς κρατήρων, τὰ ὁποῖα σσημημῶ εἰς τὸ νὰ ἀνωμαλίσειν, δὲ νὰ εἰπῶ ἐτῆ, τὸν πυθμῶ τῆς θαλάσσης, καὶ νὰ κάμνεν νέα βενῶ εἰς τὰς βάσεις καὶ εἰς τὰ πλάγια τῆς ἤδη γεγονόπων, τῆς ὁποῖων ὁμοῦς κἀνεία ἴχνος δεῦν φαίνεται εἰς τὰ πρῶτα βενῶ.

Τὰ νέα ἐκταντικὰ ρόβσῶ, ὅπῃ δὲ γῆκαν ἀπὸ τὸ βάθος, ἐποροξύνσων τότε νέα κατακαθίσματα, τὰ ὁποῖα ἐχημάτισαν εἰς ἄν νεόν εἶδος σρώματων τιτανωδῶν πλυσίων ἀπὸ θαλάσσια σώματα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀρχισῆ ἤδη νὰ πολλαπλασιάζωνται· πολλὰ ὁμοῦς εἶδη τῶν πρῶτων πρέπει νὰ εἰπῶμεν ὅτι ἐξέλιπον, ἐπειδὴ παρόμοια εἰς τὰς ἐδικὰς μας θαλάσσης δεῦν δὲρίσκονται.

Ἐγένετο ἀκόμη καὶ εἷς ἄλλο κατακάθισμα, καὶ εἶναι ἐκεῖνο τῆς ἀμμωδῶν σρώματων, τὰ ὅποια φαίνονται ἐπάνω εἰς τὰ τιτανῶδη, καὶ ὡς εἶχεν ὡς ὅτι τὸ πλείον καὶ αὐτὰ θαλάσσια σώματα.

Ἐγένετο καὶ εἷς ἄλλο κατακάθισμα τῆς τιτανῶδων γαιῶν, καὶ εἶναι ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐγέννηθη ἡ κριμαλία γῆ (Creta), μέσα εἰς τὴν ὁποῖαν ἐχηματίσθησαν ὑπερα πνευτιδὲς λίθοι (τρίακμακοπεφαις), καὶ ἐπειδὴ καὶ αὐτῆς τῆς χαλίκων δεισκονταί σρώματι χωρὶς τῆς κριμαλίαν, πρέπει νὰ εἰπῶμεν ἢ ὅτι αὐτὴ μὲν ταῦτα ἔλαβε νέας ἀναλύσεις, ἢ ὅτι ὄξεπλύθηκεν ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης εἰς τὰς μεταλλεσέρας μεταβολάς.

Τέλος πάντων ἐγένετο εἷς ἄλλο τέταρτον κατακάθισμα τῆς τιτανῶδων γαιῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προήλθεν ὁ γύφος.

Ὡς πόσον ἐπάνω εἰς τὰς ἀνακεκαλυμμένης γαίας εἶχεν ἀρχίσῃ ἡδὴ ἡ φυτικότης. Λοιπὸν ὡς ὡ ὅπως πολλαὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς φυτικὰς ὑσίας καταρῦχθησαν μὲν ταῦτα εἰς τὴν θαλάσσαν, καὶ ἐσκεπάσθησαν ἀπὸ νέας κατακάθισματα, ἐγέννηθησαν ἀπὸ αὐτὰς τὰ σρώματα τῆς λιθανδράκων (καρβόνων τῆς γῆς), ὅπως δεισκονταί ἀνάμεσα εἰς τὰ τιτανῶδη, ἀμμῶδη, καὶ ἀργιλλῶδη σρώματα.

Ἐν ᾧ ἐγένοντο ταῦτα, ἀκολοθεῖται εἰς τὸν πυθμῆνα τῆς θαλάσσης τὰ νέας βυθίσματα νὰ ἀναξέπαιον πᾶ με ὡς ἰσχυρότερων, καὶ πᾶ με ὀλιγοτέρων ἀταξίαν αὐτὰς τὰς νέας σρώματοποιήσεις, καὶ ἐντεῦθεν ἔλαβον ἀρχὴν τὰ ταπεινότερα ὄρη, καὶ οἱ λόφοι.

Τέλος πάντων εἰς τὰς χισμάς, ὅπως ἐγέναντο ἀπὸ τὰς βυθισμῶν ἐμβῆκαν αἱ μεταλλικαὶ ὑσίες, καὶ ἐμεταλλώθησαν ἀπὸ τὰ ἐκτακτικὰ ῥόδα, τὰ ὅποια διγαίνωντας κάτωθεν, ἀπερνήσαν ἀνάμεσα ἀπὸ αὐτὰς.

Εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν ἀρχίσαν νὰ διασείρονται καὶ τὰ χερσαῖα ζῶα ἀπάνω εἰς τὰς ἀνακεκαλυμμένης γαίας, αἱ ὅποια ὅμως συγκεινόμεναι με ἐκεῖνας, ὅπως ἦτον ὑπὸ κάτω εἰς τὰ νερόν, ἦτον ὀλιγώταται.

Λοιπόν ὡς αὐτὸ ὅτι εἰς πολλὰ ἀπὸ τὰ κατ' ὀφθαλμοὺς
 εἴδηματα δεικνύονται κόκκαλα τέτων τῶν χερσαίων
 ζώων, καὶ ποικίλεις ἀνακατωμύθια μὲ σώματα θαλάσ-
 σια, τὸ εἶναι σημεῖον, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ κόκκαλα ἐ-
 σκεπάθησαν ἀπὸ θαλάσσιων ἐξ αἰτίας νέων μεταβο-
 λῶν, καὶ ἐτυλίχθησαν εἰς τὰ εἴδηματα τῶν τελευταίων
 κατακαύσεως. Αὐτὰ λέγει, καὶ φρονεῖ ὁ κύριος Λακ.

Μοῦνε ἰδὲνὰ γὰρ ἰδεῖν πῶς αὐταὶ αἱ εἴδηματο-
 ποιήσεις, ὅτι ἠύξισαν ἔγω μίαν κατόπι τῆς ἄλλης
 ὑπὸ κάτω εἰς τὰ ὕδατα, ἐμειναν τέλος πάντων ξη-
 ραί, καὶ ἐξημάτισαν τὰς ἠπειρώμας, τὸ ὁποῖον ὁ
 Λακ ὑπόχεται γὰρ κάμη εἰς τὰς ἀκολουθίας ἐπιστολάς
 τῆς ἐξ ἡμεῶν τῶ ὁποῖα ὅμως ἡμεῖς δεῦν ἠμποροῦμεν γὰρ εἰ-
 πέμεν τίποτες, ἐπειδὴ δεῦν ἠλθον ἀκόμη εἰς χεῖρας
 μας. (1)

δ. Η'. Ἰ' πόθεις τῆ Κυρ Μεθερία.

Ο Κυρ Μεθερίας, αὐτὴ γὰρ δεχθῆ τὴν ὑπόθεσιν
 τῆ κυρ Λακ, ἐξέδωκε μίαν ἄλλην (2).

Ὅτι αἱ χερσαῖοι, χερσαῖοι, τιτανάοι, καὶ λοι-
 παὶ εἴδη ἐξημάτισαν ὅλα ὑπὸ κάτω εἰς τὸ γέ-
 ρον, τὸ δέχεται καὶ αὐτός. Τὴν δόξαν ὅμως τῆ κυρ
 Σωσέρη καὶ τῆ Λακ, ὅτι οἱ πρῶτοντες χερσαῖοι εἶ-
 ναι εἴδηματοποιήματα, δεῦν τὴν δέχεται ἀλλὰ δι-
 αχωρίζεται ὅτι εἶναι ὄγκοι πρῶτοντοι, καὶ ἐξηγεῖ τὴν
 ἀρεσίαν μὲ τὴν ὀπισώρδωσιν τῶν κρυσταλλώσεων, ἀ-
 πὸ τὰς ὁποῖας διαχωρίζεται ὅτι πολλὰ ἐξ ἀρχῆς
 ἠύξη-

(1) Ὅποσον ἐτυπώνετο τὸ παρὸν φύλλον τῆς Φυσικῆς Ἐφημερί-
 δος δεῦν εἰχαμεν λάβη ἀκόμη, παρὰ τὸ μέρος τῆς Α' περὶ 18 1791,
 εἰς τὸ ὁποῖον δεικνύεται ἡ ἐξ Ἐπιστολῆ.

(2) Ἀς ἰδῆ ὁ βεβλόμενος τὸ Προσέμειντα εἰς τὸν λη. Τόμον
 τῆς Ἐφημερίδος τῆς Φυσικῆς.

πυξινόων τῶσον, ὅπῃ εἰ κορυφαὶ τῆς γεωιτιωδῶν ὀρέων ἀεπιπόησαν ἔξω ἀπὸ τὸ νερόν, ἀπὸ τότε ἀκόμι ὅπῃ ἡ γῆνὴ σφαῖρα ἦτον ὅλη σκεπασμένη ἀπὸ αὐτό.

Αἱ χρισάδεις καὶ τιτανάδεις ερωματοποιήσεις θέλει ὅτι ἔγιναν ἀπὸ τῆς χειμάρρας, καὶ ἰδοὺ μετὰ τὴν ἔσοπον. Παρατηρεῖ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ ὁ Π. Πίνης, ὅτι ἡ ὑψωσις τῆ ἰσημεριῶν δείχνει, ὅτι ἡ γῆ εἰς πᾶσ ἀρχαῖς εἶχε μίαν πᾶντροφικῶν κίνησιν ταχύτεραν ἀπὸ αὐτῶν, ὅπῃ ἔχει τώρα. Λοιπὸν αὐτῇ ἡ κίνησις, πρέπει, λέγει, νὰ ἐβίασε τὰ νερά νὰ ἔξενον πρὸς τὸν ἰσημεριῶν, καὶ νὰ ἀφίσταν τὰς πολικὰς γαίας ξηρὰς. Τὰ νερά ὡς τῶσον ἀφίσταν ἐκεῖ (εἰς τὸν ἰσημεριῶν) τὰς ὑλάς ὅπῃ εἶχαν ἀναλελυμένας, καὶ ἀπὸ αὐτὰς ἐσυγκροτήθησαν τὰ ὄρη, ὅπῃ εἶναι πρὸς τῆς ἔσοπικῆς, καὶ τὴν ἀσκεκαυμένην ζώνην. Ολίγισθῶντας αὐτῇ ἡ κίνησις, τὰ νερά ἔξενον πάλιν πρὸς τὰς πόλεις, καὶ σύρωντας μετ' ἐαυτῶν μέρος ἀπὸ τῆς ὑλάς, ὅπῃ ἐσυμάξαν πρὸς τὰ μέρη τῆς ἀσκεκαυμένης, καὶ ἀφίνωντάς τας εἰς τὰς δὴκράτας καὶ κατεφυγμένας ζώνας, ἔδωκαν ἀρχῶν εἰς τὰ ὄρη, ὅπῃ δέρισκονται εἰς αὐτάς.

Ἡ πᾶντροφικὴ κίνησις αὐτὸς νομίζει ὅτι αὐξήσε πάλιν εἰς ὑπαρχῆς, καὶ πάλιν ὠλιγόςθωσε, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς μεταβολῆς, ὅπῃ ἔγιναν πολλαῖς φοραῖς, ἐξηγήθησαν νέαι μετακομίσεις, καὶ νέαι ἀποθέσεις, καὶ ἐντεῦθεν προῆλθεν ὅλη ἡ ἀνωμαλία, ὅπῃ εἰς τὰ παρόντα βεβαῖ βλέπομεν.

Τὰ νερά, ὅπῃ ἐσκέπαζον προτῆτερα ὄλλω τῶν γῆν, νομίζει ὅτι ἐξαβήχθησαν εἰς τὰ ὑπόγεια ὠρεῖα.

Ἐπειτα δεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τῶν ὑπαρχῶν τῆς κοκκαλων τῆς ἐλεφάντων, ρινοκέρων, ἵπποποτάμων, καὶ ἄλλων ζώων κατοίκων τῆς θερμῶν κλιμάτων, ὅπῃ τώρα δέρισκονται εἰς τὰς κατεφυγμένας ζώνας, δέχεται τῶν γνώμων, ὅπῃ ἐφαντάθησαν ἄλλοι, ὅτι ὁ ἄξων τῆς γῆς ἄλλω φορῶν ἦτον πᾶντροφικῶς μετὰ τῶν ἐκλει-

πτικῶν, καὶ ἅντας τότε εἰς τὰς πολικὰς γαίας Ἀθω-
κῆς ἡμέρα, καὶ εἰς τὰς δὲ κράτες ζώνας πάντοτε νύκτα
ἴση μὲ τῶν ἡμέραν, ἐκτειλόμεν αὐτῆ πάντοτε μία ἀ-
νοιξίς, εἰς ἕσπον ὅπῃ ἐκεῖνα τὰ ζῶα ἠμπόρεσαν εὐ-
κολα νὰ σιωπῆσιν αὐτῆ.

Ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν, ὅπῃ δὲ βραχέων ἐκάμαυη το-
σεῖα δὲ φερρετικῶν ὑποθέσεων πῶς τῆ χηματισμῆ
τῆς γῆς, φαίνεται ἡ μεγαλωπία δυσκολία τῆ νὰ ἠμ-
πορέσῃ τινὰς νὰ εἰπῆ κανένα θετικὸν ἐπάνω εἰς αὐ-
τῶν τῶν ὑποθέσιν. Ἡ γῆ πρέπει βέβαια νὰ εἶδοκί-
μασε πολλὰς μεταβολὰς· πολλὰ δὲ ἀπὸ τὰς εἰρημύας
αἰτίας πρέπει νὰ συνήργησαν εἰς αὐτὰς· ἀλλ' ὅμως
ὄλαι, ἢ μερικαὶ μόνον, καὶ ἀπὸ αὐτὰς ποῖαι πῶς ἠμ-
πότερον καὶ ποῖαι ὀλιγώτερον συνέβησαν, ἡμεῖς βέβαια
οἱ θνητοὶ δεῖν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ἀποφασίσωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆ Συστήματος τῆ Κόσμου, καὶ τῆ
καθολικωτέρων Νόμων τῆ.

Οσον δὲ τὸ πρῶτον σύστημα τῆ Κόσμου, καὶ τῆ καθ-
ολικωτέρων νόμων τῆ, αἱ δίκυκται καὶ ἀκρίβειαι πῶς ἠμ-
πρήσεις μᾶς ἔδωκαν κάποιαν πῶς ἠμ-πότεραν ἀκρίβειαν.

Καὶ πρῶτον, ὅσον δὲ τῶν ἡλικῶν τάξιν αὐτῆς τῆς
ἀμέτρη μηχανῆς, καὶ τῶν φύσιν τῆς μερῶν, ὅπῃ
τῶν συνδέσιν, τὰ ἄστρα ἀπὸ χρόνος ἤδη ἀμνημονού-
της ἐνομίθησαν ὡς ἀλλοὶ πόσοι Ἡλιοὶ ἀκίνητοι, διε-
σπαρῆμοι εἰς τὸ ἀχανές τῆ ἔραν· καὶ ἡ φαινόμενη
κίνησις τῆς ἀπὸ ἀνατολῆς εἰς δυσμᾶς, ἦτον ἐγνωσμέ-
νη ὡς ἀποτελεσμα τῆς ἐναντίας κινήσεως τῆς γῆς πε-
ρὶ τὸν ἴδιον ἄξονά τῆς ἀπὸ δυσμᾶς πρὸς ἀνατολῆς.

Πρῶτος, ὅπῃ ἠμῆλθη πῶς αὐτῆς τῆς κινήσεως τῆς
γῆς θέλουν μερικοὶ ὅτι ἐσάθη Φιλόλαος Κρωτωνιάτης

ὁ Πυθαγορικός. Πολλοὶ ἄλλοι ὁμῶς τὸ ἐβεβαίωσαν, καθὼς Ἐκφαντος, Σέλδκος, Ἀρίσταρχος, Κλεώνδης, Ἡρακλίδης ὁ Πορτικός· ὁ δὲ κύριος Νδαλαμπέρτ (εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν Ἀρθρ. Πλανήτης) τὸ ἀποδίδει εἰς τὸν ἴδιον Πυθαγόρην, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου λέγει, ὅτι τὸ σύστημα παρωνομάθη πυθαγορικόν, παροδύπωντας ὅτι καὶ αὐτὸς τὸ παρέλαβεν ἀπὸ τῶν Ἀσιασῶν.

Ὁ Παρμηνίδης ὁμῶς καὶ ὁ Ἰππάρχος ἐθεσάν τὴν γῆν ἀκίνητην εἰς τὸ κέντρον τῆ Παντὸς, εἰς τὸ ὁποῖον τὰς ἀκολουθήσαν ἔπειτα Ἀριστοτέλης ὁ Σταγειρίτης, καὶ Κλαύδιος Πτολεμαῖος ὁ Πηλοσιότης, ὁ ὁποῖος ἠμαρζεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μάρκου τῆ Αὐρηλίου· καὶ μετὰ τὴν ἐξάπλωσεν εἰς αὐτὸν τὸ σύστημα, τὸ ἔδωκε καὶ τὸ ὄνομά τ.

Κατὰ τὸ τὸ σύστημα λοιπὸν ἡ Γῆ εἶναι εἰς τὸ κέντρον τῆ Παντὸς ἀκίνητος, καὶ περὶ αὐτὴν σφαιροῦνται κυκλικῶς καθὲ ἡμέραν ἀπὸ ἀνατολᾶς εἰς δυσμᾶς α. ἢ Σελῶν. β. ἢ Ἀφροδίτη. γ. ὁ Ἑρμῆς. δ. ὁ Ἡλιος. ε. ὁ Ἄρης. ς. ὁ Ζεὺς. ζ. ὁ Κρόνος. η. ὁ κατάσερος κρῶνος (ἢ πολυάστρος σφαῖρα), τὸν ὁποῖον τὸν ὑποθέτουν ὅτι εἶναι μίας ὕλης σφαιρᾶς καὶ κρυσταλλώδους, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὑποθέτουν τὰς ἀστέρας προσήλωμηνες, καὶ ἄλλων τινᾶ κερφομηνες. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ Σελῶν, ἢ Ἀφροδίτη, ὁ Ἑρμῆς, καὶ οἱ ἄλλοι Πλανῆται πότε ἀντικρῶν εἰς εἰς ἀσεισμῶν (ἄστρον), καὶ πότε εἰς ἄλλον· δεῖ τὸ τὸ κοινὰ εἰς τὴν ἡμέρησιον κίνησιν τὰς, τὴν ὁποῖαν τὴν ἔχον κοινῶς μετὰ τῆς λοιπῆς ἀστέρας, ἀπονέμεται ἀκόμη εἰς αὐτὰς καὶ μίαν ἰδίαν κίνησιν ἐνιαύσιον ἀπὸ δυσμᾶς εἰς ἀνατολᾶς, κατὰ τὴν ὁποῖαν κάμνουν τὰς ἀστέρας τὰς τειχύρω εἰς τὴν γῆν, εἰς ἁφόρους καιροὺς, καὶ τὰς ἁφόρους ἀποσάσεις τῶν ἀπὸ αὐτῶν.

Τὸ τὸ σύστημα μαζὶ μετὰ τὴν Ἀριστοτέλικὴν Φιλοσοφίαν ἐκοινοποιήθη εἰς ὅλα τὰ Σχολεῖα, καὶ ἐδαφαντόθη πολλὰς αἰῶνας.

Νικόλαος ὅμως ὁ Κοπέρνικος, ὁ ὁποῖος ἐγνήθη εἰς τὰ 1472 εἰς τὴν Θόρνον (Thorn) πόλιν τῆς Πολωνίας, καὶ ἀπέθανον εἰς τὰ 1543, ἀνεκάλυψε τὸ σύστημα τῆς κινήσεως τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον παρωνομάθη ὑπὸ αὐτὸν σύστημα Κοπέρνικειον.

Πρῶτος, ὅτε ἐνηγκαλίθηκε καὶ ὑπερασπίθη τὸ σύστημα τῆτο εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐσάθη Γαλιλαῖος ὁ Γαλιλαῖος, ὁ ὁποῖος ἐγνήθη εἰς τὴν Φλωρεντίαν εἰς τὰ 1564, καὶ ἀπέθανον εἰς τὰ 1642.

Πρῶτος, ὅτε ἀνεκάλυψεν ὅτι ἡ κίνησις τῆς πλανητῆς τῆς τὸν Ἡλίον γίνεται εἰς τροχίας ὄχι κυκλικὰς, ἀλλὰ ἐλλειπτικὰς, καὶ με νόμον ὅτε τὰ ἐμβλάδα, ὅτε καταγράφην εἶναι ἴσα με τὰς καιρὰς τῆς τῆς ῥόδων, εἶναι Ἰωάννης ὁ Κεπλέρος, ὁ ὁποῖος ἐγνήθη εἰς τὸ Βιέλ εἰς τὰ 1571, καὶ ἀπέθανον εἰς τὴν Ράτισβόνα εἰς τὰ 1630.

Εἰκείνος ὅμως, ὅτε ἔδωκε τὴν μεγαλιτέραν ἐντέλειαν εἰς τὸ Κοπέρνικειον Σύστημα, εἶναι Ἰσαάκ ὁ Νεύτων, ὁ ὁποῖος ἐγνήθη εἰς τὴν Βολσρόπλν τῆς Λινκόλνης ἐπαρχίας τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰ 1642, καὶ ἀπέθανον εἰς τὴν Λόνδραν εἰς τὰ 1727. Οὗ νόμος, ὅτε αὐτὸς ἀνεκάλυψε πόσον συμβιβάζεται με τὰς κινήσεις τῆς πλανητῆς, καὶ πόσον ἀκριβῶς ἐξηγεῖ τὰ φαινόμενα, ὡς φαίνεται ὅτι δεῦν ἡμπορεῖ πλέον νὰ ἀμφιβάλλη τις ὅτι αὐτὸς δεῦν εἶναι ὁ ἀληθινὸς νόμος τῆς φύσεως.

Κατὰ τῆτο λοιπὸν τὸ σύστημα καθε ἀστὴρ εἶναι ἕνας Ἡλίος, καὶ καθε εἷας ἔχει ἴσως τὰς πλανήτας τὰς, ὅτε γυρίζον τῆς αὐτὸν.

Οὗ ἐδικὸς μας Ἡλίος εἶναι εἰς τὴν ἐσίαν τῆς διαφορῶν ἐλλειπτικῶν τροχιῶν τῆς πλανητῆς, ὅτε τῆς αὐτὸν γυρίζον, καὶ τὴν ἀκόλυσθον τάξιν.

Α'. Οὗ Ἑρμῆς, τὰ ὁποῖα ἡ διαμέτρος εἶναι $\frac{1}{108}$ τῆς διαμέτρος τῆς Ἡλίου. Ἡ μεγαλιτέρα ἀπόστασις τῆς ὑπὸ τὸν Ἡλίον εἶναι 5664 διαμέτροι τῆς γῆς, ἡ μικρότερα 3730, ἡ περιόδος τῆς τελειοῦν εἰς ἑξὶς μῆνας.

Β. Η' Αφροδίτη, τῆς ὁποίας αἱ ἡμέραι εἶναι $\frac{1}{10}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου, ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις ἀπὸ τὸν Ἡλίον εἶναι 8838 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικροτέρα 8715. Ἡ περιόδός τῆς γίνεται εἰς 224 ἡμέρας, καὶ 17 ὥρας.

Γ'. Η' Γῆ, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{17}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου. Ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις ἀπὸ τὸν Ἡλίον εἶναι 12337 ἡμέραι. Ἡ μικροτέρα 11929· κάμνει τὴν περιόδόν τῆς εἰς 365 ἡμέρας, 5 ὥρας, καὶ 49 λεπτά.

Δ'. Ο' Ἄρης, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{17}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου, ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις ἀπὸ τὸν Ἡλίον εἶναι 20307 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικροτέρα 16768, κάμνει τὴν περιόδόν τῆς εἰς δύο χρόνους ἡμερόν.

Ε'. Ο' Ζῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{9}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου, ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις εἶναι 66083 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικροτέρα 60014, κάμνει τὴν κυκλοφορίαν τῆς εἰς 12 χρόνους.

ς'. Ο' Κρόνος, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{11}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου, ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις εἶναι 121986 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικροτέρα 108977, ἡ κυκλοφορία τῆς γίνεται εἰς 30 χρόνους.

Ζ'. Ο' Οὐρανός, πλανήτης νέος, ἀνακαλυφθεὶς ἀπὸ τὸν Κύρ Εἴρηαι, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα εἶναι $\frac{1}{5}$ τῆς ἡμέρας τῆς Ἡλίου, ἡ μεγαλιτέρα τῆς ἀπόστασις εἶναι 243615 ἡμέραι τῆς γῆς, ἡ μικροτέρα 221906, ἡ κυκλοφορία τῆς γίνεται εἰς 84 χρόνους (1).

Η' Ἐνιαύσιος, ἡ περιδικὴ κίνησις τῶν τῆς πλανητῆς ἔχει τὴν αὐτὴν φοράν ἀπὸ ἀνατολῆς εἰς δυσμῶν,

(1) Περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακαλυφθέντος νέου πλανητῆς, εἰσημιώθη εἰς τὴν Λογικὴν. Ὁρᾷ καὶ τὴν Ἀστρονομίαν τῆς Λαλαῦδ, μεταφραθεῖσαι παρὰ τῆς Φιλιππίδου. Βιβλ. Α'. §. 83. σελ. 58.

σμάς, καὶ τὸ ὀπίπεδον τῆς πηλοειρίας τὰς εἶναι πολ-
 λα ὀλίγον κεκλιμένον εἰς τὸ ὀπίπεδον τῆς εκλειπτι-
 κῆς, εἴτε ἐν τῆς πηλοειρίας τῆς γῆς· ἐπειδὴ ἡ πηλοειρία
 τῆς Ἑρμῆς κἀμνει μετὰ τὴν εκλειπτικὴν μίαν γωνίαν
 ἐξ ἡμισφαιρίων, καὶ 59 λεπτή· τῆς Ἀφροδίτης κἀμνει γω-
 νίαν 3°. καὶ 23'. τῆς Ἄρεως 1°. καὶ 15'. τῆς Διὸς 1°.
 19'. τῆς Ἑρμῆς 2°. 30'. τῆς Οὐρανῶν μίον 46 λεπτή.

Ἐξω ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου, ἡ πηλοειρικὴ κίνησις,
 ἡ Ἀφροδίτη κινεῖται καὶ πᾶσι τὸν ἀξονά τῆς εἰς 23½
 ὥρας· ἡ γῆ εἰς 24 ὥρας· ὁ Ἄρης εἰς 25 ὥρας· ὁ
 Ζεὺς εἰς 10 ὥρας. Ἡ πηλοειρία τῆς Ἑρμῆς, τῆς Κρό-
 νου, καὶ τῆς Οὐρανῶν, δεῦν εἶναι ἀκόμι προσδιωρισμένη.

Περὶ τὰς παρωτόδοντας τὰς πλανήτας γυρίζου οἱ
 ὀδοπερόντες, τὰ εἶναι ἡ Σελήνη, ὅπε γυρίζει πᾶσι
 τὴν Γῆν· οἱ 4 δορυφόροι, ὅπε γυρίζου περιγύρω εἰς
 τὸν Δία, καὶ εἶναι ἄλλαι τὸσαι Σελήναι· οἱ 7 δορυ-
 φόροι (1) τῆς Κρόνου, ὁ ὅποιος εἶναι πηλοειρικῆς
 καὶ ἀπὸ εἰς μίαν δακτύλιον· καὶ οἱ δύο δορυφόροι
 τῆς Οὐρανῶν, τὰς ὅποιους καὶ αὐτὰς τὰς ἀνεκάλυψεν ὁ Κύρ
 Ἐρσκιελ.

Ἡ ἡμέρα τῆς Σελήνης εἶναι ½ τῆς ἡμέρας τῆς
 γῆς· τὸ ἀπόσημά τῆς ἀπὸ τῆς γῆς εἶναι 30 ἡμέ-
 ροι τῆς γῆς. Ἡ πηλοειρία τῆς εἶναι πᾶσι τὴν γῆν,
 καὶ ὁμοχρόνως πᾶσι τὸν ἴδιον τῆς ἀξονα. Ἐκτελεσθαι
 καὶ αἱ δύο εἰς ἡμέρας 29, ὥρας 12, λεπτα 44.

Καὶ ὁ Ἡλιος γυρίζει πᾶσι τὸν ἴδιον ἀξονά τῆς εἰς
 ἡμέρας 25, καὶ ὥρας 12. Ἐχει καὶ μίαν πηλοειρικὴν κί-
 νησιν, ὅμως τὸσον μικράν, ὅπε ἡ πηλοειρία αὐτῆς τῆς
 κινήσεως δεῦν ἀγαίνει ἀπὸ τὸν ἡλιακὸν δίσκον.

Εἰς

(1) Πέντε εἰσμίκετο ἀπὸ τῆς πᾶσι οἱ δορυφόροι τῆς Κρόνου· ὁ Κύρ
 Ἐρσκιελ ὁμοιως ἀνεκάλυψεν ἄλλας δύο· ὁ ὅποιος τὸρα προσφάτως
 ἀνεκάλυψεν ἄλλας δύο· ὁ ὅποιος τὸρα προσφάτως
 ἀνεκάλυψεν ἄλλας δύο· ὁ ὅποιος τὸρα προσφάτως

Εἰς ἑοχίας ἐλλειπτικὰς, ὅμως πολλαὶ ἐπιμήκεις καὶ τεθειμῆρας εἰς διάφορα ἐπίπεδα, κινῶνται καὶ οἱ κομήται, οἱ ὅποιοι καὶ τῷ φύσιν εἶναι σώματα ἀστρογῆ, παρόμοια μὲ τὰς πλανήτας, καὶ τῷ ὅποιον ὁ αἰεθμός καὶ ὁ περιοδικὸς καιρὸς τῆς περιφοράς εἶναι ἀκόμη ἀγνωστος, ἔξω ἀπὸ ὀλίγων τινῶν.

Ὅλα αὐτὰ, ὅπερ ἕως ἐδῶ συνηθῶς εἰπείον, εἶναι τόσον καλῶς καὶ σαφερῶς βεβαιωμένα ἀπὸ τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, ὅπερ δεῖ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀμφιβάλλῃ τινὰς περὶ αὐτῶν.

Καὶ μὲ τὸν νόμον τῆ Νεύτωνος ἐξηγῶνται ὅλα πολλαὶ ἑξαίρετα. Ἐπειδὴ ἀφ' ἑ τεθῆ ὁ νόμος ὅτι τὰ σώματα ἔλκων εἰς τὸ ἄλλο ἐν λόγῳ ὄρθῳ τῷ ὄγκῳ, καὶ ἀντιπεπονητότι διπλασίονι τῷ ἀποσημάτων, α. ὁ Ἥλιος ὄντας εἰς τὸ ἐδικὸν μας πλανητικὸν σύστημα τὸ σῶμα, ὅπερ ἔχει μεγαλιότερον ὄγκον, πρέπει νὰ ἔλκῃ εἰς ἑαυτὸν ὅλας τὰς πλανήτας καὶ τὰς κομήτας μὲ δυνάμιν μεγαλιότεραν, παρὰ ὅπερ αὐτὸς ἔλκεται ἀπὸ αὐτῶν. β. ὄντας οἱ πλανῆται καὶ οἱ κομήται διάφοροι εἰς τὸν ἄλλον καὶ τὸν ὄγκον, καὶ τὰ ἀποσηματα, πρέπει νὰ ἔλκωνται ἀπὸ τὸν Ἥλιον καὶ μὲ διάφορον δυνάμιν. Τεταρτὴ τεθῆκα δὲ νὰ ἐξηγησώμεν τὰς κινήσεις τῶν πλανητῶν δεῖ μῦθε ἄλλο, ὡς νὰ συλλάβωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέθηκεν εἰς καθένας μίαν ἰσοταχῆ κίνησιν βολῆς (ρίψεως) κατ' ὀρθογώνιον, ἐν ᾧ τὰς ἔδωκε τῷ κίνησιν τῆς βαρυώσεως πρὸς τὸν Ἥλιον, ἀνάλογον μὲ τὸν ὄγκον, καὶ μὲ τὸ ἀποσημά τε. Ἡ σύζυξις τῶν δύο κινήσεων καὶ τῶν νόμων τῶν κομητικῶν δυνάμεων, ὅ ἐστι τῶν σωμάτων, ὅπερ γυρίζειν περιγύρω εἰς εἰς κέντρον, ἢ εἰς μίαν ἐπίαν κοινῶν, φαίνεται φανερά ὅτι πρέπει νὰ ὑπάγκασε τὰς πλανήτας νὰ κινῶνται περὶ τὸν Ἥλιον μὲ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἑσῶπον, ὅπερ πραγματικῶς κινῶνται. Τὸ ἴδιον ἢμπορεῖ νὰ λεχθῆ καὶ περὶ τῶν κομητῶν, καὶ τῆς κινήσεως τῶν ἀστρονομικῶν πλανητῶν περὶ τὰς πρῶτοντας.

Εξ ἐναντίας εἰς τὸ σύστημα τῆ Πτολομαίᾳς δεῦν ἴμ-
πορεῖ τινὰς κατ' ἑδρα ἕσπον νὰ δώσῃ λόγον τῆς
κινήσεως τῆς πλανητῆς, καὶ τῆς κομητῆς.

Διὰ τὴ ἀφίνωντας τὸ ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ σύστημα, κα-
τὰ τῆς λογαριασμοῦ τῆ κυρ Νδαλαμπέρτ (Ἐγκυ-
κλοπαιδείας Ἀρθρ. Τεττε.), εἰς κάθε λεπτὸν δά-
τερον, ὁ ὅστιν εἰς κάθε κτύπημα σφίγμῃ, ἡ Σελῶν
ἐπέριπε ἡ δαξέχῃ εἷνα δάσημα 3 μιλλίων γεωγρα-
φικῶν καὶ ὁ Ἡῆλιος 5480 μιλλίων, ὁ Ἄρης 8222
μιλλίων, ὁ Ζῦς 28688 μιλλίων, ὁ Κρόνος 52052
μιλλίων, καὶ οἱ ἀπλαεῖς ἀσέρες, ὅπῃ εἶναι πόσον
πολλὰ μακρύτερα ἀπὸ τῆν γῆν, ἐπέριπεν εἰς κάθε
κτύπημα τῆ σφίγμῃ νὰ κάμνεν ὁ Θεὸς ἰξούρει πό-
σα μιλλιόνια μιλλια, ταχύτης πάντῃ ἀκατάληπτος,
μάλις εἰς σώματα εἰς ἀπέρις μεγέθους, εἰς καιρὸν
ὅπῃ εἰς τὸ Κοπερνίκειον Σύστημα, ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀμε-
ξοὶ κινήσεις ἀναπληρόνονται μὲ μόνῃ τῆν κίνησιν τῆς
γῆς πῶρ τὸν ἰδιόν τῆς ἄξονα εἰς 24 ἄρας· ἀφίνωντας,
λέγω, τῆτο τὸ ψευδος τῆ Πτολομαίικῃς Συσήματος, ἀ-
ποδείχεται καὶ ἀπ' αἰθείας καὶ πολλὰς ἕσπας.

Καὶ πρῶτον, αὐ ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἑρμῆς, καὶ ὁ Ἡῆ-
λιος ἔκαμαν ἕσπας κυκλικὰς καὶ ὁμοκεντρικὰς πῶρ
τῆν γῆν, ἡ Ἀφροδίτη, καὶ ὁ Ἑρμῆς, ἐπέριπε πάντοτε
νὰ εἶναι πλησιέστεροι εἰς τῆν γῆν, πῶρ ὁ Ἡῆλιος·
πρῶτα ἐναντιώτατον εἰς τὰς πῶραπρήσεις, αἱ ὁ-
ποῖαι ἀποδείχεν, ὅτι ὁ Ἑρμῆς, καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἶ-
ναι πολλάκις πολλὰ μακρύτερα ἀπὸ τῆν γῆν, πῶρ
ὁ Ἡῆλιος, καθὼς εἰς τὸ Κοπερνίκειον Σύστημα ἐπέ-
ρει νὰ ἀκολουθῇ.

Β. Ἀν ὁ Ἄρης, ὁ Ζῦς, καὶ ὁ Κρόνος ἐγύειζαν
πῶρ τῆν γῆν, ἡθελάν ἀκολουθῇ πάντοτε ὁμαλῶς τὸν
δρομὸν τῆς καὶ τῆν αὐτῆν φορᾶν, καὶ μῆτε ἀκολουθῆσε
πότε νὰ φαίνωνται, πότε ἰσάμφοι, καὶ πότε ὀπισθοδρο-
μῆντες, καθὼς πολλάκις ἀκολουθεῖ, καὶ καθὼς εἰς τὸ
Κοπερνίκειον Σύστημα ἀποδείχεται πραγματικῶς πῶς
ἐπέρει νὰ ἀκολουθῇ.

Γ. Ἄν ὅλοι αὐτοὶ οἱ πλανῆται ἔκαμναν γύρωσ κυκλικῶσ περὶ τὴν γῆν, ἔπαρετε νὰ φυλάτταν πρῶτοτε πρὸσ αὐτὴν τὸ ἴδιον ἀπόστημα, καὶ μήτε ἠμπορεῖσαν ποτέ νὰ εἶναι πότε πλησιέστεροι εἰσ αὐτὴν, καθὼσ ἀπομακρύνονται εἰσ τὸ πρῶγειόν τεσ, καὶ πότε ἀπώτεροι, καθὼσ συμβαίνει εἰσ τὸ ἀπόμερόν τεσ.

Δ. Ἡ κίνησισ τῆσ κομμῶσ ἀναφέρεται τὸ Πυθολογικὸν Σύστημα πρῶτισότερον ἀπὸ καθε ἀλλο, μετὰ τὸ νὰ εἶναι προδιλόπιτον, ὅτι αὐτοὶ ὄσον κινεῦνται περὶ τὴν γῆν, καὶ μετὰ τὸ νὰ μὴν ἠμπορεῦν αἱ κινήσεις τεσ νὰ συμβιβασθῶν κατ' ἑκάσταν. Ἔσπονον μετὰ αὐτὸ τὸ σύστημα, καθὼσ εἰσ ἐναντίας μετὰ τὸ Κοπεργίλειον συμβιβάζονται κάλλιστα.

Ἐκεῖνο ὄμως ὅπῃ ἐμπρόδισε μερικὸν καιρὸν τῶσ Φιλοσόφωσ νὰ ἐναγκαλιζῶν τῆστο τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον πῶρα κοινῶσ ὅλοι ἐδέχθησαν, ἔσάθη ἔξω ἀπὸ τὴν κοινὴν καὶ δημοδὴν ἀπόληψιν, ὁ φόβωσ τῶ νὰ μὴν προσχρέσθων εἰσ κάποια ρητὰ τῶσ θείασ Γραφῆσ, εἰσ τὰ ὁποῖα φαίνεται νὰ βεβαιόνηται ἡ κίνησισ τῶ Ἡλίω, καὶ ἡ σάσισ τῶσ Γῆσ.

Τὰ κυριώτερα ρητὰ, ὅπῃ εἰσ τῆστο ἀναφέρονται εἶναι δύο, εἶνα τῶ Ἐκκλησιαστικῶσ, ὅπῃ λέγει „ Γενεὰ ἢ πορόβεται, καὶ ἤμερὰ ἔρχεται, καὶ ἡ γῆ εἰσ τὸν αἰῶνα, ἢ νὰ ἔσῃμε. Καὶ ἀνατέλλει ὁ Ἡλίωσ, καὶ δύει ὁ Ἡλίωσ, καὶ εἰσ τὸν τόπον αὐτῶ ἔλκει αὐτὸσ ἀνατέλλον (Ἐκκλ. Κεφ. Α'. 4. 5. κτ.) καὶ ἄλλα τῶσ Βιβλίωσ. Ἰσοῦσ τῶ Ναυῆ, εἰσ τὸ ὁποῖον εἶρηται, ὅτι αὐτὸσ ἐπρόσάξε τὸν Ἡλίον, καὶ τὴν Σελῶνικὴν νὰ σταθῶν λέγωνται: „ Στήτω ὁ Ἡλίωσ καὶ Γαβαὼν, καὶ ἡ Σελῶν ἢ ἢ φάραγγα Αἰλῶν. καὶ ἔσῃ ὁ Ἡλίωσ, καὶ ἡ Σελῶν ἐν σάσει, ἕωσ ἡμεῖσ ἀποθῶ. ὁ Θεὸσ τῶσ ἐχθρῶσ αὐτῶσ. (Κεφ. ι. 12. 13.)

Ὡσ τὸσον χωρεῖσά, ὅπῃ εἰσ τὸ πρῶτον ἠμπορεῖσε τινὰσ νὰ ἀποκρίθῃ, ὅτι τὸ „ ἀνατέλλει ὁ Ἡλίωσ, καὶ δύει ὁ Ἡλίωσ, φῶσ βαλῶν ὁμῶσ μετὰ πῶσ προηγεμένην περὶ ὁδὸν „ Γενεὰ πορόβεται καὶ ἤμερὰ ἔρχεται “

δείχνει αρκετὰ ὅτι ὁ Ἐκκλησιαστικὸς δὲν ἠθέλησεν ἔδωκ' εὐαγγελισθῆναι τὴν θεολογίαν, ὅτι ὁ Ἥλιος ἀνατέλλει καὶ βασιλεύει, ἀλλὰ ἠθέλησε νὰ δείξῃ μόνον τὴν διαδοχὴν τῶν μεταβολῶν, ὅπως ἀκολουθεῖν καθὼς εἰς τὰς ἡμέρας, ἔπειτα καὶ εἰς τὴν φαινομενικὴν κίνησιν τῆς Ἥλιος, καὶ ὅτι τὸ, ἢ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ἔστηκε, δὲν σημαίνει ὅτι αὐτὴ ἔσκει ἀκίνητος, ἀλλὰ ὅτι μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς μεταβολὰς αὐτὴ διαρκεῖ καὶ υφίσταται. Καὶ εἰς τὸ δεύτερον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐπρόσβαλε τὸν Ἥλιον νὰ μὴ ἀλλάξῃ θέσιν, ὡς πρὸς Γαββαὼν, καὶ τὴν Σελήνην ὡς πρὸς τὴν φάραγγα Αἰλῶν· ἀλλ' ἐπεὶ τὸ ἦτο ἠμπορεῖτε νὰ ἀληθεύσῃ παρομοίως καὶ ἄπο τὴν γῆς τῆς γῆς, καὶ ἄπο τὴν γῆς τῆς Ἥλιος, καὶ τῆς Σελήνης, δὲν ἠμπορεῖ νὰ λεχθῆ τίποτες θετικῶς διὰ τὴν κίνησιν τῆς μίας, ἢ τῶν ἄλλων· χωρὶς, λέγω, ἄπο αὐτῶν τῶν ἀπικρίσεις, ἢ ἀυθεντίας τῆς ἱεράς Γραφῆς ἔχει, καὶ, τὴν μεγίστην δύναμιν εἰς ἐκεῖνα ὅπως ἀφορᾷ τὴν Ἐρησείαν, καὶ τὸ ἠδικόν, καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεν καὶ εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. ε'. Κεφ. Α')., ἐπεὶ ὁ Θεὸς αὐτὰ ἠθέλησε νὰ μᾶς διδάξῃ εἰς τὰ ἱερά Βιβλία, ὅχι ὁμῶς καὶ εἰς τὰ φυσικά, τὰ ὅποια λέγει εἰς τὸν ἴδιον Ἐκκλησιαστικῶν (Κεφ. Γ'.) πῶς τὰ παρὰ ἡμᾶς εἰς τὰς φιλονεικίας μας, καὶ εἰς τὰ ὅποια τὰ ἀρεσκῶν νὰ μεταχειριθῆ τὰς φράσεις ἐκεῖνας, ὅπως προσαρμοζῶν περὶ ἄλλοτερον εἰς τὴν κωνικὴν κατάληξιν τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ καθὼς κακῶς ἠθέλησεν ἄποφασίσῃ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι σωματικὸς βλέπων τὴν Γραφὴν νὰ ὀνομάξῃ πρὸς αἰκίς βραχίονα καὶ χεῖρα Θεοῦ, ἔπειτα κακῶς ἠθέλησεν συμπεραῖν ἄπο τὸ σῆμα ὅ Ἥλιος κτ. ὅτι ἢ γὰρ εἶναι ἀκίνητος, ἢ ὁ Ἥλιος κινεῖται, καὶ ὅτι ἄπο τὸ ἠθέλει εἶναι ἐκτεθειμῶν καθάρωτερα, ἢ ὅπως τὴν ὄρα εἶναι.

Ἡ ἐπιθυμία τῶν νὰ συμβιβασθῆ τὸ σύστημα τῆς Κοπερνίκου μὲ τὴν θείαν Γραφὴν ἔκαμε τὸν Τύχωνα (ὁ ὁποῖος ἐχρημάθη εἰς τὴν Δανιμαρκαν εἰς τὰ 1546,

κὴ ἀπέθανον εἰς τὴν Πράγαν εἰς τὰ 1601) νὰ ἐπινοήσῃ εἷς νέον σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον θέτωντας τὴν γῆν ἀκίνητον, ὑποθέτει, ὅτι ὡς ἐν αὐτῇ κινεῖται ὁ ἩΉλιος, οἱ ἄλλοι ὅμως πλανῆται κινεῖνται ὡς ἐν τὸν ἩΉλιον. Τὸ σύστημα τὸ ὅμως, ἐπειδὴ εὐρέθη ἐναντίον εἰς τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, καθὼς καὶ πρὸς τὰς Πτολεμαϊκὰς, ἀπερρίφθη κοινῶς ἀπὸ ὅλης τῆς Ἀστρονομίας, καθὼς κὴ ἐκεῖνο.

Α. Φ. Ἐσημειώσαμεν τὰς θρηικωτέρας νόμους τῆς μεγάλης συστήματος τῆς Κόσμου, δεῦν μᾶς μένει ἄλλο, ὡς νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ ὡς ἴτινων ἀπὸ τῆς ἄλλης νόμους τῆς πλέον ἐγνωσμένας, ἀπὸ τῆς ὁποίας Α'. εἶναι, ὅτι κάθε σῶμα εἶναι προικισμένον μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἀδραναίας, ὡς τὴν ὁποίαν παχίζει πάντοτε νὰ μῆν εἰς τὴν στάσιν τῆς ἠρεμίας, ἢ τῆς κινήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται, ὁπόταν δεῦν ἡδελον ἀναγκασθῇ ἀπὸ ἄλλο νὰ τὴν ἀλλάξῃ.

Β'. Ὅτι ὁπόταν εἷς σῶμα ἐνεργῇ ἐπάνω εἰς εἷς ἄλλο, ὡς νὰ ἀλλάξῃ τὴν στάσιν τῆς κινήσεως, ἢ τῆς ἠρεμίας, ἢ ἀντίδρασις πρὸς εἶναι πάντοτε ἴση, καὶ ἐναντία μὲ τὴν δράσιν ἐκείνου εἰς ἕξοπον ὅπως τὸ εἷς χάνει ἀπὸ τὴν κίνησιν τὸ ὅσον, ὅσον ἀπὸ αὐτὴν ἀποκτᾷ τὸ ἄλλο.

Γ'. Ὅτι ἡ ἐλκυστικὴ δύναμις, ὅπως ἐνεργεῖ εἰς τὰς μεγάλας ὄγκους τῆς κρανίων σωμάτων, ἐνεργεῖ παρομοίως κὴ εἰς τὰ μικρὰ μόρια κάθε σώματος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι μερικαὶ εἰσὶ εἰς ἐλκονται μὲ μεγαλητέραν, κὴ ἄλλαι μὲ μικροτέραν δύναμιν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προέρχονται αἱ ἐλξεις, ἢ ἐκλεκτικαὶ συγχρήσεις, γνωσιμώπεται εἰς τὰς Χυμικὰς, καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας προκύπτει ὅλαι χεδὸν αἱ συνθέσεις, κὴ ἀναλύσεις τῆς σωμάτων.

Δ'. Ὅτι ὅσον τὰ φυτὰ, ὅσον καὶ τὰ ζῶα πολλαπλασιαζόνται ὅλα ὡς μὲς τῆς σπερμάτων τῆς ἰδίας εἶδος, καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι εἶναι φυτὰ, ἢ ζῶα, τὰ ὁποῖα θνήσκονται ἀπὸ σεσηπείας ὑλας, ἢ καθ' ὁποιοῦν δῆποτε ἄλλον ἕξοπον ἀπὸ ὑλας μὴ ὀργανισμίας, εἶναι τελείως ψεδής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῶν Στοιχείων, ὅς ὤν σύγκεται
ὁ Κόσμος.

Τέσσαρα στοιχεῖα ἐδέχοντο κοινῶς οἱ Παλαιοὶ Φιλόσοφοι τὸν αἶρα, τὸ ὕδωρ, τὸ πῦρ, καὶ τὴν γῆν· ἀπὸ τῶν ἁφύρων μίξιν τῶν ὁποίων ὑπέθετον ὅτι προήλθαν ὅλα τὰ σώματα. Καὶ ἀληθινὰ δεῖ εἶναι σώμα, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μὴ δέισκωνται ἢ ὅλα αὐτὰ, ἢ μέρος πολὺ ἀπὸ αὐτὰ.

Ὅμως εἶναι πολλὰ ἀβέβαιον ἂν τὰ μόρια τῆς αἰρος, τῆς ὕδατος, τῆς πυρός, καὶ τῆς γῆς εἶναι ὁμογενῆ καὶ ἁπλοῦστα, ἢ συνῆται καὶ αὐτὰ ἀπὸ ἄλλων στοιχείων ἁφύρων. Ὁ Λαβοάζιε ἀπὸ τῶν πειράματῶν τῶν ἐνόμισεν ὅτι εἶδε πῶς τὸ ὕδωρ εἶναι συνῆται ἀπὸ τῶν βάσεις τῶν δύο αἰρων, ὅπῃ ἄλλοι ὠνόμαζον φλογιστὸν καὶ ἀφλόγιστον, καὶ αὐτὸς μὲν νέα ὀνόματα ὠνόμαξε ὑδρογόνον, καὶ ὀξυγόνον· ἀγκαλὰ καὶ δεῖ εἶναι νὰ τὸν ἐναντιώθῃν εἰς τῆτο. Ὁ κοινὸς αἶρας εἶναι φανερὰ ἐγνωσμένος ὡς εἷνα μίγμα ἁφύρων αἰρων, ἀπὸ τῶν ὁποῖων καθένας νομίζεται ἀπὸ μερικῆς συνῆτης ἀπὸ ὕδατος καὶ πῦρος, καὶ ἀπὸ μίαν ἢ ἄλλω ἀρχῆν ὀξείαν, ἢ ἀλκαλικήν· καὶ τὸ ἴδιον πῦρ δεῖ εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν συνῆται, καὶ ἂν ἐκεῖνο ὅπῃ ὀνομάζεται στοιχειακὸν πῦρ, ἔχη μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν μὲν τὸ φλογιστὸν (τὸ ὁποῖον ἄλλοι τὸ δέχονται, καὶ ἄλλοι τὸ ἀναιρῶν), μὲν τὸ φῶς, μὲν τὸν φλογιστὸν αἶρα, καὶ μὲν τὸ ἠλεκτρικὸν πῦρ. Τῆς γῆς ἁφύρων εἰσὶν ὅλα τὰ κρυστάλλα, ἢ τιτανώδης, ἢ βαρύτις, ἢ ἀργιλλώδης, ἢ μαγνησιακὴ, καὶ ἢ πυρεῖτις, αἱ ὁποῖαι ὅλα λέγονται στοιχεῖα, χωρὶς ὅμως νὰ ἐξέρισθῃ ἂν καμμία εἶναι ἀληθινὰ τέτοια· μάλιστα καὶ τὰς κοροσφάτες πέρας τῶν κρυστῶν Τόνδι, καὶ Ρ'ε-

παραχτ

πρὸς τὴν ἑσπερινὴν εἰρη τινὰς ὅτι ὅλαι αὐταὶ δὲν εἶναι ἄλλο, ἀλλὰ τίταιδι (ἄσβεστοι) μεταλλικαί. (1)

Β. Εἶναι ὡσαύτως ἀβέβιον, ἂν εἰς τὴν συνύψωσιν τῶν σωμάτων μόνον αὐτὰ τὰ πέραρα στοιχεῖα ἐμβαί-
νεν, καὶ ἂν τὰ ὄξέα, καὶ τὰ ἀλκάλια, καὶ αἱ ἄλλαι κ-
σίαι, ὅπερ μετέχον εἰς τὸτο, πρέπει νὰ ἀναφέρωται
εἰς αὐτὰ τὰ ἴδια στοιχεῖα, ἢ νὰ θεωρῶνται ὡς ἀγα-
ματὰ πλείως διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν αέρα, ἀπὸ τὸ ὕ-
δωρ, ἀπὸ τὸ πῦρ, καὶ ἀπὸ τῆς γλῶ.

Τὸ μεγαλύτερον ὅμως καὶ δυσλυτώτερον ζήτημα εἶ-
ναι τὸ ὅτι τῆς πρώτης κατασκευῆς καὶ μερῶσεως τέ-
των τῶν ἰσίων στοιχείων, ὅποιαδήποτε καὶ αἰ εἶναι· καὶ
ὅτι τῶν ἑσπερινῶν, καθ' ὃν ἀπὸ τὴν ἐνώσιν τῶτων προέρ-
χονται τὰ σώματα.

Διὰ τί, ἂν λάβωμεν ἑνὸς κομματι μίας ὕλης ὁ-
ποιαδήποτε, καὶ μετὰ τὰς διαιρέσεις, καθὼς εἴρηται
ἐν τῆς ἐπιπέδου, καὶ ὑποδιαιρέσεις ζήτημα νὰ εὐρω-
μεθα τὰς συστατικὰς ἀρχάς τε, εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ
κατορθώσωμεν· ἐπεὶδὴ ὑπερα ἀπὸ τὰς δυνατὰς διαι-
ρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις, ἐκεῖνο ὅπερ μένει, εἶναι ἀκό-
μι πάντα συνθετὸν ἀπὸ ἄλλων μέρων, εἶναι πάντα
διαιρετὸν εἰς ἄλλα μέρη μικρότερα, καὶ ἐπομένως δὲν
ἔμπορει ἀκόμι νὰ θεωρηθῆ ὡς πρωτίστη ἀρχή.

Τὸ ἐπ' ἀπειρον διαιρετὸν, τὸ ὅποισ δὲν ἔμπορει
νὰ ὀρεθῆ πέραρ, ἀποδείχεται ἀπὸ τῆς Γεωμετρίας
καὶ διαφορῶν ἑσπερινῶν εἰς ὅποιαδήποτε ἐκτεταμένῳ πο-
σότητι, μάλιστα καὶ εἰς μίαν ὅποιαδήποτε ἀπλῶ
γραμμῶ ἀφρημῶως ληφθεῖσαν.

Παραδείγματός χάριν εἰς τῆς Γεωμετρίας εἶναι βε-
βαιότατον ὅτι ἡ ἐφαπτομένη ἐνὸς κύκλου δὲν ἐφάπτε-
ται τῆς περιφερείας, εἴμη καθ' ἑνὸν μόνον σημεῖον· καὶ
ὅτι μετὰξὺ αὐτῆς τῆς ἐφαπτομένης, καὶ τῆς περιφερείας
ἡμ-

(1) Συγχευμάτια ἐπιλεκτικὰ περὶ Ἐπιστημῶν, καὶ Τεχνῶν Τόμ.
1Γ'. σελ. 29.

ἢμπορῶν νὰ συσαθῶν ἄλλοι ἄπειροι κύκλοι, οἱ ὁποῖοι θέλουν συκέλθῃ με τῷ εφαπτομῆνι εἰς ἐκεῖνο τὸ ἴδιον καὶ μόνον σημεῖον. Λοιπὸν ἀνάσθῃ ἄχθῃ μία δὲθεῖα γραμμὴ ἀπὸ τῷ εφαπτομῆνι εἰς τῷ περὶφῆρειαν, αὐτὴ ἢ δὲθεῖα, ὅσον οἱ κύκλοι χινομενοι μεγαλήτεροι, πλησιάζουν παντοτε περὶωρότερον εἰς τῷ ἐπεφαπτομῆνι, θέλει τμηθῇ πάντοτε εἰς μέρη μικρότερα. ὅμως πηγαινῶντας ἐπ. ἄπειρον ὁ ἀειθμός τῶν κύκλων, ὅπῃ ἢμπορῶν νὰ καταγραφῶν, θέλει ὑπάγῃ ἐπ. ἄπειρον καὶ ὁ ἀειθμός τῆς διαίρεσεως αὐτῆς τῆς δὲθεῖας· μῆτε θέλει φθάσῃ τινὰς ποτε εἰς κενὴν μέρους τῆς, τὸ ὅποιον νὰ ἢμπορεῖ νὰ ληχθῇ ἀπολύτως ἀδιαίρετον· ἐπειδὴ ἢμπορεῖ ἀκόμη νὰ διαιρεθῇ ἀπὸ εἴνα, ἢ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας κύκλους.

Ἀλλὰ αὐαί ἀπλαὶ καὶ πρῶται ἀρχαὶ τῆς ὕλης ὁσὺ ἢμπορῶν μῆτε με τὸν νῦν νὰ ὄρεθῶν ποτε, πῶς λοιπὸν ὑφίσταται ἢ ὕλη; πῶς ὑφίσταται εἴνα σῶθῃτον, χωρεῖ νὰ ἢμπορῶν νὰ ὄρεθῶν μῆτε νὰ γοηθῶν αἰ συσαττικαὶ καὶ πρῶται ἀρχαὶ τῆ;

Διὰ νὰ ἀποφυγῶν μερικοὶ αὐτῶν τῶν φακομῆνι, ἀντίφασιν ἐσοχάθῃσαν νὰ καταθέσῃ τὰς ἀρχαὶς, ἢ τὰ στοιχεῖα τῆς ὕλης, ὡς ἀπλα καὶ ἀνέκτατα. Ὅμως ἐδῶ ἡνάται καὶ ἄλλῃ δυσκολία πῶ νὰ καταλάβωμῃ πῶς ἀπὸ στοιχεῖα ἀπλα καὶ ἀνέκτατα ἢμπορῶν νὰ φρονῶν σῶματα ἐκτεταμῆνα;

Τῷ ἐκτασῶν ἢμεῖς τὴν ὡρεσάμῃ συκῶπαρξῶν πολλῶν μερῶν, τὰ ὅποια εφαπνται εἴνα τῆ ἄλλῃ, ὅμως τὸ εἴνα εἶναι ἐξω ἀπὸ τὸ ἀπὸ. Λοιπὸν ἢ ἐπαφῇ δύο πραγμάτων, συκῶσεται εἰς τῷ εφαρμογῆ τῆ μερῶν τῆ εἴνος εἰς τὰ μέρη τῆ ἄλλῃ. Ἀλλὰ αὐτὰ δύο πραγμάτα ὁσὺ ἔχων μέρη, αὐαί εἶναι ἀπλα καὶ εἶνα, καὶ τί ἢμπορῶν νὰ εφαπνται ἀλλήλων;

Προσέτι ἰξῶρῶμῃ ὅτι τὰ σῶματα εἶναι σερεὰ καὶ ἀδῆχωρητα. Λοιπὸν τὸ ἀδῆχωρητον, καὶ ἢ σερεῶτῆς συκῶσεται εἰς ἐκεῖνο, ὅπῃ τὸ δῆσημα τὸ κατελημῆνον ἀπὸ τὰ μέρη εἴνος σῶματος, ὁσὺ ἢμπορῶν εἰς

τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ καταληφθῇ ἀπὸ τὰ μέρη εἰς ἄλλῃ.

Ἀλλὰ αἰσῶς τὰ ἀπλᾶ σοιχεῖα δὲν ἔχον μέρη, ποῖον μέρος τῆ ἁξήματος ἠμπορῶν νὰ καταλάβω, ἢ πῶς ἠμπορῶν νὰ ἀπκλείσων ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἁξήμα ἄλλα σοιχεῖα; Εἰς εἷα μαθηματικὸν σημεῖον ἠμπορῶν νὰ ὀπισθωρῶσωμῃ μὲ τὴν ἁξήμοιαν μυριάδας ἄλλα σημεῖα, χωρὶς νὰ ἠμπορῶσιν ὅλα, μαζί νὰ πληρῶσιν τὸ ἁξήμικρον μέρος τῆ ἁξήματος. Ἄν λοιπὸν τὰ σοιχεῖα τῆς ὕλης εἴναι ἀπλᾶ, ὅ ὅτι δὲν πληρῶν κανένα ἁξήμα, πῶς ἠμπορῶν ποτὲ νὰ προέλθω ἀπὸ τὴν εἰωσίτητες συνῆματα, πὲ ὅποια πραγματικῶς πληρῶν ἁξήμα, καὶ τὸ πληρῶν ἀπκλείωντας καθε ἄλλο φράγμα, καθῶς κάμνω τὰ σώματα;

Μερικοὶ ἐπέμισαν πῶς ἠμπορῶν νὰ ἀπαλλαχθῶν ἀπὸ τῆτὴν τὴν δυσκολίαν, λέγωντας ὅτι τὰ σοιχεῖα εἶναι ἀπλᾶ, καὶ καθ' ὅ τέτοια μὴτε ἐφάπτονται, μὴτε ἁξήμα κατέχον· εἶναι ὅμως πεπεροικισμῆρα μὲ οὐα δύναμεις, τὴν ἐλκυστικῆν καὶ ἀπωθιστικῆν, ἁξή τῆς ὅποιας ἀναγκάζονται νὰ κρατῶνται πάντοτε εἷα μὲ τὸ ἄλλο εἰς κάποια διωροισμῆρα ἀποσῆματα, χωρὶς νὰ ἠμπορῶν μὴτε νὰ μακρῶν, μὴτε νὰ πλησιασῶν ἀλλήλων ὀρεισότερον, ὅτι τὸ ὅποῖον τῆτο προέρχεται τὸ φαινόμενον καὶ τῆς ἐκτασεως, καὶ τῆς στερεότητος.

Ἡ ὑπόθεσις ἀληθινὰ εἶναι ἀγχινοίας γῆνημα· ἐγὼ ὅμως σαρωτὸν δὲν βλέπω μὲ τί δίκαιον ἠμπορῶν νὰ ἀποδεθῶν εἰς σοιχεῖα ἀνέκτατα αἰ δυνάμεις τῆς ἐλξεως καὶ ὤσεως, ὅπῃ ἀνεκαλύφθῆσω εἰς τὰ ἐκτεταμῆρα σώματα, τὰ ὅποια σοιχεῖα ἀρέπει νὰ ἁξήφῆρω ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐκτεταμῆρα σώματα τῶσον, ὅσον τὸ ἐκτεταμῆρον ἀπὸ τὸ ἀνέκτατον.

Β'. Τῆς ἐλξεως καὶ ὤσεως ἀκόμη ἕως πῶρα δὲν γνωρίζομῃ, ὅ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα, ἢ δὲ αἰτία μᾶς εἶναι ἀγνωστος, ἢ ὅποια ἠμπορεῖ νὰ ἐξαρτᾶται παρομοίως καὶ ἀπὸ μίαν ἐσωτερικῆν δυνάμιν, ἁξή τὴν ὅποιαν

ποιῶν τείνεν εἰς τὸ νὰ πλησιάσῃ, ἢ νὰ μακρυνῇ εἰς ἄλλο, ἢ ἀπὸ μίαν ἑξωτερικῶν, ὅπως τὰ πλησιάζει ἢ τὰ μακρυνεῖ. Εἰς τὴν τὴν ὑπόθεσιν ὑποθέσεται ἀπ' οὐθείας ὅτι ἡ ἑλξίς καὶ ὤσις κρέμαται ἀπὸ μίαν ἑσωτερικῶν δυνάμιν τῆς ἰδίων στοιχείων. Λοιπὸν πόσον ἀθεμελίωτος ἢ ἰδιόρρυθμος εἶναι αὐτὴ ἢ ὑπόθεσις!

Γ'. Εἰς τὰ σώματα βλέπομεν ὅτι ὅσον πλησιάζει, πόσον αὐξάνει ἡ ἑλξίς, εἰς ἕσπον ὅπως ὅταν ἐγγίζων εἰς τὴν ἐπαφῶν, γίνεται μεγαλωτάτη. Λοιπὸν ἀφ' ἑ χωρὶς ἀποδείξιν ἀπέδωκαν εἰς τὰ αἰεκτατα στιχεῖα ἐκεῖνο, ὅπως εἶναι ἴδιον τῆς ἐκπεταμῶν σωμάτων, πῶς θέλουν νὰ διιχυρίζονται μετὰ μίαν ἄλλω ὑπόθεσιν πλεον ἀθεμελίωτον, ὅτι ἡ ἑλξίς ἄρπει νὰ ἐπεργῆ εἰς αὐτὰ μετὰ νόμους πάντη ἐναρτίως, καὶ ὅτι ἀφ' ἑ εἰληκωσαν εἰς τὸ ἄλλο ἕως εἰς εἰς ἕνα μέρος, εἰς καιρὸν ὅπως ἀκοληθῶσι εἰς τὴν περαιοτέραν πλησίον νὰ ἐλυθῶν σφοδρότερα, ἄρπει νὰ ἀπωθῶνται;

Δ'. Καὶ αὐτὴ ἢ ὤσις εἶναι ἀκόμη ἀβέβαιον ὡς εἶναι μία δυνάμις δετικῆ εἰς τὰ σώματα, ἢ ἀπλῶν ἀποτέλεσμα μίας ἐλάττορος ἑλξίως, καθὼς εἰπαμῶν ἀνωτέρω (Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρ. Β'). Διτίσως τὸ ὕδωρ ἀπωθῶνται τὸ ἔλαιον, τῆτο, καὶ πῶν δόξαν τῆς περαιοτέρων, δεῦν εἶναι εἰς ἕνα μῖσος ὅπως τὸ ὕδωρ ἔχει πῶς τὸ ἔλαιον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ μόρια τῆς ὕδατος ἔχουν περαιοτέραν ἑλξίω ἀναμεταξύ τῆς, ἄρπει μετὰ τὰ μόρια τῆς ἐλαίης. Οὐλαίαι χυμικαὶ καπικρημνίσεις ἐξορῶντι ὅτι καὶ αὐταὶ κρέμανται ἀπὸ πῶν ἰδίων ἀρχῶν τῆς ἐκλεκτικῆς ἑλξίως, εἰς πῶν ὁποῖαν τὰ μόρια εἰς τὸ σώματις ἀφίγῃν ἐκεῖνα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἦτον ἰδιόρρυθμα, εἰς νὰ εἰρωθῶν μετὰ ἄλλα, πῶς τὰ ὁποῖα ἔχουν περαιοτέραν συγγένειαν. Ἡ ἰδιότης ὅπως ἔχει τὸ ἠλεκτρικὸν ρῆσον νὰ ἐκχῆται εἰς τὰ πλησίον σώματα, εἶναι παρομοίως ἐκεῖνη, ὅπως προξενεῖ εἰς τὰ ἠλεκτριζόμενα σώματα τὴν ἀμοιβαίαν ἑλξίω καὶ ὤσιν

τῶν ἐλαφρῶν σωματίων. Ἴσως ὅλοι αἱ ὠθήσεις ἡμπορῶν νὰ ἐξηγηθῶν μὲ τὸν ἴδιον ἔσπον. Καὶ ἀν ἦτον τῆτο, πόσον ἀθεμελίωτον δὲν ἠθέλον εἶναι τὸ νὰ ὑποθέτῶν εἰς τὰ σοιχεῖα μίαν δυνάμιν θετικῶν, ἢ ὁποῖα δὲν ὑφίσταται εἰς τὴν Φύσιν;

Ε'. Τὰ αἰδηθῆειά μας ὁμοφώνως μᾶς μαρτυροῦν, ὅτι τὰ μέρη τῶν σωμάτων ἐφάπτονται ἀλλήλων, καὶ πληρῶν ἀποκλειστικῶς εἷνα δοθεὶν ἔχρημα· καὶ εἰς τῆτο συνίσταται ἐκεῖνο, ὅπερ ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἔκτασιν καὶ σερεότητα, καὶ θεωρεῖμεν ὡς δύο κσιώδεις ιδιότητες τῶν σωμάτων. Ὅμως εἰς αὐτῶν τῶν ὑπόθεσιν κρέπει νὰ εἰπῶμεν ὅτι δὲν ὑφίσταται εἰς τὰ σώματα κυρίως μῆτε ἔκτασις, μῆτε σερεότης, καὶ ὅτι τῆσον ἢ μία ὅσον καὶ ἢ ἄλλη εἶναι ἀπλᾶ ἀπάται. Λοιπὸν τῆτε τεθεύτης, δὲν εἶναι δὲκολώτερον νὰ εἰπῶμεν ἀνοικτὰ ὅτι καὶ αὐτὴ ἢ ὑπαρξίς τῶν σωμάτων εἶναι μία καθαρὰ ἀπάτη; ἔχρητι τί μῆρει εἰς τὰ σώματα, ἀνίσως ἀφαίρεσωμεν ἀπ' αὐτὰ τῶν ἔκτασιν καὶ σερεότητα; Η" πῶς ἡμποροῦμεν νὰ καταφῆσωμεν τῶν ὑπαρξίαν τῶν σωμάτων, ἀνίσως αὐταὶ αἱ δύο ιδιότητες, ὅπερ νομίζομεν νὰ δεισικωμεν εἰς αὐτὰ ἔχρη μέσθ τῶν αἰδηθῆσεων, καὶ ἀπὸ τῆς ὁποῖας κυρίως συνάγομεν τῶν ὑπαρξίαν τῆς, δὲν εἶναι κῶδῆ καθαρὰ ἀπάτη;

Ὁ Χῆμ φαίνεται ὅτι ἠθέλησε νὰ συμβιβασθῆ αὐτῆς τῆς δύο ἐναντίας γνώμας λέγωντας ὅτι τὰ σοιχεῖα τῶν σωμάτων εἶναι καὶ ἀνέκταται, καὶ ἐν τῆτω σερεὰ καὶ κεχρωματισμῆρα, καὶ κπροσέτι ἐφάπτονται εἷνα τῶ ἄλλῆς (Treatise of human Nature. Τόμ. Α').

Ἀλλ' ἀνίσως αὐτὸς δὲν διέξριβε τῆσον εἰς αὐτῶν τῶν ἔχρηλεξιν, ἦτον ἀμφίβολον ἀν εἶπε τῆτο παίζωντας, ἢ κπροσδάζωντας. Ἐπειδῆ πῶς νὰ καταλάβῆ τινὰς ὅτι εἷνα κῶαγμα, τὸ ὁποῖον πλάττεται ἀπλῶν καὶ ἀνέκτατον, ἡμπορεῖ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ εἶναι σερεὸν καὶ κεχρωματισμῆρον, καὶ νὰ ἐφάπτεται ἄλλων κῶαγμάτων κῶομοῖως ἀνέκτατων καὶ ἀπλῶν;

Λοιπὸν τί ἄλλο κρέπει νὰ εἰπῶμεν κῶδῆ τῶν σοιχεῖων

χείων τῶν σωμάτων, ἢ ἐκεῖνο ὅπῃ πολλάκις καὶ πῶς πολλῶν ἔλεγχον ἐκεῖνος, ὅπῃ ἐμαρτυρήθη ὑπὸ τὸν Χριστὸν σοφώτατος πάντων ἀνθρώπων “ ἐν μόνον οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα “.

Ὅτι τὰ σώματα εἶναι συνθετὰ ὑπὸ πολλὰ μόρια, τὸ ἐμάθαμεν πρῶτον ὑπὸ τῆς ἀφῆς, καὶ δεύτερον ὑπὸ τῆς ὄρασις, ὡς εἴρηται ὀπίσθεν (Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Ζ')· ὅτι αὐτὰ τὰ μόρια εἶναι ἢ νωμῆρα εἴνα μετὰ τὸ ἄλλο, μᾶς τὸ δείχνον αὐτὰ καὶ αἱ δύο αἰδησεις· ὅτι ἠμποροῦν νὰ διαμεθῶν, καὶ νὰ ὑποδιαμεθῶν ἕως εἰς εἴνα βαθμὸν, μᾶς τὸ δείχνει ἡ πείρα· ὅτι περαιτέρω ὑπὸ εἴνα ὄρον οὐδὲν ἠμποροῦν πλέον νὰ διαμεθῶν μετὰ καμμίαν δύναμιν μήτε ὑπὸ τῆς τέχνης, μήτε ὑπὸ τῆς φύσις, μᾶς τὸ βαβαιώνει καὶ τὸ πείρα. Λοιπὸν αὐτὰ τὰ μέρη, τὰ ὅποια φυσικῶς εἶναι ἀδιαίρετα, μεταφυσικῶς ὅμως ἀπόμι εἶναι διαίρετα, αὐτὰ λέγω εἶναι ἐκεῖνα, ὅπῃ οἱ Φυσικοὶ συνηθίζον νὰ ὀνομάζον, καὶ θελομεν ὀνομάσει καὶ ἡμεῖς σοιχεῖα τῶν σωμάτων.

Ἄν ὅμως ὁ Θεὸς ὅποταν ἐκτίσεν αὐτὰ τὰ σοιχεῖα, τὰ ἐκτίσεν ἀμέσως σερὰ καὶ ἐκτεταμῆρα, ἢ ἐκτίσεν πρῶτῆρα ἄλλα ἀνέκτατα, καὶ μετὰ σερὰ, ἵνα νὰ χηματίση μετὰ ἕῶπον ἄγνωσον εἰς ἡμᾶς αὐτὰ, ὅπῃ μᾶς πῶδασαίνονται εἰς τὰς αἰδησεις μας σερὰ καὶ ἐκτεταμῆρα, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ σκώλης, ὅπῃ θέλει πολμήσει νὰ τὸ ὑποφασίση;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4.

Περὶ τελειότητος τῆς Κόσμου, καὶ περὶ τῆς Καλλισισμῆς.

Ὅποιος θεωρεῖ εἴτε εἰς τὸν Οὐρανὸν τὰς σαφεράς καὶ τακτικωτάτας περιδινήσεις ἐκείνων τῶν μεγίστων σω-

μάτων, εἴτε εἰς τὴν Γῆν τὴν ξεχωριστὴν τέχνῃ ὅλων τῶν μικροτάτων τῆς μερῶν, καὶ μάλιστα τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, ὅσα ἢμπορεῖ βέβαια νὰ μὴν θαυμάσῃ τὴν ἀπειρον σοφίαν τῆς ὑπερτάτης Δημιουργίας, ὅπως ἔδωκε τὴν πρώτην ἀρχὴν εἰς αὐτὴν τὴν θαυμασίαν μηχανὴν, καὶ ὅπως τὴν διατηρεῖ πάντοτε εἰς μίαν τάσιν θαυμαστὴν τάξιν. Τὸ θαυμασιμὸν αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς, τὸ πλέον ἀκαταφρόνητον εἴδησιον τῆς πηλῆς εἰς τὸ ὄμμα τῆς Φιλοσοφίας, ὅπως τὰ θεωρεῖ, εἶναι θαύματα, τὰ ὅποια κατακλιμῶν τὴν ἀνθρωπίνην διανοίαν καὶ τὴν πλέον ὀξυτάτην.

Εὐρίσκονται μὲν ὅλον τὸ ἀνθρώποι πεφυσιωμένοι, οἱ ὅποιοι μερῶντας τὰ πάντα μὲ τὴν ἰδιαιτέραν τῆς ἡδονῆς, καὶ μὲ τὸ ἴδιον κέρδος τῆς, πολμῶν νὰ ἀπαπονῶνται διὰ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπως ὅσα πηγαίνων καὶ τὴν ὀρεξίν τῆς, καὶ νὰ ὀνομάζων τὸν κόσμον ἔργον ἀτελές, καὶ νὰ βλασφημῶν τὸ ὑπερτάτον ἀειτέρημα. Ἀλλὰ ποῖος εἶσαι ἐσὺ ἀυθαδέστατε ἀνθρώπε, ὅπως διιχυρίζεσαι νὰ ἐλέγξῃς, ἢ νὰ συμβεβούσης τὸν ὕψιστον; Ἐσὺ, ὅπως πολμῶς νὰ φωνάζῃς μὲ τὸστω ἀλαστοίαν, ἀνὲν ἐγὼ ἐπεσατέσσα εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς κόσμου, ἢ θελα κάμῃ τῆς, ἢ θελα ἀφήσῃ ἐκεῖνο τὸ παράγμα, ἰξόρεις πόσα ἀπειρα κακὰ ἢ θελαν ἀκολοθήσῃ ἴσως εἰς τὸ Πάν ὅσο τὰ ἀνόητά σου χεῖδια; Ἰξόρεις ἐσὺ ποῖαν συνάφειαν ἔχων τὰ παράγματα, ὅπως ὅσα σοὶ ἀρέσκων, μὲ ὅλα τὰ ἄλλα αὐτῆς τῆς ὑπερόγκης μηχανῆς, καὶ πόσον εἶναι ἴσως ἀναγκαῖα εἰς τὴν τάξιν καὶ τελειότητα τῆς ὅλας; Σκώληξ ἔτιδανώτατε, ὅπως ἐξήγηθῃς εἰς τὴν βαθυτάτην ἀμάθειαν, καὶ μὲ ὅστω τὴν ἐπίμονον σκεδῶν σου ὅσα φθάνεις ποτὲ νὰ γνωεῖσης μήτε τὸν ἑαυτὸν σου, πῶς διιχυρίζεσαι νὰ γνωεῖσης ὅστω τὴν συμπλοκὴν τῶν αἰτίων, καὶ ὅσοτεσμάτων εἰς παράγματα, ὅπως εἶναι πολλὰ μακρὰ ἀπὸ λόγου σου, ἢ διὰ τὴν μικρότητα τῆς εἶναι ἀθάβητα εἰς τὸ ἐδικὸν σου μάτι; ἢ πῶς, ἀφ' ἧς ὅσα ἰξόρεις ὅλα αὐτὰ, πολμῶς νὰ ἀποφασίσῃς διὰ ἐκεῖνο, ὅπως εἶ-

ναὶ καλὰ ἢ κακὰ δεδημιουργημένον εἰς τὸ Παῦ, ἢ ὅτι ἐσὺ ἰξόρεις νὰ τὸ κάμης καλλίτερα;

Ὁ ἄφρων καὶ ἀχαλίνωτος ἐγωϊσμός εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ τυφλόνει εἰς τὸτο τῆς περαιοτέρης ἀνθρώπου. Κάθε εἶας εἰς τὸν κόσμον δεῦ ἰξόρει νὰ θεωρῇ παρὰ τὸν ἑαυτὸν τὰ ὅλα τὰ ἀγαπῶσέ καὶ τὴν φαντασίαν τῆ ἀλλὰ τί ἀλογώτερα ἀλαζονία δεῦ τὸ νὰ θελή ὅπῃ ὁ Θεός νὰ συλλάβῃ ἀπ' αἰῶνος τέλει τὴν ὑπέρογκον μηχανῶν, καὶ νὰ τὴν δημιουργήσῃ μὲ τὰυτὰ μὲ τὸσῶν τέχνων καὶ ποροασίαν, δεῦ νὰ δὲ χαρισήσῃ μόνον τὰς ἀνοήτους θελήσεις ἐνὸς ἐφημέρου σκώληκος;

Ὁ Θεός ὄντας παύσοφος καὶ πανάγαθος, ὅποταν ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, καὶ πρὸς τι τέλος ἐχάρητον τὸν ἐδημιούργησέ, καὶ μέσα κάλλιστα ἐδέχθη δεῦ νὰ τὸν τελειοποιήσῃ, εἰς τὸ ὁποῖον τὸτο σωίσαται ἢ ἀληθινὴ τελειότης, καὶ αὐ φαίνεται καὶ κάμμία ἀτέλεια εἰς τὸν βραχύτατον ἀνθρώπινον νεν, τὸτο δεῦ εἶναι ἀτέλεια τῶ ἔργου, ἀλλὰ τῶ ὀφθαλμοῦ, ὅπῃ τὸ θεωρεῖ, καὶ δεῦ ἰξόρει νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν τάξιν, τὴν εἶωσιν, τὴν ἐξάρτησιν, καὶ τὰς ἀμοιβαίας ἀναφορὰς τῶ μερῶν τῶ. Ἄν ἡ κώπη (τὸ ναυτικὸν κωπὶ) εἰς τὸ νερόν, φαίνεται σραβή, τὸ σφάλμα δεῦ εἶναι τῆς κώπης· αὐ τὸ ρόδον εἰς τὸν ἰκτεριῶντα φαίνεται ὑποκίττεινον, τὸ σφάλμα δεῦ εἶναι τῶ ρόδου.

Μὲ ὅλον τὸτο δεῦ πρέπει πάλιν νὰ διιχυρίζώμεθα μαζί μὲ τὸν Λειβνίτιον, καὶ τῶς λοιπῶν Καλλισίτας, ὅτι ὁ παρῶν κόσμος εἶναι ὁ κάλλιστός δεῦ ὅλων τῶν κόσμων, ὅπῃ ἠμπορῶσαν νὰ γίνῃν, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος Θεός δεῦ ἰξόρει νὰ κάμῃ ἄλλον καλλίτερον. Τὸ ὀπιχείρημα, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Λειβνίτιος κατῶπισεν εἰς τὴν τὴν ἀπόφανσιν, εἶναι μὲ τὴν ὁλότῳ ἀσύστατον· ἐπειδὴ (λέγει ἐν τῶ πρῶτῳ ἀρχ. Φιλοσοφ. §. 55. καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Θεοδικείας τῶ) εἰς τὴν ἰδέαν τῶ Θεοῦ οἱ δυνατοὶ κόσμοι εἶναι ἀπειροί, καὶ δεῦ αὐτῶς εἶας μόνος ἠμπορεῖ νὰ ὑφίσταται, ἀνάγκη εἶναι

νά ἦτον εἷας ἄτοχῶν λόγος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸν Θεὸν νὰ ἐκλέξῃ ἀπὸ τὲς ἀπείρας εἷα περαιοτέρου ᾠδᾶ ἄλλον. Λοιπὸν αὐτὸς ὁ λόγος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὄρεθῇ ἀλλᾶ ᾠδᾶ εἰς τὲς βαθμὲς τῆς τελειότητος, ὅπᾳ ἔχει ὁ καθ' εἷας· ἐπειδὴ ἔχωντας καθ'εὶ κόσμος δυνατὸς τὸ δίκαιον νὰ ζητῇ τὴν ὑπαρξίν τε καὶ λόγον τῆς τελειότητός τε, ὁ Θεὸς ἦτον ὑποχρεωμένος καὶ εἰς τὴν σοφίαν τε καὶ εἰς τὴν παντοδυναμίαν τε, νὰ δώσῃ τὴν ἀποτίμησιν εἰς τὸν τελειότερον.

Ὅμως ἐγὼ αγαπήσα νὰ ἰξούρω ἀπῶτον εἰς ποῖον λόγον ἀπὸ τῆς ἀπείρας δυνατῆς κόσμος, ὅπᾳ εἶναι εἰς τὴν ιδέαν τῆς Θεῶ, εἷας μόνος ἠμπορεῖ νὰ ὑφίσταται. Ὁ Λειβνίτιος δὲν κάμνει ἄλλο, ᾠδᾶ τὸ ἀποφαίνεται μόνον· ὅμως δὲν ἠμπορεῖμῃ καὶ ἡμεῖς νὰ καταφύσωμεν ὅτι ἠμπορῶν νὰ ὑφίστανται καὶ δύο καὶ εἴκοσι καὶ χίλιοι, καὶ ὅτι δυνατοὶ εἶναι καὶ λέγονται εἰς τὴν ὑπόθεσιν νὰ ὑφίστανται;

Β'. Αγαπήσα νὰ μοι ἐξηγήσῃ πῶς εἷας κόσμος, ὅπᾳ ἀκόμι δὲν ὑπάρχει, ὅπᾳ ἀκόμι δὲν εἶναι τίποτες, ἠμπορεῖ νὰ ζητῇ ὑπαρξίν; καὶ πῶς αὐτὸ τὸ εἶδος ἀρέπει νὰ ζητῇ τὴν ὑπαρξίν περαιοτέρου ἀπὸ εἷα ἄλλο εἶδος καὶ λόγον τῆς τελειότητός τε; Ὁλος ἔπος ὁ γύρος τῆς λέξεων ἢ δὲν σημαίνει τίποτες, ἢ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ Θεὸς ἦτον ἰσαγκασμένος νὰ κτίσῃ τὸν τελειότερον ἀπὸ ὅλης τῆς δυνατῆς κόσμος. Ἀλλὰ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπᾳ ὀφείλει αὐτῷ τὴν ἀνάγκην εἰς τὸν Θεόν; Ἄν ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ εἷα ἀπὸ τῆς ἀτελεσέρης, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπᾳ ἠμπορεῖσε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ;

Γ'. Πρέπει νὰ διοριθῇ καλὰ ἡ εἷνοια τῆς λέξεως τελειότητος, τὴν ὁποῖαν τὴν ἔλαβε πολλὰ συγκεχυμένως ὁ Λειβνίτιος. Εἰς φιλοσοφικῶν εἷνοιαν ἡ τελειότης δὲν εἶναι ἄλλο, ᾠδᾶ συμφωνία τῶν μέσων, μὲ τὸ τέλος (Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'. Ἀρθρ. Β'. ᾠδᾶ Ὁραϊκῆ)· ὅθεν τελεία λέγεται ὁποιαδήποτε μηχανή, τῆς ὁποῖας τὰ μέρη εἶναι ἀκριβῶς τεταγμένα, εἰς τὴν ἀπὸ

ἀπολαύσαν τὸ σκοπέμενον τέλος. Εἰς τῆν τῶ ἐννοίαν ἡμεῖς εἶπαμεν, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι τελειότατος· καὶ αὐτίσως καὶ ὁ Δειβνίτιος θελήσῃ νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι τελειότερος ἀπὸ ὅλας τῆς δυνατῆς, εἰς τῆν τῶ ἐννοίαν δὲν θελόμεν πολμήσει νὰ τὴν ἀντισαθῆμεν· ἐπεὶ δὲν πρέπει βέβαια νὰ νομίσωμεν, ὅτι εὐὰς Θεὸς πάνσοφος δὲν ἠθέλησεν, ἢ δὲν ἴξοιρε νὰ χαλέξῃ τὰ ἐπιτηδειότατα μέσα δεῖν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος, ὅπῃ ἐσκόπησεν εἰς τῶ δημιουργίαν τῷ κόσμῳ. Ὁμῶς καὶ τῶ ἐννοίαν ἡμῶν πολλῶν, ὁ ὅρος τελειότης εἶναι συνώνυμος μετὰ τὸν ὅρον ἑξαιρετότητα, καὶ σημαίνει εὐὰς ἀθροισμα ἀρετῶν, καὶ προτερημάτων ἐσωτερικῶν ὑψηλοτάτω βαθμῆ. Εἰς τῆν τῶ σημασίαν ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἰς ἄκρον τελειός, ὁ ἔστι περιέχει εἰς ἑαυτὸν ὅλας τὰς ἀρετὰς, καὶ ὅλα τὰ δυνατὰ πλεονεκτήματα εἰς ἄκρον βαθμὸν· καὶ εἰς τῆν τῶ ἐννοίαν ἐννοεῖ καὶ ὁ Δειβνίτιος, ὅτι ὁ παρῶν κόσμος εἶναι ὁ τελειότερος, εἶναι ὁ κάλλιστος ἀπὸ ὅλας τῆς δυνατῆς κόσμῳ, ὅπερ ἔστιν, ὅτι περιέχει εἰς ἑαυτὸν ὅλας τὰς μεγαλητέρας δυνατὰς τελειότητας, καὶ ὅτι αὐτὰς τὰς ἀρετὰς, καὶ αὐτὰ τὰ δυνατὰ προτερήματα ἐπέπε βέβαια νὰ τῆ τὰ δώσῃ ὁ Θεός· ὁμῶς ποῖός εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ ἠμπόρεσε νὰ ἀναγκάσῃ εἰς τὸ εὐὰ Ὁν ἄκρας ἐλόθερον, καθὼς εἶναι ὁ Θεός; Ἄν δεῖ ἀνεξιχνίασα τελήτω ἠθέλησε νὰ χαλέξῃ ἀπὸ τῆς ἀπειρῆς δυνατῆς κόσμῳ ὅχι τὸν τελειότερον, ἀλλὰ τὸν ἐπιτηδειότερον εἰς τὰ τέλητω, ποῖός εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ ἠμπόρεσε νὰ τὸν ἀντισαθῆ, ἢ ὅπῃ ἠθέλεν ἠμπορέσῃ πῶρα νὰ πολμήσῃ νὰ τὸν κατηγορήσῃ;

Δ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπέθετῃ ὅτι ὁ Θεὸς δεῖ τῶ σοφίαν καὶ ἀγαθότητα καὶ παντοδυναμίαν, ἀπεφάσισεν ἀπ' αἰῶνος νὰ δώσῃ ἀληθινὰ τῶ ὑπέθετον εἰς ἐκεῖνον ἀπὸ τῆς δυνατῆς κόσμῳ, ὁ ὅπῃ ἠθέλεν ἔχῃ τῶ μεγίστῳ τελειότητα, ποῖός μᾶς βεβαιώνει, ὅτι εὐὰς τέτοιος κόσμος εἶναι αὐτός, ὅπῃ ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἢ αὐτός ὅπῃ πῶρα ὑφίσταται; Εἰς τὸ ἀχανές

ἔλασημα πόσοι καὶ πόσοι κόσμοι δὲν ἴμπορῶν νὰ ὑ-
 φίστανται ὁμοχρόνως, εἰς ἄπο τὸν ἄλλον καλλίτερος;
 Ποῖος ἤθελεν ἴμπορέσῃ νὰ ἄποξέψῃ τὸν Θεὸν ἄπο
 τὸ νὰ βάλῃ εἰς μίαν ἄπειρον σειρὰν κόσμων ἐκείνῳ
 τῷ κλιμακωτῷ πρόβασιν, ὅπῃ ἔβαλεν εἰς τῶτον
 τὸν γνωστὸν μας κόσμον, ἀρχίζωντας ἀπὸ τῷ πλέον
 χαμερπῇ λάσπῳ, καὶ ἀναβαίνωντας βαθμῶδὸν εἰς τὰ
 πλέον ἀρχιμέγιστα ὄρυκτὰ, εἰς τὰ φυτὰ, εἰς τὰ ζῶα,
 εἰς τὸν ἄνθρωπον; Καὶ εἰς αὐτῷ τῷ σειρῶν ποῖος
 εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἀλαζῶν ἄνθρωπος, ὅπῃ νὰ διιχυρι-
 ζηται ὅτι ἐδιουρέθη εἰς τὸν τελειότερον; Ὅμως καὶ ἄν
 δοθῇ ἀκόμι ὅτι εἰς ἄπο μόνος κόσμος τῶρα ὑφίσταται,
 ποῖος ἴμπορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ, ὅτι αὐτὸς πρέπει
 νὰ ἔλαρῃ αἰδίως εἰς τῷ αὐτῷ κατάστασιν, ἢ ὅτι
 δὲν ἴμπορεῖ εἰς τὸν αἰῶνα νὰ συμβῇ, ὅπῃ νὰ δοκι-
 μάσῃ ἔλαφους μεταβολὰς, καὶ νὰ γίνεταί πάντοτε τε-
 λειότερος; „Ἐῖσαι ὁ ἔβρωδὸς καινὸς, καὶ ἡ γῆ καινὴ, λέ-
 γων καὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ (1)· τὸ ὁποῖον δείχνει, ὅτι
 μία νέα τάξις ἴψῃ πραγμάτων θέλει ἔλαδεχθῆ τῷ
 παρῶσαν· καὶ αὐτὴ ἡ τάξις ἔλα τί νὰ νομίσωμεν πῶς
 θέλει εἶναι χειροτέρα, καὶ ὄχι καλλιτέρα, καὶ τελειο-
 τέρα, ἢ μὲ τί πρόσωπον ἔχων νὰ ἀντισταθῆν οἱ Λεῖ-
 βνιτιανοὶ εἰς τὸ θανατὸν ταύτης τῆς ἀλλοιωσέως;

ΣΤΟΙ-

(1) Ἡσαΐας Κεφ. 56. 17. καὶ Κεφ. 66. 22. ὁ Ἀπόστολος Πέ-
 ρος Ἐπίσ. Β'. Κεφ. 3. 13. Ἀποκαλυψ. Κεφ. 21. 2.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΗΣ

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Δ΄.

ΦΥΣΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ.

Πῶς φθάνει ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ὑπάρξεως τῶ Θεῶ, δεῖ εἶναι δύσκολον νὰ ἀποδειχθῇ· ἐπειδὴ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ τὸν περικυκλόνει, ὅλα ἐκείνα, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸν ἑαυτὸν τε φανάζειν, ὅτι εἶναι εἷς Θεός. Τὸ νὰ πληροφορήσωμαι ὅπως εἰς τῆτο εἶναι ἄθεον, ὃ ὅστιν εἶναι, ὅπῃ ἀρνεῖται αὐτῷ τὴν ὑπαρξίν, μὲ ἀπέδειξεν ὅσον ἐναργῆ, ὅπῃ ἢ νὰ ὑποδώσῃ εἰς αὐτῷ, ἢ νὰ γῆν ἕξαρτος τῶ ὀρθῶ λόγῳ, τῆτο εἶναι τὸ δυσκολώτατον.

Αἱ ἀποδείξεις, ὅπῃ κοινῶς μεταχειρίζονται εἰς τῆτο, φαίνονται ὅτι δεῖ φθάνειν εἰς τὸν βαθμὸν ἐκείνης τῆς μεταφυσικῆς ἐναργείας, ἢ ὅποια ἀναγκάζει μὲ μίαν ἀκαταμάχητον ἰσχυρὸν τὸν ἰχυρογνώμονα ἀπίστωσιν νὰ τὴν ὁμολογήσῃ.

Διὰ τί ὅλα ἐκεῖνα, ἀπαδείγματος χάριν, ὅπῃ ὑποθέτῃ τὴν ὑπαρξίν τῶ σωματῶν (κ) τέτοια εἶναι αἱ περιαιότεραι), δεῖ θέλειν ἢμπορέσει ποτὲ νὰ φθάσῃ εἰς τῆτον τὸν βαθμὸν τῆς μεταφυσικῆς ἐναργείας· ἐπειδὴ τῆς ὑπάρξεως τῶ σωματῶν ἡμεῖς δεῖ ἔχομεν, ἀπὸ τὴν φυσικῶν βεβαιότητα, ἢ ὅποια εἶναι νὰ τέτοια, ὅπῃ ὅποιοις ἠθελε τολμήσῃ νὰ τὴν

ἀρηθῆ με τελειότητα, ἤθελε νομιθῆ ἀναίδητος (Ο'ρα Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀ'ρθρ. Α'. §. Β'). μ' ὅλον τῆτο ἀν' θέλωμν νὰ λάβωμν τὴν ἀποδείξιν τῆς ὑπάρξεως τῶ Θεῶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν τῶ σώματων, εἰς αὐθεὸς θέλει μᾶς εἰπῆ περὶν, ὅτι ὁσὺ εἶναι ἀδιώατον νὰ μὴν ὑπάρχεν τὰ σώματα, κὲ ὁσὺ θέλωμν ἔχη κανεὶνα μέσον νὰ τῶ τὸ ἀποδείξωμν μεταφυσικῶς.

Διὰ νὰ ἀποδείξωμν λοιπὸν με μεταφυσικῶ κὲ ἀπόλυτην βεβαιότητα τὴν ὑπαρξίν τῶ Θεῶ, εἶναι ἀνάγκη νὰ καταφύγωμν εἰς ἄλλο μέρος, κὲ νὰ τὴν ἀδράξωμν ἀμέσως ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς, ἣτοι ἐκείνη τῶ ὄντος, ὅπῃ ἐν ἡμῖν νοεῖ. Ἐπειδὴ τῆς ὑπάρξεως τῶ ἐχομν βεβαιότητα ἀπόλυτον κὲ μεταφυσικῶ κὲ ὁποιοιδήποτε αἰδημα, τῶ ὁποῖα ἐχομν σιμείδισιν, φθάνει νὰ μᾶς βεβαιώσῃ πληρέστατα (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀ'ρθρ. Α'. §. Ι.). Ἀ'φ' ἔ λοιπὸν ἡμφορέσωμν νὰ ἀποδείξωμν, ὅτι εἶναι ἀδιώατον νὰ ὑπάρχη ἀφ' ἑαυτῶ τῆτο τὸ ὄν, θέλει ἀπιδειχθῆ ἐπομνῶς ὅτι πρέπει ἀναγκαῖως νὰ ὑπάρχη εἰς αὐθεὸς Δημιουργός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλαβε τὴν ἀρχὴν. Καὲ ἐντεῦθεν θέλωμν μεταβῆ δὲκολώτατα εἰς τὸ νὰ ἀποδείξωμν, ὅτι αὐτὸς ὁ Δημιουργός πρέπει νὰ ὑπάρχη ἀφ' ἑαυτῶ, πρέπει νὰ εἶναι αἰδῖος, κὲ πρέπει νὰ ἔχη κὲ ὅλα τὰ ἄλλα προσόντα, ὅπῃ ἀνῆκεν εἰς τὸν Θεόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Πῶς ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς ἀποδείχεται με ἀπόλυτον βεβαιότητα ἡ ὑπαρξίς τῶ Θεῶ.

Ενα ὄν ὑφιστάμνον παρ' ἑαυτῶ, τὸ ὁποῖον με ἄλλο ἔνομα ὀνομάζεται ὄν ἀναγκαῖον, πρέπει βέβαια νὰ εἶναι.

εἶναι ἀνεξάρτητον ἀπὸ καθε ἄλλο, ὅσον καὶ τὴν ὑπαρξίαν, ὅσον καὶ τὸν ἔσπον τῆς ὑπαρξείας τῆς ὅπου ὄντι πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν λόγῃ καὶ τὸν λόγον τῆς ὑπαρξίαν, καὶ τὸν λόγον τῆς ὑπαρξίαν καὶ τὸν δε, ἢ τὸν δε τὸν ἔσπον, χωρὶς νὰ ἡμπορῇ αὐτός ὁ ἔσπος τῆς ὑπαρξίαν νὰ τῆ προέρχεται ἀπὸ ἄλλο, ἢ νὰ μεταβληθῇ, ἢ νὰ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ ἄλλο. Ἐπειδὴ ὄντι ἡμπορεῖ νὰ ἀναγκασθῇ ἀπὸ ἄλλο ἵνα νὰ ἀλλάξῃ τὸν ἔσπον τῆς ὑπαρξίαν, χωρὶς νὰ χάσῃ τὸν λόγον, ὅπου ἔχει εἰς αὐτὸ τῆ ὑπαρξίαν καὶ τὸν ἐδικὸν τῆ ἔσπον· λόγον, τὸν ὅποιον μὴτε αὐτὸ ἡμπορεῖ νὰ τὸν χάσῃ, καθὼς ἐρρέθη ἔμφοροδεν (Τμημ. Γ'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Α').), μὴτε ἄλλο νὰ τῆ τὸν ἀφαιρέσῃ, ἀνίτως προέρχεται ἀπὸ δῶαμιν ἐδικλῷ τῆ, καὶ ἰωμφύλω ἐσωτερικῶς μὲ τὴν ἰδίαν τῆ ὑπαρξίαν.

Λοιπὸν τῆτο φθάνει νὰ δείξῃ τινὰς ἐναρξῶς, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὄν, ὅπερ εἰς ἡμᾶς νοεῖ, ὄντι ὑφίσταται βέβαια ἀφ' ἑαυτῆ· ἐπειδὴ ποῖος ὄντι αἰδανόματι ἐκ διωκεῖς πείρας εἰς πόσας μεταβολὰς ὑποκείμεθα παντοῖα, καὶ πόσα αἰδήματα ἀναγκάζομεθα νὰ ὑποφέρωμεν, τὰ ὅποια ὄχι μόνον γνωρίζομεν πῶς ὄντι ἐποροξενήσαμεν ἡμεῖς αὐτοὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡδέλαμεν μάλιστα νὰ τὰ ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ λόγῃ μας, καὶ ὄντι ἡμπορεῖμεν; Ἐν ᾧ ἐγὼ ἔλαξίβω μὲ ἐνα φίλον μας εἰς συνομιλίας ἡδεῖς, μὲ πλάκονει ἐνα ἀποσοδοκῆτως εἰς ταῖς πλάταις, καὶ μὲ κτυπᾶ, ἢ μὲ πληγόνει· πῶς ἡμπορῶ νὰ ἀμφιβάλω, ὅτι ὁ πόνος ὅπερ αἰδανόματι ὄντι μοὶ προέρχεται ἀπὸ μίαν αἰτίαν ἐξωτερικῶν, καὶ ἕτερον ἀπὸ λόγῃ μας;

Τὸ νὰ εἶπῃν ὅτι τῆ ὑποκείμεθα, ὅπερ μὲ ἐκτύπησε μόνον φυσικῶν βεβαιότητα ἔχω, ὄντι ἀξίζει τίποτες· ἐπειδὴ εἰς τῆτο σωμαίνῶ μὲ χαρᾶς, ὅμως ἐγὼ ἔχω μεταφυσικῶν βεβαιότητα, ὅτι αὐτὸ τὸ ἀλγεῖον αἶδημα ὄντι τὸ ἐποροξενήσα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἐγὼ αὐτός· ἔχω προσέτι μεταφυσικῶν βεβαιότητα, ὅτι

αὐτὸ

αὐτὸ δὲ ἔχει καμμίαν συνάφειαν μὲ τὰ προηγμένα αἰδημάτά μας, εἰς ἔσχατον ὅπως νὰ ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐκεῖνα· ἔχω λοιπὸν μίαν πλήρη καὶ ἀπόλυτον βεβαιότητα, ὅτι δὲν προσέρχεται ἀπὸ λόγους μας. Λοιπὸν ἀνίσως ἐγὼ εἶχα τὴν ὑπάρξιν μας ἀφ' ἐαυτῶν μας, καὶ ὁ ἔσχατος τῆς ὑπάρξεώς μας ἐκρέμενταν ἀπὸ ἐμῶν μόνον, πῶς ἦταν δυνατὸν νὰ ἀκολουθήσῃ, ὅπως νὰ μὲ ξεγυμνώσῃ ἄλλος ἀπροσδοκῆτως ἀπὸ τὴν ἡδεῖαν ὑπάρξιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦμεν, καὶ νὰ μοὶ δώσῃ αὐτ' αὐτῆς μίαν ἄλλην ἐναντίαν χεῖρ νὰ θέλῃ;

Δὲν εἶναι ὅμως αὐτὴ μόνη ἡ περίστασις, εἰς τὴν ὁποίαν δηλεῖται, ὅτι ἐξαρτῶμεθα ἀπὸ ἄλλα ὄντα, ἀλλὰ τῆτο γίνεται φανερόν εἰς ὅλα μας τὰ αἰδημάτα· ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ δώσωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας κανεὶν αἰδημα, χεῖρ τὴν συνδρομὴν ἐξωτερικῶν αἰτίων, μήτε νὰ ὑποποιηθῶμεν κανεὶν, ὁπόταν τὰ ἐξωτερικὰ αἰτία ἐνεργῶν πραγματικῶς ἐπὶ ἡμᾶς. Εἰς τὴν δυνάμιν τῶ αἰδανέδαι εἶμασθε, καθὼς πολλάκις ἐρρέθη, καθαρῶς παθητικοί. Ὅλη ἡ δρασι-κότης μας συλλίσσεται εἰς τὸ νὰ εἰδοποιηθῶμεν πρὸς τῶ αἰδημάτων, ὅπως λαμβανόμεν, χεῖρ νὰ ἠμποροῦμεν μήτε νὰ τὰ προξενήσωμεν, μήτε νὰ τὰ ἀφαιρέσωμεν καθ' ἑαυτῆς. Λοιπὸν μὲ τὸ νὰ ἐξαρτῶται πάντοτε οἱ ἔσχατοι τῆς ὑπάρξεώς μας ἀπὸ ἐξωτερικὰ αἰτία, πῶς ἠμποροῦμεν νὰ εἰπῶμεν, ὅτι καὶ ἡ ὑπάρξις μας, καὶ ὁ ἔσχατος τῶ ὑπάρχειν κρέμεται ἀπὸ λόγους μας;

Ἄλλως, αὐτὸ ὅτι ὅπως εἰς ἡμᾶς νοεῖ, ὑφίστατο ἀφ' ἐαυτῆς, ἔπρεπε βέβαια νὰ εἶναι ἀνεξάρτητον ἀπὸ κάθε ἄλλο, τὴν ἄλλοτερον εἰς τὴν δυνάμιν τε τὴν ἰδίαν, τὴν ἐσιφθῆ, τὴν χαρακτηριστικῶν, ὅπως εἶναι ἡ νόσις. Ὅμως μήτε τῆτο δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ εἰπῶμεν· μάλιστα τὴν ἐναντίον ἐχομεν κάθε λόγον νὰ ἀποφαινόμεθα, ὅτι χεῖρ τὴν συνδρομὴν τῶ ἐξωτερικῶν αἰτίων, δὲν ἠδὲλε νοήσῃ ποτέ. Ἐπειδὴ εἶναι

βέβαιον ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ νοήσῃ χωρὶς ἰδέας (ἐκλαμβάνω ἐδῶ τῶν τῶν ὄρον εἰς σημασίαν ἁρικωπιάτῳ πῶς ὅλων ἐκείνων, ὅπῃ ἔμπορῶν νὰ εἶναι ὑποκείμενον τῆς νοήσεών μας), καὶ ὅτι αἱ ἰδέαι ὅλαι μᾶς ἐρχονται καὶ πρῶτῳ ἀρχῶν ὑπὸ τὰ αἰσθήματα· ὅτῃ τὶ εἶναι τυφλὸς ἐκ ἁρετῆς δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ ἔχη καμμίαν ἰδέαν τῆς χρωμάτων· εἶναι κωφός, καὶ σερμηλὸς ὀσφρήσεως, γούσεως, καὶ ἀφῆς, ὅπῃ δὲν ἔθελε λάβῃ ποτὲ κανένα αἰσθημα, δὲν ἔθελεν ἔχη μήτε καμμίαν ἰδέαν· λοιπὸν πῶς ἔμπορεῖσε νὰ νοήσῃ;

Νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι ἐδιδάτο νὰ ἔχη κανένα εἶδος ἰδεῶν, ὅπῃ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν, δὲν ἔμπορεῖ· ὅτῃ τὶ αἶς ἐμβαλεῖ πῶρα ἡμεῖς εἰς τὴν κατάστασιν αὐτῆ, τῶν ἔστιν αἶς καταβῶμεν εἰς ἐκεῖνῳ τῶν σιγῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ψυχὴ μας δὲν εἶχε λάβῃ ἀκόμη κανένα αἰσθημα. Ἄν αὐτὴ ὑφίστατο ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ ἂν εἶχε τότε καμμίαν ἰδέαν, δὲν ἔμπορεῖσε βέβαια νὰ τὴν ἔχη ἀλλέως, πῶς ὅτῃ μέσῃ τῆς ἰδίας τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς φύσεώς τῆς. Λοιπὸν καθὼς δὲν ἔλαβεν αὐτὰς τὰς ἰδέας ὑπὸ κανένα, ἔτω δὲν ἔμπορεῖσαν μήτε νὰ τῆς ἀφαιρεθῶν ὑπὸ κανένα. Ἐῶρεπε λοιπὸν νὰ τὰς ἔχη πάντοτε. Ὅμως γνωρίζομεν ἡμεῖς ἐν ἑαυτοῖς ἰδέας ποῖτε νῆς ἁρετῆς; Ἰξόρομεν νὰ τὰς ἐλάβωμεν ποτὲ; Καὶ ἂν τὰς εἶχαμεν ἐξ οἰκείας δυνάμεως, ἐξ οἰκείας φύσεως, δὲν ἔρεπε νὰ τὸ ἰξόρωμεν; Καὶ μὴν ἰξόρωμεν τὸ, δὲν εἶναι λοιπὸν βεβαίωτατον ὅτι δὲν τὰς ἔχομεν; Τί ἀρά γε εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδομεν κελθῆ τίς εἰς τῶν;

Πηγαῖνα μακρύτερα, καὶ ἐρωτῶ, ἂν ἡ ψυχὴ μας ἐμῆεν αἰδίως ἔτω χωρὶς καμμίαν ἰδέαν, ἔμπορεῖσαν ἀρά γε νὰ νομιθῆ διανοητικὸν ὄν; ὄχι βέβαια· ἐπειδὴ εἶναι διανοητικὸν ὄν, καὶ ἄνευ αὐτῆ, τὸ ὁποῖον ὅμως νὰ μὴν ἔχη καμμίαν ἰδέαν ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ ἐπομῶς νὰ μὴν ἔμπορῆ νὰ νοήσῃ ἀφ' ἑαυτῆς, εἶναι σαφῆς ἀντίφασσις.

Νὰ εἰπῶν πάλιν, ὅτι εἶναι μὲν ὅλον τὸ ὄν διανοη-
 τικόν, ἐπειδὴ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν δυνάμιν τῆ νοεῖν,
 ἀλλ' οὐδὲν ὅπως ἠθέλων τῆ παρρησιαδῆ αἰ ἰδέαι, δὲν ἀν-
 φελεῖ τίποτε. Ἐπειδὴ τὸ πηγαινέει καλά ἐν ὅσῃ
 ὑποφέρεται, ὅτι ἡ ψυχὴ ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς ἀλ-
 λοθεν. Τότε δὲν εἶναι καμμία δυσκολία νὰ κατα-
 λάβῃ τινὰς, ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει τὴν δυνάμιν τῆ νοεῖν,
 μὲν ὅλον ὅπως δὲν ἐνόησε ποτὲ, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ
 νοήσῃ, χωρὶς νὰ ἀφορηθῆ ἐνέργεια καμμιάς ὀξωτε-
 ρικῆς αἰτίας, ὅπως νὰ διεγείρῃ εἰς αὐτὴν αἰδήμα-
 τα. Αὕτη εἶναι εἷνα ὄν ἔξανθητικόν, τὸ ὁποῖον ἔλα-
 βεν ἅπτο τὸν Δημιουργόν τῆς τὴν δυνάμιν τῆ νοεῖν κα-
 τ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ὅμως εἷνα ὄν ὑφίσταμενον ἀφ' ἑαυ-
 τῆς, τὸ ὁποῖον ἔχει παρ' ἑαυτῆς τὴν δυνάμιν τῆ νοεῖν,
 καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀφ' ἑαυτῆς δὲν ἠμπορεῖ πο-
 τε νὰ νοήσῃ, εἶναι ἡ πλέον ἀόητος ἀντίφασις τῆ
 κόσμου.

Ἀνίσως λοιπὸν τὸ ὄν ὑφίστατο ἀφ' ἑαυτῆς, ἠ-
 θελων εἶναι εἷνα ὄν τελείως ἀποπὸν καὶ ἀντιφατικόν.
 Λοιπὸν εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς. Λοι-
 πὸν αὐτὸ χρεωθεῖ τὴν ἀρχὴν τῆ εἰς ἄλλο κάνανα. (I)

Αφ'

(1) Ἐδείξαμεν μὲν ἄλλω ἀντίφασιν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ.
 Α'. σελ. 82.), ἡ ὁποία δείχνει παρομοίως ὅτι ἡ ψυχὴ μας δὲν
 ὑφίσταται βέβαια ἔξ ἰδίας τῆς δυνάμεως· δεῖ τι ἀνίσως ὑφίστατο
 ἔξ οικείας δυνάμεως; πῶς ἦτον ὁ τρόπος νὰ μὲν ἔχη συνείδησιν αὐ-
 τῆς τῆς δυνάμεως τῆς; Ἐνὰ ὄν ἔξανθητικόν, ὅπως ὑπάρχει ἔξ ἰ-
 δίας δυνάμεως, ὅπως ὑπῆρχε παντοτε ἔξ ἰδίας δυνάμεως, ὅπως
 ἔχει συνείδησιν τῆς ὑπάρξεώς τῆς, ὁμοίως δὲν ἔχει συνείδησιν τῆς
 ἐν αὐτῷ δυνάμεως τῆς ὑπάρχειν ἀφ' ἑαυτῆς, ὅπως δὲν ἰσχύει
 μήτε ἀν' ὁρατῆρα ἅπτο μισέως χρόνος ὑπῆρχεν, ἢ δὲν ὑπῆρ-
 χεν, καὶ ἐπομῶς μήτε πῶς, μήτε ποτε ἀρχισε νὰ ὑπάρχη;
 πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὸ καταλάβῃ τινὰς τῆς; Ἄς ἀποδείξωμεν
 τὴν ἀγνοίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἡ ψυχὴ περὶ τὴν ἐσίαν τῆς,
 καὶ ἄς ἰδῶμεν ἀν' εἶναι δυνατόν εἷνα ὄν γενεὸν νὰ ὑφίσταται,
 νὰ νοή, καὶ νὰ καταλαμβάνῃ ἔξ οικείας δυνάμεως, καὶ ἐπειτα νὰ

μὲν

Αφ' ἧ προῦποτεθῆ τῆτο, εἶναι δὺκολώτατον ἔπειτα
 νὰ ἴποδειχθῆ ἡ ὑπαρξίς τῆ Θεῦ· ἔξ' αὐτὸ ὁ Δημιουργὸς
 τῆς ἐδικῆς μας ὑπαρξέως ἢ ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆ,
 ἢ ἔλαβε τὴν ὑπαρξίν ἀπὸ ἄλλον. Ἄν τὸ πρῶτον,
 αὐτὸς εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζομεν Θεόν· αὐ
 ἔλαβε τὴν ὑπαρξίν ἀπὸ ἄλλον, πρέπει τέλος πάντων
 νὰ καταπτήσωμεν εἰς εἷα Ὀν ὑφιστάμενον ἀφ' ἑαυτῆ, τὸ
 ὅποῖον ἔδωκε τὴν πρῶτην ἀρχὴν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄλ
 λα, καὶ εἰς ἡμᾶς· αὐ δὲν θέλωμεν νὰ ἀδεχθῆμεν
 μίαν προόδοι ἀιτίων καὶ ἀποτελεσμάτων ἀπείρων, πῆν
 ὅποῖαν τὴν ἐδείξαμεν ἀδύνατον, δι' αὐτὸ ὅπῃ, ἀφ' ἧ
 ἀρθῆ ἡ πρῶτη ἀιτία, αἶρεται καὶ τὸ πρῶτον ἀποτελε
 σμα, καὶ ἐπομῆως καὶ ὅλα. Ὑφίσταται λοιπὸν εἰς τὴν
 φύσιν εἷας πρῶτος Δημιουργός, μία πρῶτη ἀιτία τῆς
 ὑπαρξέως μας, καὶ αὐτὴ ὑφίσταται ἀναγκαίως παρ' ἑαυ
 τῆς. Λοιπὸν δὲν μᾶς μέλει ἄλλο, πῶς νὰ ἰδῆμεν
 τὰ προσόντα (ἰδιώματα), ὅπῃ ἀναγκαίως πρέπει
 νὰ ἀνήκῃν εἰς αὐτὴν, καὶ τῆτο θέλωμεν τὸ κάμη εἰς
 τὸ ἐπόμενον Κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς Ἰδιοτήτων τῆ Θεῦ.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Α' ἰδιότητος.

Αἰδιον λέγεται εἷα Ὀν, τὸ ὅποῖον δὲν ἔλαβεν
 ἀρχὴν, καὶ δὲν πρέπει νὰ λάβῃ ποτὲ τέλος. Λοιπὸν
 εἷα

μὴν γνωρίζῃ τὸν ἑαυτὸν τε, μήτε νὰ καταλαμβαῖν τι εἶναι.
 Μυρίαί τε περὶ ἀντιφάσεις ἠμπορεῖσαν νὰ προσεδῆν, πῆς ὁποίας
 πῆς παρξέχαμεν, ὅς νὰ μὴν ἐκπαιδῶμεν πέρα τῆ δέοντος.

ὅσα ὄν, τὸ ὁποῖον ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆ, πρέπει νὰ εἶναι τέλειον, (δηλαδή αἰδίου).

Ἐπειδὴ αἰσίως μίαν φοράν δεῦν ὑπῆρχε, πῶς ἤθελεν ἀρχίσθαι νὰ ὑπάρχη; Αυτόν ἢ ἔπρεπε νὰ ἔλαβε τὴν ὑπάρξιν ἀπὸ ἄλλο, καὶ τότε δεῦν ἤθελεν ὑπάρχει πλέον ἀφ' ἑαυτῆ, ἢ ἤθελε τῷ θεῷ ἢ ὑπαρξίς ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ πῶς ἠμπορεῖ τὸ εἶδος νὰ δώσῃ τὴν ὑπάρξιν εἰς τὸν ἑαυτόν τε;

Μετὰ τὸν ἴδιον τρόπον θέλει ἀποδειχθῆ εὐκόλα, ὅτι ὅσα ὄν, ὅτε ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆ, δεῦν ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ ποτὲ τέλος· ἔστω τι αἰσίως ἔχη εἰς τὸν ἑαυτόν τε τὴν δυνάμιν τῆς ὑπάρχειν, καὶ αὐτὴ εἶναι ἰσχυρὴ μὲ τὴν φύσιν τε, πῶς ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ὑφίσταται;

Λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπάρχη ὁ Θεὸς ἀφ' ἑαυτῆ, ἐπέττει ἀναγκαιῶς ὅτι δεῦν ἔλαβεν ἀρχὴν, καὶ ὅτι δεῦν πρέπει νὰ λάβῃ ποτὲ τέλος, τὰ ἑστίν ὅτι εἶναι αἰδίου.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Παρτοδυναμίας.

Καθὼς ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ὁ Θεὸς ὄν ὑφιστάμενος ἀφ' ἑαυτῆ ἀποδεικνύεται ἡ αἰδιότης τε, ἕως ἀπὸ τοῦ νὰ ἔδωκε τὴν ὑπάρξιν εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα ἀποδεικνύεται ἡ παρτοδυναμία τε.

Διὰ τί εἰς ἐκεῖνον, ὅτε ἔχει τὴν ἰσχύϊν νὰ παράγῃ τὰ πράγματα ἀπὸ τοῦ μηδενός, ὅπερ ἔστι νὰ κάμῃ νὰ ὑπάρχη ἐκεῖνο, ὅτε δεῦν ὑπάρχει, τί πρᾶγμα ἠμπορεῖ νὰ νομιθῆ ἀδυνάτον;

Εἶναι ὡς πόσον ὅσα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδυνάτον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεόν, καὶ εἶναι τὸ νὰ κάμῃ δύο πράγματα ἀντιφατικά· ἀλλὰ τῆς ἀντι νὰ μειώσῃ τὴν τελειότητά τε, τὴν αὐξάνει πλεονάζον, καὶ τὴν

βεβαιώνει· ὅτι εἰς ἄλλο τέλος πάντων αὐτῆ· ἢ δοκῶσα ἀδυναμία τῶ δυν καταπῆ, ὡς εἰς τὸ, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι ἀτελής.

Ἐπειδὴ κανεὶν ἄραγμα δυν ἢμπορεῖ νὰ ὑπάρχη χωρὶς νὰ θέλῃ ὁ Θεός, καὶ ὅποταν αὐτὸς θέλῃ, κανεὶν δυν ἢμπορεῖ νὰ μὴ ὑπάρχη, καὶ ἢμπορεῖσεν εἶναι ἄραγμα νὰ ὑπάρχη, καὶ νὰ μὴ ὑπάρχη εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἢμπορεῖσεν ὁ Θεός νὰ ἀντιφάσκη αὐτὸς ἑαυτῶ, τὸ ὅποῖον ἢθέλων εἶναι μεγίστη ἀτέλεια.

Ὅμως ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ δυν ὡρεχεν ἀντίφασιν, ὅπερ δυν εἶναι μεταφυσικῶς ἀδύνατα κατ' ἑαυτὰ, εἰς τὸν Θεὸν βέβαια εἶναι δυνατά· μήτε ἢπεν δυνατά ὅποταν αὐτὸς δυν ἢμπορεῖσεν νὰ τὰ κἀμῃ· ὅτι ποῖος ἄλλος ἢθέλων ἢμπορέσῃ ποτε νὰ τὰ κἀμῃ;

Εἰς τὰς ἐδικὰς μας δυνάμεις ἄπειρα ἄραγματα εἶναι ἀδύνατα ὄχι μόνον μεταφυσικῶς, ἀλλὰ καὶ φυσικῶς, καὶ ἢδικῶς· ἐπειδὴ αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις εἶναι πολλὰ ὡρελισμῶν, καὶ ἡμεῖς εἰμεθα ὑποκείμενοι εἰς τὰς νόμους τῆς Φύσεως, ὅπερ ὅσον εἰς τὰς ἀμεταβέπτως νόμους τῶ ἰδίου Θεῶ. Ὅμως εἰς τὴν δυνάμιν τῶ Θεῶ ποῖος ἢμπορεῖ νὰ βάλῃ ὄρα, ἀφ' ἧ δυν εἶναι ἄραγμα, ὅπερ κα μὴ ἔλαβεν ὅπο αὐτὸν τὴν ὑπάρξιν, καὶ νὰ μὴ ὑποκῆται εἰς αὐτὸν; Ὅσον ὅτι τὰς νόμους τῆς Φύσεως, ἐπειδὴ κατεσάθησαν ὅπο αὐτὸν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπερ ἢμπορεῖ νὰ τὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ὄρασίαν τῶ νὰ τὰς μεταβάλῃ, καὶ νὰ τὰς καταργήσῃ καὶ τὴν ἀρέσκειαν τῶ;

Ἐντεῦθεν φαίνεται πρῶτον ἢ ἀνοησία ἐκείνων, ὅπερ ἢθέλησαν τὸν Θεὸν ὑποκείμενον εἰς τὰς νόμους δυν ἰξέρω ποίας Εἰμαρμένης, ἢ ἀνάγκης, ὄντων καθαρῶς φαντασικῶν, χηματίζοντας μὲ τὸτο μίαν ἐνόησαν τῶ Θεῶ πάντα ἀποπον κα ἀντιφατικῶ.

Δεύτερον ἢ ἀνοησία ἐκείνων, ὅπερ ἀρνήθησαν τὸ δυνατόν τῶ θαυμάτων, ὡς αὐ νὰ μὴ ἢπεν ὁ Θεός κύριος κα ὄρασιαν νὰ καταργήσῃ, κα νὰ μεταβάλῃ τὰς ἰδίους νόμους, ὅποταν ἢθέλε τὰ ἀρέσῃ.

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Ἀπειρίας, ἢ Παμπούρας, ἐν ᾧ καὶ
περὶ Προνοίας.

Καθὼς κἀνὴν ἄραγμα δεῦν ἡμπορεῖ νὰ ὑφίσταται χωρὶς τὸν Θεόν, ἔτω καὶ κἀνὴν ἄραγμα δεῦν ἡμπορεῖ νὰ σωτηρῆται χωρὶς αὐτόν· ἐπειδὴ ἡ σωτηρία δεῦν εἶναι ἄλλο πᾶρὰ μία ἀκολουθία ὑπάρξεως, καὶ ἐπομῶς ἕρπον τινὰ μία συνεχῆς δημιουργία. Ὅρυν ἔχοντας κἀθε ἄραγμα μεγαλωπᾶτῶν χρεῖων τῆς ἀκολουθίσεως τῆς Θεῶ, δεῦν νὰ σωτηρῆται, πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ δέρισκεται πάντοτε παρῶν εἰς ὄλα, νὰ εἶναι πανταχῶ, νὰ εἶναι ἄπειρος.

Ἡ διουεκῆς παρησία τε εἰς ὄλα τὰ ἄραγματα, ἡ διουεκῆς ἐνεργεία τε εἰς τὸ νὰ τὰ σωτηρῆ, νὰ τὰ διδύωη, νὰ τὰ κυβερνᾶ, ἀπαιτεῖ ὅπῃ νὰ μὴ εἶναι κἀνὴν ἄραγμα κεκρυμμένον εἰς αὐτόν, νὰ ἰξδύρη ὄλα, καὶ ἐπομῶς νὰ εἶναι πᾶσοφος.

Καὶ ἐπειδὴ τὰ ἔτη, οἱ αἰῶνες, καὶ ὄλοι αἱ πᾶρίοδοι τῶν χρόνων δεῦν εἶναι, πᾶρὰ μία στιγμή τῆς αἰδιόπιτος, δεῦν τῆτο τὸ ἀπερασμῶνον, καὶ τὸ μέλλον πρέπει νὰ εἶναι εἰς αὐτόν γνωσὸν παρομοίως, καθὼς καὶ τὸ παρόν· μάλισα πρέπει ὄλον νὰ εἶναι διουεκῶς παρόν εἰς αὐτόν.

Ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀνάγκῶν τῆς διουεκῆς παρησίας τε εἰς ὄλα τὰ ἄραγματα, καὶ τῆς διουεκῆς ἐνεργείας τε εἰς τὸ νὰ τὰ σωτηρῆ, νὰ τὰ διδύωη, καὶ νὰ τὰ κυβερνᾶ, πρὸέρχεται ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται Πρόνοια, ἡ ὀποία εἶναι ἐκεῖνη ἡ ἰδία ὑπερπᾶτη καὶ ὀπίμονος κυβέρνησις τῆς κἀθε ἄραματος.

Ὅρυν, καθὼς ἀνόητοι ἦτον οἱ τῶν Εἰμαρμῶν πρὸσβόλοντες, καὶ ἀπ' αὐτῶν μάλισα οἱ Σπῶικοι, οἱ ὀποιοὶ ἠθέλων κἀθε ἄραγμα, καὶ αὐτόν τὸν Θεόν ὑποκεί-

κείμερον εις τὴν ἀνάγκην, καὶ Εἰμαρμόβην, ὄντα τῆς ὄπτιας, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ τὰ ἐπραγματοποίησαν εις τὴν ἄνοιαν τῆς ἄνω ἀνότητος ἦτον καὶ οἱ Ἐπικέρειοι, οἱ ὁποῖοι ὅσον τὴν δημιουργίαν τῷ κόσμῳ, ὅσον καὶ ὅλας τὰς μεταβολὰς τῆς ἐπλάσων ὅτι κρέμανται ὑπὸ τῷ αὐτόματον, καὶ ὑπὸ τὴν τύχην, ἀλλὰ ὄντα κατ' ἐπίνοιαν ἀδαιμονίως χιμαίρικα.

Αὐτοὶ ἐρείδονταν εις δύο ἐπιχειρήματα, ὑπὸ τὰ ὁποῖα τὸ εὖα τὸ ἐλάμβαναν ὑπὲρ τῆς σύγχυσις καὶ ἀταξίαν, ὅπῃ τῆς ἐφαίνετο, ὅτι ἐβλεπαν μάλιστα εις τὴν διακομὴν τῆς καλῶν καὶ κακῶν, εις τὸ ὁποῖον θέλωμῳ ἀπαντήσῃ μετ' ὀλίγον, ὁπότῃν θέλωμῳ παραγματοῦθῃ ὡς τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης· τὸ ἄλλο ἦεν, ὅτι αὐτοὶ ἐνόμιζαν ἀνάξιον τῆς θείας μεγαλειότητος, καὶ ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν δίδαιμονίαν τῆς Θεῆς τὴν μέριμναν τῆς ἐὰν προσέχη εις ὅλα τὰ μικρότατα πράγματα τῆς Παντός.

Ὅμως ἐμπαροθεν εις τὸν Θεὸν πῶς ἠμπορεῖ ἐὰν νοηθῇ καμμία ἄεσολὴ μεγάλη, ἢ μικρὰ; Ἐμπαροθεν εις αὐτὸν ὅλα εἶναι μικρότατα, ὅλα εἶναι ὑδὸν. Καὶ τί κόπον, ἢ ποῖαν μέριμναν ἀνεῖρδύονταν αὐτοὶ εις τὴν Θεὸν εις τὸ ἐὰν διοικῇ τὰ πράγματα, ἢ ὁποῖα ἠθέλε παραῆξῃ τὴν δίδαιμονίαν τῆς; Ἐκεῖνος, ὅπῃ ἠμπόρεσε μὲ εὖα μόνον καὶ ἀπλὴν κίνημα θελήσεως ἐὰν παραῆξῃ τὰ πάντα ἐκ τῆς μηδενός, δεῦν χρειάζεται ἄλλο, ὡς εὖα μόνον καὶ ἀπλὴν κίνημα θελήσεως εις τὸ ἐὰν τὰ συλληθῇ, καὶ ἐὰν τὰ διοικῇ ἕως, καὶ ὅπως τῆς ἀρέσκει.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῆς Ἀπλότητος ζ' Α' μαλλοιότητος.

Ὅτι ὁ Δημιουργὸς τῆς διανοητικῶν ἐσιῶν πρέπει ἐὰν ἦναι καὶ ἄεσολικόν. Ὅν, εἶναι πρᾶγμα ὅσον πρᾶσον
Elem. di Filos. T. III. X καθ'

καθ' ἑαυτὸ, ὅπῃ δὲν χρειάζεται ἀπόδειξιν. Ἡμεῖς ὁμῶς ἐδείξαμεν εἰς τὴν Ψυχολογίαν (Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'.) ὅτι εἷς ἀθανάτικόν Οὐκ ἔπεται ἀναγκαίως νὰ εἶναι ἀπλῆν. Ἐπεται λοιπὸν καὶ ἀναγκαίαν συνεπέπαιαν ὅτι ὁ Θεὸς ἔπεται νὰ εἶναι ἀπλῆς.

Ἐνα Οὐκ ἀπλῆν ἔπεται νὰ εἶναι ἀναλλοίωτον καὶ τὴν ἐστίαν, ἐπειδὴ αἱ συνεχεῖς μεταβολαί, ὅπῃ βλέπομεν εἰς τὰς συυδέτας ἐστίας, δὲν προέρχονται ἀπὸ ἄλλο, ἢ ἀπὸ τῆς διαφοροῦν δάλυσιν τῶν μερῶν τας, ἢ ἀπὸ τῆς σέρησιν μερικῶν, καὶ τῆς προόδου σιν ἄλλων τινῶν. Ὅμως εἰς μίαν ἐστίαν, ὅπῃ δὲν ἔχει μέρη, δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ κανεὶνα ἀπὸ αὐτὰ.

Ὅσον δὲ τὰς ἔροποποιήσεις, ἢ τὰς ἔροπες τῆς ὑπάρχειν εἶναι ἀληθινόν, ὅτι ἢ ἐδική μας ψυχή, μὴ ὅλον ὅπῃ εἶναι ἀπλή, ὑπόκειται μὴ ὅλον τῆτο εἰς συνεχεῖς μεταβολάς· ὁμως τῆτο εἶναι, ναί, ἀπόδειξις, ὅτι ἢ ἐδική μας ψυχή εἶναι εἷς ὃν ἔξαρπόμενον, ἐνδεχόμενον, καὶ ὄχι ἀφ' ἑαυτῆς ὑφιστάμενον, ὄχι ὁμως καὶ ἐπιχείρημα δὲ νὰ συμπερανῶμεν ὅτι ἔπεται νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸν Θεόν, ὃ ἔστιν εἰς εἷς Οὐκ ἀναγκαῖον, καὶ καθ' ἑαυτὸ ὑφιστάμενον· ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἴδιον τῆς φύσεως εἷς ἀναγκαῖος Οὐκτος τὸ νὰ εἶναι ἀνεξάρτητον ἀπὸ κάδε ἄλλο, καὶ νὰ ἔχη εἰς ἑαυτὸ λόγον ὄχι μόνον τῆς ὑπάρξεώς τε, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τῆς ἔροπης τῆς ὑπάρχειν, ἔπεται ὅπῃ καὶ τὸ εἷς καὶ τὸ ἄλλο νὰ εἶναι ἀναγκαῖως εἰς αὐτὸν ἀμετάβλητα (ἀναλλοίωτα).

Αὐτὴ ὁμως ἢ ἀναλλοιώτης δὲν σιγκόνει ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸ νὰ ἢμπορῇ εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ μεταβάλλῃ, καὶ νὰ καταργῇ καὶ τῆς ἀρέσκειαν τῆς νόμου, ὅπῃ ἔθεσε, καὶ νὰ κτίσῃ νέα φράγματα, καὶ νὰ ἔξοντόνη τὰ παλαιὰ, καὶ νὰ κάμνη ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ θέλει· ἐπειδὴ ὅπῃ συμβαίνει κάμμία ἀπὸ αὐτὰς τὰς μεταβολάς, τῆτο δὲν προέρχεται καὶ σινεπέπαιαν, καθὼς συμβαίνει εἰς ἡμᾶς ἀπὸ μίαν νέαν αἰτίαν, ἢ ἀπὸ

Ἄπο μίαν νέαν ἀπόφασιν, ἢ ἀπο μίαν ἀκαριμίαν, καὶ ἀπροσδόκητον μεταβολῶν, ἀλλὰ ἀπο τῆς ἰδίαν ἀμετάβλητον ἀπόφασιν, ἕξ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς (εἰς τὸν ὁποῖον τὸ ἀπερασμῆρον καὶ τὸ μέλλον εἶναι παρὸν) ἀπεφάρισεν ἀπ' αἰῶνος νὰ κάμνη ὁπόταν, καὶ ὅπως τὰ ἀρέσῃ ταῖτω, ἢ ἐκεῖνω τῶν μεταβολῶν εἰς τακτίσματα τε.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Ε'.

Περὶ τῆς Α' γαθότητος, ζ' Δικαιοσύνης.

Αγαθὸν ἡμεῖς λέγομεν ἐκεῖνον, ὅπερ μᾶς κάμνει καλόν· καὶ ὅσον πλεονεκτήειον καλὸν κάμνει, καὶ ὅσον ὀλιγώτερον εἶναι ὑπόχρεος νὰ τὸ κάμνη, καὶ ὅσον ὀλιγώτερον ἴδιον ἁφ' ἑαυτοῦ ἔχει εἰς τὸ νὰ τὸ κάμνη, ὅσον πλεονεκτήειον ἀγαθὸν τὸν λέγομεν.

Λοιπὸν ὅλα αὐτὰ τὰ παράγματα εἰς τὸν Θεὸν συμφέχων εἰς ἄκρον βαθμὸν· ἐπειδὴ ὅλα τὰ καλὰ, ὅπερ ἔχομεν ἀρχίζοντας ἀπο τῆς ὑπαρξεως, τὰ ἔχομεν ἀπο αὐτὸν· καὶ μὴτε ποτὲ νὰ ὑπάρχωμεν ἠμπορῶσε νὰ εἶναι χρεώσης κανενὸς παραγματος εἰς ἡμᾶς, μὴτε κανεὶν ἁφ' ἑαυτοῦ ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ ἔχη μὴτε τὰ ταῦτα εἰς τὸ νὰ μᾶς διεργετῇ αὐτὸς, ὅπερ δεῦν ἔχει κάμμιαν χρεῖαν ἀπο ἡμᾶς, καὶ δεῦν ἠμπορεῖ μὴτε νὰ ἐλπίσῃ, μὴτε νὰ φοβηθῇ τίποτε ἀπο ἡμᾶς.

Εἶναι μὲν ὅλον τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι πολὺν νὰ πλεονεκτήειον ἀπο τὸν Θεὸν, καὶ ἀπὸ τῆς εἶναι δὲ χάριτες ἕξ τὰ καλὰ, ὅπερ ἔλαβαν ἀπο αὐτὸν, τὸν κατηγορῶν ἀχαιείως, ὅτι δεῦν τὸς ἔκαμε μεγαλήτερον καλόν.

Ὅμως ἀπὸ ὁ ὕαλος ἐπλεονεκτήειον, ἕξ τὴν δεῦν εἶναι ἁφ' ἑαυτοῦ, ἢ ἡ τζικνίδα, ἕξ τὴν δεῦν εἶναι τριαντάφυλλον, ἢ τὸ μολύβι, ἕξ τὴν δεῦν εἶναι μάλαμα, ἢ ὁ λύκος, ἕξ τὴν δεῦν εἶναι ἐλέφαντας, ἢ ἐλάμνη νομίσῃ

τι ἀδράποιά τις δίκαια; ἢ τί ἠθέλε γῆν εἰς εἷα
 ἰαβρόν, ὁ ὁποῖος λαμβανώντας ἑκατὸν φλωεῖα ἀπὸ
 κἀνείνα, ἠθέλεν ἔχει τὴν αὐθάδεϊαν νὰ κατηγορήσῃ
 τὸν διεργέτην τε, δὴ τί δὲν τὸν ἐχάρισεν χίλια;

Ὅμως εἴμεθα ὑποκείμενοι, λέγειν μωροὶ, εἰς
 πολλὰ κακὰ, ἀπὸ τὰ ὅποια ἠμπορεῖσεν ὁ Θεὸς νὰ
 μᾶς ἀπαλλάξῃ.

Διὰ νὰ ἀπεκριθῶμεν εἰς αὐτὸ τὸ ἀδράποιον, πρέ-
 πει πρῶτον νὰ δευσεύλωμεν ἐκεῖνα τὰ κακὰ, ὅπῃ
 προέρχονται ἀπὸ λόγους μας, καὶ δὴ τὰ ὅποια ἠθέλα-
 μεν εἶδαι ἀδικοὶ νὰ κατηγορεῖμεν ἄλλους, καὶ ἐκεῖνα ὅ-
 πῃ γινῶνται ἀπὸ ἀνάγκην τῆς φύσεως. Τὰ κακὰ
 διαίρεται, καθὼς εἶπαμεν εἰς τὴν Ψυχολογίαν, εἰς
 κακὰ τῆς σώματος, καὶ εἰς κακὰ τῆς ψυχῆς. Λοιπὸν τὰ
 κακὰ τῆς ψυχῆς, ὅποια εἶναι ἡ ἀδημονία, ὁ φόβος,
 οἱ ἀγανακτισμοὶ, τὰ μῖση, αἱ εἰσιοχωεῖαι, αἱ λύ-
 παι, θέλωμεν ἰδῆ εἰς τὴν Ἡθικῶν, ὅτι προέρχον-
 ται τὰ ἀδικοτέρα ἀπὸ τὴν κατάρχησιν, ὅπῃ κά-
 μνομεν τῆς φαντασίας, καὶ τῶν παθῶν, καὶ ὅτι κάμνω-
 ντες μίαν καλλιτέραν χῆσιν, ἠμπορέσαμεν ὅλα, ἢ
 σχεδὸν ὅλα νὰ τὰ ἀποφύγωμεν.

Μεῦν τὰ κακὰ τῆς σώματος. Ὅμως καὶ ἀπὸ αὐτὰ
 πόσα ὀλίγα εἶναι ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν προέρχονται ἀπὸ
 ἕδικόν μας σφάλμα! Καὶ πῶς νὰ κατηγορήσωμεν δὴ
 αὐτὰ τὸν Θεόν, ἢ τὴν Φύσιν εἰς καιρὸν ὅπῃ τὸ σφάλ-
 μα εἶναι ἕδικόν μας;

Ὅσον δὴ ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν κρέμονται ἀπὸ λόγους
 μας, καὶ εἰς τὰ ὅποια μόνον ἠμπορεῖσε νὰ πέσῃ ἡ
 μεμφιμοιεῖα μας, πρέπει νὰ ἀφαιρέσωμεν πρῶτον ἄ-
 λως τὰς πόνους, ὅπῃ χρησιμίστην νὰ μᾶς χορηγήσῃν
 μίαν μεγαλητέραν ἡδονῶν, ἢ ἀνταμείβονται μὲ μίαν
 ἀνάλογον ἡδονῶν. Ἡ πείνα, καὶ δίψα, ἡ καύσις, καὶ
 ἡ φύρα, ποῖος θέλει εἰπῆ ὅτι εἶναι κακὰ, ὅπῃ
 μὲ τὸ φαγιτὸν καὶ μὲ τὸ πιότῃν, μὲ τὴν δροσιά καὶ
 μὲ τὴν ζέσα ἠμπορεῖν νὰ ἀδραμυθῆθῃν; Ποῖος θέ-
 λει εἰπῆ, ὅτι ὁ κόπος εἶναι κακόν, εἰς καιρὸν ὅπῃ

ἢμπορεῖ νὰ ἀδμουθῆθῆ με τῶ ἀνάπαυσιν; Πόσοι μάλιστα δευ ἐπιθυμῶν, κ' δευ κίνησεν αὐτὰ τὰ κακὰ, ἐπὶ τ' αὐτὰ δευ νὰ ἀπολαύσεν μ' ταῦτα ζωρότερα τῶ ἡδονῶ, ὅπῃ ἀκολουθεῖ; Ἡ τὸν ἀξίωμα κ' αὐτῶ τῶ θερμῶν Ἐπικυρέων, ὅτι ἔπρεπε νὰ δοκιμάσεν κίποιαν ἀλγυδόνα, δευ γὰ ἀπολαύσεν ὑσερα τῶ ἡδονῶ τῆς ταχείας παύσεως τῆς. Διὰ τὶ πόσαι ἡδοται μᾶς πορέρχονται ἀπὸ αὐτῶ τῶ ταχείαν παύσιν τῆς ἀλγυδόνας, τὸ ἀπέδειξε κ' πλάτος ὁ Συγγραφεὺς τῆ Βιβλίας, ὅπῃ ἐπιγράφεται, Ἰδέαι φερί φύσεως ἡδονῆς, τὸ ὅποιον τὸ ἀνεφέραμν εἰς τῶ ψυχολογίῶν (Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'. Α' ρθρ. Α').

Λοιπὸν ἀίσιως ἀφαιρέσωμν ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ, πόσα μὲν ἐκεῖνα, δευ τὰ ὅποια ἢμπορῶμν νὰ παραπόνεμεθα; Καὶ αὐτὰ ποῖος ἰξόρει, αὐ δευ μᾶς πορροτιμάζεν τῶ ὁδὸν εἰς καλὰ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερα; Ὁ Θεὸς βέβαια μᾶς ἔδωκε μίαν ψυχῶ φύσει ἀθάνατον, μᾶς ἔκαμν ἐλδύθερος, μᾶς ἔκαμν ἐπιδεκτικὸς ἀξιώτητος κ' ἀναξιώτητος, ἀμοιβῆς καὶ τιμωρίας ἢ ἀξιώτης σωλίσεται εἰς τῶ ἀρετῶ, μία ἀπὸ τὰς ἀρετὰς εἶναι ἢ ἀνοχή τῶ κακῶν. Πόσον ἔπρεπε νὰ μᾶς ἐμψυχώσεν ὅλα αὐτὰ αἱ θεωρίαι, δευ νὰ πισδῶμν ὅτι μ' πὴν βραχυῶ δρόμον τῆς παρῆσις ζωῆς, πῆρεπε νὰ μᾶς δευδεχθῆ μία ἀλλῆ ζωῆ ἀθάνατος, εἰς τῶ ὅποιαν πῆρεπε νὰ μᾶς δοθῆ ἢ ἀνταμοιβῆ τῶ δεινῶν, ὅπῃ ἢδέλαμν πορφερη εἰδῶ με πορμονίῶ; Καὶ εἰς αὐτῶ τῶ πορρίσασιν πῶς ἢμπορῶν αὐτὰ νὰ ὀνομαθῶν κακὰ; ἢ πῶς ἢμπορῶμν νὰ ἀδῶπονεθεμν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀμοιβῆς πορροάροιδεν ἀλγυα ἔθικῆ, ἢ μάλιστα νὰ μῶν τὸν δὶχαρεῖς μῶν, ὅπῃ δευ μέσε αὐτῶ μᾶς ἐχορήγησε τὰ μέσα τῆ νὰ φθᾶσωμν εἰς ἀπόλαυσιν ἐντελεσάτων καλῶν;

Ἰδῶ με τὶ ῆόπον μᾶς ἀναγκάζει κ' ὁ ὀρθὸς λόγος νὰ παύσωμν ἀπὸ κάθε ἀδῶπονον δευ τὰ κακὰ τῆς παρῆσις ζωῆς, κ' μᾶς ὀδηγεῖ εἰς ἐκεῖνῶ τῆν

αλήθειαν, ὡς πῶς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ μὴ ταῦτα καὶ ἡ Θρησκεία.

Δίκαιος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ δίδει εἰς κάθε σῶν ἐκεῖνο, ὅπῃ μὴ λόγῳ τῷ ἀνῆκει, καὶ ἀδίκος ἐκεῖνος, ὅπῃ ἀρνεῖται, ἢ ἀφαιρεῖ ἀπὸ ἄλλου ἐκεῖνο, ὅπῃ δικαίως οφείλεται εἰς αὐτόν.

Λοιπὸν καὶ τέτλη τῷ σύννοιαν, ὁ Θεὸς βέβαια δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι πρὸς ἡμᾶς ἀδίκος, διὰ τὴν ἡμεῖς βέβαια δὲν εἶχαμεν κανένα δίκαιον εἰς αὐτόν πρὸ τῷ νὰ ὑπάρχωμεν· καὶ ὅμως τῷ ὑπαρξίν, καθὼς καὶ ἄλλα πράγματα, ὅπῃ ἐχομεν ἀπὸ αὐτόν, τὰ ἐλάβομεν ὅχι διὰ κανένα δίκαιόν μας, ἀλλὰ χάριν, καὶ διὰ δωρευσίαν. Αὐτὸς ἡμπορεῖ λοιπὸν καὶ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ ὅτι θέλει, χωρὶς νὰ εἶναι ἀδίκος πρὸς ἡμᾶς. Ἐξω ὅμως ἀπὸ τὸ δίκαιον, ὅπῃ γηρατάει ἢ ἀπὸ συνωδήκῳ, ἢ ἀπὸ προσημερῶν κυριότητα, τὸ ὁποῖον βέβαια εἰς ἡμᾶς λείπει ὡς πρὸς τὸν Θεόν, εἶναι σῶν ἄλλο δίκαιον, τὸ ὁποῖον ἀντὶ δικαιοσύνης, ἡμπορεῖ νὰ ὀνομαδῆ δίκαιον τῷ καθήκοντος, καὶ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔχει ὁποῖος πράττει καλὰ διὰ νὰ λάβῃ αἰταμοιβῶν.

Λοιπὸν μερικοὶ σοχάζονται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλείφεν εἰς αὐτὸ, μὲ τὸ νὰ βλέπῃν ὅτι εἰς τέτλη τῷ ζωῶν πολλὰ δὴ τυχεσέτεροι φαίνονται ὡς ὅπῃ τὸ πλεῖστον οἱ κακοὶ, ὡς οἱ καλοὶ.

Ὅμως κοντὰ ὅπῃ αὐτὴ ἡ δδαιμονία τῷ εἶναι περιωσότερον δοκῶσα, ὡς ἀληθῆς, καθὼς ὅπῃ εἰπαμεν (Τμήμ. Ε'. Κεφ. Δ'. Ἀρθρ. Δ.), προσέτι ἐκεῖνος μόνον ἡμπορεῖσε νὰ ἀπονηθῆ διὰ τῷ εἰς τὸν Θεόν, ὁποῖος ἤθελε νομίξῃ. καθὼς οἱ ἀνόητοι Ἐπικέρειοι, ὅτι ὅλα τελειόνῃν μὲ τὸν θάνατον τῷ σώματος, καὶ δὲν ἤθελε γνωρίζῃ τὴν ὑπαρξίν μῶς μελλέσης ζωῆς, ὡς πῶς ὁποίας μᾶς βεβαιόνῃν ἐπίσης ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ ἡ Θρησκεία, καὶ τῷ ὁποῖαν τῷ ἀπεδείξαμεν πληρέσαται εἰς τῷ Ψυχολογίαν (Τμήμ. Α'. Κεφ. Β').

Δεν πρέπει λοιπόν να ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς δεν εἶναι δικαιοτάτος καὶ τέλει τῶν σῶντων, καὶ ὅτι καθὼς εἰς τέλει τῶν ζωῶν μᾶς ἐκαμῆν ἐπιδεκτικὰς ἀρετῆς καὶ τῶνναντίον, ἔγω καὶ εἰς τῶν ἄλλων ζωῶν δεν πρέπει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθ' ἑαυτὸν πῶς μεγαλητέραν ἀμοιβῆν, ὅσω μεγαλήτερα καλὰ ἠθέλε παρᾶξῃ, καὶ ὅσον ἠθέλων εἶναι ἄξιος αὐτῆς τῆς ἀμοιβῆς ἢ τῶν ἀνοχῶν τῶν δεινῶν τῆς παρέσεως ζωῆς.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Σ'.

Περὶ τῆς Τελειότητος, ζ Ε' μότῃτος.

Ενας Θεὸς αἰδῖος, ἀπειρος, παντοδύναμος, πάνσοφος, προνοητικὸς, ἀπλῆς, ἀναλλοίωτος, ἀγαθώτατος, δικαιοτάτος, καθὼς τὸν ἀπεδείξαμεν, πρέπει νὰ ὀνομασθῆ τελειότατος. Ὁμως χωρὶς τῆτο, σῆνας ὅπε εἶχει εἰς ἑαυτὸν τὸν λόγον τῆ καθε παράγματος, δεν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἐλλειπῆς εἰς τίποτες, ἔτε ἠμπορεῖ νὰ ἐπιθυμῆσῃ μεγαλητέραν τελειότητα ἀπὸ αὐτῶν.

Μ' ὅλον τῆτο ἠθέλων εἶναι ἐλλειπῆς εἰς τὸ πλέον μεγαλήτερον αἰσίως δεν ἦτον σῆνας, καὶ αἰσίως ἔπαρτε νὰ μοιράξῃ με ἄλλης ἢ τῶν ὑπαρξίντων, ἢ τῶν δύναμίντων· ὁμως τῆτο τὸ ἴδιον ἀποδείχνει ὅτι εἶναι ἑνας μόνος, καὶ πλῆν αὐτῆ ἐκ ἑσῖ Θεὸς ἕτερος.

Ὅτι εἶναι σῆνας μόνος Θεὸς, ἀρεκατὰ τὸ ἐγνώρισαν καὶ οἱ παλαιοὶ Φιλόσοφοι, μ' ὅλον ὅπε ἔγω νὰ μὲν ἐναντιωθῆν εἰς τὸ δίκολόπισον καὶ εἰς τῶν φρικτῶν δεισιδαιμονίαν τῆ λαῶν, τῆς ἀφῆσαν νὰ πλάττην πολλὰς Θεὰς, καὶ νὰ τῆς λαβῆδέν καὶ τῶν ἀρέσκειαν τῆς. Εἰς τῆτο τὸ δόγμα ἀπέβλεπον ἡ διδασκαλία τῆ Πυθαγόρα, τῆτο ἐπαρέσβδσαν φανερά καὶ ὁ Σωκράτης (1),

καὶ

(1) Ὁ Σωκράτης δι' αὐτὸ τῆτο, ὅπε ἐπαρέσβδεν σῆνας μόνον Θεὸν, κατεδικάσθη ἔγω σκῆδωειῶν τῆ Αὐτῆ, καὶ Μέλῃτος τῆ παπάδων τῆ εἰδῶλων νὰ πῆν τὸ κῶνιον.

ἢ Πλείων, καὶ Ἀεισοτέλης, ἢ Ζυῶν, μὲν ὅλον ὅπερ
 δεῦν εἶχαν ὅλοι θεοὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐν-
 νοίαν. Τετο τὸ διδύκειν ποτε θεοῦ μᾶλλον ἀπὸ καθε-
 ἑῶν ὁ Κικέρων, καὶ ὡς καὶ οἱ ἴδιοι Ποιηταὶ μᾶς ἐ-
 δάκων φανερά δειγμάτων τετε, καθὼς ὁ Σοφοκλῆς (1)
 ἀπὸ τῆς Ἑλλάδας, καὶ ὁ Πλάτων, καὶ Βιργίλιος, καὶ
 Οὐράτιος ἀπὸ τῆς Λατίνης.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀπίστως ἦτον πολλοὶ θεοὶ, ἢ ἡ-
 θελον ἐξαρτᾶται ὁ εἷας ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ δεῦν ἡ-
 θελον εἶναι πλέον θεός· ἢ ἡθελον εἶναι ὅλοι ἀνε-
 ξάρητοι, καὶ τότε ἡθελον ἐρωτήσῃ τινὰς, αὐτὸν εἰς τὴν
 κτίσιν τῆς κόσμου καὶ τῶν ἀνθρώπων εἷας μόνος ἐμέ-
 δεξον, ἢ θεοῦ μᾶλλον; Εἰς τὴν πρώτην περίεσιν,
 εἰς τί ἐρησιόμειαν αὐτοὶ οἱ ἄλλοι κηφύες θεοὶ, καὶ
 πόθεν ἠμπορῶσε νὰ συμπερανθῇ ἢ ὑπαρξίς τῆς; Εἰς
 τὴν δεύτεραν, εἴτε σύμφωνοι ὑποτεθῶν αὐτοὶ οἱ θεοὶ
 πρὸς ἀλλήλους, ἢ ἀσύμφωνοι, δεῦν ἠμπορῶν ποτὲ νὰ
 ἐνωθῶν εἰς τὴν ποίησιν ἐνός καὶ τῆς αἰτῆς ποιήματος,
 χωρὶς νὰ ἐνεργῇ ὁ εἷας ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον, χω-
 ρὶς νὰ κρέματα εἷας ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ χωρὶς νὰ
 παύσῃ καθ' ἑαυτῶν ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι θεός. Εἰς ἀρα
 θεός, Εἰς ταῖς ἀληθείαισιν, ὡς ἔφη καὶ Σοφοκλῆς, καὶ
 πλὴν αὐτῶν ἐστὶ θεός ἕτερος, ὡς αὐτὸς ἔφη ἐν ταῖς
 Ἰεραῖς Γραφαῖς.

Π Ι-

- (1) Οὐ Σοφοκλῆς εἰς μίαν ἑξαφίδειον τε λέγει φανερά·
 „ Εἰς ταῖς ἀληθείαισιν, εἰς ἐστὶν θεός,
 „ Ὅς ἐρανὸν τ' ἐτόξε καὶ γαῖαν μακρὰν,
 „ Πόντες τε χαροποιὸν οἶθμα, κατέμων βίας
 „ Θνητοὶ δὲ πολλοὶ καρδίαν πλανώμενοι,
 „ Ἰδρυσάμεθα πημάτων παραψυχάς
 „ Θεῶν ἀγάλματ' ἐκ λίθων ἢ χαλκῶν
 „ Ἡ χρυσοδάκτων ἢ ἐλεφαντίνων τύπας
 „ Εὐσίαις τε τέτοις καὶ καλῶς πεπηγυρῆς
 „ Τύχοντες, ἕως οὐσεβῆν νομίζομεν.

Καί

Καὶ Φιλήμων.

- » Θεὸν δὲ ποῖον, εἰπέ μοι, νομιστόν;
- » Τὸν παῖδ' ὀρώνακ' αὐτὸν ἢ ὀρώμενον.

Καὶ Ὀρφύς.

- » Μῦθον δ' εἶσορα κόσμιο ἀνάκτα.
- » Εἰς ἐς αὐτοφυῆς, ἐνὸς ἐκγονα πάντα τέτυκτα
- » Ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς πειριγίνεται ἕδ' τις αὐτὸν
- » Εἰσοράα θνητῆς, αὐτὸς δ' ἔγε πάντας ὀράται
- » Οὕτως δ' ἀγαθὸν κακὸν θνητοῖσι δίδωσι.
- » Καὶ πόλεμον κρυόσεται ἢ ἀλγέα δακρυόσεται
- » Οὐδέ τις ἐδ' ἕσπερος χεῖρας μεγάλοιο ἀνάκτος κτ.

Καὶ Πυθαγόρας.

- » Εἴ τις ἐρεῖ Θεὸς ἐμὶ παρέξ ἐνὸς ἔπος ὀφείλει
- » Κόσμον ἴσον τέτῳ ζήτας εἰπεῖν ἐμὸς ἔπος.
- » Κῆχ' ἰμόνον ζήσας εἰπεῖν ἐμάς. ἀλλὰ κατοικεῖν
- » Αὐτὸς ἐν ᾧ πεποίηκε.

Καὶ ἄλλοι πολλοί, τῶν ὁποίους δελεῖς τῆς εὐρη συναδραιομήνης
εἰς Ἰεζίνον τὸν Φιλόσοφον ἐν τῷ πτεῖ Θεῷ Μοναρχίας.

Π Ι Ν Α Ξ

ΤΟΥ Γ. ΤΟΜΟΥ.

Μ Ε Ρ Ο Σ Α΄.

Ψ Υ Χ Ο Λ Ο Γ Ι Α.

ΤΜΗΜΑ Α΄. Περὶ τῆς Φύσεως τῆς Ψυχῆς. Σελ. 3	
Κεφάλαιον Α΄. Περὶ τῆς ἀπλότητος, ἢ πνευματότητος τῆς Ψυχῆς.	5
Κεφ. Β΄. Περὶ τῆς Α΄θανασίας τῆς Ψυχῆς.	16
Κεφ. Γ΄. Περὶ τῆς Ἀρχῆς, καὶ τῆς Οὐσίας τῆς Ψυχῆς.	21
Ἀρθρον Α΄. Περὶ τῆς Ἀρχῆς τῆς Ψυχῆς.	22
Ἀρθρ. Β΄. Περὶ τῆς Οὐσίας τῆς Ψυχῆς.	26
Ἀρθρ. Γ΄. Ἄν ἡ Ψυχὴ νοῆ πάντοτε.	28
Ἀρθρ. Δ΄. Περὶ τῶν ἐμφύτων Ἰδεῶν, καὶ τοῦ ἡθικῆς Αἰδησεως.	30
ΤΜΗΜΑ Β΄. Περὶ τῶν Δυνάμεων, καὶ Ἐνεργειῶν τῆς Ψυχῆς.	37
Κεφ. Α΄. Περὶ τῆς Αἰδησεως.	38
Ἀρθρ. Α΄. Ὅτι τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς δὲν τὰς αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ, ἀίσιως δὲν διαπορθμύθων πρῶτον εἰς τὸν ἐγκέφαλον διὰ τῶν νῦντων.	39
Ἀρθρ. Β΄. Περὶ τὰ ἴσπρα, καθ' ὅν αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ, διὰ μέσων τῶν νῦντων, διαπορθμύθονται εἰς τὸν ἐγκέφαλον.	41
Ἀρθρ. Γ΄. Περὶ τὰ τόπρα τὰ ἐγκεφάλου, εἰς τὸν ὁποῖον διαπορθμύθονται διὰ τῶν νῦντων αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαὶ, ἐν ᾧ καὶ τοῦ τὰ κοινὰ αἰσθητείας, καὶ τοῦ τῆς καθέδρας τῆς ψυχῆς.	44
Ἀρθρ. Δ΄. Περὶ τῆς εὐσεως τῆς ψυχῆς μὲ τὸ σῶ-	

σῶμα, καὶ περὶ τῶ ἀμοιβαίᾳ αὐτῶ συναλλαγ- ματος.	48
Κεφ. Β'. Περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς Σκέψεως.	54
Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῆς Προσοχῆς.	αὐτόδι.
Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ τῆς Σκέψεως.	61
Κεφ. Γ'. Περὶ τῆς Μνήμης.	64
Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῶ κτεχεῖν παρῶσας τὰς ιδέας, καὶ ἐνοίας τῶ ἀντικειμένων καὶ ὑπόντων ἐκείνων, ἢ περὶ Θεωρίας.	65
Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ τῶ ἀναθεωρεῖν τὰς ἀνακαινισμῶσας προσβολὰς, ἢ περὶ Ἀναγνωρίσεως.	71
Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ τῶ ἔχειν ἐκ νέου παρῶσας τὰς ἐν- νοίας καὶ τὰς ιδέας, ἢ περὶ Ἀναμνήσεως.	74
Ἀ'ρθρ. Δ'. Περὶ Φαντασίας.	84
Κεφ. Δ'. Περὶ Θελήσεως.	91
Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῆς φύσεως τῆς Ἡδονῆς, καὶ τῆς Ἀλγηδόσος, τῶ Καλοῦ, καὶ Κακοῦ.	92
Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ Ὁρέξεων, καὶ Παθῶν.	97
Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ Θελήσεως.	99
Ἀ'ρθρ. Δ'. Περὶ Ἐλευθερίας.	102
Κεφ. Ε'. Περὶ τῆς Ἐνεργείας.	111
Κεφ. ς'. Περὶ τῶ Ἐνεργειῶν, ὅπῃ κρέμανται ὑπὸ τὰς τροπικῶσας Διωάμεις, καὶ μάλιστα περὶ Ἐ- ξεως, καὶ Ὁρμῆς.	117
Κεφ. Ζ'. Περὶ τῶ Ὑπνῶ, καὶ τῶ Ἐνυπνίων, τῶ Ὑπνο- λόγων, καὶ τῶ Νυκτοβατῶ, τῆς Μανίας, καὶ τῆς Παραφροσύνης.	127
Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῶ Ὑπνῶ, καὶ τῶ Ἐνυπνίων.	αὐτόδι.
Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ τῶ Ὑπνολόγων, καὶ Νυκτοβα- τῶ.	131
Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ Παραφροσύνης, καὶ Μανίας.	137
Κεφ. Η'. Ἐπίλογος τῶ παρόντος Τμήματος.	141

Μ Ε Ρ Ο Σ Β.

Ο Ν Τ Ο Λ Ο Γ Ι Α.

- Η^α Ἀνάλυσις τῆς Ἰδεῶν, καὶ Ἐννοιῶν καὶ τὰ ὄν-
τα. 146
- ΤΜΗΜΑ Α'. Περὶ τῆς Ἀρχῆς τῆς Ἰδεῶν, καὶ Ἐν-
νοιῶν ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς ποιότητας τῶν
σωματικῶν ὄντων. 148
- Κεφ. Α'. Περὶ τῆς ἔσπευ, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ φθάνει εἰς
γνώσιν τῶν ὑπαρξῶν τῶν σωμάτων. 149
- Κεφ. Β'. Περὶ τῆς ἔσπευ, καθ' ὃν ἀποκρίθεται αἱ ἰ-
δέαι τῶν χημάτων, καὶ τῆς ἀποστάσεως. 155
- Κεφ. Γ'. Διὰ τί τὰ ἀντικείμενα φαίνονται ὀρθὰ, εἰς
καιρὸν ὅτε ἡ εἰκόνα τῆς εἰς τὰ μάτια μας ἐπι-
πίπτει ἀνάποδα, καὶ ὅτι φαίνεται ἀπλῶς,
εἰς καιρὸν ὅτε τὰ κοιτάζομεν μὲ δύο μάτια, καὶ
ἡ εἰκόνα τῆς εἶναι διπλῆ. 161
- Κεφ. Δ'. Πῶς μαθαίνει τις εἰς τὴν ἄκρην μὲ τὴν
ὄρασιν τὸ ἐπίπεδον, καὶ τὸ καμπύλον, τὸ κοί-
λον, καὶ τὸ κυρτόν. 164
- Κεφ. Ε'. Μὲ ποῖον ἔσπευ ἡ ἀφῆ, καὶ ἡ ὄρασις δι-
δάσκου τὰς ἄλλας αἰδήσεις εἰς τὴν γνῶσιν τῶν
θέσιν τῶν σωμάτων καὶ πῶς μεταβιβάζομεν τὰ
αἰδήματά μας ἐπάνω εἰς αὐτὰ, θεωρῶντάς τε
ὡς ποιότητάς τε. 165
- Κεφ. Σ'. Περὶ τῆς ἔσπευ, καθ' ὃν τὸ βρέφος φθάνει
εἰς τὴν γνῶσιν τῶν αἰδήσεων ὄργανα, εἰς τὴν ἐπιφέ-
ρη εἰς αὐτὰ τὰ ἰδιά τε αἰδήματα, καὶ εἰς τὰ με-
ταχειριδῆ εἰς τὸ εἰς τὴν ἀκρην καὶ κινεῖται ἀντικεί-
μενα. 167
- Κεφ. Ζ'. Πῶς ἀποκτὰ τὸ βρέφος τὴν ἰδέαν τῆς Ἐκ-
τάσεως, καὶ τῆς Στερεότητος. 169
- Κεφ. Η'. Πόθεν ἀφάγεται ἡ ἰδέα τῆς σώματος, καὶ
ἡ ἔσπευ

- ἢ Ἐξολὴ τῶν ἰσχυρῶν καὶ πραγματικῶν ποιότη-
των, ἀπὸ τῆς καὶ συμβεβηκός, καὶ φαινομένης. 172
- Κεφ. Θ'. Περὶ τῶν Ἐννοιῶν τῆς Ποιότητος, τῆς Κατι-
γορήματος (ἁποσύντες), τῆς Τρόπου, τῆς Συμβε-
βηκότητος, τῆς Ἰδιότητος, τῆς Ὑποστάσεως, τῆς Οὐ-
σίας, καὶ τῆς Ἐξολῆς μεταξύ σώματος καὶ ὕλης,
Ψυχῆς καὶ Πνεύματος. 174
- ΤΜΗΜΑ Β'. Περὶ τῆς Ἀρχῆς τῶν Ἰδεῶν καὶ Ἐννοιῶν
τειγύρω εἰς τῆς Ἀναφορᾶς. 176
- Κεφ. Α'. Περὶ τῶν Ἀναφορῶν τῆς Ὁμοιότητος. 177
- Ἀ'ρ'θρ. Α'. Περὶ τῶν Καθόλου Ἐννοιῶν, καὶ Ἰ-
δεῶν. 178
- Ἀ'ρ'θρ. Β'. Περὶ Ταυτέτητος, καὶ Ἐτερότητος. 185
- Κεφ. Β'. Περὶ τῶν Ἀναφορῶν τῆς Συνοπάρξεως. 188
- Ἀ'ρ'θρ. Α'. Περὶ Διασήματος, Κινήσεως, καὶ Χρό-
νου. αὐτόθι. 188
- §. Α'. Περὶ Κενῶν. αὐτόθι.
- §. Β'. Περὶ Διασήματος, Τόπου, Θέσεως, Ὄγκου,
Πυκνότητος, καὶ Ἀποσήματος. 190
- §. Γ'. Περὶ Κινήσεως, καὶ Ἡρεμίας. 191
- §. Δ'. Περὶ Ἀδραμείας, καὶ Μεταδόσεως τῆς Κινή-
σεως. 192
- §. Ε'. Περὶ Σκληρότητος, Μαλακότητος, Ἐλασικό-
τητος, Ριζώτητος, Στερρότητος, Θραυσότητος, καὶ
Ψαθυρότητος. αὐτόθι.
- §. ς'. Περὶ Διαδοχῆς, καὶ Χρόνου. 193
- §. Ζ'. Περὶ Ταχύτητος, καὶ περὶ Κινήσεως ὁμα-
λῆς, ταχυομήνης, καὶ βραδυομήνης. 198
- §. Η'. Περὶ Ροπῆς, ἢ Ποσότητος τῆς Κινήσεως,
Δράσεως, καὶ Ἀντιδράσεως, Δυνάμεως, καὶ Ἀν-
τιστάσεως, καὶ περὶ Ἰσοσταθμίας. 199
- §. Θ'. Περὶ Δυνάμεων. 200
- Ἀ'ρ'θρ. Β'. Περὶ Ποσότητος. 201
- §. Α'. Περὶ Ἰσότητος, Ἀνισότητος, Μεγέθους, Πο-
σότητος, καὶ Ἐπιτάσεως. αὐτόθι.
- §. Β'. Περὶ τῶν συνεχῶν Ποσῶν, καὶ ἐπομῆως περὶ
Στερ-

Σπερεῦ, Ἐπιφανείας, Γραμμῆς, Σημεῖα, Γω- νιῶν, καὶ Σχημάτων.	203
§. Γ'. Περὶ τῶν ἄσχεκτων Ποσῶν, καὶ ἐπομῆως περὶ Μονάδος, καὶ Λειθμῶν, καὶ περὶ Φύσεως τῶν ἀριθμητικῶν Πράξεων.	206
§. Δ'. Περὶ Λόγων, καὶ Ἀναλογιῶν.	208
§. Ε'. Περὶ τῆς Ἀλγέβρας.	209
§. ς'. Περὶ Ποσῶν ἀπειρῶν, καὶ ἀπειροσῶν, καὶ περὶ Ἀπειρότητος, καὶ Ἀϊδιότητος.	210
Κεφ. Γ'. Περὶ τῶν Ἀναφορῶν τῆς Ἐξαρτήσεως.	212
Ἄρθρ. Α'. Περὶ τῶν Ἀναφορῶν τῆς Αἰτίας, καὶ τῆς Ἀποπλέσματος.	αὐτόθι.
§. Α'. Περὶ τῶν Αἰτιῶν.	αὐτόθι.
§. Β'. Περὶ τῆς Δυνάμεως, καὶ Ἐνεργείας.	216
§. Γ'. Περὶ Δυνατῆ καὶ Ἀδυνατῆ, καὶ περὶ Ἀποτε- λεσμάτων φυσικῶν καὶ ὑπερφυσικῶν.	αὐτόθι.
§. Δ'. Περὶ Ἀναγκῆς, καὶ Ἐνδεχομένης.	218
§. Ε'. Περὶ Λόγου ὑποχρέωτος, καὶ περὶ τῆς, ἧς αὐτὴ Θεσεως.	αὐτόθι.
§. ς'. Περὶ τῆς Μιδουσίας, καὶ περὶ Ὑπάρξεως, πε- ρὶ Παραγωγῆς, καὶ περὶ Κτίσεως.	220
§. Ζ'. Περὶ Τελῶν, καὶ Μέσων.	αὐτόθι.
Ἄρθρ. Β'. Περὶ τῶν Ἀναφορῶν τῆς Συγκρίσεως, καὶ τῆς Ἐναντιότητος.	221
Ἄρθρ. Γ'. Περὶ τῶν Ἀναφορῶν τῆς Ὑποχρεώσεως, καὶ τῆς ἠθικῆς Ἐξαρτήσεως.	226
Κεφ. Δ'. Περὶ τινῶν σιωπέτων Ἀναφορῶν.	231
Ἄρθρ. Α'. Περὶ Τάξεως.	αὐτόθι
Ἄρθρ. Β'. Περὶ τῶν Ὁραίων.	233
Ἄρθρ. Γ'. Περὶ τῶν Καλῶν.	237
Ἄρθρ. Δ'. Περὶ Εὐδαιμονίας.	239

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ'.

Κ Ο Σ Μ Ο Λ Ο Γ Ι Α.

- Κεφ. Α'. Περὶ τῶν ἁφ' ὁρῶν δοξασιῶν τῶν παλαιῶν
 Φιλοσόφων περὶ τῆς ἀρχῆς τῶ Κόσμου. 245
- Α' ῥθρ. Α'. Περὶ τῶν Ἀσιασίων. αὐτόθι
- Α' ῥθρ. Β'. Περὶ τῶν Φιλοσόφων τῆς Ἰωνικῆς Σχο-
 λῆς. 248
- Α' ῥθρ. Γ'. Περὶ τῶν Φιλοσόφων τῆς Ἰταλικῆς Σχο-
 λῆς. 251
- Κεφ. Β'. Ἀγαιρέσις τῶν τῶν Δοξασιῶν. 254
- Α' ῥθρ. Α'. Περὶ τῆς αἰδιότητος τῆς Ὑλῆς. 255
- Α' ῥθρ. Β'. Περὶ τῆς Ψυχῆς τῶ Κόσμου. 257
- Α' ῥθρ. Γ'. Περὶ τῆς Εἰμαρμένης. 259
- Α' ῥθρ. Δ'. Περὶ τῆς μοναδικῆς καὶ καθόλου Οὐ-
 σίας. 261
- Κεφ. Γ'. Περὶ τῆς ἀληθινῆς Ἀρχῆς τῶ Κόσμου. 264
- Α' ῥθρ. Α'. Περὶ τῆς Κτίσεως τῶ Κόσμου. αὐτόθι.
- Α' ῥθρ. Β'. Περὶ τῶ εἰς ποῖον χρόνον ἐκτίθη ὁ
 Κόσμος. 265
- Α' ῥθρ. Γ'. Περὶ τῶ ζώοντα, καὶ ὄν ἐκτίθη ὁ Κό-
 σμος. 267
- Α' ῥθρ. Δ'. Ὑπόθεσις τινῶν Νεωτέρων περὶ τῆς
 μορφώσεως τῶ Κόσμου. 268
- §. Α'. Ὑπόθεσις τῶ Καρπεσίε. 269
- §. Β'. Ὑπόθεσις τῶ Βερνέτα, καὶ Βίτωνος. 271
- §. Γ'. Ὑπόθεσις τῶ Μπαζών. 273
- §. Δ'. Ὑπόθεσις τῶ Βίλδ. 275
- §. Ε'. Ὑπόθεσις τῶ Βόζζα. 276
- §. ς'. Ὑπόθεσις τῶ Π. Πίνη. 278
- §. Ζ'. Ὑπόθεσις τῶ Λέκ. 282
- §. Η'. Ὑπόθεσις τῶ Κυρ Μεθερία. 287
- Κεφ. Δ'. Περὶ τῶ Συσήματος τῶ Κόσμου, καὶ τῶ κα-
 θολικωτέρων Νόμων τῶ. 289

- Κεφ. Ε'. Περὶ τῶν Στοιχείων, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ
 Κόσμος. 299
- Κεφ. ς'. Περὶ τελειότητος τῷ Κόσμῳ, καὶ περὶ τῆ
 Καλλισισμῶ. 305

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ'.

ΦΥΣΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ.

- Κεφ. Α'. Πῶς ἀπὸ τῆς ὑπαρξίνης τῆς ἐδικῆς μας ψυ-
 χῆς ἀποδείχεται μὲ ἀπόλυτον βεβαιότητα ἡ ὑ-
 παρξίς τῶ Θεῶ. 312
- Κεφ. Β'. Περὶ τῶν Ἰδιοτήτων τῶ Θεῶ. 317
- Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῆς Αἰδιότητος. ἀπόθι. 318
- Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ τῆς Παντοδυναμίας. 318
- Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ τῶν Ἀπείρων, καὶ Πανσόφρων, ἐν ᾧ
 καὶ περὶ Προνοίας. 320
- Ἀ'ρθρ. Δ'. Περὶ τῆς Ἀπλότητος καὶ Ἀναλλιώτητος. 321
- Ἀ'ρθρ. Ε'. Περὶ τῆς Ἀγαθότητος, καὶ Δικαιοσύνης. 323
- Ἀ'ρθρ. ς'. Περὶ τῆς Τελειότητος, καὶ Εἰνότητος. 327

Τ Ε Λ Ο Σ.